

Hallituksen esitys eduskunnalle luonnonsuojelulaksi ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi luonnonsuojelulaki. Samalla nykyinen vuodelta 1997 oleva samanniminen luonnonsuojelulaki kumottaisiin. Lain uudistaminen on tarpeen, koska luonnon monimuotoisuuden heikentymistä ei ole saatu pysäytettyä, luontotyyppien ja lajien uhanalaisuudesta on saatu runsaasti uutta tietoa ja myös ilmastonmuutos nopeuttaa ja voimistaa entisestään monia luonnossa tapahtuvia muutoksia. Lisäksi muu lainsäädäntö, ohjaukset ja hallinto ovat muuttuneet nykyisen luonnonsuojelulain voimassaoloaikana.

Uudistuksella ajantasaistettaisiin lain säännöksiä ja sen vaikuttavuutta parannettaisiin luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön edistämiseksi tehostamalla lajien ja luontotyyppien suojelua, kehittämällä luontotiedon hallintaa, vahvistamalla luonnonsuojelun suunnittelua ja myös vapaaehtoisen suojelun edellytyksiä sekä edistämällä ilmastonmuutokseen sopeutumista. Uudistuksella toteutettaisiin pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman tavoitetta pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa.

Voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin verrattuna uuden lain rakenne ja sen useat pykälät säilyisivät sisällöllisesti pitkälti ennallaan, mutta lakia täydennettäisiin ja tarkistettaisiin monilta osin. Kokonaan uusissa luvuissa säädettäisiin luonnonsuojelun hallinnosta, eliölajien vaihdannasta, maahantuonnista ja maastaviennistä, luontotiedon hallinnasta sekä luonnonarvojen heikentymisen hyvittämistä koskevasta vapaaehtoisesta ekologisesta kompensatiosta.

Lain tavoitteiden muotoiluja ajantasaistettaisiin ja niihin lisättäisiin ilmastonmuutokseen sopeutuminen. Lisäksi uutena laissa säädettäisiin yleisestä velvollisuudesta ryhtyä toimenpiteisiin luonnon monimuotoisuuden merkittävän vähenemisen tai häviämisen uhan torjumiseksi myös tieteellisen epävarmuuden vallitessa sekä ympäristötietoisuuden edistämisestä. Lakiin ehdotetaan myös säännöksiä saamelaisten oikeuksien nykyistä vahvemman huomioon ottamisesta. Luonnonsuojeluviranomaisten tehtävien määrittelyä ajantasaistettaisiin, selkeytettäisiin ja yhtenäistettäisiin suhteessa muuhun ympäristölainsäädäntöön. Lisäksi säädettäisiin kunnalle asetetusta luonnon monimuotoisuuden edistämisestä sekä uutena Suomen luontopaneelin tehtävistä.

Luonnonsuojelusuunnittelua koskevaa lukua täydennettäisiin kauttaaltaan vastaamaan paremmin nykyistä käytäntöä vahvistamalla luonnon monimuotoisuusstrategian ja toimintaohjelman säädösperustaa sekä osallistumismenettelyitä edistämällä. Luvussa säädettäisiin myös luonnonsuojelun vapaaehtoisten toimenpideohjelmien oikeusperustasta.

Lakiin sisältyisi nykyisen lain tapaan säännökset tavaroina ja palveluina toteutettavasta tuesta, jota voitaisiin myöntää hankkeisiin ja toimenpiteisiin luonnon monimuotoisuuden ja luonnon- ja kulttuurimaisen suojelun ja hoidon edistämiseksi. Tukimuotoihin ehdotetaan lisättäväksi säännökset myös rahallisesta avustuksesta samaan tarkoitukseen.

Luonnonsuojelualueita koskevaan lukuun ehdotetaan useita tarkennuksia ja teknisluonteisia ajantasaistuksia. Esimerkiksi nykyisen lain mukaisiin luonnonsuojelualueiden perustamisedellytyksiin lisättäisiin sopeutuminen ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, luonnonsuojelualueiden rauhoitussäännöksiä täsmennettäisiin ja hallinnollisia menettelyitä kevennettäisiin. Lisäksi eräiden metsästyksen liittyvien toimintojen sekä vieraslajien poistamisen sallittavuutta luonnon-

suojelualueilla selkeytettäisiin ja sujuvoitettaisiin. Voimassa olevasta laista poiketen kansallispuistoihin ja luonnonpuistoihin ei voisi enää myöntää luonnonsuojelulain nojalla lupaa malmien etsintään.

Luontotyyppien suojelua vahvistettaisiin ja keinovalikoimaa laajennettaisiin muun muassa ajantasaistamalla suojeltujen luontotyyppien luetteloa ja niiden määrittelyä. Lisäksi uutena säädettäisiin uhanalaisista luontotyypeistä, niiden huomioon ottamisesta sekä eräistä tiukasti suojelluista luontotyypeistä. Eliölaajien suojelua koskevaa lukua selkiytettäisiin verrattuna voimassa olevaan lakiin ja uhanalaisten lajien suojaa myös vahvistettaisiin. Lakiin otettaisiin esimerkiksi uudet säännökset Suomessa uutena löydettyjen tai tieteelle ennestään tuntemattomien eliölaajien suojelusta sekä lajien avustetusta leviämisestä niiden häviämisen estämiseksi.

Luonnonsuojelun toteuttamista koskevaa lukua täydennettäisiin menettelysäännöksellä, joka koskee alueiden hankintaa valtiolle. Laissa säädettäisiin luonnonsuojelutarkoituksiin tehtävistä hankinnoista ja todettaisiin niihin liittyvät viranomaisten vastuut. Myös korvauksiin liittyvää sääntelyä tarkennettaisiin ja täydennettäisiin vastaamaan suojelun vahvistamiseksi tehtyjä säännöshdotuksia.

Luonnonsuojelua koskevan tiedon saatavuutta ja hyödyntämistä edistettäisiin uudella luvulla luonnonsuojelun tiedonhallinnasta. Lisäksi ekologista kompensatiota koskevassa uudessa luvussa säädettäisiin luonnonarvojen tuottamisesta ja vapaaehtoisen hyvittämisen varmentamisesta.

Lain noudattamisen valvontaa tehostettaisiin lisäämällä sitä koskevaan lukuun säännökset valvonnan järjestämisestä, sitä toteuttavista viranomaisista ja viranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen asianomistajuudesta rikosasiassa. Rangaistussäännökset ajantasaistettaisiin vastaamaan rangaistussääntelyltä nykyisin edellytettävää tarkkuutta ja selkeyttä.

Samassa yhteydessä vahvistettaisiin myös esimerkiksi vesilain luontotyyppisiä koskevaa suojelua lisäämällä sen soveltamisalaan purot, lähteiköt ja kalkkilammet. Lisäksi useisiin muihin lajeihin tehtäisiin ehdotettavasta luonnonsuojelulaista johtuvia teknisiä korjauksia ja muutoksia.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	10
1 Asian tausta ja valmistelu	10
1.1 Tausta	10
1.2 Valmistelu	11
2 Nykytila ja sen arviointi.....	14
2.1 Luonnon monimuotoisuuden tila Suomessa	14
2.1.1 Yleistä	14
2.1.2 Tärkeimmät luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavat tekijät.....	15
2.1.3 Luontotyyppejen uhanalaisuus.....	17
2.1.4 Lajien uhanalaisuus.....	20
2.1.5 Suojelualueverkosto ja muut suojelutoimet	24
2.2 Luonnonsuojelun hallinto ja viranomaiset	25
2.3 Yleistä luonnonsuojelulainsäädännöstä ja sen toimivuuden arvioinneista.....	28
2.3.1 Luonnonsuojelulaki ja siihen tehdyt muutokset.....	28
2.3.2 Luonnonsuojelulain toimivuusarvioinnit	29
2.4 Lainsäädännön nykytila	34
2.4.1 Luonnonsuojelua koskevat kansainväliset velvoitteet	34
2.4.2 Luonnonsuojelua koskeva EU-oikeuden sääntely.....	35
2.4.3 Luonnonsuojelulaki.....	36
2.4.4 Luonnonsuojelulain nojalla annetut asetukset.....	39
2.5 Nykytilan arviointi	41
2.5.1 Luontotyyppejen suojelu.....	41
2.5.2 Eliölajien suojelu.....	44
2.5.3 Ilmastonmuutokseen sopeutuminen	46
2.5.4 Luontotiedon hallinta	48
2.5.5 Luonnonsuojelun viranomaiset ja valvonta.....	50
2.5.6 Luonnonsuojelulain yleiset säännökset.....	51
2.5.7 Osallistuminen ja muutoksenhaku	52
2.5.8 Luonnonsuojelun edistäminen ja hyväksyttävyyys.....	54
2.5.9 Ekologinen kompensatio	56
2.6 Yhteydet muuhun valmisteilla olevaan lainsäädäntöön	56
3 Tavoitteet.....	57
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	58
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	58
4.1.1 Aluksi	58
4.1.2 Luonnonsuojelulain yleiset säännökset.....	58
4.1.3 Luonnonsuojelun viranomaiset ja hallinto	59
4.1.4 Luonnonsuojelusuunnittelu	59
4.1.5 Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukeminen	59
4.1.6 Luonnonsuojelualueet	59
4.1.7 Luontotyyppejen suojelu.....	60
4.1.8 Lajien suojelu.....	60
4.1.9 Vapaaehtoinen ekologinen kompensatio.....	61

4.1.10	Luonnonsuojelun tiedonhallinta.....	62
4.1.11	Luonnonsuojelun toteuttaminen ja korvaukset	62
4.1.12	Luonnonsuojelun valvonta, rangaistukset ja muutoksenhaku	63
4.1.13	Saamelaiden oikeudet	63
4.1.14	Ilmastonmuutokseen sopeutuminen	64
4.1.15	Rikosoikeudelliset seuraamukset	65
4.1.16	Muutokset eräisiin muihin lakeihin.....	65
4.2	Pääasialliset vaikutukset.....	65
4.2.1	Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen	65
4.2.1.1	Vaikutusten arvioinnin sisältö	65
4.2.1.2	Vaikutusten arviointiin liittyvät epävarmuudet	66
4.2.2	Taloudelliset vaikutukset	67
4.2.2.1	Yleistä taloudellisten vaikutusten arvioinnista.....	67
4.2.2.2	Vaikutukset kotitalouksiin	68
4.2.2.3	Vaikutukset yrityksiin	70
4.2.2.4	Vaikutukset julkiseen talouteen	70
4.2.2.5	Vaikutukset kansantalouteen.....	72
4.2.2.6	Eräiden säännösehdoitusten yksilöidyt vaikutukset talouteen	73
4.2.3	Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	81
4.2.3.1	Hallinnon toimivalta ja resurssit	81
4.2.3.2	Eräiden säännösehdoitusten yksilöidyt vaikutukset viranomaisiin	83
4.2.4	Ympäristövaikutukset	87
4.2.4.1	Yleiset vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen	87
4.2.4.2	Eräiden säännösehdoitusten yksilöidyt vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen.....	87
4.2.4.3	Ilmastovaikutukset	97
4.2.5	Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	97
4.2.5.1	Luonnonsuojelulain yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin lähtökohta	97
4.2.5.2	Osallistumisoikeuksien, yhteistyön ja tiedonvaihdon kehittäminen	98
4.2.5.3	Vapaaehtoisten suojelukeinojen ja monimuotoisuuden edistämistehtävien kehittäminen.....	100
4.2.5.4	Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	101
5	Muut toteuttamisvaihtoehdot	102
5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	102
5.1.1	Lain uudistamisen yleiset sääntelyvaihtoehdot	102
5.1.2	Esillä olleiden vaihtoehtojen lähtökohdat	104
5.1.3	Yleiset periaatteet.....	104
5.1.4	Luontotyyppejen suojelu.....	105
5.1.5	Eliölajien suojelu.....	106
5.1.6	Luonnonsuojelualue	107
5.1.7	Ekologinen kompensatio	108
5.1.8	Tiedonhallinta ja tiedoksianto	108
5.1.9	Muutoksenhaku	109
5.2	Ulkomaisten lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	110
5.2.1	Alankomaat	110
5.2.2	Ranska.....	111

HE 76/2022 vp

5.2.3 Norja.....	112
5.2.4 Ekologinen kompensatio Saksan liittotasavallassa	113
5.2.5 Ekologinen kompensatio Ruotsissa.....	115
6 Lausuntopalaute.....	117
6.1 Lausuntokierroksen palaute	117
6.2 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto.....	130
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	131
7.1 Luonnonsuojelulaki.....	131
7.2 Laki ympäristönsuojelulain 39 ja 176 §:n muuttamisesta	271
7.3 Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4 §:n muuttamisesta	271
7.4 Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia koskevan lain 4 §:n muuttamisesta	271
7.5 Laki eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamisesta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta.....	272
7.6 Laki valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta	272
7.7 Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta	272
7.8 Laki maa-aineslain 1 §:n muuttamisesta	273
7.9 Laki erämaalain 2 §:n muuttamisesta.....	273
7.10 Laki maastoliikennelain 13 §:n muuttamisesta	273
7.11 Laki eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta	273
7.12 Laki metsälain 2 ja 7 a §:n muuttamisesta	273
7.13 Laki metsätuhojen torjunnasta annetun lain 21 §:n muuttamisesta.....	274
7.14 Laki kestävänsä metsätalouden määräraikaisen rahoituslain 2 ja 25 §:n muuttamisesta	274
7.15 Laki Metsähallituksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta	274
7.16 Laki Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain 9 §:n muuttamisesta.....	274
7.17 Laki luopumiseläkelain 6 §:n muuttamisesta	274
7.18 Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 25 §:n muuttamisesta	275
7.19 Laki kiinteistörekisterilain 2 §:n muuttamisesta	275
7.20 Laki metsätyslain muuttamisesta.....	275
7.21 Laki maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain 25 §:n muuttamisesta	275
7.22 Laki Euroopan unionin suorista tuista maataloudelle annetun lain 2 §:n muuttamisesta.....	275
7.23 Laki tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta	275
7.24 Laki kalastuslain 59 §:n muuttamisesta	276
7.25 Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 16 §:n muuttamisesta	276
7.26 Laki valtion metsätalousosakeyhtiöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta	276
7.27 Laki eläintautilain 32 §:n muuttamisesta	276
7.28 Laki vesilain muuttamisesta	276

HE 76/2022 vp

7.29 Laki rikoslain 48 luvun 5 §:n muuttamisesta	280
7.30 Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta.....	280
7.31 Laki kaivoslain muuttamisesta.....	280
7.32 Laki uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain muuttamisesta	280
7.33 Laki geenitekniikkalain 23 §:n muuttamisesta.....	281
7.34 Laki yksityistielain muuttamisesta.....	281
7.35 Laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta	281
7.36 Laki ratalain 10 §:n muuttamisesta	281
7.37 Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 23 d §:n muuttamisesta	281
7.38 Laki elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	282
7.39 Laki tuloverolain 48 ja 92 d §:n muuttamisesta	282
7.40 Laki maatilatalouden tuloverolain 4 §:n muuttamisesta	282
7.41 Laki kiinteistöverolain 3 §:n muuttamisesta	282
7.42 Laki Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta	282
7.43 Laki Kurjenrahkan kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	282
7.44 Laki Syötteen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	283
7.45 Laki Repoveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	284
7.46 Laki Leivonmäen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	285
7.47 Laki Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	286
7.48 Laki Pyhä-Luoston kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	286
7.49 Laki Selkämeren kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	287
7.50 Laki Sipoonkorven kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta	287
7.51 Laki Koloveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta	288
7.52 Laki Teijon kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	288
7.53 Laki Etelä-Konneveden kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	288
7.54 Laki Hossan kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	288
7.55 Laki Sallan kansallispuistosta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta.....	289
8 Lakia alemman asteinen sääntely	289
9 Voimaantulo	289
10 Toimeenpano ja seuranta	290
11 Suhde muihin esityksiin.....	290
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	290
11.2 Suhde talousarvioesitykseen	290
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	290
LAKIEHDOTUKSET	327
Luonnonsuojelulaki.....	327
Laki ympäristönsuojelulain 39 ja 176 §:n muuttamisesta	373
Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelyistä annetun lain 4 §:n muuttamisesta.....	374
Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain 4 §:n muuttamisesta.....	374
Laki eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamista koskevan lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta	375
Laki valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta	376
Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta	376

HE 76/2022 vp

Laki maa-ainelain 1 §:n muuttamisesta	377
Laki erämaalain 2 §:n muuttamisesta	378
Laki maastoliikennelain 13 §:n muuttamisesta	378
Laki eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta.....	379
Laki metsälain 2 ja 7 a §:n muuttamisesta	380
Laki metsätuhojen torjunnasta annetun lain 21 §:n muuttamisesta.....	381
Laki kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain 2 ja 25 §:n muuttamisesta....	381
Laki Metsähallituksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta	382
Laki Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain 9 §:n muuttamisesta	383
Laki luopumiseläkelain 6 §:n muuttamisesta	383
Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 25 §:n muuttamisesta ...	384
Laki kiinteistörekisterilain 2 §:n muuttamisesta	385
Laki metsästyslain muuttamisesta.....	385
Laki maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain 25 §:n muuttamisesta	386
Laki Euroopan unionin suorista tuista maataloudelle annetun lain 2 §:n muuttamisesta	386
Laki tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta	387
Laki kalastuslain 59 §:n muuttamisesta	387
Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 16 §:n muuttamisesta ..	388
Laki valtion metsätalousosakeyhtiöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta	388
Laki eläintautilain 32 §:n muuttamisesta	389
Laki vesilain muuttamisesta.....	389
Laki rikoslain 48 luvun 5 §:n muuttamisesta	392
Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta.....	392
Laki kaivoslain muuttamisesta.....	393
Laki uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain muuttamisesta	394
Laki geenitekniikkalain 23 §:n muuttamisesta.....	396
Laki yksityistielain muuttamisesta.....	396
Laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta.....	397
Laki ratalain 10 §:n muuttamisesta	398
Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 23 d §:n muuttamisesta.....	398
Laki elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	399
Laki tuloverolain 48 ja 92 d §:n muuttamisesta	399
Laki maatilatalouden tuloverolain 4 §:n muuttamisesta	400
Laki kiinteistöverolain 3 §:n muuttamisesta	401
Laki Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta	401
Laki Kurjenrahkan kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	402
Laki Syötteen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	402
Laki Repoveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	403
Laki Leivonmäen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	404
Laki Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	404

HE 76/2022 vp

Laki Pyhä-Luoston kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	406
Laki Selkämeren kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta	406
Laki Sipoonkorven kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta	407
Laki Koloveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta	408
Laki Teijon kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	409
Laki Etelä-Konneveden kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	409
Laki Hossan kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	410
Laki Sallan kansallispuistosta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta	410
LIITTEET	412
RINNAKKAISTEKSTIT	412
Laki ympäristönsuojelulain 39 ja 176 §:n muuttamisesta	412
Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4 §:n muuttamisesta	413
Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain 4 §:n muuttamisesta	413
Laki eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamista koskevan lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta	414
Laki valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta	415
Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta	416
Laki maa-aineslain 1 §:n muuttamisesta	417
Laki erämaalain 2 §:n muuttamisesta	418
Laki maastoliikennelain 13 §:n muuttamisesta	419
Laki eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta	419
Laki metsälain 2 ja 7 a §:n muuttamisesta	420
Laki metsätuhojen torjunnasta annetun lain 21 §:n muuttamisesta	422
Laki kestävän metsätalouden määräraikaisen rahoituslain 2 ja 25 §:n muuttamisesta	423
Laki Metsähallituksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta	424
Laki Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain 9 §:n muuttamisesta	424
Laki luopumiseläkelain 6 §:n muuttamisesta	425
Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 25 §:n muuttamisesta	426
Laki kinteistörekisterilain 2 §:n muuttamisesta	427
Laki metsästyslain muuttamisesta	428
Laki maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain 25 §:n muuttamisesta	429
Laki Euroopan unionin suorista tuista maataloudelle annetun lain 2 §:n muuttamisesta	429
Laki tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta	430
Laki kalastuslain 59 §:n muuttamisesta	431
Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 16 §:n muuttamisesta	431
Laki valtion metsätalousosakeyhtiöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta	432
Laki eläintautilain 32 §:n muuttamisesta	433
Laki vesilain muuttamisesta	433
Laki rikoslain 48 luvun 5 §:n muuttamisesta	437
Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta	437

HE 76/2022 vp

Laki kaivoslain muuttamisesta.....	438
Laki uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain muuttamisesta	440
Laki geenitekniikkalain 23 §:n muuttamisesta.....	443
Laki yksityistielain muuttamisesta.....	444
Laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta.....	445
Laki ratalain 10 §:n muuttamisesta.....	445
Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 23 d §:n muuttamisesta.....	446
Laki elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	447
Laki tuloverolain 48 ja 92 d §:n muuttamisesta	447
Laki maatilatalouden tuloverolain 4 §:n muuttamisesta	449
Laki kiinteistöverolain 3 §:n muuttamisesta	449
Laki Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta	450
Laki Kurjenrahkan kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	451
Laki Syötteen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	451
Laki Repoveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	452
Laki Leivonmäen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	454
Laki Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	455
Laki Pyhä-Luoston kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	457
Laki Selkämeren kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta.....	458
Laki Sipoonkorven kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta	459
Laki Koloveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta	460
Laki Teijon kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	461
Laki Etelä-Konneveden kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	462
Laki Hossan kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	463
Laki Sallan kansallispuistosta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta.....	464

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Luonnonsuojelulaki (1096/1996) ja sen nojalla annettu luonnonsuojeluasetus (160/1997) ovat olleet voimassa vuodesta 1997 asti.

Luonnonsuojelun toimintaympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia luonnonsuojelulain voimassaolon aikana, ja myös näköpiirissä oleva kehitys haastaa toimenpiteisiin. Luontotyypien ja lajien uhanalaisuudesta ja Suomen luonnon monimuotoisuuden tilasta on saatu runsaasti uutta tietoa, ymmärrys ilmastomuutoksen merkityksestä luonnon monimuotoisuudelle on lisääntynyt, ja muu lainsäädäntö, ohjauskeinot ja hallinto ovat muuttuneet nykyisen luonnonsuojelulain voimassaoloaikana.

Luonnonsuojelulainsäädännön toimivuus arvioitiin ensimmäisen kerran vuonna 2010 (SY 27/2010). Arvioinnissa todetun mukaan erityisesti maankäytön muutokset ja luonnonvarojen käytön intensiivisyys ovat merkinneet monimuotoisuuden vähenemisen jatkumista, jota lainsäädäntö ei ole osaltaan onnistunut pysäyttämään. Toimivuusarvioinnin johtopäätösten mukaan maankäyttöä koskevassa päätöksenteossa tulisi kauttaaltaan paremmin huomioida luonnon monimuotoisuuden säilyminen, luonnonalueiden kytkeytyneisyys ja luonnon tuottamien ekosysteemipalveluiden ylläpito; lisäksi luontotyyppien ja lajien suojelun toimivuus ja vaikuttavuus edellyttävät uusia toimenpiteitä ja keinovalikoiman laajentamista. Lain toimivuusarvioinnissa on tunnistettu myös se, että monimuotoisuutta edistävät toimet voivat edellyttää taloudellisia kannustimia.

Vuoden 2010 toimivuusarviointi päivitettiin toimintaympäristön muutosten vuoksi lain uudistushankkeen aikana 2020. Johtopäätelmänä oli, että useimmat luonnonsuojelulainsäädännön arvioinnin 2010 kehittämisehdotukset ovat edelleen ajankohtaisia ja perusteltuja. Arvion mukaan keinovalikoiman laajentamisen tarpeet ovat entistäkin ajankohtaisempia luonnon tilassa tapahtuneiden muutosten vuoksi sekä siksi, ettei nykyisillä keinoilla ole pystytty kääntämään luonnon monimuotoisuuden heikkenevää kehityssuuntaa.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman kohdassa 3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi asetetaan tavoite (5) pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa ja saavuttaa YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteet. Tavoitteen toimenpiteessä 10 todetaan, että luonnonsuojelulainsäädäntöä uudistetaan arvioinnin pohjalta. Luonnonsuojelulainsäädännön uudistaminen liittyy myös useisiin muihin hallitusohjelman tavoitteeseen 5 toimenpiteisiin, kuten 7 ”Selvitetään uusien innovatiivisten rahoituskeinojen mahdollisuuksia luonnonsuojelun rahoittamisessa”, 11 ”Varmistetaan Luontopaneelin toimintaedellytykset” ja 12 ”Pilotoidaan ekologisen kompensaation käyttöä esimerkiksi isoissa infrastruktuurihankkeissa ja arvioidaan saatujen kokemusten perusteella lainsäädännön uudistustarpeita”. Uudistus toteuttaa osaltaan muun muassa seuraavia hallitusohjelman toimenpiteitä: ”Edistetään luonto- ja ympäristökasvatusta”, ”Selvitetään malminetsintäoikeuden lupaprosesseja, käytänteitä ja mahdollisia rajoittamistarpeita luonnonsuojelualueilla”, ”Turvataan kestävä vapaa-ajankalastus, metsästyksen sekä luonnontuotteiden keräily ja jokamiehenoikeudet” ja ”Selvitetään ympäristöriskosten ennaltaehkäisyn ja seuraamusjärjestelmän tehostamista”.

Luonnonsuojelulain uudistus liittyy kiinteästi myös hallitusohjelman tavoitteeseen, jonka mukaan Suomi on hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen nopeasti sen jälkeen. Tämä tavoite

on tarkoitus toteuttaa nopeuttamalla päästövähennystoimia sekä kehittämällä ohjauskeinoja ja kannustimia metsien ja maaperän hiilinielujen ja -varastojen vahvistamiseksi.

1.2 Valmistelu

Ympäristöministeriö asetti 16.12.2019 hankkeen luonnonsuojelulainsäädännön uudistamiseksi. Hanke sisälsi varsinaisen luonnonsuojelulain (1096/1996) ja -asetuksen (160/1997) uudistamisen lisäksi projektit luonnonsuojelulla rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen korvausmenettelyn ja ennaltaehkäisyn lainsäädännön uudistamiseksi sekä ekologisen kompensaation kehittämiseksi. Hankkeen toimikausi oli 1.1.2020 – 30.9.2021, mutta toimikautta pidennettiin uudella asettamispäätöksellä kahdella kuukaudella, ja hanke päättyi 30.11.2021.

Hankkeelle asetettiin laajapohjainen ohjausryhmä, joka on linjannut lainsäädännön valmistelua. Ohjausryhmässä ovat ympäristöministeriön lisäksi olleet edustettuina oikeusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Metsähallitus, Suomen Kuntaliitto, Suomen metsäkeskus, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry, Metsäteollisuus ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f., Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Paliskuntain yhdistys, Saamelaiskäräjät, Suomen Metsästäjäliitto ry, Natur och Miljö rf, Suomen Latu ry ja WWF Suomi. Ohjausryhmässä on lisäksi toiminut pysyvänä asiantuntijana ympäristöoikeuden professori Helsingin yliopistosta.

Hallituksen esitystä luonnonsuojelulaiksi on valmisteltu projektiryhmässä, johon ovat kuuluneet edustajat ympäristöministeriöstä, oikeusministeriöstä, maa- ja metsätalousministeriöstä, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat vastuualueelta, Suomen Kuntaliitosta, Suomen ympäristökeskuksesta, Metsähallituksen Luontopalveluista, Luonnontieteellisestä keskusmuseosta, Saamelaiskäräjiltä, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry:stä, Metsäteollisuus ry:stä, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:stä, Suomen luonnonsuojeluliitto ry:stä ja WWF Suomesta.

Hankkeen asettamispäätöksen mukaan luonnonsuojelulakia koskevan ehdotuksen laadinnassa on otettava huomioon asettamiskirjeessä mainitut selvitykset ja hallitusohjelman tavoitteet ja toimenpiteet sekä kiinnitettävä erityistä huomiota laji- ja luontotyyppisuojelelun, ekosysteemi- palvelujen, suojelualueiden kytkeytyneisyyden, kannustavuuden, ekologisen kompensaation sekä monimuotoisuuden edistämistehtävien kehittämiseen. Ehdotuksen valmistelussa tulee lisäksi tarkastella luonnonsuojelulain yhteydet muuhun keskeiseen maankäyttöön liittyvään sääntelyyn sekä ottaa huomioon tavoitteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumisiksi. Ehdotuksen valmistelussa on otettava huomioon saamelaisen kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset.

Lainuudistuksen osana on kehitetty ekologista kompensaatiota sekä pilotoitu ja valmisteltu sitä koskevaa sääntelyä. Valmistelu on tapahtunut projektiryhmässä, johon ovat kuuluneet edustajat ympäristöministeriöstä, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö-vastuualueelta, Etelä-Suomen aluehallintovirastosta, Suomen Kuntaliitosta, Uudenmaan liitosta, Suomen ympäristökeskuksesta, Metsähallituksesta, Saamelaiskäräjiltä, Väylävirastosta, Suomen luonnonsuojeluliitto ry:stä, Natur och Miljö rf:stä, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:stä, Rakennusteollisuus ry:stä ja Kaivosteollisuus ry:stä.

Lisäksi hankekokonaisuuteen kuului lainsäädännön uudistamista koskeva projekti, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus hallituksen esitykseksi luonnonsuojelulla rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta ja ennaltaehkäisystä. Hallituksen esitys on valmistunut

ja projekti on päättänyt työnsä. Rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta annetun säädösehdotuksen tavoitteena on ensisijaisesti ehkäistä rauhoitettujen eläinten aiheuttamat vahingot ennalta ja toissijaisesti korvata aiheutuneet vahingot valtion talousarviovaroilla. Laissa säädetään vahinkojen ennaltaehkäisemiseen tarkoitettua avustuksesta, viljelys- ja eläinvahingoista myönnettävistä korvauksista sekä laskennallisesta tuesta maakotkan aiheuttamista porotalousvahingoista ja sääksen aiheuttamista kalatalousvahingoista. Korvaamalla vahingonkärsijälle aiheutunut vahinko ja vahingon johdosta syntynyt taloudellinen haitta voidaan edistää lajien suojelua ja luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä. Vahingot ovat hyväksyttävämpiä, jos valtio korvaa vahingoista aiheutuvia taloudellisia menetyksiä tai avustaa niiden ennaltaehkäisemistä. Lailla edistetään myös tiettyjen elinkeinojen harjoittamisen ja luonnonsuojelun yhteensovittamista.

Luonnonsuojelulakia valmistellut projektiryhmä on hankkeen aikana perustanut kolme alatyöryhmää.

Kuntien luonnonsuojelutehtäviä selvittänyt alatyöryhmä työskenteli 20.4.2020–31.8.2020. Alatyöryhmän tarkoituksena oli pohtia kuntien luonnonsuojelulakiin kytkeytyviä luonnon ja maiseman suojelun edistämistehtäviä ja valmistella alustavia ja tarvittaessa vaihtoehtoisia ehdotuksia projektin käsittelyä varten. Alatyöryhmään kuuluivat edustajat Kuntaliitosta, ympäristöministeriöstä, Suomen luonnonsuojeluliitosta, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:stä, Espoon kaupungilta, Pirkkalan kunnasta, Kuopion kaupungilta, Arktisen Lapin ympäristönsuojelusta sekä Uudenmaan liitosta.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmän sääntelytarpeita selvittävä alatyöryhmä työskenteli 18.8.2020–31.12.2020. Alatyöryhmän tehtävänä oli selvittää ja valmistella eri viranomaisten ja toimijoiden vastuunjako tietojärjestelmien hallinnassa, selvittää luonnonsuojelun tietojärjestelmiä koskevia teknisiä sääntelytarpeita sekä luoda kokonaiskuvaa luonnonsuojelun tietojärjestelmästä luonnonsuojelulaissa ja tehdä siihen tarvittavia säännösehdotuksia. Alatyöryhmään kuuluivat edustajat ympäristöministeriöstä, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta, Metsähallituksesta, aluehallintovirastosta, Suomen Metsäkeskuksesta, Suomen Kuntaliitosta, Luonnontieteellisestä keskusmuseosta ja Suomen ympäristökeskuksesta.

Metsästyksen ja lajisuojelun sääntelytarpeita selvittänyt alatyöryhmä työskenteli 1.3.2021–30.4.2021. Alatyöryhmän tehtävänä oli tarkastella luonnonsuojelualueverkoston merkitystä riistalajikantojen hoidossa ja keinoja, joilla sitä voitaisiin vahvistaa. Osaltaan alatyöryhmä pyrki myös kehittämään toimijoiden välistä yhteistyötä uhanalaisten lajien suojelussa. Alatyöryhmään kuuluivat edustajat ympäristöministeriöstä, Suomen Metsästäjäliitosta, maa- ja metsätalousministeriöstä ja Suomen luonnonsuojeluliitto ry:stä. Alatyöryhmän työn perusteella esitettiin muutoksia eräisiin metsästyksistä luonnonsuojelualueilla koskeviin säännöskohtiin.

Valmistelun aikana on kuultu laajasti eri sidosryhmien edustajia ja kansalaisia. Uudistushanke käynnistyi verkossa toteutetulla kaikille avoimella kyselyllä ja sidosryhmien kuulemisella. Verkkokysely, jolla kerättiin näkemyksiä luonnonsuojelulainsäädännön uudistamisesta, toteutettiin 23.1.–21.2.2020 suomeksi, ruotsiksi, englanniksi, pohjoissaameksi, inarinsaameksi ja koltansaameksi. Kysely oli sisällöllisesti laaja; vastaajia pyydettiin ottamaan kantaa nykyiseen lainsäädäntöön sekä esittämään ehdotuksia uuden lainsäädännön valmistelun tueksi. Uudistuksen aineistona oli myös vuonna 2010 toteutettu laaja otakantaa.fi-sivustolla toteutettu kansalaiskysely. Keskeiset sidosryhmät (23 kappaletta) kutsuttiin kuultavaksi erillisiin keskustelutilaisuuksiin.

Hankkeen aikana on toteutettu kansalaiskeskusteluja virtuaalisesti neljällä eri paikkakunnalla. Näissä niin sanotuissa Erätauko-tilaisuuksissa on käsitelty keinoja parantaa luonnon monimuotoisuutta ja kuultu siihen kytkeytyviä osallistujien näkemyksiä luonnonsuojelulain uudistuksesta. Tilaisuudet on toteutettu yhteistyössä oikeusministeriön kanssa, ja niissä on käsitelty myös ilmastolain uudistusta sekä demokratiaohjelman valmistelua.

Ympäristöministeriö järjesti 1.9.2020 oikeustieteellisen seminaarin luonnonsuojelulain uudistuksen kolmesta keskeisestä teemasta: perusoikeudet, lakien väliset suhteet ja suojelun dynaamisuus. Kustakin teemasta kuultiin oikeustieteilijöiden alustukset ja käytiin aihetta käsittelevä paneelikeskustelu, minkä jälkeen yleisö sai esittää kysymyksiä.

Valmistelun tieteellisen taustan vahvistamiseksi ympäristöministeriö kokosi Suomen Tiedeakatemian tiedenevontahanke SOFIN kanssa tutkijaryhmän, jonka tehtävänä oli luoda kokonaiskuva luonnonsuojelulakiuudistuksen keskeisistä vaikutuksista. Joukko eri alojen tutkijoita keskeytyi erityisesti luonnon monimuotoisuuteen, talouteen, yhteiskuntaan sekä ilmastoon kohdistuviin lakiuudistuksen vaikutuksiin. Yhteistyössä tutkijoiden kanssa tunnistettiin näiden vaikutusten monitahoisia ulottuvuuksia ja keskinäisiä kytköksiä sekä selvitettiin mahdollisia tietopuutteita. Yhteistyön ytimessä olivat syksyllä 2020 toteutetut ”arviointiklinikat”, joissa tutkijaryhmän tukemana tarkasteltiin lakiuudistuksen keskeisimpiä vaikutuksia muun muassa vaikutusketjuanalyysien avulla. Tutkijayhteistyötä jatkettiin ja syvennettiin keväällä 2021, jolloin tutkijaryhmä arvioi lainuudistuksen keskeisiä ehdotuksia eri vaikutuslajien näkökulmasta. Tutkijayhteistyöllä tavoiteltiin monipuolista ja kattavaa kokonaiskuvaa hankkeen vaikutuksista.

Luonnonsuojelulakia valmisteleva projektiryhmä kokoontui ennen lausuntokierrosta 16 kertaa ja hankkeen ohjausryhmä 7 kertaa. Voimassa olevaa luonnonsuojelulakia tarkasteltiin projektiryhmässä seuraavien läpileikkaavien teemojen pohjalta: ilmastonmuutos, lajien suojelun parantaminen, luontotyyppisuojelun parantaminen, luontotiedon hallinta sekä luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja kannustimet. Teematarkastelussa tunnistettiin keskeiset muutostarpeet ja esiteltiin projektiryhmälle niihin perustuvat alustavat lain muutosehdotukset. Vaikutusten arviointityön myötä muutosehdotuksia tarkennettiin. Projektiryhmän jäseniltä on pyydetty työn aikana kirjallisia kommentteja teematarkastelussa syntyneisiin muutosehdotuksiin, lain rakentamiseen, pykäläluonnoksiin ja yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Ekologisen kompensaaion projektiryhmä kokoontui ennen lausuntokierrosta 14 kertaa. Projektiryhmän työn tukena on ollut kaksi erillistä selvityshanketta: ”Tietotaso ja kokemukset ekologisesta kompensatiosta Suomessa” sekä ”Heikennyksen ja hyvityksen arviointi ekologisessa kompensaatiossa - suuntaviivat luonnonsuojelulakiin”.

Projektiryhmät jatkoivat työtään myös hallituksen esityksen jatkovalmistelun aikana. Luonnonsuojelulakia valmisteleva projektiryhmä kokoontui syksyn 2021 aikana viisi kertaa, ekologisen kompensatio projektiryhmä 4 kertaa ja hankkeen ohjausryhmä 2 kertaa. Projektiryhmät käsitelivät lakiehdotukseen ja hallituksen esitysluonnokseen lausuntopalautteen johdosta tehtäviä muutoksia sekä osallistuivat luonnonsuojeluasetuksen uudistamiseen. Hanke päätti työnsä loppuraporttiin 30.11.2021. Tämän jälkeen hallituksen esitysluonnoksen viimeistelyä jatkettiin virkatyönä.

Projektiryhmien ja ohjausryhmän kokousten pöytäkirjat sekä muu valmisteluaineisto ovat saatavilla Hankeikkunasta (<https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM012:00/2020>).

Valmistelun yhteydessä on käyty saamelaiskäräjälain (974/1995) 9 §:n mukaiset neuvottelut ympäristöministeriön ja Saamelaiskäräjien välillä 25.2.2020, 29.4.2021 ja 22.11.2021.

Tutkimustietoa on uudistuksen valmistelussa hyödynnetty laajasti. Projektiryhmien ja ohjausryhmän kokouksissa on kuultu useita asiantuntijoita yliopistoista ja tutkimuslaitoksista. Uudistuksen tausta-aineistona ovat lisäksi olleet useat laajat tutkimushankkeet ja selvitykset. Näistä keskeisiä ovat luonnonsuojelulainsäädännön toimivuusarvioinnit (SY 27/2010 ja SYK Era 19/2020), luonnonsuojelulain muutostarpeita koskevan kansalaiskeskustelun tulokset (2015), Suomen luontotyypin uhanalaisuus 2018 (SY 5/2018), Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019 (Hyvärinen ym. 2019), Luonnonsuojelulain lajisuojelun uudistamistarpeet selvitys 2013, Luontotyyppisuojelun nykytilanne ja kehittämistarpeet (SY 5/2013), Saamelaisten oikeuksien toteutuminen: kansainvälinen oikeusvertaileva tutkimus (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 4/2017), Ympäristörikorjauksen toimenpideohjelma 2019–2020, Luonnonsuojelulla rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen korvausmenettelyn ja ennaltaehkäisyä lainsäädäntöä valmisteleavan hankkeen loppuraportti (2019), Suomen biodiversiteettistrategian ja toimintaohjelman 2012–2020 toteutuksen ja vaikutusten arviointi (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:36), Suojelualueverkosto muuttuvassa ilmastossa – kohti ilmastoviisasta suojelualuesuunnittelua (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1/2020) sekä Ekologisen kompensaaion ohjauskeinojen kehittäminen (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 76/2018). Lisäksi hankkeessa on hyödynnetty luonnonsuojelulakia koskevaa oikeuskirjallisuutta ja otettu huomioon relevantti oikeuskäytäntö.

Esitysluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros 2.7.2021 – 6.9.2021.

Esitysluonnos on jatkovalmistelun aikana ollut käsittelyssä kuntatalouden ja hallinnon neuvottelukunnassa (Kuthanek) 7.12.2022. Lainsäädännön arviointineuvosto on antanut esitysluonnoksesta lausunnon 23.12.2021.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Luonnon monimuotoisuuden tila Suomessa

2.1.1 Yleistä

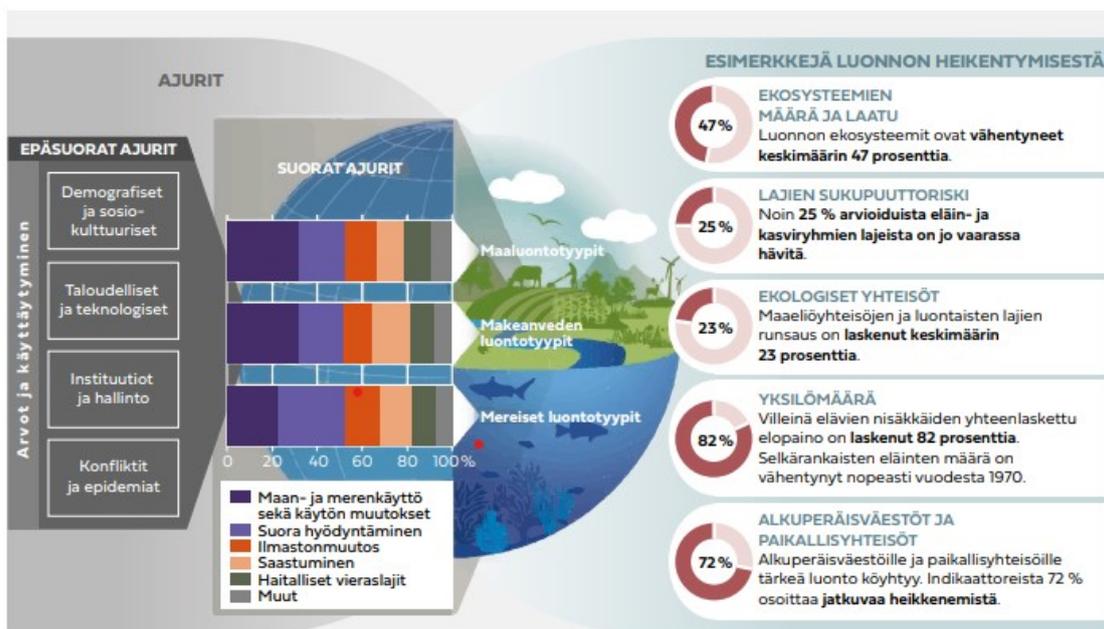
Suomen luonnon monimuotoisuuden tilaa kuvataan tuoreissa julkaisuissa, jotka koskevat luontotyyppien uhanalaisuuden arviointia (Kontula, T. & Raunio, A. [toim.] 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja, osat I ja II. SY 5/2018), lajien uhanalaisuuden arviointia (Hyvärinen ym. 2019), luonto- ja lintudirektiivien (92/43/ETY ja 2009/147/EY) mukaista EU-raportointia (https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Luonto_ ja_lintudirektiivien_lajit/Luontodirektiivin_lajiraportit/Raportointi_20132018, https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontotyyppit/Luontodirektiivin_luontotyyppit/Luontodirektiivin_luontotyyppiraportit/Raportointi_20132018) sekä Suomen kuudetta maaraporttia luonnon monimuotoisuudesta (Ympäristöministeriö 2019). Näiden raporttien mukaan luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen jatkuu Suomessa. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategiassa vuosille 2012–2020 asetettiin tavoitteet luontokadon pysäyttämiseksi viitaten kansainvälisiin Japanin Nagoyassa sovittuihin YK:n biodiversiteettisopimuksen strategisiin päämääriin ja niin sanottuihin Aichi-tavoitteisiin. Luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä ei kuitenkaan ole onnistuttu pysäyttämään.

Uhanalaisuusarviointien tulosten perustella Suomen luonto köyhtyy edelleen. Monimuotoisuuden kehityssuuntaa, luontokatoa, ei tähänastisilla toimilla ole saatu käännettyä kuin yksittäisten lajien osalta, ja ilmastonmuutos nopeuttaa ja voimistaa entisestään monia luonnossa tapahtuvia muutoksia. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen edellyttää uusia toimia niin luonnon suojelussa, hoidossa kuin käytön kestävyden turvaamisessa.

2.1.2 Tärkeimmät luonnon monimuotoisuuden vaikuttavat tekijät

Ihminen muuttaa toiminnallaan luonnon elinympäristöjä ja vaikuttaa siten luontotyyppien ja lajien tilaan ja kehitykseen. Elinympäristöjen häviäminen ja heikentyminen on tärkein syy lajien uhanalaistumiseen ja häviämiseen. Suomessa merkittävimmät heikentävät vaikutukset elinympäristöihin ja lajeihin aiheutuvat metsätaloudesta ja maataloudesta, rakentamisesta, ilmastonmuutoksesta ja saastumisesta.

Hallitustenvälinen biodiversiteettipaneeli (The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, IPBES) arvioi 6.5.2019 julkaistussa raportissaan, että nykyiset toimet luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi eivät ole riittäviä, vaan tarvitaan järjestelmätason muutoksia. Raportin mukaan ihminen tuhoaa luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemipalveluja ennalta näkemättömällä nopeudella, ja luonnon köyhtyminen uhkaa myös ihmiskunnan hyvinvointia. Suurimmat suorat syyt luonnon köyhtymiselle maailmanlaajuisesti ovat maa- ja merialueiden käytön muutokset, eläinten ja kasvien liiallinen hyödyntäminen, ilmastonmuutos, saasteet ja vieraslajit. IPBES:n mukaan luonnon köyhtyminen voidaan pysäyttää ainoastaan järjestelmätason muutoksilla, jotka tukevat ympäristön tilaa.

Kuva 1. Esimerkkejä luonnon maailmanlaajuisesta heikentymisestä ja tähän johtavista epäsuorista ja suorista tekijöistä (ajurit). Lähde: IPBES 2019 Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services, 7.5.2019.

Suomen Luontopaneelin (kansallisen IPBES-paneelin) mukaan Suomessa elinympäristöjen tila on heikentynyt luonnontilaan verrattuna keskimäärin 60 %. Lähes puolet luontotyypeistä on uhanalaisia, ja lajien uhanalaisuus lisääntyy. Tärkeimmiksi luonnon monimuotoisuuden vaikuttaviksi tekijöiksi on Suomen luontotyyppien ja lajien uhanalaisuusarvioinneissa tunnistettu metsätalous, maatalouden muutokset, rakentaminen ja tehostuva maankäyttö, erilaiset luontoon kohdistuvat päästöt sekä ilmastonmuutos.

Metsäluonnon köyhtyminen liittyy erityisesti metsien jo pitkään jatkuneen tehokkaan talouskäytön aiheuttamiin kielteisiin vaikutuksiin, jotka liittyvät metsäojitukseen, maanmuokkaukseen, kuolleen puun vähäiseen määrään ja laadun yksipuolisuuteen metsissä, metsäpalojen vähäisyyteen, vanhojen metsien vähenemiseen sekä metsien puulajisuhteiden ja ikärakenteen yksipuolistumiseen. Metsätalouden toimien myötä metsät pirstoutuvat ja nuorentuvat, ja puuston ja maaperän käsittely ja muutokset vaikuttavat metsien muuhun kasvillisuuteen, lajistoon, vesitalouteen, pienvesiin ja pienilmastoon.

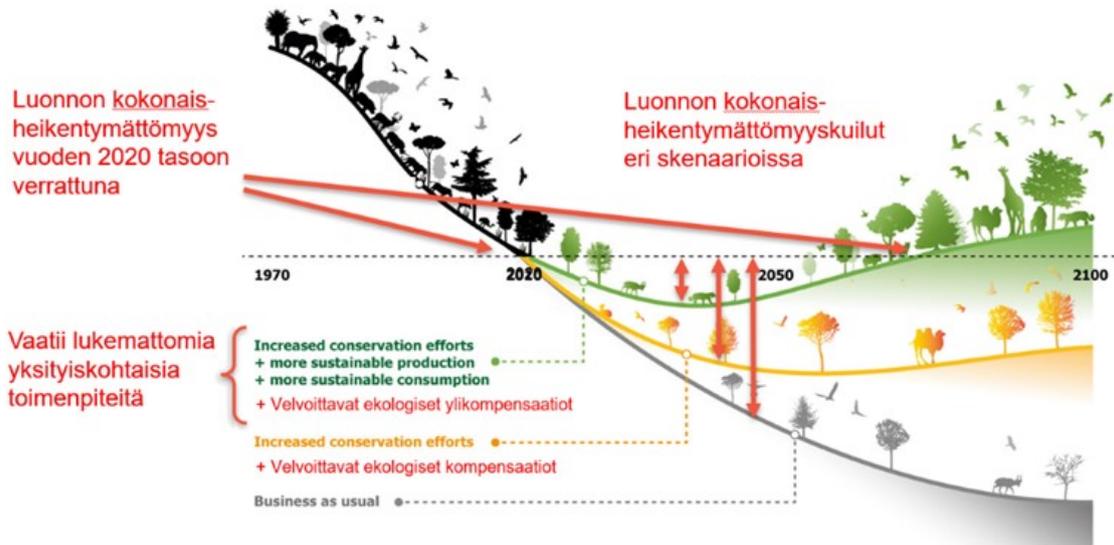
Maatalouden harjoittamisessa tapahtuneet muutokset ovat johtaneet tilakoon kasvuun, tilojen vähenemiseen, alueelliseen erikoistumiseen sekä viljelytapojen ja karjatalouden muutoksiin. Perinteisen maatalouden muovaamat elinympäristöt ovat maatalouden muuttuessa jääneet vaille niiden säilymisen edellyttämiä hoitotoimia, kuten niittämistä ja laiduntamista, mikä on johtanut kaikkien perinneympäristöjen luontotyyppien sekä useiden niillä elävien lajien uhanalaistumiseen. Maatalous aiheuttaa yli 60 % vesistöjen fosforikuormituksesta ja yli 50 % typpikuormituksesta, ja vaikutukset kohdistuvat sekä sisävesiin että Itämereen.

Asutus keskittyy suuriin kaupunkeihin ja taajamiin, ja luonnontilainen luonto asutuskeskuksissa vähentyy. Rakentaminen ja tehostuva maankäyttö tuhoavat ja muuttavat elinympäristöjä. Rakentamisen luontovaikutukset ovat Suomessa kuitenkin määrällisesti vähäisiä, koska rakennetun ympäristön osuus maamme pinta-alasta on edelleen pieni.

Ympäristöön kohdistuvista päästöistä voi aiheutua laaja-alaisia muutoksia luonnossa. Vaikka pistemäisen kuormituksen hallinta muun muassa teollisuuden ja yhdyskuntien päästöjen osalta on kehittynyt, hajakuormituksen päästöt maa- ja metsätaloudesta jatkuvat edelleen, eikä niiden aiheuttamaa muutosta vesistöissä ole kyetty pysäyttämään. Uusien haitta-aineiden, kuten mikro muovien, lääkkeiden, hormonaalisesti aktiivisten aineiden sekä kasvinsuojelussa käytettävien neonikotinoidien, vaikutuksista ympäristöön on vielä niukasti tietoa, ja vaikutuksia tulee selvittää ja seurata tarkemmin.

Ilmastonmuutos muuttaa luontoa vaikuttamalla muun muassa lämpötilaan, sadantaan, lumipeitteeseen, vesistöjen jäätymiseen, maan kuivumiseen ja routimiseen. Vaikutukset ovat suurimpia pohjoisissa elinympäristöissä ja niiden lajistolle. Ilmaston lämpeneminen voimistaa elinympäristöjen rehevöitymistä ja umpeenkasvua sekä edistää vieraslajien leviämistä.

Jotta päästään kansainvälisten sopimusten tavoitteeseen pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen eli saavutetaan luonnon kokonaisuheikentymättömyys, täytyy kuroa umpeen niin sanottu kokonaisuheikentymättömyyskuilu. Kokonaisuheikentymättömyyskuilulla viitataan ihmistoiminnalla luonnon monimuotoisuudelle aiheutetun haitan suuruuteen. Kuilun kurominen umpeen edellyttää paitsi toimenpiteitä luonnon suojelussa, hoidossa ja ennallistamisessa myös aiheutettavien luontohaittojen kompensoimista ja järjestelmätason muutoksia tuotannon ja kulutuksen kestävyuden lisäämiseksi.

Kuva 2. Luonnon kokonaisheikentymättömyys vuoden 2020 tasoon verrattuna ja kokonaisheikentymättömyyskuilut eri skenaarioissa. Lähde: Suomen Luontopaneeli 2021.

YK:n biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen osana kehitettiin vuosina 1995–2004 periaatteet ja toimintaohjeet niin sanotulle ekosysteemilähestymistavalle, jolla tarkoitetaan biologisen monimuotoisuuden suojelua, hoitoa ja kestäväää käyttöä kokonaisvaltaisesti, biodiversiteettisopimuksen päätavoitteita edistäen (Jäppinen ym. 2004, Suomen ympäristö 733). Ekosysteemilähestymistavalla pyritään monimuotoisuuden suojeluun ja hoitoon sekä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväään käyttöön sovitamalla näitä kestäväen kehityksen ulottuvuuksia yhteen. Ekosysteemilähestymistapa on ollut taustalla myös ehdotettavan luonnonsuojelulain sääntelykohteita ja ratkaisuja harkittaessa.

2.1.3 Luontotyyppien uhanalaisuus

Luontotyypit ovat rajattavissa olevia maa- tai vesialueita, joilla vallitsevat samankaltaiset ympäristötekijät (kuten maaperä, ilmasto, topografia ja hydrologia) sekä eliöstö (luontotyypille luonteenomaisen kasvi- ja eläinlajiston muodostama eliöyhteisö ja sen rakenne) ja jotka eroavat näiden ominaisuuksien perusteella muista luontotyypeistä. Käsitteen luontotyyppi ohella käytetään yleisesti eri merkityksin ja painotuksin käsitteitä elinympäristö, ekosysteemi, habitaatti tai biotooppi. Ehdotettu laki sisältää luontotyyppien määrittelyn.

Suomen luontotyyppien uhanalaisuutta on selvitetty kahdesti, vuosina 2008 ja 2018. Luontotyyppien uhanalaisuutta, uhanalaisuuden syitä ja uusia uhkatekijöitä tarkasteltiin ensimmäisen kerran vuonna 2008 ja uudelleen raportissa, joka julkaistiin vuonna 2018 (SY 5/2018). Vuoden 2018 uhanalaisuusarvioinnissa luontotyyppejä on erotettu 388 kappaletta. Uhanalaisuutta on arvioitu yli 120 asiantuntijan voimin kahdeksassa asiantuntijaryhmässä: Itämeri, rannikko, sisävedet, suot, metsät, kalliot, perinnebiotoopit ja tunturit. Arvioinnissa on sovellettu Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) kehittämää kriteerejä, joissa uhanalaisuusluokka määritetään luontotyyppien määrän ja laadun muutoksen tai harvinaisuuden perusteella. Luontotyyppien muutoksia on tarkasteltu neljällä määritellyllä aikajaksolla: 1960-luvulta nykypäivään, osin 250 vuoden aikajänteellä sekä mahdollisuuksien mukaan myös laatimalla ennusteet luontotyyppien

kehitykselle kuluviin tai tulevien 50 vuoden ajanjaksolle. Työssä on hyödynnetty laajasti erikikäisiä inventointi-, kartta- ja ympäristön tila aineistoja sekä niihin pohjautuvia asiantuntija-arvioita ja tuotettu uusia aineistoja.

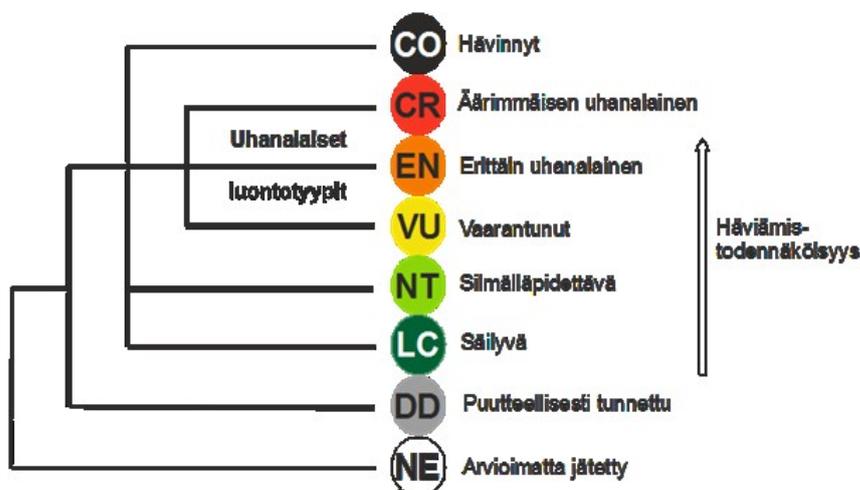
Vuoden 2018 arvioinnin mukaan luontotyyppien tila heikentyy edelleen ja 168 kappaletta eli noin puolet (48 %) arvioituista luontotyypeistämme on koko maassa uhanalaisia. Etelä-Suomessa uhanalaisten luontotyyppien osuus (59 % eteläisistä tyypeistä eli 168 tyyppiä) on selvästi suurempi kuin Pohjois-Suomessa (32 %, 81 kappaletta). Luontotyyppien tila ei ole parantunut viimeisen vuosikymmenen aikana, ja monien luontotyyppien kehityssuunta on arvioitu edelleen heikkeneväksi.

Uhanalaisten luontotyyppien osuus on suurin perinteisen maatalouden muovaamissa perinnebiotoopeissa (erilaiset kedot, niityt ja muut laitumet). Kaikki perinnebiotoopit arvioitiin uhanalaisiksi ja valtaosa niistä jopa äärimmäisen uhanalaisiksi. Toiseksi suurin uhanalaisten osuus on metsäluontotyypeillä (76 %) ja pienimmät osuudet puolestaan sisävesien (20 %), Itämeren (24 %) sekä kallioiden ja kivikoiden luontotyypeillä (25 %). On huomattava, etteivät uhanalaisten luontotyyppien osuudet kuvaa ainoastaan viimeaikaisen taantumisen voimakkuutta, vaan tuloksiin on voinut vaikuttaa myös varhaisempi taantuminen. Luontotyyppien määrän tai laadun vertaaminen esiteolliseen aikaan korotti uhanalaisuusluokkaa vajaalla neljänneksellä luontotyypeistä, vaikka niiden viimeaikainen taantuminen ei olisi ollut yhtä voimakasta. Suuri osa näistä luontotyypeistä olisi muidenkin kriteerien mukaisesti uhanalaisia alemmissa luokissa, mutta moni kangasmetsien luontotyyppi on noussut uhanalaiseksi historiallisen kehityksen vuoksi ja olisi muutoin silmälläpidettävä tai jopa elinvoimainen.

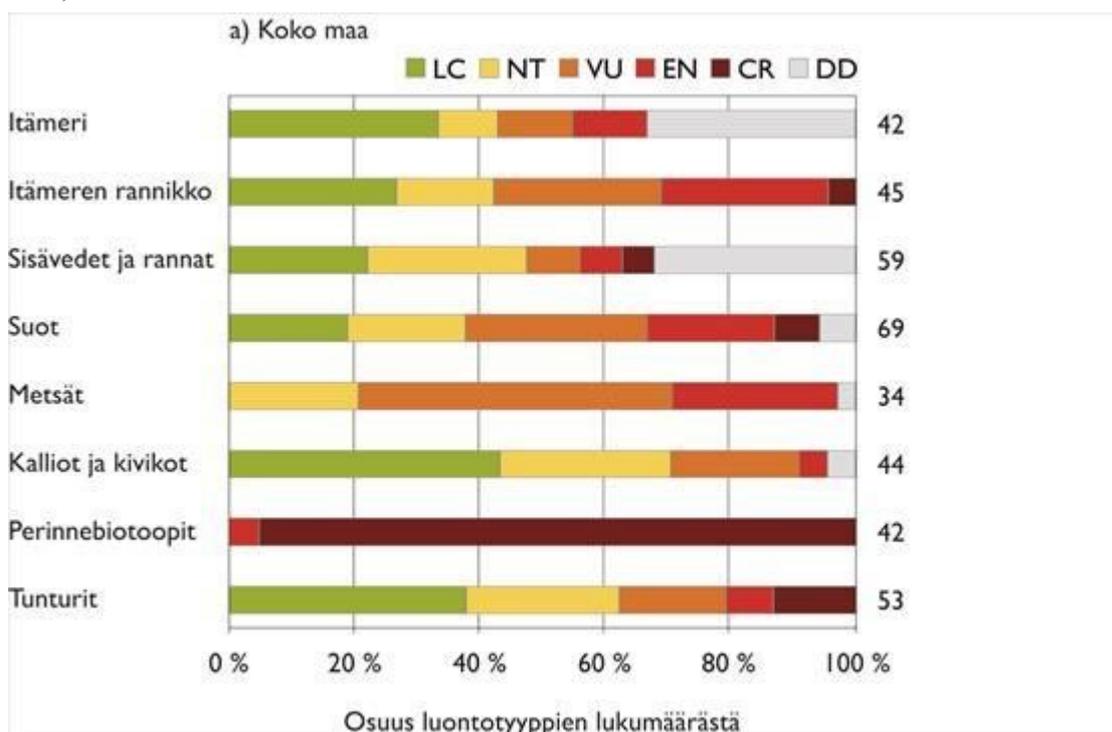
Korkeimpaan uhanalaisuusluokkaan eli äärimmäisen uhanalaisiksi (critically endangered, CR) arvioitiin 57 luontotyyppiä, joista peräti 40 on perinnebiotooppeja. Äärimmäisen uhanalaisiksi arvioitiin myös muun muassa Etelä-Suomen savikkoalueiden virtavesiä, lettosoihtia sekä ilmaston lämpenemisen uhkaamia tunturien lumenviipymätyyppejä. Erittäin uhanalaisia (endangered, EN) ja vaarantuneita (vulnerable, VU) luontotyyppijä on eniten soiden, metsien ja Itämeren rannikon luontotyyppiryhmissä. Ei-uhanalaisia eli silmälläpidettäviä (near threatened, NT) tai säilyviä (least concern, LC) luontotyyppijä on eniten kallioiden ja kivikoiden sekä tunturien luontotyypeissä.

Tärkeimmiksi luontotyyppien uhanalaistumisen syiksi on arvioitu metsien uudistamis- ja hoitotoimet, ojitus, pellonraivaus sekä rakentaminen ja vesien rehevöityminen. Uhanalaistumiseen johtaneiden syiden joukossa ilmastomuutos katsottiin vielä vuoden 2018 arvioinnissa varsin vähäiseksi tekijäksi (poikkeuksena tunturialue), mutta tulevaisuuden uhkatekijänä sen merkityksen arvioidaan kasvavan huomattavasti.

Luontotyyppien uhanalaisuus on keskeinen tekijä luonnonsuojelun suunnittelussa, suojelualueverkon kehittämisessä ja luonnontilan parantamiseen laadittavien strategioiden ja toimintaohjelmien laadinnassa. Se on myös keskeinen mittari luonnon monimuotoisuuden tilan seurannassa. Tietoa luontotyypeistä tarvitaan Suomen raportoidessa luonnon monimuotoisuustavoitteiden toteutumisesta kansallisesti, EU:ssa (luontodirektiivin raportointi 2019) ja kansainvälisesti (YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteet). Uhanalaisia luontotyyppijä koskevaa tietoa on koottu seuraaville verkkosivulle: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontotyyppit/Luontotyyppien_uhanalaisuus

Kuva 3. Luontotyyppien uhanalaisuuden arvioinnissa käytettävät uhanalaisuusluokat. Suomenkieliset luokkanimet ovat muuten samat kuin lajien uhanalaisuusarvioinnissa käytetyt, mutta luokasta LC, least concern, käytetään luontotyypeillä nimeä säilyvä (lajeilla elinvoimainen). Lähde: Kontula & Raunio 2018, s. 19.

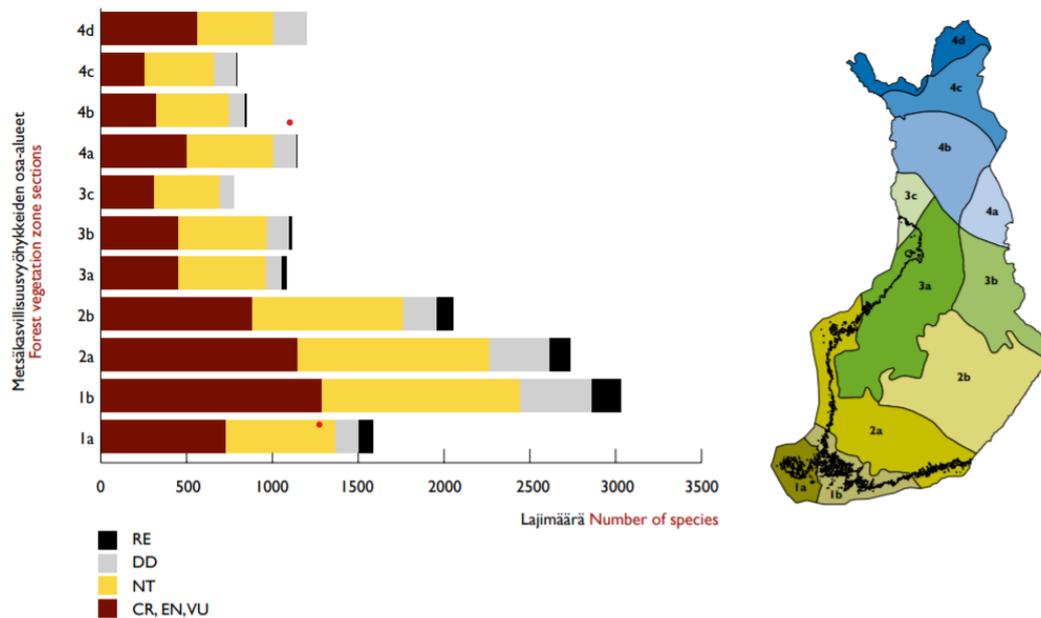
Kuva 4. Luontotyyppien jakautuminen uhanalaisuusluokkiin luontotyyppien lukumäärän perusteella eri luontotyyppiryhmissä koko Suomessa. Pylväiden päissä esitetään kunkin ryhmän luontotyyppien lukumäärä. Uhanalaisuusluokat: LC = säilyvä, NT = silmällä pidettävä, VU = vaarantunut, EN = erittäin

uhanalainen, CR = äärimmäisen uhanalainen ja DD = puutteellisesti tunnettu. Uhanalaisia ovat luokkiin VU, EN ja CR arvioitujen luontotyyppien. Lähde: Kontula & Raunio 2018, s. 318.

2.1.4 Lajien uhanalaisuus

Suomen lajien uhanalaisuus on arvioitu tähän mennessä viidesti. Kolmessa uusimmassa arvioinnissa on käytetty Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) kehittämää uhanalaisuusluokittelua ja kriteereitä sekä niiden soveltamisen ohjeita. Tuorein ja tähän saakka kattavin uhanalaisuusarviointi valmistui keväällä 2019 (Hyvärinen ym. 2019).

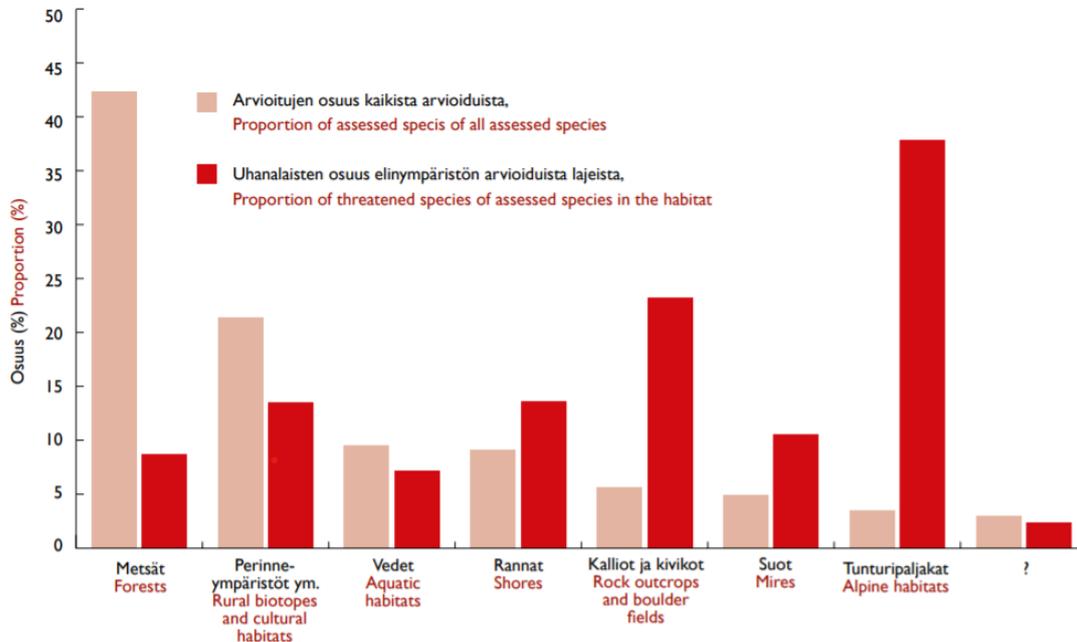
Tulokset osoittavat, että lajiston uhanalaistuminen on jatkunut ja luonto köyhtyy. Arviointi kattoi yli 22 400 lajia eli noin 47 % maamme lajimäärästä. Arvioituista lajeista 2 667 eli 11,9 % arvioitiin uhanalaisiksi. Uhanalaisten (CR, EN, VU) ja silmällä pidettävien lajien määrä on suurin maan etelä- ja kaakkoisosissa alueella, jonne myös pääosa asutuksesta sijoittuu. Pohjoisimmassa Tunturi-Lapissa on kaikista alueista suhteellisesti eniten uhanalaisia lajeja.

Kuva 5. Uhanalaisten (CR, EN, VU), silmällä pidettävien (NT), puutteellisesti tunnettujen (DD) ja hävinneiden (RE) lajien lukumäärät metsäkasvillisuusvyöhykkeiden osa-alueilla. Lähde: Hyvärinen ym. 2019, s. 30.

Lajistostamme lukumääräisesti suurin osa elää ensisijaisesti metsissä (9 499 arvioitua lajia) sekä erilaisissa ihmisen muokkaamissa maatalous- ja kulttuuriympäristöissä (4 798 arvioitua lajia), ja näissä elinympäristöissä myös uhanalaisia lajeja on määrällisesti eniten. Ensisijaisesti metsissä elävistä lajeista uhanalaisiksi luokiteltiin 833 lajia (31,2 % kaikista uhanalaisista lajeista ja 9 % arvioituista metsälajeista) ja erilaisten maatalous- ja kulttuuriympäristöjen lajeista 652 lajia (24,5 % kaikista uhanalaisista lajeista ja 13,6 % arvioituista maatalous- ja kulttuuriympäristöjen lajeista). Uhanalaisen lajiston osuus suhteessa kyseisen elinympäristön lajiston kokonaismäärään on suurin tunturipaljakkoilla, joilla elää 11,6 % kaikista uhanalaisista lajeista. Arvioituista tunturipaljakoiden lajeista 37,9 % on uhanalaisia. Kallioiden ja kivikoiden lajeja on

kaikista uhanalaisista lajeista 11,2 %, ja uhanalaisten lajien osuus elinympäristön lajeista on 23,3 %. Vesielinympäristöjen lajeista uhanalaisia on noin 10 %, ja näistä lähes 90 % on ensisijaisesti sisävesien lajeja.

Kuva 6. Arvioitujen ja uhanalaisten lajien jakautuminen ensisijaisen elinympäristön mukaisesti. Lähde: Hyvärinen ym. 2019, s. 39.

Uhanalaiset lajit ovat tyypillisesti harvinaisia, ja niillä on vähän esiintymispaikkoja. Toisaalta myös laajalla alueella esiintyvä ja edelleen yleinen laji voi olla uhanalainen, jos sen kanta taantuu voimakkaasti. Valtaosa uhanalaisista lajeista elää eteläisessä Suomessa, jossa myös lajimäärä on luontaisesti suurin. Lajimäärä pienenee kohti pohjoista, mutta lajisto muuttuu samalla myös toisenlaiseksi. Tunturialueiden lajisto on hyvin omanlaistaan, ja monien uhanalaisten lajien esiintyminen on rajoittunut pienille alueille pohjoisimmilla tunturipaljakkoilla.

Lajien uhanalaistumisen suurin syy on elinympäristöjen väheneminen ja laadun heikkeneminen erilaisen ihmistoiminnan vuoksi. Tilanne on heikentynyt kaikissa eliöryhmissä verrattuna edelliseen, vuonna 2010 valmistuneeseen arviointiin, ja muutos on ollut nopeampaa kuin vuosien 2000 ja 2010 välillä. Voimakkain muutos on tapahtunut linnuilla, ja myös jäkälien uhanalaistumiskehitys on muita eliöryhmiä voimakkaampaa. Arvioituista 244 lintulajista ja kahdesta alalajista uhanalaisia oli 86 eli noin kolmannes kaikista arvioituista lintulajeista. Lajiryhmittäin tarkasteltuna uhanalaisia lintulajeja oli etenkin päiväpetolinnuissa (58 % arvioituista lajeista) ja sorsalinnuissa (46 %). Myös kahlaajista merkittävä osa (39 %) oli uhanalaisia. Elinympäristöittäin vertailtuna lajiston muutos on ollut voimakkainta tunturipaljakoiden lajeilla sekä eräillä suolajeilla.

Lajistossa, myös uhanalaisissa lajeissa, tapahtuu kuitenkin muutoksia molempiin suuntiin. Valitsevan taantumiskehityksen ohella monien lajien tilassa on havaittu myös myönteistä kehitystä osin aktiivisten suojelutoimien ansiosta, osin muista syistä. Etenkin hyönteisissä monet eteläiset

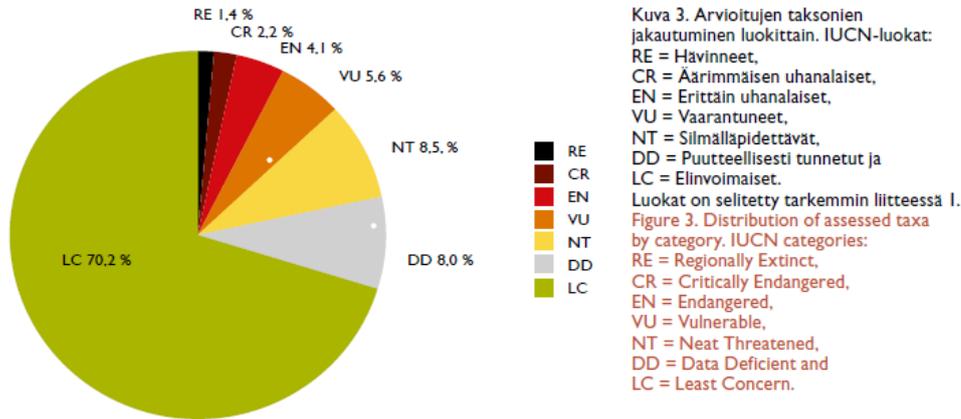
lajit ovat runsastuneet ja samalla laajentaneet elinaluettaan Suomessa. Vastaavasti kuitenkin monien levinneisyydeltään pohjoisten lajien on havaittu vetäytyneen levinneisyysalueensa eteläosista. Muutokset ovat seurausta ilmaston lämpenemisestä, johon hyönteiset reagoivat useimpia muita eliöryhmiä nopeammin.

Suomessa esiintyy 140 luontodirektiivin liitteiden II, IV ja V lajia, joiden suojelutasot arvioidaan erikseen kolmella luonnonmaantieteellisellä alueella. Arviointi tehdään kuuden vuoden välein, ja tuorein arviointi on vuodelta 2019. Pääosa Suomen maa-alueesta ja sisävesistä kuuluu boreaaliseen alueeseen, pohjoisin Lappi alpiiniseen alueeseen. Kolmas alueista on Itämeri. Boreaalisen alueen arvioiduista lajeista 53 %:lla suojelutaso on epäsuotuisa. Tilanne on heikko erityisesti useilla perhos-, kovakuoriais-, putkilokasvi- ja sammallajeilla. Alpiinisella alueella eli Ylä-Lapissa suojelutaso on epäsuotuisa 22 %:lla lajeista, ja eliöryhmistä heikoin tilanne on perhosilla.

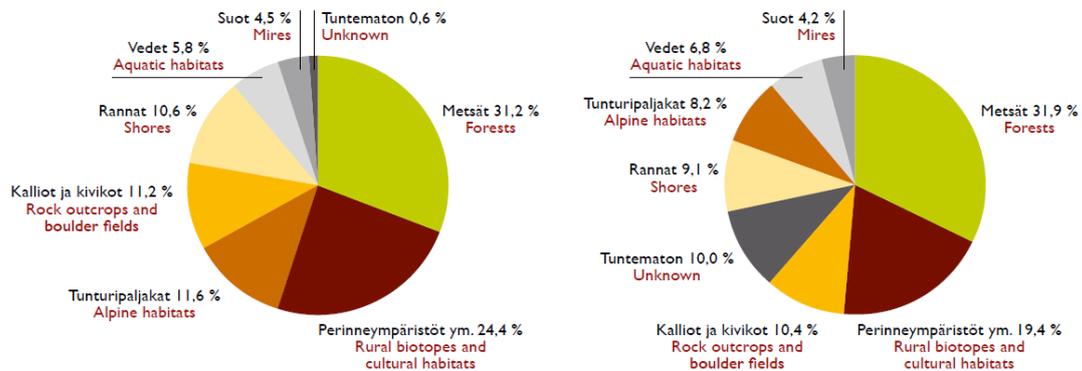
Metsien käyttöön liittyvistä lajien uhanalaisuuden syistä ja uhkatekijöistä tärkeimpiä ovat vanhojen metsien ja kookkaiden puiden väheneminen, lahoppuun väheneminen ja metsien puulajisuhteiden muutokset. Avoimien alueiden, kuten harjumetsien, sulkeutuminen sekä paloaluiden ja muiden luontaisten sukkession alkuvaiheiden väheneminen on merkittävä uhka tällaisiin elinympäristöihin sitoutuneelle lajistolle.

Ylivoimaisesti merkittävimmät syyt suolajiston uhanalaisuudelle ovat ojitus ja turpeenotto. Suomen alkuperäisestä suoalasta on ojitettu noin 60 %, ja ojittamattomasta suoalasta Etelä-Suomessa on vain noin kolmannes. Sekä uudisojitus että turpeenotto ovat vähenemässä, ja ojituksen painopiste on siirtynyt kunnostusojituksiin. Muista suolajistoon kohdistuvista uhanalaistumisen syistä myös avointen soiden umpeenkasvu ja metsätaloustoimet ovat osin kytköksissä ojitukseen. Vesielinympäristöjen lajeilla uhanalaisuuden merkittävin syy on vesirakentaminen ja rantaelinympäristöjen lajeilla avoimien alueiden umpeenkasvu.

Kalliolajien merkittävin uhanalaisuuden syy on kaivannaistoiminta, joka on vaikuttanut erityisesti kalkkikallioiden lajeihin. Kallioiden lajistoa uhkaa muun muassa vuolukiven louhinta, lisääntynyt kalliokiviaineksen otto soraa ja hiekkaa korvaavana materiaalina sekä kallioiden louhinta esimerkiksi rakentamisen yhteydessä. Tunturipaljakoiden lajistoon vaikuttavat eniten sattuinaistekijät, sillä populaatiot ovat pieniä ja lajien esiintymisalueet useimmiten hyvin rajoituneita. Muita merkittäviä uhanalaisuuden syitä ovat etenkin porojen laidunnuksesta aiheutuva kuluminen sekä ilmastomuutos.

Kuva 7. Arvioitujen lajiryhmien jakautuminen uhanalaisuusluokittain Lähde: Hyvärinen ym. 2019, s. 27.

Kuva 8. Uhanalaisten lajien jakautuminen ensisijaisen elinympäristön mukaisesti (vasemmalla) ja punaisen listan lajien jakautuminen ensisijaisen elinympäristön mukaisesti (oikealla). Lähde: Hyvärinen ym. 2019, s. 37.

Lajien uhanalaisuuden arviointia ja seurantaä edistävä pysyvä ohjausryhmä (LAUHA-ryhmä) esitti uhanalaisuusarvioinnin yhteydessä useita toimenpide-ehdotuksia lajien suojelun tason parantamiseksi. Keskeiset ehdotukset liittyvät muun muassa lajitiedon hallintaan sekä lajien suojeluun ja hoitoon, tutkimukseen ja seurantaan. Ryhmä esitti myös luonnonsuojeluasetuksen liitteiden päivittämistä viipymättä uuden tiedon mukaisesti sekä seuraavan lajien uhanalaisuusarvioinnin laatimista viimeistään vuonna 2030.

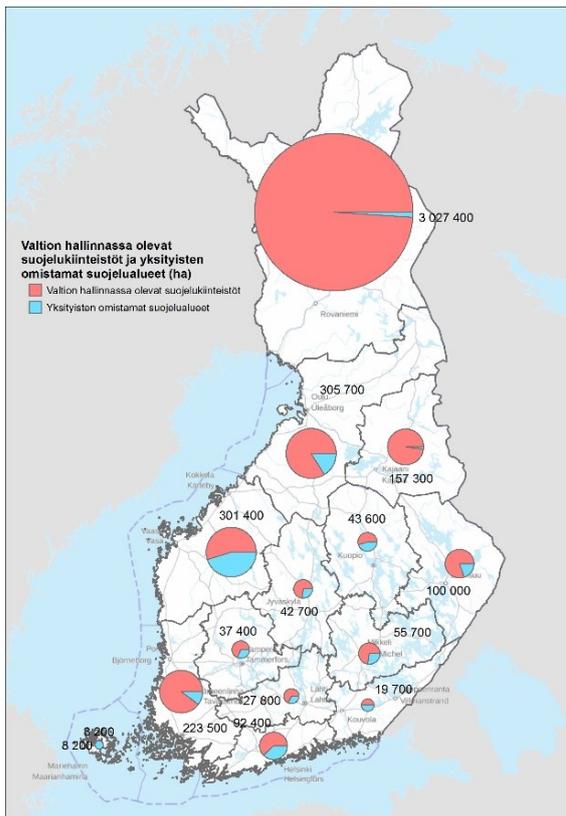
2.1.5 Suojelualueverkosto ja muut suojelutoimet

Luonnonsuojelualueet

Tammikuussa 2022 oli valtion omistuksessa olevia suojelutarkoituksiin varattuja sekä suojelualueiksi perustettuja alueita yhteensä 4 068 568 hehtaaria. Yksityisiä suojelualueita oli perustettu yhteensä 374 094 hehtaaria. Yksityisiin suojelualueisiin lukeutuvat myös määräaikaisen suojelun piirissä olevat alueet.

Valtion hallinnassa on kaikkiaan hieman yli puoli miljoonaa hehtaaria luonnonsuojelutarkoitukseen hankittuja tai varattuja alueita, jotka perustetaan lähivuosina luonnonsuojelualueiksi. Kyse on pitkäjänteisen, valtioneuvoston hyväksymien luonnonsuojeluohjelmien ja päätösten toteuttamiseen liittyvän suojelutyön saattamisesta loppuun eri puolilla Suomea.

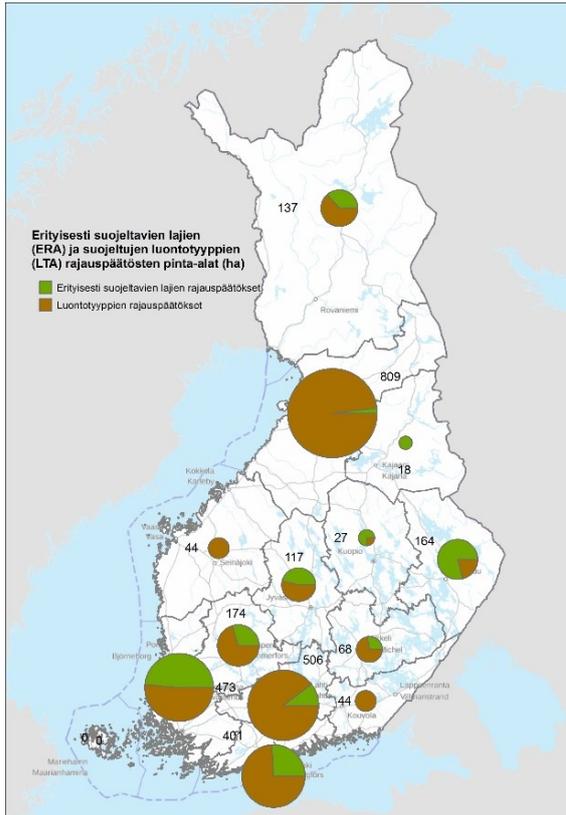
Tässä tarkoituksessa valtion omistamia muita luonnonsuojelualueita on perustettu vuosina 2014–2021 seuraavasti: vuonna 2014 Varsinais-Suomeen 13 000 ha ja Etelä-Savon järvialueille 13 000 ha; vuonna 2017 Itä-Lappiin 197 556 ha ja Pohjois-Pohjanmaan eteläosiin 22 350 ha; vuonna 2019 Etelä-Savon maakuntaan 11 600 ha ja Etelä-Karjalan maakuntaan 2700 ha; sekä vuonna 2021 Pohjois-Karjalan maakuntaan 36500 ha ja Uudenmaan maakuntaan 8200 ha.

Kuva 9. Valtion hallinnassa olevat suojelukiinteistöt ja yksityisten omistamat suojelualueet. Valtion luonnonsuojelualueissa on esitetty sekä jo perustetut luonnonsuojelualueet että luonnonsuojelutarkoitukseen jo varatut, mutta vielä perustamattomat alueet. Lähde: Luonnonsuojelu- ja erämaa-alueet 2022; Metsähallituksen kiinteistöt 2021.

Suojelutoimet luonnonsuojelualueiden ulkopuolella

Tammikuussa 2022 erityisesti suojeltavien lajien rajauspäätösten kokonaispinta-ala oli tehty yhteensä 745 hehtaaria ja luontotyyppien rajauspäätösten kokonaispinta-ala oli 2238 hehtaaria. Erityisesti suojeltavien lajien rajauspäätöksiä koskevaa menettelyä on kuvattu tarkemmin säännökohtaisissa perusteluissa. Luontotyyppien rajauspäätösmenettelyä on kuvattu tarkemmin luontotyyppien suojelua koskevassa nykytilan arvioinnissa kappaleessa 2.5.1. sekä säännökohtaisissa perusteluissa.

Kuva 10. Erityisesti suojeltavien lajien (ERA) ja suojeltujen luontotyyppien (LTA) rajauspäätösten pinta-ala. Lähde: Luonnonsuojelu- ja erämaa-alueet 2022; Metsähallituksen kiinteistöt 2021.

2.2 Luonnonsuojelun hallinto ja viranomaiset

Luonnonsuojelun valtakunnallinen ohjaus kuuluu ympäristöministeriölle, ja aluehallinnossa luonnonsuojelutehtävät hoidetaan alueellisissa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa. Metsähallituksen Luontopalvelut vastaa valtion maiden luonnonsuojelualueiden käytöstä ja hoidosta ja osaltaan myös yksityismaiden luonnonsuojelualueiden operatiivisista töistä, kuten hoidosta ja rakenteiden ylläpidosta.

Valtion budjetissa on vuosittain määräraha luonnonsuojelualueiden hankintaan (luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot) ja muihin luonnonsuojelutehtäviin (eräät luonnonsuojelun menot) (taulukko 1). Määrärahan käytöstä on vuosittaisessa budjetissa yksityiskohtaiset määräykset ja selvitysosat.

HE 76/2022 vp

Taulukko 1. Luonnonsuojelumäärärahat valtion budjetissa vuosina 2010–2022.

Vuosi	Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot, € (talousarvio)	Eräät luonnonsuojelun menot, €
2022	44 130 000 ⁵	25 540 000 ⁶
2021	56 130 000 ³	37 642 000 ⁴
2020	74 630 000 ¹	35 390 000 ²
2019	26 830 000	2 690 000
2018	26 630 000	2 440 000
2017	20 630 000	2 440 000
2016	18 630 000	2 440 000
2015	18 480 000	2 440 000
2014	53 530 000	2 840 000
2013	53 830 000	2 440 000
2012	50 830 000	2 440 000
2011	30 830 000	2 940 000
2010	36 500 000	2 770 999

¹ sisältää kertaluonteisia määrärahoja 38 000 000 (HO 2019 2-kori, LTAE)

² sisältää kertaluonteisia määrärahoja 20 650 000 (HO 2019 2-kori, LTAE)

³ sisältää kertaluonteisia määrärahoja 18 500 000 (HO 2019 2-kori)

⁴ sisältää kertaluonteisia määrärahoja 21 902 000 (HO 2019 2-kori)

⁵ sisältää kertaluonteisia määrärahoja 6 500 000 (HO 2019 2-kori)

⁶ sisältää kertaluonteisia määrärahoja 10 000 000 (HO 2019 2-kori)

Nykymuotoinen valtion aluehallinto muodostettiin vuoden 2010 alussa voimaan tulleessa aluehallinnon uudistuksessa. Manner-Suomessa on 15 elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista yhdeksässä on kolme vastuualuetta: elinkeinot, työvoima ja osaaminen -vastuualue (E-vastuualue), ympäristö ja luonnonvarat vastuualue (Y-vastuualue) sekä liikenne ja infrastruktuuri -vastuualue (L-vastuualue). Kolmen vastuualueen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia ovat Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Pirkanmaan, Kaakkois-Suomen, Pohjois-Savon, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Kahden vastuualueen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia (E- ja Y-vastuualueet) ovat Hämeen, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia, joissa on ainoastaan E-vastuualue, ovat Pohjanmaan ja Satakunnan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Puuttuvan vastuualueen tehtävien hoitamisesta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen alueella säädetään elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (1373/2018) 3 §:ssä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista säädetään laissa elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskuksista (897/2009) sekä tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (1392/2014). Luonnonsuojelutehtävistä lajisuojelun eräät poikkeamisluvat on asetuksella keskitetty Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset vastaavat suurimmasta osasta niistä luonnonsuojelulain mukaisista päätöksistä, jotka edellyttävät oikeusharkintaa. Nämä päätökset koskevat muun muassa Natura 2000 -alueita, luonnonsuojeluohjelmia, luonnonsuojelualueita yksityis-

HE 76/2022 vp

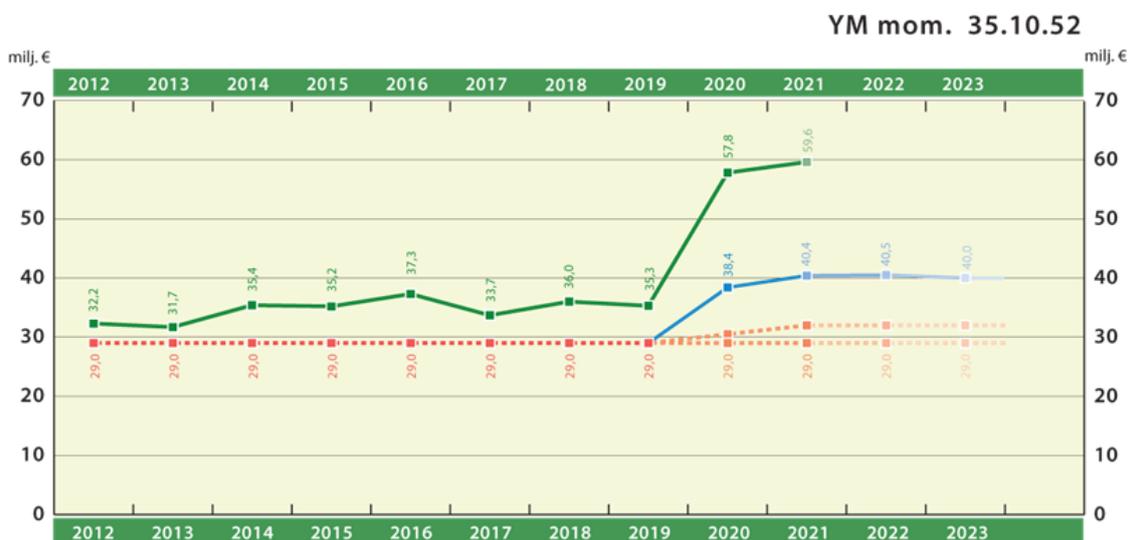
mailla, lajien ja luontotyyppien suojelua, luontovahinkoja, luonnonsuojelulakiin liittyvää poikkeamista sekä valvontaa ja pakkokeinoja. Luonnon monimuotoisuuden suojelun edistämisen tehtäviä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa ovat etenkin vapaaehtoisuuteen perustuvien luonnonsuojelualueiden perustamiseen tähtäävät tehtävät. Tehtäviin sisältyy korvaus- ja maanhankintaneuvotteluja maanomistajien kanssa sekä luonnonsuojelualueiden perustamiseen tähtäävää hanketoimintaa. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset neuvottelevat luonnonsuojeluohjelmien, Natura 2000 -verkoston ja kaavojen suojeluvarausten toteuttamisesta maanomistajien kanssa. Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön edistämisen tehtäviin kuuluu myös luonnon monimuotoisuutta koskevaa yleistä viestintää, neuvontaa ja tietoisuuden lisäämistä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten luonnonsuojelutehtäviin toimintamenomomentilla palkatun henkilökunnan määrä on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten luonnonsuojelutehtäviin toimintamenomomentilla palkattu henkilökunta.

Vuosi							
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Uudenmaan ELY	6,5	6,5	6,5	6,5	9,1	8,6	8,6
Varsinais-Suomen ELY	12,2	12,2	10,7	12,2	15	14	16,1
Hämeen ELY	4	4	4	4	7,8	6,4	6,2
Pirkanmaan ELY	7,5	9	9	9	7,7	7,6	7
Kaakkois-Suomen ELY	6,3	5,5	5,5	5,5	6,7	6,6	5,4
Etelä-Savon ELY	8	8	8	8	10,8	7,8	8,6
Pohjois-Savon ELY	5,7	5,7	5,5	5,7	10,7	10	9,1
Pohjois-Karjalan ELY	6	6	6	6	5,4	6,1	5,5
Keski-Suomen ELY	10,5	10,5	10,5	10,5	9,2	9,4	10,8
Etelä-Pohjanmaan ELY	14	14	14	14	14	12,9	13,9
Pohjois-Pohjanmaan ELY	15,5	14,5	15	14,5	10,9	10	11,3
Kainuun ELY	3,2	3,2	3,2	3,2	4,5	4,2	5,1
Lapin ELY	10,5	10,5	10,5	10,5	14	14,3	12
Yhteensä	109,9	109,6	108,4	109,6	125,8	117,9	119,6

Metsähallituksen Luontopalvelut -vastuualue hallinnoi ja hoitaa valtion luonnonsuojelualueita, kuten kansallispuistoja, luonnonpuistoja, muita valtion luonnonsuojelualueita ja erämaa-alueita. Luontopalveluilla on vastuu kulttuuriperintökohteista alueillaan, minkä lisäksi se hoitaa myös yksityisten luonnonsuojelualueiden perinnebiotooppeja. Luontopalvelut vastaa myös useiden merkittävien uhanalaisten lajien, kuten saimaannorpan ja maakotkan, suojelusta. Metsähallituk-

sen julkisista hallintotehtävistä, joihin Luontopalvelut-vastuualue kuuluu, säädetään Metsähallituksesta annetussa laissa (234/2016). Metsähallituksen Luontopalvelujen rahoituksen kehitystä on esitetty kuvassa 11.

Kuva 11. Metsähallituksen luontopalvelujen rahoitus ympäristöministeriön momentilta 35.10.52 (luonnonsuojelualueverkoston hoito). Punainen pilkkuviiva: perusrahoitus. Sininen viiva: perusrahoitus hallitusohjelman (HO19) kehyksessä. Vihreä viiva: kokonaisrahoitus (perusrahoitus ja erillismäärärahat) 2020–21 tulevaisuusinvestointineen.

2.3 Yleistä luonnonsuojelulainsäädännöstä ja sen toimivuuden arvioinneista

2.3.1 Luonnonsuojelulaki ja siihen tehdyt muutokset

Luonnonsuojelulailla on Suomessa implementoitu luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annettu neuvoston direktiivi 92/43/ETY (luontodirektiivi), luonnonvaraisten lintujen suojelusta annettu neuvoston direktiivi 2009/147/EY (lintudirektiivi) ja ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/35/EY (ympäristövastuudirektiivi) eräiltä osin. Direktiiveissä tarkoitettujen eläinten tahallinen tappaminen, pyydystäminen, häiritseminen erityisesti pesinnän aikana ja kaupallinen käyttö on kielletty. Osa direktiivien vaatimuksista on saatettu kansallisesti voimaan metsästyslailla (615/1993). Myös tiettyjen kasvien hävittäminen, kerääminen sekä kaupallinen käyttö on kielletty. Selvimät direktiivien mukaiset instrumentit luonnonsuojelulaissa ovat tiettyjen eläinlajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämisen ja heikentämisen kieltö (49 §) ja Natura 2000 -verkostoa koskevat säännökset (10 luku).

Luonnonsuojelulakiin on tehty useita muutoksia sen voimassaolon aikana. Osa muutoksista liittyy siihen, että vuoden 2010 aluehallintouudistuksessa perustetut elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset tulivat luonnonsuojelun keskeiseksi viranomaiseksi alueellisten ympäristökeskusten sijasta. Muutoksia on tehty myös muista syistä. Luonnonsuojelulakia on päivitetty esimerkiksi vastaamaan muuttuneita käsitteitä luonto- ja lintudirektiivissä. Lisäksi lailla on paremmin pyritty implementoimaan tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista annetun direktiivin (YVA-direktiivi, 2011/92/EU, muutettuna 2014/52/EU)

vaatimuksia. Lain muutoksenhakua koskeviin säännöksiin on sisällytetty nykyiset korkeimman hallinto-oikeuden valituslupamenettelyä koskevat vaatimukset. Myös lain sisäisiä viittauksia on päivitetty ja lakiin on lisätty viittauksia muuhun ympäristösääntelyyn, kuten ympäristönsuojelulakiin (527/2014), maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999), kaivoslakiin (621/2011) ja geotekniikkalakiin (377/1995). Lisäksi lakiin on lisätty uudet 72 a ja b §:t, joissa säädetään lain mukaisten poikkeamislupien yhteyksistä muiden ympäristölakien lupamenettelyihin.

Luonnonsuojelulaisissa on sen voimassaoloaikana täsmennetty Euroopan unionin asettamia vaatimuksia luonnonsuojelulle. Selvimmin tämä näkyy lain 10 luvussa, joka koskee Natura 2000 -verkostoa. Lain 64 §:n sanamuotoja on päivitetty vastaamaan EU:ssa käytettyä terminologiaa ja Natura 2000 -alueen määrittämisen sääntöjä on täsmennetty. Lakiin on myös lisätty uusi 64 a §, jonka mukaan verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää. Lain 65 §:ään on päivitetty viranomaiset ja sen lisäksi muutettu velvoittavammaksi hankkeiden ja suunnitelmien arviointia koskevia säännöksiä. Samassa yhteydessä menettelyä yksinkertaistettiin Natura-arviointimenettelyyn liittyvän lausuntomenettelyn osalta. Muutokset perustuivat pitkälti YVA-direktiivin implementoimiseen. Lukuun lisättiin myös 65 a, b ja c §:t, joissa säädettiin keskeyttämis- ja ilmoitusvelvollisuudesta, ilmoitusvelvollisuudesta ja toimenpiteen kieltämisestä ja rajoittamisesta, jos toimenpiteestä aiheutuu tai uhkaa aiheutua lain 64 a §:n mukainen kielletty seuraus. Lain 66 §:ään lisättiin uusi 4 momentti, jonka mukaan valtioneuvoston on hankkeen tai suunnitelman toteuttamista koskevassa päätöksessä määrättävä toimenpiteistä, jotka ovat tarpeen Natura 2000 -verkoston yhtenäisyydelle tai luonnonarvoille aiheutuvien heikennysten korvaamiseksi. Toimenpiteiden kustannuksista vastaa hankkeen tai suunnitelman toteuttaja. Kustannusvastuuta voidaan kohtuullistaa ottaen huomioon hankkeen tai suunnitelman perusteena oleva yleisen edun kannalta pakottava syy. Lain 68 §:ään lisättiin uusi 2 momentti, jossa säädetään, että aluekohtaisten suojelutavoitteiden perusteet sisältyvät Natura 2000 -tietokannan aluekohtaisiin tietolomakkeisiin. Lisäksi 2 momentissa luetellaan toimenpiteitä, joita toimivaltaisten viranomaisten tulee tehdä suojelutavoitteita vastaa- van suojelun toimeenpanemiseksi. Lain 69 §:ään lisättiin viittaus 66 §:n uuteen 4 momenttiin ja ympäristöministeriön velvoitteeseen ryhtyä niihin toimenpiteisiin, joita valtioneuvoston päätös edellyttää ministeriön toimialalla.

Luonnonsuojelulakiin on tehty myös joitakin teknisluontoisia muutoksia, joiden tarkoituksena ei ole muuttaa olennaisesti säännösten oikeussisältöä. Esimerkiksi lain 14 §:n rauhoitussäännösten poikkeuksissa aiemmin sallittu onkiminen ja pilkkiminen on muutettu kalastuslain (379/2015) 7 §:ssä säädetyksi yleiskalastusoikeuksien mukaiseksi kalastamiseksi. Lain 25 §:ään on myös lisätty velvollisuus tallentaa tieto alueen määräaikaisesta rauhoittamisesta kiinteistö-tietojärjestelmään. Samanlainen vaatimus on kirjattu myös luonnonsuojelun alueen rauhoituksen lakkauttamista koskevaan 27 §:ään.

Viimeisimpänä luonnonsuojelulain muutoksena on vuonna 2020 voimaan tulleella lainmuutok- sellä lisätty lakiin luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukea koskeva luku 1a. Tätä muutosta lukuun ottamatta luonnonsuojelulain rakennetta ei ole sen voimassaoloaikana muu- tettu eikä lain soveltamisalaa ole laajennettu.

2.3.2 Luonnonsuojelulain toimivuusarviointit

Luonnonsuojelulain toimivuutta ovat sen voimaantulon jälkeen arvioineet Suomen ympäristö- keskuksen tutkimusryhmät. Ensimmäinen lain laaja toimivuusarviointi valmistui vuonna 2010 (SY 27/2010) ja sen päivitys vuonna 2020 (SYKEra 19/2020).

Vuonna 2010 valmistuneen arvioinnin mukaan erityisesti maankäytön muutokset ja luonnonva- rojen käytön intensiivisyys ovat merkinneet monimuotoisuuden vähenemisen jatkumista, jota

lainsäädäntö ei ole osaltaan onnistunut pysäyttämään. Toimivuusarvioinnin johtopäätöksissä todetaan, että maankäyttöä koskevassa päätöksenteossa tulisi paremmin huomioida luonnonalueiden kytkeytyneisyys, luonnon monimuotoisuuden säilyminen myös luonnonsuojelualueiden ulkopuolella sekä ekosysteemipalvelujen ylläpito. Lisäksi arvioinnissa kiinnitettiin huomiota luontotyyppeihin ja lajien suojelun toimivuuden ja vaikuttavuuden kehittämistarpeisiin sekä monimuotoisuutta tukevien toimien taloudellisiin kannustimiin.

Vuoden 2010 toimivuusarviointi päivitettiin nyt käynnissä olevan luonnonsuojelulain uudistushankkeen aikana, ja se valmistui vuonna 2020. Edellisen arvion jälkeen luonnonsuojelun toimintaympäristössä on todettu tapahtuneen merkittäviä muutoksia. Luontotyyppeihin ja lajien uhanalaisuudesta on saatu uutta tietoa, ymmärrys ilmastomuutoksen merkityksestä luonnon monimuotoisuudelle on lisääntynyt, ja muu lainsäädäntö, ohjaukset ja hallinto ovat muuttuneet. Toimintaympäristön muutoksista huolimatta aiempaa toimivuusarviointia ja sen johtopäätöksiä pidettiin yhä monilta osin perusteltuina. Joiltain osin vuoden 2010 arvioinnissa esitetyt ehdotukset ovat kuitenkin jo vanhentuneita, pääasiassa lainsäädäntöön sittemmin jo tehtyjen muutosten vuoksi.

Vuonna 2010 valmistuneessa toimivuusarvioinnissa vuoden 1996 luonnonsuojelulainsäädäntö nähtiin edistysaskeleena monimuotoisuuden turvaamisessa. Sen mukaan Suomen luonnon monimuotoisuuden tila olisi todennäköisesti ollut ilman luonnonsuojelulain uudistusta nykyistä heikompi. Arvioinnissa on kuitenkin todettu, että luonnonsuojelulainsäädännön uudistukset eivät yksin, eivätkä edes yhdessä muiden lainsäädäntömuutosten kanssa, ole kyenneet estämään luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä. Etenkin maankäytön muutokset ja luonnonvarojen käytön intensiivisyys ovat merkinneet monimuotoisuuden vähenemisen jatkumista, erityisesti Etelä-Suomessa. Usein sellainen monimuotoisuuden heikentyminen ja jopa menetys, joka liittyy elinkeinorakenteen muuttumiseen ja ilmenee esimerkiksi perinnebiotooppien heikkenemisenä tai jopa katoamisena, on vaikeasti estettävissä vain luonnonsuojelulainsäädännön keinoin. Sama koskee taloudellisen toiminnan ja luonnonvarojen käytön tehostumisen vaikutuksia esimerkiksi metsätaloudessa. Toimivuusarvioinnissa on myös todettu tuolloin, että yksi tapa hillitä haitallisten muutosten syntymistä olisi luoda korvaavien toimenpiteiden järjestelmä. Tällöin hankkeista ja suunnitelmista päätettäessä päätettäisiin myös menetettyjen luontoarvojen korvaamisesta asianomaisessa kohteessa taikka muualla suoritettavien toimenpitein. Tavoitteena tulisi olla tasapainon löytäminen luontoarvoja heikentävien ja niitä suojelevien toimenpiteiden kesken. Kyse on käytännössä ekologisesta kompensatiosta, jota tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan vapaaehtoisena sisällytettäväksi osaksi luonnonsuojelulakia.

Toimivuusarvioinnin valmistumisen ajankohtana oli valmisteilla myös EU:n luonnon monimuotoisuutta koskeva strategia, jossa monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttäminen oli edelleen tavoitteena. Tästä näkökulmasta toimivuusarvioinnissa on todettu kansallisen lainsäädännön edellyttävän huomion kiinnittämistä muun muassa luonnonalueiden kytkeytyneisyyteen, luonnon monimuotoisuuden säilymiseen laajalla maisematasolla myös suojelualueiden ulkopuolella sekä ekosysteemipalvelujen ylläpitoon. Keskeinen johtopäätös oli, että luonnonsuojelulainsäädännön ohella tarvitaan myös muiden sektorien keinoja, kuten maa- ja metsätalouden tukijärjestelmien kehittämistä ja kaavoituksen vahvistamista.

Vuoden 2010 arvioinnin mukaan Euroopan unionin luonnonsuojelusäädökset on monin osin pantu hyvin täytäntöön Suomessa, mutta joitakin tarkennuksia olisi tarpeen tehdä. Puutteet liittyivät etenkin lintu- ja luontodirektiivin edellyttämien suojelualueiden (lintudirektiivissä erityiset suojelualueet eli SPA, Special Protection Areas, ja luontodirektiivissä erityisten suojelutoimien alueet eli SAC, Special Areas of Conservation) muodostamiseen, luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohdan tarkoittaman heikentämiskiellon täytäntöönpanoon, Natura 2000 -verkoston yhtenäisyyden tai luonnonarvojen heikentymistä korvaavien toimenpiteiden vaatimuksiin sekä

luonnonsuojelulain lukuisiin luettavuutta ja ymmärrettävyyttä heikentäviin direktiiviäitauksiin. Näihin puutteisiin liittyvät luonnonsuojelulain muutokset – direktiiviäitauksia lukuun otamatta – on saatettu voimaan jo luonnonsuojelulain muutoksella vuonna 2014 (1259/2014). Näitä muutoksia on käsitelty tarkemmin jo edellisessä jaksossa. Direktiiviäitauksien selkeyttämisen osalta muutosehdotukset sisältyvät tähän hallituksen esitykseen.

Luonnonsuojelualueiden osalta toimivuusarvioinnissa on kiinnitetty huomiota mm. alueiden perustamisen menettelyn tehostamistarpeisiin, alueiden perustamisedellytysten täsmentämiseen ja yksityisten suojelualueiden perustamiseen ja niiden hoito- ja käyttösuunnitelmiin. Arvioinnissa korostettiin myös vapaaehtoisuuden lisääntymistä suojelun toteuttamisen keinona, mitä pidettiin positiivisena kehityksenä.

Toimivuusarvioinnissa on todettu, että luontotyyppien suojelujärjestelmä on toimivuudeltaan ja tehokkuudeltaan jossain määrin puutteellinen. Arvioinnin mukaan luonnonsuojelulain 29 §:n nojalla suojeltavien luontotyyppien määritelmät luonnonsuojeluasetuksessa eivät riitä siihen, että ekologisesti toimivat kokonaisuudet säilyisivät, minkä vuoksi suojeltujen luontotyyppien määritelmää ja rajausperusteita tulisi tarkistaa. Lisäksi uusien luontotyyppien uhanalaisuusarviointien perusteella tulisi selvittää, onko tarvetta täydentää laissa suojeltujen luontotyyppien luetteloa. Toisaalta toimivuusarvioinnissa todettiin luonnonsuojelulain 29 §:n luontotyyppisuojelun soveltuvan melko suppealle luontotyyppiäjoukolle, minkä vuoksi myös uusia keinoja tarvitaan. Tällaisina pidettiin mm. uusia rahoitusinstrumentteja hoitotoimenpiteiden toteuttamiseksi kaikilla luontotyypeillä, luontotyyppien painoarvon lisäämistä maankäytön suunnittelussa ja vaikutusarviointimenettelyiden ja lupajärjestelmien kehittämistä siten, että niissä otetaan paremmin huomioon uhanalaiset luontotyypit.

Toimivuusarvioinnin mukaan myös lajisuojelun keinovalikoimaa tulisi täydentää vapaaehtoisilla keinoilla. Samalla on kuitenkin otettava huomioon, ettei pelkkä vapaaehtoisuus ole riittävä lähtökohta kaikkein uhanalaisimpien lajien (erityisesti suojeltavat lajit) suojelulle. Sen sijaan luonnonsuojeluasetuksen uhanalaisten lajien osalta vapaaehtoisuus voisi sekä edistää monimuotoisuuden suojelua, että lisätä luonnonsuojelun yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja kansalaisten luontotietoisuuden lisääntymistä. Uusien suojelukeinojen käyttöönotto edellyttää mahdollisuutta tilannekohtaisesti arvioida, mikä suojelukeino olisi kussakin tilanteessa tehokkain. Esimerkiksi erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikkojen suojelu on hidasta ja työlästä, minkä vuoksi voimavarojen oikeaa kohdentamista pidettiin tärkeänä.

Toimivuusarvioinnin yksi johtopäätös oli, että luonnonsuojelulain uudistamisen, parantuneiden käytäntöjen ja vapaaehtoisuuden koettiin parantaneen maanomistajien oikeusturvaa ja lisänneen luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä. Lainsäädäntöä kehittämällä olisi mahdollista nykyistä laajemmin soveltaa verkostomaiseen koordinaatioon ja taloudelliseen ohjaukseen perustuvaa monimuotoisuuden turvaamista myös muuhun kuin metsien monimuotoisuuden turvaamiseen. Arvioinnissa kuitenkin huomautettiin, että vapaaehtoisuuteen perustuvien keinojen vaikuttavuus ja kustannustehokkuus ovat vielä avoimia, mikä voi heijastua toiminnan yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen, jos käy ilmi, ettei monimuotoisuuteen ohjattu tuki käytännössä paranna suojelun tasoa. Tämän vuoksi pidettiin tärkeänä selvittää mahdollisuuksia kehittää lainsäädäntöä ja sen soveltamista erityisesti kilpailutuksen osalta ja ylläpitää avointa toiminnan seuranta ja arviointia.

Edellisen, vuonna 2010 tehdyn toimivuusarvioinnin päivitys toteutettiin tämän luonnonsuojelulain uudistamista koskevan hankkeen alkuvaiheessa vuonna 2020. Päivitys oli tarpeen, koska edellinen toimivuusarviointi oli jo kymmenen vuotta vanha, ja osa aiemman arvioinnin ehdo-

tuksista oli myös toteutettu luonnonsuojelulain osauudistusten yhteydessä tai muutoin käytännön toimenpitein. Lisäksi luonnon monimuotoisuus on edelleen heikentynyt, tehdyistä toimenpiteistä huolimatta.

Vuoden 2020 toimivuusarvioinnissa analysoitiin etenkin edellisen arvioinnin jälkeen tapahtuneita toimintaympäristön muutoksia, kuten monimuotoisuuden tilaa ja sen turvaamista koskevien suunnitelmien lähtökohtia sekä sääntelyn perusoikeuslottuvuutta ja suhdetta muuhun ympäristölainsäädäntöön. Tämän ohella arvioinnissa tarkasteltiin luonnonsuojelua koskevan EU-oikeuden ja luonnonsuojelulain muutoksia vuoden 2010 jälkeen. Näiden pohjalta päivityksessä on tunnistettu useita teemoja, jotka ovat tarkentaneet lainsäädännön muutostarpeita. Nämä teemat ovat lainsäädännön rakenteeseen liittyvät kehittämistarpeet, ekologisten prosessien toimivuus, luontotyyppien suojelun vahvistaminen, lajien suojelun vahvistaminen, kansallinen Natura-sääntely sekä luonnon monimuotoisuutta koskevan tietopohjan vahvistaminen ja tiedon hallinta. Nämä teemat näkyvät osin myös tämän hallituksen esityksen lähtökohdissa ja esiteityissä muutosehdotuksissa.

Luonnonsuojelulain rakenteen kehittämistarpeiden osalta arvioinnissa todetaan luonnonsuojelulain keinovalikoiman olevan pitkälti sidoksissa lain nykyiseen rakenteeseen: pääosa lain suojelutoimista on siten sidoksissa lain nojalla määriteltyihin suojelualueisiin. Vaikka suojelualueilla on yhä keskeinen asema luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa, luonnon monimuotoisuutta ja merkittäviä luontoarvoja on olemassa myös suojelualueiden ulkopuolella. Jo lain edellisessä toimivuusarvioinnissa esitettiin perustellusti, että luonnonsuojelun keinovalikoimaa tulisi laajentaa. Päivitetyn arvion mukaan esimerkiksi ekologisesta kompensatiosta tai vapaaehtoisista luonnonsuojeluohjelmista säätäminen vaatisi todennäköisesti muutoksia luonnonsuojelulain rakenteeseen. Samoin erityisesti arvokkaiden luontokohteiden kytkeytyvyys, niiden ulkopuolisten alueiden maankäyttö ja metsien käsittely sekä muu luonnonvarojen käytön ohjaus kaipaisi uusia ja vahvempia keinoja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Arvioinnissa kuitenkin edelleen korostetaan, ettei monimuotoisuuden säilyttäminen ja ekologisten prosessien turvaaminen ole yksinomaan luonnonsuojelulain tehtävä. Tästä syystä luonnonsuojelulain ja muun lainsäädännön yhteydet tulisi tunnistaa, eikä luonnonsuojelulain muutoksia tulisi valmistella erillään muusta ympäristösääntelystä. Arvioinnissa todetaan, että esimerkiksi säädösten päällekkäisen soveltamisen ongelmia voidaan vähentää lakien sanamuotoja ja käsitteiden käyttöä yhtenäistämällä sekä lisäämällä säännösten tulkintaa koskevaa ohjeistusta ja eri viranomaisien välistä yhteistyötä.

Ekologisten prosessien toimivuutta voidaan toimivuusarvioinnin mukaan edistää suunnitelmalla kokonaisuutta, jonka muodostavat suojelualueet ja niiden ulkopuolinen ympäristö, esimerkiksi alueellisissa biodiversiteettiohjelmissa ja maakunnallisessa suunnittelussa. Luonnon kytkeytyvyydestä huolehtiminen olisi keino edistää ekologisten prosessien toimivuutta ja esimerkiksi luonnonsuojelualan perustamisedellytyksissä tulisi huomioida alueen merkittävyys luonnon kytkeytyvyyden kannalta. Lisäksi arvioinnin johtopäätöksissä viitataan ekologiseen kompensatioon toteamalla, että ekologisten prosessien toimivuutta olisi mahdollista edistää myös edellyttämällä haitallisten vaikutusten lieventämishierarkiaa luontoa muuttavissa hankkeissa.

Luontotyyppien suojelun vahvistamista pidetään toimivuusarvioinnissa yhtenä keskeisimmistä keinoista luonnonsuojelulain kehittämiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Arvioinnin mukaan luonnonsuojelulain 29 §:n suojeltujen luontotyyppien määritelmiä ja rajausperusteita on tarpeen tarkistaa ekologisesti toimivampien aluerajausten aikaansaamiseksi, koska kaikki kyseiset luontotyypit ovat edelleen uhanalaisia eivätkä nykyiset rajaukset ole useinkaan riittävän laajoja. Tähän liittyviä muutoksia on ehdotettu aiemmin jo uhanalaisten luontotyyppien suojelua koskevassa selvityksessä (Luontotyyppisuojelun nykytilanne ja kehittämistarpeet, SY

5/2013). Luontotyyppien rajausten yleisperiaatteena tulisi arvioinnin mukaan olla toiminnallisen ekologisen kokonaisuuden aikaansaaminen. Luontotyyppien edelleen jatkuvan uhanalaistumisen vuoksi myös eri lakien perusteella turvattavien luontotyyppien joukkoa on tarpeen laajentaa, minkä vuoksi luonnonsuojelulakia, metsälakia ja vesilakia olisi perusteltua tarkastella yhdessä, jotta eri lait muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden. Toimivuusarvioinnissa pidetään tarpeellisena myös ekologisen kompensaation liittämistä poikkeamislupiin, uhanalaisten luontotyyppien lisäämistä luonnonsuojeluasetukseen sekä hoidon ja ennallistamisen mahdollistamista. Lisäksi kiinnitetään huomiota luontotyyppisuojelelun hallinnon keventämiseen ja kustannustehokkuuden parantamiseen. Yhtenä tähän liittyvänä keinona esitetään siirtymistä rajausmenettelyn ohella tai sen sijaan suoraan lain nojalla tapahtuvaan suojeleluun, vastaavalla tavalla kuin metsälain 10 §:n erityisen tärkeitä elinympäristöjä turvataan. Tällöinkin olisi luonnollisesti varmistettava, että maanomistajat ja muut alueilla toimivat ovat selvillä luontotyyppi-kohteiden sijainnista ja niihin liittyvistä velvoitteistaan ja oikeuksistaan.

Lajien suojelelun vahvistamisen osalta arvioinnissa kiinnitetään huomiota säännösten selkiyttämiseen sekä direktiivi viittausten että uhanalaisten lajien kansainvälisen kaupan osalta, koska nämä muodostavat tällä hetkellä vaikeaselkoisen kokonaisuuden. Lisäksi arvioinnissa todetaan, että uhanalaisten lajien asemaa olisi perusteltua vahvistaa. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi säättämällä, että viranomaisen tulee ottaa päätöksenteossa huomioon uhanalaisen lajin suojeleluta-son säilyttämiselle tärkeä esiintymispaikka sekä liittää rajauspäätöksiin myös lajin aluekohtainen hoitosuunnitelma.

Kansallisen Natura-sääntelyn osalta arvioinnissa esitetään joitakin pieniä tarkennuksia, kuten että unionin tuomioistuinkäytännössä korostuneen varovaisuusperiaatteen asemaa vahvistetaan ja että poikkeamismenettelyyn liittyvä, vaihtoehtoisten ratkaisujen puuttumisedellytystä koskeva kriteeri osoitetaan säännöksen sanamuodossa ensin ja erillisenä suhteessa erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavien syiden arviointiin. Pääosin Natura-alueita koskevat muutostarpeet on toteutettu jo aiemmin luonnonsuojelulain muutosten yhteydessä vuonna 2014, joten isoja puutteita ei nyky sääntelyssä enää ole.

Luonnonsuojelulain tietopohjan vahvistamista ja tiedon hallintaa pidetään arvioinnissa tärkeänä kehittämiskohteena. Esimerkiksi luontotyyppien esiintymätietojen hallintaan tarvitaan kattavaa tietojärjestelmää ja Lajitietokeskusta vastaavaa portaalia, josta eri järjestelmiin kootut tiedot voidaan välittää muille tietoa tarvitseville. Luonnon monimuotoisuuden tilan seuranta olisi myös tarpeen lisätä, jotta se vastaisi paremmin käytännön tietotarpeisiin. Lisäksi arvioinnissa esitetään, että luontopaneelin asettamisesta ja sen tehtävistä olisi tarpeen säätää luonnonsuojelulaissa vastaavalla tavalla kuin Suomen ilmastopaneelista on säädetty ilmastolaissa. Osana laajaa tietopohjan vahvistamista nostetaan esiin myös suojelelun kannustavuuden ja monimuotoisuuden edistämistehtävien kehittäminen, mm. ehdottamalla Helmi-elinympäristöohjelman ja Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman 2014–2025 (METSO-ohjelma) oikeusperustan vahvistamista osana luonnonsuojelulainsäädännön kokonaisuutta. Myös kuntien potentiaalia edistää luonnon monimuotoisuutta alueellaan olisi arvioinnin mukaan syytä vahvistaa esimerkiksi täsmentämällä lainsäädäntöä kuntien osalta tai kehittämällä kannustimia tai hankkeita ja toimijaverkostoja luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi kunnissa.

Yhteenvetona vuosien 2010 ja 2020 toimivuusarvioinneista voidaan todeta, että niissä esitetyt kehittämisehdotukset olivat keskenään melko yhdenmukaisia ja ovat monilta osin edelleen ajankohtaisia. Nämä toimivuusarviointit ovat muodostaneet uuden luonnonsuojelulain valmistelulle keskeisen pohjan. Toimivuusarviointien esitykset ja kehittämiskohteet on mahdollisuuksien mukaan huomioitu luonnonsuojelulain uudistamisessa, ja ne näkyvät ehdotuksissa varsin kattavasti.

2.4 Lainsäädännön nykytila

2.4.1 Luonnonsuojelua koskevat kansainväliset velvoitteet

Suomea sitovat useat kansainväliset sopimukset, joiden avulla pyritään turvaamaan luonnon monimuotoisuutta. Keskeisin luonnon monimuotoisuutta turvaava sopimus on vuonna 1992 solmittu biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (Convention on Biological Diversity, CBD) ja sen alaiset Cartagenan bioturvallisuus- ja Nagoyan geenivarapöytäkirja.

Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen, eli niin kutsutun biodiversiteettisopimuksen, päättävänä on maapallon ekosysteemien, eläin- ja kasvilajien sekä niiden perintötekijöiden monimuotoisuuden suojeleminen, luonnonvarojen kestävä käyttö sekä perintöaineksen käytöstä saadun hyödyn oikeudenmukainen ja tasapuolinen jako. Biodiversiteettisopimus ja erityisesti sen 8(j) artikla korostaa myös alkuperäiskansojen ja perinteisen tiedon merkitystä sopimuksen tavoitteiden saavuttamisessa. Kansalliset biodiversiteettistrategiat ja toimintaohjelmat (National Biodiversity Strategies and Action Plans, NBSAPs) ovat keskeisiä sopimuksen kansalliselle toimeenpanolle. Osapuolet tapaavat joka toinen vuosi osapuolikokouksissa (Conference of Parties, COP) ja nämä kokoukset ovat sopimuksen ylin päätöksentekoaikoina.

Biodiversiteettisopimuksen alaisen Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirjan (Cartagena Protocol on Biosafety) tavoitteena on huolehtia siitä, että eläviä muuntogeenisiä organismeja siirretään, käsitellään ja käytetään valtioiden rajat ylittävissä siirroissa ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti tavalla, joka ei aiheuta haittaa luonnon monimuotoisuudelle ja sen kestäväälle käytölle ottaen huomioon myös ihmisen terveydelle aiheutuvat riskit. Bioturvallisuuspöytäkirjan tavoitteena on varmistaa, ettei eläviä muuntogeenisiä organismeja viellä sopimusvaltioihin ilman maiden suostumusta.

Biodiversiteettisopimuksen alaisen geenivarojen saannista ja saatavuudesta sekä niiden käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukaisesta ja tasapuolisesta jaosta tehdyn pöytäkirjan (Nagoya Protocol on Access and Benefit-sharing), eli geenivarapöytäkirjan, tavoitteena on geenivarojen käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukainen jako sekä geenivarojen saatavuuden helpottaminen, asianmukainen teknologian siirto ja rahoitus sekä biologisen monimuotoisuuden suojeleminen ja kestävä käytön edistäminen.

Keskeinen kansainvälinen lajisuojelusopimus on vuonna 1975 voimaan tullut uhanalaisten eläin- ja kasvilajien kansainvälistä kauppaa koskeva yleissopimus (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, CITES), jonka tavoitteena on varmistaa, että luonnonvaraisilla eläimillä ja kasveilla käytävä kansainvälinen kauppa ei vaaranna lajien säilymistä. CITES-sopimuksella säännellään uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa eli kaikkea niillä käytävää tuontia ja vientiä. Sopimuksen piiriin kuuluvat lajit on lueteltu sopimuksen lajiliitteissä I, II ja III. Lajiliitteen I mukaisten tiukimmin säänneltyjen lajien tuonti ja vienti kaupallisiin tarkoituksiin on kokonaan kielletty. Lajiliitteessä II luetellaan lajit, jotka ovat vaarassa uhanalaistua, ellei kauppaa säännellä. Lajiliitteeseen III voivat osapuolet listata maansa lajeja, joiden kauppaa muiden osapuolten kanssa halutaan CITES-sopimuksella säädellä. Sopimuksen piiriin kuuluu lajeja, joiden on todettu uhanalaistuneen ja lajeja, jotka ovat vaarassa tulla uhanalaisiksi niillä käytävän kansainvälisen kaupan seurauksena. Sopimus kattaa noin 36 000 lajia, jotka luetellaan sopimuksen liitteissä. Näistä noin 5 800 on eläinlajeja ja loput kasveja.

Muita kansainvälisiä lajisuojelun sopimuksia ovat muuttavien luonnonvaraisten eläinten suojelelusta annettu yleissopimus (Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, CMS), valaanpyyntisopimus (The International Convention for the Regulation of Wha-

ling) sekä Ramsarin sopimus kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen ja vesilintujen suojelusta. YK:n kasvatustiede- ja kulttuurijärjestön (UN Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) maailmanperintösopimus (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and World Heritage, WHC) suojelee maailman kulttuuriperinnön lisäksi myös luonnonperintöä. Alkuperäiskansojen oikeuksia koskee myös YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista (The United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, UNDRIP).

Suomea sitoo lisäksi Euroopan luonnonsuojelusopimus (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Bernin sopimus), joka koskee Euroopan luonnonvaraisten eläinten, kasvien ja niiden elinympäristöjen suojelua. Sopimus on johtanut Euroopan yhteisön lainsäädäntöön (Natura 2000-verkosto sekä luonto- ja lintudirektiivit).

2.4.2 Luonnonsuojelua koskeva EU-oikeuden sääntely

Luonnonsuojelua toteutetaan Euroopan unionin tasolla pääasiassa luontodirektiivin ja lintudirektiivin kautta. Näiden direktiivien nojalla on perustettu Natura 2000 -suojelualueverkosto, joka on keskeisin luonnonsuojeluinstrumentti EU:ssa. Verkoston avulla jäsenvaltiot suojelevat niitä luontotyyppisiä lajeja ja niiden elinympäristöjä, jotka direktiiveissä on määritelty suojeltaviksi. Lintu- ja luontodirektiivi sisältävät molemmat myös lajisuojelua koskevia säännöksiä mm. lajien yksilöiden ja niiden esiintymispaikkojen turvaamiseksi.

Luontodirektiivin tavoitteena on sen 2 artiklan mukaan edistää EU:n jäsenvaltioiden alueella luonnon monimuotoisuuden säilymistä suojelemalla luontotyyppisiä ja luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien suotuisa suojelun taso säilytetään tai saatetaan ennalleen. Direktiivin tavoitteisiin kuuluu 2 artiklan mukaan myös taloudellisten, sosiaalisten sekä sivistyksellisten vaatimusten ja alueellisten erityispiirteiden huomioon ottaminen. Käytännössä luontodirektiivi voidaan jakaa kahteen osaan sen suojelun kohdentumisen perusteella. Ensimmäinen osa (3–11 artiklat) koostuu luontotyyppien sekä lajien elinympäristöjen suojelusta (lähinnä Natura 2000 -verkosto) ja toinen osa (12–16 artikla) puolestaan lajien ja niiden yksilöiden suojelusta.

Natura 2000 -verkosto rakentuu jäsenvaltioiden komissiolle ilmoittamista linnustonsuojelualueista ja niiden ehdotuksista muiksi suojeltaviksi alueiksi. Viimeksi mainittujen osalta luontodirektiivissä on säädetty erityinen hyväksymismenettely. Ehdotetut kohteet, jotka on hyväksytty yhteisön tärkeinä pitämiksi alueiksi, tulevat osaksi Natura 2000 -verkostoa. Viimeistään tämän jälkeen jäsenvaltion tulee estää sellaiset alueen luonnon tilan muutokset, jotka heikentävät sen luonnonarvoja. Natura 2000 -alueiden suojelu voidaan toteuttaa lainsäädännöllä taikka hallinnollisilla tai sopimusoikeudellisilla toimenpiteillä. Suojelun tulee olla pysyvää ja vastata suojeltavien luontotyyppien ja lajien ekologistia vaatimuksia. Luontotyyppien ja lajien elinympäristön suojelua koskevista säännöksistä keskeisin on luontodirektiivin 6 artikla, jossa säädetään alueiden suojelutoimenpiteiden toteuttamisesta ja niiden velvoittavuudesta. Direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa jäsenvaltiot veloitetaan toteuttamaan tarvittavia suojelutoimenpiteitä, ja saman artiklan 2 kohdassa säädetään luontotyyppien heikentymisen ja lajeja koskevien merkittävien häiriöiden estämisestä. Direktiivin 6 artiklan 3 ja 4 kohdassa taas säännellään kohdennetusti toimista, joita on sovellettava sellaisiin hankkeisiin ja suunnitelmiin, jotka ovat omiaan vaikuttamaan merkittävästi Natura-alueeseen. Luontodirektiivin 6 artiklan merkityssisältöä on täsmennetty monin eri tavoin unionin lukuissa tuomioistuinratkaisuisissa.

Luonnonsuojelulain keinot ovat pääasiassa soveltuneet hyvin myös Natura 2000 -alueiden suojelun toteuttamiseen. Kaikkia Natura 2000 -alueita ei tarvitse muodostaa luonnonsuojelualueiksi, vaan usein riittävä suojelu on saatavissa aikaan esimerkiksi maa-aineslailla, vesiläilla tai

muulla erityislainsäädännöllä. Natura 2000 -verkoston kokoamisesta ja toteuttamisesta johtuvat säännökset on koottu yhteen luonnonsuojelulain 10 lukuun.

Lintudirektiivi koskee lähtökohtaisesti kaikkia luonnonvaraisia lintuja Euroopan alueella, ja sen tavoitteena on luonnonvaraisina elävien lintulajien suojelu ja hoitaminen. Direktiivi sisältää myös säännökset lintulajien hyödyntämisestä. Direktiivin 4 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet artiklassa määrätyillä suojelualueilla estääkseen elinympäristöjen pilaantumisen tai huonontumisen sekä lintuihin vaikuttavat, direktiivin vastaiset häiriöt. Jäsenvaltioiden on myös näiden suojelualueiden ulkopuolella pyrittävä estämään elinympäristöjen pilaantuminen sekä huonontuminen.

Lintudirektiivissä yleisenä lähtökohtana on kaikkien lintujen suojelu, ja tarkempia säännöksiä on annettu liiteluetteloihin otetuista lintulajeista. Luontodirektiivi puolestaan noudattaa eräänlaista listaamisperiaatetta: sen säännöksiä sovelletaan niihin lajeihin, jotka on erikseen luetteloitu sen liitteissä. Sekä lintu- että luontodirektiivin osalta käytännössä keskeisiä ovat yhtäältä lajien yksilöiden suojelua koskevat rauhoitussäännökset ja kiellot sekä toisaalta näistä kielloista myönnettävät poikkeukset. Erityisesti lajien suojelusta myönnettävien poikkeusten sisältö on käytännössä aiheuttanut varsin paljon tulkintaongelmia, minkä vuoksi unionin tuomioistuinkäytännöllä on sääntelyn tulkinnan kannalta keskeinen merkitys.

CITES-sopimus on toimeenpantu EU:ssa unionin yhteisellä lainsäädännöllä, jota EU:n alueella toimivien tulee noudattaa: perusasetuksella (Neuvoston asetus (EY) 338/97) ja toimeenpanoasetuksella (Komission asetus (EY) N:o 865/2006). Perusasetuksella säädetään ulkorajat ylittävän tuonnin ja viennin lisäksi myös EU:n sisäisestä kaupallisesta toiminnasta ja elävien eläinten siirroista. Siinä säädetään myös menettelystä ja vaadittavasta dokumentaatiosta. Lajiliitteet A, B, C ja D on annettu komission asetuksella. Lajiliiteasetusta tarkistetaan ja päivitetään 1–2 vuoden välein.

2.4.3 Luonnonsuojelulaki

Voimassa oleva luonnonsuojelulaki tuli voimaan 1.1.1997, ja siinä on 12 lukua ja 77 pykälää.

Luonnonsuojelulain 1 luvussa on säädetty koko lakia koskevista yleissäännöksistä, kuten lain tavoitteista, soveltamisalasta, viranomaisista ja kansainvälisistä velvoitteista. Tavoitteet ovat pitkälti samoja, joiden varassa luonnonsuojelutoimintaa on harjoitettu jo edellisen luonnonsuojelulain voimaantulosta (1923) lähtien. Lain 1 §:n tavoitteilla ei ole välitöntä vaikutusta tapauskohtaiseen päätöksentekoon. Lain 5 §:ssä on säädetty suotuisan suojelutason käsitteestä, joka on peräisin EU:n luontodirektiivistä. Jotta 1 §:n tavoitteet voitaisiin saavuttaa ja Euroopan yhteisön lainsäädännössä asetetut velvoitteet täyttää, luonnonsuojelussa on 5 §:n mukaan tähdättävä maamme luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölaajien suojelutason säilyttämiseen suotuisana tai, jos se on päässyt epätyytyttäväksi, suotuisan suojelutason saavuttamiseen. Lain 5 § täydentää 1 §:n luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisen vaatimusta asettamalla luonnonsuojelutoiminnan yleiseksi tavoitteeksi kaikkien Suomessa luonnonvaraisten eliölaajien ja luontotyyppien suotuisan suojelutason säilyttämisen. Säännös on luonteeltaan tyypillinen tavoitepykälä, eikä sillä ole suoraa sovellettavuutta yksittäistapauksissa. Suotuisan suojelutason tavoite kuitenkin osaltaan ohjaa muun sääntelyn tulkintaa, ja suotuisa suojelutaso on myös eräiden lakiin sisältyvien poikkeuslupien myöntämisen yksi edellytys, joten käytännössä kyse ei lopulta ole puhtaasta tavoitteesta. Lakiin on luonnonsuojelulain osauudistuksessa lisätty 5 a §, jossa säädetään luontovahingosta (29.5.2009/384). Lisäksi lain 6 §:ssä on säädetty luonnon- ja maisemansuojelun hallinnosta ja eri viranomaisten tehtävistä.

Vuoden 2021 alussa luonnonsuojelulakiin lisättiin uusi 1 a luku (29.10.2020/732), joka koskee luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukemista. Sen tarkoituksena on mahdollistaa laissa tarkoitettujen lajien elinympäristöjen sekä luontotyyppien ja luonnon- tai kulttuurimaisen ennallistamista, kunnostusta ja hoitoa edistävien toimenpiteiden taloudellinen tukeminen. Tuki koostuu tavaroista ja palveluista, ja sitä voidaan myöntää harkinnanvaraisesti valtion talousarviossa vahvistetun enimmäismäärän rajoissa. Tukea haetaan kirjallisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta, tai maanomistajan on annettava siihen kirjallinen suostumus ennen tuettavan toimen aloittamista. Tuen myöntämisen edellytyksenä on, että tuki edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua koskevien tavoitteiden saavuttamista eikä samaan toimenpiteeseen ole myönnetty muuta julkista rahoitusta.

Lain 2 luvussa säädetään luonnonsuojeluohjelmien laatimisesta sekä niiden oikeusvaikutuksista. Ennen nykyisen lain voimaan tuloa suojeluohjelmat eivät olleet lakisääteisiä, eikä niillä myöskään ollut juurikaan yksityiseen kohdistuvia välittömiä oikeusvaikutuksia. Kyse oli lähinnä valtiovallan tahdonilmaisusta sille, mitä alueita se pitää luonnonsuojelun kannalta valtakunnallisesti arvokkaina. Vuonna 1997 voimaan tulleen lain myötä luonnonsuojeluohjelmien laatimisesta ja hyväksymisestä valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen turvaamiseksi säädetään luonnonsuojelulaissa, sen 2 luvussa. Lain 9 §:n mukaan sen jälkeen, kun valtioneuvosto on hyväksynyt luonnonsuojeluohjelman, näillä alueilla tulisi valtioneuvoston päätöksellä voimaan toimenpiderajoitus sellaisten toimenpiteiden estämiseksi, jotka vaarantavat suojelun tarkoituksen. Käytännössä luonnonsuojeluohjelmia koskevat säännökset ovat kuitenkin jääneet pitkälti vaille soveltamista, sillä lain voimaan tulon jälkeen ei ole hyväksytty yhtään 2 luvussa tarkoitettua uutta luonnonsuojeluohjelmaa.

Luonnonsuojelulain 3 luvussa säädetään luonnonsuojelualueiden perustamisesta. Suojelualueet perustetaan luonnonsuojelulain mukaisesti valtion maille ja yksityismaille eri tavoin. Lain mukaisia valtion luonnonsuojelualueita ovat kansallispuistot, luonnonpuistot sekä muut luonnonsuojelualueet. Valtion maalla perustamistoimiin kuuluvat alueen perustamissäädöksen (laki tai asetus) antaminen aluetta koskevine rauhoitussäännöksineen, suojelualuekiinteistön muodostaminen toimitusmenettelyssä sekä alueen merkitseminen maastoon. Yksityisen luonnonsuojelualueen perustaminen puolestaan vaatii yleensä maanomistajan hakemuksen tai vähintään suostumuksen – tietyin poikkeuksin – sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen perustamis päätöksen. Luonnonsuojelulain mukaan vain kansallispuistoille tulee laatia hoito- ja käyttösuunnitelma, muille luonnonsuojelualueille se laaditaan tarpeen mukaan. Hoito- ja käyttösuunnitelman laatii aluetta hallitseva viranomainen, joka on valtion mailla yleensä Metsähallitus. Kansallispuistojen ja muiden merkittävien luonnonsuojelualueiden suunnitelman vahvistaa ympäristöministeriö. Alue voidaan myös rauhoittaa määräajaksi joko kokonaan tai vain tiettyjen toimenpiteiden osalta. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja maanomistaja voivat tehdä tällaisen sopimuksen enintään 20 vuodeksi kerrallaan.

Luonnonsuojelulain uudistuksessa 1996 lakiin lisättiin luontotyyppejä koskeva sääntelyjärjestelmä, josta säädetään nykyisen lain 4 luvussa. Luvun säännökset kohdistuvat suhteellisen rajattuihin ja pienialaisiin luontotyypeihin. Luontotyyppisääntelyä sisältyy myös metsälakiin (1093/1996) ja vesilakiin (587/2011). Lain 29 §:ssä luetellaan yhdeksän luontotyyppiä, joita ei saa muuttaa niin, että niiden ominaispiirteiden säilyminen vaarantuu. Kielto tulee voimaan, kun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on päätöksellään määritellyt suojeltuun luontotyyppiin kuuluvan alueen rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille. Laissa suojeltuja luontotyyppejä ovat jalopuumetsiköt, pähkinäpensaslehdot, tervaleppäkorvet, luonnontilaiset hiekkarannat, merenrantaniityt, puuttomat tai vähäpuustoiset hiekkadyynit, katajakedot sekä lehdesniityt. Lisäksi suojeltujen luontotyyppien luetteloon kuuluvat avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryhmät, mutta niitä ei voida pitää varsinaisena luontotyyppinä. Suojellut luontotyyppit ovat Suomessa harvinaisia ja painottuvat etenkin Etelä-Suomeen.

Luonnonsuojelulain luvussa 5 säädetään maisema-alueiden perustamisesta. Lain mukaan valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamisesta päättää ympäristöministeriö ja muiden maisema-alueiden perustamisesta puolestaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus maakunnan liiton esityksestä. Maisema-alueen perustamispäätökseen voidaan ottaa maiseman olennaisten piirteiden säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä, mutta ne eivät saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa.

Luonnonsuojelulain 6 luku sisältää säännökset eliölajien yksilöiden rauhoittamisesta, niiden esiintymispaikkojen suojelusta sekä niistä myönnettävistä poikkeuksista. Lukuun sisältyy samalla myös säännökset eliölajien kansainvälisestä kaupasta ja vaihdannasta. Lajisuojelua koskevia säännöksiä sovelletaan Suomessa luonnonvaraisina esiintyviin lajeihin, lukuun ottamatta metsästyslain 5 §:ssä tarkoitettuja riistaeläimiä ja rauhoittamattomia eläimiä sekä taloudellisesti hyödynnettäviä kalalajeja. Lain 39 §:ssä säädetään eliölajien rauhoittamisesta, ja sen mukaan kiellettyä on rauhoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden tahallinen tappaminen ja pyydystäminen, pesien ja munien ottaminen haltuun sekä yksilöiden häirintä erityisesti eläinten lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänsyklin kannalta tärkeillä paikoilla. Myös rauhoitetun linnun pesäpuu, joka on asianmukaisesti merkitty, tai suuren petolinnun pesäpuu, jossa oleva pesä on säännöllisessä käytössä ja selvästi nähtävissä, on rauhoitettu. Lajien yksilöiden lisäksi myös niiden esiintymispaikkoja suojellaan laissa erityissäännöksin. Lajisuojelun erityispiirteenä on, että osa säännöksistä perustuu suoraan EU:n lintu- ja luontodirektiiveihin ja koskee vain niissä erikseen luetteloituja lajeja. Säännöksistä myönnettävistä poikkeuksista säädetään erikseen.

Lain 7 luvussa on säädetty luonnonsuojelulain toteuttamisesta, kuten alueiden lunastamisesta ja maanomistajalle maksettavista korvauksista. Lain 50 §:n mukaan ympäristöministeriön on viipymättä ryhdyttävä toteuttamaan luvussa 2 tarkoitettua hyväksyttyä luonnonsuojeluohjelmaa ja toteuttamisjärjestystä harkittaessa on pyrittävä ottamaan huomioon suojeltavien arvojen merkittävyys ja niitä uhkaavat tekijät. Kuten edellä on todettu, näitä ohjelmia ei ole lain voimassaoloaikana hyväksytty. Lisäksi laissa säädetään maanomistajan oikeudesta vaatia alueen lunastusta sekä valtion lunastusoikeudesta ja korvausvelvollisuudesta. Korvausten lähtökohtana yleisesti on, että mikäli lain perusteella tehdystä päätöksestä tai siinä säädetystä kiellosta aiheutuu kiinteistön omistajalle tai erityisen oikeuden haltijalle merkityksellistä haittaa, hänellä on oikeus saada valtiolta siitä täysi korvaus. Korvauskynnyksenä on siten merkityksellinen haitta, joka lain perusteluiden nojalla on vähäistä suurempi, mutta huomattavaa pienempi.

Lain 8 luvussa säädetään luonnonsuojelulain toimenpidekielloista, pakkokeinoista ja rangaistuksista. Näiden lisäksi lukuun on lisätty (22.12.2009/1587) säännös (57 a §) luontovahinkojen ehkäisemisestä ja korjaamisesta. Lain 55 §:ssä on säädetty, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi enintään kahdeksi vuodeksi kieltää 10 §:n 2 momentissa tarkoitettun alueen sellaisen käyttämisen, joka voi vaarantaa ne tarkoitukset, joihin alueen suojelulla pyritään. Lisäksi toimenpidekielto on voimassa suoraan lain 56 §:n nojalla alueilla, joilla lunastus on vireillä. Lain 57 §:n mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi kieltää lainvastaisen toiminnan jatkamisen, ja oikeus asian vireillepanoon on myös haittaa kärsivällä henkilöllä, rekisteröidyllä yhteisöllä toiminta-alueellaan sekä kunnalla. Lisäksi laissa on säädetty luonnonsuojelurikkomuksen tunnusmerkistöstä. Sen sijaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä, ja rangaistus luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 ja 5 a §:ssä (30.12.2015/1684). Luontovahingon ehkäisemistä ja korjaamista koskeva säännös liittyy EU:n ns. ympäristövastuudirektiivin toimeenpanoon. Pykälässä säädetään direktiivin mukaisesti niistä edellytyksistä ja menettelyistä, joita luontovahingon korjaamiseen ryhtyminen edellyttää. Säännöstöä on käytännössä sovellettu vain harvoin.

Lain 9 luvussa säädetään muutoksenhausta luonnonsuojelulain nojalla tehtyihin päätöksiin. Luku sisältää säännökset valituksen tekemisestä ja valitusoikeudesta. Pääasiassa muutoksenhaakuun sovelletaan lakia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019), pienin poikkeuksin. Valitusoikeuden osalta säännös on tätä laajempi, mikä on ympäristölainsäädännössä muutoinkin tavanomaista. Luonnonsuojelua koskevat ratkaisut eivät ole vain alueiden omistajien ja haltijoiden asia, vaan ne vaikuttavat laajemminkin, erityisesti sillä paikkakunnalla, johon ne kohdistuvat. Näin ollen muissa kuin korvausta koskevissa asioissa valitusoikeus on myös asianomaisella kunnalla. Muissa kuin korvausta sekä 31 §:n ja 48 §:n 2 momentissa tarkoitettua poikkeuslupaa koskevissa asioissa on valitusoikeus myös sellaisella rekisteröidyllä paikallisella tai alueellisella yhteisöllä, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun edistäminen. Luonnonsuojeluohjelman hyväksymistä koskevasta valtioneuvoston päätöksestä on valitusoikeus myös mainitun laisella valtakunnallisella yhteisöllä ja maanomistajien etua valvovalla valtakunnallisella yhteisöllä. Valitusoikeuden laajentamisen taustalla on etenkin perustuslain 20 §, jonka mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon. Tämän on katsottu merkitsevän myös perustuslaillista toimeksiantoa ympäristölainsäädännön kehittämiseen siten, että ihmisten vaikutusmahdollisuuksia tässä suhteessa laajennetaan.

Lain 10 luku sisältää säännökset, joilla implementoidaan EU:n luonto- ja lintudirektiivien edellyttämä Natura 2000 -verkostoa koskeva sääntely. Luvassa säädetään alueiden perustamismenetelmästä, suojelun toteuttamisesta, alueiden yleisestä heikentämiskiellosta sekä tiettyjen hankkeiden ja suunnitelmien hyväksymisen edellytyksistä. Asiaan liittyvää EU-sääntelyä on kuvattu jo edellisessä jaksossa. Luonnonsuojelulain säännökset ovat käytännössä yhdenmukaiset direktiivin asettamien velvoitteiden kanssa. Lain 64 a §:n mukaan Natura 2000 -alueita ei saa merkittävästi heikentää. Tämä koskee kaikkia toimenpiteitä, niiden luonteesta riippumatta. Tämän lisäksi lain 65 §:ssä säädetään, että mikäli jokin hanke tai suunnitelma heikentää Natura 2000 -alueen tai Natura 2000 -verkostoon ehdotetun alueen luonnonarvoja, sen vaikutukset on arvioitava. Arviointivelvollisuus koskee myös olemassa olevan tai ehdotetun Natura 2000 -alueen ulkopuolella toteutettavia hankkeita ja suunnitelmia, mikäli näillä todennäköisesti on Natura 2000 -alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia. Viranomaisen saa lain 66 §:n nojalla myöntää luvan taikka hyväksyä tai vahvistaa kaavan ja muun suunnitelman vain, jos hanke tai suunnitelma ei heikennä Natura 2000 -alueen tai valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman alueen luonnonarvoja. Pykälän 2 ja 3 momentti kuitenkin määrittelevät luontodirektiivin 6 artiklan 4 kohdan mukaisesti, milloin lupa voidaan myöntää taikka suunnitelma hyväksyä tai vahvistaa, vaikka se heikentäisikin Natura 2000 -verkostoon kuuluvan tai siihen ehdotetun alueen luonnonarvoja. Laissa säädettyjen tiukkojen kriteerien perusteella asian ratkaisee valtioneuvosto yleisistunnossa.

2.4.4 Luonnonsuojelulain nojalla annetut asetukset

Luonnonsuojelulain nojalla on annettu luonnonsuojeluasetus 160/1997. Asetus sisältää kuusi lukua ja 22 pykälää.

Luonnonsuojelulain nojalla on lisäksi annettu seuraavat asetukset:

- 333/2021 Ympäristöministeriön asetus Uudenmaan maakunnan luonnonsuojelualueista
- 332/2021 Valtioneuvoston asetus Uudenmaan maakunnan luonnonsuojelualueista
- 141/2021 Ympäristöministeriön asetus Pohjois-Karjalan maakunnan luonnonsuojelualueista
- 140/2021 Valtioneuvoston asetus Pohjois-Karjalan maakunnan luonnonsuojelualueista

HE 76/2022 vp

- 953/2020 Valtioneuvoston asetus perinnebiotooppien kunnostukseen ja hoitoon vuosina 2020-2025 myönnettävästä tuesta (voimassa 21.12.2020–31.12.2025)
- 1077/2019 Ympäristöministeriön asetus Etelä-Karjalan maakunnan luonnonsuojelualueista
- 1076/2019 Valtioneuvoston asetus Etelä-Karjalan maakunnan luonnonsuojelualueista
- 205/2019 Ympäristöministeriön asetus Etelä-Savon maakunnan luonnonsuojelualueista
- 204/2019 Valtioneuvoston asetus Etelä-Savon maakunnan luonnonsuojelualueista
- 278/2018 Valtioneuvoston asetus Patanjärvenkankaan luonnonsuojelualueesta
- 647/2017 Ympäristöministeriön asetus Itä-Lapin luonnonsuojelualueista
- 646/2017 Valtioneuvoston asetus Itä-Lapin luonnonsuojelualueista
- 645/2017 Ympäristöministeriön asetus Pohjois-Pohjanmaan maakunnan eteläosien luonnonsuojelualueista
- 644/2017 Valtioneuvoston asetus Pohjois-Pohjanmaan maakunnan eteläosien luonnonsuojelualueista
- 261/2016 Ympäristöministeriön asetus luonnonsuojelualan merkitsemisestä maastoon
- 354/2015 Ympäristöministeriön asetus Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden luettelosta
- 441/2014 Valtioneuvoston asetus Saimaan luonnonsuojelualueista
- 215/2014 Ympäristöministeriön asetus luonnonsuojelualan perustamisesta Varsinais-Suomen maakuntaan
- 214/2014 Valtioneuvoston asetus Varsinais-Suomen maakunnan luonnonsuojelualueista
- 204/2014 Valtioneuvoston asetus Kalevalapuiston luonnonsuojelualueista
- 203/2014 Valtioneuvoston asetus luonnonsuojelualan perustamiseksi eräille Suomussalmen ja Puolangan kunnissa sijaitseville valtion omistamille alueille
- 713/2009 Valtioneuvoston asetus eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta
- 53/2008 Ympäristöministeriön asetus luonnonsuojelualan rajojen merkitsemisestä
- 1382/2006 Valtioneuvoston asetus Meikon luonnonsuojelualueesta
- 1381/2006 Valtioneuvoston asetus Sipoonkorven luonnonsuojelualueesta (kumottu)
- 124/2003 Valtioneuvoston asetus Ruunaan luonnonsuojelualueesta
- 123/2003 Valtioneuvoston asetus Leivonmäen kansallispuistosta

- 994/2002 Valtioneuvoston asetus Repoveden kansallispuistosta
- 9/2002 Ympäristöministeriön asetus rauhoitettujen eläinten ja kasvien ohjeellisista arvoista
- 736/2001 Valtioneuvoston asetus hylkeidensuojelualueista
- 514/2000 Valtioneuvoston asetus Syötteen kansallispuistosta
- 893/1999 Ympäristöministeriön päätös eräiden kasvilajien rauhoitusta koskevista poikkeuksista
- 1296/1997 Asetus Kurjenrahkan kansallispuistosta
- 312/1997 Ympäristöministeriön päätös eräiden kasvilajien rauhoitusta koskevista poikkeuksista

2.5 Nykytilan arviointi

2.5.1 Luontotyyppien suojelu

Luontotyypit ovat luonnon monimuotoisuuden keskeinen osa, ja niiden suojelu turvaa samalla useita muita, osin toisistaan riippuvaisia saman elinympäristön eliölajeja, sillä lajienkin uhanalaisuuden tärkein syy on niiden elinympäristöjen heikkeneminen. Luontotyyppien suojelulla turvataan myös Suomen luonnon alueellista ja ekologista vaihtelua, luontokohteiden kytkeytyvyyttä ja luonnon kestävyyttä muuttuvissa oloissa. Osa luontotyypeistä vaatii ominaispiirteidensä säilymiseksi myös hoitoa ja kunnostusta suojelun ohella tai jopa sen sijaan.

Luontotyyppi tuli käsitteenä ja luonnonsuojelulain suojelukohteena ensimmäisen kerran lainsäädäntöön voimassa olevaa luonnonsuojelulakia säädettäessä. Samassa yhteydessä sisällytettiin suojeltavat luontotyypit myös metsälakiin ja vesilakiin. Viittaussäännöksellä luontotyyppien suojelu tuli myös huomioon otettavaksi maankäyttö- ja rakennuslain mukaista lupa-asiaa ratkaistaessa ja muuta viranomaispäätöstä tehtäessä. Luontotyyppikäsitteen tulo lainsäädäntöön oli sinänsä merkittävä edistysaskel luonnonsuojelussa. Luontotyyppien suojelussa omaksuttiin eri lakien ja niiden toimeenpanosta vastaavien hallinnonalojen jaetun vastuun periaate, mitä voidaan pitää yleiseltä kannaltakin merkittävänä ja varhaisena askelena luonnon monimuotoisuuden vahvistamisessa.

Euroopan unionin luontodirektiivi saatettiin voimaan lakia uudistettaessa. Luontodirektiivi edellyttää direktiivin liitteeseen I sisältyvän 68 luontotyypin suotuisan suojelutason turvaamista. Osa näistä luontotyypeistä on Suomessa uhanalaisia, ja niiden suojelutaso on arvioitu viimeisessä vuonna 2019 EU:lle tehdyssä raportoinnissa epäsuotuisaksi 58 luontotyypin osalta. Luontodirektiivin luontotyyppien suojelu ei, vaikka se johtaisi suotuisaan suojelutasoon, kuitenkaan riitä Suomen luontotyyppikirjon ja eliölaiston turvaamiseen, sillä luontodirektiivin luontotyypit eivät kata maamme luontotyyppien koko kirjoa.

Luontotyypit ovat keskeinen peruste voimassa olevan lain 10 luvussa säädetyille toimille, jotka koskevat Euroopan Natura 2000 -verkoston alueiden valintaa ja suojelua. Natura 2000 -verkoston luontotyypit luokiteltiin ekologisesti ja sovitettiin Suomessa perinteisesti omaksuttuihin luokkiin osana verkoston valmistelua. Natura 2000 -verkoston valmistelu ja toimeenpano edistivät kansallista luontotyyppien suojeluun liittyvää tutkimus- ja kehitystyötä.

Voimassa olevassa laissa muiden kuin luontodirektiivin luontotyyppien suojelu koskee yhdeksää luontotyyppiä. Luonnonsuojelulaissa lueteltuihin luontotyyppisiin kuuluvia luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia alueita ei saa muuttaa niin, että luontotyypin ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu. Kielto tulee voimaan, kun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on päätöksellään määritellyt suojeltuun luontotyyppiin kuuluvan alueen rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on annettava rajauspäätös lisäksi tiedoksi julkisella kuulutuksella. Julkisesta kuulutuksesta säädetään hallintolaissa. Tieto kuulutuksesta on julkaistava asianomaisessa kunnassa. Kunnan ilmoituksista säädetään kuntalain 108 §:ssä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi yksittäistapauksessa myöntää poikkeuksen 29 §:n 1 momentin kiellosta, jos kyseisen luontotyypin suojelutavoitteet eivät huomattavasti vaarannu tai luontotyypin suojelu estää yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen.

On tärkeää huomata, että toisin kuin eliölajeja, uhanalaisia luontotyyppiä ei ole toistaiseksi sisällytetty nykyiseen luonnonsuojelulakiin. Laki tunnistaa vain 29 §:ssä säädetty suojellut luontotyypit (9 kappaletta). Lisäksi luonnonsuojelulain luontotyyppisuojeleu koskee vain sellaisia laissa lueteltuja luontotyyppisiin kuuluvia alueita, jotka ovat luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia. Lisäksi metsälaissa (10 §) ja vesilaissa (2 luvun 11 §) on säännöksiä tiettyjen luontotyyppien suojelusta, osin luonnonsuojelulakia vastaavasti.

Suurin osa luonnonsuojelulain 29 §:n avulla suojelluista luontotyypeistä on jalopuumetsiä. Muita luonnonsuojelulaissa suojeltuja luontotyyppiä ovat pähkinäpensaslehdot, tervaleppäkorvet, hiekkarannat, merenrantaniityt, hiekkadyynit, katajakedot, lehdesniityt ja suuret maisemapuut ja -puuryhmät. Näistä viimeainittu ei tosin ole varsinainen luontotyyppi, mutta muut kahdeksan ovat uhanalaisia, harvinaisia ja yleensä pienialaisia luontotyyppiä. Merenrantaniityt, katajakedot ja lehdesniityt vaativat jatkuvaa hoitoa. Lehdesniittyjä on jäljellä hyvin vähän, lähinnä luonnonsuojelualueilla. Luontotyyppien suojelun ja seurannan kehittämistä sekä luontotyyppien huomioon ottamista maankäytön suunnittelussa ja ympäristönkäyttöhankkeissa ovat osaltaan rajoittaneet myös puutteet tietojärjestelmissä.

Luontotyyppien uhanalaisuusarviointien tehneet asiantuntijaryhmät ovat laatineet yhteensä 70 ehdotusta toimenpiteistä, joiden avulla uhanalaistuneiden luontotyyppien tilaa voitaisiin parantaa. Avainasemassa on luontotyyppien parempi huomioiminen maankäytön suunnittelussa ja luonnonvarojen hyödyntämisessä.

Elinympäristöjen ennallistamiseen ja hoitoon tähtäävä laaja Helmi-ohjelma vastaa moniin Luontotyyppien uhanalaisuus -raportin kiireellisimpiin toimenpide-ehdotuksiin ja panostaa soiden suojeluun ja ennallistamiseen, lintukosteikoiden kunnostamiseen, kaikkein uhanalaisimpien luontotyyppien eli perinnebiotooppien kunnostukseen ja hoitoon sekä metsäisten elinympäristöjen, pienvesien ja rantojen kunnostuksiin. Helmi-ohjelman puitteissa panostetaan myös muun muassa luontotyyppitiedon kokoamiseen, uhanalaisten ja arvokkaiden lettosoiden sekä kalkkikallioiden inventointiin, puroselvityksiin, kuivuville soille suunnattavien vesien palautustoi-
mien sekä soiden ravinnelujen selvitykseen.

Luontotyyppien suojelua, seurantaa, hoitoa ja ennallistamista on tarpeen tehostaa luonnonsuojelulaissa, ja uusia keinoja on tarpeen kehittää. Lisääntynyt tieto on kasvattanut tarvetta vahvistaa luontotyyppien suojelua, ja luontotyyppien turvaaminen edistää samalla myös uhanalaisen lajiston suojelua. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta luontotyyppien oikeudellisen suojan vahvistaminen on yksi keskeisimmistä keinoista. Ilmastonmuutos lisää entisestään luontotyyppien tilaa parantavien toimien käynnistämisen ja tehostamisen tarvetta, koska se vahvistaa monien uhkien, kuten rehevöitymisen, haitallisia vaikutuksia. Elinympäristöjen muutokset ja ennallistamisen ja hoidon tarpeet todennäköisesti vain kasvavat tulevaisuudessa.

Luontotyyppien turvaamisen keinovalikoiman laajentamista luonnonsuojelulaissa ja muussa lainsäädännössä on ehdotettu ja perusteltu sekä luonnonsuojelulain toimivuusarvioinnissa 2010 että toimivuusarvioinnin päivityksessä 2020.

Nykyisen luonnonsuojelulain 29 §:n suojeltujen luontotyyppien määritelmiä ja rajausperusteita on tarpeen tarkistaa ekologisesti toimivampien aluerajausten aikaan saamiseksi, koska kaikki kyseiset luontotyypit ovat edelleen uhanalaisia. Lain säätämisen aikaan 1990-luvun lopulla tietämys luontotyyppien määrittelystä ja uhanalaisuudesta oli osin hyvin puutteellista. Nykyiset rajaukset eivät myöskään ole kaikilta osin riittävän laajoja. Luontotyyppien rajausten yleisperiaatteena tulisi olla toiminnallisen ekologisen kokonaisuuden aikaansaaminen, mikä tarkoittaa esimerkiksi maaston muotojen ja vesitalouden parempaa huomioimista sekä tarvittaessa ennallistamiskelpoisten tai luontaisesti palautuvien luontotyyppien osien sisällyttämistä rajaukseen.

Suomen luontotyyppien uhanalaisuuden arviointien myötä on myös esitetty, että uhanalaiset luontotyypit kirjataan luonnonsuojelulakiin ja asetukseen vastaavalla tavalla kuin uhanalaiset lajit. Tämä edistäisi niiden esiintymien selvittämistä maankäytön suunnittelussa ja hankkeiden vaikutusarvioinnissa ja lisäisi niiden painoarvoa hankkeiden lupaharkinnassa ja toteutuksessa. Luontotyyppien yhä jatkuvan uhanalaistumisen vuoksi myös muiden lakien perusteella turvattavien luontotyyppien joukkoa olisi tarpeen laajentaa. Luonnonsuojelulakia, metsälakia ja vesilakia olisi luontotyyppien osalta perusteltua tarkastella tältä osin yhdessä, jotta ne muodostaisivat toisiaan tarkoituksenmukaisesti täydentävän kokonaisuuden. Tältä osin luonnonsuojelulain uudistuksen yhteydessä todettiin tarve selvittää luontotyyppien oikeudellisen suojan kattavuutta.

Yksittäisten luontotyyppiesiintymien suojelun (kuten LSL 29 §) lisäksi olisi tarpeen turvata laajempia luontotyyppikokonaisuuksia, jotta luonnon prosessit voivat toimia ja ylläpitää luontotyypeille ja lajeille tärkeitä rakennepiirteitä. Tähän tarvitaan luonnonsuojelulain ja muiden lakien toisiaan täydentävää keinovalikoimaa. Olisi tarpeen myös lisätä uhanalaisten luontotyyppien painoarvoa maankäytön suunnittelussa, lupamenettelyissä ja hankkeiden vaikutusarvioinnissa sekä edistää myös yleisempiin luontotyyppisiin kohdistuvien haitallisten vaikutusten ekologista kompensatiota. Lisäksi luontotyyppien vapaaehtoisen suojelun muotoja ja kannustimia on syytä kehittää pakottavan suojelun rinnalla. On tarpeen myös kehittää luonnonhoitoon ja ennallistamiseen kannustavia rahoitusinstrumentteja, jotka soveltuvat niin luontotyypeille, yksityisille luonnonsuojelualueille kuin erityisesti suojeltavien lajien elinympäristöille. Yleisemminkin luonnonsuojelulakia ja myös muuta lainsäädäntöä ja ohjauskeinoja on syytä päivittää vastaamaan paremmin ajankohtaisiin tarpeisiin luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi, ei ainoastaan säilyttämiseksi.

Luonnonsuojelulain 29 §:n luontotyyppisuojelusta poikkeamiseen ei liity kompensatioluonteisia toimenpiteitä. Ekologinen kompensatio kuitenkin soveltuisi etenkin niihin tapauksiin, joissa poikkeamisluvan perusteena on yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttaminen. Tällaisissa tapauksissa pienialainen luontotyyppikohde voi helposti tuhoutua kokonaan, ja kompensation toteuttamiselle on myös enemmän edellytyksiä, kun hanketta toteuttamassa on yleensä jokin muu taho kuin yksittäinen maanomistaja. Lainsäädännön vahvistamisen osalta on perusteltua selvittää mahdollisuutta liittää luontotyyppien suojelusta myönnettäviin poikkeuksiin myös ekologinen kompensatio.

Luonnonsuojelulainsäädännön toimivuusarvioinneissa on kiinnitetty huomiota siihen, että luonnonsuojelulain 29 §:n mukaisten luontotyyppirajauspäätösten valmistelu on hallinnollisesti raskasta. Tästä on seurannut, ettei tähän lakisääteeseen tehtävään ole pystytty kohdentamaan riittä-

viä voimavaroja. Lain voimaantulon jälkeen rajauspäätöksiä on saatu tehdä vain noin kahdelle tuhannelle hehtaarille. Vaikka syitä tähän on varmasti useita, yksi keskeisimmistä on rajauspäätöksiin liittyvän hallinnollisen menettelyn raskaus ja sen suhteellinen tehottomuus. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa rajauspäätöksiä onkin tehty luontotyypin esiintymätietoihin nähden vähän. Rajauspäätöksiin liittyvän menettelyn edellyttämiä voimavaroja on ollut riittämättömästi. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ovat asettaneet etusijalle muita luonnonsuojelulain toimeenpanoon liittyviä tehtäviä, kuten luonnonsuojeluohjelmien ja Natura 2000 -verkoston toteuttamista, joita on painotettu ympäristöministeriön tulohajautuksessa. On myös tuotu esiin, että kun rajauspäätöksen valmisteluun ei liity toimenpidekieltoa, voidaan luontoarvot menettää vielä rajauspäätöstä valmisteltaessa. Arvioinneissa rajauspäätösmenettelyn on katsottu sopivan joillekin luontotyypeille, mutta se on osoittautunut ainoana keinona riittämättömäksi ja heikosti kustannustehokkaaksi tavaksi turvata luontotyyppejä.

2.5.2 Eliölajien suojelu

Suomen lajien viidennen uhanalaisuusarvioinnin (2019) tulokset osoittavat, että lajiston uhanalaistuminen on jatkunut ja luonto köyhtyy. Arviointi kattoi yli 22 400 lajia, joista joka yhdeksäs laji, eli 11,9 %, on uhanalainen. Lajien uhanalaistumisen suurin syy on elinympäristöjen väheneminen ja laadun heikkeneminen erilaisen ihmistoiminnan vuoksi.

Tilanne on heikentynyt kaikissa eliöryhmissä verrattuna edelliseen, vuonna 2010 valmistuneeseen arviointiin. Lajistossa, myös uhanalaisissa lajeissa, tapahtuu kuitenkin muutoksia molempiin suuntiin. Vallitsevan taantumiskehityksen ohella monien lajien tilassa on havaittu myös myönteistä kehitystä osin aktiivisten suojelutoimien ansiosta, osin muista syistä. Etenkin hyönteisissä monet eteläiset lajit ovat runsastuneet ja samalla laajentaneet elinalueitaan Suomessa. Vastaavasti kuitenkin monien levinneisyydeltään pohjoisten lajien on havaittu vetäytyneen levinneisyysalueensa eteläosista. Muutokset ovat seurausta ilmaston lämpenemisestä, johon hyönteiset reagoivat useimpia muita eliöryhmiä nopeammin.

Uhanalaiset lajit ovat usein elintavoiltaan vaateliaita, ja niillä on vähän esiintymispaikkoja. Täällaisten lajien suojelu on usein niin sanottua täsmäsuojelua, jossa toimenpiteet voidaan kohdentaa varsin tarkoin kyseisen lajin esiintymispaikoille. Näiden lajien siirtyminen uusille soveliaille alueille ei yleensä ole mahdollista, jos elinolosuhteet heikkenevät niiden nykyisillä esiintymispaikoilla. Toisaalta on myös suuri joukko uhanalaisia lajeja, jotka taantumisestaan huolimatta edelleen esiintyvät laajemmin ja joilla on paremmat edellytykset asuttaa uusia soveliaita alueita, jos elinympäristöjen laatu paranee esimerkiksi luonnonhoitotoimien ansiosta. Riittävän laajoin ja vaikuttavin toimenpitein uhanalaistumiskehityksen suunta voi tällaisilla lajeilla olla nopeastikin muutettavissa, ja samalla estetään myös monien muiden saman elinympäristön lajien uhanalaistuminen. Molemman kaltaisten lajien suojelemiseksi on tehty toimenpiteitä, mutta ne eivät ole olleet vaikuttavuudeltaan riittäviä. Ilman toimien vahvistamista ja keinovalikoiman monipuolistamista ei lajiston köyhtymisen pysäyttäminen ole näköpiirissä.

Uhanalaistumiskehityksen pysäyttämisessä eri sektoreiden välinen yhteistyö on avainasemassa. Suojelualueilla ja niiden asianmukaisella hoidolla voidaan turvata monimuotoisimpia osia Suomen luonnosta, mutta jos luonnon monimuotoisuutta ei kattavasti huomioida muun alueidenkäytön ja luonnonvarojen hyödyntämisen yhteydessä, lajiston köyhtyminen jatkuu. Laajapohjaisen yhteistyön tuloksena syntynyt uhanalaisten lajien suojelun toimintaohjelma (SY 2/2017) korostaa toimivan yhteistyön tärkeyttä viranomaisten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, eri alojen toimijoiden sekä muiden sidosryhmien kesken.

Luonnonsuojelulain keskeiset eliölajien suojelun keinot ovat eläin-, kasvi- ja sienilajien rauhoittaminen, luonnonsuojelualueiden perustaminen sekä lajien elinympäristöjen ja esiintymispaikkojen suojelu, Natura 2000 -verkosto ja muiden luonto- ja lintudirektiivin lajisuojelusäästösten toimeenpano sekä lajien kaupan ja vaihdannan säätely. Luonnonsuojelulain säästöksiä sovelletaan valtaosaan Suomessa luonnonvaraisina esiintyvistä eläin- ja kasvilajeista. Lakia ei sovelleta metsästyslain 5 §:ssä tarkoitettuihin riistaeläimiin ja rauhoittamattomiin eläimiin eikä taloudellisesti hyödynnettäviin kalalajeihin (luonnonsuojelulain 44 ja 49 §:ssä säädetään tästä yleissäännöstä poiketen soveltamisalasta).

Luonnonsuojelulain 5 §:ssä on määritelty, mitä lajien suotuisalla suojelutasolla tarkoitetaan. Lajien osalta kansallisessa määritelmässä on jäänyt vähemmälle huomiolle kaksi keskeistä elementtiä: levinneisyys ja elinympäristö. Näin ollen luonnonsuojelulain lajien suotuisan suojelutason määritelmä ei täysin vastaa laajuudeltaan luontodirektiivin määritelmää. Tämän vuoksi määritelmää tulisi täydentää niin, että siihen otetaan mukaan populaation tilan ja lajin elinvoimaisuuden lisäksi myös levinneisyysalueen säilyminen ja elinympäristöjen riittävyys.

Eliölajien suojelua koskevaa luonnonsuojelulain sääntelyä voidaan pääasiassa pitää lähtökohdiltaan melko toimivana. Tästä huolimatta sääntelyyn kohdistuu lukuisia muutostarpeita, joista osa liittyy etenkin sääntelyn rakenteen ja sen selkeyden kehittämiseen. Lisäksi säännökset sisältävät joitakin puutteita, joten sääntelyä on tarpeen myös täydentää. Esimerkiksi lintujen rauhoitussäännöksistä poikkeamisen perusteissa ei mainita suojelutason suotuisuutta muiden rauhoitettujen lajien tapaan. Tältä osin sääntely tulisi yhdenmukaistaa.

Eliölajien suojelua koskevan luonnonsuojelulain luvun keskeisenä ongelmana on sen vaikeaselkaisuus. Lajisuojelusäännöksissä on esimerkiksi monia viittauksia direktiiveihin, ja säännökset ovat joidenkin lajien osalta turhaan päällekkäisiä, kun taas tietyissä kohdissa on aukkoja. Esimerkiksi luonto- ja lintudirektiivien lajien suojeluista myönnettävien poikkeusten edellytyksissä laissa on viitattu vain suoraan direktiiveihin, eikä poikkeusten perusteita löydy lainkaan luonnonsuojelulaista. Lisäksi uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskevat säännökset sisältyvät samaan lukuun ja osin samoihin pykäliin, minkä vuoksi sisältöä on paikoin vaikea ymmärtää. Tämä koskee erityisesti sääntelystä myönnettävien poikkeusten soveltamista. On tarpeen selvittää, miten lajisuojelua koskevia säännöksiä olisi kokonaisuudessaan mahdollista järjestää selkeämmin.

Uhanalaisten lajien asemaa ja uhanalaisuuden oikeusvaikutusta olisi perusteltua vahvistaa. Esimerkiksi toimivuusarvioinneissa on esitetty säätämistä siitä, että viranomaisen tulisi ottaa huomioon uhanalaisen lajin suojelutason säilyttämiselle tärkeä esiintymispaikka, kun se myöntää lupia ja hyväksyy suunnitelmia ja kaavoja. Myös erityisesti suojeltavien lajien rajauspäästösten tekemistä on tarpeen tehostaa, koska samoin kuin luontotyyppeihin, myös eliölajien esiintymispaikkojen rajauspäästöksiä on tehty tarpeeseen nähden vähän. Elinympäristön hävittämisen tai muuttamiskielto ei myöskään aina riitä parantamaan erityisesti suojeltavien lajien tilannetta, vaan esiintymispaikan hoito olisi myös järjestettävä lajin elinedellytysten säilymiseksi. Maanomistajaa ei kuitenkaan veloitettaisi toimenpiteiden tekemiseen, vaan ainoastaan sallimaan toimenpiteet rajausalueen sisällä. Vaihtoehtona olisi, että maanomistaja toteuttaa sovitut hoitotoimet korvausta vastaan. Lisäksi olisi tarpeen säätää tilanteesta, jossa erityisesti suojeltavan lajin suojelutilanne paranee eikä häviämishuoli enää ole ilmeinen.

Lisäksi luonnonsuojelulain säännökset kaipaavat joitakin yksittäisiä tarkennuksia. Säännösten tulisi kattaa esimerkiksi rauhoitettujen lajien yksilöiden hallussapito. Samoin rauhoitetun linnun pesäpuun merkinnän käytännöissä ja tiedon saatavuudessa on ollut epäselvyyksiä, joten lakia olisi syytä myös tältä osin täsmentää. Luonnonsuojelulain eliölajien suojelun soveltamisala on

rajattu niin, että ulkopuolelle jäävät vain haitalliset vieraslajit, vaikka rajauksen pitäisi kattaa kaikki vieraslajit. Lain sanamuotoihin olisi hyvä tehdä tältä osin tarkennus.

Lajisuojauskeinovalikoimaa on tarpeen täydentää myös vapaaehtoisilla keinoilla. Nämä voisivat kohdentua esimerkiksi vähemmän kriittisessä tilassa oleviin uhanalaisiin ja uhanalaistuviin lajeihin.

2.5.3 Ilmastonmuutokseen sopeutuminen

Ilmastonmuutos ei näy nykyisessä laissa tai sen esitöissä, vaikka luonnon monimuotoisuuden suojeleminen ja ilmastonmuutos ovat monin tavoin kytköksissä toisiinsa. Ilmastonmuutos on nopeasti etenevä uhka Suomen luonnon monimuotoisuudelle ja edellyttää toimenpiteitä myös luonnonsuojelulaissa, ilmastolain (608/2015) ohella. On huomioitava, että luonnonsuojelulakia ei myöskään ole kytketty esimerkiksi ilmastolakiin. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen edellytyksenä on globaaleissa ilmastonmuutoksen hillintätoimissa onnistuminen ja sopeutuminen. Suomi on sitoutunut Pariisin sopimuksen tavoitteisiin ja tavoittelee kansallisesti hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä.

Luonnon muutokset vaikuttavat ihmisille tärkeisiin hyödykkeisiin ja luonnonympäristön tarjoamiin palveluihin. Esimerkiksi pölyttäjien uhanalaistuminen voi heijastua ruokaturvaan. Ilmastonmuutos voimistaa nykyisiä ihmisen aiheuttamia muutoksia, kuten rehevöitymistä, kuivumista ja avointen luontotyyppien sulkeutumista, ja lisää vieraslajeista aiheutuvia riskejä. Myös luonnonsuojelualueet, luontotyyppit ja eliölajien elinympäristöt ovat vaarassa heikentyä ilmaston muuttuessa. Ilmastonmuutos on pohjoisilla alueilla erityisen nopeaa, mikä ilmenee myös Suomessa, etenkin Lapissa.

Luonnonsuojelulaki uudistettiin 1996. Muutoksen merkittävin peruste oli Suomen liittyminen EU:n jäseneksi ja siitä seurannut velvoite saattaa voimaan EU:n luonto- ja lintudirektiivit kansallisessa lainsäädännössä. Monelta osin nykyinen laki pohjautuu vähintäänkin ”hengeltään” vuoden 1923 luonnonsuojelulakiin. Lain lähtökohtana on, että luonnonsuojelua tarvitaan luonnonarvojen säilyttämiseen ihmisen aiheuttamilta muutoksilta. Tämä on yhä perusteltu lähtökohta, mutta ilmastonmuutoksen nopeus ja voimakkuus edellyttävät luonnonsuojelulain arviointia myös ilmastonmuutoksen näkökulmasta.

Ilmastonmuutoksen aiheuttamat nopeat muutokset eivät olleet voimassa olevan luonnonsuojelulain valmistelussa esillä. Suojeluarvojen osalta laissa pyritään pitkälti nykytilan säilyttämiseen, aikaisemman toivottavana pidetyn tilan palauttamiseen, heikentyminen pysäyttämiseen ja myös ennallistamiseen. Sen sijaan etenkin ilmastonmuutoksen mukanaan tuoma vaatimus, vaurautuminen väistämättömään muutokseen eli sopeutuminen, ei ole ollut luonnonsuojelulaissa esillä aikaisemmin. Vastaavalla tavalla myöskään ilmastonmuutoksen hillinnän ja luonnonsuojelun keskinäistä yhteyttä ei ole arvioitu. Luonnonsuojelulain ensimmäisessä toimivuusarvioinnissa 2010 ei myöskään kiinnitetty erityistä huomiota ilmastonmuutokseen, joskin siinä kuitenkin korostettiin luonnonsuojelualueiden ulkopuolisten alueiden merkitystä luonnonsuojelualueiden kytkettyneisyyden ja ekologisten yhteyksien näkökulmasta. Käsitys ilmastonmuutoksen nopeudesta ja sen vakavista vaikutuksista elävän luonnon järjestelmiin on kuitenkin viimeisen vuosikymmenen aikana tutkimustulosten perusteella huomattavasti vahvistunut ja myös yleinen tietoisuus ilmastonmuutoksesta on kasvanut, joten aihetta on syytä tarkastella myös luonnonsuojelulain näkökulmasta.

Suomen ympäristökeskuksen tutkimushanke Suojelualuejärjestelmä muuttuvassa ilmastossa (SUMI) käsittelee ilmastonmuutoksen seurauksia ja sopeutumista luonnonsuojelun näkökul-

masta. Esiselvitys valmistui 2017, ja sitä seurasi varsinainen hanke 2017–2019. Hankkeen tulokset julkaistiin 2020 (Aapala ym., SYKEra 1/2020). SUMI-hankkeen tulokset osoittavat, että luonnonsuojelulla voidaan edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista, ja lain tarkoittamien arvojen säilyttäminen sitä myös edellyttää.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset suojelualueiden luontoon voivat olla nopeita ja merkittäviä. Suojelualueet puskuroivat ilmastomuutoksen negatiivisia vaikutuksia. Suojelualuesuunnittelussa ei ole kuitenkaan perinteisesti varauduttu voimakkaisiin muutoksiin. Ilmastonmuutoksen nopeus ja suojelualueiden topografian ominaispiirteet ovat keskeisessä osassa, kun arvioidaan suojelualueverkoston sopeutumiskykyä. Pinnanmuodoiltaan ja elinympäristöiltään monipuoliset suojelualueet voivat tarjota erilaisia pienilmastoja ja siten turvapaikkoja lajistolle ilmaston muuttuessa. Suojelualueiden ulkopuolella monimuotoisuutta turvaavilla toimilla voidaan edistää suojelualueverkoston sopeutumista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvät toimet (esimerkiksi talousmetsissä) ja muu maankäyttö voivat toisaalta johtaa luonnon monimuotoisuudelle haitallisiin vaikutuksiin suojelualueverkoston sisällä ja laajemminkin.

Yhteys luonnon monimuotoisuuden suojelun ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen välillä on kaksisuuntainen. Turvaamalla lainsäädännön keinoin luonnon monimuotoisuutta voidaan samalla tukea yleistä sopeutumista ilmastonmuutokseen. Tietäntyyppisillä sopeutumistoimilla voidaan puolestaan rajoittaa monimuotoisuuden heikkenemistä ilmastonmuutoksen edetessä. Esimerkiksi luonnonsuojelusuunnittelulla ja kehittämällä luontotyypisuojelua voidaan oikein kohdennettuna edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista. Myös monimuotoisuuden turvaamisen ja ilmastonmuutoksen hillinnän välillä on selvä yhteys. Valtaosa Suomen uhanalaisista lajeista elää metsissä, ja metsäalueiden turvaaminen tukee osaltaan myös globaalin hillintätavoitteen saavuttamista sekä kansallisten hiilivarastojen ylläpitämistä.

Suojelualueet ja niiden kytkeytyneisyys ovat tärkeitä ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta. Oikein suunnattuna lainsäädännölliset keinot luonnonsuojelualueverkoston tukemiseksi ja kehittämiseksi tukevat samalla myös luonnon sopeutumista ilmastonmuutokseen. Luonnon monimuotoisuutta voidaan pyrkiä turvaamaan kohdennetuilla toimilla tilanteessa, jossa ilmastonmuutos etenee ja heikentää lajien ja luontotyyppien selviytymismahdollisuuksia. Turvaamalla monimuotoisuutta voidaan yleisesti edistää ekosysteemien kykyä vastustaa erilaisia häiriötilanteita ja palautua niistä. Myös ympäristötiedon hyvä hallinta voi osaltaan edistää ilmastopolitiikan ja luonnonsuojelupolitiikan yhteensovittamista, ja sen avulla voidaan välttää ristiriitoja. On kuitenkin huomioitava, että luonnonsuojelutoimet ja ilmastopolitiikan toimet voivat joissain tapauksissa olla myös ristiriidassa keskenään. Tästä syystä on tärkeää tunnistaa keskinäisyydet ja parantaa johdonmukaisuutta. Tämä edellyttää, että luonnonsuojelulain sääntelämä tiedontuotanto ja -hallinta palvelevat myös ilmastonmuutoksen sopeutumistoimien suunnittelua ja toteutusta suojelualueiden ulkopuolella.

Koska nykyiseen luonnonsuojelulakiin ei sisälly viittauksia ilmastonmuutokseen, on lain nykytilaa siltä osin jossain määrin tarpeetonta laajemmin arvioida. On kuitenkin selvää, että esimerkiksi luonnonsuojelualueiden perustaminen ja niiden rauhoitussäännökset, samoin kuin Natura 2000 -alueiden turvaaminen, ovat osaltaan myös ilmastonmuutoksen näkökulmasta toimivia välineitä. Samoin luontotyyppien ja eliölajien suojelua koskevat säännökset pääsääntöisesti edistävät myös ilmastonmuutoksen sopeutumisen tavoitteita.

Luonnonsuojelulain kokonaisuutta ja sen kohdennettuja säännöksiä on tarpeen kehittää myös selkeämmin juuri ilmastonmuutokseen sopeutumisen näkökulmasta. Luonnon edellytyksiä sopeutua muutokseen on tarpeen vahvistaa suojelualueiden tasolla sekä suojelemalla lajeja ja luontotyypppejä. Esimerkiksi luonnonsuojelualueiden perustamisessa tulisi kiinnittää huomiota

muun ohella alueen mahdollisuuksiin edistää esimerkiksi ilmastonmuutokseen sopeutumista muun muassa vahvistamalla alueiden kytkeytyneisyyttä. Kytkeytyneiden ja yhtenäisten suojelalueiden merkitystä hiilinieluinä tulisi myös arvioida ja edistää. Samoin luontotyyppien ja eliölajien suojelua koskevassa sääntelyssä tulisi kiinnittää huomiota ilmastonmuutoksen aiheuttamiin uhkiiin.

2.5.4 Luontotiedon hallinta

Voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin ei sisälly konkreettisia säännöksiä luontotiedon hallinnasta ja sitä koskevista järjestelmistä, vaan niistä on säädetty luonnonsuojeluasetuksessa. Luonnonsuojelusetuksen 3 §:ssä säädetään luonnonsuojelun tietojärjestelmästä, johon asetuksen mukaan merkitään luonnonsuojelulain nojalla tehdyt päätökset sekä muut luonnon- ja maisemasuojelun suunnittelun, toteuttamisen, valvonnan ja tutkimuksen kannalta tarpeelliset tiedot siten kuin ympäristöministeriö tarkemmin määrää.

Ympäristöä ja luontoa koskevan tiedon tarve lisääntyy jatkuvasti, ja samalla tiedon merkitys kasvaa voimakkaasti. Luotettava, kattava, ajantasainen ja käyttökelpoinen tieto on luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja sen oikeudellisen sääntelyn välttämätön edellytys. On selkeä tarve huolehtia luontotiedon saatavuudesta, sen oikeellisuudesta ja helppokäyttöisyydestä päätöksenteon tueksi. Tämä edellyttää sekä lainsäädännöllisiä että käytännöllisiä toimenpiteitä. Tietoa sinänsä on paljon, mutta se on usein väärässä paikassa, joskus myös vaikeasti saatavissa.

Luonnonsuojelulain uudistuksen valmistelun yhteydessä on todettu, että voimassa olevaa sääntelyä on luontotiedon hallinnan parantamiseksi ja sääntelyn ajantasaistamiseksi tarpeen kehittää, ja luonnonsuojelun tietojärjestelmästä tulee säätää laissa asetuksen sijaan. Lisäksi valmistelussa on todettu myös tarve selkeyttää ja johdonmukaistaa keskeisten toimijoiden tehtäviä ja vastuita luontotiedon hallinnan kokonaisarkkitehtuurissa. Työn moninaisten ulottuvuuksien ja osin teknislouonteisten tarpeiden vuoksi luonnonsuojelulain valmistelussa asetettiin työn tueksi erillinen luontotiedon hallintaa koskeva alatyöryhmä, jonka tehtävänä oli selvittää luontotietojärjestelmiä koskevia teknisiä sääntelytarpeita ja yksityiskohtia sekä eri viranomaisten ja toimijoiden vastuunjakoa tietojärjestelmien hallinnassa.

Luontotiedon hallintaan ja jakamiseen liittyy useita haasteita. Toimijoita on paljon, yhteiskäytössä tarvitaan usein erillisiä sopimusmenettelyitä ja myös järjestelmien hallinnassa on kehitettävää. Tietojärjestelmien ja eri prosessien välillä on myös useita ristiinkytkentöjä, mikä osaltaan vaikeuttaa tiedon kokonaishallintaa. Myös tiedon löydettävyys, käytettävyys ja yhteensopivuus kaipaavat kehittämistä. Lisäksi luonnonsuojelulain sähköisten menettelyiden edistäminen vaatii toimenpiteitä, kuitenkin ottaen huomioon uuden tiedonhallintalain vaatimukset sekä tiedon julkisuuteen liittyvät kysymykset.

Luontotiedon hallinnassa on jo käytössä useita toimivia järjestelmiä, ja yleisesti luontotiedon toimintakokonaisuuden kehittämisessä on viime vuosina edistytty. Luonnonsuojeluhallinnossa keskeinen tietojärjestelmä on niin kutsuttu ULJAS-tietojärjestelmäkokonaisuus, johon sisältyy lukuisia alajärjestelmiä, kuten SATJ (Suojelualuetietojärjestelmä, suojelualueiden perustamisen ja perustietojen hallinnan järjestelmä), SASS (Suojelualueiden suunnittelu- ja seurantajärjestelmä) sekä SAKTI (Suojelualueiden kuviotietojärjestelmä). Järjestelmät sinänsä toimivat pääasiassa hyvin, mutta niiden käyttö vaatii laajaa osaamista ja tieto on osin hajallaan eri järjestelmissä.

Ympäristöhallinnossa käytettäviä tietojärjestelmiä on yleisesti viime vuosina kehitetty siten, että sähköistä toimintaympäristöä pystytään hyödyntämään yhä laajemmin viranomaisten päätöksenteossa ja sitä koskevassa viestinnässä. Käytännössä tämä kehitys on johtanut siihen, että

yhä useammin tietojärjestelmiä käyttävät samaan aikaan useat eri viranomaiset. Asiakkailla puolestaan on yhä enemmän mahdollisuuksia tallentaa suoraan järjestelmiin toimintaansa koskevia tietoja ja seurata järjestelmistä viranomaisten päätöksentekoa heitä koskevissa asioissa. Tällaisessa monitoimijaympäristössä on välillä vaikea hahmottaa, kuka järjestelmän kehittämiseen, käyttöön ja sisällön ylläpitoon osallistuvista toimijoista vastaa lopulta järjestelmissä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä ja sen lainmukaisuudesta.

Eliölajeja koskevan tiedon osalta tilanne on jo melko hyvä ja käytännössä toimiva. Suomen Lajitietokeskus (www.laji.fi) kerää ja yhdistää lajitietoa yhtenäiseksi ja avoimeksi kokonaisuudeksi. Lajitietokeskuksen asema on jo käytännössä varsin vakiintunut, mutta sitä on tarpeen vahvistaa myös lainsäädännössä.

Luontotyyppejä koskevan tiedon osalta tilanne ei sen sijaan ole yhtä hyvä, sillä Lajitietokeskusta vastaava tietojärjestelmää ei vielä ole. Tältä osin Suomessa on kuitenkin käynnistetty ns. ekosysteemiobservatoriohanke (FEO, Finnish Ecosystem Observatory), jonka taustalla on ajatus luontotyyppitiedon kokoamisesta ja hallinnasta lajitietoa vastaavalla tavalla. Luontotyyppitiedon osalta haasteena ovat mm. luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemien heikentyminen, elinympäristöjen pirstoutuminen sekä näihin liittyvän muutoksen nopeus. Nykyiset seuranta-menetelmät eivät pysty riittävästi näihin haasteisiin vastaamaan. Päätöksenteon tueksi tarvitaan ajan tasalla olevaa tietoa. FEOn hyödyt syntyvät tiedon saatavuuden, ajantasaisuuden ja käsittelymahdollisuuksien yhtenäistämisestä ja paranemisesta, mikä osaltaan säästää myös taloudellisia resursseja.

Luonnonsuojelulainsäädäntöä on tarpeen kehittää kokonaisuutena luontotiedon hallinnan parantamiseksi ja sääntelyn ajantasaistamiseksi. Luonnonsuojelulaissa on tarve selkeyttää ja johdonmukaistaa erityisesti viranomaisten tehtäviä luontotiedon hallinnassa. Toimijoita ja tietojärjestelmiä on paljon, minkä vuoksi on tarpeen täsmentää kunkin viranomaisen roolia tiedonhallintaa ja luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskevassa sääntelyssä.

Luontotietojen hallintaa ja luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskeva sääntely on tarpeen saattaa vastuiden ja henkilötietojen käsittelyn varmistamiseksi ajan tasalle siten, että sääntelyllä varmistetaan luonnonsuojelulakiin muutokset, jotka johtuvat tietosuoja-asetuksesta ja henkilötietojen suojaa koskevan kansallisen lainsäädännön muutoksista. On lisäksi syytä ottaa huomioon toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ja nykyaikaisen henkilötietojen suojan vaatimukset ja se, että sääntely mahdollistaisi nykyaikaiset toimintatavat, kuten sähköisen asioinnin.

Luontotiedon hallintaa koskevat sääntelytarpeet liittyvät myös läpileikkaavasti koko lain säännöksiin. Luontotiedolla on keskeinen rooli esimerkiksi luonnonsuojelualueiden perustamisessa ja hoidossa, lajien elinympäristöjen ja luontotyyppien rajasmenettelyssä, Natura 2000 -alueiden turvaamisessa, poikkeuslupien harkinnassa sekä valvonnan toteuttamisessa. Näin ollen luontotiedon hallintaa koskevan sääntelyn vahvistaminen palvelee samalla koko luonnonsuojelulain sääntelyjärjestelmää. Samalla on syytä nostaa esiin myös luonnonsuojeluviranomaisten tehtävät muun ympäristölainsäädännön mukaisessa päätöksenteossa, sillä esimerkiksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä Metsähallitus antavat lausuntoja muun muassa kaavoituksen ja ympäristölupien yhteydessä siltä osin kuin ne kytkeytyvät yleisen luonnonsuojeluedun turvaamiseen. Myös näissä tilanteissa luontotiedon ajantasaisuudella, luotettavuudella ja saatavuudella on keskeinen merkitys.

2.5.5 Luonnonsuojelun viranomaiset ja valvonta

Voimassa olevassa laissa luonnonsuojelun hallinnosta säädetään 6 §:ssä. Pykälässä mainitaan ympäristöministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja kunnan tehtävät. Sääntelyä on pidettävä nykyisessä muodossaan suppeana.

Lain mukaan luonnon- ja maisemansuojelun ylin ohjaus ja valvonta kuuluu ympäristöministeriölle. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävänä on puolestaan edistää ja valvoa luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toimii lain 1 a luvun mukaisena tukiviranomaisena ja ohjaa, valvoo ja edistää tuen toimeenpanoa ja soveltamista. Laissa on kunnan tehtävistä säännös, jonka mukaisesti kunnan tulee edistää luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan. Tämän ohella lain pykäliin sisältyy huomattavan paljon tarkempaa sääntelyä viranomaisten tehtävistä ja velvollisuuksista, kuten ympäristöministeriön ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimivallasta erilaisten päätösten tekemiseen. Laissa säädetään myös viranomaisen keinoista toteuttaa luonnonsuojelulain mukaista valvontaa. Niihin lukeutuu esimerkiksi mahdollisuus erilaisten hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön sekä muutoksenhakuun, mikäli luonnonsuojelun säännöksiä epäillään rikutun.

Metsähallitukselle on luonnonsuojelulaissa osoitettu lukuisia tehtäviä, erityisesti lain suojelualueita ja valvontaa koskevissa luvuissa. Käytännössä Metsähallitus vastaa etenkin valtion luonnonsuojelualueverkoston hallintaan, käyttöön ja hoitoon liittyvistä moninaisista tehtävistä.

Lisäksi eräitä luonnonsuojelulain mukaisia tehtäviä on säädetty myös joillekin muille viranomaisille, kuten Suomen ympäristökeskukselle ja Luonnontieteelliselle keskusmuseolle. Suomen ympäristökeskus on ympäristöministeriön alainen ympäristöalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, joka osaltaan hoitaa tehtäviä, jotka liittyvät luonnon monimuotoisuuden suojelua koskevan tiedon tuottamiseen ja seurantaan. Lisäksi se toimii luonnonvaraisten kasvien ja eläinten suojelemisesta niiden kauppaa sääntelemällä annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 338/97 (CITES-asetus) tarkoitettuna, lupien ja todistusten myöntämiseen liittyvien asioiden toimivaltaisena viranomaisena.

Luonnontieteellinen keskusmuseo on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimiva Helsingin yliopiston erillislaitos, joka säilyttää ja ylläpitää luonnontieteellisiä kansalliskokoelmia sekä harjoittaa niihin liittyvää tutkimusta. Sillä on kuitenkin jo pidempään ollut eräitä kiinteästi luonnonsuojeluun liittyviä tehtäviä. Luonnontieteellisen keskusmuseon tehtäviin kuuluu muun muassa lajiston seurantoja, luonnonsuojelun tietoaainestojen ylläpitoa sekä niiden käsittelyä ja tulkintaa. Lisäksi Luonnontieteellinen keskusmuseo toimii edellä mainitussa CITES-asetuksessa tarkoitettuna tieteellisenä viranomaisena.

Kunnan luonnonsuojelutehtävien osalta nykyinen laki on huomattavan suppea. Lain 6 §:n 3 momentin mukaan ”Kunnan tulee edistää luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan”. Lain esitöiden mukaan säännös vastaa pääosin jo aiemmin voimassa olleen luonnonsuojelulain säännöstä. Nykyisen luonnonsuojelulain esitöissä ei kunnan tehtävän sisältöä ole juuri avattu. Kunnilla on monipuoliset mahdollisuudet edistää luonnon monimuotoisuutta, sillä ratkaisut luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi tehdään usein paikallisesti. Kunnat esimerkiksi ohjaavat maankäyttöä, kartuttavat luontotietoja ja lisäävät kansalaisten ympäristötietoisuutta.

Luonnonsuojelulain 6 § antaa varsin kapean kuvan viranomaisten tehtävistä, mutta tosiasiaassa viranomaisilla on huomattavan paljon erilaisia ja eritasoisia tehtäviä. Näiden tehtävien selkeyttäminen ja myös vahvistaminen on lakitasolla tarpeen. Luonnonsuojelulaista tulisi käydä nykyistä selkeämmin ilmi, mille viranomaisille ja millaisia tehtäviä laissa on asetettu. Viranomais-

ten tehtävien selkeyttäminen ja vastuiden tarkempi määrittely liittyvät myös jo edellä todettuihin tarpeisiin vahvistaa luontotiedon hallintaa, joten viranomaisten tehtävät liittyvät luonnonsuojelulain soveltamiseen laajemminkin.

Luonnonsuojelulain toimivuusarvioinnin (2020) johtopäätöksissä nostetaan esiin myös kuntien potentiaali edistää luonnon monimuotoisuutta alueellaan ja esitetään esimerkiksi, että luonnon- ja maisemansuojelun edistämistä koskevaa lainsäädäntöä täsmennetään ja kannustimia tai hankkeita ja toimijaverkostoja kehitetään luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi kunnissa. Ilmastomuutoksen hillinnän osalta kuntasektorille on vuonna 2008 perustettu edelläkävijäkuntien niin kutsuttu Hinku-verkosto, jonka tavoitteena on 80 %:n päästövähennys vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta. Verkosto syntyi Suomen ympäristökeskuksen vetämässä Kohti hiilineutraalia kuntaa -hankkeessa (Hinku-hanke) ja käsitti aluksi vain muutamia kuntia, mutta nykyään verkostossa on mukana jo yli 70 kuntaa ja viisi maakuntaa. Luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi ei toistaiseksi ole perustettu vastaavia toimijaverkostoja.

Lisäksi on syytä pohtia, tulisiko Suomen Luontopaneelin asemaa luonnonsuojelulaissa vahvistaa; nykyisin se perustuu ympäristöministeriön päätökseen. Luontopaneelin tavoitteena on vahvistaa riippumattoman tieteellisen tiedon roolia luonnon monimuotoisuutta koskevan politiikan suunnittelun ja päätöksenteon tukena. Luontopaneelin toimintaedellytyksiä voisi vahvistaa sääntämällä siitä erikseen luonnonsuojelulaissa. Luontopaneelin osalta vertailukohtana toimii ilmastolaissa säädetty Ilmastopaneeli, joka vastaa lähtökohdiltaan Luontopaneelia. Näitä koskevaa sääntelyä on tarkoituksenmukaista mahdollisuuksien mukaan yhtenäistää.

2.5.6 Luonnonsuojelulain yleiset säännökset

Voimassa oleva luonnonsuojelulain 1 luku sisältää säännökset lain tavoitteesta, soveltamisalasta, luonnonsuojelun hallinnosta sekä suotuisasta suojelutasosta ja luontovahingosta. Lisäksi luvussa on yleiset säännökset luonnonsuojelulla täytäntöön pantavista Euroopan unionin direktiiveistä sekä luonnonsuojelun alaan kuuluvista kansainvälisistä sopimuksista. Lain tavoitepykälässä on esitetty lain yleiset tavoitteet, joilla ei sinänsä ole välittömiä vaikutuksia lain soveltamiseen. Tavoitteiden tarkoituksena on ennemminkin avata lain soveltamisen yleisiä lähtökohtia. Voimassa olevan lain tavoitteet ovat itse asiassa varsin samankaltaisia kuin jo vuoden 1923 luonnonsuojelulaissa.

Lakiin ei sen sijaan sisälly tavoitteiden lisäksi esimerkiksi yleisiä periaatteita tai velvollisuuksia. Tästä huolimatta esimerkiksi yleisillä ympäristöoikeudellisilla periaatteilla on merkitystä luonnonsuojelulain soveltamisessa ja tulkinnassa. Esimerkiksi ympäristöoikeuden vakiintunut aiheuttamisperiaate näkyy jo säännöksissä, jotka koskevat luonnonsuojelulain luontovahinkojen korjaamista (57 a §) ja Natura 2000 -verkoston yhtenäisyydelle tai luonnonarvoille aiheutuvien heikennysten korvaamiseksi tarvittavia toimenpiteitä (66 § 4 mom). Myös varovaisuusperiaatetta sovelletaan vakiintuneesti luonnonsuojelulain mukaisessa päätöksenteossa, etenkin EU:n luontodirektiiviin liittyvissä kansallisissa päätöksissä (esimerkiksi 49 § ja 65–66 §).

Merkillepantavaa on, että luonnonsuojelulakiin ei sisälly erillistä määritelmäpykälää. Sitä vastoin muulle, luonnonsuojelulakia uudemmalle ympäristölainsäädännölle on tyypillistä, että laissa on määritelmille oma säännös, joka selventää kyseisen lain soveltamisalaa ja sen tulkintaa.

Saamelaisten oikeudet on huomioitu nykyisen lain 16 §:ssä, jonka mukaan saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevilla kansallis- ja luonnonpuistoissa on turvattava saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset. Aluetta perustettaessa on sen suojelun erityiset tavoitteet ja kansallispuistossa myös alueella kävijöiden edut otettava asianmukaisella tavalla

huomioon. Muutoin laissa ei ole kiinnitetty saamelaisten oikeuksien turvaamiseen laajempaa huomiota.

Luonnonsuojelulain uudistuksen valmistelun yhteydessä on kiinnitetty huomiota tarpeeseen ajantasaistaa lain yleisiä säännöksiä. Luonnonsuojelulain tavoitesäännös on tarpeen nykyaikaistaa ja tarkentaa. Lisäksi on syytä pohtia erillisen määritelmäpykälän lisäämistä lakiin, koska luonnonsuojelulaissa on huomattavan paljon käsitteitä, joiden sisältö ei ole yksiselitteinen.

Tämän lisäksi on syytä harkita, tulisiko lakiin lisätä säännöksiä yleisistä, jo muutoinkin voimassa olevaan oikeuteen kuuluvista periaatteista, kuten aiheuttamisperiaate tai varovaisuusperiaate. Tällöin lakiin kirjattujen periaatteiden merkitys olisi ensisijaisesti lain säännösten soveltamisen ja tulkinnan ohjaamisessa. Periaatteen kirjaaminen lain säännöksiin tai sen kirjaamatta jättäminen ei sinänsä vaikuta esimerkiksi varovaisuusperiaatteen merkitykseen, sillä kyse on voimassa olevaan oikeuteen jo kuuluvasta ja vakiintuneesti sovellettavasta, lainsäädännön tulkintaa ohjaavasta periaatteesta. Periaatteeseen myös viitataan johdonmukaisesti esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuissa, joten olisi luonnonsuojelulain tulkinnan ennakoitavuuden ja lain läpinäkyvyyden kannalta perusteltua sisällyttää periaate myös osaksi voimassa olevaa lakia. Tällöin kuka tahansa lakia soveltava tai luontoa muuttavaa toimintaa suunnitteleva voisi olla lähtökohtaisesti paremmin tietoinen niiden yleisten periaatteiden merkityksestä, jotka osaltaan määrittävät suojelun sisältöä. Näiden yleisten periaatteiden lisäksi myös kansalaisten osallistumisen edellytyksiä ja tietopohjaa olisi laissa tarpeen vahvistaa, jotta se paremmin vastaisi nykyajan vaatimuksia.

Saamelaisten oikeuksien turvaamisen osalta on kiinnitettävä huomiota perustuslain 17 §:n 3 momentin 1 virkkeeseen, jonka mukaan ”saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan”. Saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin katsotaan kuuluvan ja kulttuurin kattavan myös saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoidon, metsästyksen ja kalastuksen. Näillä oikeuksilla on erityistä merkitystä saamelaisten kotiseutualueella luonnonsuojelulaissa tarkoitetun luonnonsuojelusuunnittelun osalta. On huomattava, että esimerkiksi perustuslakivaliokunta on suhtautunut käytännössä saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien rajoitukseen tiukasti, joten sääntelyyn on syytä kiinnittää erityistä huomiota sekä lain yleisissä säännöksissä, että osallistumista koskevan sääntelyn osalta.

2.5.7 Osallistuminen ja muutoksenhaku

Luonnonsuojelulaki sisältää varsin vähän yleisen osallistumisen edistämiseen liittyvää sääntelyä. Lain tullessa voimaan vuonna 1997 osallistumisen teemat eivät vielä olleet niin yleisiä kuin nykyään. Luonnonsuojelulaki perustuu pitkälti viranomaismenettelyyn ja hallinto-oikeudelliseen asianosaisten kuulemiseen. Käytännössä osallisuutta on edistetty kuitenkin laajemmin kuin pelkästä laista voisi päätellä. Esimerkiksi luonnonsuojeluohjelmien laatimisessa ja luonnonsuojelualueiden perustamisessa on pyritty laajaan aluetasoiseen osallistamiseen.

Muutoksenhakua ja etenkin valitusoikeuden määrittelyä koskevan sääntelyn osalta luonnonsuojelulaki oli voimaan tullessaan varsin edistysellinen. Tuolloin valitusoikeus eräistä luonnonsuojelulain mukaisista päätöksistä laajennettiin koskemaan myös luonnon- ja ympäristönsuojelua edistäviä yhdistyksiä. Lain esitöissä katsottiin, että luonnonsuojelua koskevat ratkaisut eivät ole vain alueiden omistajien ja haltijoiden asia, vaan ne vaikuttavat laajemminkin, erityisesti sillä paikkakunnalla, johon ne kohdistuvat. Tämän vuoksi valitusoikeuden laajentamista pidettiin perusteltuna. Valitusoikeuden laajentamista perusteltiin tuolloin myös silloisen hallitusmuodon 14 a §:ään sisältyvällä säännöksellä, jonka mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Tämän

on katsottu merkitsevän myös perustuslaillista toimeksiantoa ympäristölainsäädännön kehittämiseen siten, että ihmisten vaikutusmahdollisuuksia tässä suhteessa laajennetaan. Kyseinen pykälä vastaa nykyistä perustuslain 20 §:ää.

Esitöiden mukaan valittamiseen oikeutettuja yhteisöjä olisivat esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliiton, Natur och Miljön ja BirdLife Suomen piirijärjestöt ja paikallisyhdistykset sekä erilaiset kotiseutu- ja kaupunginosayhdistykset, asukas yhdistykset ja kylätoimikunnat. Vastavanlaista yhteisön valitusoikeutta ei pidetty tarpeellisena maanomistajatahon puolella, koska alueiden omistajilla on jo omistuksensa perusteella valitusoikeus. Myös paikallisten tai alueellisten yhteisöjen valitusoikeutta on kuitenkin rajattu luonnonsuojelulaissa siten, että ne eivät voi valittaa korvausta eivätkä 31 §:n tai 48 §:n 2 momentin tarkoittamaa poikkeuslupaa koskevasta päätöksestä.

Oma erityiskysymyksensä osallistumisen kannalta liittyy saamelaisten oikeuksien turvaamiseen, josta on voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa säädetty lähinnä nykyisen lain 16 §:ssä. Sen mukaan saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevilla kansallis- ja luonnonpuistoissa on turvattava saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset. Aluetta perustettaessa on sen suojelun erityiset tavoitteet ja kansallispuistossa myös alueella kävijöiden edut otettava asianmukaisella tavalla huomioon. Saamelaisten oikeus oman kulttuurinsa harjoittamisen edellytyksiin ja ylläpitämiseen on perustuslaissa (17 §) turvattu erityinen oikeus, johon tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Luonnonsuojelulakiin ei lähtökohtaisesti liity erityisen merkittäviä puutteita osallistumisen ja muutoksenhaun osalta. Tästä huolimatta on syytä pohtia mahdollisuuksia osallistumisen vahvistamiseksi luonnonsuojelulaissa. Luonnonsuojelulain mukaisessa päätöksenteossa tulisi mahdollistaa mahdollisimman laaja asianosaisten ja muiden tahojen kuuleminen. Kuten jo nykyisen lain esitöissä edellä mainitulla tavalla todetaan, luonnonsuojelua koskevat ratkaisut eivät ole vain alueiden omistajien ja haltijoiden asia, vaan ne vaikuttavat laajemminkin, erityisesti sillä paikkakunnalla, johon ne kohdistuvat. Nykyisessä tilanteessa, jossa luonnon monimuotoisuus yhä heikkenee ja ilmastonmuutos etenee, on perusteltua vahvistaa näistä asioista kiinnostuneiden kansalaisten mahdollisuuksia osallistua luonnonsuojelulain mukaiseen suunnitteluun ja päätöksentekoon siinä määrin kuin se on perusteltua. Samalla on pidettävä mielessä, että luonnonsuojelulain mukaiset päätökset saattavat rajoittaa esimerkiksi maanomistajien mahdollisuuksia hyödyntää omaisuuttaan, joten myös heidän osallistumismahdollisuutensa on turvattava mahdollisimman laajasti.

Perustuslain 17 §:n 3 momentin 1 virkkeen mukaan ”saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan”. Saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin katsotaan kuuluvan ja kulttuurin kattavan myös saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoidon, metsästyksen ja kalastuksen. Näillä oikeuksilla on erityistä merkitystä saamelaisten kotiseutualueella luonnonsuojelulaissa tarkoitetun luonnonsuojelusuunnittelun osalta. On huomattava, että esimerkiksi perustuslakivaliokunta on suhtautunut käytännössä saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien rajoitukseen tiukasti, joten sääntelyyn on syytä kiinnittää erityistä huomiota sekä lain yleisissä säännöksissä, että osallistumista koskevan sääntelyn osalta. Saamelaisten mahdollisuus osallistua luonnonsuojelulain mukaiseen suunnitteluun ja päätöksentekoon on turvattava perustuslaissa edellytetyllä tavalla, ja näitä oikeuksia olisi tarpeen mukaan myös luonnonsuojelulaissa vahvistettava. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota siihen, että oikeus saamelaisten oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen on ymmärrettävä laajasti. Luonnonsuojelulain osalta tämä voi tarkoittaa esimerkiksi riittävän tiedon hankkimista päätöksenteon tueksi. Tietoon voidaan katsoa kuuluvan varsinaisen luontoon liittyvän tiedon ohella myös esimerkiksi perinteiden ylläpitämiseen liittyvät kysymykset, jotka ovat usein erottamaton osa saamelaiskulttuuria.

Muutoksenhaun osalta on pidetty tärkeänä selvittää, onko edelleen olemassa perusteita esimerkiksi yhdistysten valitusoikeuden rajaamiseen, joko alueellisesti tai päätösten luonteen perusteella. Pääsääntöisesti voimassaolevan lain mukaan vain alueellisella tai paikallisella yhdistyksellä on valitusoikeus, mutta valtakunnallisella yhdistyksellä ei vastaavaa oikeutta ole, luonnonsuojeluohjelman hyväksymistä koskeva valtioneuvoston päätös pois lukien. Samoin lain 61 §:n 3 momentissa valitusoikeuden ulkopuolelle on rajattu luontotyyppien ja eliölajien suojelun osalta 31 §:n ja 48 §:n 2 momentin mukaiset poikkeuspäätökset. Sen sijaan valitusoikeus kuitenkin kattaa näitä vastaavan lain 49 §:n 3 momentin tarkoittamat poikkeusluvut. Vaikuttaa tarpeettomalta pyrkiä rajaamaan valitusoikeutta sellaisten päätösten osalta, joilla on esimerkiksi yhdistyksille erityistä merkitystä. Näitä ovat päätökset, joilla pyritään heikentämään ympäristön tilaa. Valitusoikeuden rajaukset vaikuttavat siten jossain määrin epäjohdonmukaisilta, ja säännöksiä olisi tarpeen yhtenäistää sekä luonnonsuojelulain sisäisen johdonmukaisuuden, että ylipäätään koko ympäristölainsäädännön edistämiseksi.

2.5.8 Luonnonsuojelun edistäminen ja hyväksyttävyyt

Luonnonsuojelulaki on perinteisesti kohdentunut erillisten luonnonsuojelualueiden perustamiseen sekä eliölajien ja luontotyyppien suojeluun. Suojelun ja siihen liittyvien erilaisten kieltojen ohella laissa on pyritty turvaamaan maanomistajien oikeusturva oikeudenmukaisen korvausjärjestelmän avulla, mikä tukee luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä. Sen sijaan lain systematiikkaan ei ole erityisesti kuulunut luonnonsuojelun edistämiseen liittyvä sääntely.

Luonnonsuojelulain toimivuusarvioinnissa (2010) on todettu, että lain keinovalikoimaa tulisi täydentää suojelutavoitteiden saavuttamiseksi. Yhtenä toimivuusarvioinnin johtopäätöksenä oli, että taloudellista ohjausta ja kannustimia on tarpeen kehittää luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Voimassa olevassa Sanna Marinin hallitusohjelmassa luonnonsuojelun rahoitukseen tehtiin merkittävä, osin määräaikainen korotus. Sen merkittävimmät kohteet ovat ympäristöministeriön käynnistämä Helmi-elinympäristöohjelma ja Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma METSO. Ympäristöministeriön käynnistämä Helmi-ohjelma on merkittävä keino Suomen luonnon köyhtymisen pysäyttämiseen. Ohjelmassa ennallistetaan ja suojellaan soita, kunnostetaan lintuvesiä ja kosteikkoja, hoidetaan perinnebiotooppeja ja metsäisiä elinympäristöjä sekä kunnostetaan ranta- ja vesiluontoa. Ohjelman pitkän aikavälin tavoitteet ulottuvat vuoteen 2030 saakka. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2014–2025 eli METSO yhdistää metsien suojelun ja niiden talouskäytön. Sen tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys. METSO-ohjelmassa suojelu perustuu maanomistajien vapaaehtoisuuteen, ja sitä toteutetaan pysyvin ja määräaikaisin keinoin. Vapaaehtoisella suojelulla turvataan puuston rakennepiirteiltään edustavia ja lajistoltaan monimuotoisia metsäluonnon elinympäristöjä. Helmi- ja METSO-ohjelmat eivät ole perustuneet lainsäädäntöön, vaan valtioneuvoston periaatepäätöksiin.

Vuoden 2021 alussa tuli voimaan luonnonsuojelulain muutos (732/2020), jolla lakiin lisättiin uusi 1 a luku. Luvussa säädetään eräiden luonnon monimuotoisuuden suojelemisen edistämiseksi tehtävien kunnostus- ja hoitotoimenpiteiden tukemisesta valtion talousarviossa osoitetuista määrärahoista. Muutos toteuttaa osaltaan pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaa parantamalla luonnon monimuotoisuuden turvaamisen edellytyksiä ja on myös osa hallitusohjelmaan sisältyvän elinympäristöjen tilan parantamiseen liittyvän Helmi-ohjelman täytäntöönpanoa. Lakiin sisällytettiin säännökset tavaroina tai palveluina myönnettävästä tuesta ennallistamisen ja hoidon edistämiseen. Laissa palveluilla tarkoitetaan elinympäristöjen ja luontotyyppien hoito- ja ennallistamistoimia, kuten niittoa, puiden raivausta ja laidunnuksen järjestämistä, ja tavaroilla esimerkiksi tarvittavia aitaamistarvikkeita.

Luonnonsuojelulain lunastus- ja korvausjärjestelmän koetaan lähtökohtaisesti toimivan melko hyvin. Ensinnäkin maanomistajalla on lain 51 §:n nojalla oikeus vaatia lunastusta, kun neljä vuotta on kulunut laissa tarkoitetun luonnonsuojeluohjelman hyväksymistä koskevasta päätöksestä ja päätös on saanut lainvoiman. Tältä osin on tosin todettava, että nykyisen luonnonsuojelulain aikana ei ole tehty yhtään sellaista uutta luonnonsuojeluohjelmaa, johon pykälän mukainen lunastus voisi perustua. Tältä osin kyseinen säännös on siis vailla käytännön soveltamista. Valtio voi puolestaan 52 §:n nojalla lunastaa alueita luonnonsuojelun perustamista varten tai muutoin tässä laissa tarkoitetun suojelun toteuttamiseksi.

Laki perustuu lunastusten osalta täyden korvauksen periaatteelle. Sama koskee muiden kuin lunastusten korvauksia, mikäli maanomistajalle aiheutuu merkityksellistä haittaa. Mikäli esimerkiksi luonnonsuojelulain luontotyyppien (29 §) tai eliölajien elinympäristöjen (47 §) rajaamisen vuoksi tehdystä päätöksestä tai eliölajien lisääntymis- ja levähdyspaikkoja koskevasta kiellosta (49 §) aiheutuu kiinteistön omistajalle tai erityisen oikeuden haltijalle merkityksellistä haittaa, hänellä on oikeus saada valtiolta siitä täysi korvaus. Perusteluiden mukaan merkityksellisen haitan katsottiin olevan vähäistä haittaa suurempi, mutta huomattavaa haittaa pienempi. Käytännössä korvauskynnys on varsin alhainen ja on viime vuosina asettunut noin 2 000–3 000 euron tuntumaan.

Korvausjärjestelmän osalta lakiin ei liity erityisen merkittäviä korjaustarpeita. Korvausjärjestelmää pidetään suhteellisen toimivana, joskin korvausten tasoa pidetään jossain määrin alhaisena. Lakia on tarpeen joiltain osin tarkentaa ja täsmentää, ja esimerkiksi korvausten osalta olisi harkittava luonnonsuojelulain kielloista maanomistajalle mahdollisesti aiheutuvien kumulatiivisten vaikutusten huomioon ottamista.

Lain tavoitteena olevan luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja sen edistämisen näkökulmasta on lain keinovalikoimaa syytä monipuolistaa. Luonnonsuojelun suunnittelujärjestelmä on nykyisessä laissa varsin vaatimaton, ja sen vahvistaminen olisi tarpeen. Esimerkiksi nykyinen Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategia on hyväksytty valtioneuvoston periaatepäätöksellä 2012, ja se kattaa vuodet 2012–2020. Strategian tueksi on laadittu toimintaohjelma, johon asianomaiset ministeriöt ovat sitoutuneet. Strategia ja toimintaohjelma ovat jo vakiintunut osa luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen ja edistämiseen liittyvää kokonaisuutta. Näiden vahvistaminen lainsäädäntötasolla todennäköisesti edistäisi strategian ja toimintaohjelman vaikuttavuutta.

Vuoden 2021 alussa voimaan tulleet säännökset luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukemisesta ovat ajantasaiset, eikä niihin ole sinänsä tarpeen tehdä muutoksia. Nykyiset säännökset eivät kuitenkaan mahdollista rahallista tukemista, joten tältä osin sääntelyä olisi mahdollista laajentaa.

Luonnonsuojelulain toimivuusarvioinnissa (2020) on myös tuotu esiin tarve vahvistaa vapaaehtoisuuteen perustuvien toimintaohjelmien säädösperustaa. Näitä ovat esimerkiksi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma METSO ja Helmi-elinympäristöohjelma, joiden puitteissa on toteutettu laajasti vapaaehtoista suojelua. Nämä ohjelmat eivät perustu lakiin, vaan valtioneuvoston periaatepäätöksiin. Sääntelemättömyyden voidaan arvioida olevan jossain määrin ongelmallista muun muassa oikeusturvan ja hyväksyttävyyden kannalta sekä toiminnan seurannan, arvioinnin ja läpinäkyvyyden näkökulmasta. Monimutkaisemmista tuen tai kannusteen suunnittamisen periaatteista linjaamisen on katsottu edellyttävän tuekseen lainsäädäntöä. Näin ollen vapaaehtoisten luonnonsuojeluohjelmien tulisi perustua valtioneuvoston päätösten sijaan lakiin.

2.5.9 Ekologinen kompensatio

Voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin ei sisälly säännöksiä ekologisesta kompensatiosta, minkä vuoksi lain nykytilaa on tältä osin tarpeetonta arvioida laajemmin. Natura-alueiden suojelua koskevassa 66 §:n 4 momentissa tosin säädetään hankkeen tai suunnitelman toteuttamista koskevassa päätöksessä määrättävistä toimista, joita tarvitaan korvaamaan Natura 2000 -verkoston yhtenäisyydelle tai luonnonarvoille aiheutuvia heikennyksiä. Muilta osin kompensatiosta ei kuitenkaan laissa säädetä.

Kansainvälisesti tilanne on toinen. Kompensatiota koskevia säännöksiä on sisällytetty esimerkiksi Saksan luonnonsuojelulainsäädäntöön (Bundesnaturschutzgesetz) vuodesta 1976 lähtien, Ruotsissa (miljöbalken) vuodesta 1998 alkaen ja viime vuosina ympäri maailman niin kehittyneissä kuin kehittyvissä maissa modernina keinona hillitä biologisen monimuotoisuuden katoa. OECD:n mukaan vuonna 2013 ekologista kompensatiota koskeva sääntely sisältyi ainakin 56 valtion lainsäädäntöön ja vastaavaa lainsäädäntöä valmisteltiin ainakin 13 valtiossa.

2.6 Yhteydet muuhun valmisteilla olevaan lainsäädäntöön

Luonnonsuojelulaki on niin sanottu yleislaki, jota sovelletaan kaikkiin luonnonsuojelulain soveltamisalaan kuuluviin hankkeisiin ja toimenpiteisiin. Lakiehdotuksessa tätä peruslähtökohtaa ei esitetä muutettavaksi, vaan luonnonsuojelulakia sovellettaisiin luonnon ja maiseman suojeluun ja hoitoon. Soveltamisalan osalta merkitystä ei siten ole sillä, onko kyse esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain, ympäristönsuojelulain tai metsälain alaisesta toiminnasta, jos toiminnalla on vaikutusta luonnonsuojelulain suojeltuihin luontoarvoihin. Tällöin myös luonnonsuojelulaki tulee sovellettavaksi. Luonnonsuojelulain tavoitteena oleva monimuotoisuuden turvaaminen ei kuitenkaan voi olla vain luonnonsuojelulain tarkoittamien toimenpiteiden varassa, eikä monimuotoisuuden suojelua voida palauttaa esimerkiksi vain uhanalaisten lajien tai luontotyyppien suojeluun. Kyse on laajemmasta kokonaisuudesta, joka liittyy kaikkeen ympäristönkäyttöön ja sitä koskevaan lainsäädäntöön.

Samaan aikaan luonnonsuojelulain uudistamisen kanssa on käynnissä useita luonnon monimuotoisuuden osaltaan vaikuttavia ja luonnonsuojelulakiin linkittyviä uudistuksia. Näistä keskeisimpiä ovat ympäristöministeriössä valmistelussa oleva maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) uudistus ja työ- ja elinkeinoministeriössä käynnissä oleva kaivoslain (621/2011) uudistaminen. Näillä lakiuudistuksilla on monia raja- ja yhdyspintoja sekä yhteisvaikutuksia, jotka on pyritty mahdollisuuksien mukaan ottamaan luonnonsuojelulain valmistelussa huomioon. Osaltaan nämä muut käynnissä olevat lakihankkeet voivat vaikuttaa luonnonsuojelulakia koskevan ehdotuksen sisältöön.

Eri hankkeiden samanaikaisuus asettaa haasteita lakiuudistusten yhteisvaikutusten arvioinnille, koska valmisteilla olevat lakihankkeet ovat itsenäisiä ja niiden sisältö saattaa valmistelun aikana muuttua. Luonnonsuojelulakia koskevassa valmistelussa on pidetty tiiviisti yhteyttä muihin hankkeisiin ja pyritty siten huolehtimaan eri lakien välisistä suhteista.

Luonnonsuojelulain näkökulmasta keskeinen lähtökohta on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, mitä voidaan edistää myös muulla ympäristölainsäädännöllä. Esimerkiksi voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain maakunta-, yleis- ja asemakaavan sisältövaatimuksissa on eri tavoin huomioitu luontoarvojen turvaaminen. Tämä vahvistaa osaltaan myös yhteyttä luonnonsuojelulain ehdotukseen, jonka mukaan uhanalaiset luontotyypit ja lajit on otettava päätöksenteossa huomioon. Luonnonsuojelulain ehdotuksilla ei kuitenkaan aseteta uusia velvoitteita kaavojen valmisteluun, vaan lähinnä täsmennetään ja tarkennetaan sääntelyä.

Ilmastolain osalta suhde luonnonsuojelulakiin on hieman toisenlainen, koska ilmastolaki on luonteeltaan pitkälti puitelaki, joka rakentuu erilaisten suunnittelujärjestelmien varaan. Luonnonsuojelulain ehdotusten osalta etenkin tavoitteiden yhdenmukaisuus ja eri suunnitteluvälineiden yhteensovittaminen ovat keinoja hallita lakien välisiä kytkentöjä. Esimerkiksi luonnonsuojelulakiin ehdotettavat kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja toimintaohjelma sekä näihin liittyvä alueellinen toimeenpanosuunnitelma mahdollistavat ilmastolain tarkoittamien suunnitteluinstrumenttien huomioon ottamisen ja edistävät lakien yhteensovittamista. Tämänkaltainen kokonaisvaltainen monimuotoisuuden turvaamisen ja ilmastonmuutoksen torjunnan välinen suunnittelu on tärkeää, jotta eri lakien väliset tavoitteet tukevat toisiaan. Samalla se tarjoaa myös keinon hallita monimuotoisuuden turvaamisen ja ilmastotavoitteiden välisiä mahdollisia ristiriitoja. Esimerkiksi arvokkaiden luontoalueiden suojelu ja toisaalta ilmaston kannalta kestävien energia- ja infrastruktuurihankkeiden edellyttämä alueiden hyödyntäminen saattavat joissakin tilanteissa olla osin ristiriidassa keskenään. Eri lakien toisiinsa linkittyvät suunnitteluvälineet vähentävät näitä ristiriitoja.

Voimassa olevaan ilmastolakiin sisältyy myös säännös tieteellisestä asiantuntijaelimestä, ilmastopaneelistista. Luonnonsuojelulakiin ehdotetaan säännöstä Luontopaneelistista, joka olisi lähtökohdiltaan ilmastolain ilmastopaneelia vastaava. Sääntelyn yhdenmukaisuuden varmistamiseksi luonnonsuojelulain säännös Luontopaneelistista vastaisi mahdollisimman pitkälti ilmastolain ilmastopaneelistista säädettyä.

Kaivoslain uudistamisen osalta merkitystä on esimerkiksi malminetsinnän ja kaivostoiminnan vaikutuksilla luonnonsuojelulain suojaamiin luontoarvoihin. Voimassa oleva lainsäädäntö ei ole tässä suhteessa erityisen selkeää, ja tähän on pyritty kiinnittämään valmistelussa huomiota. Yhtenä lakien välisenä erityiskysymyksenä on malminetsinnän suhde luonnonsuojelulain tarkoitamiin luonnonsuojelualueisiin. Nykytilanteessa malminetsintä on ollut mahdollista Metsähallituksen luvalla myös luonnonsuojelualueilla, mutta uudessa luonnonsuojelulaissa ehdotetaan tämän mahdollisuuden huomattavaa rajaamista. Muutoksella on useita, eri suuntaan ulottuvia vaikutuksia. Luonnon monimuotoisuuden kannalta on perusteltua pitää eräät suojeluun osoitetut, rajatut ja luontoarvoiltaan erityisen arvokkaat alueet malminetsinnän ja kaivostoiminnan ulkopuolella. Luonnonsuojelulakiin ehdotetaankin kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rajaamista malmien etsinnän ulkopuolelle ja myös valtion muilla suojelualueilla lupaedellytysten tarkentamista. Tämä saattaa osin vaikuttaa kaivostoiminnan harjoittamisen edellytyksiin.

Kaikkia edellä mainittuja lakihankkeita yhdistää myös tarve ottaa huomioon saamelaisen oikeus oman kielensä ja kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Tältä osin eri laeissa pyritään sääntelyyn yhdenmukaisuuteen, siinä määrin kuin se lakien soveltamisalojen puitteissa on mahdollista.

3 Tavoitteet

Ehdotuksen tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua luonnonsuojelulain toimivuuden ja vaikuttavuuden parantamisen myötä luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi ja hidastamiseksi. Ehdotuksella pyritään myös lisäämään luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä sekä tehostamaan hallinnollisia menettelyjä. Näiden ohella ehdotuksen tavoitteena on osaltaan selkeyttää luonnonsuojelulain roolia osana muuta ympäristöä koskevaa lainsäädäntöä.

Ehdotuksessa otetaan huomioon myös luonnonsuojelulain yhteydet muuhun keskeiseen maankäyttöön liittyvään sääntelyyn sekä tavoitteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi. Lisäksi ehdotuksessa otetaan huomioon perustuslain tulkinnat muun muassa lailla

ja asetuksella säätämisen suhteista sekä ympäristöperusoikeuden merkityksestä, joka on kehittynyt luonnonsuojelulain säätämisen jälkeen. Näiden ohella ehdotuksessa kiinnitetään huomiota kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen osallistumisoikeuteen ja oikeusturvaan sekä siihen, että turvataan saamelaiden kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Aluksi

Luonnonsuojelulain uudistuksen valmistelussa voimassa olevaa lakia on tarkasteltu läpileikkaavien teemojen kautta. Nämä teemat ovat olleet lajien ja luontotyyppien suojelun vahvistaminen, ilmastonmuutos, luontotiedon hallinta ja luonnon monimuotoisuuden suojelun edistäminen ja kannustimet. Lisäksi erillisessä projektiryhmässä on valmisteltu ekologista kompensatiota osana luonnonsuojelulain uudistusta. Teemataarkastelun puitteissa voimassa olevaa lakia ehdotetaan täydennettävän ja tarkistettavan useassa kohdin lain tavoitteena olevan luonnon monimuotoisuuden turvaamisen edistämiseksi. Muutosehdotuksia kohdistuu voimassa olevan luonnonsuojelulain kaikkiin lukuihin, ja lisäksi lakiin ehdotetaan eräitä kokonaan uusia lukuja. Useat ehdotuksista toteuttavat samanaikaisesti useampia teemoja: esimerkiksi luontotiedon hallintaa vahvistamalla vastataan osaltaan niin lajien ja luontotyyppien suojelun tarpeisiin kuin ilmastonmuutoksen aiheuttamiin haasteisiin. Vastaavasti vuorovaikutteisen luonnonsuojelusuunnittelun kautta voidaan edistää suojelun hyväksyttävyyttä ja sovittaa yhteen erilaisia yhteiskunnallisia tavoitteita.

Ehdotusten tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden turvaamista sekä sääntelyn kokonaisvaltaisen toiminnallisuuden kehittämisen, että suojelukeinojen laajentamisen ja vahvistamisen kautta. Tähän pyritään esimerkiksi luonnonsuojelusuunnittelun vaikuttavuuden laajentamiseen sen säädöspohjaa vahvistamalla sekä lisäämällä valmistelun vuorovaikutteisuutta, laajentamalla suojelun tarpeessa olevien luontotyyppien ja eliölaajien oikeudellista suojaa, edellyttämällä luontoarvoille aiheutuvien heikennysten hyvittämistä sekä vahvistamalla suojelutoimenpiteiden arvioinnissa tarvittavan luontotiedon hallintaa. Näiden ohella ehdotuksilla edistetäisiin vapaaehtoisen luonnonsuojelun toteuttamista, esimerkiksi mahdollistamalla rahallisen avustuksen myöntäminen monimuotoisuuden suojelun toteuttamiseksi. Ehdotetut uudet suojelukeinot vahvistaisivat merkittäväällä tavalla suojelun tarpeessa olevien luontotyyppien ja eliölaajien kantojen elinvoimaisuutta.

4.1.2 Luonnonsuojelulain yleiset säännökset

Voimassa oleva luonnonsuojelulain 1 luku sisältää säännökset lain tavoitteesta, soveltamisalasta, luonnonsuojelun hallinnosta sekä suotuisasta suojelutasosta ja luontovahingosta. Lisäksi luvussa on yleiset säännökset luonnonsuojelulla täytäntöön pantavista Euroopan unionin direktiiveistä sekä luonnonsuojelun alaan kuuluvista kansainvälisistä sopimuksista. Luonnonsuojelulain uudistuksen valmistelussa on todettu tarve selkeyttää ja toisaalta laajentaa lain 1 lukua eräiltä osin. Luonnonsuojelun hallinnosta säädettäisiin kokonaan uudessa 2 luvussa nykyisen 1 luvun 6 §:n suppean sääntelyn sijaan. Luonnonsuojelulain tavoitesäännöstä ajantasaistettaisiin. Lisäksi luvussa säädettäisiin uusina eräistä luonnonsuojelulain kannalta keskeisistä määrittämisestä sekä saamelaiskulttuurin suojasta.

4.1.3 Luonnonsuojelun viranomaiset ja hallinto

Voimassa olevassa laissa luonnonsuojelun hallinnosta säädetään 6 §:ssä. Pykälässä mainitaan ympäristöministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja kunnan tehtävät. Sääntelyä on pidettävä nykyisessä muodossaan suppeana. Ehdotuksessa luonnonsuojelun viranomaisten ja muiden toimijoiden tehtävistä säädettäisiin uudessa luvussa. Samalla viranomaisten tehtävien määrittelyä ajantasaistettaisiin, selkeytettäisiin ja yhtenäistettäisiin suhteessa muuhun ympäristölainsäädäntöön. Luvussa säädettäisiin luonnonsuojelun valtion viranomaisista, luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaisista sekä kunnan ja Suomen Luontopaneelin tehtävistä.

4.1.4 Luonnonsuojelusuunnittelu

Luonnonsuojelusuunnittelua koskevaa lukua täydennettäisiin vastaamaan nykyistä käytäntöä. Luonnonsuojeluohjelmien ohella laissa säädettäisiin kansallisesta luonnon monimuotoisuusstrategiasta ja toimintaohjelmasta. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi laatia alueelleen luonnon monimuotoisuusstrategiaa ja toimintaohjelmaa koskevan luonnon monimuotoisuuden alueellisen toimenpanosuunnitelman. Lakiin tuotaisiin myös oikeusperusta vapaaehtoisille luonnonsuojelun toimenpideohjelmille. Osallistumista koskevaa sääntelyä tarkennettaisiin ja se koottaisiin omaan pykälään luonnonsuojelusuunnittelua koskevassa luvussa.

Voimassa olevassa luonnonsuojeluasetuksessa säädetään luonnonsuojelun seurannasta. Tätä koskeva sääntely siirrettäisiin lakiin ja sitä tarkennettaisiin. Tietoon perustuvan ympäristö- ja luontopolitiikan turvaamiseksi tarvitaan jatkuvia pitkäaikaisia seurantoja, joiden avulla eri eliöryhmien ja luonnon eri tasojen muutoksista syntyy kokonaiskuva.

4.1.5 Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukeminen

Luonnonsuojelulain toimivuusarvioinnissa on tunnistettu tarve kehittää luonnonhoitoon ja ennallistamiseen kannustavia rahoitusinstrumentteja. Tarve tukemiseen konkretisoituu erityisesti luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen sekä maisema-alueiden hoitotoimissa, jotka nykyjärjestelmässä perustuvat vakiintuneeseen käytäntöön. Näitä hoitotoimenpiteitä on nykyisin toteutettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja kohteen omistajan välisen sopimuksen perusteella. Toiminnan asianmukaisen järjestämisen ja sen edelleen kehittämisen on kuitenkin katsottu edellyttävän lainsäädäntöperustan vahvistamista. Luonnonsuojelulain muutoksella 732/2020 lakiin sisällytettiin säännökset, jotka koskevat tavaroina tai palveluina myönnettävää ennallistamisen ja hoidon edistämisen tukea. Näihin ehdotettaisiin nyt vain vähäisiä tarkennuksia sekä lisättäisiin säännös rahallisesta avustuksesta. Avustusta voitaisiin myöntää hankkeisiin ja toimenpiteisiin luonnon monimuotoisuuden ja luonnon- ja kulttuurimaiseman suojelun ja hoidon edistämiseksi. Avustusta voitaisiin myöntää myös luonnon monimuotoisuutta koskevaan tutkimukseen ja kehitystyöhön. Avustuksella tarkoitettaisiin valtiovastusta 5 §:ssä tarkoitettua erityisavustusta, jota voidaan myöntää muun muassa kokeilu-, käynnistämisen-, tutkimus- tai kehittämishankkeeseen taikka muuhun tarkoitukseltaan rajattuun hankkeeseen.

4.1.6 Luonnonsuojelualueet

Luonnonsuojelualueita koskevaan lukuun ehdotetaan tehtäväksi useita tarkennuksia ja teknisiä luonteisia ajantasaistuksia. Muutoksia esitetään luonnonsuojelualueiden perustamisedellytyksiin, valtion luonnonsuojelualueiden rauhoitussäännöksiin sekä yksityisen luonnonsuojelualueiden perustamiseen, rauhoitusmääräysten antamiseen ja niistä poikkeamiseen. Ehdotuksiin sisältyy myös ehdotus, jonka mukaan Metsähallitus ei enää jatkossa voisi myöntää lupaa malminetsintään kansallis- ja luonnonpuistoissa. Valtion muilla luonnonsuojelualueilla tämä lupa olisi yhä mahdollista myöntää tietyin tarkennetuin edellytyksin.

Eräiden metsästyksen liittyvien toimintojen sekä vieraslajien poistamisen sallittavuutta luonnonsuojelualueilla selkeytettäisiin ja sujuvoitettaisiin. Lisäksi lakiin lisättäisiin säännös valtion luonnonsuojelualan lakkauttamisesta ja rauhoitussäännösten lieventämisestä.

Luonnonsuojelualuelukua myös muutettaisiin rakenteellisesti siten, että aiempi luvun sisäinen jaottelu luonnonsuojelusta valtion omistamilla alueilla ja luonnonsuojelusta yksityiselle kuuluvalla alueella poistettaisiin. Tällä muutoksella selkeytettäisiin ja parannettaisiin luvun luettavuutta. Jaottelun poistamisella ei olisi suoria muutoksia voimassa olevien pykälien aineelliseen sisältöön. Luonnonmuistomerkkejä koskeva sääntely ehdotetaan siirrettäväksi luonnonsuojelualueluvusta maisemansuojelua koskevaan lukuun.

4.1.7 Luontotyyppien suojelu

Luontotyyppien suojelu turvaa lukuisia, osin toisistaan riippuvaisia saman elinympäristön eliölajeja. Lajien uhanalaisuuden tärkein syy on niiden elinympäristöjen heikkeneminen. Luontotyyppien suojelu täydentää luonnonsuojelualueverkostoa ja edistää Suomen luonnon alueellisen ja ekologisen vaihtelun säilymistä, luontokohteiden kytkeytyvyyttä ja luonnon kestävyyttä muuttuvissa oloissa. Osa luontotyypeistä vaatii ominaispiirteidensä säilymiseksi myös hoitoa ja kunnostusta.

Ehdotuksessa luontotyyppien suojelun keinovalikoimaa vahvistettaisiin. Lain 7 lukuun lisättäisiin säännökset uhanalaisista luontotyypeistä ja niiden huomioon ottamisesta muun lainsäädännön mukaisessa päätöksenteossa sekä tiukasti suojelluista luontotyypeistä. Valtioneuvostolle säädettäisiin valtuus antaa asetus uhanalaisista luontotyypeistä ja niiden määritelmistä vastaavalla tavalla kuin uhanalaisten lajien osalta säädetään voimassa olevassa laissa. Asetuksenantovaltuutta myös tarkennettaisiin. Rajauspäättömenettelyn piirissä olevien suojeltujen luontotyyppien luettelo tarkistettaisiin, ja luontotyyppien määritelmät ajantasaistettaisiin viimeisimmän uhanalaisuustiedon valossa. Lisäksi ehdotetaan, että myös vesilain 2 luvun 11 §:n säännöksiä eräiden vesiluontotyyppien suojelusta vahvistettaisiin samassa yhteydessä luonnonsuojelulain uudistuksen kanssa.

Lisäksi luvussa säädettäisiin uhanalaisten luontotyyppien kunnostus- ja hoitotoimenpiteiden toteuttamisesta sekä mahdollistettaisiin avustuksen myöntäminen luontotyyppien suojeluun ja hoitoon. Lain 1 lukuun lisättäisiin myös luontotyypin määritelmä.

4.1.8 Lajien suojelu

Eliölajien suojelu on keskeinen luonnon monimuotoisuuden oikeudellinen suojeluinstrumentti. Nykyisen luonnonsuojelulain keskeiset eliölajeihin kohdennetut suojelukeinot ovat eläin-, kasvi- ja sienilajien rauhoittaminen sekä lajien elinympäristöjen ja esiintymispaikkojen suojelu. Näiden ohella myös luonnonsuojelualueiden perustaminen, Natura 2000 -verkosto ja muiden luonto- ja lintudirektiivin lajisuojelusäännösten toimeenpano sekä lajien kaupan ja vaihdannan säätely edistävät osaltaan eliölajien suojelua. Luonnonsuojelulain säännöksiä sovelletaan valtaosaan Suomessa luonnonvaraisina esiintyvistä eläin- ja kasvilajeista, lukuun ottamatta joitakin metsästyslain 5 §:ssä tarkoitettuja riistaeläimiä ja rauhoittamattomia eläimiä sekä taloudellisesti hyödynnettäviä kalalajeja.

Eliölajien suojelun tehostamiseksi selkiytettäisiin nykyistä luonnonsuojelulain eliölajien suojelua koskevaa lukua, vahvistettaisiin uhanalaisten lajien suojaa sekä eriytettäisiin eliölajien kaupaa ja vaihdantaa koskevat säännökset omaksi luvukseksi. Lisäksi lakiin lisättäisiin säännökset muun muassa Suomessa uutena löydettävien lajien suojelusta ja edistettäisiin ilmastonmuutoksen voimakkaasti uhkaamien lajien säilymistä avustetun leviämisen keinoin. Pyrkimyksenä on

myös lähentää eliölajien suojelua koskevaa sääntelyä luontotyyppejä koskevan luvun säännöksiin, jotta eliölajien ja luontotyyppien suojelukeinot tukisivat paremmin toisiaan. Lain soveltamisalaan tehtäisiin lisäksi muutos, jonka mukaan luvun säännöksiä ei jatkossa sovellettaisi kaloihin tai rapuihin, vaan niistä säädettäisiin yksinomaan kalastuslaissa.

Eliölajien vaihdantaa, maahantuontia ja maastavientiä koskevat säännökset sisältyvät voimassa olevassa laissa lajien suojelua koskevaan lukuun. Lakia ehdotetaan selkeytettäväksi siirtämällä uhanalaisten lajien kansainvälistä ja EU:n sisäistä kauppaa ja vaihdantaa, muuta tuontia ja vientiä sekä rauhoitettujen tai CITES-sopimuksen piiriin kuuluvien lajien hallussapitoa koskeva sääntely pääosin erikseen lukuun 9. Lakiin lisättäisiin myös uutena eräiden kansainvälisen kaupan uhkaamien, maailmanlaajuisesti uhanalaisten lajien yksilöiden tai niiden osien maahantuontia metsästyksena koskeva kielto.

4.1.9 Vapaaehtoinen ekologinen kompensatio

Luonnonsuojelulakiin lisättäisiin uusi luku vapaaehtoisesta ekologisesta kompensatiosta. Luvussa säädettäisiin luonnonarvojen tuottamisesta ja vapaaehtoisen hyvittämisen varmentamisesta.

Ekologinen kompensatio on taloudellinen ohjauskeino, joka aiheuttaja vastaa -periaatteen mukaisesti sisällyttää luonnon monimuotoisuudelle aiheutuvien haittojen kustannukset hankkeen toteutuskustannuksiin.

Monikansalliset yritykset, joiden toiminnalla on toistuvia ja huomattavia ympäristövaikutuksia, käyttävät vuonna 2004 perustetun Business and Biodiversity Offsets Programmen (BBOP, <http://bbop.forest-trends.org/>) kehittämää ekologista kompensatiota toimintamallia. Ekologinen kompensatio toimii konfliktin hallinnan välineenä erityisesti sellaisissa kansainvälisissä suurhankkeissa, joiden ympäristövaikutukset ovat omiaan aiheuttamaan ympäristökiistoja. Myös kansainväliset rahoitusmarkkinatoimijat ovat lisänneet ekologisten haittojen huomioimisen osaksi lainoitettavien toimijoiden arviointia. Mm. Kansainvälinen rahoitusyhtiö (International Finance Corporation), Aasian kehitys pankki (ADB), Euroopan jälleenrakennus- ja kehitys pankki (EBRD), Euroopan investointipankki (EIB), Latinalaisen Amerikan kehitys pankki ryhmä (IDB), Kiinan kehitys pankki (CDB) sekä Equator Principles -periaatteisiin sitoutuneet rahoituslaitokset edellyttävät lainoittamiltaan hankkeilta kokonaisuheikentymättömyyden periaatteen noudattamista. Kestävää sijoittamista helpottavasta kehyksestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/2088 muuttamista koskevan asetuksen (EU) 2020/852 mukaan 17 artiklan mukainen ”ei merkittävää haittaa” (do no significant harm) tavoite myös luontotyyppien ja lajien suojelutilanteen heikentämättömyydestä sisältyy 3 artiklassa määriteltyihin ympäristön kannalta kestävän taloudellisen toiminnan kriteereihin.

EU:n biodiversiteettistrategiassa vuodelta 2011 (Euroopan unionin neuvosto 11249/11) määriteltiin ekologinen kompensatio seuraavasti: ”yhdeällä maantieteellisellä tai muutoin määritellyllä alueella tapahtuneet menetykset säilyttämisessä / luonnon monimuotoisuudessa kompensoidaan toisaalla saaduilla hyödyillä edellyttäen, että periaate ei johda EU:n luonnonsuojelulainsäädännön nojalla suojellun olemassa olevan luonnon monimuotoisuuden minkäänlaiseen heikentymiseen”. Biodiversiteettistrategian käytännön toimenpidesuunnitelman mukaan komission piti tehdä vuoteen 2015 mennessä ehdotus aloitteeksi kompensatiojärjestelmästä, jolla olisi varmistettu, ettei tapahdu ekosysteemien ja ekosysteemipalvelujen nettöhävikkiä. Komission perustama työryhmä selvitti ”no net loss” -tavoitetta kesäkuussa 2013 valmistuneessa raportissaan, mutta komissiolta ei edelleenkaan ole tullut ehdotusta yhteisön lainsäädännöksi.

Suomessa valtioneuvoston periaatepäätöksellä 20.12.2012 hyväksytyyn biodiversiteettistrategian ja toimintaohjelman loppuarvioinnin toimenpide-ehdotuksissa suositeltiin, että ”ei biodiversiteetin nettohävikkiä” periaate sisällytetään lainsäädäntöä kehittämällä kaikkeen maan, vesien ja luonnonvarojen käyttöön ja sen rinnalla edistetään vapaaehtoisen nettopositiivisen vaikutuksen periaatteen käyttöönottoa (Suomen biodiversiteettistrategian ja toimintaohjelman 2012–2020 toteutuksen ja vaikutusten arviointi, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:36, s. 309–310).

Ekologisen kompensaation tarve keinona pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen tunnistettiin luonnonsuojelulain toimivuusarvioinnissa (2020). Sitä ehdotettiin luontotyyppi-suojelun poikkeamisluvan myöntämisen edellytykseksi etenkin silloin, kun poikkeamisluvan perusteena on toteuttaa yleisen edun kannalta erittäin tärkeä hanke tai suunnitelma. Lisäksi arvioinnissa suositeltiin sen käyttöön ottamista luonnonsuojelulain mukaisiin poikkeamislupiin ja laajemminkin hankkeisiin, joissa luontoarvojen heikentämistä ei voida välttää.

Luonnonsuojelulakiin ehdotettavilla ekologisen kompensaation säännöksillä vastattaisiin yritysten ympäristövastuun osoittamistarpeeseen. Lakiin ehdotetaan ekologisen kompensaation määritelmää lukuun 1 ja lukua 11, jossa säädettäisiin luonnonarvojen tuottamisesta ja vapaaehtoisen hyvittämisen varmentamisesta.

4.1.10 Luonnonsuojelun tiedonhallinta

Luonnonsuojelulakiin lisättäisiin ehdotuksella uusi luku luonnonsuojelun tiedonhallinnasta.

Voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin ei sisälly säännöksiä luontotietojen käsittelystä tai niitä koskevista tietojärjestelmistä, vaan niistä on säädetty luonnonsuojeluasetuksessa. Voimassa olevan luonnonsuojelulain 3 §:ssä säädetään luonnonsuojelun tietojärjestelmästä, johon asetuksen mukaan merkitään luonnonsuojelulain nojalla tehdyt päätökset sekä muut luonnon- ja maisemansuojelun suunnittelun, toteuttamisen, valvonnan ja tutkimuksen kannalta tarpeelliset tiedot siten kuin ympäristöministeriö tarkemmin määrää. Ehdotuksella voimassa olevaa luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskeva sääntely ajantasaistettaisiin ja siirrettäisiin lakiin. Samalla sääntelyä täydennettäisiin vastaamaan muun muassa tietosuojalainsäädännön ja julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) vaatimuksia sekä yhtenäistettäisiin erityisesti suhteessa ympäristönsuojeluasioissa käytössä olevaan ja ympäristönsuojelulaissa tarkoitettuun ympäristönsuojelun tietojärjestelmään.

Tiedonhallintaa koskevaan lukuun koottaisiin ja osin lisättäisiin säännökset luonnonsuojelulaissa tarkoitettujen päätösten tiedoksi antamisesta ja päätöksistä tiedottamisesta.

4.1.11 Luonnonsuojelun toteuttaminen ja korvaukset

Luonnonsuojelun toteuttamista koskevaa lukua 12 ehdotetaan täydennettäväksi menettelysäännöksellä, joka koskee alueiden hankintaa valtiolle. Uudessa pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelutarkoituksiin tehtävistä hankinnoista ja todettaisiin niihin liittyvät viranomaisten vastuut. Ehdotettavan lain 3 luvussa tarkoitettujen ohjelmien ja Natura 2000 -verkoston suojelun toteuttamiseksi, olemassa olevan luonnonsuojelun verkoston täydentämiseksi tai muutoin luonnonsuojelutarkoituksessa voitaisiin hankkia alueita valtion omistukseen. Tämä vastaisi sinänsä jo vakiintunutta käytäntöä eikä siten merkitsisi uutta velvoitetta viranomaisille. Selkeyden vuoksi lakia olisi kuitenkin hyvä täydentää menettelyä koskevalla säännöksellä.

Luonnonsuojelulain korvaussäätelyä tarkennettaisiin ja täydennettäisiin. Voimassa olevaan korvausmenettelyä koskevaan pykälään lisättäisiin viittaukset ehdotettavaan uusiin suojelupäättöksiin. Lisäksi säädettäisiin kumulatiivisten haittojen huomioon ottamisesta määriteltäessä laissa tarkoitettua merkityksellistä haittaa, joka päätöksistä mahdollisesti koituu kiinteistön omistajalle tai erityisen oikeuden haltijalle. Luonnonsuojelulaissa tarkoitettujen päätösten maksuttomuutta laajennettaisiin kannustavuuden ja hyväksyttävyyden lisäämiseksi eräiltä osin.

4.1.12 Luonnonsuojelun valvonta, rangaistukset ja muutoksenhaku

Luonnonsuojelulain valvontaa tehostettaisiin lisäämällä lukuun 14 säännökset valvonnan järjestämisestä, sitä toteuttavista viranomaisista ja viranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksista. Luonnonsuojelurikoksia koskevien säännösten ja määräysten vaikuttavuutta tehostettaisiin säätämällä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen asianomistajuudesta rikosasiassa. Vireillepanoa koskeva säännös siirrettäisiin omaan pykäläänsä.

Voimassa olevaan lakiin sisältyy niin sanottu avoin blankorangaistussäännös, jonka mukaisesti lain rangaistussäännöksessä vain yleisluonteisesti viitataan kyseisen lain kaikkiin säännöksiin. Tämä on rikosoikeudellisen legaliteettiperiaatteen näkökulmasta ongelmallista, minkä vuoksi ehdotetussa luonnonsuojelulain 133 §:ssä säädettäisiin yksilöidysti luonnonsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisten tekojen, laiminlyöntien tai muiden toimien rangaistavuudesta. Säännöksessä yksilöitäisiin lähes kaikki laissa kielletyt teot rangaistaviksi sekä toiminnan että sen kieltävän säännöksen kautta. Lisäksi menettämisseuraamusta ja haltuunotto-oikeutta koskevia pykäläiä ajantasaistettaisiin.

Muutoksenhakua koskeviin voimassa olevan lain pykäliin ehdotetaan eräitä muutoksia. Rekisteröityjen yhteisöjen valitusoikeutta osin laajennettaisiin asiallisesti. Valitusoikeutta yksinkertaistettaisiin ja osin laajennettaisiin poistamalla tiettyjä poikkeuslupia koskevat valitusoikeuden rajaukset. Muutoksella edistettäisiin perustuslain 20 §:n mukaista osallistumisoikeutta.

4.1.13 Saamelaisten oikeudet

Lakiin ehdotetaan lisättäviksi säännökset saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta. Säännösten tarkoituksena on varmistaa saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien huomioon ottaminen luonnonsuojelulain toimeenpanossa. Viranomaisten tulee ehdotettavan säännöksen mukaan huolehtia siitä, ettei luonnonsuojelulain toimeenpanosta aiheudu yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa vähäistä suurempaa heikennystä saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiin. Viranomaisen tulisi myös mahdollisuuksien mukaan edistää saamelaisten mahdollisuuksia kehittää kulttuuriaan. Ehdotus sisältäisi myös niin sanotun heikentämiskiellon. Luonnonsuojelulain nojalla annettavasta päätöksestä ei saisi aiheutua yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa vähäistä suurempaa heikennystä edellytyksiin harjoittaa saamelaisten kotiseutualueella perinteisiä saamelaiselinkeinoja tai muutoin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuria taikka vastaavaa heikennystä kolttien elinolosuhteisiin tai mahdollisuuksiin harjoittaa kolttalaissa (253/1995) tarkoitettuja luontaiselinkeinoja koltta-alueella.

Lain 6 §:n uutta säätelyä saamelaiskulttuurin edistämisestä täydentäisi ehdotettavan lain 55 §, jonka mukaan saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevilla valtion luonnonsuojelualueilla on turvattava saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset. Pykälä vastaa voimassa olevan lain 16 §:ää, jota ei nyt ehdotettavalla lailla sisällöllisesti muutettaisi.

Luonnonsuojelun alueen ja maisemanhoitoalueen hoito- ja käyttösuunnittelussa otettaisiin jatkossa erityisesti huomioon saamelaisten oikeudet ja perinteisen tiedon merkitys. Hoito- ja käyttösuunnitelma tulisi laatia saamelaisten kotiseutualueella vuorovaikutuksessa asianomaisten

saamelaisyhteisöjen ja yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa siten, että saamelaisten perinteinen tieto on osa suunnittelun tietoaineistoa. Perinteisen tiedon hankkimisessa ja hyödyntämisessä noudatettaisiin vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatetta.

4.1.14 Ilmastonmuutokseen sopeutuminen

Luonnonsuojelualueilla on olennaista merkitystä ilmastonmuutoksen torjumisessa, sillä oikein suunnattuna lainsäädännölliset keinot luonnonsuojelualueverkoston tukemiseksi ja kehittämiseksi tukevat luonnon sopeutumista ilmastonmuutokseen. Luonnon monimuotoisuutta voidaan pyrkiä turvaamaan kohdennetuilla toimilla tilanteessa, jossa ilmastonmuutos etenee ja heikentää lajien ja luontotyyppien selviytymismahdollisuuksia. Turvaamalla monimuotoisuutta voidaan yleisesti edistää ekosysteemien kykyä vastustaa erilaisia häiriötilanteita ja palautua niistä.

Ilmastonmuutoksen huomioimiseksi luonnonsuojelulakiin ehdotetaan eräitä muutoksia, jotka edistäisivät luonnon monimuotoisuuden suojelua turvaamalla lajien elinympäristöjä ja luontotyyppijä. Ilmastonmuutoksen kannalta merkityksellisiä uusia ehdotuksia olisivat luonnonsuojelulain tavoitesäännöksen täydentäminen ilmastonmuutokseen sopeutumisen näkökulmalla, lain 1 lukuun ehdotettava varovaisuusperiaate, luonnonsuojelusuunnittelua ja luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskevat säännökset, ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevan luonnonsuojelualan perustamisedellytyksen lisääminen, säännös avustetun leviämisen menettelystä sekä rahallinen avustus luonnon monimuotoisuuden suojeluun ja hoitoon.

Luonnonsuojelulain yhdeksi tavoitteeksi ehdotetaan lisättävän ilmastonmuutokseen sopeutumisen edistäminen. Vaikka luonnonsuojelulaki keskittyy luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen, sen avulla voidaan samalla edistää erityisesti luonnon edellytyksiä sopeutua ilmastonmuutokseen. Viittaamalla ilmastonmuutokseen luonnonsuojelulain tavoitteena vahvistettaisiin edellytyksiä käyttäen lain keinoja parantamaan luonnon sopeutumista. Koska ilmastonmuutos ei ole staattinen, vaan alati etenevä, sen huomioon ottaminen luo paineita kehittää luonnon monimuotoisuuden turvaamiskeinoja, joilla voidaan nykyistä joustavammin reagoida muuttuviin olosuhteisiin.

Ilmastonmuutokseen liittyvät keskeisesti myös ehdotettavat säännökset luonnonsuojelusuunnittelusta ja luonnonsuojelun tietojärjestelmästä. Luonnon monimuotoisuuden ja ilmastonmuutoksen kytkökset tunnistamalla ja huomioimalla voidaan edistää luonnonsuojelupolitiikan ja ilmastopolitiikan yhteensovittamista. Esimerkiksi ilmastolain suunnittelujärjestelmän mukaisten suunnitelmien valmistelussa olisi mahdollista huomioida luonnonsuojelun tietojärjestelmiin kirjattut tiedot. Kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian, toimintaohjelman ja alueellisten toimeenpanosuunnitelmien valmistelussa olisi otettava huomioon ilmastolain (609/2015) 7-9 §:ssä tarkoitetut suunnitelmat. Ajantasainen luonto- ja seurantatieto auttaa suunnittelemaan ja toteuttamaan sekä sopeutumistoimia siten, että ne eivät vaaranna luonnon monimuotoisuutta.

Luonnonsuojelulain 1 lukuun ehdotettava varovaisuusperiaate korostaa yleisellä tasolla ilmastonmuutokseen sopeutumista. Varovaisuusperiaatteen mukaisesti vakavan vahingon uhatessa pitää pyrkiä vahingon estämiseen tai sen minimointiin tiedollisesta epävarmuudesta huolimatta. Sopeutuminen ilmastonmuutokseen ilmentää varovaisuusperiaatteen toteuttamista, ja korostaa tiedon ja sen puutteiden hallintaa toimenpiteiden suunnittelussa ja toimeenpanossa, koska niillä voi olla myös vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen (esimerkiksi tuulivoiman tai bioenergian käytön merkittävä lisäys).

Ilmastonmuutoksen kannalta keskeisiä ovat myös lain luonnonsuojelualueiden perustamista koskevat säännökset. Ilmastonmuutoksen huomioimiseksi lain 43 §:ssä tarkoitettu luonnonsuojelualue voitaisiin jatkossa saman pykälän 2 momentin 6 kohdan nojalla perustaa myös silloin, jos alueella olisi erityistä merkitystä luontotyyppien ja eliölaajien mahdollisuuksille sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin.

4.1.15 Rikosoikeudelliset seuraamukset

Luonnonsuojelulaissa ehdotetaan yksilöitävän laissa kielletyiksi säädettävät teot rangaistaviksi sekä toiminnan että sen kieltävän säännöksen kautta. Poikkeuksena olisivat kieltotaulujen asettaminen, joka ei aiheuta haittaa luonnonarvoille sekä kiellettävä rauhoitetun eläin- tai kasvilajin yksilön oikeudeton hallussapito, joka olisi rangaistavaa vain, jos yksilö olisi erotettu luonnosta voimassa olevan luonnonsuojelulain voimaan tulon 1.1.1997 jälkeen.

Rikoslakiin ehdotetaan vain viittaussäännöksen tarkistamista. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/99/EY ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin koskee myös luonnonvaraisia luonnonsuojelulla suojeltavia eläin- ja kasvilajeja. Tiedossa on, että Euroopan komission suunnitelman mukaan lähiaikoina olisi tarkoitus antaa ehdotus joko uuden rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevan direktiivin antamisesta tai mainitun direktiivin päivittämisestä. Uudistettua direktiiviä neuvoteltaessa ja kansallisesti täytäntöön pantaessa myös rikoslain luonnonsuojelurikosta ja törkeää luonnonsuojelurikosta koskevat säännökset tulisivat arvioitaviksi, mistä syystä rikoslain luonnonsuojelurikosäännöksiin on perusteltua tehdä vain välttämättömiksi arvioitavat muutokset.

4.1.16 Muutokset eräisiin muihin lakeihin

Luonnonsuojelulain uudistuksen yhteydessä ehdotetaan muutettavaksi 41 muuta lakia sekä 13 lakia kansallispuistojen perustamisesta. Suurin osa muutoksista on luonteeltaan teknisluontoisia, ja niiden tarkoituksena on pysyttää nykyinen sääntelytila. Merkittävimmät aineelliset muutokset kohdistuvat lakiin arktisten valaiden ja hylkeiden suojelusta, jonka 2 §:ään lisättäisiin uusi 3 momentti, joka koskee pykälän 1 momentissa lueteltujen valaista saatavien tuotteiden tai valaan osien maahantuonnin kiellon ohella myös näiden kauttakulkua Suomen valtion alueen kautta, sekä vesilakiin, jonka luontotyyppisuojelelua koskevaa pykälää täydennettäisiin.

Liitelakien sekä suomen- että ruotsinkielisiin versioihin ehdotetaan voimassaolevien lainvalmisteluohjeiden mukaisia kielellisiä tarkistuksia.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen

4.2.1.1 Vaikutusten arvioinnin sisältö

Hallituksen esityksen vaikutusten arviointi on tehty virkatyönä, jossa on hyödynnetty useita arviointeja ja selvityksiä, kuten viranomaispäätöksistä koottuja tilastotietoja, laajaa kirjallista aineistoa, asiantuntija-arviointeja ja vaikutusten arvioinnin työpajassa esitettyjä huomiota ja kommentteja. Vaikutusarviointia täydentävät erilliset selvityshankkeet. Luontotyyppien suojelua koskevia ehdotuksia arvioitiin Suomen ympäristökeskuksen selvityksessä luontotyyppien suojelun vaikutuksista luonnon monimuotoisuuteen ja talouteen. Taloudellisten vaikutusten osalta selvityksessä arvioitiin Tapio Oy:n toimesta puustopeitteisten luontotyyppien metsätaloudellista arvoa, perustuen Suomen Metsäkeskuksen tuottamaan avoimeen metsävaratietoon. Lisäksi vaikutusten arvioinnissa on hyödynnetty myös mm. luonnonsuojelulain toimivuusarviointeja,

uhanalaisuusselvityksiä sekä ekologisen kompensaation selvityksiä, joita on esitelty tarkemmin valmistelua koskevassa jaksossa 1.2.

Vaikutusten arvioinnin tukena oli myös Suomen tiedeakatemian SOFI-tiedeneuvontahankkeen fasilitoima tieteellinen tukiryhmä, joka perustettiin keväällä 2020. Siihen kuuluivat kymmenen eri alojen tutkijaa Luonnonvarakeskuksesta, Suomen ympäristökeskuksesta sekä Helsingin, Itä-Suomen ja Tampereen yliopistoista. Tutkijaryhmä tarkasteli työssään kaksivaiheisesti ensin lain alustavia muutosehdotuksia ja lausuntokierroksella olleessa ehdotuksessa tarkentuneita keskeisiä ehdotuksia. Tieteellisen tukiryhmän tekemiä havaintoja ja johtopäätöksiä on hyödynnetty lain vaikutusten arvioinnissa, mutta niitä ei ole kuitenkaan voitu sellaisenaan käyttää, koska ne kohdistuivat lausuntokierroksella olleeseen lakiluonnokseen. Tämän jälkeen luonnokseen on lausuntopalautteen johdosta tehty muutoksia.

Vaikutusten arvioinnissa käsitellään hallituksen esityksen keskeisten säännösehdoitusten vaikutuksia vaikutuslajeittain (taloudelliset vaikutukset, viranomaisvaikutukset, ympäristövaikutukset ja muut yhteiskunnalliset vaikutukset). Luonnonsuojelulakia koskevan ehdotuksen keskiössä on luonnon monimuotoisuuden suojelun edistäminen, minkä vuoksi vaikutusten arvioinnissa tarkastellaan erityisen laajasti vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen.

Vaikutusten arvioinnissa on tarkasteltu ehdotettavan lain merkittävimpiä vaikutuksia, niiden suuntaa ja suuruutta sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä. Arviointi kohdistuu erityisesti ehdotettavan luonnonsuojelulain uusiin säännösehdoituksiin, jotka olennaisimmin muuttaisivat nykyistä sääntelyä. Ehdotettavassa laissa käsiteltävät teemat sisältyvät ekologista kompensatiota lukuun ottamatta myös voimassa olevaan lakiin, ja merkittävä osa sääntelystä, samoin kuin lain keskeinen rakenne säilyvät voimassa olevan luonnonsuojelulain mukaisina. Voimassa olevaa luonnonsuojelulakia on kattavasti jälkiarvioitu toimivuusarvioinneissa, joita on selostettu hallituksen esityksen kappaleessa 2.3.2.

Luonnonsuojelulain uudistamisen tavoitteena on ajantasaistaa ja kehittää luonnon monimuotoisuuden turvaamista koskevaa sääntelyä. Lain vaikuttavuutta parannetaan sekä tehostamalla ja vahvistamalla yksittäisiä suojelukeinoja, että edistämällä kokonaisvaltaisia, luonnon monimuotoisuuden turvaamista läpileikkaavia toimintatapoja. Ensin mainittuja suojelukeinoja ovat muun muassa luontotyyppejen ja lajien suojelua vahvistavat uudet velvoitteet, monimuotoisuuden suojeluun ja hoitoon myönnettävät tuet ja avustukset sekä kannustaminen vapaaehtoiseen ekologiseen kompensaatioon. Lisäksi monimuotoisuuden turvaamista pyritään edistämään myös varovaisuusperiaatteen ja ympäristötietoisuuden edistämistä koskevilla yleisillä säännöksillä, sekä kehittämällä luonnonsuojelun tiedonhallintaa. Lain pääasialliset vaikutukset kohdistuvat luonnon monimuotoisuuteen, kotitalouksiin ja yrityksiin, kuntatalouteen, viranomaisiin, yhteiskuntaan, ilmastoon sekä perus- ja ihmisoikeuksiin. Nämä vaikutusarvioinnin osatekijät liittyvät monin tavoin tiiviisti toisiinsa, joten vaikutusten arvioinnissa on väistämättä osittaista päällekkäisyyttä.

4.2.1.2 Vaikutusten arviointiin liittyvät epävarmuudet

Vaikutusten arviointiin liittyy osin epävarmuutta, koska lain nojalla toteutettavien toimenpiteiden vaikutukset riippuvat niiden mittakaavasta sekä yhteydestä muuhun lainsäädäntöön ja myös muihin monimuotoisuutta koskeviin toimenpiteisiin. Lisäksi muutokset voivat olla välillisiä ja ilmetä vasta pitkän aikavälin kuluessa. Ehdotettujen muutosten vaikutusten ennakkolliseen arviointiin, vaikutusten toteutumiseen ja vaikuttavuuteen liittyviä epävarmuustekijöitä ovat keskeisimmin lain toimeenpanon tehokkuus, toimeenpanoon käytettävät resurssit sekä yleisemmin yhteiskunnallisen toimintaympäristön muutokset. Lakiehdotuksessa esitetään erityisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille useita, potentiaaliselta vaikuttavuudeltaan merkittäviä, uusia

tai laajentuvia tehtäviä. Näitä ovat etenkin luonnonsuojelun suunnitteluun, luontotyyppi- ja lajisuojeluun sekä vapaaehtoiseen kompensaatioon liittyvät ehdotukset. Mikäli näihin tehtäviin ei osoitettaisi riittäviä resursseja, arvioidut hyödyt monimuotoisuudelle voivat jäädä toteutumatta tai vähintäänkin viivästyä. Osa uusista suojelukeinoista edellyttää lisäresurssien ohella myös uudenlaista osaamista.

Eräiden ehdotettujen muutosten odotetaan vaikuttavan välillisesti melko pitkien vaikutusketjujen kautta, ja niiden vaikuttavuus on riippuvainen tekijöistä, joista ei säädetä ehdotettavassa laissa. Esimerkiksi alueellisen luonnonsuojelusuunnittelun edistäminen perustuu vapaaehtoisuuteen, ja sen vaikuttavuus edellyttää luonnonsuojelulle myönteistä tahtotilaa ja resursseja. Vapaaehtoisuuteen perustuvat menettelyt edellyttävät viestinnällistä ja osallistumiseen kannustavaa toimintatapaa. Epävarmuuksia liittyy siihen, millaisia alueellisia toimeenpano-ohjelmia eri alueilla tehdään, ja siihen, miten hyvin voidaan varmistaa kansalaisosallistumisen vaikuttavuus kansalliseen ja alueelliseen strategiaan.

Myös luontotiedon hallinnan kehittämiseen liittyy epävarmuuksia. Esimerkiksi uhanalaisia luontotyyppisiä koskevan tiedon tietojärjestelmät eivät ole yhtä kehittyneitä kuin lajeja ja Natura 2000 -alueiden luontotyyppisiä koskevat järjestelmät, vaikka tietojen käytettävyys ja tietojen saatavuus ovat avainasemassa luontotyyppien huomioimiselle. Epävarmuuksia liittyy myös jo olemassa olevien tietojärjestelmien ylläpidon ja jatkokehittämisen riittävään resursointiin.

Vapaaehtoinen ekologinen kompensaatio on uusi luonnonsuojelun keino, johon liittyy epävarmuuksia sekä monimuotoisuusvaikutusten toteutumisen, että taloudellisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten osalta. Yritysten kiinnostuksesta vapaaehtoiseen kompensaatioon, maanomistajien kiinnostuksesta luontoarvojen tuottamiseen ja tuotettavien luontoarvojen kysynnästä ei ole vielä käytettävissä tietoa.

4.2.2 Taloudelliset vaikutukset

4.2.2.1 Yleistä taloudellisten vaikutusten arvioinnista

Ehdotuksella on tunnistettu olevan eri asteisia taloudellisia vaikutuksia kotitalouksiin, yrityksiin, julkiseen talouteen sekä kansantalouteen. Julkisen talouden osalta vaikutuksia on tarkasteltu sekä valtion että kuntien näkökulmasta. Haasteena taloudellisten vaikutusten arvioinnille on ehdotuksista eri tahoille aiheutuvien vaikutusten osittainen päällekkäisyys ja myös erisuuntaisuus. Esimerkiksi monimuotoisuuden suojelun vahvistaminen saattaa osin lisätä joidenkin ympäristöä vahingoittavien yritysten kustannuksia rajoitusten lisääntymisen myötä, mutta toisaalta edistää muun muassa luontomatkailuun keskittyvien yritysten toimintaedellytyksiä.

Arvioitaessa taloudellisia vaikutuksia on tarpeen huomioida myös luonnon monimuotoisuuden taloudellinen arvo osana yhteiskunnallista kokonaisuutta. Se tunnistetaan nykyisin huomattavasti aiempaa vahvemmin luonnon monimuotoisuuden taloudellisia vaikutuksia koskevan, niin sanotun Dasgupta -raportin julkaisun vuoksi (ks. <https://www.gov.uk/government/publications/final-report-the-economics-of-biodiversity-the-dasgupta-review>). Raportin pääviesti on, että ihmiskunta ja talous ovat riippuvaisia luonnon tarjoamista palveluista ja että luontoa tulisi ajatella yhtenä pääoman muotona taloudellisen ja sosiaalisen pääoman rinnalla. Luonnon monimuotoisuus mahdollistaa ekosysteemipalveluiden ylläpitämisen, mikä osaltaan mahdollistaa myös talouden toimivuuden. Luonnon monimuotoisuus kuitenkin heikkenee nopeammin kuin kertaakaan ihmiskunnan historiassa, millä on merkittäviä ja kauaskantoisia vaikutuksia luonnon säilymisen ohella myös taloudelle.

Yhteiskuntien, yritysten ja kotitalouksien toiminta rakentuu pääomavarantojen varaan. Luonnonvarojen ohella luonnon monimuotoisuus ja luonnon tuottamat ekosysteemipalvelut ovat pääomaa, jolla on varallisuusarvo. Tähänastisessa talousjärjestelmässä luontopääoman arvoa ja luontokadon hintaa ei ole riittävässä laajuudessa tunnistettu, mikä on osaltaan johtanut luonnon kantokyvyn ylittämiseen eli luonnonvarojen ja monimuotoisuuden kestäättömään kulutukseen. Luontopääoman elpymisen ja kehittämisen turvaamiseksi poliittisessa ja taloudellisessa päätöksenteossa olisi tarpeen saada näkyviin se taloudellinen arvo, jonka luonnon monimuotoisuus, luonnonvarat ja ekosysteemipalvelut muodostavat. Luonnolle ihmistoiminnasta aiheutuvia haittoja tulisi välttää, vähentää tai hyvittää. Luontoarvojen turvaaminen ja säilyttäminen on yhteiskunnalle paitsi helpompaa, myös huomattavasti kustannustehokkaampaa, kuin heikentyneiden tai tuhoutuneiden elinympäristöjen, luontotyyppien ja populaatioiden ennallistaminen jälkikäteen.

Luonnon monimuotoisuus mahdollistaa luonnon toiminnallisuudet, jotka puolestaan mahdollistavat muun muassa luonnonvarojen ja ekosysteemipalvelujen varaan rakentuvan hyvinvoinnin. Tämä taustalähtökohta on pyritty mahdollisuuksien mukaan huomioimaan myös luonnonsuojelulain taloudellisten vaikutusten arvioinnissa.

Tässä jaksossa ehdotusten taloudellisia vaikutuksia arvioidaan niiden pääasiallisen kohteen eli kotitalouksien, yritysten, julkistalouden sekä kansantalouden näkökulmasta. Tämän lisäksi eräitä keskeisiä säännösehdotuksia arvioidaan teemakohtaisesti laajemmin, koska niiden vaikutukset ovat moninaisia, ja usein vaikutuksen luonteesta ja kohteesta riippuen myös erisuuntaisia. Näitä ehdotuksia ovat saamelaiskulttuurin suoja, luontotyyppien suojeleminen, lajien suojeleminen, ekologinen kompensaatio ja luonnonsuojelun tiedonhallinta.

4.2.2.2 Vaikutukset kotitalouksiin

Luonnonsuojelulla ja sitä koskevalla lainsäädännöllä on lähtökohtaisesti vaikutusta kotitalouksiin, erityisesti maanomistajiin tai muihin oikeudenhaltijoihin. Luonnonsuojelulaisissa asetetaan usein maankäyttöön liittyviä rajoituksia, joilla saattaa olla vaikutusta esimerkiksi rakentamiseen ja muiden hankkeiden toteuttamiseen edellytyksiin tai metsätalouden harjoittamiseen. Näiden vaikutuksen arviointi on yleisellä tasolla haastavaa, koska lain rajoitukset ja kiellot kohdentuvat alueellisesti tai kohdekohtaisesti (laji- ja luontotyyppisuojeleminen) ja niiden sisältö vaihtelee olosuhteiden ja alueen ominaispiirteiden mukaan. Myös rajoitusten aste vaihtelee, sillä alueen käyttö ei useinkaan esty kokonaan, toiminnan luonteesta ja alueellisesta sijoittumisesta riippuen. Lisäksi luonnonarvojen huomioiminen on jo muutoinkin olennainen osa toimintaympäristöä, ja rajoittavaa sääntelyä esiintyy kaikilla yhteiskunnan aloilla.

Esityksellä ei ole arvioitu olevan erityisen merkittäviä vaikutuksia kotitalouksien taloudelliseen asemaan. Maanomistajille aiheutuvista taloudellisista vaikutuksista keskeisimmät liittyisivät käytännössä luontotyyppien ja lajien suojelesta aiheutuviin rajoituksiin sekä lunastustarvetta koskeviin tilanteisiin. Vaikutukset maanomistajien taloudelliseen asemaan jäisivät arvion mukaan pääsääntöisesti melko vähäisiksi, sillä valtio olisi velvollinen korvaamaan ehdotettavan lain mukaisista toimista aiheutuvan merkityksellisen haitan. Merkityksellisen haitan korvaamista edellyttävä säännös sisältyy jo voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin. Viranomais- ja oikeuskäytännössä merkitykselliseksi haitaksi on viime vuosina katsottu noin 1 000–2 000 euroa, joten kynnys on käytännössä varsin alhainen. Lisäksi sääntelyä kehitettäisiin siten, että korvausvelvollisuuden syntyä ja sen määrää arvioitaessa olisi jatkossa otettava huomioon ns. kumulatiiviset vaikutukset, eli useamman rajoituksen yhdelle maanomistajalle aiheuttamat yhteisvaikutukset. Haitallisia vaikutuksia voidaan joissakin tilanteissa myös pienentää hyödyntämällä esimerkiksi ehdotettuun lakiin sisältyviä vapaaehtoisia suojelekeinoja, taloudellista tukea tai ekologiseen kompensaatioon liittyvää luontoarvojen kauppaa.

Esimerkiksi metsänomistajiin laista johtuvat rajoitukset kohdistuisivat varsin harvoin, koska suojeltavat kohteet (kuten lajit ja luontotyypit) ovat usein alueelliselta ulottuvuudeltaan varsin rajallisia, ja ne voidaan ottaa eri tavoin huomioon niitä mahdollisesti uhkaavien toimenpiteiden toteutustavoissa ja sijoittumisessa. Lisäksi sääntelyyn sisältyy em. korvausmahdollisuus, mikäli taloudellisista haittaa kuitenkin aiheutuisi. Luontotyyppien osalta taloudellisia vaikutuksia tarkennetaan vielä jäljempänä erikseen. Maatalouden harjoittamisen osalta luonnonsuojelulain taloudellisten vaikutusten voidaan arvioida jäävän pieniksi, suojelutoimenpiteiden kohdentumisen ja kattavan korvausjärjestelmän vuoksi. Toisaalta esimerkiksi perinteisen maatalouden harjoittaminen voi myös hyödyttää monimuotoisuuden turvaamista. Esimerkiksi kaikki perinne- luontotyypit ovat uhanalaisia, ja edellyttävät hoitotoimenpiteitä, kuten puuston poistoa, niittoa tai laidunnusta. Tähän liittyy myös mahdollisuus hakea esimerkiksi taloudellista tukea alueiden hoitamiseen ja ennallistamiseen.

Ehdotettavaan lakiin sisältyisi uusi säännös varovaisuusperiaatteesta, joka on sekä kansainvälisesti että Euroopan unionin oikeudessa vakiintunut ympäristöoikeuden periaate. Varovaisuusperiaate edellyttää, että tiedollinen epävarmuus ei saa olla syy pidättäytyä ennakoivista suojelutoimista. Käytännössä varovaisuusperiaate on jo osa voimassa olevaa oikeutta ja vaikuttaa voimassa olevan lain nojalla tehtäviin viranomaispäätöksiin ja oikeuskäytäntöön. Varovaisuusperiaatetta koskevan ehdotuksen tarkoituksena on tehdä tämä vakiintunut oikeustila näkyväksi, eikä se sellaisenaan aiheuttaisi välittömiä vaikutuksia maanomistajille. Maanomistajalle saataisi kuitenkin joissakin tilanteissa aiheutua välillisiä vaikutuksia periaatteen soveltamisesta, kun viranomainen pyrkisi lupaharkinnan yhteydessä ennakoimaan suojelluille luontoarvoille aiheutuvia riskejä. Tältä osin on huomioitava, että varovaisuusperiaate koskee vain merkittäviä haitallisia vaikutuksia. Koska varovaisuusperiaate on tähänkin asti otettu käytännössä viranomaisten ja tuomioistuinten päätöksenteossa tarpeen mukaan huomioon, periaatteen kirjaamisella lakiin ei kuitenkaan olisi olennaista lisävaikutusta.

Ehdotettu uusi säännös lajien elinympäristöjen vapaaehtoisten hoito- ja kunnostustoimien taloudelliseksi tukemiseksi valtion varoin tarjoaisi maanomistajille ja muille paikallisille tahoille uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Tähän liittyen ehdotus loisi kotitalouksille, etenkin maanomistajille mahdollisuuksia esimerkiksi uuden yritystoiminnan aloittamiseen tai nykyisen uudelleensuuntaamiseen. Lain tavoitteiden ja kustannusvaikuttavuuden kannalta olisi tärkeää, että avustuksilla rahoitettavat työt kannustaisivat toimiin, joita ei tehtäisi ilman rahoitusta. Jotta avustukset loisivat taloudellista toimeliaisuutta, tarvittaisiin riittävän pitkäjänteistä rahoitusta, joka parantaisi avustusten saajien toimintaympäristön ennakoitavuutta ja myös alan yritysten toimintaedellytyksiä. Ehdotetun muutoksen välilliset taloudelliset vaikutukset syntyisivät luonto- ja maisemakohteiden ennallistamisen, kunnostamisen ja hoidon kautta, mistä voi olla epäsuoraa taloudellista hyötyä alueellisesti, kuntatalouteen tai maanomistajalle. Hyötyjä voi tulla myös siitä, että luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailemisen edellytykset ja elinympäristön viihtyisyys parantuvat, mikä voi heijastua esimerkiksi lähialueiden tonttimaan arvoon. Monimuotoisuuden osalta käytöstä riippumattomat arvot (taloudellisesti mitattuina) paranisivat.

Ehdotettavassa laissa säädettäisiin luonnonsuojelualueista ja niitä koskevista rauhoitussäännöksistä osin aiempaa tarkemmin, millä olisi esimerkiksi virkistyskäytön kannalta myönteisiä vaikutuksia. Kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännöksiä koskeviin poikkeuksiin lisättäisiin esimerkiksi kävijäturvallisuus rakennusten, rakennelmien ja polkujen rakentamisen perusteena. Virkistyskäytön edellytykset paranisivat, mikäli luonnon monimuotoisuuden tila paransi ja lajiston monipuolinen säilyminen voitaisiin turvata. Virkistyskäytön kannalta olisi myönteistä myös mahdollisuus rajoittaa kansallis- ja luonnonpuistoissa melua aiheuttavien laitteiden käyttöä ja sekä malminetsinnän rajaaminen näiden suojelualueiden ulkopuolelle.

4.2.2.3 Vaikutukset yrityksiin

Yritystoimintaan ehdotukset vaikuttaisivat esimerkiksi luontotyyppeihin kohdistuvien uusien suojelukeinojen ja poikkeamislupien sekä näihin liittyvien selvitysvelvollisuuksien mahdollisen lisääntymisen kautta. Tämä saattaisi joissain tilanteissa osaltaan hidastaa esimerkiksi luontoselvitysten tekemistä, mikä voi etenkin voimaantulon alkuvaiheessa vaikuttaa aikatauluihin. Valtaosa ehdotuksista sisältyy kuitenkin jo voimassa olevaan lakiin, ja uudet suojelukeinot ovat varsin rajattuja. Vapaaehtoinen kompensatio ja siihen liittyvä viranomaisvarmennus voi osaltaan puolestaan vahvistaa yritysten toimintaedellytyksiä kansainvälisillä markkinoilla.

Ehdotettu varovaisuusperiaate saattaa joissakin tilanteissa aiheuttaa esimerkiksi hankkeiden toteuttajille lisääntyvään tiedonhankintaan ja riskienhallintaan liittyviä välillisiä kustannuksia, mutta toisaalta riskien ennakkoinen tunnistaminen ja haitallisten luontovaikutusten välttäminen voivat tuoda myös kustannussäästöjä. Kuten edellä on todettu, varovaisuusperiaate ei ole itsenäinen, uusia velvoitteita asettava tai luvan myöntämiseen vaikuttava edellytys, joka sellaisenaan aiheuttaisi yrityksille välittömiä taloudellisia kustannuksia.

Luonnonsuojelun suunnittelusta voisi seurata yrityksille myös transaktiokustannuksia, joita olisivat viiveet, uusien käytäntöjen oppiminen, uuteen toimintatapaan siirtyminen ja osallistamiseen käytettävät resurssit. Pitkällä aikavälillä muutos voisi vähentää kustannuksia, kun toiminta sujuvoituisi yhtenäisen kansallisen suunnittelun vaikutusten levitessä alueelliselle tasolle. Suunnittelun tietovaatimus voisi luoda lisäkustannuksia, etenkin jos toimeenpanosuunnitelmien laatiminen toteutettaisiin konsulttityönä. Toimintaohjelmalla voisi olla välillisiä myönteisiä taloudellisia vaikutuksia alueiden käytön suunnittelulle. Toimintaohjelma lisäisi taloudellisen toimintaympäristön ennakoitavuutta.

Valtion luonnonsuojelualueita koskeva erityiskysymys on, että kansallis- ja luonnonpuistoihin ei enää voisi myöntää lupaa rauhoitussäännöksistä poikkeamiseen malmien etsimiseksi. Valtion muilla luonnonsuojelualueilla lupa olisi edelleen mahdollinen tietyin edellytyksin. Ehdotettava muutos rajoittaisi malminetsintäyritysten toimintaa valtion luonnonsuojelualueilla ja käytännössä estäisi kaivostoimintaan tähtäävän valmistelutyön kansallis- ja luonnonpuistoissa. Varsinaisen kaivostoiminta ei kuitenkaan ole voimassa olevan luonnonsuojelulain nojalla mahdollista luonnonsuojelualueilla, vaan edellyttää luonnonsuojelun lakkauttamista tai rauhoitussäännösten lieventämistä. Malminetsintää on harjoitettu valtion luonnonsuojelualueilla siihen myönnettyjen poikkeuslupien pienen määrän perusteella muutoinkin varsin vähän. Kun kansallispuistoissa ja luonnonpuistoissa ei malmien etsintää ole tähänkään asti juuri harjoitettu, muutoksella ei olisi käytännössä olennaista vaikutusta. Toisaalta uusien kansallis- ja luonnonpuistojen perustaminen laajentaisi samalla malminetsinnän ulkopuolelle jäävää aluetta. Malminetsintää harjoittavat yritykset ovat saattaneet investoida esimerkiksi suojelun edellytyksiin luontokartoituksiin suunnitellakseen malminetsinnän toteuttamista ja malminetsinnällä saattaa olla myös aluetaloudellisia vaikutuksia. Malminetsintä olisi kuitenkin muiden edellytysten täytyessä jatkossakin mahdollista sekä valtion muilla luonnonsuojelualueilla (tietyin edellytyksin) että suojelun ulkopuolella. Ehdotettavan lain siirtymäsäännöksen nojalla ennen lain voimaantuloa saavutetut oikeudet jäisivät voimaan, joten lakiehdotuksella ei olisi vaikutusta ennen lain voimaantuloa myönnettyihin malminetsintä lupiin. Lakiehdotukseen sisältyy voimassa olevan lain tapaan mahdollisuus lunastaa tällainen oikeus valtiolle, mutta käytännössä lunastukset ovat olleet varsin harvinaisia.

4.2.2.4 Vaikutukset julkiseen talouteen

Valtio

Valtion talouden osalta luonnonsuojelulainsäädännön keskeiset velvoitteet ja periaatteet säilyisivät suurelta osin ennallaan. Ehdotettavaan lakiin sisältyy kuitenkin uusia luonnonsuojelun viranomaistehtäviä, jotka kohdistuvat erityisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin. Sitien esimerkiksi uudet tehtävät luontotyyppisuojelella, valvonnassa ja vapaaehtoisen ekologisen kompensaaion varmentamisessa aiheuttavat lisäresurssien tarvetta, jotta lain tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Tältä osin on myös otettava huomioon, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilla on resurssiongelmista johtuen haasteita voimassa olevaan lakiin perustuvien luonnonsuojelutehtävien osalta. Uusien tehtävien hoitaminen aiheuttaisi 22,5 henkilötyövuoden lisäresurssitarpeen luonnonsuojelun viranomaisissa, mikä vuositasolla tarkoittaisi 1,575 miljoonan euron lisäystä luonnonsuojeluun kohdennettavaan budjettirahoitukseen. Lisärahoitus sisältyy vuosia 2023-2026 koskevaan julkisen talouden suunnitelmaan.

Ehdotuksessa säädettäisiin lainsäädännöllinen perusta osallistavalle ja tavoitteelliselle suunnittelujärjestelmälle, johon uutena elementtinä ehdotetaan alueellista, vapaaehtoista luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelmaa. Alueellisen toimeenpanosuunnitelman laatiminen saattaisi jonkin verran lisätä luonnonsuojelun suunnittelun suorita valtiolle aiheutuvia kustannuksia alue- ja maakuntatasolla. Toisaalta toimenpidetarpeiden tarkastelu alueellisella tasolla mahdollistaisi luonnonsuojeluresurssien kustannustehokkaamman kohdentamisen tavoitteiden kannalta tärkeimpiin alueisiin ja luontoarvoihin.

Luonnonsuojelun suunnittelu ja seuranta linkittyvät myös elinympäristön viihtyisyyteen, virkistyskäyttöön ja luontomatkailuun, joita voitaisiin alueellisesti edistää osana luonnonsuojelun toimeenpanosuunnitelmia, mikä voisi tuoda alue- ja kuntatalouteen välillisiä positiivisia vaikutuksia. Alueellisen suunnittelun ja sen edellyttämän yhteistyön taloudellisissa vaikutuksissa on otettava huomioon, että aluetasolla kyse on myös yleisemmin kokonaisvaltaisesta elinkeinopolitiikasta, jolla saattaa olla vaikutuksia myös laajemmin, muun muassa yrityksiin ja kansantalouteen.

Uusien ehdotettujen suojelukeinojen lisääminen erityisesti luontotyyppien ja eliölajien suojeleluun saattaa hieman kasvattaa esimerkiksi suojelusta haettavien korvausten määrää. Valtiontaloudelliset kustannukset saattavat lisääntyä esimerkiksi monimuotoisuuden hoitoon myönnettävien tukien ja rahallisten avustusten kasvamisen tai uusien luontotyyppijä koskevien rajauspäätösten korvauskustannusten ja päätösten valmisteluun liittyvien viranomaistehtävien seurauksena. Tuista ja avustuksista päätettäisiin kuitenkin valtion talousarvioon osoitettujen määrärahojen rajoissa

Luontotyyppien rajauspäätösten tai tiukasti suojeltavien luontotyyppien aiheuttamien rajoitusten osalta niiden vaikutus valtion verotuloihin arvioidaan marginaaliseksi. Vaikutus valtion verotuloihin on suhteutettava muun muassa vuosittaisiin puunmyyntituloihin ja niistä aiheutuviin veroseuraamuksiin valtakunnan tasolla sekä normaaliin vaihteluun puumarkkinoilla esimerkiksi puun hinnassa. Arvioinnissa on huomioitava myös puunmyyntiin liittyvän käyttäytymisen vaihtelu, sillä esimerkiksi metsävarat eivät ole siinä määrin täydellisessä käytössä, että jokainen yksittäinen metsikkökuvio olisi potentiaalinen puukaupan kohde.

Luonnon- ja ympäristönsuojelujärjestöjen ja Saamelaiskäräjien muutoksenhakuoikeuteen esitetyt muutokset arvioidaan melko vähäiseksi, eikä niillä arvioida olevan olennaista vaikutusta hallintotuomioistuinten toimintaan tai niiden resursseihin.

Kuntatalous

Kuntien osalta ehdotettavassa laissa säädettäisiin aiempaa selkeämmin kunnan tehtävistä luonnonsuojelun alalla. Yleinen edistämistehtävä kattaisi luonnon monimuotoisuuden suojeleluun ja

maisemansuojelun edistämisen. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulisi sille 9 §:n 2 momentissa säädetyn tehtävän mukaisesti tukea mahdollisuuksien mukaan kunnan toimintaa toimialaansa kuuluvissa asioissa. Tämä kunnan tehtäviä ja eri tahojen yhteistyötä tämentävä sääntely edistäisi ennakkollisten neuvotteluiden käymistä ja tiedonkulkua, millä arvioidaan olevan lieviä positiivisia vaikutuksia kuntatalouteen. Lisäksi tiedonhallintaa koskevat uudet säännökset mahdollistaisivat kunnille ja maakunnan liitoille oikeuden saada maksutta luonnonsuojelun tietojärjestelmästä tiedot, jotka ovat välttämättömiä niille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Muutos mahdollistaisi luontoarvojen entistä paremman huomioon ottamisen kunnan ja sen viranomaisten toiminnassa ja voisi mahdollisesti vähentää ajan myötä myös tiedon hankkimisen kustannuksia.

Luonnon monimuotoisuuden edistäminen voidaan nähdä kunnissa myös vetovoimatekijänä. Luonto- ja ilmastotyö voi hyödyttää kuntia tuomalla kustannussäästöjä, vahvistamalla aluetalouden elinvoimaa, lisäämällä asukkaiden hyvinvointia sekä vahvistamalla yhteistyötä ja kuntalaisten osallistumista.

Ehdotetut vapaaehtoisen ekologisen kompensaation säännökset voisivat mahdollistaa kunnille uudenlaisen tavan turvata luonnonarvoja ja rahoittaa niitä, mikä vahvistaisi lain tavoitteiden edistämistä. Kuntien mahdollisuudet ja todennäköisesti myös halukkuus osoittaa alueita kompensaatioon riippuvat lainsäädännöllä asetettavien reunaehtoisten tiukkuudesta.

Alueelliset luonnon monimuotoisuuden vapaaehtoiset toimeenpanosuunnitelmat edellyttäisivät kuntien ja maakuntien liittojen osallistumista. Toimeenpanosuunnitelmien valmistelu edellyttäisi toteutuakseen riittävien resurssien varaamista paitsi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille myös kunnissa ja maakuntien liitoissa. Suunnitelmat voisivat edistää alueellisesti erilaisten viranomais- ja muiden tahojen yhteistyötä, jolla voisi olla välillisiä positiivisia taloudellisia vaikutuksia.

Luonnon monimuotoisuuden suojelun edistämiseksi tarkoitettut tuet ja avustukset mahdollistaisivat myös kuntien hankkeiden rahoittamista, millä voitaisiin kannustaa sekä vahvistaa kuntien edellytyksiä ja osallistumista luonnon monimuotoisuutta edistäviin paikallisesti merkittäviin toimiin. Toimilla olisi merkitystä myös kuntalaisten näkökulmasta, koska toimet voivat edistää kuntalaisten elinympäristön viihtyisyyttä ja luonnon virkistyskäyttöä.

4.2.2.5 Vaikutukset kansantalouteen

Ehdotettavan luonnonsuojelulain kansantaloudelliset vaikutukset muodostuisivat pääasiassa jo edellä kuvatuista vaikutuksista kotitalouksiin, yrityksiin ja julkistalouteen. Tämän lisäksi ehdotuksilla saattaa olla vähäisiä vaikutuksia esimerkiksi työllisyyteen ja investointeihin, mikäli ehdotukset aiheuttaisivat esimerkiksi rakennushankkeiden viivästyksiä tai taloudellisen toiminnan rajoitteita lisääntyvien luontoselvitysten tai suojeluvelvoitteiden vahvistumisen myötä. Tällaisten vaikutusten ei kuitenkaan arvioida olevan vähäistä suurempia ja riippuvan huomattavasti ympäröivän yhteiskunnan suhdanteista. Yrityksiin kohdistuvat taloudelliset vaikutukset olisivat eri suuntaisia ja vaihtelisivat toimialoittain. Esitettävistä uusista luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvistä säännöksistä aiheutuisi vähäisiä kustannuksia sellaisille yrityksille, joiden toiminnalla olisi suoria luontovaikutuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaisia ympäristönkäyttöhankkeita toteuttavat yritykset. Toisaalta tietyt yritykset, kuten luontoselvityksiä tai luonnonhoitoa tarjoavat yritykset, hyötyisivät uusista säännöksistä. Ehdotettava laki voisi edistää uutta yritystoimintaa myös vapaaehtoisen luonnonarvojen heikentämisen hyvittämiseen muodostuvan yritystoiminnan kautta.

4.2.2.6 Eräiden säännösehdotusten yksilöidyt vaikutukset talouteen

Saamelaiskulttuurin suoja

Saamelaiskulttuurin suojaa koskevalla uudella pykälällä yhdenmukaistettaisiin lainsäädäntöä saamelaisten oikeuksien turvaamisen osalta muun ympäristöoikeudellisen lainsäädännön kanssa sekä vahvistettaisiin perustuslain ja kansainvälisten sopimusten toimeenpanoa. Ehdotuksessa on otettu huomioon myös Saamelaiskäräjälain muutosta valmistelevan toimikunnan mietinnössä esitetyt muutosehdotukset erityisesti lain 9 §:n mukaiseen neuvotteluelvoitteeseen. Saamelaiskäräjälain uudistamisen osalta on kuitenkin huomioitava, että kyse on vasta toimikunnan mietinnöstä, eikä lakiehdotusta ole vielä hyväksytty. Mietintöä on siten hyödynnetty saamelaiskulttuurin suojan osalta yleisemmällä tasolla

Saamelaiskulttuurin suojaa koskeva muutos parantaisi saamelaisten perinteisten elinkeinojen asemaa ja johtaisi myönteisiin vaikutuksiin saamelaisyhteisöille, mikä voisi välillisesti johtaa myönteisiin kansantaloudellisiin vaikutuksiin. Toisaalta etenkin saamelaisten kotiseutualueella muille toimijoille voisi joissain tilanteissa aiheutua kustannuksia toiminnan yhteensovittamisesta saamelaiskulttuurin ja perinteisten elinkeinojen kanssa. Esimerkiksi porotalouden tai tiettyjen, saamelaisten kulttuurille erityisen arvokkaiden paikkojen turvaaminen saattaa paikallisesti joltain osin rajoittaa muun taloudellisen toiminnan, kuten luontomatkailun mahdollisuuksia. Alueella toimivien yritysten ja aluetaloudellisten vaikutusten osalta arvioidut taloudelliset vaikutukset ovat epävarmoja ja riippuvat pitkälti siitä, miten muu toiminta on sovittavissa yhteen saamelaisten perinteisten elinkeinojen kanssa. Valtaosin saamelaisten kotiseutualueet sijaitsevat jo luonnonsuojelualueilla, joilla taloudellinen toiminta on muutoinkin varsin rajallista. Kustannukset muodostuisivat lähinnä luonnonsuojelulain mukaisten poikkeuslupien ehtojen edellyttämistä toimista, ja jäisivät kokonaisuutena arvioiden vähäisiksi, huomioiden saamelaisten kotiseutualueelle sijoittuvien, luonnonsuojelulaista poikkeamista edellyttävien hankkeiden vähäinen kokonaismäärä.

Mahdollisten ristiriitojen yhteensovittamista edistetään muun muassa sillä, että nykyiseen tapaan valtion luonnonsuojelualueilla on turvattava saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset. Lisäksi ehdotetaan, että luonnonsuojelu- ja maisemanhoitoalueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien laatiminen saamelaisten kotiseutualueella on tehtävä vuorovaikutuksessa asianomaisten saamelaisyhteisöjen ja yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa. Lisäksi on huomioitava, että myös muuhun ympäristölainsäädäntöön sisältyy säännöksiä saamelaiskulttuurin suojasta. Esimerkiksi kaivoslaissa, ympäristönsuojelulaissa ja vesilaissa on säädetty tarkemmin kiellosta heikentää saamelaiskulttuurin ylläpitämisen edellytyksiä erilaisten lupamennettelyiden yhteydessä. Näin ollen mahdolliset esteet elinkeinotoimintaa koskevien hankkeiden toteuttamiselle ovat varsin pitkälti riippuvaisia muun lainsäädännön lupaedellytyksistä, eikä luonnonsuojelulain säännöksillä ole olennaista itsenäistä merkitystä hankkeiden mahdollisen estymisen osalta.

Luontotyyppien suojele

Esityksellä vahvistettaisiin luontotyyppisuojeleua, josta voisi aiheutua lisäkustannuksia ympäristöhallinnolle, maanomistajille ja toiminnanharjoittajille. Ehdotuksen mukaan uhanalaiset luontotyypit määriteltäisiin jatkossa asetuksella. Näitä koskeva asetusvalmistelu on kesken, mutta alustavasti uhanalaisia luontotyyppisiä tai luontotyyppiryhmiä arvioidaan olevan noin 80 kappaletta. Asetuksen luettelolla ja sitä täydentävällä, uhanalaisten luontotyyppien huomioon ottamista koskevalla informatiivisella säännöksellä ei kuitenkaan olisi suoraan luonnonsuojelulakiin perustuvia oikeusvaikutuksia, eikä siten myöskään välittömiä taloudellisia vaikutuksia.

Luontoarvoja on jo nykyisen ympäristösääntelyn nojalla selvitettävä varsin laajasti. Uhanalaisien luontotyyppien huomioon ottamista koskeva uusi säännös kohdistuisi muun lainsäädännön mukaiseen päätöksentekoon ja kohdentaisi mahdolliset lisäkustannukset pääosin jo nykyisellään laajoja luontoselvityksiä vaativiin hankkeisiin. Nämä ovat usein muutoinkin esimerkiksi kaavoituksen, ympäristöllisten lupien edellyttämien selvitysten tai ympäristövaikutusten arvioinnin piirissä, jolloin luonnonsuojelulain osalta lisäkustannuksesta ei todennäköisesti tulisi merkittävää. Esimerkiksi ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain toimitusarvioinnissa (Jantunen, J. & Hokkanen, P., SY 18/2010) vuonna 2010 arvioitiin, että ympäristövaikutusten arviointimenettelystä kokonaisuutena hankkeelle aiheutuvat lisäkustannukset ovat muutamista promilleista yhteen prosenttiin hankkeen kokonaiskustannuksista

Nykyiseen tapaan laissa säädettäisiin myös tiettyjen, laissa erikseen lueteltujen luontotyyppien säilymiselle tärkeiden esiintymien hävittämisen- ja heikentämiskiellosta, joka tulisi voimaan viranomaisen erillisellä päätöksellä. Rajoitukset olisi siten tarkoitus kohdentaa vain luontotyyppien säilymiselle tärkeisiin esiintymiin ja vaatisi erillisen viranomaisen päätöksen, joten niiden taloudellinen merkitys olisi maanomistajalle rajallinen. Mikäli päätöksestä kuitenkin aiheutuisi maanomistajalle merkityksellistä haittaa, se tulisi nykyisen lain tapaan korvata.

Valtiontaloudelliset kustannukset lisääntyisivät uusien, uhanalaisia luontotyyppijä koskevien rajauspäätösten korvauskustannusten ja myös päätösten valmisteluun liittyvien viranomaistehävien seurauksena. Nämä lisäresurssit sisältyvät aiemmin mainittuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille kohdennettuun lisärahoitukseen. Voimassa olevaan lakiin sisältyvät säännökset rajauspäätösmenettelystä yhdeksän luontotyyppin osalta, mutta päätöksiä on tehty varsin vähän, samoin kuin lajien esiintymispaikkojen suojelua koskevia, voimassa olevan lain 47 §:n mukaisia rajauspäätöksiä. Vuosina 2011–2020 on tehty kaikkiaan 99 luonnonsuojelulain 29 §:n mukaista rajauspäätöstä, joista on maksettu korvauksia kaikkiaan noin 260 000 euroa (taulukko 3).

HE 76/2022 vp

Taulukko 3: Luonnonsuojelulain 29 ja 47 §:n nojalla tehtyjen rajauspäätösten vuosittaiset lukumäärät, pinta-alat hehtaareina ja päätösten perusteella maksetut korvaukset vuosina 2011–2021 tehdyissä rajauspäätöksissä.

Vuosi	LSL 29 §			LSL 47 §		
	Lkm/vuosi	P-ala, ha	Eur	Lkm/vuosi	P-ala, ha	Eur
2011	12	17	23 989	12	24	25 000
2012	27	100	<i>tieto puuttuu</i>	11	36	4 600
2013	20	19	<i>tieto puuttuu</i>	8	33	13 353
2014	13	32	50 370	11	8	105 538
2015	8	12	127 131	6	47	62 860
2016	2	0,4	4 455	18	24	136 268
2017	9	16	11 520	15	12	13 623
2018	3	4	2 500	18	228	22 613
2019	1	1	6 800	6	3	<i>tieto puuttuu</i>
2020	4	3	33 000	2	1	2 620
2021	9	7,5	0	1	0,1	0
YHT.	99	204	259 765	107	416	386 475
Keskim.	10	20	25 977	11	42	38 648

Eräiden luontotyyppien lisääminen rajausten menettelyyn ja luontotyyppien määrittelyjen osittainen muuttaminen ja tarkentaminen lisäisi jo voimassa olevan luonnonsuojelulain 29 §:n nojalla suojeltujen luontotyyppien pinta-alaa noin 10 prosentilla verrattuna nykyisiin määritelmiin. Viranomaisen rajauspäätöstä edellyttäviä suojeltuja luontotyyppiä olisi uuden ehdotuksen mukaan yhteensä 13, kun nykyisessä laissa niitä on 9 kappaletta. Kaikkiaan rajauspäätös menettely kohdistuisi ehdotettavan lain perusteella enintään noin 18 000 hehtaariin sellaisia suojeltuja luontotyyppiä, joiden suojelua ei ole vielä toteutettu (taulukko 4). Ehdotettavan lain tavoitteiden saavuttaminen edellyttäisi kuitenkin merkittävästi nykyistä suurempia voimavaroja muun muassa luontotyyppien suojelun viranomaistehtävien toteuttamiseen.

Lisäksi on huomattava, että suojeltujen luontotyyppien taloudellinen arvo vaihtelee huomattavasti. Puustoisilla luontotyypeillä suojelun kustannukset ovat suuremmat verrattuna puuttomiin luontotyypeihin. METSO-ohjelmassa toteutetun metsien suojelun keskimääräinen kustannus vuonna 2020 oli 6 400 euroa hehtaaria kohti, ja koko METSO-kaudella kustannus on ollut noin 4 100 euroa hehtaaria kohti. Tähän nähden taulukossa 4 esitetyt Tapio Oy:n arviot ehdotettavien suojeltujen luontotyyppien puuston arvosta ovat osin yliarvioituja, sillä ne ovat eräänlaisia maksimiarvoja, jotka eivät sellaisenaan toteudu kuin yksittäisillä kohteilla. Luontokohteiden metsätaloudellista arvoa ei voida suoraan yleistää yksittäisille kohteille, vaan korvaus määritetään aina kohdekohtaisesti. Tosiasiallisia vaikutuksia rajaa myös päätösten kohdentaminen vain luontotyyppien säilymiselle tärkeisiin luontotyypeihin.

HE 76/2022 vp

Taulukko 4. Rajauspäätöksellä suojeltavaksi esitettyjen luontotyyppien edustavien esiintymien pinta-ala, jo suojeltu pinta-ala, puuston arvo Tapio Oy:n arvion mukaan ja suojelun muu taloudellinen vaikutus. Uudet suojeltavaksi esitettävät luontotyypit on merkitty tähdellä (*). Luontotyypeistä lehdesniittyjä on jäljellä hyvin vähän, ja ne sijaitsevat pääosin suojelualueilla.

Luontotyyppi	Edustavien esiintymien pinta-ala, ha	Jo suojeltu, ha	Puuston arvo eur/ha	Muu kuin puuston arvoon liittyvä taloudellinen vaikutus
Hiekkarannat	1 600			Suojelu voi vaikuttaa virkistyskäyttöön ja rakentamiseen.
Jalopuumetsiköt	4 500	2 000	14 505	
Pähkinäpensaikot	1 500	800	15 435	
Tervaleppämetsät	1 000	100	5 335–9 335	
Merenrantaniityt	4 000			Suojelu voi vaikuttaa virkistyskäyttöön ja lähialueelle suunniteltavaan rakentamiseen.
Lehdesniityt				
Kedot	700			Ominaispiirteiden säilyminen edellyttää hoitoa. Perustamiskustannuksiksi arvioitu 1 500-2 000 eur/ha ja vuosittaisiksi hoitokustannuksiksi 800–900 eur/ha.
Rannikon metsäiset dyynit*	4 500		3 115–5 420	Suojelu voi paikallisesti rajoittaa rantaan tukeutuvaa rakentamista. Suojelulla voi olla myös positiivisia vaikutuksia rantojen virkistyskäyttöön.
Sisämaan tulvametsät*	2 000	1300	4 200–7 900	Hakkuuarvot ovat todellisuudessa todennäköisesti merkittävästikin pienempiä, koska kohteiden märkyys haittaa puunkorjuuta ja metsän uudistamista.
Harjumetsien valorinteet	1 000–2 000	519		Suojelu voi rajoittaa maa-ainesten kotitarveottoa, jonka arvo on n. 4 eur/m ³ . Paikallisesti yhden ottokohteen (suurin sallittu ottomäärä 500 m ³) arvo voi olla enintään 2 000 eur.
YHTEENSÄ	20 800–21 300	4719		

Ehdotuksiin sisältyy myös uusi suojelukeino, tiukasti suojellut luontotyypit, joiden esiintymien hävittäminen ja heikentäminen olisi kielletty suoraan lain nojalla. Näitä olisivat 1) serpentiinikalliot, -kivikot ja -soraikot sekä 2) rannikon avoimet dyynit. Tiukasti suojeltaviksi esitettävien luontotyyppien esiintymät ovat luontaisesti harvinaisia ja pienialaisia, pääasiassa puuttomia tai vähäpuustoisia. Serpentiinikallioiden, -kivikoiden ja -louhikoiden metsätaloudellista merkittävyyttä vähentää se, että osalla kohteista metsänhakuut ja -uudistaminen ovat maastonmuotojen johdosta usein vaikeasti toteutettavissa. Serpentiinikallioiden suoraan lain nojalla tapahtuma suojelu voisi kuitenkin joissakin tilanteissa vaikuttaa paikallisten vuolukiviesiintymien hyödyntämiseen, mistä voisi aiheutua taloudellisia kustannuksia. Kiellosta voisi kuitenkin hakea poikkeusta, ja ellei sitä myönnettäisi, rajoituksesta aiheutuva merkityksellinen haitta kuuluisi korvausvelvollisuuden piiriin.

Taulukossa 5 on esitetty tiukasti suojeltaviksi esitettävien luontotyyppien tunnettujen esiintymien pinta-alat sekä se osuus esiintymistä, joka on jo suojeltu, puuston arvo eur/ha sekä suoje-

lusta aiheutuva muu kuin metsätalouden harjoittamisen estymisestä johtuva taloudellinen vaikutus. Tiukkaan suojeluun ehdotettavien luontotyyppi esiintymien yhteenlaskettu pinta-ala olisi noin 1 150 hehtaaria, joista osa on jo suojeltu mm. luonnonsuojelualueiden kautta.

Taulukko 5. Tiukasti suojeltaviksi ehdotettavien esiintymien luontotyyppien edustavien pinta-ala, jo suojeltu pinta-ala, puuston arvo ja suojelun muu taloudellinen vaikutus.

Luontotyyppi	Edustavien esiintymien pinta-ala, ha	Jo suojeltu, ha	Puuston arvo eur/ha keskimäärin	Muu taloudellinen vaikutus
Serpentiinikalliot, -kivikot ja -louhikot	150	60	563	Suojelu voi vaikuttaa paikallisten vuolu-kiviesiintymien hyödyntämiseen.
Rannikon avoimet dyynit	1 000	400	0	Suojelu voi vaikuttaa virkistyskäyttöön ja matkailuun, mutta nämä käyttömuodot ovat usein yhdistettävissä suojeluun.
YHTEENSÄ	1 150	460		

Kokonaisuudessaan luontotyyppien suojelu lisäisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtäviä, esimerkiksi rajauspäästösten edellyttämien inventointien, hallinnollisten menettelyiden että neuvontatehtävien myötä. Luontotyyppien suojelun tavoitteiden saavuttaminen edellyttäisi resurssien lisäystä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille.

Lisäksi luontotyyppien suojelua tehostettaisiin täydentämällä voimassa olevaa lakia valtion korvausvelvollisuuden osalta. Kiinteistön omistaja tai erityisen oikeuden haltija saisi valtiolta täyden korvauksen, jos suojellun tai tiukasti suojellun luontotyyppin heikentämiskiellosta aiheutuisi merkityksellistä haittaa eikä elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus myöntäisi poikkeuslupaa luontotyyppiä muuttavaan toimintaan.

Kotitalouksille luontokohteiden säilymisestä voisi joissakin tilanteissa olla myös rajoitetusti hyötyä, joka olisi rahamääräisesti määritettävissä. Esimerkiksi vapaa-ajanasuntojen arvo voisi nousta suojelualueiden läheisyydessä ja suojelualueiden hoidon mahdollistaminen voisi tukea pienimuotoista taloudellista toimintaa.

Eliölaajien suojelu

Lajien suojelun tason parantamiseksi esitetään uusina keinoina uhanalaisista lajeista annettavan asetuksen päivittämistä kahden vuoden kuluessa uhanalaisuusarvioinnista, uhanalaisten lajien huomioonottamista, uusina tavattujen eliölaajien suojelua ja erityisesti suojeltavan eliölaajin avustettua leviämistä. Uhanalaisen lajin huomioonottamisesta voisi syntyä toimijoille vähäisiä lisäkustannuksia vastaavasti kuin luontotyyppien osalta, mutta myös uhanalaista lajistoa selvitetään vakiintuneesti jo nyt alueiden ja ympäristön käytön suunnittelussa. Uusina tavattujen eliölaajien esiintymispaikkoja koskevien rajauspäästösten valmistelu sekä avustettua leviämistä koskeva suunnittelu ja päätöksenteko olisivat uusia tehtäviä, jotka edellyttäisivät uusia resursseja ympäristöhallinnolle, lähinnä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tai mahdollisesti Metsähallitukselle. Nämä lisäresurssit sisältyvät aiemmin mainittuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille kohdennettuun lisärahoitukseen.

Vuosina 2011–2020 on tehty 107 erityisesti suojeltavan eliölajin tärkeän esiintymispaikan rajauspäätöstä, joissa yhteenlaskettu pinta-ala on ollut 416 hehtaaria ja maksetut korvaukset yhteensä noin 386 000 euroa. Keskimääräinen rajauspäätöksen pinta-ala on ollut 3,9 hehtaaria ja korvaus noin 3 600 euroa (katso edellä taulukko 3).

Avustetun leviämisen osalta taloudelliset vaikutukset ja niiden kohdistuminen toimijoille (maanomistajat, luonnonvarayrittäjät, Metsähallitus) olisivat epävarmoja ja riippuisivat osin siitä, mihin avustettu leviäminen sijoittuisi ja paljonko sitä otettaisiin käyttöön. Joissain tilanteissa avustettu leviäminen voisi aiheuttaa negatiivisia talousvaikutuksia yrityksille, jos toiminnan harjoittamismahdollisuudet alueella pienenisivät tai estyisivät kokonaan. Tämä olisi kuitenkin hyvin epätodennäköistä, koska pinta-alallisesti kyse olisi todennäköisesti hyvin pienialaisesta toiminnasta ja toimenpide voitaisiin tehdä vain maanomistajan suostumuksella yksityismaalla. Avustetun leviämisen toteuttajille avautuisi uudenlaisia toimintamahdollisuuksia. Valtiontaloudelle aiheutuisi lisäkustannuksia mahdollisista korvauksista maanomistajille ja viranomaisten työmäärän lisääntymisestä.

Ekologinen kompensatio eli luontoarvojen heikentämisen vapaaehtoinen hyvittäminen

Ekologinen kompensatio olisi taloudellisilta vaikutuksiltaan merkittävin ehdotettu muutos luonnonsuojelulakiin vaikutusmekanismien lukumäärän, vaikka ei välttämättä taloudellisten vaikutusten määrän, kannalta. Uudistuksen vaikutukset olisivat moninaisia ja eri toimijoille erisuuntaisia. Samallekin toimijalle vaikutukset voivat toimia eri suuntiin: maanomistaja voi aiheuttaa heikennyksen, hänen omistamalleen alueelle voi koitua heikennystä tai hän voi tuottaa luontoarvoja maa-alueellaan.

Toimijoilla ja kunnilla on ollut tosiasiallinen tarve hyvittää poikkeusluvalla sallittavasta toiminnasta aiheutuvat heikennykset tilanteissa, joissa poikkeusluvalla edellytyksenä olevaa suojelutason heikentymättömyyttä ei ole voitu saavuttaa ilman hyvittäviä toimenpiteitä. Heikennysten vapaaehtoisesta hyvittämisestä aiheutuva toiminnanharjoittajan kustannuslisäyksen (mukaan lukien suunnittelu- ja toteutuskustannukset sekä hallinnolliset ja transaktiokustannukset) on arvioitu muun muassa kansainvälisten kokemusten perusteella olevan noin 1–5 % hankkeen kokonaiskustannuksista. Pienissä hankkeissa aiheutuvien kustannusten osuus voisi kuitenkin kasvaa huomattavasti suuremmaksi. Kustannukset voivat toisaalta jäädä pienemmiksi niille yrityksille, kuten maa-ainesalan toimijoille, jotka voivat toteuttaa hyvitykset omistamallaan kiinteistöillä.

Ennallistamistoimista ja niiden kustannuksista on Suomessa verrattain paljon kokemusta, ja vuoteen 2030 asti ulottuvassa Helmi-elinympäristöohjelmassa syntyy lisää kokemusperäistä tietoa. Taulukossa 6 on eräitä Helmi-elinympäristöohjelmassa arvioituja keskiarvokustannuksia luonnonarvojen lisäämistöimille.

Taulukko 6. Eräitä Helmi-elinympäristöohjelmassa arvioituja luonnonarvojen lisäämistöimien kustannuksia suo-, perinnebiotooppi- ja metsäkohteilla.

Toimenpide	Yksikkökulu €/ha
Suo	
Suojelualan perustaminen	1 700 €
Ennallistaminen	1 000 €
Vesien palautus suolle ympäröiviltä alueilta	2 200 €
Perinnebiotooppi	
Kunnostus	3 000 €

Metsä	
Suojelualue	6 000 €
Luonnonhoitotoimenpiteet ennallistamispoltto ja karuunnuttamiskulutus	1 000 €
Lehtojen hoito, monimuotoisuutta edistävä kulutus palojatkumoalueilla ja harjujen paahdeympäristöjen hoito	500–1 600 €

Vapaaehtoisesta ekologisesta kompensaatiosta ei aiheudu sääntelytaakkaa, koska lakiin ei säädetä sitä koskevaa velvollisuutta. Tästä huolimatta lainvalmistelussa on arvioitu, millaiset kustannukset vapaaehtoisesti heikennyksen hyvittäväälle toimijalla ekologisesta kompensaatiosta aiheutuisi. Yhden ekologisen kompensaation kustannukseksi voidaan arvioida yrityksen suunnitteluun käyttämä asiantuntijatyöaika 10 000 euroa omana työnä (6 viikkoa) – 30 000 euroa konsulttityönä tehtävästä suunnitelmasta ja viranomaistyönä tehtävä työaika 2 650–7 950 euroa (2–6 viikkoa). Yksittäisen tapauksen kustannukset ilman toimenpidekustannuksia olisivat siten 11 650 – 37 950 euroa. Toimenpidekustannukset olisivat 1 000–6 000 euroa hehtaarilta, mikä laskennallisesti valittiin keskiarvoksi. Hyvittämiseen tarvittava pinta-ala ei ole suoraviivaisesti sama kuin heikennettävien luontoarvojen pinta-ala. Poikkeusluvan kohteena olleiden heikentävien vaikutusten pinta-ala on ollut pääsääntöisesti jotain kymmeniä aareja, joten laskennan perusteena oleva hyvitysalueen pinta-ala vastaisi teoreettista hyvittämissuhdetta 1:10. Yksittäisen tapauksen keskimääräiset kokonaiskustannukset olisivat siten 12 650–49 950 euroa. Suojeluhuviyksen kustannukset muodostuisivat kompensaatiovelvollisen maanomistajalle maksamasta korvauksesta sen perusteella, että suojelualueeksi ehdotettavan alueen taloudellinen hyödyntäminen eli yleisimmin metsänsäilytys päättyisi. Etelä-Suomessa yksityiseksi suojelualueeksi perustettavan metsäalueen korvaustaso on ollut vuonna 2020–2021 keskimäärin 8 800 euroa hehtaarilta. Vastaavasti suojeluhuviyksen suunnittelukustannukset olisivat alhaisemmat, joten voidaan arvioida myös suojeluhuviyksen kustannusten olevan arvioidussa keskimääräisessä kustannushaarukassa.

Vapaaehtoisen ekologisen kompensaation vaikutukset julkistalouteen olisivat neutraalit tai positiiviset, koska kustannusvastuu kompensoivista toimista kuuluisi heikentävän hankkeen toteuttajalle. Samanaikaisesti kompensaatio torjuisi julkistaloudelle luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä aiheutuvia kustannuksia.

Järjestelmän perustamisvaiheessa julkistaloudelle aiheutuisi resurssitarvetta erityisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa ja transaktiokustannuksia (esimerkiksi selvityskustannukset, viipeet, epävarmuudet muun muassa yhteismitallisuudesta), jotka pienenisivät pidemmällä aikavälillä. Resursseja tarvitaan pidemmälläkin aikavälillä seurantaan ja valvontaan. Transaktiokustannuksia vähentäisi se, että soveltuvat hyvityskohteet on toteutettava ennalta. Taloudelliset toimijat voivat perustaa habitaattipankin tai vastaavan ”välittäjätahon”. Sekä viranomaisen resurssitarpeeseen, että hyvityssuunnitelmien laatimisen kustannuksiin vaikuttaisi merkittävästi se, että järjestelmä olisi niin yksinkertainen kuin se on mahdollista tarvittava tarkkuus huomioiden. Ympäristötaloustieteellisessä tutkimuksessa on todettu, että Suomessa on merkittävä potentiaali kompensaatiomarkkinoihin (Kangas, J., Ollikainen, M. 2019. Economic insights in ecological compensations: Market analysis with an empirical application to the Finnish economy. *Ecological Economics* 159: 54-67).

Erityisen vaikeaa on arvioida yritysten halukkuutta vapaaehtoiseen kompensaatioon. Lausuntopalautteen mukaan rahoitusmarkkinat, sijoittajat ja asiakkaat enenevässä määrin edellyttävät yrityksiltä ja toimialoilta sitoutumista luonnon monimuotoisuuden kokonaisheikentymättömyyteen ja uskottavan ekologisen kompensaation järjestelmän tarpeen nähtiin kasvavan lähitulevai-

suudessa. Ekologinen kompensatio saattaa lieventää tai torjua toiminnanharjoittajaan kohdistuvaa paikallista tai mahdollisesti laajempaa kritiikkiä luonnonarvojen heikentämisestä eli parantaa toiminnanharjoittajien mainehyötyä ja sosiaalista hyväksyttävyyttä (niin kutsuttu sosiaalinen toimilupa).

Vaikka viranomaiselle vapaaehtoiseen hyvittämiseen liittyvistä tehtävistä aiheutuvat kustannukset perittäisiin toimijalta, viranomaisella olisi oltava riittävä henkilötymäärä tehtävän toteuttamiseen. Ainakin alkuvaiheessa luontoarvojen tuottamisesta kiinnostuneiden maanomistajien hyvityssuunnitelmien hyväksymisen ja toteutetuilla toimenpiteillä tuotettujen luonnonarvojen arvioinnin olisi suositeltavaa olla maksutonta, jotta kannustettaisiin maanomistajia tuottamaan luonnonarvoja etupainotteisesti. Myös tältä osin kustannusten määrää on vaikea ennakoita, kun maanomistajien kiinnostuksesta ei ole varmuutta.

Ekologinen kompensatio loisi taloudellista toimeliaisuutta ja uutta liiketoimintaa, kompensatioritistymintaa ja innovaatiomahdollisuuksia eri toimijaryhmille, kuten maanomistajille, luonnonhoitajille ja konsulttiyrityksille, ja aiheuttaisi näille toimijoille positiivisia talousvaikutuksia. Suunnittelussa ja arvioinnissa syntyvä liiketoiminta (haittojen ”laskeminen” ja hyötyjen suunnittelu) olisivat suunnilleen yhtä suuria konsulttitöitä, ja tämän lisäksi taloudellista toimeliaisuutta syntyisi hyvitysten toteutuksesta. Ehdotettu järjestelmä olisi joustava ja mahdollistaisi taloudellisen tehokkuuden maanomistajien kannalta, mikä olisi olennaista markkinoiden toiminnalle. Riittävän suuri markkinatoiminta mahdollistaisi hyvitysten ja heikennysten sekä määrällisen että laadullisen yhteensovittamisen.

Maanomistajien halukkuuteen tuottaa luontoarvoja taloudellisena toimintana liittyy epävarmuus tuotettavien luontoarvojen kysynnästä sekä kannattavuudesta, sopimusten pitkäaikaisuudesta, hallinnollisesta menettelystä, osaamisen varmistamisesta sekä riskien hallinnasta. Epävarmuuksia voitaisiin osittain vähentää koulutuksen järjestämisellä, välittäjäorganisaatioilla sekä suunnitellulla tuottajien pääsillä rekisteriin, mikä vähentää transaktiokustannuksia.

Ekologisella kompensatiolla olisi pääsääntöisesti positiivinen vaikutus maan arvoon. Hyvitysalueella maan arvon muutos riippuu vaihtoehtoiskustannuksista. Hyvitysalueeseen kohdistuvat käyttörajoitukset estäisivät alueen käytön muuhun tarkoitukseen. Jos hyvitystoimenpiteet kuitenkin tukisivat esimerkiksi alueen virkistyskäyttöä, voisi maan (sekä mahdollisesti sen lähialueiden) arvo nousta. Jos yritys haluaisi hyvittää aiheuttamansa haitat mahdollisimman lähellä haitan aiheutumista yrityksen yhteiskuntavastuun toteutuksena, hyvitykseen käytettäviä alueita voisi olla rajoitetusti tai ne voisivat olla pirstaloituneita, mikä saattaisi lisätä kustannuksia. Kompensatio mahdollisesti vähentäisi hankkeiden ja toimien vastustusta, mikä voisi vastavuoroisesti vähentää myönnettyyn lupaan kohdistuvasta muutoksenhausta aiheutuvia kustannuksia ja aikaviivettä.

Luonnonsuojelun tiedonhallinta

Luonnonsuojelun tiedonhallintaa koskevalla sääntelyllä arvioidaan olevan sekä kustannuksia lisääviä, että niitä vähentäviä vaikutuksia valtion, kuntien ja elinkeinonharjoittajien talouteen. Ajantasainen ja saavutettava luontotieto parantaisi alueidenkäytön ja hankkeiden suunnittelua ja auttaisi välttämään monimuotoisuudelle aiheutuvia haitallisia seurauksia ja siten taloudellisia menetyksiä. Toimijoille voisi syntyä kustannuksia tiedon hankkimisesta ja soveltamisesta, mutta toisaalta luontotiedon parempi saatavuus voisi ainakin pitemmällä aikavälillä johtaa myös kustannussäästöihin alueiden käytön ja ympäristönkäyttöhankkeiden suunnittelussa ja parantaisi toimintaympäristön ennakoitavuutta.

Julkistaloudelle aiheutuisi kustannuksia tietojärjestelmien jatkuvasta kehittämisestä ja ylläpidosta. Tiedonhallinnan laadun varmistaminen vaatii merkittäviä investointeja etenkin alkuvaiheessa ja edellyttää myös jatkuvaa ylläpitoa. Kustannus saattaa olla huomattava, mutta tietojärjestelmien kehittämistarve kytkeytyy luonnonsuojelua laajemmin julkishallinnon kokonaisuuteen. Siten on vaikea arvioida, mikä olisi juuri luonnonsuojelun tietojärjestelmän aiheuttama lisäkustannus. Taloudellinen investointi toisaalta tehostaisi hallintoa ja parantaisi sen laatua. Yksinomaan luonnonsuojelun tietojärjestelmän ehdotuksen osalta kustannusten lisäys voidaan tässä vaiheessa arvioida melko vähäiseksi, sillä pääosa luonnonsuojelun tietojärjestelmän toiminnoista on jo nykyisellään käytössä, ja pääosa tietojärjestelmän ylläpito- ja kehittämiskustannuksista aiheutuisi lainuudistuksesta riippumatta. Uusia tietojärjestelmätarpeita liittyy lähinnä uhanalaisia luontotyyppejä koskevan tiedon laajempaan hallintaan ja ekologiseen kompensointiin.

Lakiehdotuksessa siirrettäisiin luonnonsuojelun seurantaan koskeva säännös luonnonsuojeluasetuksesta lain tasolle, mikä vahvistaisi seurannan lainsäädäntöperustaa. Säännös ei lisäisi hallinnon kustannuksia.

4.2.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

4.2.3.1 Hallinnon toimivalta ja resurssit

Ehdotus ei muuttaisi viranomaisten toimivaltasuhteita tai valtion ja kuntien työnjakoa. Ehdotuksessa laissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia tarkemmin viranomaisten tehtävistä. Valtion viranomaisia olisivat ympäristöministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Metsähallitus, Suomen ympäristökeskus, Rajavartiolaitos ja Tulli. Luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaisia puolestaan olisivat Suomen ympäristökeskus ja Luonnontieteellinen keskusmuseo.

Ehdotuksen tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua lain vaikuttavuuden parantamisen myötä sekä tehostaa hallinnollisia menettelyjä. Näihin tavoitteisiin liittyen ehdotukseen sisältyy uusia viranomaistehtäviä sekä säännöksiä viranomaisten tehtävien selventämiseksi. Valtaosa uusista tehtävistä on kohdennettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuskille, joiden osalta on otettava huomioon valtion ympäristöhallinnon rakenteelliset muutokset sekä luonnonsuojelulain toteuttamiseen jo aiemmin liittyvien tehtävien huomattava lisääntyminen. Muiden viranomaisten osalta ehdotukset perustuvat pääasiassa voimassa olevaan sääntelyyn sekä vallitsevaan käytäntöön.

Ympäristöhallinnon erilaisten lupamenettelyiden ja muiden hallinnollisten menettelyjen voimavarat on tällä hetkellä jaettu neljään aluehallintovirastoon ja kolmeentoista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen, jotka toimivat alueellisen toimivallan nojalla. Valtion lupa- ja valvontatehtävistä sekä niihin liittyvistä ohjaustehtävistä vastaavien virastojen tehtäviä, niiden mahdollista päällekkäisyyttä tai sijoittumista eri virastoihin sekä virastojen organisatorisia ratkaisuja on selvitetty useasti edellisten hallituskausien aikana vuodesta 2012 lähtien. Kaikille selvityksille yhteistä on, että virastojen alueellisesti rajattu toimivalta ja työmäärään nähden riittämätön henkilöstömäärä aiheuttaa ympäristöhallinnon lupa- ja valvontatehtäville selkeitä haasteita.

Aluehallintovirastojen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten alueellinen toimivalta ja tehtäväjako ei myöskään ole optimaalinen lupa- ja muiden hallinnollisten menettelyjen sujuvuuden, asiantuntijuuden, asiakkaan tai yhden luukun palveluiden näkökulmasta. Esimerkiksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten jakautuminen kolmeentoista yksikköön eri puolille Suomea aiheuttaa haasteita hakijoiden yhtenäisen ja tasapuolisen kohtelun varmistamisessa.

Ympäristöhallinnon resurssit ovat merkittävästi vähentyneet. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten voimavarat Ympäristö (Y)-vastuualueella ovat vähentyneet yli 250 henkilötyövuotta 10 vuoden aikana (noin 30% vähennys, 927 henkilötyövuodesta 672 henkilötyövuoteen). Ympäristöhallinnon palvelukyky on kuitenkin välttämätön niin asukkaille kuin elinkeinoelämälle. Voimavarojen lisääminen on myös merkittävä keino tulevaisuuden lupakäsittelyjen ja muiden menettelyjen sujuvoittamiseksi. Riittävien voimavarojen ohella tarvitaan myös laajempaa osaamista ja asiantuntijuutta.

Luonnonsuojelulakiin ehdotettujen uusien luonnonsuojelutehtävien osalta erityisesti luontotyypin suojelun laajentaminen ja vapaaehtoiseen ekologiseen kompensatioon liittyvät tehtävät edellyttävät viranomaisilta osin aiemmasta poikkeavaa osaamista. Myös yleinen vaatimustason kasvu (ympäristötietoisuus, tehtävämäärien jo vuosikymmenen jatkunut kumulatiivinen kasvu, henkilöstön vaihdokset etenkin eläköitymisen myötä, digitaalisuus yms.) ovat lisänneet viranomaisten kuormitusta. Tämä aiheuttaa merkittävän resurssitarpeen. Vaikka uusi laki ei toisi muutoksia elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten luonnonsuojelutehtävien toimivaltaan, esitys lisäisi merkittävästi niiden tehtäviä ja aiheuttaisi henkilöstöresursseihin pysyvän voimavaratarpeen, jonka arvioidaan olevan 22,5 henkilötyövuotta ja 1,575 miljoonaa euroa. Lisärahoitus sisältyy vuosia 2023–2026 koskevaan julkisen talouden suunnitelmaan.

Lisäksi laissa säädettäisiin Metsähallitukselle osoitettavista tehtävistä. Metsähallitus vastaisi valtion luonnonsuojelualueverkoston hallintaan, käyttöön ja hoitoon liittyvistä tehtävistä kuten nykyisinkin. Uusia tehtäviä olisivat muun muassa luonnonsuojelutarkoituksessa tapahtuva alueiden hankinta sekä luontotyyppien ja eliölajien elinympäristöjen hoitoon liittyvät tehtävät yhdessä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa. Lisäksi laissa säädettäisiin myös Metsähallituksen luonnonsuojelun tietojärjestelmään liittyvistä tehtävistä. Metsähallituksen osalta kyse olisi voimassa olevan käytännön mukaisten tehtävien vahvistamisesta ja tehtävät hoidettaisiin olemassa olevilla resursseilla. Metsähallituksen luontopalvelujen toimintaa rahoitetaan ympäristöministeriön momentilta 35.10.52 (luonnonsuojelualueverkoston hoito).

Lisäksi laissa osoitetaan viranomaistehtäviä Rajavartiolaitokselle ja Tullille. Rajavartiolaitos osallistuisi luonnonsuojelulain noudattamisen valvontaan luonnonsuojelualueilla ja Tulli valvoisi luonnonsuojelulain ja CITES-asetuksen noudattamista. Näiden osalta ehdotukset perustuvat nykyiseen käytäntöön, eivätkä ne aiheuttaisi tarvetta lisäresursseille.

Laissa säädettäisiin voimassa olevaan lakia tarkemmin myös luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaisten tehtävistä. Asiantuntijaviranomaisia ovat Suomen ympäristökeskus ja Luonnontieteellinen keskusmuseo. Lisäksi lakiin ehdotetaan uutena säännöstä Suomen luontopaneelista, jolla vahvistetaan nykyistä käytäntöä. Luontopaneeli on riippumaton tieteellinen asiantuntijaelin, ei viranomainen, eikä siihen kohdistuvia vaikutuksia ole tarpeen erikseen arvioida.

Suomen ympäristökeskuksesta annetun lain mukaan se tuottaa asiantuntijapalveluja ministeriölle, seuraa ja arvioi ympäristön tilaa, ylläpitää ja kehittää toimialan tietojärjestelmiä, edistää ympäristötietoisuutta ja hoitaa muita sille säädettyjä ja määrättyjä tehtäviä. Luonnonsuojelulain ehdotukset vastaavat näitä tehtäviä, mutta niitä on kohdennettu luonnonsuojelulain mukaisiin tarpeisiin, pitkälti vallitsevan käytännön mukaisesti. Tehtävät voidaan hoitaa olemassa olevien resurssien puitteissa.

Luonnontieteellisen keskusmuseon tehtävistä osa liittyy kiinteästi luonnonsuojeluun. Keskusmuseon asemaa on viimeksi tarkasteltu työryhmätyönä vuonna 2007 (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:20). Siinä tunnistettiin keskusmuseon laajeneva tehtäväkenttä ja todettiin, että sen asemaa ympäristöministeriön hallinnonalan lainsäädännössä on syytä tarkistaa. Käytännössä keskusmuseolla on jo pidempään ollut eräitä kiinteästi luonnonsuojeluun

ja sen toteuttamiseen liittyviä tehtäviä, minkä vuoksi niistä on syytä säätää luonnonsuojelulaissa. Keskusmuseolle säädetyt tehtävät liittyisivät eliölajien suojeluun ja seurantaan sekä luonnonsuojelun tiedonhallintaan. Säännökset vahvistaisivat voimassa olevaa käytäntöä, eikä keskusmuseolle esitetä varsinaisia uusia tehtäviä. Toistaiseksi ympäristöministeriö on rahoittanut luonnontieteellisen keskusmuseon tehtäviä vuosittain päätettävällä hankerahoituksella (mm. lajiston seurannat) ja lyhytaikaisen, erillishankkeisiin kohdennetun rahoituksen avulla (mm. Lajitietokeskuksen kehittäminen). Lisäksi keskusmuseo on saanut ympäristöministeriön tutkimusrahoitusta esimerkiksi puutteellisesti tunnettujen ja uhanalaisten lajien tutkimusohjelmassa (PUTTE). Ministeriö on myös vuonna 2021 ensimmäistä kertaa rahoittanut CITES-asetuksen tieteellisen viranomaisen tehtävää. Ympäristöministeriöllä ei ole kuitenkaan ollut taloudellista eikä budjettiteknistä mahdollisuutta osoittaa keskusmuseolle rahoitusta sen yleisten tehtävien hoitamiseen. Luonnontieteelliselle keskusmuseolle ei ehdoteta varsinaisesti uusia tehtäviä, joten ne voitaisiin hoitaa olemassa olevilla resursseilla.

4.2.3.2 Eräiden säännösehdotusten yksilöidyt vaikutukset viranomaisiin

Yksittäisiä uusia tehtäviä olisivat alueelliset luonnonsuojelun vapaaehtoiset toimeenpanosuunnitelmat, luontotyyppien ja lajien suojeluun liittyvät uudet tehtävät, vapaaehtoiseen ekologiseen kompensatioon liittyvät tehtävät, suojelutoimiin liittyvä neuvonta sekä ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden edistäminen luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi, mukaan lukien kuntien tukeminen luonnonsuojelun edistämistehtävien hoidossa. Lisäksi lakiin ehdotetaan uutta säännöstä saamelaiskulttuurin suojasta, jolla on vaikutusta myös viranomaisten tehtäviin.

Ehdotuksessa tarkoitettujen luonnon monimuotoisuuden alueellisten toimeenpanosuunnitelmien laatiminen on osoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten vastuulle, mutta ne ovat luonteeltaan vapaaehtoisia. Tehtävä voisi jonkin verran lisätä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tehtäviä mutta ne voidaan hoitaa olemassa olevien resurssien puitteissa. Sama koskee monimuotoisuuden suojeluun liittyvää kuntien neuvontaa sekä uutta ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden edistämistehtävää. Neuvontaa ja ympäristökasvatusta on tehty jo nykyisinkin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimesta, mutta tehtävien lakisääteisyys lisää niiden painoarvoa.

Saamelaiskulttuurin suojaava uusi säännös velvoittaisi luonnonsuojelulain toimeenpanon viranomaisia ja voisi jonkin verran lisätä viranomaisten tehtäviä niissä tilanteissa, joissa suojelun edistäminen kohdentuisi saamelaisalueille. Säännös koskisi erityisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia ja Metsähallitusta. Saamelaiskulttuurin suojaava säännös edellyttäisi, että lain toimeenpanosta vastaavien viranomaisten tulee huolehtia siitä, ettei toimeenpanosta tai päätöksistä aiheudu vähäistä suurempaa heikennystä saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiin. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että viranomaisten tuli kiinnittää huomiota toimivaan yhteistyöhön ja neuvontaan lain toimeenpanossa ja sen mukaisia päätöksiä tehtäessä. Tämä toteutuu varsin laajasti nykyisen lain puitteissa, ja voidaan hoitaa jo olemassa olevien resurssien puitteissa.

Lakiin ehdotettava varovaisuusperiaate ohjaisi luonnonsuojeluviranomaista ottamaan päätöksenteossään, kuten lupaharkinnassa tai muussa hyväksymismenettelyssä, entistä selvemmin huomioon asian ratkaisun edellyttämän tiedon mahdolliset epävarmuudet. Tämä ei kuitenkaan toisi uusia velvoitteita, koska periaate on jo osa voimassaolevaa oikeutta. Sen sijaan varovaisuusperiaatteen kirjaaminen lakiin toisi tilanteen näkyväksi, ja saattaisi jonkin verran lisätä tarvetta viranomaisneuvonnalle.

Ehdotettavan lain keskeiset muutokset liittyvät luontotyyppien suojelun vahvistamiseen. Ehdotusten mukaan uhanalaisista luontotyypeistä säädettäisiin asetuksessa, mikä olisi uusi säännös.

Nykyisen lain mukainen luontotyyppien rajauspäättösmenettely säilyisi ennallaan, mutta siihen kuuluvien luontotyyppien kattavuutta ja lukumäärää laajennettaisiin. Lakiin ehdotetaan myös uutta, kahden luontotyyppin tiukkaa suojelua koskevaa säännöstä.

Uhanlaisten luontotyyppien huomioon ottamista koskeva säännös olisi luonteeltaan informatiivinen, eikä aiheuttaisi välittömästi luonnonsuojelulakiin perustuvia uusia velvoitteita. Sen mukaan viranomaisen tulisi ottaa uhanalaisten luontotyyppien esiintymät ja uhanalaiset lajit huomioon päätöksenteossa siten kuin muussa lainsäädännössä luontoarvojen turvaamisesta säädetään. Valtion viranomaisissa tämä kohdentuisi esimerkiksi lupaviranomaisina toimiviin aluehallintovirastoihin sekä turvallisuus- ja kemikaalivirastoon ja luonnonsuojelulain valvonnan ja ympäristönkäyttöhankkeisiin ja maankäytön suunnitteluun liittyvien lausuntoprosessien osalta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen ja valtion alueiden osalta myös Metsähallitukseen. Kunnissa luontotyyppien ja lajien huomioonottaminen voisi vaikuttaa esimerkiksi ympäristölupa- ja maa-aineslupaharkinnassa sekä kaavoituksessa. Kyse ei kuitenkaan olisi uudesta velvollisuudesta tai tehtävästä, koska luonnonsuojelulaissa säädetty huomioon ottaminen tulee sovellettavaksi vain siinä laajuudessa kuin se muussa sääntelyssä on mahdollista. Tämä tarkoittaisi sitä, että uhanalaisten luontotyyppien ja lajien huomioon ottaminen perustuisi pitkälti muun lainsäädännön lupaedellytyksiin tai päätöksenteon reunaehtoihin, jotka liittyvät luontoarvojen turvaamiseen.

Tämä saattaa tapauskohtaisesti lisätä uhanalaisiin luontotyyppisiin liittyviä tieto- ja selvitystarpeita ja niihin liittyvää viranomaisneuvontaa, joita voimassa oleva laki ei koske. Muutoksen viranomaisvaikutuksia arvioitaessa on myös huomioitava, että huomioonottamista koskeva säännös kytkeytyy luonnonsuojelun tiedonhallinnan kehittämiseen, jonka tarkoituksena olisi edistää yleisesti muun ohella luontotiedon hallintaa, sähköisiä menettelyjä ja luontotiedon tehokkaampaa hyödyntämistä päätöksenteossa.

Suojeltujen luontotyyppien rajauspäättösmenettelyyn ehdotetaan joitakin uusia luontotyyppisiä, kuten harjumetsien valorinteet, vedenlaiset meriajokasvot, näkinpartaispohjat sekä kalkkikalliot. Nämä edellyttävät viranomaisilta uutta osaamista ja aiheuttavat myös lisäresurssien tarvetta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille, mikä sisältyy edellä mainittuun lisärahoitukseen.

Rajauspäättösmenettely on nähty maanomistajien puolelta toimivana keinona sekä luonnon monimuotoisuuden, että omaisuudensuojan turvaamisen osalta, mutta toisaalta rajauspäätöksiä on tehty erittäin vähän ja niiden kohteena on marginaalinen määrä alueita ja maanomistajia vuosittain (vuosina 2011–2020 luontotyyppien rajauspäätöksiä on tehty keskimäärin 10 kappaletta vuodessa). Rajauspäätösten kattama pinta-ala vuosina 2011–2020 on ollut 204 hehtaaria eli keskimäärin 2 hehtaaria päätöstä kohti. Yhden rajauspäätöksen valmisteluun kuluu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista saadun tiedon mukaan noin 5 henkilötyöpäivää, joten vuosina 2011–2020 rajauspäätöksiin on käytetty koko maassa vain noin 2,1 henkilötyövuotta, siis vuosittain vain noin 2,5 henkilötyökuukautta.

Osana aluehallintouudistuksen valmistelua vuonna 2017 selvitettiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten resurssit ja työajan kohdentumista. Tuolloin luontotyyppisuojelemaan käytettiin yhteensä 5,9 henkilötyövuotta, mihin sisältyy myös muita luontotyyppisuojelemaan tehtäviä kuin rajauspäätöksiä. Rajauspäätösten osuus elinkeino-, liikenne- ja ympäristönsuojelun luonnonsuojelutehtäviin käyttämästä työajasta on siis ollut varsin pieni ja päätöksiä on tehty vähän. Rajausmenettelyn kohteena oleviin luontotyyppisiin esitettävät tarkennukset ja muutokset toisivat lisäystä jo voimassa olevaan lakiin perustuviin viranomaistehtäviin, koska lakiin ehdotetaan muutettavia määrittelyitä ja neljää kokonaan uutta luontotyyppiä. Tehtävien vaatimaa resursia arvioitaessa on huomattava, että rajauspäättösmenettelyn käytössä on tunnistettu elinkeino-,

liikenne- ja ympäristökeskusten resurssien puutteesta johtuva toteutusvaje. Tarvittava viranomaisresurssien lisäys ja siitä julkiselle taloudelle muodostuva kustannusvaikutus ei perustu yksinomaan uusiin säännöksiin.

Jotta ehdotettavan lain mukaisen luontotyyppisuojelelun tavoitteet saavutettaisiin, tulisi uusien suojelekeinojen ohella myös suojeltujen luontotyyppien rajauspäätösten myös lisääntyä merkittävästi. Vuonna 2010 tehdyssä luonnonsuojelelain toimivuusarvioinnissa vain joka viides elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kyselyyn vastannut virkamies piti voimassa olevaa rajauspäätösmenettelyä kustannustehokkaana. Osin heikkoa kustannustehokkuutta selittävät voimassa olevan lain 29 §:n luontotyyppien määritelmien epäselvyydet, joista johtuen rajaukset eivät muodosta ekologisesti toimivia kokonaisuuksia. Päätösten valmisteluun kuluva ajasta vain pieni osa kuluu luontotyyppien inventointiin ja rajaamiseen maastossa, ja valtaosa käytetään hallinnolliseen työhön, kuten neuvotteluihin maanomistajien kanssa, päätösten perusteluun, tiedoksi antamiseen, kuuluttamiseen ja mahdollisiin muutoksenhakuprosesseihin. Päätösten valmistelua voidaan kuitenkin pitää laadukkaana, sillä vuonna 2012 tehdyn selvityksen mukaan hallinto-oikeuteen oli valitettu 6 %:sta luontotyyppirajauspäätöksistä, ja näistä 84 % pysyi hallinto-oikeuksissa ennallaan.

Rajauspäätösmenttelyyn sisältyvien, vielä suojelemattomien luontotyyppien edustavien esiintymien kokonaispinta-ala on noin 18 000 hehtaaria. Tästä pinta-alasta noin 8 000 hehtaaria on voimassa olevan lain 29 §:n nojalla suojeltuja luontotyyppiä, ja noin 11 000 hehtaaria olisi uutta suojeltavaa luontotyyppiä. 18 000 hehtaarin pinta-alan suojeleminen rajauspäätösmenttelyllä veisi noin 180 henkilötyövuotta, kun käytetään olettamana keskimääräistä yhden esiintymän 2 hehtaarin pinta-alaa. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi 20 henkilötyövuoden lisäämistä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin 9 vuoden ajaksi. Tästä työpanoksesta noin 72 henkilötyövuotta kohdistuisi ehdotettavan lain mukaan suojeleluun tuleviin uusiin luontotyyppiin. Mikäli suojeltujen luontotyyppien suojele toteutettaisiin rajauspäätösmenttelyn sijaan yksityisiä luonnonsuojelealueita perustamalla, viranomaiskustannusten arvioidaan olevan samaa suuruusluokkaa.

Luonnonsuojelelain toimivuusarviointia varten tehdyssä kyselyssä vuonna 2010 esitettiin rajauspäätösmenttelyn vaihtoehtoksi luontotyyppien tiukkaa suojelela lain nojalla. Tällaisessakin menttelyssä nähtiin tärkeäksi saattaa tiukasti suojeltujen luontotyyppien esiintymien sijainti maanomistajien tietoon. Menttely on rajallisesti sisällytetty ehdotettavaan lakiin, jossa suoraan lain nojalla suojeltaisiin kaksi luontotyyppiä. Tiukkaan suojeleluun ehdotettavien luontotyyppiesiintymien yhteenlaskettu pinta-ala olisi noin 1 150 hehtaaria, joista osa sijaitsee jo suojelealueilla tai on muutoin suojeltu.

Eliölajien osalta voimassa olevaan lakiin sisältyy luontotyyppien rajauspäätöksiä vastaava menttely. Vuosina 2011–2020 lajisuojelelun rajauspäätöksiä on tehty koko maassa 107 kappaletta, ja niihin on käytetty yhteensä noin 2,1 henkilötyövuotta, siis vuosittain noin 2,5 henkilötyövuokautta, kuten luontotyyppienkin rajauspäätöksiin. Vuonna 2017 eliölajien suojelelutehtäviin kaikkiaan käytettiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa yhteensä 11,4 henkilötyövuotta. Lajisuojelelun edellyttämien rajauspäätösten määrän tarvetta on vaikea arvioida, mutta mikäli päätöksiä tehtäisiin lukumääräisesti vuosien 2011–2020 mukaisesti, vuotuinen työaikamenekki olisi vain noin 2,5 henkilötyövuokautta ja korvausten kokonaissumma luokkaa 39 000 euroa vuodessa. Lajisuojelelun tehostamiseksi myös rajauspäätösten määrän olisi syytä olla nykyistä suurempi. Päätösten määrän lisäämistä rajoittaa kuitenkin, että lajisuojelelun rajauspäätökset edellyttävät huomattavan erikoistunutta luonnontieteellistä erityisosaamista, minkä lisäksi ne, kuten luontotyyppirajauspäätöksetkin, edellyttävät myös juridista, hallinnollista ja korvausten arviointiin liittyvää osaamista.

Lakiin ehdotetaan säännöksiä vapaaehtoisesta ekologisesta kompensatiosta, joka myös edellyttäisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimenpiteitä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen asiantuntija-arvion perusteella viranomaisella on kulunut voimassa olevan lain nojalla noin 0,5–1 henkilötyökuukautta sellaisen poikkeusluvan valmisteluun, johon hakija on esittänyt vapaaehtoisesti aiheutuvan heikennyksen hyvittäviä kompensatiotoimenpiteitä. Viranomaisen resurssitarvetta liittyen vapaaehtoiseen hyvittämiseen ja maanomistajien luontoarvojen tuottamiseen on vaikea ennalta arvioida, kun näiden ryhmien kiinnostuksesta ei ole varmuutta. Ekologinen kompensatio lisääisi hallinnollista työtä ja edellyttäisi kouluttamista sekä yhteistyömallien kehittämistä ja hyödyntämistä. Hallinnollisia kustannuksia aiheutuisi lisäksi tietojärjestelmän luomisesta ennen käyttöönottoa.

Luontotiedon hallinnan kehittäminen ja yhtenäiset tietojärjestelmät parantaisivat ja tukisivat päätöksentekoa ja suunnittelua, ympäristön tilan seuranta ja valvontaa sekä vaikutusten arviointia, millä olisi positiivisia vaikutuksia viranomaisten toiminnan kustannustehokkuuteen. Tietojärjestelmät tehostaisivat myös viranomaisten toimintaa poistamalla päällekkäistä työtä ja saattaisivat osin vapauttaa työaikaa muihin tehtäviin. Toisaalta alkuvaiheessa viranomaisten työ määrä todennäköisesti lisääntyisi ja pidemmälläkin aikavälillä tietojärjestelmien kehittäminen ja ylläpito vaatisi resursseja.

Lain rangaistussäännökset eivät aiheuttaisi lain vastaisen toiminnan rangaistavuuteen olennaisia muutoksia. Rangaistavaksi säädettäviä tekoja pääasiassa selkeytetään kuvaamalla rangaistava menettely ja yksilöimällä säännös, jossa teko säädettäisiin kielletyksi. Lain vastaisiin tekoihin tulisi vähäisiä laajennuksia, koska laissa säädettäisiin uusista kielletyistä teoista, kuten metsästysmuistojen ja elävien päiväpetolintujen maahantuonnin kielloista ja uusiin suojelukeinoihin liittyvistä kielloista. Näiden lukumäärä on kuitenkin suhteellisesti hyvin pieni, joten oletettavaa on, että vaikutus esitutkintaan tulevien lainvastaisten tekojen lukumäärään jää hyvin vähäiseksi.

Luonnonsuojelurikosten ja -rikkomusten lukumäärä esitutkinnassa ja rikosprosessissa on kaiken kaikkiaan ollut vähäinen. Vuosina 2013–2018 esitutkintaviranomaiselle on tehty vuosittain keskimäärin 39 ilmoitusta epäillystä luonnonsuojelurikoksesta ja 25 ilmoitusta epäillystä luonnonsuojelurikkomuksesta (Ympäristörikoshyötyjen tilannekuva Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:56). Esitutkinta on keskeytetty vuosina 2017–2018 yhteensä 32 epäillyssä luonnonsuojelurikoksessa ja 11 luonnonsuojelurikkomuksessa. Vuosina 2013–2018 esitutkinta on rajoitettu yhteensä 8 luonnonsuojelurikosta koskevassa tapauksessa (noin 1 / vuosi) ja 14 luonnonsuojelurikkomusta koskevassa tapauksessa (noin 2 / vuosi). Syyttäjä jätti samalla ajanjaksolla syyttämättä 8 luonnonsuojelurikosasiaa ja 1 luonnonsuojelurikkomusasian. Käräjäoikeuksissa vuosina 2013–2018 luettiin syyksi yhteensä 22 luonnonsuojelurikosta ja 16 luonnonsuojelurikkomusta.

Lakiin uutena otettavan, lainvastaista toimintaa koskevan viranomaisen ilmoitusvelvollisuuden osalta on selvitetty, lisääntyisivätkö esitutkintaviranomaisella tehtävät ilmoitukset. Valvontaviranomaisen velvollisuutta ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle tietoonsa tuleva rikoksen tunnusmerkistön täyttävä teko voidaan pitää valvontaviranomaisen velvollisuuteen kuuluvana tehtävänä. Edellä mainitussa valtioneuvoston selvitys- ja tutkimushankkeessa selvitettiin, missä määrin viranomaiset jättivät ilmoittamatta tietoonsa tulleet lainvastaiset teot esitutkintaviranomaiselle. Luonnonsuojelurikkomukset eivät nousseet tässä selvityksessä esille, joten selvityksen perusteella ilmoitusvelvollisuus ei lisänne ilmoitusten määrää. Tyypillisesti ilmoittamatta jätetään tekoja, jotka saadaan hallintomenettelyssä oikaistua. Luonnonsuojeluun liittyen ilmoittamatta on jätetty tapauksia, joissa ei ole ollut varmuutta siitä, onko epäilyyn perusteita (onko irti kaivettu kasvi ollut rauhoitettu tai onko liito-oravan reviiiri ollut vielä asuttu) tai kun kyse on ollut tietämättömyydestä tai huolimattomuudesta. Viimeksi mainittu on silloin perusteltua, kun kriminalisointi edellyttää törkeää huolimattomuutta.

Edellä esitetyn perusteella on epätodennäköistä, että ilmoitukset esitutkintaviranomaiselle lain-säädännön uudistamisen vuoksi lisääntyisivät niin merkittäväksi, että niillä olisi kustannusvai- kutuksia esitutkintaviranomaisille, syyttäjille ja tuomioistuimille.

Yhteenvetona ehdotuksen viranomaisvaikutuksista muiden kuin elinkeino-, liikenne- ja ympä- ristökeskusten osalta voidaan todeta, ettei ehdotuksilla olisi olennaisia viranomaisvaikutuksia. Sen sijaan elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskusten osalta tilanne on toinen. Vaikka uusi laki ei sinänsä toisi muutoksia luonnonsuojelutehtävien toimivaltajakoon, esitys lisäisi merkittävästi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tehtäviä. Nämä uudet tehtävät ovat luonnon moni- muotoisuuden turvaamisen kannalta merkittäviä, jotta lain tavoitteisiin kyettäisiin vastaamaan.

4.2.4 Ympäristövaikutukset

4.2.4.1 Yleiset vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen

Ehdotettavan lain tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden turvaamista sekä sääntelyn kokonaisvaltaisen toiminnallisuuden kehittämisen, että suojelukeinojen laajentamisen ja vah- vistamisen kautta. Tähän pyritään esimerkiksi luonnonsuojelusuunnittelun vaikuttavuutta ja säädöspohjaa vahvistamalla sekä lisäämällä valmistelun vuorovaikutteisuutta, laajentamalla suojelun tarpeessa olevien luontotyyppien ja eliölajien oikeudellista suojaa sekä vahvistamalla suojelutoimenpiteiden arvioinnissa tarvittavan luontotiedon hallintaa. Näiden ohella ehdotuk- silla edistettäisiin vapaaehtoisen luonnonsuojelun toteuttamista, esimerkiksi mahdollistamalla ekologinen kompensatio sekä rahallisen avustuksen myöntäminen monimuotoisuuden suoje- lun toteuttamiseksi.

Ehdotetut uudet suojelukeinot vahvistaisivat merkittäväällä tavalla suojelun tarpeessa olevien luontotyyppien ja eliölajien kantojen elinvoimaisuutta. Luonnon monimuotoisuuden turvaami- sen ja ehdotusten vaikuttavuuden tehostamiseksi useat ehdotuksista toteuttavat samanaikaisesti useampia tavoitteita: luontotiedon hallintaa vahvistamalla vastataan osaltaan niin lajien ja luon- totyyppien suojelun tarpeisiin kuin ilmastonmuutoksen aiheuttamiin haasteisiin ja vastaavasti vuorovaikutteisen luonnonsuojelusuunnittelun kautta voidaan edistää suojelun hyväksyttä- vyyttä ja sovittaa yhteen erilaisia yhteiskunnallisia tavoitteita. Tämä lähtökohta on otettava huo- mioon myös ehdotusten ympäristövaikutusten arvioinnissa. Monimuotoisuutta edistävien vai- kutusten osalta on myös huomattava, että vaikutukset monimuotoisuuteen ovat usein pitkäkes- toisia ja myös vaikeasti havaittavia, mikä vaikeuttaa arviointia.

Lakiin esitettävillä muutoksilla parannettaisiin ensivaiheessa edellytyksiä pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ja elvyttää epäsuotuisalla suojelutasolla olevien eliölajien ja luontotyyppien tilaa. Ehdotettavassa laissa säädettäisiin luonnonsuojelun tavoitteeksi voimassa olevan lain mukaisesti Suomessa luonnonvaraisten eliölajien ja luontotyyppien suotuisan suo- jelutason saavuttaminen ja säilyttäminen. Useiden heikentyneiden eliölajien ja luontotyyppien kohdalla suotuisa suojelutaso on mahdollista saavuttaa vasta pitkällä aikavälillä, ja tavoitteen toteutumisen eteneminen edellyttää kattavaa seurantatietoa.

4.2.4.2 Eräiden säännösehdoitusten yksilöidyt vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen

Luonnonsuojelun tavoitteet ja hallinto

Luonnonsuojelulain tavoitesäännös sekä uudet ehdotukset varovaisuusperiaatteesta ja ympäris- tötietoisuudesta eivät sellaisenaan loisi itsenäisiä velvoitteita monimuotoisuuden turvaamista koskevassa päätöksenteossa, mutta tukisivat monimuotoisuuden ylläpitämisen tavoitetta. Esi-

merkiksi varovaisuusperiaatteesta säätäminen alentaisi osaltaan riskiä siitä, että luonnon monimuotoisuuteen haitallisella tavalla todennäköisesti vaikuttava muutos jäisi päätöksenteossa arvioimatta. Monimuotoisuusvaikutusta toisaalta hieman vähentää periaatteen soveltamisalan korkea kynnyks, sillä määritelmänsä mukaisesti se kohdistuisi vain monimuotoisuuden merkittävään heikkenemiseen. Ehdotetulla ympäristötietoisuutta koskevalla säännöksellä olisi puolestaan välillisiä positiivisia vaikutuksia: kun luonnon monimuotoisuutta koskeva tietoisuus ja ymmärrys sen moninaisesta yhteiskunnallisesta merkityksestä lisääntyy, se voi johtaa monimuotoisuutta tukevaan toimintaan. Toiminta voisi konkretisoida esimerkiksi harkinnanvaraisen tuen hakemisena lajien elinympäristöjen, luontotyyppien tai luonnon- tai kulttuurimaiseman ennallistamiseen, kunnostamiseen ja hoitoon sekä monimuotoisuusvaikutusten selvittämisenä ja huomioimisena hankkeiden ja maankäytön suunnittelussa. Ympäristötietoisuuden lisääminen voisi myös yleisesti lisätä myötämielisiä suhtautumista, ymmärrystä ja tukea luonnonsuojelulle.

Ehdotettavassa laissa säädettäisiin myös luonnonsuojelun hallinnosta nykyistä lakia laajemmin ja tarkemmin. Tätä kautta selvennettäisiin viranomaisten luonnonsuojelutehtävien toimivaltaa ja yhtenäistettäisiin sääntelyä muun ympäristölainsäädännön kanssa. Lakiehdotuksessa on määriteltä luonnonsuojelun valtion viranomaiset ja asiantuntijaviranomaiset sekä kunnan tehtävä ja asema luonnonsuojelussa. Valtion viranomaisten ja kunnan tehtävien ja toimivaltasuhteiden selkeyttämisellä olisi välillisiä positiivisia vaikutuksia luonnonsuojelun vaikuttavuuteen ja luonnon monimuotoisuuden tilaan.

Ehdotettavaan lakiin sisältyisi myös uusi säännös Suomen luontopaneelista, joka olisi riippumaton tieteellinen asiantuntijaelin, ei siis viranomainen. Luontopaneeli olisi vastaavanlainen toimija kuin ilmastolaissa tarkoitettu Ilmastopaneeli. Luontopaneeli tukisi luonnonsuojelun toimeenpanoa tuottamalla tieteellistä tietoa päätöksenteon tueksi, antamalla lausuntoja monimuotoisuuden vaikuttavista suunnitelmista ja myös viestimällä monimuotoisuuden merkityksestä kansalaisille ja päätöksentekijöille. Siten luontopaneelilla olisi välillinen positiivinen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen. Säätämällä luontopaneelin tehtävistä ja rahoituksesta vahvistettaisiin EU:n ja kansallisten biodiversiteettitavoitteiden pitkäjänteistä ja johdonmukaista toimeenpanoa ja tutkimustietoon perustuvaa päätöksentekoa.

Luonnonsuojelun suunnittelu ja seuranta

Ehdotettavassa laissa laajennettaisiin osallistavaa ja tavoitteellista suunnittelujärjestelmää luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Ehdotetut säännökset vahvistaisivat pääasiassa jo olemassa olevien, mutta vailla selkeää säädöspohjaa olevien suunnittelukäytäntöjen, kuten kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian ja toimintaohjelman ja vapaaehtoisuuteen perustuvien luonnonsuojeluohjelmien, sekä luonnonsuojelun seurannan asemaa. Uutena osana luonnonsuojelun suunnittelujärjestelmään ehdotetaan alueellista luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelmaa. Esitettyjen muutosten taustalla on tarve huomioida monimuotoisuus ja pysäyttää sen heikkeneminen kokonaisvaltaisemmalla tasolla ja myös varsinaisten suojelualueiden ulkopuolella. Ehdotuksilla parannetaan myös eri tahojen osallistumismahdollisuuksia sekä suunnittelun vuorovaikutteisuutta monimuotoisuuden tietopohjan ja sen hyväksyttävyyden edistämiseksi.

Voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa luonnonsuojelun suunnittelu rakentuu valtioneuvoston hyväksymien luonnonsuojeluohjelmien perustalle, mutta yhtään tällaista ohjelmaa ei lain voimassa ollessa ole laadittu. Voimassa olevan lain mukainen, viranomaisjohtoinen ja valtakunnalliseen tasoon keskittyvä luonnonsuojelun suunnittelujärjestelmä ei riittävällä tavalla kykene turvaamaan luonnon monimuotoisuutta, vaan sen rinnalle tarvitaan uusia suunnittelun keinoja. Alueellisesti muun muassa vapaaehtoisilla suojeluohjelmilla, kuten Etelä-Suomen metsien mo-

nimuotoisuusohjelma METSO ja Helmi-elinympäristönohjelma, sen sijaan on kyetty edistämään luonnon monimuotoisuuden huomioimista, suojelua ja ennallistamista, joten niihin liittyvien kannustimien kehittäminen ja ohjelmien oikeudellisen aseman vahvistaminen ovat monimuotoisuushyötyjen kannalta perusteltuja. Osaltaan nämä vapaaehtoiset suojelukeinot lisäävät myös luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä, ja edistävät siten luonnon monimuotoisuuden turvaamista, usein paikallisesti ja joustavasti.

Luonnonsuojelusuunnittelun kehittäminen olisi ekologisesti vaikuttavimpia keinoja saavuttaa ehdotuksen tavoitteet. Merkittävä muutos olisi uusi säännös alueellisista luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelmista, joiden avulla voitaisiin turvata paitsi valtakunnallisesti merkittäviä, myös alueellisesti tärkeitä luonnonarvoja, mikä heijastuisi maankäytön suunnitteluun ja ympäristönkäyttöön. Ehdotetut säännökset alueellisen toimeenpanosuunnitelman valmistelusta ja seurannasta parantaisivat edellytyksiä reagoida alueellisiin olosuhteiden muutoksiin ja tarkistaa suojelun painopisteitä joustavammin vastaamaan niitä. Lisäksi alueellisen toimeenpanosuunnitelman avulla olisi mahdollista lisätä luonnonsuojelun suunnittelun läpinäkyvyyttä ja sitouttaa alueellisia toimijoita ehdotettavan lain tavoitteisiin. Alueellisen luonnonsuojelusuunnittelun toimivuudesta on jo käytännön esimerkkejä. Esimerkiksi 2010-luvulla pitkälle valmisteltu uusi soidensuojelun täydennysohjelma ei lopulta edennyt valtioneuvoston päätöksentekoon, mutta ohjelman valmistelua on osin hyödynnetty muissa menettelyissä, kuten maakuntakaavoituksessa, yhteistyössä suojeluohjelmaa valmistelleen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa. Alueellisen toimeenpanosuunnitelman vaikuttavuutta kuitenkin heikentää niiden laatimisen vapaaehtoisuus, mikä voi johtaa alueellisesti erilaisiin ja ekologiselta painoarvoltaan epätasaisiin painotuksiin luonnon monimuotoisuuden suojelussa. Velvoittavuuden puuttuminen mahdollistaa myös sen, ettei alueellisia toimeenpanosuunnitelmia laadittaisi tai ne jakautuisivat maantieteellisesti epätasaisesti, vähentäen suunnittelun yhtenäisyyttä.

Luonnonsuojelun seurantaan koskeva sääntely esitetään nostettavaksi luonnonsuojeluasetuksesta lain tasolle, mikä olisi omiaan lisäämään seurantatehtävien painoarvoa osana luonnonsuojelusuunnittelua, vaikka seurantatehtävät sinänsä säilyisivät entisen kaltaisina. Uusi säännös luonnonsuojelun seurannasta vastaa sekä luonnonsuojelun että muun ympäristöllisen päätöksenteon ja alueiden käytön suunnittelun edellyttämiin tietotarpeisiin. Luonnon tilaa koskevaa seurantatietoa hyödyntävät valtion viranomaisien lisäksi kunnat ja yritykset. Seurantatietoa tarvitaan myös esimerkiksi monimuotoisuuden tilaa koskevien yhteenvetojen ja raportointien tuottamiseksi. Seurannasta säätäminen toimeenpanisi osaltaan myös luontodirektiivin 11 artiklan seurantavelvoitetta.

Luonnonsuojelualueet

Luonnonsuojelualueilla on huomattava merkitys luonnon monimuotoisuuden turvaamiselle, koska ne koostuvat laajoista kokonaisuuksista ja muodostavat kattavan, tärkeitä luonnonarvoja suojelevan verkoston. Luonnonsuojelualueita koskeviin säännöksiin ehdotetaan eräitä, myös luonnon monimuotoisuuden kannalta merkityksellisiä muutoksia. Näitä ovat erityisesti luonnonsuojelualueiden perustamisedellytysten tarkistaminen ja osittainen laajentaminen, vieraslajien poistamisen helpottaminen, osin luonnonsuojelualueilla sallittavaa metsästystä koskevat lievennykset ja tarkennukset sekä malminetsintää valtion luonnonsuojelualueella koskevan luvan myöntämisen rajoittamista koskeva ehdotus. Lisäksi ehdotetaan valtion luonnonsuojelualueiden lakkauttamisesta ja rauhoitussäännösten lieventämistä koskevaa uutta säännöstä, joka sisältäisi kynnyksen suojelusta luopumiselle tai suojelun lieventämiselle.

Luonnonsuojelualueiden perustamisedellytyksiin esitetään lisättäväksi alueen erityinen merkitys luontotyypin ja eliölajien mahdollisuuksille sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin.

Säännöksellä tuettaisiin luonnonsuojelualueverkoston kytkeytyvyyttä ja sopeutumista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, millä olisi positiivisia monimuotoisuusvaikutuksia.

Luonnonsuojelualueilla esitetään sallittavaksi suoraan lain nojalla ilman poikkeuslupaa haitallisten vieraskasvilajien torjuminen ja poistaminen, millä olisi positiivisia monimuotoisuusvaikutuksia. Vieraslajit uhkaavat luonnon monimuotoisuutta muun muassa kilpailemalla alkupe räisen lajiston kanssa resurssista, levittämällä tauteja ja loisia, risteytymällä luonnossa alkupe räisten lajien kanssa, kaventamalla alkuperäisen lajin elinaluetta tai syrjäyttämällä lajin kokonaan.

Metsästystä koskevaa sääntelyä kansallispuistoissa ja muilla valtion luonnonsuojelualueilla esitetään muutettavaksi niin, että haitallisten vieraslajien minkin ja supikoiran pyydystäminen ja tappaminen sallittaisiin suoraan lain nojalla ilman poikkeuslupaa, samoin kuin hirvenajo ja valkohäntäkauriin ajo. Lisäksi metsästyksen sallimisesta valtion luonnonsuojelualueiden perustamisen yhteydessä voitaisiin jatkossa päättää luonnonsuojelualan perustamisasetuksella, kun voimassa olevassa laissa päätösvalta on rajattu valtioneuvoston asetuksella perustettaviin yli 100 hehtaarin laajuisiin luonnonsuojelualueisiin. Reunaehtona olisi kuitenkin jatkossakin, että metsästyksellä ei vaaranna suojelualan perustamistarkoitusta tai aiheuta haittaa alueen muulle käytölle. Erityisesti maassa pesivän lintulajiston suojelun kannalta erittäin haitallisten minkin ja supikoiran poistaminen luonnonsuojelualueilta on tärkeää. Voimassa olevan lain mukaan näiden lajien poistaminen edellyttää yleensä poikkeuslupaa, mikä on jossain määrin hankaloittanut poistamista ja lisännyt hallinnollista taakkaa.

Metsästystä koskevat näkemyserot ovat yleensä merkittäviä haasteita valtion luonnonsuojelualan perustamiselle. Kun otetaan huomioon laissa säädetyt erityisehdot, mahdollisuuden sallia metsästyksellä myös alle 100 hehtaarin laajuisilla luonnonsuojelualueilla ei arvioida aiheuttavan erityisiä haitallisia monimuotoisuusvaikutuksia. Sen sijaan se voisi välillisesti tuoda positiivisia monimuotoisuusvaikutuksia, mikäli luonnonsuojelualan perustamisen hyväksyttävyys paranisi ja suojelualan perustaminen helpottuisi.

Malminetsinnällä ja kaivostoiminnalla voi olla huomattavia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen. Lakiin ehdotetulla säännöksellä poistettaisiin Metsähallitukselta toimivalta myöntää lupia malminetsintään kansallispuistossa ja luonnonpuistossa. Valtion muilla suojelualueilla lupa olisi yhä mahdollinen, mutta sen edellytyksiä tarkennettaisiin voimassa olevaan lakiin verrattuna. Malminetsinnän tavoitteena on lähtökohtaisesti kaivostoiminnan käynnistäminen, mikäli malminetsinnän kohteena oleva alue osoittautuu siihen soveltuvaksi. Toisaalta malminetsintä ei käytännössä johda varsinaisen kaivoksen perustamiseen kovinkaan usein, vaan toiminta jää etsinnän tasolle. Kysymystä on käsitelty esimerkiksi eduskunnan talousvaliokunnan Kaivoslaki NYT -kansalaisaloitetta koskevassa mietinnössä (TaV 7/2020 vp), jossa on arvioitu kansalaisaloitteeseen sisältyvää tavoitetta rajata kaivostoiminnan ulkopuolelle arvokkaat luontoalueet. Talousvaliokunta piti aloitteesta antamassaan lausunnossa luonnonarvoiltaan korvaamattomien alueiden suojelua tärkeänä tavoitteena ja totesi, että käynnissä olevan luonnonsuojelulainsäädännön uudistamishankkeen yhteydessä tulee arvioida luonnonsuojelulain suhdetta kaivostoimintaan ja ottaa tässä yhteydessä huomioon kansalaisaloitteessa esiin tuodut näkökohdat, arvioida ehdotusten tarkoituksenmukaisuutta ja esittää tarkoituksenmukaisimpia ratkaisuja tavoitteiden toteuttamiseksi.

Talousvaliokunta totesi, että kaivostoiminta vaikuttaa aina ympäristöönsä, ja malmi- tai kalkkipitoisten alueiden kasvillisuus on usein poikkeuksellista. Suomen ympäristökeskuksen selvityksen mukaan kaivostoiminta on aiheuttanut tai tulee aiheuttamaan uhkaa yli 200 lajille ja useille luontotyypeille. Kaivostoiminnan ympäristö- ja biodiversiteettiävaikutuksia arvioitaessa talous-

valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä erottaa toisistaan alueet, joilla on malmipotentialia, ja varsinaiset kaivosalueet: matka malminetsinnästä kaivostoimintaan on pitkä, ja kaivosten yhteispinta-ala on hyvin pieni murto-osa metallogeenisten vyöhykkeiden pinta-alasta. Tästä huolimatta nykyisten kaivospiirien sisällä on yli 500 uhanalaisten kasvi- tai eläinlajien havaintopaikkaa.

Koska luonnonsuojelualueiden pääasiallisena perustamistarkoituksena on arvokkaiden luontoarvojen turvaaminen, ehdotetaan kansallis- ja luonnonpuistojen rajaamista malminetsinnän ulkopuolelle. Valtion muilla suojelualueilla lupa olisi edelleen myönnettävissä, mutta sen edellytyksistä säädettäisiin nykyistä yksityiskohtaisemmin. Sen sijaan tieteellisiä päämääriä palveleva geologinen tutkimus olisi tietyin edellytyksin yhä mahdollista kaikilla valtion luonnonsuojelualueilla. Muutos edistäisi luonnonsuojelualueiden luontoarvojen säilymistä ja niihin kohdistuvien uhkien välttämistä, millä olisi luonnon monimuotoisuuden turvaamisen näkökulmasta merkittävä positiivinen vaikutus. Malminetsintä on jo voimassa olevan luonnonsuojelulain nojalla muutoinkin kielletty kolmessa kansallispuistossa: Kurjenrahkan, Repoveden ja Leivonmäen kansallispuistoissa. Monimuotoisuuden ja ympäristön kannalta kielteisenä vaikutuksena voidaan toisaalta pitää malmin etsinnän sallimista muilla valtion luonnonsuojelualueilla. Koska näilläkin alueilla malminetsintää koskevan luvan edellytyksiä on ehdotuksessa tarkennettu nimenomaisesti luontoarvojen turvaamiseksi, haitallista vaikutusta voidaan kuitenkin pitää varsin pienenä.

Kuten nykytilan arviointia koskevassa osiossa on todettu, valtio on hankkinut ja varannut luonnonsuojelutarkoitukseen alueita, jotka perustetaan lähivuosina luonnonsuojelualueiksi. Tämä ei kuitenkaan johdu ehdotettavasta laista, vaan kyse on pitkäjänteisen ja valtioneuvoston päätösten toteuttamiseen liittyvän suojelutyön saattamisesta loppuun eri puolilla Suomea.

Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukeminen

Lain 4 lukuun ehdotetulla uudella säännöksellä täydennettäisiin luonnon monimuotoisuutta edistäviä taloudellisia ohjauskeinoja siten, että niihin sisällytettäisiin valtion varoista annettava rahallinen avustus lajien elinympäristöjen vapaaehtoisille hoito- ja kunnostustoimille. Avustuksella voisi olla sen tulevasta volyyymista riippuen merkittäviä positiivisia monimuotoisuusvaikutuksia. Avustuksella toteutettavat hoito- ja kunnostustoimenpiteet ovat välttämättömiä uhanalaisten lajien ja luontotyyppien säilymistä takia. Avustuksella voitaisiin tukea myös luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen sopeutumista ilmastonmuutokseen. Välillisesti avustukset voisivat kannustaa yksityisiä maanomistajia, kuntia ja yrityksiä sitoutumaan luontoarvojen suojeluun. Vaikutusten laajuus riippuu avustuksiin käytettävissä olevista varoista ja siten siitä, miten laajoja tukitoimet ovat.

Uusi säännös, joka mahdollistaisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen toteuttamat yksityisen luonnonsuojelun luonnonhoidon tehtävät maanomistajan suostumuksella, auttaisi paremmin turvaamaan suojelualueiden luonnon monimuotoisuutta. Hoitotoimilla voitaisiin esimerkiksi poistaa suojelualueilta vieraslajeja tai estää lehtometsien kuusettumista. Lisäksi hoitotoimilla voitaisiin tukea sopeutumista ilmastonmuutoksen aiheuttamiin muutoksiin luonnossa.

Luontotyyppien suojelu

Voimassa oleva luonnonsuojelulaki ei ole turvannut tyydyttävällä tavalla ekologisesti toimivien luontotyyppikokonaisuuksien säilymistä tai uhanalaisten luontotyyppien suojelua. Lisäksi luontotyyppien uhanalaisuusarviointien yhteydessä laadittujen arvioiden ja tutkimusten mukaan

avainasemassa luontotyyppien suojelun vahvistamisessa on niiden parempi huomioiminen alueidenkäytön suunnittelussa ja luonnonvarojen hyödyntämisessä.

Suojeltujen luontotyyppien suojelu on osoittautunut riittämättömäksi ja myös heikosti kustannustehokkaaksi tavaksi turvata luontotyyppejä. Voimassa olevan lain mukaan rajauspäätöksen valmisteluun ei liity toimenpidekieltoa, eikä laki mahdollista suojeltujen luontotyyppien hoitamista tai ennallistamista, minkä takia luontoarvot voidaan menettää joko rajauspäätöstä valmisteltaessa tai vielä myöhemminkin. Lisäksi luontotyyppien määritelmät eivät kaikilta osin mahdollista toimivien ekologisten kokonaisuuksien turvaamista.

Ehdotettavalla lailla vahvistettaisiin uhanalaisten luontotyyppien oikeudellista asemaa, jotta uhanalaiset luontotyypit otettaisiin suojelualueiden ulkopuolella nykyistä paremmin huomioon. Uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva luontotyyppi ehdotetaan lisättäväksi myös luonnonsojelualueen uudeksi perustamisedellytykseksi, samoin kuin alueen erityinen merkitys luontotyyppien mahdollisuuksille sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Muutoksilla olisi merkittäviä positiivisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen erityisesti suojelualueiden ulkopuolisten luonnonarvojen osalta.

Luontotyyppien suojelua, seurantaa, hoitoa ja ennallistamista ehdotetaan tehostettavaksi uusin säännöksiin säätämällä uhanalaisten luontotyyppien luettelosta valtioneuvoston asetuksessa, uhanalaisen luontotyypin huomioon ottamisesta, tiukasti suojeltujen luontotyyppien esiintymien hävittämisen ja heikentämisen kiellosta ja uhanalaisten luontotyyppien hoidosta. Ympäristöministeriö laatisi ehdotuksen uhanalaisia luontotyyppejä koskevan valtioneuvoston asetuksen tarkistamisesta luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin perusteella viimeistään kahden vuoden kuluessa arvioinnin valmistumisesta, mikä merkittävästi lisäisi uhanalaisten luontotyyppien huomioimista ja nopeuttaisi reagointia uhanalaistumiskehityksessä tapahtuviin muutoksiin. Luontotyyppisuojelun vaikuttavuutta mahdollisesti vähentäisi suojelusta säädetty poikkeamis- ja poikkeusmahdollisuus sekä puutteet uhanalaiseksi määriteltävien luontotyyppien lopullisessa määrittelyssä. Tärkeää olisi, että määritelmät kattaisivat nykyistä paremmin luontotyypin pitkän aikavälin säilymisen ja kehittymisen turvaavat ekologiset kokonaisuudet.

Suojelun piiriin otettavien luontotyyppien valikoiman ja suojelun keinojen laajentaminen olisi vaikuttava ja myös kustannustehokas keino luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi, koska luontotyyppien suojelu edesauttaa samalla myös useiden uhanalaisten lajien säilymistä turvaamalla niiden elinympäristöjä. Ehdotus yhtenäistäisi luontotyyppien suojelusääntöjä myös suhteessa luonnonsuojelulain lajisuojelusääntelyyn ja sellaisien alueiden suojeluun, jotka on sisällytetty Euroopan unionin Natura 2000 -verkostoon.

Uhanalaisten luontotyyppien nykyistä parempi turvaaminen perustuisi uhanalaisten luontotyyppien aiempaa vahvempaan, asetustasoiseen asemaan ja niiden huomioon ottamista päätöksenteossa korostavaan säännökseen. Huomioon ottamista koskeva säännös olisi kuitenkin lähinnä informatiivinen, koska se tulee sovellettavaksi vain muussa lainsäädännössä luontoarvojen turvaamisesta säädetyllä tavalla. Uhanalaisten luontotyyppien esiintymistä selvitetään jossain määrin jo nykyisen käytännön mukaisesti osana maankäytön ja erilaisten ympäristönkäyttöhankkeiden suunnittelua, mutta uudella säännöksellä edistettäisiin edelleen luontotyyppitiedon keräämistä ja käyttämistä sekä luonnon monimuotoisuuden huomioimista ympäristöä koskevassa päätöksenteossa. Monimuotoisuusvaikutusten arvioinnissa on kuitenkin otettava huomioon, että uhanalaisten luontotyyppien huomioonottaminen perustuisi muun lainsäädännön päätöksenteolle asettamiin edellytyksiin, eikä luonnonsuojelulaissa sinänsä asetettaisi tähän uutta välitöntä velvoitetta. Huomioonottamisesta säätämisen vaikutusta rajoittaisi siten se, ettei luonnonsuojelulaissa säädetty huomioon ottamisen puute olisi muuhun lakiin perustuvan luvan hylkäämisen edellytys.

Voimassa olevaan lakiin sisältyvää suojeltujen luontotyyppien rajauspäätösmenettelyä tarkennettaisiin ja eräiltä osin laajennettaisiin uusimman luontotyyppitiedon perusteella. Rajausmenettelyllä suojeltavien luontotyyppien määrittely täsmentyisi ja niiden määrä lisääntyisi nykyisestä yhdeksästä kolmeentoista. Kokonaan uudenlaisia suojelukohteita olisivat kaksi vedenalaista luontotyyppiä: meriajokaspohjat ja suojaisat näkinpartaispohjat. Rajauspäätösmentettelyyn ei kuitenkaan edelleenkään liittyisi mahdollisuutta väliaikaisen toimenpidekiellon käyttämiseen, mikä jossain määrin vähentää rajauspäätösmentettelyn tehokkuutta suojelukeinona. Uutena luontotyyppien suojelukeinona laissa säädettäisiin tiettyjen uhanalaisten tiukasti suojeltavien luontotyyppien esiintymien hävittämisen ja heikentämisen kiellosta, joka olisi voimassa suoraan lain nojalla. Näitä luontotyyppiä olisi kuitenkin vain kaksi: serpentiinikalliot ja rannikon avoimet dyynit. Siten uusi suojelukeino olisi vaikuttavuudeltaan varsin rajallinen. Lisäksi vesilain 2 luvun 11 §:n nojalla suojeltuihin luontotyyppisiin lisättäisiin kalkkilammet ja purot. Lisäksi lähteiden sijaan suojelu laajenisi kattamaan lähteiköt. Vesilakiin tehtävät muutokset parantaisivat vesiympäristön monimuotoisuuden turvaamista.

Ehdotetuilla uusilla säännöksillä rahallisesta avustuksesta luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon edistämiseen ja hoitotoimien toteuttamiseen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tai Metsähallituksen toimesta mahdollistettaisiin luontotyyppien hoitotoimenpiteitä. Säännökset auttaisivat paremmin säilyttämään useita hoito- ja kunnostustoimia edellyttäviä luontotyyppiä sekä tukisi ilmastonmuutokseen sopeutumista, koska luontotyyppien ominaispiirteitä voitaisiin säilyttää hoito- ja kunnostustöiden avulla myös ilmaston muuttuessa.

Eliölaajien suojelu

Lajiston monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi on luonnonsuojelulain toimivuusarvioinnissa esitetty tarve vahvistaa uhanalaisten lajien asemaa ja laajentaa eliölaajien suojelun keinovalikoimaa. Tämä koskee erityisesti suojelualueiden ulkopuolella esiintyvien uhanalaisten lajien suojelua. Lisäksi ongelmaksi on todettu, ettei nykyinen laki riittävästi mahdollista suojelutoimien kohdistamista kiireellistä suojelua vaativiin lajeihin.

Uhanalaisista lajeista voidaan jo voimassa olevan luonnonsuojelulain nojalla säätää valtioneuvoston asetuksella. Lakiehdotuksessa menettelyä esitetään tehostettavaksi niin, että ympäristöministeriö laatisi ehdotuksen uhanalaisia lajeja koskevan valtioneuvoston asetuksen tarkistamisesta lajien uhanalaisuusarvioinnin perusteella viimeistään kahden vuoden kuluessa arvioinnin valmistumisesta. Tämä nopeuttaisi ja joustavoittaisi merkittävästi reagointia lajien uhanalaistumiskehityksessä tapahtuviin muutoksiin.

Ehdotettavan lain mukaan viranomaisten tulisi ottaa uhanalaiset lajit huomioon päätöksenteossa vastaavalla tavalla kuin luontotyyppien kohdalla on edellä todettu, siltä osin kuin se sovellettavan lain mukaan on mahdollista. Huomioonottamisen korostaminen, informatiivisuudestaan huolimatta, voisi parantaa lajien suojelun tilannetta, ja sillä olisi voisi olla positiivisia monimuotoisuusvaikutuksia. Myös luontotyyppien suojeluun esitettävät ehdotukset osaltaan vahvistaisivat myös eliölaajien suojelua, sillä luontotyyppien suojelu vahvistaisi samalla lajien elinympäristöjen suojaa. Huomioonottamisesta säätämisen vaikutusta rajoittaisi kuitenkin se, ettei luonnonsuojelulain mukaisen huomioon ottamisen puute olisi muun sääntelyn mukaisen luvan hylkäämisen itsenäinen edellytys. Muutos ei myöskään turvaisi ekosysteemipalveluita (esimerkiksi pölytystä) hoitavia tai muita toiminnallisia avainlajeja.

Pesäpuiden ja pesien ympärivuotista suojaa selkeytettäisiin. Tiedon tallentaminen pesäpuusta luonnonsuojelun tietojärjestelmään ja tietojärjestelmässä olevan tiedon nykyistä parempi jakaminen sitä tarvitseville viranomaisille ja toimijoille parantaisi tiedon laatua ja saavutettavuutta, ja sitä kautta vaikutus luonnon monimuotoisuuden suojeluun olisi positiivinen. Nykytilanteessa

ongelmaksi on tunnistettu etenkin se, että tieto pesäpuista välittyy heikosti muun muassa metsätalouden toimijoille. Luonnonsuojelun tietojärjestelmää ja siihen liittyvää palvelua kehittämällä voidaan parantaa tilannetta. Pesäpuiden suojelun rajaaminen voimassa olevan lain mukaisesti vain suuriin petolintuihin vähentää kuitenkin säännöksen vaikuttavuutta.

Lakiin ehdotetaan lisäksi muutoksia, jotka koskevat lajien esiintymispaikkojen suojelua ja hoitoa, uutena tavattujen lajien suojelua sekä lajien ns. etäsuojelua avustetun leviämisen keinoin (yksi niin sanotun ex situ -suojelun keino). Erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan suojelua vahvistettaisiin säätämällä tietyin edellytyksiin mahdollisuudesta määräaikaan rajauspäätökseen, mikä voisi vähintäänkin välillisesti tehostaa suojelua ja johtaa positiivisiin monimuotoisuusvaikutuksiin. Uhanalaisten lajien elinympäristöjä voitaisiin hoitaa joko luonnonsuojelulaissa tarkoitetun tuen tai avustuksen avulla tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tai Metsähallituksen toimesta maanomistajan suostumuksella. Elinympäristöjen hoidolla olisi positiivinen vaikutus sekä kyseiselle lajille että laajemmin monimuotoisuudelle.

Voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa ei ole säännöksiä maassamme uutena löydettyjen tai tieteelle tuntemattomien lajien tai niiden esiintymispaikkojen turvaamiseksi. Ehdotettava laki sisältäisi säännöksen, jonka mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi tarvittaessa kieltää Suomessa uutena löydetyn tai tieteelle ennestään tuntemattoman eliölajin esiintymispaikan heikentämisen enintään kymmenen vuoden määräajaksi. Vaikka nämä tilanteet ovat todennäköisesti poikkeuksellisia, on tärkeää, että lakiin sisältyisi nykyisestä poiketen säännös näiden tilanteiden varalta.

Yksittäisten lajien suojelua voitaisiin parantaa lisäksi uudella säännöksellä avustetusta leviämisestä. Avustettu leviäminen voisi esimerkiksi pelastaa erityisesti suojellun lajin sukupuutolta tai hidastaa lajin häviämistä. Avustettu leviäminen olisi toimenpiteen kalleuden ja siihen liittyvien riskien takia suojelun viimeinen keino, mutta joillekin lajeille ainoa vaihtoehto niiden säilymiselle. Säännöksen vaikuttavuutta vähentäisi se, että säännöstä sovellettaisiin suhteelliseen pieneen määrään lajeja ja se koskisi ilman maanomistajan suostumusta vain valtion omistamia alueita.

Ehdotetut muutokset ja tarkennukset parantaisivat merkittävästi lajien suojelua, edistäisivät lajiston monimuotoisuuden turvaamista ja nopeuttaisivat reagointia uhanalaisuusarvioinnissa todettuihin muutoksiin. Eliölajien suojelua tehostaisivat myös uudet luontotyyppien suojelun edistämistä koskevat säännökset.

Vapaaehtoinen ekologinen kompensatio

Vapaaehtoista ekologista kompensatiota koskevilla säännöksillä voisi olla positiivinen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen. Se saattaisi ohjata ympäristövastuullisia toiminnanharjoittajia suuntaamaan ympäristönkäyttöhankkeita sellaisiin sijainteihin, joissa ei ole merkittäviä luonnonarvoja. Sääntelyn vaikuttavuutta kuitenkin rajaisi velvoittavuuden puute, koska kompensatiosäännökset koskisivat vain vapaaehtoista hyvittämistä.

Jos ekologisen kompensaaion käyttö laajenisi ja jos järjestelmän toimivuus voitaisiin taata, kompensatioilla voisi olla positiivinen vaikutus pitkällä aikavälillä. Esimerkiksi yritysalamässä on jo tehty sitoumuksia ”no net loss”- tai jopa ”net positive impact”-tavoitteeseen.

Ulkomailta saadun tutkimusnäytön mukaan kompensatioista saatavat hyvitykset vastaavat harvoin määrällisesti ja laadullisesti heikennettyjä luontoarvoja ja hyvitys ei ole pysyvä. Ehdotettavilla säännöksillä asetettaisiin heikennyksen hyvittämiseksi luonnontieteellisesti määritellyt

reunaehdot, ajallisesti ennakkollinen toteutus ja pysyvyys sekä tiukat edellytykset hyvityksen joustolle. Positiiviset vaikutukset edellyttävät järjestelmän huolellista valvontaa ja läpinäkyvyyttä. Positiivisia vaikutuksia voisi edistää hyvittämissuunnitelmien suuntaamisella esimerkiksi niin, että ne tukevat ekologista kytkeytyvyyttä.

Luonnonsuojelun tiedonhallinta

Voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin ei sisälly konkreettisia säännöksiä luontotiedon hallinnasta ja sitä koskevista järjestelmistä, vaan niistä on säädetty luonnonsuojeluasetuksessa. Koska ympäristöä ja luontoa koskevan tiedon merkitys kasvaa jatkuvasti, on tärkeää huolehtia tiedon oikeellisuudesta, saavutettavuudesta ja helppokäyttöisyydestä päätöksenteon tukena. Vaikka tälläkin hetkellä tietoa on paljon ja luontotiedon hallinnassa on useita toimivia järjestelmiä, tietojärjestelmät ja tiedon hallinta kaipaavat sääntelyn tasolla yhtenäistämistä, jotta olemassa oleva tieto olisi tehokkaammin hyödynnettävissä.

Ehdotettavassa laissa luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskeva sääntely tuotaisiin lain tasolle ja sitä tarkennettaisiin merkittävästi. Tarkentavat säännökset koskisivat viranomaisten tiedonhallintaan liittyviä tehtäviä, tietojärjestelmään talletettavia tietoja, tiedon laatua ja tietojen luovuttamista. Luonnonsuojelun tietojärjestelmään kuuluviin järjestelmiin, kuten Lajitietokeskukseen, voidaan jo nykyisin sisällyttää myös kansalaisten ja muiden toimijoiden keräämää luontotietoa, kuten lajihavaintoja, mikä merkittävästi lisää saatavilla olevaa luontotietoa. Tietojärjestelmää koskevassa sääntelyssä on huomioitu muun kuin viranomaisten tuottaman tiedon tallentaminen muun muassa säätämällä tiedon laadusta. Muun kuin viranomaisten tuottaman tiedon tallentaminen tietojärjestelmään ei muuttaisi sitä, että esimerkiksi luontoselvityksiä edellyttäviä hankkeita tai alueidenkäyttöä suunnitteleva toimija vastaa käyttämänsä tiedon oikeellisuudesta ja riittävydestä eri lakien mukaisissa menettelyissä.

Ehdotettavan uuden sääntelyn tarkoituksena on kehittää tiedon hallintaa, käsittelyä, saatavuutta ja avoimuutta sekä tukea tätä kautta luonnonsuojelulain toimeenpanoa ja vaikuttavuutta. Tietojärjestelmää käytettäisiin lain soveltamisen ja toimeenpanon lisäksi luonnonsuojelusuunnitelun ja valvonnan toteuttamiseen sekä luonnon monimuotoisuuden liittyvään seurantaan, arviointiin ja tutkimukseen. Kehittämällä luontotiedon laatua, määrää, saavutettavuutta ja hyödynnettävyyttä voidaan parantaa sekä syntyvien suojelupäätösten kohdentamista, laatua ja kustannustehokkuutta, että luontoarvojen huomioimista maankäytön suunnittelussa, ympäristönkäyttöhankkeiden päätöksenteossa ja muussa suunnittelussa. Monimuotoisuuden kannalta merkityksellistä on, että suojelutoimenpiteet kohdennetaan monimuotoisuuden kannalta tärkeisiin elinympäristöihin ja lajeihin, ja vastaavasti ympäristön käyttöä suunnitellaan monimuotoisuudeltaan vähempiarvoisiin kohteisiin.

Luontotiedon hallinnan kehittämisellä voisi olla merkittäviä positiivisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen. Muodostuvien positiivisten vaikutusten syntyminen riippuu kuitenkin siitä, kuinka nopeasti ja tehokkaasti eri toimijoiden luontotieto saadaan yhtenäistettyä ja liikkumaan tuottajien ja käyttäjien välillä, sekä siitä, miten helposti tieto on käyttäjien saatavilla. Luonnonsuojelun tiedonhallintaa koskevan sääntelyn vaikuttavuutta vähentää osaltaan se, että säännökset on kohdennettu pääasiassa viranomaisiin ja erilaisten tietojärjestelmien hallintaan, ei niinkään tiedon kokonaisvaltaiseen saavutettavuuteen esimerkiksi kansalaisten tai yhteisöjen näkökulmasta. Sääntely loisi kuitenkin pohjan tietojärjestelmien toimivuudelle ja tiedonhallinnan kehittämiselle.

Muutoksenhaku

Luonnon- tai ympäristönsuojelua edistävien yhteisöjen valitusoikeutta ehdotetaan osin sisällöllisesti hieman laajennettavaksi vähentämällä muutoksenhaun ulkopuolelle jäävien, suojelun kannalta olennaisten päätösten määrää. Muutoksella tuettaisiin lain luonnon monimuotoisuuden turvaamistavoitteiden saavuttamista sekä ympäristöperusoikeuden ja kansainvälisten velvoitteiden, erityisesti Århusin sopimuksen (SopS 121–122/2004, Yleissopimus tiedon saannista, yleisön osallistumisoikeudesta päätöksentekoon sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta ympäristöasioissa), toimeenpanoa ja toteutumista. Tarkoituksena olisi rekisteröityjen yhteisöjen kautta edistää yleisen edun turvaamista erityisesti paikallisesti ja alueellisesti kohdentuvien luonnonsuojelulain tarkoittamasta suojelusta myönnettävien poikkeussäännösten osalta. Nykyisestä laista poiketen yhteisöjen valitusoikeus laajennettaisiin koskemaan kaikkia suojelua koskevia poikkeuslupapäätöksiä, koska kysymys olisi koko lain tavoitteita koskevista ratkaisuksista, joilla lähtökohtaisesti heikennetään suojeltavien luonnonarvojen tilaa. Maanomistajien ja esimerkiksi elinkeinoharjoittajien osalta vastaavaa tarvetta ei ole, koska valitusoikeus toteutuu jo asianosaisuuden kautta.

Muutoksella edistetään kansalaisten osallistumista ympäristöä koskevaan päätöksentekoon, mikä vahvistaa edellytyksiä luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi, sillä päätöksenteon tukena oleva tieto saattaa olla esimerkiksi puutteellista tai perustua virheelliseen tulkintaan. Tästä syystä on tärkeää turvata kattava muutoksenhakumahdollisuus luonnon- tai ympäristönsuojelun edistämiseksi.

Valvonnan tehostaminen

Luonnonsuojelulain valvontatehtävät jakautuisivat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen kesken voimassa olevan lain ja myös käytännön mukaisesti. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontatehtäviin kuuluisi seurata toimintojen lainmukaisuutta ja lupavelvoitteiden noudattamista sekä valvoa lain rikkomuksia. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus käyttäisi luonnonsuojelun yleisen edun puhevaltaa ja valvoisi luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukien sekä avustusten käyttöä. Luonnonsuojelulain edellytysuhteen johdosta myös muiden ympäristölakien valvontaviranomaisten tulee yleisen edun nimissä valvoa luonnonsuojelulla turvattavien intressien huomioon ottamista päätöksenteossa. Metsähallitukselle kuuluvia valvontatehtäviä olisivat luonnonsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten valvonta valtion luonnonsuojelualueilla.

Luonnonsuojelun valvontaa suorittavalle viranomaiselle säädettäisiin lakiehdotuksessa oikeus välttämättömään tiedonsaantiin ja tarkastuksiin valvontatehtävän suorittamista varten. Uudet säännökset valvonnan järjestämisestä sekä tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudesta selkeyttäisivät viranomaisten tehtäviä ja vastuita ja edistäisivät viranomaisten mahdollisuutta suorittaa valvontatehtävät asianmukaisesti ja puuttua rikkomuksiin. Toimivalla ja tehokkaalla valvonnalla voitaisiin tehostaa luonnon monimuotoisuuden suojelua puuttumalla väärinkäytöksiin. Myös nykyisessä laissa olevan, vireillepano-oikeutta koskevan säännöksen painoarvoa nostettaisiin siirtämällä säännös pakkokeinosäätelyn yhteydestä omaan pykäläänsä, joskaan säännöksen sisältö ei muuttuisi nykyisestä. Haltuunotto-oikeutta täsmennettäisiin rajaamalla sitä koskeva toimivalta valtion luonnonsuojelualueilla erävalvontalain mukaisesti ja muutoinkin siten kuin metsästyks- ja kalastuslaissa valvonnasta säädetään.

Ehdotetussa luonnonsuojelulaissa säädettäisiin myös nykyistä yksilöidymmin luonnonsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisten tekojen, laiminlyöntien tai muiden toimien rangaistavuudesta. Tällä on tarkoitus pääasiassa saattaa sääntely vastaamaan perustuslain sille asettamia tarkkuus ja täsmällisyysvaatimuksia. Samalla sääntelyn selkeyttäminen ja rangaistavan toiminnan yksilöinti voi kuitenkin samalla edistää luonnonsuojelulain

valvontaa. Rangaistuksia koskevat säännökset ovat keskeinen osa lain asettamien velvoitteiden toimeenpanoa, ja siten sääntely toimii osaltaan luonnon monimuotoisuuden suojelun tukena.

4.2.4.3 Ilmastovaikutukset

Luonnonsuojelulain tavoitteisiin ehdotetaan lisättäviksi ilmastonmuutoksen sopeutumisen edistäminen. Muutoksen tarkoituksena olisi konkretisoida ja vahvistaa luonnon monimuotoisuuden vähenemisen ja ilmastonmuutoksen keskinäissuhdetta. Tunnistamalla näiden väliset kytkökset voitaisiin vahvistaa luonnonsuojelupolitiikan ja ilmastopolitiikan yhteensovittamista ja johdonmukaisuutta. Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja toimintaohjelma, alueelliset toimeenpanosuunnitelmat, osallistuminen luonnonsuojelusuunnitteluun sekä seuranta, yhdessä luontotiedon edistämisen kanssa voivat tukea strategioiden johdonmukaista yhteensovittamista. Luonnonsuojelu ja ilmastopolitiikan toimet voivat joissain tapauksissa olla myös ristiriidassa keskenään, minkä vuoksi on tärkeää tunnistaa niiden keskinäiset kytkökset ja parantaa sääntelyn johdonmukaisuutta. Tämä edellyttää, että luonnonsuojelulain säätelemä tiedontuotanto ja -hallinta palvelevat myös ilmastonmuutoksen sopeutumistoimien suunnittelua ja toteutusta suojelualueiden ulkopuolella.

Yhteys luonnon monimuotoisuuden suojelun ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen välillä on kaksisuuntainen. Suojelualueet ja niiden kytkeytyvyys ovat tärkeitä ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta. Voimassa olevan luonnonsuojelulain tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, ja kaikki nykyiseen lakiin sisältyvät ja esitetyt uudet säännökset, joilla tuetaan luonnon monimuotoisuuden suojelua ja luonnonsuojelualueverkoston kehittämistä, tukevat samalla yleistä sopeutumista ilmastonmuutokseen. Turvaamalla monimuotoisuutta voidaan yleisesti edistää ekosysteemien kykyä vastustaa erilaisia häiriötilanteita ja palautua niistä. Esimerkiksi luontopohjaiset ratkaisut tulvien hallinnassa ovat riippuvaisia monimuotoisista valuma-alueista. Tietyntyyppisillä sopeutumistoimilla voidaan puolestaan rajoittaa monimuotoisuuden heikkenemistä ilmastonmuutoksen edetessä.

Luonnon monimuotoisuutta voidaan pyrkiä turvaamaan kohdennetuilla toimilla tilanteessa, jossa ilmastonmuutos etenee ja heikentää lajien ja luontotyyppien selviytymismahdollisuuksia. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi ehdotetut uudet säännökset ilmastonmuutokseen sopeutumisesta luonnonsuojelun alueen perustamisedellytyksenä ja erityisesti suojeltavan lajin avustetun leviämisen mahdollistaminen.

Ekologinen kompensaatio edistäisi ilmastonmuutoksen sopeutumisen kannalta tärkeiden kohteiden suojelua tai ennallistamista. Kompensaation vapaaehtoisuus ja sen tulkinnallinen väljyys voisi tuottaa myös uudenlaisia innovaatioita sopeutumiseen.

Vaikutus on kuitenkin riippuvainen siitä, miten laajaa yksinomaan vapaaehtoisuuteen perustuva kompensaatiotoiminta olisi. Jos hyvitysten toteuttaminen jäisi suppeaksi, vain poikkeustapauksissa sovellettavaksi keinoksi, sen merkitys ilmastonmuutokseen sopeutumisessa jäisi myös vähäiseksi.

4.2.5 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.5.1 Luonnonsuojelulain yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin lähtökohta

Luonnonsuojelulain yhteiskunnalliset vaikutukset ovat luonteeltaan moninaisia, ajallisesti vaihtelevia, ja tiiviissä yhteydessä edellä esitettyihin talous-, ympäristö-, kansalaisyhteiskunta- ja viranomaisvaikutuksiin. Luonnon monimuotoisuuden sosiaalisia ulottuvuuksia tai sen työllä-

syys- ja aluekehitysvaikutuksia ei useinkaan voi erottaa esimerkiksi taloudellisista tai ympäristövaikutuksista, vaan ne kytkeytyvät monisäikeisesti toisiinsa. Luonnon monimuotoisuus liittyy läpileikkaavasti kaikkeen yhteiskunnalliseen toimintaan, ja viime kädessä asettaa sille myös reunaehdoja. Kuten taloudellisia vaikutuksia koskevassa jaksossa on todettu, luonnon monimuotoisuus mahdollistaa muun muassa luonnonvarojen ja ekosysteemipalvelujen varaan rakentuvan hyvinvoinnin. Monimuotoisuus heikkenee nopeammin kuin kertaakaan ihmiskunnan historiassa, millä on merkittäviä ja kauaskantoisia vaikutuksia luonnon säilymisen ohella laajemminkin koko yhteiskuntaan.

Luonnonsuojelulain ehdotuksilla pyritään osaltaan vastaamaan näihin haasteisiin, mutta on tarpeen tunnistaa, ettei luonnonsuojelulaki yksinään pysty pysäyttämään monimuotoisuuden heikkenemistä. Sen avuksi tarvitaan muun lainsäädännön, poliittisten päätösten, taloudellisten valintojen sekä viime kädessä myös ihmisten arvovalintojen tukea. Ehdotuksilla olisi vaikutuksia luontoarvojen turvaamisen ohella myös kansalaisten osallistumisen edellytyksiin, perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumiseen, suojelun hyväksyttävyyteen ja tietoyhteiskunnan kehittämiseen.

Luonnonsuojelua koskevan sääntelyn erityispiirteenä sen läpäisevyys, suuntautuminen tulevaisuuteen, paikkasidonnaisuus ja suojelun kohteiden epätasainen jakautuminen. Arvokkaat luontokohteet, kuten luontotyytit, eliölajit tai suojelualueet sijoittuvat esimerkiksi yksittäisen maanomistajien näkökulmasta välillä sattumanvaraisesti, mikä voi joissakin tilanteissa johtaa myös vaikutusten kohdentumisen epätasaiseen jakautumiseen. Tämä voi olla yhdenvertaisuuden näkökulmasta haaste, mihin pyritään osittain vastaamaan sääntelyn joustavuudella sekä taloudellisten korvausten mahdollisuudella. Toisaalta luonnonsuojelulain ehdotusten tavoitteena on vahingollisten luontovaikutusten estämisen ohella myös ihmisen elinolosuhteiden parantaminen ja esimerkiksi ympäristön virkistys- ja terveysvaikutusten edistäminen, joten ehdotukset ovat vaikutuksiltaan myös kollektiivisia, kaikkia hyödyttäviä.

4.2.5.2 Osallistumisoikeuksien, yhteistyön ja tiedonvaihdon kehittäminen

Ehdotettavaan lakiin ehdotetaan useita muutoksia, joiden tarkoituksena on parantaa viranomaisien, yksityisten henkilöiden ja kolmannen sektorin osallistumismahdollisuuksia sekä kehittää yhteistyötä ja tiedonvaihtoa luonnonsuojelulain mukaisissa menettelyissä. Ehdotuksilla pyritään myös lisäämään luonnonsuojelun ja sitä koskevan lainsäädännön hyväksyttävyyttä. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet vahvistaisivat yhtäältä kansalaisten ja toisaalta maanomistajien tiedonsaantia, lisääisivät tietämystä luonnon monimuotoisuudesta sekä vahvistaisivat osallistujien vastuullisuutta elinympäristöstään. Muutosten positiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia olisivat kansalaisyhteiskunnan toiminnan vahvistaminen ja toimijoiden välisen yhteistyön ja suhteiden lisääntyminen ja paraneminen.

Useat ehdotetut muutokset edistäisivät myös perusoikeuksien, kuten esimerkiksi yhdenvertaisuuden, saamelaiskulttuurin ylläpitämisen ja ympäristöperusoikeuden, toteutumista. Uudeksi lain tavoitteeksi ehdotetaan kansalaisten luonnontuntemuksen ja ympäristötietoisuuden lisäämistä. Lisäksi uusi ympäristötietoisuussäännös asettaisi valtion viranomaisille veloitteen edistää toiminnassaan luontokasvatusta ja ympäristötietoisuutta luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Nämä muutokset tukisivat Århusin yleissopimuksen sekä EU:n ympäristötietodirektiivin (2003/4/EY) ja osallistumisdirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi yleisön osallistumisesta tiettyjen ympäristöä koskevien suunnitelmien ja ohjelmien laatimiseen sekä neuvoston direktiivien 85/337/ETY ja 96/61/EY muuttamisesta yleisön osallistumisen sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeuden osalta 2003/35/EY) toimeenpanoa. Lisäksi ehdotetut säännökset saamelaiskulttuurin turvaamiseksi vahvistaisivat alkuperäiskansojen osallistumista,

mikä osaltaan vahvistaisi sekä luonnon monimuotoisuuden ylläpitämistä, että perusoikeuksien toteutumista.

Laissa uutena tieteellisenä asiantuntijaelimenä säädettävä luontopaneeli tukisi luonnonsuojelulain toimeenpanoa vahvistamalla tieteellisen tiedon hyödyntämistä päätöksenteossa. Säättämällä luontopaneelin tehtävistä ja rahoituksesta vahvistettaisiin EU:n ja kansallisten biodiversiteettitavoitteiden pitkäjänteistä ja johdonmukaista toimeenpanoa, jolla olisi positiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Luontopaneelista säättäminen vastaisi ilmastolaissa ilmastopaneelista säädettyä, mikä osaltaan edistäisi monimuotoisuus- ja ilmastopolitiikan yhteensovittamista ja niiden tieteellistä pohjaa.

Valtakunnallisen luonnon monimuotoisuusstrategian ja toimintaohjelman sekä alueellisen toimeenpanosuunnitelman valmistelut kokoaisivat eri sektoreiden toimijoita yhteen turvaamaan monimuotoisuutta. Ehdotetun osallistuminen ja vuorovaikutus -säännöksen tarkoituksena olisi tukea osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia luonnonsuojelusuunnittelussa kokonaisvaltaisesti ja tätä kautta tukea kaikkien vastuuta luonnon monimuotoisuudesta. Suunnitelmia ja ohjelmia, samoin kuin luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmia valmisteltaessa olisi lisäksi varmistettava riittävä julkinen viestintä sekä yhteistyö ja vuorovaikutus eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa. Säännökset edistäisivät luontotietoisuutta, lisäisivät alueellisten toimijoiden omistajuutta ja mahdollisuutta osallistua luonnon monimuotoisuusstrategian alueelliseen toimeenpanoon. Suunnittelun kokonaisjärjestelmän kehittäminen vaikuttaisi positiivisesti eri toimijoiden mahdollisuuksiin vaikuttaa ja osallistua luonnonsuojelusuunnitteluun ja ennakoida suunnittelun vaikutuksia. Säännökset lisäisivät viranomaisten ja muiden toimijoiden vuorovaikutusta ja tätä kautta rakentaisivat luottamusta.

Vapaaehtoiset, alueelliset luonnonsuojelun toimenpideohjelmat voivat kehittyä laajasti hyväksytyksi luonnonsuojelun keinoksi, jos ne tuovat toimijoita yhteen ja vahvistavat jo olemassa olevia yhteistyöverkostoja ja luovat uusia. Välillisesti tämä voi vahvistaa luottamusta, jaettua tarkoitusta ja osallistumista luonnonsuojelussa. Jos myös alueellisella tasolla määritetään toiminnalliset, määrälliset ja ajalliset tavoitteet, mahdollisuudet saavuttaa valtakunnallinen monimuotoisuuden turvaamisen tavoite saattaisivat parantua. Vaikuttavuuden taso riippuu myös siitä, päättävätkö elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset laatia alueellisia toimeenpanosuunnitelmia.

Uusi säännös rahallisesta avustuksesta luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon edistämiseen tukisi ympäristöperusoikeuden toteutumista ja kaikkien mahdollisuutta edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua. Avustuksella rahoitettavat hankkeet vahvistaisivat kansalaisyhteiskuntaa kansalaisten omaehtoisen toiminnan ja ympäristövastuun kautta sekä lisäisivät myös luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä. Avustusta voisivat hakea myös järjestöt ja yhdistykset, mikä tukisi niiden asemaa ja toimintamahdollisuuksia. Myös kunnilla olisi mahdollisuus hakea avustusta luonnon monimuotoisuuden suojeluun ja hoitoon, mikä kannustaisi kuntia ottamaan nykyistä enemmän vastuuta luonnon monimuotoisuuden suojelusta alueellaan. Avustus vahvistaisi kuntien edellytyksiä ja osallistumista luonnon monimuotoisuutta edistäviin toimiin, joilla voisi olla paikallisesti merkitystä niin luonnon kuin kuntalaistenkin näkökulmasta.

Maisemanhoitoalueet lisäisivät paikallista ja alueellista osallistumista sekä vastuuta ympäristöstä. Maisemanhoitoalueiden perustamiseen liittyvästä vuorovaikutuksesta säädettäisiin tarkemmin, mikä parantaisi alueellisten toimijoiden osallisuutta. Maisemanhoitoalueen hoito- ja käyttösuunnitelma samoin kuin luonnonsuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma tulisi lisäksi saamelaisten kotiseutualueella laatia vuorovaikutuksessa saamelaisyhteisöjen kanssa siten, että saamelaisten perinteinen tieto olisi osa suunnittelun tietoaineistoa. Tätä kautta sääntely tukisi saamelaisten perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin.

4.2.5.3 Vapaaehtoisten suojelukeinojen ja monimuotoisuuden edistämistehtävien kehittäminen

Voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa lähtökohtana on, että suojelu on pyrittävä toteuttamaan ensisijaisesti vapaaehtoisin keinoin. Esimerkkeinä vapaaehtoisen luonnonsuojelun toimenpideohjelmista voidaan mainita Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma METSO ja Helmi-elinympäristöohjelma, joiden puitteissa on toteutettu laajasti vapaaehtoista suojelua. Näiden vapaaehtoisuuteen perustuvien toimintaohjelmien säädösperustaa on tarve vahvistaa muun muassa oikeusturvan ja hyväksyttävyyden kannalta sekä toiminnan jatkuvuuden, seurannan, arvioinnin ja läpinäkyvyyden näkökulmasta. Luonnonsuojelulain toimivuusarvioinnissa on ehdotettu, että luontotyyppien ja lajien vapaaehtoisen suojelun muotoja ja kannustimia olisi syytä kehittää. Tähän on vastattu sisällyttämällä ehdotettavaan lakiin muun muassa säännökset vapaaehtoisista alueellisista luonnonsuojelun toimenpideohjelmista, tukijärjestelmästä ja vapaaehtoisesta luontoarvojen heikentämisen hyvittämisestä.

Luonnonsuojelualueiden perustamisedellytyksiin esitetään lisättäväksi, että alueella olisi erityistä merkitystä luontotyyppien ja eliölaajien mahdollisuuksille sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Koska luonnonsuojelualueiden perustamisedellytyksiä koskeva säännös ei suoraan velvoita suojelemaan alueita, säännös ei suoraan vaikuttaisi valtion maiden käyttöön tai yksityisten maanomistajien oikeuksiin, vaan lähinnä mahdollistaisi vapaaehtoisessa suojelussa myös ilmastonmuutokseen varautumisen.

Avustuksilla, joita myönnettäisiin uhanalaisten luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen ennallistamis-, kunnostus- ja hoitotoimien toteuttamiseksi, olisi paitsi vaikutusta luonnon monimuotoisuuteen myös positiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Rahallinen avustus motivoisi vapaaehtoisen suojeluun, ja sen voi olettaa houkuttelevan sellaisia maanomistajia suojelemaan luontoa, jotka eivät ole sitä aiemmin tehneet. Oikein kohdennettuna vapaaehtoisen suojelun potentiaali on ilmeisen suuri suojelun lisäämisen kannalta. Välillisesti muutos voisi vaikuttaa positiivisesti maanomistajien ja yritysten kiinnostukseen ja sitoutumiseen luontoarvojen suojeluun. Tukijärjestelmän vaikutukset voisivat kasvaa ajan kuluessa, mikäli mekanismin suosio ja tunnettuus kasvaisivat maanomistajien ja yritysten keskuudessa.

Vapaaehtoisella ekologisella kompensatiolla olisi pieniä positiivisia vaikutuksia yhteiskuntaan, mutta vaikutuksiin liittyy merkittäviä epävarmuuksia. Kompensatio voisi tuoda erilaisia toimijoita yhteen ja auttaa etsimään monihyötyisiä ratkaisuja. Käytännön toteutus ja kiistat voisivat vaikuttaa kompensatiion hyväksyttävyyteen voimakkaasti. Positiivisten yhteiskunnallisten vaikutusten toteutuminen ja kompensatioinstrumentin hyväksyntä edellyttävät avointa tiedotusta ja kansalaisosallistumista. Tämä on tärkeää esimerkiksi virkistysarvojen osalta, jotka ovat vahvasti sidoksissa paikkaan.

Yritysten vapaaehtoisen kompensatiion uskottavuutta lisäisi, että kriteerit olisivat asetettu lain-säädännön tasolla. Vapaaehtoisen kompensatiion verifiointi viranomaistoimintana parantaisi yritysten mahdollisuuksia osoittaa toteuttavansa kansainvälisessä rahoituksessa lisääntyvästi käyttöön otettavaa ”no net loss” -edellytystä sekä kestävän rahoituksen taksonomian mukaista ”do no significant harm” -edellytystä. Näin ollen se parantaisi yritysten mahdollisuutta kestävän rahoituksen saamiseen. Kestävän rahoituksen taksonomian tarkoituksena on luoda EU:n laajuisen rahoituksen kestävyuden luokittelujärjestelmä, jonka perusteella sijoituksia voidaan kohdentaa. Kyseessä on niin sijoittajia, yrityksiä kuin jäsenvaltioita palveleva työkalu, jonka avulla voidaan suunnitella ja suunnata rahoitusta siirtymälle vähähiilisiin, resurssitehokkaisiin ja resilientteihin yhteiskuntiin.

Ehdotetut uudet säännökset luonnonsuojelun viranomaisista ja muista toimijoista selkeyttäisivät viranomaisten keskinäisiä tehtäviä ja toimivaltasuhteita, mikä edistäisi myös monimuotoisuuden turvaamista. Uudet säännökset selkeyttäisivät luonnonsuojelulain perustuslainmukaisuutta erityisesti Suomen ympäristökeskuksen, Luonnontieteellisen keskusmuseon ja Luontopaneelin tehtävien sekä luonnonsuojelun tiedonhallinnan osalta.

4.2.5.4 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Lakiehdotuksen kannalta hallituksen esitykseen liittyy useita perusoikeuksia, jotka on otettava valmistelussa huomioon. Niistä keskeisimmät ovat vastuuta ympäristöstä koskeva perustuslain 20 §:n 1 momentti, oikeutta terveelliseen ympäristöön ja kansalaisten osallistumista elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon koskeva 20 §:n 2 momentti sekä 15 §:ssä säädetty omaisuuden suoja. Niiden ohella ehdotettavalla sääntelyllä on merkitystä myös perustuslain 17 §:n 3 momentissa turvatuun saamelaisiin oikeutta oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen koskevan säännöksen, 18 §:ssä säädetyn elinkeinovapauden, 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuuden, 21 §:n oikeusturvan, 22 §:n mukaisen perusoikeuksien turvaamisen sekä 124 §:ssä säädetyn julkisen hallintotehtävän antamista muulle kuin viranomaiselle koskevan säännöksen kannalta. Ehdotettuihin säännöksiin sisältyy lisäksi useita asetuksenantovaltuuksia, joten esitystä on käsiteltävä perustuslain 80 §:ssä säädetyn asetuksen antamisen ja lainsäädäntövallan siirtämisen valossa.

Perustuslakivaliokunta on (PeVM 25/1994 vp) asettanut seuraavat edellytykset perusoikeuksien rajoittamiselle: rajoitusten tulee perustua laintasoiseen säädökseen, rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä, rajoitusperusteiden tulee olla perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä, painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia, lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen kuuluvaa rajoitusta, rajoitusten tulee olla välttämättömiä tavoitteen saavuttamiseksi sekä laajuudeltaan oikeassa suhteessa perusoikeuksien suojaamaan oikeushyvään ja rajoituksen taustalla olevaan yhteiskunnalliseen intressin painoarvoon, perusoikeutta rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä eivätkä rajoitukset saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Rajoitusedellytysten ohella on kiinnitettävä huomiota lainsäädännön yleiseen hyväksyttävyyteen eri tavoitteiden ja eri tahojen näkökulmasta. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen asettaa luonnonsuojelulain lähtökohdat, ja rajoitusten taustalla olevaa monimuotoisuuden turvaamista koskevaa intressiä on pidettävä painoarvoltaan erittäin merkittävänä. Samalla on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota maanomistajan asemaan, koska laissa asetetut rajoitukset kohdentuvat yleensä paikallisesti, usein yksittäisen maanomistajan alueen käyttömahdollisuuksia kaventaen. Tästä syystä lakiehdotusten on oltava oikeudenmukaisia, yhdenvertaisia ja tasapuolisia.

Lakiehdotuksen ja perustuslain säännösten välistä suhdetta on tarkasteltu laajemmin ja yksityiskohtaisemmin jäljempänä esityksen jaksossa 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.

Ehdotuksissa on perustuslain ohella huomioitu myös kansainväliset sopimukset, kuten esimerkiksi luonnon monimuotoisuutta koskeva yleissopimus, joka luo pohjaa monimuotoisuuden kansalliselle sääntelylle. Sopimus tunnustaa myös alkuperäiskansojen läheisen ja perinteisen riippuvuuden biologisista luonnonvaroista sekä alkuperäiskansojen perinteisen tiedon merkityksen luonnon monimuotoisuuden suojelulle. Myös Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitean mukaan kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 6/1976, KP-sopimus) 27 artikla merkitsee muun muassa velvollisuutta talou-

dellisten toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen siten, että saamelaisten elinkeinon, kuten poronhoidon, taloudellinen kannattavuus säilyy. Saamelaiskulttuurilla on siten suora yhteys luonnon monimuotoisuuden säilymiseen, mikä on tärkeä yhteiskunnallinen lähtökohta.

Ehdotuksissa on huomioitu myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen (63/1999) vaatimukset, joskin ne ovat varsin yhdenmukaisia kansallisen perustuslain kanssa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsittelemien merkittävien ympäristöongelmien kirjo on laaja. Niihin lukeutuvat äänisaaste, jätteet ja muut saasteet, luonnonkatastrofit ja kaivosonnettomuudet (katso esimerkiksi ECtHR *Tătar v. Romania*, 27 January 2009, ECtHR *Grikovskaya v. Ukraine*, 21 July 2011, ECtHR, *Taşkin and Others v. Turkey*, 10 November 2004). Oikeuskäytännön perusteella voidaan tiivistää, että myös valtiolle voi syntyä ympäristövastuu, vaikka vahingon aiheuttaja on yksityinen taho. Ympäristötapauksissa velvoitteeksi on katsottu esimerkiksi ennaltaehkäisyvelvoite riittävän lainsäädännön turvaamisen kautta, tiedotusvelvoite sekä toiminnan kontrollivastuu. Yksi keskeisistä velvoitteista on huolehtia, että lainsäädäntöä noudatetaan ja yksilöillä on pääsy riittäviin oikeussuojakeinoihin. Lisäksi lukuisissa ympäristöprosessioikeudellisia kysymyksiä käsittelevissä tapauksissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen linja on muistuttanut Århusin sopimuksen (122/2004) standardeja, jolloin huomiota on kiinnitetty mm. riittävän tiedonsaannin, osallistumisen ja muutoksenhaun turvaamiseen.

Tältä osin lakiehdotus täyttää varsin hyvin Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimukset, sillä ehdotuksissa parannetaan tiedonsaannin, osallistumisen ja muutoksenhaun edellytyksiä monin tavoin. Luonnonsuojelusuunnittelun ja siihen liittyvän vuorovaikutuksen avulla pyritään vahvistamaan oikeutta sekä tiedonsaantiin että osallistumiseen. Tätä täydentää uusi luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskeva sääntely, jolla luodaan nykyistä selvemmat lähtökohdat ajantasaisen luontotiedon hyödyntämiselle. Muutoksenhaun osalta kansallinen lainsäädäntö on jo nyt varsin hyvällä tasolla, luonnonsuojelulaki mukaan lukien. Nykyiseen sääntelyyn ehdotetaan nyt asiallisia täydennyksiä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä on painotettu myös niin sanottujen positiivisten toimintavelvoitteiden oppia, jolla on merkitystä myös luonnonsuojelulain valmistelussa. Positiivisten toimintavelvoitteiden on katsottu edellyttävän esimerkiksi sitä, että varmistetaan tehokkaiden selvitysten ja ympäristövaikutusten arviointi sekä riittävä oikeudellinen sääntely ja valvonta. Lakiehdotusta voi pitää näiden vaatimusten näkökulmasta varsin kattavana. Lisäksi on otettava huomioon, että lakiehdotus huomioi myös maanomistajien aseman ja oikeusturvan. Ehdotuksiin sisältyy kattava korvausjärjestelmä, toimivat tiedonsaanti- ja osallistumismenettelyt sekä mahdollisuus muutoksenhakuun.

Ehdotettavan luonnonsuojelulain säännösten ei arvioida oleva ristiriidassa perustuslain tai Euroopan ihmisoikeussopimuksen kanssa, vaan edistävän näissä olevien vaatimusten toimeenpanoa eri tavoin.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Lain uudistamisen yleiset sääntelyvaihtoehdot

Voimassa oleva luonnonsuojelulaki (1096/1996) ja sen nojalla annettu luonnonsuojeluasetus (160/1997) ovat olleet voimassa vuodesta 1997 asti. Vaikka laki on edelleen osin toimiva, toimintaympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia luonnonsuojelulain voimassaolon aikana ja myös näköpiirissä oleva kehitys haastaa toimenpiteisiin.

Toimintaympäristön muutoksista johtuen luonnonsuojelulainsäädännön uudistamista koskevan hankkeen alussa on ympäristöministeriössä tarkasteltu sääntelystrategiaa ja tarvetta sääntelyn uudistamiselle. Uhanalaisuusarviointien tulosten perustella monimuotoisuuden kehityssuuntaa ei tähänastisilla toimilla ole saatu käännettyä kuin yksittäisten lajien osalta, minkä lisäksi ilmastomuutos nopeuttaa ja voimistaa entisestään monia luonnossa tapahtuvia negatiivisia muutoksia. Myös luonnonsuojelulain toimivuusarviointit ja tieteelliset selvitykset osoittavat selvästi, että luonnon monimuotoisuuden turvaaminen edellyttää uusia toimia niin luonnon suojeluun, hoitoon kuin käytön kestävyuden turvaamiseen. Nykyisillä ohjauskeinoilla ja toisaalta vapaaehtoisuuteen perustuvilla toimenpiteillä ei ole kyetty pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä. Luonnonsuojelulain uudistamista on pidettävä tästä syystä välttämättömänä.

Valmistelun alkuvaiheessa oli esillä lain rakenteellisten ja sisällöllisten muutosten tarve, mahdolliset vaihtoehdot sekä uudistuksen laajuus. Lisäksi on pohdittu uudelle luonnonsuojelulaille asetettua tavoitetasoa, sillä luontokadon jatkuminen asettaa sääntelyn kehittämislle huomattavia haasteita. Valmistelun alkuvaiheessa pidetyissä julkisissa kuulemisissa on esitetty esimerkiksi Ruotsin ympäristökaaren kaltaista ympäristösääntelyn kokonaisratkaisua tai kokonaan uudenlaista, puitelain kaltaista biodiversiteettilakia. Nämä vaihtoehdot olisivat edellyttäneet koko lainsäädäntöjärjestelmämme uudistamista. Lisäksi esillä oli osin rajatumpi vaihtoehto, jossa voimassa olevan luonnonsuojelulain rakennetta ja systematiikkaa olisi kokonaisvaltaisesti uudistettu. Luonnonsuojelua koskevan lainsäädännön kokonaisvaltaisempi uudistus tai jopa sen yhdistäminen muun ympäristölainsäädännön kanssa (kuten Ruotsin ympäristökaari) olisi saattanut vahvistaa luonnon monimuotoisuuden läpileikkaavaa huomioon ottamista kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Tämä olisi kuitenkin edellyttänyt huomattavan laajaa yhteiskunnallista keskustelua koko ympäristölainsäädännön lähtökohdista ja tavoitteista sekä lisännyt toimintaympäristön epävarmuutta sekä hallinnollisia kustannuksia. Koska nykyisen luonnonsuojelulain arvioitiin edelleen toimivan suhteellisen hyvin, kokonaisvaltaista järjestelmätason muutosta ei pidetty tarkoituksenmukaisena.

Valmistelussa päädyttiin esittämään maltillisempaa, pitkälti nykyisen lain rakenteen pohjalle perustuvaa uudistusta. Ratkaisussa otettiin huomioon myös sidosryhmien kuulemisissa esitetyt näkemykset. Nykyinen laki on jo 25 vuotta vanha, mutta se on – eräiden sen voimaantulon jälkeen tehtyjen osittaisuudistusten myötä – osoittautunut monin paikoin yhä toimivaksi. Nykyisen lain rakenteellisen selkeyden, toimivien perusratkaisujen sekä vakiintuneiden tulkintojen ohella myös uudistukselle asetettu aikataulu vaikutti osaltaan valittuun valmisteluvaihtoehtoon. Lain uudistaminen voimassa olevaa sääntelyä mahdollisuuksien mukaan hyödyntäen edistää jatkuvuutta ja mahdollistaa hyviksi koettujen käytäntöjen kehittämisen. Tämän lisäksi uusilla ehdotuksilla voidaan sekä vahvistaa nykyistä sääntelyä, että luoda välineitä, joilla kyetään vastaamaan aiempaa tehokkaammin monimuotoisuuden vähenemiseen.

Uudessa luonnonsuojelulakiehdotuksessa voimassa olevan luonnonsuojelulain yleinen rakenne ja sen useat pykälät, sekä myös eräät luvut, säilyisivät sisällöllisesti pitkälti ennallaan. Esimerkiksi luonnonsuojelualueita, Natura 2000 -alueita, monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukemista, korvauksia sekä valvontaa koskevat säännökset säilyisivät pääasiassa nykyisessä muodossaan, kuitenkin niin, että havaitut puutteet korjataan ja säännöksiä täsmennetään tarpeen mukaan. Esimerkiksi eliölajien suojelua koskeva lukuun ehdotetaan joitakin muutoksia ja lisäyksiä, mutta valtaosa säännöksistä säilyisi ennallaan. Luonnonsuojelulain nykyisiin lukuihin lisätäisiin sekä uusia säännöksiä että kokonaan uusia lukuja, osin nykyisen sääntelyn selkeyttämiseksi, osin kokonaan uusien säännösten luomiseksi. Lain uusissa luvuissa säädettäisiin luonnonsuojelun hallinnosta, eliölajien vaihdantaa, maastantuontia ja maastavientiä koskevista säännöksistä, luontotiedon hallinnasta sekä ekologiseen kompensatioon liittyvästä luonnonarvojen tuottamisesta ja vapaaehtoisen hyvittämisen varmentamisesta.

5.1.2 Esillä olleiden vaihtoehtojen lähtökohdat

Tehtyjen arviointien, aiempien selvitysten ja sidosryhmäkuulemisten pohjalta projektiryhmälle ehdotettiin valmistelun pohjaksi niin sanottua teemakohtaista tarkastelua. Sen ajatuksena oli tunnistaa keskeisiä, sääntelyä läpileikkaavia teemoja, joiden kautta luonnonsuojelulain muutos- tarpeita olisi perusteltua tarkastella. Teemoiksi valikoituivat seuraavat kokonaisuudet: ilmas- tonmuutos, lajisuojelun parantaminen, luontotyypisuojelun parantaminen, luontotiedon hal- linta sekä luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja kannustimet. Myös teemojen ulkopuolelle jäävää sääntelyä pidettiin mukana valmistelussa, jotta ehdotuksesta muodostuisi johdonmukai- nen ja kattava kokonaisuus.

Teemojen osalta on kuultu asiantuntijoita ja niistä on laadittu erillisiä muistiota. Teematarkas- telussa tunnistettiin luonnonsuojelulain keskeisiä muutostarpeita ja tehtiin niihin perustuvia muutosehdotuksia lakiin. Projektiryhmälle on tämän pohjalta tehty ehdotuksia sääntelyn kehittä- miseksi ja pyritty tarjoamaan myös mahdollisia sääntelyvaihtoehtoja. Projektiryhmän jäse- niltä on pyydetty työn aikana kirjallisia kommentteja teematarkastelussa syntyneisiin muutos- ehdotuksiin, lain rakenteeseen, pykäläluonnoksiin ja yksityiskohtaisiin sekä yleisperusteluihin.

Yleisesti esillä olleiden sääntelyvaihtoehtojen osalta voidaan todeta, että valmistelussa on tun- nistettu tarve kehittää sekä oikeudellisesti velvoittavia että vapaaehtoisuuteen perustuvia kei- noja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Vapaaehtoisilla suojelutoimilla on merkitystä monimuotoisuuden turvaamisessa, eikä voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa näitä keinoja ole perinteisesti juuri tunnistettu. Tätä on lakiehdotuksessa pyritty osin muuttamaan, ja ehdo- tuksiin sisältyy suojelun vapaaehtoisuuteen pohjautuvia säännöksiä. Tällaisia ovat esimerkiksi monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukijärjestelmä, vapaaehtoisten luonnonsuojeluohjel- mien säädösperustan vahvistaminen, mahdollisuus toteuttaa maanomistajien suostumukseen perustuvia hoitotoimia sekä vapaaehtoisen ekologisen kompensaation edistäminen. Vapaaeh- toiset suojelukeinot eivät kuitenkaan riitä pysäyttämään monimuotoisuuden heikentymistä, ja myös oikeudellisesti velvoittavan sääntelyn vahvistaminen on välttämätöntä. Esimerkiksi uhan- alaiset luontotyypit ja lajit edellyttävät tiukkaa suojelua, vapaaehtoisen suojelun ohella, minkä vuoksi ehdotetut muutokset on rakennettu velvoittavien kieltojen ja rajoitusten varaan. Sama koskee myös Natura 2000- ja luonnonsuojelualueiden rauhoitusta koskevaa sääntelyä. Tämä vapaaehtoisuuden ja velvoittavuuden välinen jako on osaltaan vaikuttanut myös sääntelyssä tar- kastelussa olleisiin ja ehdotuksissa esitettyihin vaihtoehtoihin.

Valmistelussa on ollut esillä eri toteuttamisvaihtoehtoja sääntelyn toteuttamiseksi esimerkiksi yleisten periaatteiden, luontotyyppien ja eliölajien suojelun, luonnonsuojelualueiden malminet- sinnän, ekologisen kompensaation ja muutoksenhaun laajuuden osalta. Selkeä lähtökohta on kuitenkin ollut, että ehdotusten tulee vastata uudistuksen keskeiseen tavoitteeseen vahvistaa luonnon monimuotoisuuden turvaamista.

5.1.3 Yleiset periaatteet

Lain yleisten säännösten osalta valmistelussa pohdittiin erityisesti tarvetta varovaisuusperiaat- teen ja selvilläolovelvollisuuden kirjaamisesta lakiin. Varovaisuusperiaate on osa voimassa ole- vaa oikeutta, ja sitä sovelletaan vakiintuneesti. Näin ollen sen kirjaaminen lakitasolle ei olisi välttämätöntä, mutta toisi periaatteen näkyväksi. Toisaalta oikeudellisen periaatteen nostaminen lainsäädäntöön voisi luoda sääntelyn tulkintaan epävarmuutta. Varovaisuusperiaatteen kirjaa- mista lakiin pidettiin kuitenkin tarpeellisena, koska se lisäisi sääntelyn läpinäkyvyyttä ja sel- keyttäisi varovaisuusperiaatteen asemaa osana luonnonsuojelulain soveltamista ja tulkintaa.

Selvilläolovelvollisuuden käsite sisältyy muun muassa ympäristönsuojelulakiin ja lakiin ympäristövaikutusten arvioinnista, mutta käsite ei ole suoraan siirrettävissä luonnonsuojelulakiin lakien erilaisen luonteen ja soveltamisalan johdosta. Selvilläolovelvollisuudesta säättäminen saattaisi aiheuttaa epäselvyyttä sen tosiasiallisesta vaikutuksesta lain säännösten soveltamiseen. Toisaalta valmistelussa pidettiin perusteltuna korostaa jokaisen velvollisuutta olla tietoinen toimintansa vaikutuksista luontoon, koska lakiin sisältyy lukuisia kieltoja ja rajoituksia, jotka edellyttävät ymmärrystä ja tietoa toiminnan vaikutuksista. Luonnonsuojelulain säännökset jo muutoinkin edellyttävät usein erilaisten toimenpiteiden vaikutusten selvittämistä. Näin yleinen selvilläolo lain yleisissä säännöksissä osaltaan edistäisi luonnonsuojelulain säännösten noudattamista.

Lausuntopalautteessa selvillä olosta säättäminen sai sekä kannatusta että kritiikkiä. Valmistelussa päädyttiin kuitenkin siihen, ettei selvilläolosta ole välttämätöntä säätää laissa. Selvilläolon sisällyttäminen lain 1 lukuun saattaisi johtaa tulkinnalliseen epäselvyyteen sen velvoittavuudesta, erityisesti suhteessa maanomistajaan tai muuhun toimijaan arvioitaessa toimenpiteiden rangaistavuutta ja yleisemminkin sitä, mitä maanomistajalta tai toiminnanharjoittajalta tulee edellyttää luontoon kohdistuvia toimenpiteitä suunniteltaessa. Tämä epäselvyys olisi voinut myös tarpeettomasti lisätä esimerkiksi maanomistajan tai elinkeinonharjoittajien taloudellisia kustannuksia.

5.1.4 Luontotyyppien suojele

Luontotyyppien suojelelun vaihtoehtoina on pohdittu nykyisen lain 29 §:n mukaisen suojelelujen luontotyyppien listan laajentamista, vesilain ja metsälain luontotyyppisääntelyn vahvistamista, luontotyyppien suoraan lain nojalla tapahtuvaa suojelelun metsälain ja vesilain tapaan, perinnetuontotyyppien erottamista omaksi suojelelukategoriakseen sekä uhanalaisten luontotyyppien sääntämistä asetuksessa ja huomioon ottamisen vahvistamista. Luontotyyppien suojelelun vahvistaminen on uudistuksen keskeisimpiä tavoitteita, minkä vuoksi esillä on ollut useampia eri vaihtoehtoja.

Luontotyyppien suojelelun osalta oli esillä vaihtoehto, jossa suoraan lain nojalla tiukasti suojelellettu luontotyyppi olisivat osa rajausmenettelyä. Tätä olisi puoltanut rajauspäättömenettelyn vakiintuneisuus ja maanomistajan oikeusturvaan liittyvät näkökulmat. Maanomistajan näkökulmasta viranomaisen rajauspäättömenettely koetaan lähtökohtaisesti toimivaksi ja ennakoitavuutta edistäväksi suojelelukeinoksi. Tämä olisi mahdollisesti myös vähentänyt uuden sääntelyn toteuttamiseen ja tulkintaan liittyvää epävarmuutta. Toisaalta rajausmenettely on käytännössä osoittautunut melko tehottomaksi ja hallinnollisesti raskaaksi suojelelukeinoksi, mikä puoltaa uusien suojelelukeinojen kehittämistä. Suoraan lakiin perustuvaa, vain harvoja luontotyyppiejä koskevaa suojelelun pidettiin tarpeellisenä mekanismina, koska ehdotettujen kahden luontotyypin kaikki edustavat esiintymät on tarpeen turvata. Nämä luontotyyppit ovat melko hyvin tunnistettavia, ja niiden sijainti on laajalti tiedossa. Tästä syystä ehdotusta näiden luontotyyppien tiukaksi suojeleluksi pidettiin perusteltuna.

Lakiehdotus sisältää myös säännöksen uhanalaisten luontotyyppien huomioonottamisesta, jonka tarkoituksena on kiinnittää huomiota asetuksessa erikseen säädettyjen luontotyyppien ja lajien turvaamiseen muun lainsäädännön mukaisessa päätöksenteossa. Luonnonsuojelulain toimivuusarviointien yhtenä keskeisenä viestinä on ollut, että erityisesti uhanalaisten luontotyyppien ja myös lajien painoarvoa muun lainsäädännön mukaisessa päätöksenteossa tulee lisätä. Käytännössä uhanalaisten lajien ja luontotyyppien suojelele on jäänyt usein puutteelliseksi, ellei kyse ole erikseen rajausmenettelyn tai lintu- ja luontodirektiivien alaisista kohteista.

Valmistelussa päädyttiin ehdottamaan erillisen, viranomaisiin kohdennetun huomioonottamista koskevan säännöksen lisäämistä luonnonsuojelulakiin. Toteuttamisen osalta esillä oli useampi vaihtoehto. Suppean vaihtoehdon mukaisesti viranomaisen velvollisuus ottaa uhanalaiset luontotyypit huomioon koskisi vain eri laeissa erikseen rajattuja lupa- ja hyväksymismenettelyitä. Toisena vaihtoehtona oli laaja, kaikkia ilmoituksia, lupia tai muita hyväksyntää edellyttäviä menettelyitä koskeva huomioonottovelvollisuus. Alkuvaiheessa valmistelussa ehdotettiin edellä mainitun laajan vaihtoehdon mukaista huomioonottamisvelvollisuutta. Suppean vaihtoehdon osalta soveltamisalan rajallisuutta pidettiin prosessin ennakoitavuuden kannalta parempana vaihtoehtona, mutta luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta sen vaikuttavuus olisi ollut heikompi. Laajempi vaihtoehto taas koettiin sekä menettelyllisesti että oikeudellisesti osin epäselväksi.

Säätelyn pohjaksi valittiin lopulta kolmas, luonteeltaan lähinnä informatiivinen vaihtoehto, joka rajaisi huomioonottamisen vain siihen, mitä muussa lainsäädännössä luontoarvojen turvaamisesta on erikseen säädetty. Käytännössä se koskisi etenkin ympäristönsuojelulain, vesilain, maa-aineslain ja kaivoslain lupia sekä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia kaavoja. Pykälän soveltamisalaa ja oikeudellista merkitystä on siten merkittäväällä tavalla supistettu alkuperäisestä ehdotuksesta.

Valmistelussa oli myös esillä tarve vahvistaa luontotyyppien suojelua luonnonsuojelulain ohella myös metsälaissa ja vesilaissa. Eräiden vesiluontotyyppien (meriajokaspohjat ja edustavat suojaosat näkinpartaispohjat) osalta on havaittu tarve niiden suojelun tehostamiselle. Vaihtoehtoina pohdittiin näiden lisäämistä joko luonnonsuojelulain rajausten menettelyyn tai vesilain 2 luvun 11 §:n mukaiseen vesiluontotyyppien suojelua koskevaan säännökseen. Molempiin vaihtoehtoihin liittyy omat haasteensa. Näiden vesiluontotyyppien rajaaminen luonnonsuojelulain nojalla saattaisi olla käytännössä vaikeaa, mutta viranomaisen päätös tarjoaisi niille vahvemman suojan. Vesilain osalta haasteena on se, ettei vesilakiin sisälly rajausten menettelyä, ja luontotyyppien suoja saattaa tämän johdosta olla heikompi. Toisaalta näitä luontotyyppijä uhkaavat pääasiassa vesilain soveltamisalaa liittyvät toiminnot, kuten ruoppaus. Valmistelussa päädyttiin yhteistyössä vesilaista vastaavan oikeusministeriön kanssa ehdottamaan luontotyyppien sisällyttämistä luonnonsuojelulakiin, tunnistamiseen liittyvien vaikeuksien ja rajausten menettelyn ennakoitavuuden vuoksi. Metsäisten luontotyyppien osalta ei tässä vaiheessa pidetty tarpeellisena laajentaa metsälain luontotyyppien suojelun soveltamisalaa.

5.1.5 Eliölaajien suojelu

Eliölaajien suojelun osalta vaihtoehdot liittyivät enemmän luvun rakenteeseen ja säännösten ymmärrettävyyteen kuin varsinaiseen sisältöön. Lajisuojelusta myönnettävien poikkeusten edellytysten osalta voimassa olevassa laissa viitataan suoraan lintu- ja luontodirektiiveihin, mikä vaikeuttaa lainsäädännön ymmärrettävyyttä. Valmistelun lähtökohta oli, että poikkeusedellytyksistä tulee säätää kansallisessa laissa. Yhtenä vaihtoehtona oli kaikkien luonnonsuojelulaissa tarkoitettujen poikkeuslupien yhtenäistäminen ja niiden sijoittaminen kokonaan omaan lukuunsa. Tästä vaihtoehdosta luovuttiin, koska eri säännösten poikkeusluvut eroavat säätelyn luonteen vuoksi osin toisistaan. Lisäksi säätelyn rakenteen kannalta pidettiin perusteltuna, että säännösten poikkeusedellytykset on sijoitettu osaksi sitä lukua, jota poikkeukset koskevat. Muutoin tiettyä rajoitusta koskevan säännöksen yhteydestä siitä myönnettävään poikkeukseen olisi saattanut tulla vaikeasti ymmärrettävä.

Lisäksi laajien kansainvälistä kauppaa ja vaihdantaa koskevat säännökset oli aluksi tarkoitus jättää nykyiseen tapaan osaksi eliölaajien suojelua koskevaa lukua. Säännösten sisältö ja tarkoitus eroavat kuitenkin siinä määrin laajien suojelua koskevista muista säännöksistä, että käytännön

kannalta pidettiin parempana vaihtoehtoa, jossa ne muodostaisivat kokonaan oman luvun. Toimivaltaisen viranomaisen osalta näiden säännösten mukaiset lupa-asiat kuuluvat Suomen ympäristökeskuksen toimivaltaan, mutta vaihtoehtona oli niiden siirtäminen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen. Suomen ympäristökeskuksen asema kauppaa ja vaihdantaa koskevien asioiden lupaviranomaisena katsottiin kuitenkin niin vakiintuneeksi ja erityistä osaamista vaativaksi, ettei tehtävien siirtämistä pidetty tarkoituksenmukaisena.

5.1.6 Luonnonsuojelualue

Valmistelussa oli esillä kansallispuiston pinta-alan kasvattaminen nykyisestä 1 000 hehtaarista 3 000 hehtaariin. Koska kansallispuistojen asema yleisinä luonnonnähtävyyksinä ja luontoharrastuksen kohteina sekä myös niiden merkitys luontomatkailukohteina näihin liittyvine vaatimuksineen on lisääntynyt, lausuntokierrosvaiheessa esitettiin pinta-alan vähimmäisrajan nostamista. Perusteena tälle olisi ollut se, että kansallispuistojen lisääntynyt käyttö edellyttää alueelta riittävää pinta-alaa, jotta alueelle voidaan luonnonarvoja vaarantamatta sijoittaa tarvittavat, suuriakin kävijämääriä palvelevat retkeilyreitit ja -rakenteet sekä muut palvelut. Kansallispuistoihin tehtiin vuonna 2020 yli 3,9 miljoonaa käyntiä. Vuodesta 2010 vuoteen 2020 kansallispuistojen yhteenlaskettu käyntimäärä on kaksinkertaistunut. Valtiontalouden näkökulmasta kansallispuiston perustaminen ei välttämättä ole aina kustannustehokas keino luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi, sillä kansallispuiston edellä kuvattujen tehtävien edellyttämistä retkeilyreiteistä ja -palveluista sekä hallinnollisesta työstä muodostuu kustannuksia. Lausuntopalautteessa ehdotukseen kuitenkin suhtauduttiin pääasiassa kielteisesti ja kansallispuiston nykyistä pinta-alarajaa pidettiin perusteltuna, jotta tulevaisuudessakin olisi mahdollista perustaa kansallispuistoja myös pienemmille alueille. Tästä syystä ehdotuksesta luovuttiin.

Ehdotukseen sisältyy myös muutos malminetsinnän edellytyksiin valtion luonnonsuojelualueilla. Voimassa olevan lain 15 §:n mukaan Metsähallitus voi myöntää luvan geologisten tutkimusten tekemiseen ja malmien etsimiseen valtion luonnonsuojelualueella. Luonnonsuojelualueiden osalta tämä on kuitenkin usein ongelmallista, koska malminetsinnällä voi olla paikoin merkittäviä vaikutuksia suojelualueen käyttöön ja sen luonnonarvoihin ja sen tavoitteena on viime kädessä kaivostoiminnan aloittaminen. Toisaalta malminetsinnän vaikutukset voivat jäädä myös vähäisiksi, ja etsintä johtaa varsin harvoin malmien löytymiseen ainakaan siinä määrin, että kaivostoiminnan aloittaminen olisi perusteltua. Malminetsintä valtion luonnonsuojelualueilla ei nykyisessä laajuudessaan ole enää perusteltua, joten sääntelyä tulee tältä osin muuttaa.

Vaihtoehtoina on ollut esillä malminetsinnän kokonaan kieltäminen tai sen rajoittaminen valtion luonnonsuojelualueilla. Malminetsinnän rajoittamista on puoltanut se, että malminetsinnän vaikutukset saattavat paikoin olla vähäisiä ja malminetsintä on yleisellä tasolla tarpeen muun muassa ilmastonmuutoksen torjumisen edellyttämien teknologioiden raaka-ainetuotannon tueksi. Malminetsinnän kieltämistä puoltaa se, että malminetsintä sopii huonosti yhteen luonnonsuojelualueiden tarkoituksen kanssa, saattaa heikentää alueiden suojeluarvoja eikä kaivostoiminta olisi ilman luonnonsuojelualueen lakkauttamista mahdollista. Näin ollen malminetsinnän salliminen ei olisi tarkoituksenmukaistaluonnon monimuotoisuuden heikentyessä ja suojelualueiden merkityksen lisääntyessä. Lakiin ei ehdoteta malminetsinnän kieltämistä kokonaan, vaan sen huomattavaa rajoittamista. Metsähallituksella ei olisi enää jatkossa toimivaltaa sallia malminetsintää kansallispuistoissa tai luonnonpuistoissa, mutta valtion muilla luonnonsuojelualueilla mahdollisuus säilyisi, tietyin erikseen säädetyin edellytyksin.

5.1.7 Ekologinen kompensatio

Lainvalmistelussa oli kolme vaihtoehtoa: 1) velvoittaminen ekologiseen kompensatioon luonnonsuojelulaista myönnettävän poikkeuksen yhteydessä sekä lakkautettaessa luonnonsuojelualueen suojelu kokonaan tai osittain; 2) kompensatiomaksun periminen myönnettäessä poikkeus luonnonsuojelulaista ja 3) vapaaehtoinen ekologinen kompensatio. Näistä päädyttiin vapaaehtoiseen kompensatioon sekä luontoarvojen tuottamisen viranomaisvarmennukseen, joita voidaan hyödyntää niin luonnonsuojelulain suojelemiin luonnonarvoihin kohdistuvien heikennysten kuin yleistenkin luontoarvojen heikennysten hyvittämiseen.

Velvoittavan hyvittämisen vaikutus olisi ollut vaatimaton, koska hyvittämisvelvollisuutta olisi sovellettu vain hyvin pieneen määrään luontoarvoja ja poikkeamiseen niiden suojelusta. Vuosina 2019–2020 on myönnetty luontodirektiivin liitteen IV lajien sekä rauhoitettujen kasvilajien suojelusta yhteensä 207 poikkeusta ja niistä noin viidesosassa (yhteensä 37 tapausta) olisi tullut kyseeseen heikennysten hyvittämisvelvollisuus. Se olisi kuitenkin merkittävästi parantanut jo harvinaisten luonnonarvojen suojelutilannetta estämällä niiden edelleen heikentyminen. Yhteiskunnan tasolla yritysten (mukaan lukien mm. Väylävirasto) sääntelytaakka olisi ollut 30 vuositaisella tapauksella arvioiden 0,4–1,5 miljoonaa euroa vuodessa.

Kun kompensatiotoimiin ei voida velvoittaa poikettaessa esimerkiksi luontodirektiivin suojelemien lajien suojelusta, poikkeusluvan myöntämisedellytykset voivat uhanalaisimpien lajien osalta jäädä täyttymättä. Nykytilanteessakin poikkeusluvuissa on velvoitettu poikkeusluvan hakijan niin ehdottaessa kompensatiotoimenpiteisiin, joilla luvan myöntämisen edellytyksenä oleva lajin suojelutaso on voitu säilyttää heikentymättömänä poikkeuksesta huolimatta. Sääntelyn säilyttäminen ennallaan tarkoittaa, että nämä tilanteet ratkaistaan edelleen tapauskohtaisesti ilman tarkentavaa säädöspohjaa ja ilman poikkeusluvan hakijan oma-aloitteisuutta hyvittäviin toimenpiteisiin poikkeuslupaa ei voida myöntää. Valittu sääntelyratkaisu kuitenkin luvanhakijan niin halutessa toimii myös näissä tilanteissa ja nopeuttanee päätöksentekoa. Ekologisen kompensatiion toteutuksen vaihtoehtona valmistelussa oli esillä kompensatiomaksun periminen. Maksu saattaisi muodostua vain fiskaaliseksi, ja sen korvamerkintä vähentäisi mahdollisuuksia verotulojen vapaaseen kohdentamiseen ja siten kaventaisi eduskunnan budjettivaltaa. Siksi maksun korvamerkitseminen tiettyyn tarkoitukseen valtion talousarviossa ei olisi ongelmattonta. Tällöin se ei johtaisi haluttuun tavoitteeseen eli siihen, että lajien ja luontotyyppien heikentyminen estyy. Maksun euromäärän määrittäminen olisi vaikeaa, ja riskinä olisi maksun määrääminen liian suureksi, jolloin toimenpiteen suorittajan kustannukset lisääntyisivät enemmän kuin toiminnasta aiheutuvan haitan verran, tai pieneksi, jolloin tavoite aiheutuvan haitan kustannusten sisäistämisestä ei toteutuisi. Maksuvaihtoehto myös heikommin kannustaisi yksityisiä maanomistajia tuottamaan luontoarvoja elinkeinotoimintana. Maksu olisi mahdollisesti valtiosääntöoikeudellisesti vero, josta olisi säädettävä lailla.

Lisäksi valmistelussa harkittiin ekologista kompensatiota koskevan sääntelyn saattamista voimaan portaittain, mikäli ekologinen kompensatio olisi esitetty velvoittavana. Koska hallituksen esityksessä päädyttiin ainoastaan vapaaehtoiseen ekologiseen kompensatioon, portaittaiseen voimaantuloon ei ollut tarvetta.

5.1.8 Tiedonhallinta ja tiedoksianto

Valmistelussa on tunnistettu luontotiedon ja sen hallinnan keskeinen merkitys luonnonsuojelun tavoitteiden toteuttamisen kannalta. Ehdotuksiin sisältyy luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskeva uusi luku 13, jossa säädettäisiin yleiset puitteet tiedonhallinnan edistämiseksi. Valmistelun yhteydessä pohdittiin vaihtoehtoa, jossa tiedonhallintaa koskeva sääntely olisi siirretty ko-

konaan myöhemmin annettavaksi omaksi hallituksen esitykseksi, koska luonnonsuojeluun liittyvä tieto vaikuttaa luonnonsuojelulakia laajemmin, ja tietojärjestelmien kehitys on tällä hetkellä nopeaa. Koska luonnonsuojelun tietojärjestelmästä säädetään nykyisin vain luonnonsuojeluasetuksessa, katsottiin kuitenkin tarpeelliseksi sisällyttää tiedonhallintaa koskeva sääntely tässä yhteydessä lakiin. Luonnonsuojelun tietojärjestelmän ja sen tiedonhallinnan tarpeet ovat kuitenkin jatkuvasti lisääntymässä, minkä vuoksi on perusteltua jatkaa tietojärjestelmiin liittyvää kehitystyötä omana hankkeenaan hallituksen esityksen antamisen jälkeen.

Samassa yhteydessä valmistelussa oli esillä luonnonsuojelulain mukaisten päätösten ja muutoksenhaun tiedottamiseen sekä tiedoksiantoon liittyvien säännösten ajantasaistaminen. Koska tiedottamista ja tiedoksiantoa koskevia luonnonsuojelulain säännöksiä on vastikään muutettu (1406/2019), pidettiin perusteltuna, ettei näihin säännöksiin tehdä merkittäviä muutoksia. Valmistelussa on kuitenkin tunnistettu tarve selvittää, ovatko säännökset riittäviä esimerkiksi osallistumisen ja muutoksenhaun näkökulmasta, minkä vuoksi luonnonsuojelulain menettelysäännösten mahdollisia muutostarpeita on perusteltua tarkastella jatkossa samassa yhteydessä tiedonhallinnan sääntelyn kehittämisen kanssa.

5.1.9 Muutoksenhaku

Muutoksenhakua koskevan sääntelyn osalta oli esillä tarve laajentaa luonnon- tai ympäristönsuojelua edistävien yhdistysten valitusoikeutta, koska on tunnistettu nykyisen lain säännösten osittainen epäjohdonmukaisuus. Voimassa olevan lain 61 §:n 3 momentissa säädetään, että valitusoikeus on paikallisella tai alueellisella yhteisöllä, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun edistäminen. Lisäksi näiden yhteisöjen valitusoikeus on rajattu vain tiettyihin luonnonsuojelulain päätöksiin. Valmistelussa on pohdittu nykyisten rajausten perusteita luonnonsuojelulain tavoitteiden sekä erityisesti perustuslain 20 §:n ympäristöperusoikeuden kannalta. Vaihtoehtoina olivat valitusoikeuden osittainen laajentaminen ja sääntelyn säilyttäminen ennallaan.

Valitusoikeuden laajentamista paikallisten ja alueellisten sijaan myös valtakunnallisiin yhteisöihin olisi puoltanut perustuslain ohella voimassa olevan luonnonsuojelulain säätämisen jälkeen tapahtuneet ympäristölainsäädännön muutokset. Ympäristölainsäädännön yhtenäisyyden näkökulmasta on perusteltua pyrkiä valitusoikeutta koskevan sääntelyn yhdenmukaisuuteen. Esimerkiksi ympäristönsuojelulaissa (527/2014) ja vesilaisissa (587/2011) ei vastaavaa yhdistysten alueellista rajausta ole. Yhdenmukaisuuteen on kiinnitetty huomiota myös ympäristövaliokunnan mietinnössä (YmVM 2/2019 vp), jossa valiokunta viitaten aikaisempaan mietintöönsä valituslupajärjestelmän laajentamisesta (YmVM 14/2017 vp. –HE 43/2017 vp) piti tärkeänä, että jatkossa arvioidaan ympäristölainsäädännön osallistumismenettelyihin tehtyjen muutosten yhteisvaikutukset.

Yhteisöjen valitusoikeuden alueellisen rajauksen poistamista puoltaa johdonmukaisuus muun sääntelyn kanssa. Lisäksi valitusoikeuden alueellisen ulottuvuuden yksinkertaistaminen olisi vähentänyt hallintotuomioistuinten työtä sääntelyn tapauskohtaisen tulkinnan osalta. Toisaalta luonnonsuojelua koskeva päätöksenteko on korostuneesti tiettyyn paikkaan ja sen alueellisiin vaikutuksiin sidottua, minkä lisäksi nykyisen valitusoikeuden laajentaminen olisi lisännyt muutoksenhakua vaikutusalueen ulkopuolisten yhdistysten osalta. Valitusoikeuden määräytymisen perusteet päätettiin tästä johtuen tältä osin säilyttää ennallaan. Mainittujen yhteisöjen valitusoikeus on voimassa olevassa laissa suljettu pois tiettyjen päätösten osalta. Yhteisöt eivät voi valittaa korvausta, luontotyyppien suojelusta poikkeamista 31 §:n tai eliölajien suojelusta poikkeamista 48 §:n 2 momentin perusteella koskevista päätöksistä. Rajaus on epäjohdonmukainen, koska yhteisöillä on valitusoikeus esimerkiksi luonnonsuojelulain 49 §:n 3 momentissa säädetyn EU:n lajisuojelua koskevan poikkeusluvan osalta. Valmistelussa oli esillä vaihtoehto, jossa

nykytilaa ei kuitenkaan muutettaisi, koska päätökset kohdistuvat alueellisesti tai paikallisesti, ja valitusoikeuden sisällöllinen laajentaminen saattaisi muun muassa lisätä valituksia ja esimerkiksi hidastaa lupamenettelyitä. Sääntelyn johdonmukaisuus sekä perustuslain osallistumisen turvaamista koskevat säännökset kuitenkin puoltavat valittua, rajoituksia lieventävää vaihtoehtoa, kun otetaan lisäksi huomioon, ettei valitusoikeutta laajenneta valtakunnallisiin yhteisöihin. Lakiin ehdotetaan, että yhteisöjen valitusoikeuden ulkopuolelle rajataan sisällön osalta jatkossa korvauksiin, tukeen, avustukseen sekä vapaaehtoiseen hyvittämiseen liittyvät asiat, mutta muilta osin valitusoikeus koskisi esimerkiksi kaikkia poikkeuslupia.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Alankomaat

Alankomaiden uusi luonnonsuojelulaki (Wet natuurbescherming) tuli voimaan 1.1.2017. Se korvasi kolme lakia (luonnonsuojelualueita koskeva laki 1998, laki eläimistä ja kasveista sekä metsälaki).

Alankomaissa säädösvaltaa on perustuslain nojalla hajautettu aluehallinnollisille provinseille (12) ja kunnille (355), joilla on kattava säädösvalta, joka koskee niiden sisäisiä asioita. Ideana on, että päätökset tehdään mahdollisimman lähellä kansalaisia. Keskushallinto voi perustuslain nojalla velvoittaa provinssit ja kunnat toimeenpanemaan kansallisia päätöksiä. Alueet ovat autonomisia edellyttäen, että niiden toteuttama politiikka on linjassa kansallisen lain kanssa.

Valtio vastaa kansallisista asioista, joita ovat muun muassa kansainväliset vesimuodostumat ja ympäristöpolitiikka sekä lintu- ja luontodirektiivien täytäntöönpano. Provinssit vastaavat alueellisella tasolla ympäristön suojelusuunnitelmien laatimisesta, ilman, maaperän ja veden laatua koskevien ympäristösäädösten valvonnasta, luonnonsuojelua koskevien sääntöjen ja määräysten asettamisesta alueellaan sekä luvista ja poikkeuksista. Kunnat vastaavat paikallisella tasolla ympäristömääräysten toimeenpanosta.

Luonnonsuojelulain ensimmäisessä luvussa säädetään kansallisesta ”luontovisiosta” (de nationale natuurvisie), jossa määritellään keskeiset tavoiteltavat toimintaperiaatteet. Niiden mukaan mahdollisuuksien mukaan pyritään vahvistamaan biologista monimuotoisuutta ja sen kestäväää käyttöä ja maisemansuojelua sekä vahvistamaan luontoon ja maisemaan liittyviä virkistys-, koulutus- ja kokemusarvoja. Nämä tavoitteet pyritään turvaamaan yhdessä kestäväen talouden kanssa.

Luontovisiassa kiinnitetään erityistä huomiota muun muassa lajien ja luontotyyppien suotuisan suojelutason säilyttämiseen, kestäväen taloudellisen toiminnan kehittämiseen yhdessä biologisen monimuotoisuuden turvaamisen kanssa sekä ilmastonmuutoksen seurausten huomioimiseen. Tarvittaessa kansallista luontovisiota päivitetään ja muutetaan.

Provinssit laativat alueelliset luontovisiot. Niihin on sisällytettävä alueelliset toimintaperiaatteet, joilla pyritään parantamaan biologista monimuotoisuutta ja sen kestäväää käyttöä. Mikäli provinssi pitää tärkeänä, se voi alueellisessa visiossa ottaa huomioon vastaavia seikkoja kuin kansallisessa visiossa. Lain mukaan provinseilla on velvollisuus suojella, ylläpitää ja kunnostaa lintujen, eläinten ja kasvien elinympäristöjä.

Luonnonsuojelulaissa on säännökset Natura 2000 -verkoston heikentämisestä aiheutuvien haittojen ekologisesta kompensatiosta. Kansallisten suojelualueiden (Natuurnetwerk Nederland NNN) osalta suojelu itsessään perustuu luonnonsuojelulakiin. Vuodesta 1998 lukien noudatetun no net loss -tavoitteen toteuttaminen perustuu kuitenkin ohjeistukseen (”Spelregels EHS” 2007

ja ”Barro” 2012), ei lain säännöksiin, vaikka heikennysten hyvittämiseen on vuonna 2012 todettu olevan provinseilla velvollisuus.

Lajisuojelelun osalta laissa säädetään myös metsästyksestä. Alankomaissa laaditaan vuosittain suunnitelma villieläinten aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi, ja siinä kukin provinssi määrittää metsästettävät lajit ja niiden sallitut pyyntimäärät.

Luonnonsuojelelaki liittyy kaikkea ympäristösääntelyä koskevaan niin sanottuun yhden luukun malliin, jossa kansalaisilla ja yrityksillä on mahdollisuus saada selville, vaatiiko suunniteltu toiminta lupaa, voiko sen saada ja millä ehdoilla. Lupaa voi hakea joko kunnalta tai suoraan provinssilta.

Alankomaissa on maanviljelijöille, ympäristöjärjestöille ja maanomistajille tarkoitettu avustusjärjestelmä, jonka avulla pyritään edistämään ympäristömyönteistä maankäyttöä.

Luonnonsuojelelaki on tarkoitettu sisällyttävä kokonaan uuteen ympäristö- ja maankäyttölakiin todennäköisesti vuoden 2021 loppuun mennessä.

5.2.2 Ranska

Ranskan uusi laki luonnon monimuotoisuudesta (LOI n° 2016-1087 du 8 août 2016 pour la reconquête de la biodiversité, de la nature et des paysages) tuli voimaan vuonna 2016. Se sisältää uusia säännöksiä monimuotoisuuden turvaamisen tehostamiseksi.

Lain ensimmäisessä luvussa määritellään termi luonnon monimuotoisuus. Määritelmään sisältyvät maa-, meri- ja vesiekosysteemit. Ensimmäisessä luvussa myös säädetään keskeisistä periaatteista. Ekologisen solidaarisuuden (le principe de solidarité écologique) periaatteen mukaan kaikessa julkisessa päätöksenteossa, jolla on merkittäviä vaikutuksia ympäristöön, on otettava huomioon ekosysteemien keskinäiset vaikutukset sekä vaikutukset eliölajeihin ja luonto- ja rakennettuun ympäristöön. Suojelun tason heikentämiskieltoa (le principe de non-régression) koskevan periaatteen mukaan lakiin ja muuhun sääntelyyn perustuvaa ympäristönsuojelua tulee kehittää ottaen huomioon tieteen ja tekniikan kehitys. Periaate on ensisijaisesti suunnattu sääntelyvaltaa käyttäville julkisille tahoille, eikä sillä luoda velvoitteita yksityisille toimijoille. Lisäksi lakiin on kirjattu kestävän käytön periaate (le principe de l'utilisation durable), jonka mukaan kestävällä käytöllä voidaan myötävaikuttaa luonnon monimuotoisuuteen.

Aiemmin ohjetasoinen lieventämishierarkia sisältyy voimassa olevan lain periaatteisiin. Sillä pyritään saavuttamaan kokonaisheikentymättömyyden tavoite (objectif d'absence de perte nette de biodiversité) tai jopa parantamaan luonnon monimuotoisuutta (un gain de biodiversité).

Lakiin on kirjattu täydentävän lähestymistavan periaate (le principe de complémentarité) ympäristön, maatalouden, vesiviljelyn ja kestävän metsänkäytön välille. Periaatteen mukaan maatalouden, vesiviljelyn ja metsienkäytön avulla voidaan turvata ekologista jatkuvuutta sekä hyödyntää luontopohjaisia ratkaisuja luonnon monimuotoisuuden ennallistamiseksi, ylläpitämiseksi ja parantamiseksi.

Luonnonvarojen käytöstä ja hallinnollisesta menettelystä lakiin sisältyy säädös ”yhden luvan” menettelystä, jolla korvattiin aiempi erilaisia vaiheita edellyttänyt lupaprosessi.

Laissa säädetään kansallisesta ”biodiversiteettikomiteasta” (le Comité national de la biodiversité), jossa on edustettuna laajasti eri tahoja, kuten viranomaisia, tutkijoita ja maanomistajia. Komitea konsultoi luonnon monimuotoisuuteen liittyvissä asioissa muun muassa hallitusta ja

Ranskan biodiversiteettikeskusta (l'Agence française pour la biodiversité). Biodiversiteettikeskus korvaa neljä aiempaa organisaatiota, jotka ovat toimineet vesiensuojelun, merensuojelun, kansallispuistojen ja luonnonympäristöjen turvaamisessa. Keskus osaltaan edistää luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä, hoitoa ja ennallistamista. Sen tehtävänä on hallita ja välittää biodiversiteettitietoa eri toimijoille, myötävaikuttaa ympäristöpolitiikan muotoamiseen ja tukea taloudellisesti luonnon monimuotoisuutta edistäviä hankkeita. Keskus tarjoaa teknistä ja hallinnollista tukea viranomaisille sekä taloudellisille toimijoille. Lisäksi keskus tarjoaa koulutusta, avustaa suojelualueiden hallinnassa ja toteuttaa ekologisen kompensaaation toimenpiteiden seurannan.

Laissa säädetään geenivarjoista saadun hyödyn oikeudenmukaisesta ja tasapuolisesta jaosta Nagoyan pöytäkirjan mukaisesti. Hyötyjen jaossa otetaan huomioon alkuperäiskansojen vapaan ennakkosuostumuksen periaate. Biologisen materiaalin patentointi on kiellettyä, ja biodiversiteettikeskuksen yksi tehtävä on biopiratismiin estäminen. Hyötyjen jakoa koskevien säädösten rikkomisesta voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta.

Ekologisen kompensaaation osalta heikentävän hankkeen toteuttaja voi valita, miten toteuttaa kompensaaation: itse toteutettavin toimin vai luonnonarvopankin (siten naturel de compensation) tai kompensatio-operaattorin (un opérateur de compensation) toteuttamana. Laissa säädetään eri toimijoiden välisistä oikeuksista ja velvollisuuksista, vaikkakin hankkeen toteuttaja on viimekätisessä vastuussa kompensaaation toteutumisesta. Laissa on säännökset suojelurasitteesta (obligation réelle environnementale), jolla kompensoivien arvojen säilyminen voidaan varmistaa. Rasite ei välttämättä ole pysyvä. Lisäksi lain säännökset velvoittavat kehittämään kansallisen, internetin kautta saavutettavan, julkisen kompensaatietietokannan, joka korvaisi nykyiset paikallisten viranomaisten puutteelliset tietokannat.

Laissa on huomioitu ekologinen jatkuvuus sekä ekologisen yhtenäisyyden huomioiminen myös kaupunkiympäristössä. Ekologisen jatkuvuuden turvaamisesta on säädetty tarkemmin kaupunkisuunnittelua koskevassa lainsäädännössä. Lisäksi uusien kaupalliseen käyttöön rakennettavien rakennusten kattoja tulee hyödyntää joko uusiutuvan energian tuottamiseen taikka viherkattoina luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi.

Lailla vahvistetaan merellisen luonnon monimuotoisuuden suojelua, ja siinä on omat alalukunsa, jotka koskevat sekä merialueiden että merellisten lajien suojelua.

5.2.3 Norja

Norjassa luonnonsuojelusta säädetään pääasiassa laissa luonnon monimuotoisuudesta (Naturmangfoldloven, Lov av 3. april 2009 Om forvaltning av naturens mangfold), joka tuli voimaan vuonna 2009. Sen tavoitteena (1 §) on biologisen, geologisen ja maisemallisen monimuotoisuuden sekä ekologisten prosessien suojelu ja kestävä käyttö siten, että ympäristö tuottaa pohjan ihmistoiminnalle, kulttuurille, terveydelle ja hyvinvoinnille nyt ja tulevaisuudessa, saamelainen kulttuuri mukaan lukien. Laki sisältää yhteensä 20 määritelmää, joita ovat muun muassa laji, ekosysteemi, poistaminen ja luontotyyppi.

Lain toisessa luvussa säädetään luontotyyppien, ekosysteemien ja lajien suojelun tavoitteista, jotka käytännössä mukailevat suotuisaa suojelutasoa. Lajisuojelussa huomioidaan myös kesytettyjen lajien geneettisen monimuotoisuuden säilyttäminen.

Laissa säädetään yleisistä periaatteista. Niitä ovat huolenpitovelvoite (generell aktsomhetsplikt), ennalta varautumisen periaate (føre-var-prinsippet) ja aiheuttamisperiaate. Huolenpitovel-

voitteen mukaan jokaisen henkilön on vältettävä mahdollisimman pitkälti biologiselle, geologiselle tai maisemalliselle monimuotoisuudelle aiheutuvaa haittaa. Mikäli toimintaan on myönnetty viranomaisen lupa, huolenpitovelvoitteen katsotaan täyttyneen, kun toimija täyttää lupaehdot. Ennalta varautumisen periaatteen mukaan kun tehdään päätös puutteellisin tiedoin luontoympäristölle mahdollisesti aiheutuvista haitoista, on pyrittävä välttämään merkittävää haittaa biologiselle, geologiselle ja maisemalliselle monimuotoisuudelle. Mikäli on riski vakavasta vahingosta, viranomaisen ei voi lykätä toimenpiteitä tai jättää niitä toteuttamatta tiedon puutteellisuuden perusteella. Aiheuttamisperiaatteen mukaan vahingon välttämistä tai rajoittamisesta aiheutuvat kustannukset kuuluvat hankkeen toteuttajalle, ellei tämä ole kohtuutonta hanke ja aiheutuva vahinko huomioiden. Julkisen vallan on huomioitava päätöksenteossa edellä mainittujen periaatteiden lisäksi muun muassa tietopohjaan tukeutuminen (mukaan lukien perinnetieto), ekosysteemilähestymistapa, parhaan tekniikan periaate, biologiset laatu normit sekä muut julkiset ja saamelaiden intressit.

Lajisuojausta koskevien säännösten mukaan kasvien ja sienten ottaminen luonnosta on sallittua sikäli kuin se ei vaaranna populaation säilymistä. Mikäli laji on välittömän sukupuuttoon kuolemisen vaarassa, toimivaltainen viranomaisen voi panna täytäntöön ex situ -suojelutoimia.

Suojelualueita koskevien säännösten mukaan alueen suojelusta voidaan myöntää poikkeus, jos se ei ole vastoin suojelun tavoitetta eikä se voi merkittävästi vaikuttaa suojeluarvoihin. Vaihtoehtoisesti poikkeus voidaan myöntää, jos se on turvallisuuden tai tärkeän yleisen edun vuoksi tarpeen. Suojelua ja muuta yleistä etua punnittaessa on erityisesti huomioitava suojelualan merkitys suojelualueverkostolle sekä se, onko vastaava alue perustettavissa tai kehitettävissä toisaalla. Hankkeen toteuttaja vastaa korvaavan alueen suojelusta, perustamisesta tai kehittämisestä aiheutuvista, kohtuullisista kustannuksista.

Laissa säädetään myös oikeudesta geenivaratietoon. Geneettistä materiaalia on käytettävä mahdollisimman hyvin ympäristön ja ihmisten hyväksi sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Lain ylin päätösvalta kuuluu kuninkaalle, joka voi delegoida valtaa kunnille.

5.2.4 Ekologinen kompensatio Saksan liittotasavallassa

Saksan liittotasavalta sisällytti ensimmäisenä maana ekologisen kompensaation velvollisuuden luonnonsuojelulakiin (Bundesnaturschutzgesetz, BNSG) jo vuonna 1976. Velvoitteen pitkän voimassaolon vuoksi alkuperäisiä ratkaisuja on ehditty muuttaa useaan otteeseen, ja tunnistettuihin epäkohtiin on säännösmuutoksien haettu toimivampia ratkaisuja. Luonnonsuojelun ja toimintojen korjaus- ja korvaus(kompensatio)velvoite (Eingriffsregelung, jäljempänä kajoamis-sääntely) integroitiin vuonna 1993 rakennuslakiin (Baugesetzbuch) maankäytön suunnittelun osalta. Rakennuslainsäädäntöä sovelletaan yksityiskohtaisen kaavan alueella (Innenbereich) ja sen ulkopuolella (Aussenbereich), luonnonsuojelulainsäädäntöä jälkimmäisellä. Olenaisesti säännökset ovat yhdenmukaiset, mutta kaava-alueella kompensatiot ratkaistaan kaavamuutoksella (Bebauungsplan), jossa määrätään korvaavista toimita. Korvaavat toimet on toteutettava viimeistään, kun kaavan mukainen rakentaminen alkaa. Tyypillisesti korvaavat toimet toteutetaan alueella, jonka kunta on valinnut tähän tarkoitukseen aluevarannosta (Flächenpool), ja kaavoissa sallittavien hankkeiden toteuttajilta peritään kulloinkin korvaavien toimien kustannukset.

Kajoamis-sääntely koskee laajasti luonnonsuojelun eli huomattavia muutoksia maan olemuksessa tai käytössä tai muutoksia pohjaveteen vaikuttavassa maaperässä, luonnontalouden toiminnassa ja maisemassa. Lähtökohtaisesti sääntely sallii luonnonsuojelun heikentämisen, mutta velvoittaa korjaus- tai korvaustoimilla ylläpitämään kajoamista edeltävää luonnonsuojelun tai toimintojen

tasoa, kokonaisheikentymättömyyttä. Korvattavuuden ulkopuolelle on periaatteessa rajattu tiukasti suojeltujen kasvi- tai eläinlajien (streng geschützt Art) elinympäristöt. Lisäksi kompensatiovelvollisuus ei koske maa-, metsä- tai kalatalouteen liittyviä toimia, jos niiden toteutuksessa huomioidaan luonnon- ja maisemansuojelun tavoitteet. Jos maa-alueen käyttötarkoitus muutetaan esimerkiksi metsittämällä maatalousalue tai täyttämällä kosteikkoalue, kajoamisääntely kuitenkin soveltuu.

Saksassa liittovaltion toimivaltaan kuuluvissa asioissa lainsäädäntö on pantava täytäntöön osavaltiotasolla ja ratkaisut poikkeavat eri osavaltioissa. Liittovaltiolainsäädäntö edellyttää, että osavaltiolainsäädännössä on säännökset etukäteen toteutettujen kompensatiotoimien dokumentoinnista ekotilillä, aiheutuvien haittojen ja kompensatiotoimien arvioinnista, päätöksentekomenettelystä, kompensatiotoimien korvaavuudesta sekä eri osapuolten velvollisuuksista. Esimerkiksi Hessenin osavaltiossa ekologisten kompensatioiden tuottamista koskee Hessisches Ausführungsgesetz zum Bundesnaturschutzgesetz (HAGBNSG), josta on säädetty vuonna 2010, ja sitä täydentää alemmantasoinen, yksityiskohtainen sääntely (Kompensationsverordnung).

Kajoamisääntelyn soveltamisen alkuvaiheessa 1980- ja 1990-luvuilla hankkeiden toteuttajat vastasivat itse myös kompensatiotoimien toteuttamisesta. Koska kompensatiot olivat pienialaisia ja niiden alueellinen, ajallinen ja luonnonarvoihin liittyvä sääntely oli joustamatonta, niistä tuli hyvin kalliita ja pirstoutuneita. Vuodesta 2002 alkaen eri hankkeiden kompensatiotoimia on ollut mahdollista toteuttaa laajempina kokonaisuuksina. Muutoksen seurauksena ulkopuolinen toimija on voinut tehdä luonnonarvojen korjaamistoimia ja tarjota niitä luonnon- ja maisema-arvoja heikentävän hankkeen toteuttajalle kompensatiovelvoitteen toteuttamiseksi. Sääntelyn mukaan alueita voidaan varata kompensatiotoimien yhteistoteuttamista varten (Flächenpools), millä pyritään helpottamaan alueiden saatavuutta haittojen kompensointia varten tarvittaviin toimiin. Lisäksi sääntely mahdollistaa kaupankäynnin kompensatiotarkoitukseen tuotettavilla luonnonarvoilla, kun ne rekisteröidään niin sanotulla ekotilillä (Ökokonto).

Luonnon- ja maisema-arvoihin merkittävästi vaikuttavien hankkeiden sallittavuus tutkitaan kulloinkin sovellettavan ympäristölupalainsäädännön mukaisessa päätöksenteossa. Jos hankkeelle ei ole vaihtoehtoja eikä haittoja voida lieventää, päätöksessä asetetaan velvoite korvaaviin toimiin. Hankkeen toteuttajan on lupahakemuksen yhteydessä toimitettava selvitys hankkeen aiheuttamista haitoista, ja siihen on sisällyttävä niin sanotuilla ekopisteillä mitattuna aiheutuvan haitan arvio. Hankkeen toteuttajan on myös toimitettava suunnitelma siitä, miten korvaavat toimet toteutetaan. Sekä rakennuslaissa että luonnonsuojelulaissa on joustava sääntely siten, että päättävä viranomainen voi valita korjaamisen ja korvaamisen välillä, kun se yksittäistapauksessa päättää heikentämiskiellon yleisvelvoitteen toteuttamisesta.

Korvaavina toimina hyväksytään esimerkiksi Hessenin luonnonsuojelulain 10 §:n mukaan ainoastaan ekotilillä olevat toimet. Hankkeen toteuttaja voi itse tehdä nämä toimet ja käyttää saadut talletukset oman hankkeensa aiheuttamien haittojen kompensointiin.

Vuodesta 2002 lukien liittovaltion luonnonsuojelulaki ei enää edellytä heikennettävän alueen ja kompensoivan alueen välillä ajallista, alueellista ja toiminnallista yhteyttä. Korjaamisella on tuotettava aiheutettua haittaa vastaava toiminnallinen lopputulos, mutta ei vaadita, että toimet tuottavat samanlaisen luonnonarvon tai edes toiminnallisuuden kuin mitä hanke heikentää.

Korvaaviin toimiin velvoitetut voivat ostaa tarvitsemansa korvaavat toimet jo toteutettuina. Näitä kompensatiotalletuksiksi määriteltäviä etukäteen suoritettuja toimia säädellään osavaltiolainsäädännöllä, ellei kyse ole Saksan mannerjalustasta tai talousalueesta merellä. Liittoval-

tiolainsäädäntö edellyttää lisäisyyttä, sillä korjaavaksi ja korvaavaksi toimeksi hyväksytään sellaiset määritelmän täyttävät toimet, jotka täyttävät lisäksi seuraavat kumuloituvat ehdot: 1) niiden suorittamiseen ei ole muuta oikeudellista velvoitetta, 2) niiden toteuttamiseen ei ole saatu julkista rahoitusta, 3) ne eivät ole ristiriidassa luonnonsuojelullisten ja maisemanhoidon tavoitteiden ja toimenpideohjelmien kanssa (Landschaftsprogramm, Landschaftsrahmenplan ja Landschaftsplan) ja 4) alueen luonnontilan lähtötaso on dokumentoitu. Liittovaltiolainsäädäntö rajoittaa maa- ja metsätalouskäytössä olevien ja siihen erityisesti soveltuvien alueiden käyttämistä kompensatiotoimiin, ja se sallitaan vain ”välttämättömissä” tilanteissa.

Kompensaatioita voi tuottaa yksittäinen maanomistaja siten, että hän tekee suunnitelman suunnitelluista toimita. Alueen ekologinen lähtöarvo ja kompensatiolla tavoiteltu lopputulos arvioidaan ekopisteinä (Ökopunkte). Alueellinen luonnonsuojeluviranomainen tarkastaa ja hyväksyy suunnitelman ja varmistaa, että kyseistä aluetta ei ole aiemmin käytetty tai varattu käytettäväksi kompensatiiona. Hyväksytyt suunnitelman mukainen ekopisteiden tuotto (suunnitelman toteuttamisen tuottamien ekopisteiden ja lähtöpisteiden erotus) rekisteröidään ekotilille ”suunniteltu”-merkinnällä. Toteutuksen jälkeen merkinnäksi päivitetään ”toteutettu”. Kun kompensatiolla tuotetut pisteet on käytetty jonkin hankkeen haittojen korvaamiseen, tilaksi muutetaan ”käytetty” ja ne linkitetään kyseiseen, yksittäiseen hankepäätökseen. Pääasiassa ekopisteitä tuottavat kunnat, julkiset toimijat, kuten osavaltion omistama metsänomistaja Hessen Forst, ja Ökoagentur-välittäjäorganisaatio. Yksittäiset maanomistajat tuottavat vain nimellisen osan talletuksista. Sekä hankkeen aiheuttamat haitat, että kompensatiohankkeella tuotetut arvot mitataan ekopisteillä.

Korjaavien ja korvaavien toimien ylläpito ja oikeudellinen varmistaminen ovat haittaa aiheuttaneen hankkeen toteuttajan vastuulla tai oikeudellisesti sen sijaan astuneen vastuulla. Vastuun kesto määrätään hankkeen sallivassa päätöksessä. Hessenin osavaltiossa kompensatiovelvoite jatkuu 30 vuotta. Viranomainen voi vaatia kompensatiovelvoitteen täyttämistä aiheutuvien kustannusten suuruuden vakuusmaksun, mikäli se on tarpeen kompensatiovelvoitteen toteuttamisen varmistamiseksi. Kompensatiovelvoitteen laiminlyönti on sanktioitu enintään 100 000 euron suuruisella hallinnollisella sanktiomaksulla (Bußgeld). Paikallinen luonnonsuojeluviranomainen voi myös laiminlyöntitilanteessa vaatia kompensatiovelvollista hankkimaan määritellyn määrän ekopisteitä, jotta laiminlyönti hyvitetään.

Hessenissä välittäjäyhteisö (Ökoagentur) voi sekä toimia neuvonantajana ja korjaus- ja korvaustoimien toteuttajana että hoitaa kaupantekoa luonnonarvojen tuottajien ja kompensatioiden tarvitsijoiden välillä. Välittäjäyhteisön tarkoituksena on minimoida neuvottelukustannuksia kompensatioiden tuottajien ja tarvitsijoiden välillä ylläpitämällä julkista rekisteriä ekopisteistä. Se voi myös ottaa vastuulleen hankkeen toteuttajan kompensatiovelvoitteet maksua vastaan.

Liittovaltiolainsäädäntö sallii kompensatiomaksun tilanteessa, jossa korjaaminen ja korvaaminen eivät ole mahdollisia. Maksu on ”korvamerkitty”, eli se voidaan käyttää ainoastaan luonnonsuojelutarkoituksiin ja vain toimiin, joihin ei ole muutoin oikeudellista velvollisuutta. Hessenin osavaltiolainsäädännön mukaan kompensatiomaksu on käytettävä pääsääntöisesti kolmen vuoden kuluessa.

5.2.5 Ekologinen kompensatio Ruotsissa

Ruotsissa ympäristön- ja luonnonsuojelua koskee ympäristökaari (miljöbalken 1998:808, MB).

Ympäristökaareissa on yleissäännös kompensatiovelvollisuuden asettamismahdollisuudesta. Ympäristöluvassa (tillstånd, godkännande tai dispens) voidaan edellyttää, että luvansaaaja korvaa luvanvaraisesta toiminnasta yleiselle edulle aiheutuvat haittavaikutukset (intrång i allmänna

intressen) kompensatiotoimin tai maksaa niiden kustannukset, ellei se olisi kohtuutonta. Kompensaatiota koskevat säännökset ovat minimaaliset, ja vuonna 2016 ympäristövirasto (Naturvårdsverket) antoi yleistasoiset ja suosituksenomaiset soveltamisohjeet kompensatioiden toteuttamisesta. Ohjeistus jättää edelleen hyvin paljon kulloisenkin soveltajan harkinnan varaan.

Ympäristökaari velvoittaa asettamaan kompensatiovelvoitteen, kun myönnetään poikkeus luonnonsuojelun alueen (naturreservat) suojelusäännöksistä (MB 7:7.3 §) tai Natura 2000 -verkoston suojelusta (MB 7:29.1,3 §). Lisäksi ympäristöviraston mukaan kompensatioon voidaan velvoittaa muun muassa silloin, kun haittavaikutukset kohdistuvat luontodirektiivin tiukasti suojelujen lajien lisääntymis- tai levähdyspaikkoihin. Muiden lajien, luontotyyppien ja maiseman osalta on kompensatiovelvoite katsottu mahdolliseksi ympäristökaaren mukaisessa ympäristöluvassa, vaikkakin säännös on tulkinnanvarainen. Erityisesti oikeusperuste on epäselvä tilanteissa, joissa hankkeen sallittavuus perustuu muuhun lainsäädäntöön kuin ympäristökaareen.

Jos hanke edellyttää maa- ja ympäristötuomioistuimen (mark- och miljödomstol) myöntämää lupaa, myös luonnonsuojelusta tarvittavat poikkeukset ratkaistaan samassa menettelyssä, muutoin poikkeaminen luonnonsuojelusta ratkaistaan erillisenä asiana. Lupapäätöksessä annetaan kompensatiota koskevat lupaehdot. Kun kompensatiovelvoite asetetaan ympäristöluvassa, sen noudattamista valvotaan yleisessä lupavalvonnassa. Mikäli kompensationa käytettävän alueen luonnonarvot halutaan turvata pysyvästi, se edellyttää erillistä toimivaltaisen viranomaisen päätöstä soveltaen asiaankuuluvaa lainsäädäntöä.

Ympäristöviraston ohjeistuksen mukaan on ensisijaisesti toivottavaa, että kompensatio kohdistuu heikennettävään luonnonarvoon, jos kustannukset ovat kohtuulliset saavutettavaan hyötyyn nähden. ”Samaa samalla” -lähtökohdasta voidaan poiketa myös, jos laajemmalla alueella tarkastelussa kokonaisuutena tarkastellen on tarvetta parantaa muiden luontotyyppien tilaa esimerkiksi alueellisten viherrakenteiden suunnitelmien toteuttamiseksi (regionala handlingsplaner för grön infrastruktur). Luonnonsuojelun alueen luonnonarvojen heikentyminen (intranget i naturvärden) on kompensoitava laajentamalla suojelun alueen tai muun (suojelu)alueen pinta-alaa (i skäl utsträckning på naturreservatet eller på något annat område). Vaihtoehtoisesti voidaan suojella luonnonsuojelullisesti vastaava alue tai toisaalla suoritettavilla toimilla lisätä jo suojelun alueen luonnonarvoja. Viime vuosina viranomaiset ovat ympäristökaaren 16 luvun 9 §:n nojalla edellyttäneet kompensatiota ympäristöluvassa pienemmiltä hankkeilta, joilla on ollut rajoitettuja haittavaikutuksia yksittäisiin, pieniin suojeltuihin luontotyyppisiin suojelun alueiden ulkopuolella, tavanomaisessa maisemassa.

Luontotyyppien ja lajien esiintymispaikan suojelusta poikettaessa kompensatio suositellaan toteuttavan lähialueella. Ajallisen toteutuksen osalta ohjeet suosittelivat, että jos heikennetään ainut- tai korkealaatuisia luonnonarvoja, kompensatio voitaisiin edellyttää etukäteen, ja mikäli toimet tuottavat vastaavia arvoja hitaasti, voitaisiin edellyttää määrällisesti suurempia kompensatioita. Toimiin voidaan kaikissa tapauksissa velvoittaa myös toisen maanomistajan kiinteistöllä. Lääninhallitus voi tällaisessa tilanteessa antaa ympäristökaaren 28:2 §:n nojalla kompensatiovelvolliselle oikeuden päästä kyseiselle kiinteistölle velvoitteen suorittamiseksi.

Ympäristöviraston vuonna 2015 julkaiseman selvityksen mukaan vuosina 2011–2014 kompensointia oli vaadittu vain 1–2 prosentissa kaikista 3 500 tapauksesta, ilmeisesti sen vuoksi, että haittoja on pidetty vähäisinä. Suojeltuihin luontotyyppisiin kohdistuneita haittavaikutuksia oli edellytetty kompensoitavan 82 prosentissa kaikista 1 080 tapauksesta, ja lajeihin kohdistuneita haittoja oli vaadittu kompensoitavan 4 prosentissa yhteensä 486 tapauksesta. Yleisiä eli suoje-

lemattomia luonnon arvoja ja lajeja kompensoidaan hyvin harvoin. Ruotsissa kompensatiosääntelyn joustamattomuuden vuoksi kompensatioon käytettävien alueiden valinnan ja sen toimintamuotojen kustannukset ovat käytännössä olleet suuret.

Osa kasvukeskuskunnista, muun muassa Helsingborg, ovat kehittäneet periaatteita, joilla rakennuttajat voivat vapaaehtoisesti kompensoida kaupunkirakentamisen vuoksi menetettäviä ympäristöarvoja, vaikka lainsäädäntö ei siihen velvoitakaan. Helsingborgin soveltama tasapainotusperiaate (balanceringsprincipen) edellyttää mitigaatiohierarkian (undvika, minimera, utjämna och ersätta) soveltamista. Se myös mittaa muutettavan alueen pinta-alan ja laadun ja arvioi, miten muutos sopii kunnan yleiskaavaan ja vihreään infrakaavaan. Hankkeen toteuttajan on kustannettava korvaavat toimet kaupungin toisaalla omistamalla alueella, jos maankäyttö tapahtuu kunnan omistamalla maa-alueella. Jos maankäyttö tapahtuu yksityismaalla, hankkeen toteuttaja myöskin maksaa kustannukset, mutta muodollisesti kaupunki soveltaa korjaamista (utjämna) niin, että sen omistamalla yleisellä alueella niin ekologisia kuin virkistysarvoja tuottavat toimet tehdään korkeatasoisemmin yksityisen maksamalla rahoituksella.

Komiteamietinnössä SOU 2017:34 esitettiin, että mitigaatiohierarkiasta ja kompensatiovelvollisuudesta säädettäisiin yksiselitteisemmin niin ympäristökaavassa kuin muun muassa tielainsäädännössä ja rakennuslainsäädännössä. Lisäksi suositeltiin, että hallitus antaisi eräille lääninhallituksille tehtäväksi kehittää Saksan mallista aluevarantojärjestelmää kompensatioiden toteuttamista varten yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa.

6 Lausuntopalaute

6.1 Lausuntokierroksen palaute

Lakiluonnos perusteluineen oli lausunnolla 2.7.–6.9.2021. Lausuntoja annettiin yhteensä 210 kappaletta.

Lausunnot antoivat:

Ministeriöt: Maa- ja metsätalousministeriö, oikeusministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö

Maakuntien liitot: Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon maakuntaliitto, Hämeen liitto, Kainuun liitto, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen liitto, Kymenlaakson liitto, Lapin liitto, Pirkanmaan liitto, Pohjanmaan liitto, Pohjois-Karjalan maakuntahallitus, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Päijät-Hämeen liitto, Satakuntaliitto, Uudenmaan liitto, Varsinais-Suomen liitto

Kuntaliitto ja kunnat: Suomen Kuntaliitto ry, Helsingin kaupungin kaupunkiympäristölautakunta, Kristinestads stad, Lappeenrannan kaupunki, Loimaan kaupunki, Oulun kaupunki, Turun kaupunki, Vantaan kaupunki

Yliopistot, tutkimuslaitokset, tieteelliset yhdistykset: Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto (Metsätieteiden osasto), Åbo Akademi, Geologian tutkimuskeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo LUOMUS, Luonnonvarakeskus, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto SITRA, Suomen ympäristökeskus SYKE, Suomen ilmastopaneeli, Suomen Luontopaneeli, Ympäristötiedon foorumi

HE 76/2022 vp

Oikeuslaitos ja laillisuusvalvonta: Korkein hallinto-oikeus, Helsingin hallinto-oikeus, Turun hallinto-oikeus, Vaasan hallinto-oikeus, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Oikeuskanslerinvirasto, ympäristöerikoissyttäjät

Viranomaiset: Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Savon ELY-keskus, Hämeen ELY-keskus, Kainuun ELY-keskus, Keski-Suomen ELY-keskus, Lapin ELY-keskus, Pirkanmaan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Savon ELY-keskus, Pohjois-Savon ELY-keskuksen kalatalousyksikkö, Uudenmaan ELY-keskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus, KEHA-keskus, Ihmisoikeuskeskus, Maanmittauslaitos, Metsähallitus, Museovirasto, Ruokavirasto, Suomen metsäkeskus, Suomen riistakeskus, Väylävirasto

Saamelaiset: Saamelaiskäräjät, Sámiráddi – Saamelaisneuvosto, Sámi Árvvut rs

Elinkeinoelämän edunvalvonta: Bioenergia ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry, Energiategollisuus ry, Etämettäomistajien liitto ry, Infra ry, Kaivosteollisuus ry, Kalatalouden keskusliitto, Koneyrittäjät ry, Kvarkens fiskeriområde, Lapin kauppakamari, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusjärjestö MTK ry, MTK Häme ry, MTK Keski-Pohjanmaa ry, MTK Lappi ry, MTK Pohjois-Karjala r.y., Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry, Metsänhoitoyhdistys Etelä-Savo ry, Metsänhoitoyhdistys Keski-Suomi ry, Metsänhoitoyhdistys Pirkanmaa ry, Metsänhoitoyhdistys Pohjois-Karjala ry, Metsäteollisuus ry, Paliskuntain yhdistys, RAKLI ry, Sahateollisuus ry, Suomen Tuulivoimayhdistys ry, Suomen yhteismetsät ry, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf, Teknologisteollisuus ry, Österbottens Fiskarförbund rf

Ympäristöjärjestöt: BirdLife Suomi ry, Eläinvihreät ry, Ilmastoisovanhemmat ry - Klimatom och farföräldrar rf, Kansalaisten kaivosvaltuuskunta, Kansallismieliset eläin- ja luonnonsuojelijat ry, Keskisen Suomen liito-oravayhdistys ry, Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry, Luonnonsuojeluliitto Tapiola ry, Luonto-Liitto ry, Meidän metsämme –kansalaisryhmä, Natur och Miljö rf, Pro Heinävesi, Saimaa ilman kaivoksia ry, Suomen herpetologinen yhdistys ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Luonnonsuojeluliiton Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri, Suomen luonnonsuojeluliitto Etelä-Karjala ry, Suomen Luonnonsuojeluliiton Etelä-Savon piiri ry, Suomen luonnonsuojeluliiton Jyväskylän seudun yhdistys, Suomen Luonnonsuojeluliiton Keski-Suomen piiri ry, Suomen luonnonsuojeluliiton Kymenlaakson piiri ry, Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry, Suomen luonnonsuojeluliiton Oulun yhdistys ry, Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry, Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjanmaan piiri ry, Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Pohjanmaan piiri ry, Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry, Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry, Tamelan Pyhäjärven-Kuivajärven Suojeluyhdistys ry, Tringa ry, Trofeeton EU –työryhmä, Vanajavesisäätiö, WWF Suomi

Muut yhdistykset: Animalia ry, Arkipelagia-seura ry, Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry, Creatura Think & Do Tank ry, Her Finland, Intresseföreningen för en levande skärgård rf, Kalevalaisen Kulttuurin Liitto ry, Kolin Vaeltajat ry, Maanomistajain Liitto - Jordägarnas Förbund ry, Merenkurkun Erä- ja luonto-oppaat ry, METO - Metsäalan Asiantuntijat ry, Villieläinlaitola Nordic Wildlife Care, Selkämeren kansallispuiston ystävät ry, SEY Suomen eläinsuojelu ry, Suomen Latu ry, Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry, Suomen Metsästäjäliitto ry, Suomen Vapaa-ajan kalastajien Keskusjärjestö ry, Ukko-Kolin Ystävät ry, Vesialueomistajain liitto VEALO ry, Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi, Ympäristönsuojeluviranhaltijat ry

Yritykset: Aallokas Oy, Fingrid Oy, Helen Oy, Kemijoki Oy, Nordkalk Oy Ab

Yksityishenkilöt: 50 henkilöä

Lausuntopalaute:

1 luku Yleiset säännökset

Luonnonsuojelulain uudistusta ja ajantasaistamista pidettiin pääosassa lausunnoista tarpeellisenä ja hyvänä, jopa välttämättömänä toimenä. Valmistelussa kiitettiin laaja-alaista osallistamista ja tieteellisen tiedon vahvaa hyödyntämistä. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota luonnonsuojelulain ja muiden valmistelussa olevien lakiuudistusten (maankäyttö- ja rakennuslaki, ilmastolaki, kaivoslaki) yhteyteen.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja ilmastonmuutoksen hillinnän edistämistä koskeva lisäys lain tavoitteisiin nähtiin tärkeäksi, sillä tavoite tukee luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Lausunnoissa kuitenkin kritisoitiin sitä, ettei lakiehdotus sisällä varsinaisia säännöksiä siitä, miten tämä tavoite tulisi toimeenpanna. Ympäristötietoisuuden käsitteen tuominen lain tavoitesäännökseen nähtiin myös tärkeäksi ja ympäristökasvatusta koskeva säännös sai runsaasti positiivista palautetta. Saamelaiskulttuurin suojaa koskevaa sääntelyä kannatettiin laajasti, mutta pidettiin myös osin täsmennyttömänä.

Vastakkaisia näkemyksiä esitettiin erityisesti varovaisuusperiaatteen ja selvilläolon osalta. Varovaisuusperiaatteeseen suhtauduttiin etenkin elinkeinoelämän edunvalvonnan lausunnoissa kielteisesti ja sen katsottiin lisäävän tulkinnan epäselvyyttä. Toisaalta useissa eri lausunnonantajien lausunnoissa todettiin, että jo voimassa olevan varovaisuusperiaatteen sisällyttäminen lakiin selkeyttäisi oikeustilaa. Säännöksen perusteluissa nähtiin kuitenkin täydentämistarpeita sen suhteen, miten periaatetta tulisi soveltaa.

Selvilläolon lisääminen nähtiin monissa lausunnoissa tärkeäksi lisäykseksi luonnonsuojelulakiin, vaikkakin sen nähtiin jäävän tavoitteelliseksi ja valitettavan passiiviseksi kirjaukseksi. Toisaalta selvilläoloa koskeva säännös nähtiin haasteellisena myös siitä syystä, että lähes kaikki toiminta vaikuttaa luontoon jollain tavalla. Pidettiin tulkinnanvaraisena, mitä tässä kohdassa tarkoitetaan riittävällä tavalla selvillä ololla ja kohtuudella, minkä vuoksi näitä ehdotettiin selvennettäväksi esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Etenkin elinkeinoelämän lausunnoissa pidettiin epäselvänä, mitä selvilläoloa koskeva säännös tarkoittaa eri toimintojen kannalta, ja katsottiin, ettei sitä tule sisällyttää lakiin.

Luontokasvatuksen ja ympäristötietoisuuden edistäminen luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi säädettäisiin valtion viranomaisten ja kuntien tehtäväksi, mitä pidettiin hyvänä ratkaisuna.

Lain yleisiin säännöksiin esitettiin lisättäväksi muun muassa ekosysteemipalvelut, ympäristöperusoikeudet, eläinten hyvinvointi, oikeus terveelliseen elinympäristöön ja tulevaisuuden sukupolvien elinmahdollisuudet.

Lausuntopalautteen perusteella yleisiin säännöksiin tehtiin tarkennuksia ja yksityiskohtaisia perusteluita täsmennettiin. Lain määritelmiin lisättiin luonnon monimuotoisuus, varovaisuusperiaatteen sisältöä täsmennettiin ja saamelaiskulttuurin suojaa koskevaa sääntelyä selkiytettiin. Lisäksi selvilläoloa koskeva säännös poistettiin lakiehdotuksesta.

2 luku Luonnonsuojelun viranomaiset ja muut toimijat

Luonnonsuojeluviranomaisten roolien kirjoittaminen auki kattavasti ja aiempaa yksityiskohtaisemmin nähtiin tärkeäksi ja sen koettiin selkeyttävän ja parantavan lakisääteisten tehtävien hoitoa. Luonnonsuojeluviranomaisten resurssien vahvistaminen nousi vahvasti esiin. Viranomaisten roolia ympäristötietoisuuden edistämiseksi korostettiin. Asiantuntijaviranomaisiin esitettiin lisättäväksi Luonnonvarakeskus. Lausunnoissa todettiin, että perusteluissa tulisi selkeyttää, onko esityksellä vaikutuksia elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten väliseen työnjakoon keskitettyjen tehtävien osalta.

Useissa lausunnoissa kuntien luonnon monimuotoisuuden suojelun edistämistehtävää kannatettiin, mutta katsottiin, että tehtävää tulisi konkretisoida lain toimeenpanon edistämiseksi. Lausuntojen mukaan kunnan tehtävässä voisi harkita nostettavan lain tavoitesäännöksessä esitettyjä teemoja ehdotettua laajemmin, niin että myös esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjunnan ja luonnonvarojen kestävä käytön tavoitteet koskisivat nimenomaisesti myös kuntia. Toisaalta etenkin useiden maakuntaliittojen, kuntien ja Suomen Kuntaliitto ry:n lausunnoissa esitettiin lakiin luonnon monimuotoisuuden suojelun edistämisen sijaan kuntien tehtäväksi monimuotoisuuden edistämistä.

Luontopaneelia, joka koostuu eri tieteen alojen riippumattomista tieteellisistä asiantuntijoista, koskevan sääntelyn tuomista lain tasolle toisaalta kiitettiin ja sen nähtiin lisäävän merkittävästi tieteellisen tiedon merkitystä luonnonsuojelun suunnittelussa ja toteutuksessa. Sen riippumattomuutta nähtiin tarpeelliseksi vahvistaa. Toisaalta tietyissä lausunnoissa katsottiin, että lakiehdotus antaisi Luontopaneelille liikaa valtaa vaikuttaa toteutettavaan luonnonsuojelupolitiikkaan.

Lausuntopalautteen perusteella kuntien kestävä käytön edistämistehtävä poistettiin esityksestä ja perusteluja täydennettiin kuntia koskevan säännöksen osalta. Luontopaneelia koskevia perusteluja täsmennettiin riippumattomuuden osalta ja perusteluja yhdenmukaistettiin Ilmastopaneelia koskevan sääntelyn kanssa.

3 luku Luonnonsuojelusuunnittelu

Biodiversiteettistrategian (muutettu jatkotyössä luonnon monimuotoisuusstrategiaksi) ja sen toimeenpanoa koskevan toimintaohjelman säätämistä lakiin pidettiin tarpeellisenä ja merkittävänä keinona edistää ehdotetun lain tavoitteita luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta. Esitystä ehdotettiin täydennettäväksi vuosilukutavoitteilla ilmastolain tapaan. Alueellista luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelmaa pidettiin toisaalta hyvänä keinona todeten, että ennakkointia luonnonsuojelun suunnittelussa tulisi lisätä, toisaalta toimeenpanosuunnitelmaa myös vastustettiin.

Vapaaehtoisen luonnonsuojelun toimenpideohjelmien säännösperustan vahvistamista pidettiin tärkeänä ja ylipäätään vapaaehtoista luonnonsuojelua kannatettiin laajalti. Osassa lausunnoista kuitenkin katsottiin, että vapaaehtoisuutta ja velvoittavuutta tulisi tarkastella uudelleen, mikäli tarvitaan järeämpiä monimuotoisuuden suojelukeinoja.

Luonnonsuojelun suunnittelussa tulisi useiden lausunnonantajien mukaan kiinnittää nykyistä enemmän huomiota ilmastonmuutoksen sopeutumiseen, ja kytkeä luonnon- ja ilmastonsuojelun toimenpiteet toisiinsa. Yhteistyön tarvetta eri toimijoiden, muun muassa saamelaisten, kansalaisten, kuntien ja maanomistajien kanssa korostettiin.

Luonnonsuojeluohjelmien oikeusvaikutuksia esitettiin laajennettaviksi ohjelmaan kuuluvien alueiden ulkopuolelle.

Luonnonsuojelun seurannasta säätämistä lain tasolla pidettiin tärkeänä. Viranomaisten vastuista ja seurannan toteuttamisesta kaivattiin kuitenkin tarkempia perusteluja. Lausunnoissa todettiin, että luonnonsuojelun seurannan ja yhteistyön kannalta olennaiseksi nähtiin sähköisten paikkatietojen käytettävyys.

Lausuntopalautteen perusteella tarkennettiin luonnonsuojelun vapaaehtoisten toimintaohjelmien vastuutaho. Perusteluissa täsmennettiin alueellisten toimeenpanosuunnitelmien merkitystä.

Lausuntopalautteen perusteella kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategiaa ja toimintaohjelmaa koskevan säännöksen terminologiaa selkeytettiin ja hyväksymismenettelyä tarkennettiin perusteluissa. Kyseisen säännöksen kohdalla vahvistettiin ilmastosuunnittelun ja luonnonsuojelusuunnittelun välistä yhteyttä sekä tarkennettiin ilmastolain mukaisten suunnitelmien huomiointamista. Kyseisen säännöksen perusteluja tarkennettiin myös alemman asteisen sääntelyn osalta.

Luonnonsuojelun vapaaehtoisten toimintaohjelmien vastuutaho määriteltiin. Osallistumista ja vuorovaikutusta koskevaan säännökseen lisättiin kulttuuristen näkökohtien huomioon ottaminen ja kyseisen säännöksen perusteluja tarkennettiin. Lausuntopalautteen perusteella tarkennettiin, ettei kyseisen luvun suunnitelmista ole muutoksenhakuoikeutta.

4 luku Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukeminen

Lausunnoissa nähtiin laajalti positiivisena ja kannatettavana säätää mahdollisuudesta rahalliseen avustukseen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukemiseksi. Lausunnoissa nostettiin esiin epäsuhta tuen ja avustuksen edellytysten yksityiskohtaisuuden osalta. Tukea koskeva sääntely nähtiin varsin monipolvisena, ja perusteluihin esitettiin useita täsmennystarpeita. Rahallista avustusta koskevaa sääntelyä tulisi puolestaan lausuntojen mukaan tarkentaa menettelysäännösten osalta. Tarkennusta esitettiin mm. koskien avustuksen myöntämisen edellytyksiä, avustuspäätöksen tekemistä ja sisältöä, avustuksen maksamista sekä raportointivelvollisuutta ja seurantaa. Käytetyt termit tulisi määritellä tarkemmin.

Lausunnoissa esitettiin, että avustusta voitaisiin myöntää laajasti erilaisiin käyttötarkoituksiin. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota myös muiden tukimuotojen olemassaoloon ja sen arvioimiseen, muodostuuko riskiä mahdollisesta tuplarahoituksesta. Toisaalta lausunnoissa pohdittiin mahdollisuutta hyödyntää avustusta yhteishankkeisiin. Lisäksi lausunnoissa nousi esiin kysymys yritysten koon aiheuttamista rajoituksista suhteessa avustuksiin.

Lausuntopalautteen perusteella tarkennettiin rahallista tukea koskevan säännöksen suhdetta valtionavustuslakiin. Lisäksi koko luvun systematiikkaa selkiytettiin muuttamalla säännösten keskinäistä järjestystä. Säännöksissä tarkennettiin valtiontuen EU-oikeudellista oikeusperustaa.

5 luku Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkosto

Lausunnoissa esitetyt kommentit esitettyyn 5 lukuun olivat luonteeltaan lähinnä teknisiä tarkennuksia, jotka koskivat mm. ilmoitusvelvollisuutta, niin kutsuttua ”Natura-tarveharkintaa” ja Natura-vaikutusten arvioinnista annettavia lausuntoja. Arvioinnista kuuleminen, joka kohdistuisi Natura 2000 –alueiden haltijoihin, nähtiin joissakin lausunnoissa epäselväksi ja myös vaikeaksi toteuttaa, ja esitettiin, että lausunnot tulisi pyytää vain viranomaisilta. Lausunnoille varattua kuuden kuukauden määräaika esitettiin osassa lausunnoista lyhennettäväksi.

Viranomaisen keskeyttämis- ja ilmoitusvelvollisuuden kohdentumisessa nähtiin epäselvyyttä, erityisesti liittyen metsälakiin ja metsänkäyttöilmoituksiin.

Lupaviranomaiset pitivät hankkeeseen tai suunnitelmaan sovellettavan lainsäädännön mukaisuuden ratkaisemista ennen valtioneuvostoa tarkoituksenmukaisena. Hankekehityksen näkökulmasta ehdotusta myös kritisoitiin.

Eräät järjestöt ja yksityishenkilöt esittivät lausunnoissaan Natura 2000 -alueiden nykyistä tiukempaa suojelua.

Lausuntojen perusteella luvun perusteluja tarkennettiin mm. heikennyksen merkittävyyden, metsänkäyttöilmoitusten ja ilmoitusvelvollisuuden osalta. Perusteluja täydennettiin viittaamalla yhteisöjen tuomioistuimen rangaistuskäytäntöön.

6 luku Luonnonsuojelualueet

Luonnonsuojelualueita koskevaan lukuun esitettiin runsaasti teknisiä tarkennuksia sekä säännöksiin että perusteluihin. Esitettyjen muutosten nähtiin viranomaisten ja järjestöjen lausunnoissa pääosin parantavan luonnonsuojelualueiden hallintaan ja hoitoon liittyvää toimintaa.

Luonnonsuojelualueiden perustamisedellytyksiin lisättäväksi esitetty luontotyyppien ja eliölaajien mahdollisuus sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin nähtiin osassa lausunnoista tärkeänä lisäyksenä, mutta erityisesti maa- ja metsätalousministeriön, maanomistajien ja elinkeinoelämän edunvalvonnan lausunnoissa sitä vastustettiin. Useissa lausunnoissa katsottiin, että luonnonsuojelualueen perustamisedellytyksissä tulisi paremmin huomioida luonnonsuojelualueiden kytkeytyvyys. Mahdollisuutta perustaa yksityinen luonnonsuojelualue Natura 2000 -verkoston alueelle myös ilman maanomistajan suostumusta nähtiin osassa lausunnoista tärkeäksi, mutta sitä myös vastustettiin. Museovirasto toi esiin myös tarpeen huomioida kulttuuriperinnön suojeluun liittyvät intressit luonnonsuojelualueita perustettaessa.

Valtaosassa lausunnoista vastustettiin kansallispuiston vähimmäispinta-alan nostamista 1 000 hehtaarista 3 000 hehtaariin.

Kasvintuhoojien torjuntaa luonnonsuojelualueilla koskevaa säännöstä esitettiin täsmennettäväksi. Vieraslajien torjuntaa koskevan poikkeuslupavaateen poistamista kannatettiin, ja esitettyjä metsästyksen sääntelyä luonnonsuojelualueilla koskevia muutoksia pääosin kannatettiin. Esille nostettiin myös eläinsuojelullisia näkökohtia. Kalastuksen sallittavuuden osalta sääntelyssä nähtiin täsmenämistarpeita suhteessa kalastuslakiin.

Malminetsinnän rajoittamista valtion luonnonsuojelualueilla kannatettiin laajasti useissa lausunnoissa, mutta erityisesti elinkeinoelämän edunvalvonnan lausunnoissa sitä vastustettiin. Useissa lausunnoissa esitettiin, että malminetsintää tulisi rajoittaa myös ennen vuotta 1996 perustetuilla luonnonsuojelualueilla. Lausunnoissa tuotiin esiin myös näkökohta, että osa maanomistajista, jotka ovat luovuttaneet maitaan suojeluun, on kokenut malminetsinnän rikkovan tarkoitusta, johon he ovat maa-alueitaan luovuttaneet.

Yksityisen luonnonsuojelualueen rauhoitusmääräyksiin esitettiin useita täsmennyksiä koskien etenkin menettelyä ja käsitteiden määrittelyä.

Luonnonsuojelualan hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksymis- ja vahvistamismenettelyä koskevia säännöksiä esitettiin selkeytettäväksi, ja huomiota kiinnitettiin myös muutoksenhaku-mahdollisuuteen. Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseen liittyvä FPIC-periaate ja ennakkosuostumuksen käsite vaativat täsmennystä.

Lausuntojen perusteella kansallispuistojen vähimmäiskoko palautettiin 1 000 hehtaariin. Hoito- ja käyttösuunnitelman oikeudellista luonnetta täsmennettiin ja todettiin kyseessä olevan hallin-topäätös ilman valitusoikeutta. Myös vapaan ennakkosuostumuksen periaatteen oikeudellista merkitystä selvennettiin ja sitä koskeva kirjaus siirrettiin pykälästä perusteluihin. Lukuun lisät-tiin myös uusi säännös valtion luonnonsuojelualan lakkauttamisesta ja rauhoitussäännösten lieventämisestä. Lisäksi perusteluja ja teknisiä yksityiskohtia tarkennettiin kauttaaltaan.

7 luku Luontotyyppien suojelu

Uudistettavan luonnonsuojelulain 7 luvussa nähtiin useissa lausunnoissa olevan hyviä ja perus-teltuja lisäyksiä luontotyyppien suojeluun. Näissä lausunnoissa hyvänä ratkaisuna pidettiin, että uhanalaisia luontotyyppejä (muun muassa harjujen valorinteet) tunnistettaisiin laissa aiempaa laajemmin. Myös tiukasti huomioitujen luontotyyppien suojelua koskeva uudistus olisi useiden lausuntojen perusteltu. Luontotyyppejä esitettiin suojelun piiriin laajemminkin kuin lausun-noille lähetetyssä hallituksen esityksessä, ja lakiin esitettiin lisättäväksi myös uhanalaisten luon-totyyppien hävittämisen- ja heikentämiskielloa. Tällaisia kantoja esittivät lähinnä luonnonsuoje-luviranomaiset ja ympäristöjärjestöt. Sen sijaan elinkeinoelämän ja maanomistajien edunval-vontajärjestöt ja maa- ja metsätalousministeriö vastustivat luontotyyppisuojeluun esitettyjä laa-jennuksia ja muutoksia pidettiin osin epäselvyyttä lisäävinä.

Uhanalaisten luontotyyppien määrittelystä (uhanalaisuuden peruskriteerit) tulisi laillisuusval-vontaviranomaisten näkemyksen mukaan säätää tarkemmin laissa. Eri luontotyyppikategorioiden keskinäistä suhdetta pidettiin osin epäselvä.

Useissa lausunnoissa nostettiin esiin metsä- ja vesilakien suhde luontotyyppisuojeluun, sekä myös luontotyyppisuojelun vaikutukset maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen toimintaan. To-dettiin, että viranomaisia koskevaa vaikutusten arviointia tulisi täydentää.

Säännös uhanalaisten luontotyyppien huomioon ottamisesta lupaa tai suunnitelmaa hyväksyttä-essä jakoi näkemyksiä. Osa lausunnonantajista katsoi säännöksen lisäävän luontotyyppien oi-keudellista merkitystä. Toisaalta säännöstä pidettiin myös epäselvänä ja sen katsottiin kaipaavan konkretisointia muun muassa oikeusvaikutusten, tavoitteen sekä muun lainsäädännön väli-seen suhteeseen osalta. Osassa lausuntoja uhanalaisen luontotyyppin huomioon ottamisen lupaa tai suunnitelmaa hyväksyttäessä katsottiin jäävän vaikuttavuudeltaan heikoksi, koska huomioon ottamisvelvoite ei muuttaisi muiden lakien mukaisia luvan tai suunnitelman myöntämisen edel-lytyksiä eikä yksin voisi olla luvan myöntämisen tai suunnitelman hyväksymisen esteenä. Toi-sissa lausunnoissa huomioonottamisvelvoitteen puolestaan nähtiin lisäävän suojelua liikaa ja vaikeuttavan erilaisten hankkeiden toteuttamista.

Suojellun luontotyyppin rajauspäätöstä koskevaa säännöstä samoin kannatettiin melko laajasti, mutta uudet luontotyyppit herättivät myös kritiikkiä.

Tiukasti suojellun luontotyyppin heikentämiskiellon soveltamisalaa pidettiin yhtäältä liian sup-peana ja toisaalta tarpeettomana – myös täsmennystarpeita esitettiin. Tiukan suojelun perustu-mista siihen, että säännöksessä mainitut luontotyyppit merkittäisiin kiinteistötietojärjestelmään, kritisoitiin useissa lausunnoissa. Tiukan suojelun katsottiin useissa lausunnoissa edellyttävän viranomaispäätöstä, johon olisi mahdollista hakea muutosta.

Poikkeamissääntelyn osalta kiinnitettiin huomiota muun muassa vaihtoehtoisuus-kriteeriin ja siltä osin edellytettiin tehtyä syvällisempää perusoikeustarkastelua. Lisäksi määräaikaisuutta (enintään 10 vuotta) pidettiin ongelmallisena tiettyjen hankkeiden kohdalla.

Lausuntojen perusteella huomioonottovelvollisuutta koskevaa säännöstä ja sen suhdetta muihin lakeihin tarkennettiin. Luontotyypin uhanalaisuuden määräytymisen peruskriteereitä tarkennettiin lain tasolla ja selvennettiin suhdetta asetukseen. Tiukasti suojellut luontotyypit määriteltiin laissa täsmällisemmin. Samalla säännöksestä poistettiin suojelun voimaantuloon kytketty edellytys luonnonsuojelun tietojärjestelmään merkitsemisestä, koska se olisi käytännössä tarkoittanut viranomaispäätöstä. Säännöksiin lisättiin myös puuttuvat asetuksenantovaltuudet luontotyyppien tarkemmasta määrittelystä asetuksessa. Tiedottamista koskevaa säännöstä vahvistettiin. Lisäksi kaksi luontotyyppiä siirrettiin vesilaista luonnonsuojelulakiin, rajauspäätöstä edellyttävään säännökseen. Lisäksi täsmennettiin kauttaaltaan luontotyyppejä koskevien säännösten muotoilujaa ja perusteluita.

8 luku Eliölaajien suojelu

Eliölaajien suojelua koskevan lukuun ja sen soveltamisalaan esitettiin lukuisia huomioita. Muun muassa kalalajit esitettiin jätettäväksi luonnonsuojelulain soveltamisalan ulkopuolelle.

Uhanalaisia lajeja koskevasta sääntelystä ja uhanalaisten lajien huomioonottamista koskevasta velvoitteesta lausuttiin saman sisältöisesti kuin uhanalaisten luontotyyppien kohdalla. Myös lajien uhanalaisuuden ja erityisesti suojeltavien lajien peruskriteerit edellyttävät täsmennystä ja lisäksi olisi selvennettävä lain suhde asetukseen Uhanalaisten lajien ja luontotyyppien samanlaisen käsittelyn laissa nähtiin useissa lausunnoissa lisäävän lain selkeyttä ja käytettävyyttä.

Erityisesti suojeltavan lajin avustettua leviämistä koskeva säännös nähtiin lausunnoissa tarpeelliseksi lisäksi, mutta perusteluihin toivottiin tarkempaa arviointia vaikutuksista.

Lausunnoissa esitettiin paljon yksityiskohtaisia kommentteja liittyen mm. eläinten itse tekemiä pesiä ja pesäpuita koskevien säännösten ulottuvuuteen. Eläinten itse tekemien pesien ja pesäpuiden suojelua haluttiin etenkin ympäristöjärjestöjen lausunnoissa laajentaa, elinkeinoelämän edunvalvonnan lausunnoissa tähän taas suhtauduttiin torjuvasti. Elinkeinoelämän edunvalvonnan taholta korostettiin eläinten pesiä koskevan paikkatiedon saatavuuden tärkeyttä. Lausunnoissa esitettiin, että laissa tulisi ottaa huomioon tarttuvien eläintautien torjunta.

Euroopan unionin tärkeinä pitämiä eliölajeja koskevaa soveltamisalaa pidettiin epäselvänä. Kasvilajien rauhoitussääntöjä esitettiin tarkennettaviksi.

Rauhoitussäännöksistä poikkeamista koskevissa säännöksissä nähtiin olevan paljon epäselvyyksiä ja tarkennettavaa. Katsottiin, että yleispoikkeusta eräistä rauhoitussäännöistä sisältää ristiriitoja. Poikkeamisperusteita esitettiin laajennettavaksi muun muassa lintujen hyötykäytön mahdollistamiseksi ja esitettyä laajemmin kalatalouden edellytysten parantamiseksi.

Useissa lausunnoissa tuotiin esiin, että lakiuudistuksen yhteydessä tulisi myös poistaa uhanalaiset lajit metsästyslainsäädännön piiristä. Lakiehdotuksesta nähtiin puuttuvan säännökset lajien geneettisen monimuotoisuuden suojelusta.

Lausuntojen perusteella tarkennettiin lajien uhanalaisuuden ja erityisesti suojeltavien lajien peruskriteereitä lain tasolla ja selvennettiin suhdetta asetukseen. Soveltamisalaa koskevia perusteluita täsmennettiin kalalajien osalta. Huomioonottovelvollisuutta koskevaa säännöstä ja sen

suhdetta muihin lakeihin tarkennettiin luontotyyppien tapaan. Uusina tavattujen eliölajien suojelua koskevan säännöksen määräaika täsmennettiin. Yleispoikkeusta koskeva ristiriita poistettiin selventämällä, ettei yleispoikkeusta sovelleta lintuihin. Lukua selkeytettiin muuttamalla eräiden säännösten keskinäistä järjestystä. Perusteluja täsmennettiin pesien suojelun osalta ja perusteluihin lisättiin viittaukset Euroopan komission lokakuussa 2021 julkaisemaan tiukkaa lajisuojelua koskevaan ohjeeseen.

9 luku Lajien yksilöiden hallussapito, vaihdanta, maahantuonti ja maastavienti

Lajien yksilöiden hallussapitoa, vaihdantaa, maahantuontia ja maastavientiä koskevaan lukuun esitettiin lausunnoissa kommentteja vain muutamilta tahoilta. Ympäristöjärjestöjen puolelta esitettiin metsästysmuistojen (trofeiden) maahantuonnin kieltä säädettyä laissa. Viranomaisien taholta tuotiin esiin tarve selkeyttää ehdotettavan lain 8 luvun mukaisten poikkeuslupien ja 9 luvun mukaisten lupien välistä suhdetta. Lupaviranomainen nosti esiin valvonnan edellytysten parantamisen jatkossa.

Lausuntojen perusteella hallussapitoa koskeva kirjaus nostettiin luvun otsikkotasolle sääntelyn selkeyttämiseksi. Esitettyjen kieltojen poikkeusperusteita täsmennettiin. Eri viranomaisten myöntämien lupien suhdetta selkiytettiin. Uutena säännöksenä tiettyjen lajien metsästysmuistojen maahantuontia esitettiin kiellettäväksi. Lisäksi tehtiin teknisiä tarkennuksia.

10 luku Maiseman suojelu ja hoito sekä luonnonmuistomerkit

Maiseman suojelua ja hoitoa koskevien säännösten suhdetta maankäyttö- ja rakentamislakiin pidettiin lausunnoissa jossain määrin epäselvänä. Maisemanhoitoalueelle laadittavien hoito- ja käyttösuunnitelmien oikeusvaikutukset ja suunnitelman antamista koskeva menettely tulisi useiden lausunnonantajien mukaan määritellä tarkemmin. Suunnittelussa tulisi museoviranomaisen mukaan olla mukana myös kulttuuriympäristön asiantuntijoita.

Luvun vuorovaikutusta koskevien säännösten suhdetta yleislakeihin tarkasteltiin useissa lausunnoissa, ja esitettiin huomioita osin päällekkäisestä sääntelystä.

Yksityishenkilöt toivoivat yhtäältä tiukennuksia maiseman suojeluun ja toisaalta korostettiin maanomistajan oikeuksia maisemanhoitoalueen perustamisessa.

Joissakin lausunnoissa esitettiin, että luonnonmuistomerkkien perustaminen ja lakkauttaminen olisi selvintä keskittää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille. Luonnonmuistomerkkin rauhoituksesta päätettäessä tulisi museoviranomaisen mukaan pyytää lausunto myös museoviranomaiselta. Luonnonsuojeluviranomaisen lausunnossa huomautettiin, että perusteluihin tulisi sisällyttää selkeyden vuoksi mahdollisuus luonnonmuistomerkkin hoitoon.

Viranomaisen toimivalta jokamiehenoikeuden käytön kieltävien kylttien osalta tulisi lausunnonantajien mukaan kuvata perusteluissa.

Lausuntojen perusteella luonnonsuojelulain ja maankäyttö- ja rakennuslain suhdetta maisemasääntelyn tarkennettiin. Lisäksi lakiin lisättiin yleissäännös vuorovaikutuksen järjestämisestä maisemasuojelussa. Maisemasuojelun hoito- ja käyttösuunnitelmaa koskien yhdenmukaistettiin sääntelyä luonnonsuojelun hoito- ja käyttösuunnitelman kanssa siirtämällä vapaan ennakkosuostumuksen periaatetta koskeva kirjaus pykälästä perusteluihin ja täydentämällä perusteluja tämän osalta, sekä toteamalla perusteluissa, että hoito- ja käyttösuunnitelmaa kos-

kevaan päätökseen ei olisi muutoksenhakuoikeutta. Maisemanhoitoaluetta koskevien määräysten osalta pykälään lisättiin rangaistussääntelyn tarkentamisen vuoksi momentti, jonka mukaan maisemanhoitoaluetta koskevien määräysten rikkominen on kielletty.

11 luku Ekologisen kompensaation toteuttaminen

Lausuntokierroksella ekologisesta kompensaatiosta saatu palaute oli pääosin myönteistä. Nekin lausunnonantajat, jotka pitivät joko sääntelyä kaikkinsa tai velvoittavaa sääntelyä ennenaikaisena, pitivät ekologista kompensaatiota tärkeänä ja monin tavoin myönteisenä kehitysaskeleena.

Näkemyks	Lausuja	Lisähuomiot
Tarvitaan vielä tiukempi / laajempi lainsäädäntö ekologisesta kompensaatiosta	Helsinki, Vantaa, Luontopaneeli, SITRA, LUKE, SYKE, VARELY, SLL +, Kansalaisten kaivosvaltuuskunta, Ympäristönsuojeluviranhaltijat, Creatura Think & Do Tank ry, 3 yksityishenkilöä	
Myönteinen suhtautuminen ehdotettuihin ekologisesta kompensaation säännöksiin	Yllä olevat, maakunnan liitot (- 1), KL, kunnat, VM, Ilmastopaneeli, yliopistot, LUOMUS, ELYt, Väylävirasto, Metsähallitus, Rakennusteollisuus ry, Meidän metsämme ry, WWF, Tringa ry, Aallokas Oy, Helen Oy, 4 yksityishenkilöä	
Myönteinen suhtautuminen säännöksiin koskien vapaaehtoista ekologista kompensaatiota	TEM, Energiateollisuus ry, Suomen Tuulivoimayhdistys ry, Kalatalouden keskusliitto, MARA ry, Kemijoki Oyj	
Velvoittava ekologinen kompensaatio on ennenaikainen	TEM, Energiateollisuus ry, Suomen Tuulivoimayhdistys ry	
Ekologinen kompensaatio on tärkeä, mutta kaikkinsa säännökset ovat ennenaikaisia	EK, Teknologiateollisuus ry, Kaivosteollisuus ry, MTK, SLC rf, Metsäteollisuus ry, Suomen yhteismetsät ry, MaRa ry	Ensin pilotointi
	Hämeen liitto	Selvitettävä vaikutuksia
Ei tarvetta vapaaehtoisen kompensaation säännöksille, koska jo se on mahdollista ilman niitä	MMM, Kaivosteollisuus ry, Bioenergia ry, Metsäteollisuus ry, MTK, Eduskunnan oikeusasiamies?	
Kielteinen suhtautuminen ehdotettuihin ekologisesta kompensaation säännöksiin	MMM, MML	Hallitusohjelman vastaisena ei tule edistää.
	Keski-Pohjanmaan liitto	Järjestelmä on vain fiskaalinen sanktio
	Kansalaisten kaivosvaltuuskunta, Saimaa ilman kaivoksia ry	Kielteinen suhtautuminen kaivostoiminnan mahdollistamiseen ekologisesta kompensaation avulla.
	WWF	Kielteinen suhtautuminen kaikkein uhanalaisimpien lajien osalta ekologisesta kompensaatioon.

Elinkeinoelämän edunvalvonta piti erityisesti velvoittavan sääntelyn viemistä lakiin ennenaikaisena, viitaten hallitusohjelmassa mainitun pilotoinnin puuttumiseen. Se oli perusteena myös maa- ja metsätalousministeriön ja maanmittauslaitoksen kielteiseen suhtautumiseen. Lausunnonantajista ainoastaan Keski-Pohjanmaan liitto suhtautui ohjauskeinoon sinänsä kielteisesti. Lisäksi WWF vastusti ekologisesta kompensaation soveltamista uhanalaisimpiin luonnonarvoihin ja kaivostoimintaan kriittisesti suhtautuvat kaksi tahoa sen soveltamista kaivostoimintaan. Nämäkin tahot suhtautuivat myönteisesti ehdotukseen muilta osin. Vapaaehtoisen kompensaation sääntely jakoi myös elinkeinoelämän edunvalvojien kannat: osa piti sääntelyä hyvänä ja selkiyttävänä, osa tarpeettomana, joku jopa haitallisena.

Osassa lausuntoja vaadittiin ohjauskeinoon sisällyttämistä laajemmin lainsäädäntöön sekä tiukemmin velvoittavana.

Nekin, jotka suhtautuivat myönteisesti säännösten sisällyttämiseen lakiin, esittivät paljon pykäläkohtaisia kommentteja. Keskeisin lausuntopalautteen perusteella tehty muutos säännöksiin koski velvollisuutta toteuttaa hyvittäminen ennen heikentämistoimenpiteiden aloittamista, mistä voitaisiin poiketa vain erityisestä syystä. Lisäksi eri päätösten valituskelpoisuutta tarkennettiin.

Lausuntopalautteessa kiinnitettiin huomiota siihen, että parhaimmillaan ekologinen kompensatio voi helpottaa yhteiskunnan kannalta tärkeän taloudellisen toiminnan ja luonnonarvojen suojelun yhteensovittamista. (Keski-Suomen liitto, Kymenlaakson liitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, TEM, Suomen Tuulivoimayhdistys ry, RAKLI ry, osin myös Metsäteollisuus ry). SITRA puolestaan toi esiin, että rahoitusmarkkinat, sijoittajat ja asiakkaat enenevässä määrin edellyttävät yrityksiltä ja toimialoilta sitoutumista luonnon monimuotoisuuden kokonaisheikentymättömyyteen ja näki uskottavan ekologisen kompensatian järjestelmän tarpeen kasvavan lähitulevaisuudessa. SITRA korosti, että lisäkustannuksen vastapainona ekologinen kompensatio torjuu toiminnanharjoittajaan kohdistuvaa paikallista tai mahdollisesti laajempaa kritiikkiä luonnonarvojen heikentämisestä eli parantaa toiminnanharjoittajien mainehyötyä ja sosiaalista hyväksyttävyyttä (nk. licence to operate). Nämä huomiot on täydennetty vaikutusarviointiin.

Toisaalta lausunnoissa nostettiin huoli toiminnanharjoittajien lisääntyvistä kustannuksista (Maa- ja metsätalousministeriö, Uudenmaan ELY-keskus, Varsinais-Suomen ELY, Metsäteollisuus ry). Tältä osin hallituksen esitykseen on lisätty sääntelytaakkalaskurin mukaiset tiedot yrityksille aiheutuvasta sääntelytaakasta.

Lausuntopalautteessa tunnistettiin, että ekologisen kompensatian säännökset voivat lisätä liiketoimintaa (Valtionvarainministeriö, SITRA, Luontopaneeli). SITRA katsoi, että lakiehdotukseen sisältyvät mekanismit, kuten kompensatiopalvelun rekisteröinti tarjontaan, voivat kirittää markkinoiden syntyä. Luontopaneelin mukaan sääntelyn tuottama vakaus on osaltaan markkinoiden syntyä. Erityisesti toimialajärjestöt olivat huolissaan kompensatiomarkkinoiden syntymisestä (Elinkeinoelämän keskusliitto, Rakennusteollisuus RT, Energiateollisuus ry, Suomen Tuulivoimayhdistys ry, Metsäteollisuus ry). Palautteessa esitettiin aihetta koskevan lisäselvityksen tekemistä (Elinkeinoelämän keskusliitto, Helsingin kaupunki ympäristölautakunta). Tältä osin hallituksen esitykseen on täydennetty viittaus aihetta koskevaan tuoreeseen tutkimukseen.

Lausunnoissa nostettiin esiin sen tärkeys, että myöntämiskriteerit eivät saa ”löystyä” tai kompensatiosta muodostua keinoa heikentää luontoarvoja korvausta vastaan (Helsingin yliopisto, Luonnontieteellinen keskusmuseo, Hämeen liitto, Saamelaiskäräjät, Pirkanmaan ELY-keskus, Varsinais-Suomen ELY, Meidän metsämme –kansalaisryhmä, Suomen luonnonsuojeluliiton Kymenlaakson piiri ry, Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri, Luonnonsuojeluliitto Tapiola ry, Förbundet Natur och Miljö). Hallituksen esitystä on täydennetty Euroopan komission loka-kuussa 2021 julkaisemassa tiukkaa lajisuojelua koskevan ohjeen kirjauksella siitä, mikä merkitys hyvittäville toimenpiteillä on poikkeuslupapäätöksenteossa. Ehdotetut kompensatiosäännökset eivät alenna poikkeuksen myöntämiskynnystä, eikä kompensatiolla voi välttää poikkeuksen hakemista luonnonsuojelulaista.

Lausuntopalautteessa myös toivottiin ehdotettujen säännösten vaikutusten arviointia. Hallituksen esitystä on täydennetty taloudellisten vaikutusten arvioinnilla.

12 luku Alueiden hankinta luonnonsuojelutarkoitukseen ja korvaukset

Täyden korvauksen periaatteen uudelleen arviointi osana jokaisen vastuuta luonnon monimuotoisuudesta nostettiin esiin useissa lausunnoissa. Toisaalta myös kumulatiivisten haittojen korvausta (laajennus) kannatettiin monissa lausunnoissa. Lausunnoissa esitettiin sekä korvauskynnyksen nostoa, että sen laskemista.

Vapaaehtoisuutta ja oikeasuhtaisuutta korostavaa säännöstä kannatettiin.

Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota luonnonsuojelulain, maankäyttö- ja rakennuslain sekä lunastuslain uudistusten yhteisvaikutuksiin korvauskysymysten osalta. Maanomistajan oikeus vaatia lunastusta Natura 2000 -alueiden osalta sai kannatusta, mutta mm. vanhojen luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisen kohdalla todettiin yhä olevan kehittämistarpeita.

Yksityisiä luonnonsuojelualueita koskevien päätösten hinnoittelua koskevaa sääntelyä tulisi luonnonsuojeluviranomaisten lausuntojen mukaan tarkentaa.

Lukuun ei lausuntopalautteen johdosta tehty muutoksia.

13 luku Luonnonsuojelun tiedonhallinta ja päätöksistä tiedottaminen

Luonnonsuojelun tiedonhallintaa koskevan sääntelyn lisääminen lakiin nähtiin erittäin tärkeänä. Sijaintitietojen julkisuutta sekä taloudellisten vaikutusten arviointia tulisi lausunnonantajien mukaan täsmentää. Luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskevien säännösten perusteluja suhteessa tiedonhallintalain vaatimuksiin tulisi laillisuusvalvontaviranomaisten mukaan tarkentaa ja täsmentää.

Yksityiskohtiin esitettiin tarkennus- ja täsmennystarpeita muun muassa luonnonmuistomerkkejä koskevien päätösten, asianhallintajärjestelmän roolin, päätösten tiedoksiannon, päätöksistä tiedottamisen ja päätösten julkaisemisen osalta. Täsmennystarpeita esitettiin myös tietojärjestelmän sisältöön sekä rajapintoihin ja tiedon saatavuuteen.

Todettiin, ettei säännöksistä tai niiden perusteluista käy ilmi, mitä tahoja monimuotoisuuden seuranta toteuttavilla viranomaisilla tarkoitetaan: termi luonnonsuojelun seuranta koskeva tieto liian yksilöimätön ja luonnonsuojelun tietojärjestelmään on syytä tallentaa ainoastaan luonnonsuojelulain alle kuuluvat lajit ja luontotyypit.

Lausuntojen perusteella luonnonsuojelun tietojärjestelmää ja siihen tallennettavia tietoja koskevia pykälää täsmennettiin, ja perusteluja täydennettiin mm. yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoitaman kansallisen liikkumavaran käytön oikeusperusteen osalta sekä henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteiden osalta. Julkisen kuulutuksen käyttöä, päätösten internetjulkaisua ja sijaintitietojen julkaisua koskevia säännöksiä ei muutettu, mutta perusteluja täydennettiin. Kokonaisuutena todettiin, että luonnonsuojelun tiedonhallintaan ja päätöksistä tiedottamista koskevaa sääntelyä tulisi edelleen kehittää lakiuudistuksen jälkeen käynnistettävän kehittämishankkeen avulla, jolloin olisi tarvittaessa tarkasteltava myös säännösten muutostarvetta.

14 luku Luonnonsuojelun valvonta, hallintopakko ja rangaistukset

Lukuun tuli kokonaisuudessaan melko vähän kommentteja. Valvontaa suorittavan viranomaisen tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden kirjaaminen lakiin nähtiin luonnonsuojeluviranomaisten lausunnoissa merkittävänä lisäyksenä, joka mahdollistaisi valvonnan tehokkaan toteutumisen. Säännös, jonka mukaan eily-keskus on rikosasiassa asianomistaja, nähtiin viranomaisten lausunnoissa tärkeäksi.

Laillisuusvalvontaviranomainen esitti blanco-rangaistussäännöksen muuttamista yksilöidyksi sekä sen pohtimista, voitaisiinko muulla kuin sanktiolla saavuttaa tavoiteltu lopputulos.

Luonnonsuojeluviranomaisten lausunnoissa esitettiin, että vireillepano-oikeutta koskevaan pykälään tulisi harkita lisättäväksi YSL 205 §:n 5 momenttia vastaava säännös siitä, että muiden kuin kunnan tai haittaa kärsivän henkilön vaatimuksesta vireille pannun asian käsittelystä saadaan periä vireillepanijalta maksu, jos vireillepanoa on pidettävä ilmeisen perusteettomana. Vaikka säännös tulisi sovellettavaksi ennalta arvioiden erittäin harvoin, soveltuisi se esimerkiksi shikaaniluonteisesti käynnistettyihin asioihin, joissa vireillepano ei johda toimenpiteisiin ja tämä on voitu havaita lähes välittömästi.

Lausuntojen perusteella väliaikaista toimenpidekieltoa koskevaan pykälään lisättiin täsmennys, että kyseessä on täysi korvaus. Rangaistussäännös kirjoitettiin auki siten, että teot yksilöitiin, ja säännös jaettiin kahteen pykälään (Rikoslain rangaistussäännökset ja Luonnonsuojelurikkomus). Sääntelyjärjestysperusteluja laajennettiin valvonnan uusien säännösten osalta. Vaikutusten arviointia koskevaan osuuteen lisättiin arvio rangaistussäännösten muutosten vaikutuksista. Lisäksi perusteluihin lisättiin maininta ympäristörikosdirektiivin uudistamisesta.

15 luku Muutoksenhaku

Annetuissa lausunnoissa luonnonsuojelujärjestöjen valitusoikeuden laajentamista pidettiin pääasiassa perusteltuna, mutta sitä myös vastustettiin. Esitettiin pohdittavaksi, tulisiko muutoksenhakuoikeuden piiriin lukea myös maakuntien liitot.

Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota valitustiehen ympäristöministeriön päätöksistä, jonka todettiin poikkeavan laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa säädetyistä pääsäännöistä. Esitystä ja sen perusteluita todettiin olevan tarve täsmentää suunnitelmien ja ohjelmien oikeusvaikutusten ja valituskelpoisuuden osalta.

Lausuntojen perusteella tarkennettiin sääntelyä ja perusteluita. Ympäristöministeriön päätöksistä poistettiin suora valitusmahdollisuus korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Muutoksenhakuoikeutta koskevaa sääntelyä tarkennettiin ja tukea koskevaa muutoksenhakua koskenut pykälä yhdistettiin muuta muutoksenhakua koskevaan pykälään. Valitusoikeuden piiristä rajattiin pois kolmannessa luvussa tarkoitettu luonnon monimuotoisuusstrategia sekä luonnonsuojelualueiden ja maisemanhoitoalueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat.

16 luku Voimaantulosäännökset

Lausunnoissa todettiin, että siirtymäsäännökset edellyttävät vielä työstämistä. Lainsäädännön, mukaan lukien rikoslain, viittauksia voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin tulisi päivittää viittauksiksi uuteen luonnonsuojelulakiin.

Perusteluissa esitettiin mainittavaksi, että poikkeamiseen sovelletaan tämän lain säädöksiä myös aiemmin perustettujen luonnonsuojelualueiden kohdalla. Siirtymäsäännöksiä esitettiin tarkennettavaksi aiempien lakien nojalla perustettujen luonnonsuojelualueiden yleiskalastuskieltojen purkamisen ja purkautumisen osalta.

Lausuntojen perusteella siirtymäsäännöksiä täydennettiin lisäämällä säännökset kumotun lain nojalla annettujen säädösten ja päätösten jättämisestä voimaan, lain luonnonsuojelualueita koskevien säännösten soveltamisesta aiemmin perustettuihin luonnonsuojelualueisiin, vireillä olevien asioiden käsittelystä sekä soveltamisesta ennen vuoden 1996 luonnonsuojelulain voimaan-

tuloa hyväksytyihin luonnonsuojeluohjelmiin ja –päätöksiin. Pääsääntöisesti ennen lain voimaan tuloa perustettujen luonnonsuojelualueiden perustamissäädökset ja –päätökset, niiden nojalla annetut rauhoitussäännökset ja –päätökset sekä muut laissa tarkoitetut päätökset jäisivät voimaan. Eräitä luonnonsuojelualueiden hallintaan liittyviä menettelysäännöksiä noudatettaisiin kuitenkin myös ennen lain voimaantuloa perustetuilla luonnonsuojelualueilla.

6.2 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto

Lainsäädännön arviointineuvosto antoi esitysluonnoksesta lausunnon 23.12.2021. Arviointineuvosto piti hyvänä, että esitysluonnoksessa oli selkeästi perusteltu tarvetta lainmuutokselle ja esityksen nykytilan kuvauksessa sekä valmistelussa oli hyödynnetty tieteellistä tutkimustietoa. Arviointineuvosto piti myönteisenä, että esitysluonnosta oli valmisteltu huolellisesti. Vaikutuksia oli käsitelty monipuolisesti ja vaikutusmekanismeja oli kuvattu pääosin huolellisesti.

Arviointineuvosto nosti lausunnossaan esiin myös esitysluonnoksen keskeisimpiä puutteita ja kehittämiskohteita. Nämä liittyivät muun muassa vaikutusten mittaluokan arvioinnin puutteisiin, varovaisuusperiaatteen merkitykseen, suojelun alueelliseen sijoittumisen selventämistarpeisiin, monimuotoisuuden nykytilan perustietojen puutteisiin sekä ehdotusten konkreettisiin monimuotoisuusvaikutuksiin.

Arviointineuvosto katsoi, että hallituksen esitysluonnos noudattaa osittain säädösehdotusten vaikutusten arviointiohjetta. Arviointineuvosto suositteli, että esitysluonnosta korjataan neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista. Arviointineuvosto totesi, että vaikutusarvioiden jaottelussa tulisi noudattaa säädösvalmisteluohjetta. Esityksen rakennetta muokattiin vastaamaan säädösvalmisteluohjetta ja vaikutusten arviointia koskevaa kokonaisuutta selvennettiin myös sisällöllisesti. Pääasialliset vaikutukset jaettiin selkeämmin taloudellisiin vaikutuksiin, vaikutuksiin viranomaisten toimintaan, ympäristövaikutuksiin sekä muihin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Taloudelliset vaikutukset jaettiin edelleen kotitalouksille, yrityksille, valtiolle, kunnille ja kansantaloudelle aiheutuviin vaikutuksiin. Rakenteeseen tehdyillä muutoksilla on samalla lisätty vaikutusten arvioinnin ymmärrettävyyttä ja selkeyttä.

Osittain katsottiin kuitenkin aiheelliseksi koota tietyt säännöskohtaiset vaikutukset omiksi kokonaisuusiksi, koska vaikutukset ovat säännösehdotusten luonteesta ja kohdentumisesta riippuen moniulotteisia, ja osin myös erisuuntaisia. Omiksi kokonaisuusiksi jätettiin saamelaiskulttuurin suojaa, luontotyyppien suojelua, eliölajien suojelua, ekologista kompensatiota sekä luonnonsuojelun tiedonhallintaa käsittelevät kappaleet.

Arviointineuvoston mukaan esitysluonnoksen perusteella jäi jossain määrin epäselväksi, mitä ehdotuksessa esitetyt muut sääntelyvaihtoehdot olisivat tarkoittaneet ja millaisia suuntaa antavia vaikutuksia niillä olisi voinut olla. Arviointineuvoston lausunnon johdosta lain uudistamisen yleisiä sääntelyvaihtoehtoja ja vaihtoehtojen toteutusta käsittelevää jaksoa tarkennettiin.

Arviointineuvosto totesi, että esitysluonnoksessa oli tunnistettu erilaisia vaikutuksia yrityksille ja maanomistajille, mutta vaikutusten mittaluokkaa tulisi selvittää. Arviointineuvosto katsoi, että esitysluonnoksessa tulisi käsitellä varovaisuusperiaatteen käytännön vaikutuksia maanomistajille ja yrityksille. Lisäksi tulisi selvittää muita mahdollisia suojelupäätöksiä ja niiden vaikutuksia maanomistajille. Rakenteen kokonaisvaltaisen muokkaamisen ja selventämisen ohella kotitalouksille aiheutuvia vaikutuksia täydennettiin omassa kappaleessaan. Kappaleessa erotettiin metsänomistajille ja maatalouden harjoittajille aiheutuvia vaikutuksia. Varovaisuusperiaatteen vaikutuksia maanomistajille selvennettiin. Myös vaikutuksia luonnossa liikkuville kansalaisille avattiin. Yrityksille aiheutuvia vaikutuksia selvennettiin erillisessä kappaleessa. Tässä yhteydessä tarkennettiin varovaisuusperiaatteen vaikutuksia yrityksille.

Arviointineuvoston mukaan luonnon monimuotoisuuden nykytilaa selostettiin luonnontieteellisesti kattavasti, mutta perustiedot nykyisten suojelualueiden kokonaispinta-alasta ja sijainnista olivat hyvin suppeita. Lisäksi neuvosto katsoi esitysluonnoksen perusteella jäävän osittain epäselväksi, kuinka paljon uusia suojeltavia alueita tultaneen perustamaan ja mihin ne pääosin sijoittuisivat. Arviointineuvosto suositteli, että suojelualueiden nykyiset tiedot ja suunnitelut keskeiset muutokset koottaisiin yhteen. Arviointineuvoston lausunnon johdosta suojelualueiden nykyiset tiedot ja suunnitellut keskeiset muutokset koottiin yhteen nykytilaa ja sen arviointia koskeviin jaksoihin. Samaan yhteyteen lisättiin myös luonnonsuojelualueiden sekä luontotyyppien ja lajien suojelupäätösten tietoja havainnollistavat karttakuvat.

Arviointineuvosto katsoi, että ympäristövaikutusten erilaisia keinoja ja vaikutusmekanismeja oli kuvattu tarkasti, mutta katsoi konkreettisten vaikutusten monimuotoisuuteen jäävän osittain epäselviksi. Neuvosto toivoi tarkennusta siitä, miten esimerkiksi erilaisten luontotyyppien ja eliöiden elinvoimaisuuden arvioidaan kehittyvän. Ympäristövaikutusten osalta on mahdollisuusien mukaan selvennetty ehdotuksen vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen ja pyritty avaamaan myös arviointiin liittyviä epävarmuustekijöitä. Tältä osin on tarpeen huomioida, että luonnonsuojelulain säännökset eivät vielä sellaisenaan välttämättä aiheuta merkittäviä aktiivisia vaikutuksia monimuotoisuuteen. Sen sijaan laki mahdollistaa monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttamista tai muodostaa reunaehdoja monimuotoisuutta heikentävälle toiminnalle. Siten ehdotusten monimuotoisuusvaikutukset riippuvat myös toimenpiteiden tehokkuudesta ja ilmenevät usein vasta pitkän aikavälin kuluessa. Tavoitteiden toteutumisen eteneminen edellyttää myös kattavaa seurantatietoa.

Osa arviointineuvoston lausunnossa esitetyistä puutteista ja kehittämiskohteista oli luonteeltaan myös sellaisia, että niihin on vastattu kehittämällä vaikutusten arviointia koskevan jakson luotavuutta ja ymmärrettävyyttä sekä selkeyttämällä hallituksen esitysluonnosta yleisemmin.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Luonnonsuojelulaki

1 luku. Yleiset säännökset

Voimassa oleva luonnonsuojelulain 1 luku sisältää säännökset lain tavoitteesta, soveltamisalasta, luonnonsuojelun hallinnosta sekä suotuisasta suojelutasosta ja luontovahingosta. Lisäksi luvussa on yleiset säännökset luonnonsuojelulla täytäntöön pantavista Euroopan unionin direktiiveistä sekä luonnonsuojelun alaan kuuluvista kansainvälisistä sopimuksista. Luonnonsuojelulain uudistuksen valmistelussa on todettu tarve selkeyttää ja toisaalta laajentaa lukua eräiltä osin. Luonnonsuojelun hallinnosta säädettäisiin kokonaan uudessa 2 luvussa nykyisen 1 luvun 6 §:n suppean sääntelyn sijaan. Luonnonsuojelulain tavoitesäännöstä ajantasaistettaisiin. Lisäksi luvussa säädettäisiin uusina eräistä luonnonsuojelulain kannalta keskeisistä määritelmistä, varovaisuusperiaatteesta, saamelaiskulttuurin suojasta sekä ympäristötietoisuuden edistämisestä.

1 § Lain tavoite. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan lueteltavaksi lain yleiset tavoitteet, joita olisivat luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen, ilmastonmuutokseen sopeutumisen edistäminen, luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävä käytön tukeminen, kansalaisten luonnontuntemuksen ja ympäristötietoisuuden lisääminen sekä luonnontutkimuksen edistäminen. Ehdotettu säännös on luonteeltaan tyyppillinen tavoitepykälä, eikä sillä olisi suoraa sovellettavuutta yksittäistapauksissa.

Ehdotetut lain tavoitteet ovat pitkälti samoja, joiden varassa luonnonsuojelua on harjoitettu jo vuoden 1923 luonnonsuojelulain voimaantulosta lähtien, ja jotka on tarkemmin kuvattu voimassa olevan lain (1096/1996) perusteluissa. Tavoitteisiin heijastuu perustuslain 20 §:ssä säädetty vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta ja julkisen vallan velvollisuus turvata oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon. Tavoitteiden taustalla on myös Biologista monimuotoisuutta koskeva Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus (biodiversiteettisopimus), jonka keskeinen tavoite on biologisen monimuotoisuuden ja sen osien kestävän käytön turvaaminen (10 artikla). Biologisella monimuotoisuudella tarkoitetaan sopimuksessa (2 artikla) "mihin tahansa, kuten maa-, meri- tai muuhun vesiperäiseen ekosysteemiin tai ekologiseen kokonaisuuteen kuuluvien elävien eliöiden vaihtelevuutta. Siihen lasketaan myös lajin sisäinen ja lajien välinen sekä ekosysteemien monimuotoisuus". Suomi on ratifioinut biodiversiteettisopimuksen (SopS 78/1994). Vuoden 2010 biodiversiteettisopimuksen osapuolikokouksessa päätettiin, että luonnon köyhtyminen on pysäytettävä vuoteen 2020 mennessä. Kunnianhimoisen tavoitteen toimeenpanon tukemiseksi hyväksyttiin strateginen suunnitelma vuosille 2011–2020. Strategisen suunnitelman toimeenpanon seurantaan varten sopimusosapuolet laativat säännöllisesti kansalliset biodiversiteettistrategiat ja toimintaohjelmat.

Luonnonsuojelulain tavoitesäännöstä ei ole muutettu vuoden 1996 lain voimaantulon jälkeen. Eräiltä osin pykälän 1 momentin sanamuotoja ajantasaistettaisiin ja lisättäisiin uusi kohta ilmastomuutokseen sopeutumisesta.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa todettaisiin luonnonsuojelulain keskeisenä tavoitteena olevan luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Voimassa olevan laissa olevan luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisen tavoitteen ei katsota sisältävän luonnonsuojeluun nykyisin vakiintuneesti kuuluvaa ajatusta monimuotoisuuden edistämiseksi tehtävistä toimista, mitä turvaaminen kuvaisi paremmin. Luonnon monimuotoisuuden heikentymisen jatkuessa lain tavoitteena ei voida enää katsoa olevan ainoastaan olemassa olevan monimuotoisuuden tason säilyttäminen. Tältä osin on, perustuslain 20 §:n 1 momenttikin huomioiden tarpeen todeta, ettei tässä tavoitteeksi asetettu luonnon monimuotoisuuden turvaaminen kuitenkaan toteudu yksin luonnonsuojelulain säännöksin.

Momentin 2 kohdan mukaan lain tavoitteena olisi luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen. Voimassa olevan lain perusteluissa kuvatun mukaisesti luonnonsuojelun päätehtäväksi nähtiin alun perin maamme luonnon erityisen kauniiden maisemien ja luontokohteiden, kuten Punkaharjun, Kolin tai Imatrankosken, säilyttäminen ja vaaliminen. Vaikka tämä tavoite on myöhemmin saanut rinnalleen uusia, maininta luonnonkauneudesta ja maisema-arvoista on syytä edelleen säilyttää ja kirjata lakiin.

Pykälän 3 kohdan mukaan luonnonsuojelulain yhtenä tavoitteena olisi ilmastomuutokseen sopeutumisen edistäminen. Tavoite olisi uusi ja täydentäisi nykyisen lain tavoitteita, jotta ilmastomuutos tulisi luonnonsuojelulaissa huomioiduksi.

Ehdotettava kirjaus ilmastomuutokseen sopeutumisesta lain yhtenä tavoitteena konkretisoi monimuotoisuuden vähenemisen ja ilmastomuutoksen keskinäissuhdetta ja kytkeitä. Vaikka luonnonsuojelulain ensisijaisena tarkoituksena on keskittyä luontotyyppien, lajien ja yleisemmin luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen, lain toimeenpanolla voidaan vaikuttaa myös luonnon edellytyksiin sopeutua ilmastomuutokseen. Ilmastomuutoksen huomioon ottaminen luo osaltaan paineita kehittää luonnon monimuotoisuuden turvaamiskeinoja, joilla voidaan nykyistä joustavammin reagoida ja sopeutua muuttuviin olosuhteisiin.

Ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden heikentymisen keskinäinen yhteys korostuu pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa, jossa ilmastonmuutos- ja luonnon monimuotoisuustavoitteita käsitellään osin yhdessä: kestävä kehityksen tavoitteiden toteuttaminen on hallitusohjelman mukaan mahdollista vain, jos ilmaston lämpeneminen ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen pysäytetään. Ilmastonmuutos vaikuttaa luonnon monimuotoisuuteen monella eri tavalla. Suomessa erityisesti osa eteläisistä lajeista voi hyötyä, mutta monet luontotyypit ja lajit todennäköisesti kärsivät, jos ilmastonmuutos etenee voimakkaasti. Vaarana on Euroopan tasolla lajiston yhdenmukaistuminen, mikä vähentää monimuotoisuutta kokonaisuudessaan. Olennaista on lisäksi huomata, että ilmastonmuutos vahvistaa muiden ympäristöongelmien voimakkuutta: luontoympäristöjen määrään, laatuun ja pirstoutuneisuuteen ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyviä haasteita olisi hallittava yhtä aikaa. Luonnon monimuotoisuutta voidaan myös pyrkiä turvaamaan kohdennetuilla toimilla tilanteessa, jossa ilmastonmuutos etenee. Turvaamalla monimuotoisuutta voidaan pyrkiä varmistamaan, että ekosysteemien kyky vastustaa erilaisissa häiriötilanteita ja palautua niistä säilyy.

Esimerkkinä ilmastonmuutokseen sopeutumista edistävästä uusista keinoista ehdotettavassa laissa voidaan mainita ehdotukset luonnonsuojelusuunnittelun ja uhanalaisten luontotyyppien suojelun vahvistamisesta, tiedonhallinnan kehittamisestä sekä avustettua leviämistä koskeva säännökseksi. Ilmastonmuutoksen sopeutumisen osalta merkitystä on myös nykyisellä lain nojalla perustetulla luonnonsuojelualueverkostolla. Luonnonsuojelualueita on tällä hetkellä yhteensä noin 2,2 miljoonaa hehtaaria, joten ne toimivat hiilivarastona ja myös merkittävänä hiilinieluna. Lisäksi luonnonsuojelun kokonaisvaltaisempaa suunnittelua vahvistavat välineet, kuten kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja toimintaohjelma, alueellinen toimeenpanosuunnitelma sekä vapaaehtoinen luonnonsuojelun toimenpideohjelma, tarjoavat apua suojelun ja ennallistamistoimien kohdentamiseen myös ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta parhaisiin kohteisiin. Elinympäristöjen muutokset ja ennallistamisen ja hoidon tarpeet todennäköisesti vain kasvavat tulevaisuudessa. Näin ilmastonmuutokseen sopeutumista koskeva tavoite täsmentyy luonnonsuojelulain yksittäisten pykälien soveltamisen kautta.

Pykälän 4 kohta sisältää kestävä käyttöä koskevan tavoitteen, johon ei ehdoteta muutoksia. Voimassa olevan lain perusteluissa esitetyn mukaisesti kohdalla viitattaisiin Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen 2 artiklaan tässä tarkoitetun kestävä käytön määritelmän osalta. Vastaava kestävä käytön määritelmä ehdotetaan sisällytettäväksi myös luonnonsuojelulain uuteen 3 §:ään ”Määritelmät”. Tavoitesäännöksessä on käytetty ilmaisua ”luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävä käytön tukeminen”, jotta laista selkeämmin kävisi ilmi, että kestävä käytön periaate ulottuu myös elottoman luonnon luonnonvaroihin ja sellaisiin luonnonympäristön osiin, joissa voi esiintyä niukkuutta. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisella olisi jatkossa myös taloudellista arvoa kestävä kehityksen mukaisessa markkinataloudessa, minkä vuoksi kestävä käytön tukeminen on perusteltua mainita tavoitesäännöksessä. Luonnon monimuotoisuudella on kansainvälisen sopimusnormiston ja asiantuntijatiedon valossa myös selkeä yhteytensä perustuslain 20 §:n ympäristöperusoikeussäännöksen 2 momentissa todettuun oikeuteen terveelliseen ympäristöön, jonka turvaaminen on julkisen vallan erityisenä velvollisuutena.

Pykälän 5 kohdan (aiemmin 4 kohta) ilmaisua ajantasaistettaisiin siten, että voimassa olevan ”luonnontuntemuksen ja yleisen luonnonharrastuksen lisääminen” sijaan lain tavoitteena olisi kansalaisten luonnontuntemuksen ja ympäristötietoisuuden lisääminen. Voimassa olevan lain perusteluiden mukaan kohta on tärkeä, koska sitä kautta kansalaiset saadaan ymmärtämään luonnon suojelemisen välttämättömyys myös ihmisen kannalta ja muutoinkin luodaan myönteisiä asenteita luonnonsuojelulle. Ympäristötietoisuuden edistämisen tavoite on luonnon monimuotoisuutta ja sen merkitystä koskevan tiedon lisääntymisen myötä entisestään korostunut.

Tavoitteen voi katsoa ilmentävän ja toteuttavan osaltaan pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman kirjausta ”Edistetään luonto- ja ympäristökasvatusta.”

Kohdan 6 mukaan tavoitteena olisi lisäksi luonnontutkimuksen edistäminen, mihin ei ehdoteta muutoksia. Tätä tavoitetta toteutettaisiin osaltaan esimerkiksi luonnonsuojelualueita ja luonnonsuojelun tiedonhallintaa koskevan sääntelyn avulla. Lisäksi luonnontutkimuksen edistämistä tukee myös lain 8 §:ssä tarkoitettu ympäristötietoisuuden edistämistä koskeva uusi säännös.

Pykälän 2 momentti täydentäisi 1 momentissa tarkoitettua luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisen vaatimusta asettamalla luonnonsuojelutoiminnan yleiseksi tavoitteeksi kaikkien Suomessa luonnonvaraisten eliölaajien ja luontotyyppien suotuisan suojelutason säilyttämisen. Kuten nykyisessä laissa, luontotyyppillä tarkoitettaisiin tässä yhteydessä 3 §:n 2) kohdassa tarkoitettuja kaikkia luontotyyppisiä yleisesti, ei yksinomaan tämän lain 7 luvussa tarkoitettuja uhanalaisia tai muutoin suojeltuja luontotyyppisiä. Suotuisan suojelutason tavoitteesta on säädetty voimassa olevan lain 5 §:n 1 momentissa, joka nyt selvyden vuoksi siirrettäisiin uudeksi 1 §:n 2 momentiksi. Säännöksen perustelut säilyisivät pääasiassa ennallaan, niitä osin kuitenkin täsmäntäen. Suotuisan suojelutason tavoitetta ja keinoja sen saavuttamiseen täsmennetään lain muissa säännöksissä. Esimerkiksi tietyn eläin- tai kasvilajin suotuisan suojelutason turvaamiseksi voidaan ryhtyä ehdotetun 8 luvun 71 §:n *Eläin- ja kasvilajien rauhoittaminen*, 78 §:n *Uhanalaisten lajien huomioon ottaminen* tai 79 § *Eriyisesti suojeltavien eliölaajien esiintymispaikkojen suojelu* edellyttämiin toimenpiteisiin. Mainituissa lainkohdissa tarkoitettujen toimenpiteiden edellyttävät aina asetuksen tasoista säädöstä. Näiden pykäläkohtaisen soveltamisen kautta toteutettaisiin osaltaan 1 §:n 2 momentissa asetetun tavoitteen vaatimukset. Jos jokin sellainen luontotyyppi, jota eivät koske Euroopan unionin luontodirektiivin säännökset, harvinaistuu niin voimakkaasti, että sen suotuisa suojelutaso vaarantuu, voidaan sen turvaamiseksi laatia ehdotetun lain 3 luvussa tarkoitettuja ohjelmia, ryhtyä ehdotetun 64 §:n *Uhanalaiset luontotyypit* edellyttämiin toimenpiteisiin tai voidaan tarvittaessa pyrkiä täydentämään luontodirektiivin luontotyyppiluetteloa.

Luonnonsuojeluohjelman laatimisesta, hyväksymisestä ja oikeusvaikutuksista säädettäisiin 3 luvun 15 ja 16 §:ssä. Tässäkin tapauksessa 1 §:n 2 momentin oikeusvaikutukset eivät aiheudu suoraan suotuisan suojelutason tavoitteen soveltamisesta, vaan edellyttävät laissa säädettyjen yksityiskohtaisten toteuttamiskeinojen soveltamista. On kuitenkin huomattava, että suotuisan suojelutason saavuttaminen ja säilyttäminen on yksi luontotyyppien ja eliölaajien poikkeuslupien edellytys, joten lain 1 §:n 2 momentin mukaisen tavoite täsmentyy myös näiden pykäläkohtaisen soveltamisen kautta. Voimassa olevan lain 5 §:n 2 ja 3 momenteissa on erikseen määritelty eliölaajien ja luontotyyppien suotuisa suojelun taso, mutta jatkossa suotuisan suojelutason määritelmästä säädettäisiin lain uudessa 3 pykälässä *Määritelmät*.

2 § Lain soveltamisala. Pykälässä määriteltäisiin lain soveltamisala vastaavasti kuin voimassa olevan lain 2 §:ssä. Luonnonsuojelulaki olisi jatkossakin luonnon ja maiseman suojelua koskeva erityislaki, ei luonnonvarojen käyttöä yleisesti sääntelevä laki. Laki sääntelisi luonnonsuojelusuunnittelua, luonnonsuojelualueiden ja Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden perustamista ja hoitoa, uhanalaisten luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölaajien suojelua, maiseman ja luonnonmuistomerkkien suojelua ja hoitoa sekä suojelun ja hoidon tukemista.

Pykälän 2 momentissa rajattaisiin lain soveltamisala suhteessa metsälakiin kuten voimassa olevassa laissa. Pykälän mukaan luonnonsuojelulakia ei sovellettaisi metsälaissa säänneltävään taivassuonien hoitoon ja käyttöön lukuun ottamatta Suomea velvoittavia kansainvälisiä luonnonsuojelua koskevia sopimuksia (4 §), luonnonsuojeluohjelmien oikeusvaikutuksia (16 §), eläinlajien rauhoitussäännöksiä (72 §), suurten petolintujen pesäpuiden suojelua (75 §), kasvilajien

rauhoitussäännöksiä (76 §), uhanalaisten eliölaajien huomioon ottamista (78 §), erityisesti suojeltavien eliölaajien esiintymispaikkojen suojelua (79 §), Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttävien eliölaajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelua (80 §), Euroopan unionin tärkeinä pitämien eliölaajien esiintymispaikkojen suojelua (81 §), uusina tavattujen eliölaajien suojelua (83 §), yleispoikkeusta eräistä rauhoitussäännöksistä (84 §), poikkeamista eliölaajien suojelua koskevista säännöksistä (85 §), erityisesti suojeltavan eliölaajin avustettua leviämistä (87 §), päätökseen hyvityksen korvaavuudesta (106 §) toimenpidekieltoja (126–127 §) ja luontovahingon ehkäisemistä ja korjaamista (129 §) koskevia säännöksiä, sekä Euroopan unionin Natura 2000 -verkostoa koskevaa 5 lukua, luonnonsuojelualueita koskevaa 6 lukua, luontotyyppien suojelua koskevaa 7 lukua ja maiseman suojelua ja luonnonmuistomerkkejä koskevaa 10 lukua.

Pykälän 3 momentti vastaisi luonnonsuojelulain muuttamisesta annetussa laissa 767/2019 säädettyä voimassa olevan lain 72 a §:ä, joka siirrettäisiin nyt lain soveltamisalaa koskevaan pykälään. Momentti koskee eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamista. Pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelulain 68 §:n luontotyyppin hävittämis- ja heikentämiskiellosta tai 85 §:n eliölaajin suojelusta haettavaa poikkeuslupaa koskevan hakemuksen ja ympäristönsuojelulain tai vesilain mukaisten lupahakemusten käsittelystä silloin, kun hakemukset koskevat samaa hanketta. Jos hanke edellyttäisi 68 tai 85 §:ssä tarkoitettua poikkeamista sekä ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa, vesilain mukaista lupaa tai maa-aineslain mukaista aineiden ottamislupaa, noudatettaisiin asian käsittelyssä, mitä eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamisesta annetussa laissa (764/2019) lupahakemusten käsittelyn yhteensovittamisesta säädetään. Kyseisen lain soveltaminen on edellytysten täytyessä kuitenkin luvanhakijan itsensä valittavissa.

3 § Määritelmät. Pykälä olisi uusi ja se sisältäisi luonnonsuojelulain soveltamiseen liittyvät keskeiset määritelmät. Näitä olisivat luonnon monimuotoisuus, luontotyyppi, luontotyyppin suotuisa suojelutaso, eliölaajin suotuisa suojelutaso, ekologinen kompensaatio, luonnon monimuotoisuuden kestävä käyttö ja luontovahinko. Voimassa olevassa laissa ei ole erillistä määritelmiä koskevaa säännöstä.

1) *Luonnon monimuotoisuuden* määritelmä vastaisi Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen 2 artiklassa olevaa biologisen monimuotoisuuden määritelmää;

2) *Luontotyyppin* määritelmä perustuisi parhaaseen käytettävissä olevaan tieteelliseen tietoon. Määrittely on tarpeen, koska ehdotuksiin sisältyy useita luontotyyppien suojeluun liittyviä säännöksiä, ja on tarpeen täsmentää, mitä luontotyyppillä näissä säännöksissä tarkoitetaan;

3) *Luontotyyppin suotuisan suojelutason* määritelmä vastaisi pääosin nykyisen lain 5 §:n 2 momenttia, mutta sitä on hieman täsmennetty ja laajennettu, jotta se vastaa paremmin luontodirektiivin vastaavaa määritelmää. Voimassa olevassa laissa suotuisan suojelutason määritelmä on sen perusteluiden mukaan sisällytetty 5 §:ään hieman lyhennettynä ja maamme oloihin sopeutettuna. Tämä lähtökohta on edelleen perusteltu, mutta luontotyyppin osalta määritelmä on osin luontodirektiivin vastaava suppeampi, minkä vuoksi sitä on ehdotuksessa täsmennetty. Ruotsinkielinen suotuisan suojelutason käsite on poikennut luontodirektiivissä käytetystä vastaavasta käsitteestä. Annettavassa laissa käsite muutettaisiin vastaamaan luontodirektiivissä käytettyä suotuisan suojelutason käsitettä;

4) *Eliölaajin suotuisan suojelutason* määritelmä vastaisi voimassa olevan lain 5 §:n 3 momenttia, eikä siihen ehdoteta muita muutoksia, kuin että ruotsinkielinen suotuisan suojelutason käsite muutettaisiin vastaavasti kuin 3 kohdassa;

5) *Ekologisen kompensaation* määritelmä perustuisi parhaaseen käytettävissä olevaan tieteelliseen tietoon ja käytännön kokemukseen. Ekologisen kompensaation määritelmä selventää lakiin sisällytettävän uuden, luontoarvojen heikentämisen vapaaehtoista hyvittämistä koskevan sääntelykokonaisuuden tarkoitusta ja soveltamisalaa;

6) *Luonnon monimuotoisuuden kestävä käytön* määritelmän tarkoituksena olisi selventää, että kestäväällä käytöllä tarkoitetaan tämän lain soveltamisessa, biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (SopS 78/1994) 2 artiklaa vastaavalla tavalla, luonnon monimuotoisuuden osien kestävää käyttöä, erotuksena laajemmasta, luonnonvarojen kestävästä käytöstä. Luonnon monimuotoisuuden kestävä käyttö liittyy erityisesti lain 2 luvussa säädettyjen viranomaistehtävien hoitamiseen, jossa monimuotoisuuden kestävä käyttö sisältyy elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtäviin;

7) *Luontovahingon* määritelmä vastaisi voimassa olevan lain 5 a §:n 1 ja 2 momenttia. Sen sijaan 5 a §:n 3 momentti on siirretty osaksi 129 §:ssä säädettyä luontovahingon ehkäisemistä ja korjaamista, koska siinä on kyse merkittävyyden arvioinnista, eikä sitä ole varsinaisesti pidettävä tässä tarkoitettuna määritelmänä.

4 § *Kansainväliset sopimukset*. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 4 §:n 1 momentissa säädettyä. Sen lisäksi, mitä luonnonsuojelulaissa säädetään, myös Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään luonnon ja luonnonvaraisten eliölaajien suojelusta. Pykälässä tarkoitettuina kansainvälisinä sopimuksina voidaan mainita Villieläimistön ja kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskeva yleissopimus eli niin kutsuttu CITES-sopimus (SopS 45/1976), Ramsarin sopimus (SopS 3/1976, Vesilintujen elinympäristönä kansainvälisesti merkittäviä vesiperäisiä maita koskevat yleissopimus), Yleissopimus Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristöjen suojelusta eli niin kutsuttu Bernin sopimus (SopS 29/1986), Yleissopimus muuttavien luonnonvaraisten eläinten suojelemisesta eli niin kutsuttu Bonnin Sopimus (SopS 62/1988), Yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta (SopS 19/1987) sekä Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus eli niin kutsuttu biodiversiteettisopimus (SopS 78/1994).

Pykälästä poistettaisiin tarpeettomana voimassa olevan lain 2 momentti, jonka mukaan valtioneuvoston päätöksellä voitaisiin antaa tarkempia määräyksiä sopimusten sisältämien tämän lain soveltamisalaa koskevien velvoitteiden täyttämisestä.

5 § *Euroopan unionin direktiivit*. Säännös sisältäisi viittauksen niihin direktiiveihin, jotka pääosiltaan on pantu täytäntöön luonnonsuojelulailla. Nämä ovat luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annettu neuvoston direktiivi 92/43/EY (luontodirektiivi), luonnonvaraisten lintujen suojelusta annettu neuvoston direktiivi 2009/147/EY (lintudirektiivi), muilta osin kuin metsästyslain (615/1993) 5 §:ssä tarkoitettujen eläinlajien osalta, ja ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/35/EY. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 3 §:ää eikä siihen ehdoteta tässä yhteydessä muutoksia.

6 § *Saamelaiskulttuurin suoja*. Pykälässä säädettäisiin saamelaiskulttuurin heikentämiskiellostä. Nykyisessä luonnonsuojelulaissa ei ole saamelaiskulttuurin suojaan liittyviä itsenäisiä säännöksiä. Saamelaiskulttuurin huomioon ottamisesta on kuitenkin voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa säädetty lain 16 §:ssä, jonka mukaan saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:n mukaisella saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevilla kansallis- ja luonnonpuistoissa on turvattava saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset. Asiasta on kuitenkin syytä säätää nykyistä perusteellisemmin, sillä luonnonsuojelulain täytäntöön-

panoon voi saamelaisten kotiseutualueella liittyä saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvia oikeuksia koskevia vaikutuksia. Perustuslain 20 §:n ympäristöperusoikeuden on katsottu kytkeytyvän niin vahvasti saamelaisten kulttuuriperusoikeuteen, että saamelaiskulttuurin heikentämiskielto on perusteltua ottaa huomioon kattavasti nimenomaan ympäristölainsäädännössä.

Ehdotuksen 1 momentin mukaan luonnonsuojelulain toimeenpanosta vastaavien viranomaisten tulisi huolehtia siitä, että lain toimeenpanosta ei aiheudu yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa vähäistä suurempaa heikennystä saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiin. Tässä tarkoitetuilla toimeenpanosta vastaavilla viranomaisilla tarkoitettaisiin tämän lain 9 §:n 1–3 momenteissa mainittuja luonnonsuojelun valtion viranomaisia, eli ympäristöministeriötä, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta sekä Metsähallitusta. Säännöksen soveltamisalaa ei olisi rajattu ainoastaan saamelaisten kotiseutualueelle, vaan se kohdistuisi laajemmin saamelaiskulttuurin turvaamiseen. Tällöin tulisi ottaa huomioon myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella toteutettava luonnonsuojelulain toimeenpanoon liittyvä toimenpide, mikäli sillä voisi olla vähäistä suurempaa vaikutusta saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiin.

Luonnonsuojelulain nojalla annettavasta päätöksestä ei 2 momentin mukaan myöskään saisi aiheutua yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa vähäistä suurempaa heikennystä edellytyksiin harjoittaa saamelaisten kotiseutualueella perinteisiä saamelaiselinkeinoja tai muutoin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuria taikka vähäistä suurempaa heikennystä kolttien elinolosuhteisiin tai mahdollisuuksiin harjoittaa kolttalaissa (253/1995) tarkoitettuja luontaiselinkeinoja kolttala-alueella. Toisin kuin 1 momentissa, 2 momentin soveltamisala olisi rajattu saamelaisten kotiseutualueelle.

Pykälän 1 ja 2 momenteissa tarkoitettua vähäistä suurempaa heikennystä on arvioitava tapauskohtaisesti, jossa merkitystä on muun muassa toiminnan luonteella, sijainnilla, alueen olosuhteilla ja kestolla. Vähäisenä heikennyksenä voidaan lähtökohtaisesti pitää esimerkiksi yksittäiseen saamelaiseen kohdistuvaa häirtä, jolla ei ole merkitystä saamelaisten kollektiivisten oikeuksien kannalta. Myös maantieteellisesti tai ajallisesti hyvin rajallinen häirtä, joka ei ole merkityksellinen saamelaisten oikeuksien toteutumisen kannalta, voidaan yleensä katsoa vähäiseksi.

Saamelaisilla alkuperäiskansana on perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tällä perustuslain säännöksellä turvataan muun muassa sellaisten saamelaiseen kulttuurimuotoon kuuluvien perinteisten elinkeinojen kuin poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen harjoittamista. Lisäksi saamelaisilla on perustuslain 121 §:n 4 momentin perusteella saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitean mukaan kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 6/1976, KP-sopimus) 27 artikla merkitsee muun muassa velvollisuutta taloudellisten toimenpiteiden suunnittelemiseen ja toteuttamiseen siten, että saamelaisten elinkeinojen, kuten poronhoidon, taloudellinen kannattavuus säilyy.

Ehdotettava säännös turvaisi osaltaan perustuslaista ja KP-sopimuksesta johtuvien aineellisten velvoitteiden toteutumista. Säännöstä olisi tulkittava ja sovellettava perusoikeusmyönteisellä tavalla ja ottaen huomioon Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitean KP-sopimuksen 27 artiklaa koskeva käytäntö.

Säännös suojaisi osaltaan saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvia, kollektiivisiksi luonnehdittavia oikeuksia. Perustuslain tapaan säännös antaisi suojaa saamelaiselle kulttuurimuodolle. Säännös ohjaisi luonnonsuojelulain täytäntöönpanossa tehtävien hankkeiden ja toimenpiteiden

suunnittelua, toteuttamistavan valintaa ja viranomaisten päätöksentekoa siten, että siitä ei aiheutuisi lainkohdassa tarkoitettuja kiellettyjä seurauksia. Huomioon tulisi tällöin ottaa alueen olosuhteet sekä muut alueella toteutettavat hankkeet. Tällä olisi vaikutusta esimerkiksi tietopohjaan ja vaikutusten arviointien laajuuteen. Viranomaisen tulisi pyrkiä huomioimaan nykytilanne kokonaisuutena saamelaiden oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Kokonaisuuden hahmottamiseksi esimerkiksi muiden viranomaisten toteuttamat ja suunnittelemaat toimenpiteet voivat olla merkityksellisiä.

Lisäksi saamelaiskulttuurin turvaamisesta on säädetty tämän lain 55 §:n 1 momentissa, jonka mukaan valtion luonnonsuojelualueilla on turvattava saamelaiden kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset. Säännös sisältyy jo voimassaolevaan lakiin, ja se korostaa saamelaiskulttuurin erityisasemaa luonnonsuojelualueiden osalta. Kysymys saamelaiden kulttuurin ylläpitämisen turvaamisesta on erityisen merkityksellinen juuri luonnonsuojelualueilla, jotka sijaitsevat Pohjois-Suomessa usein saamelaisalueilla. Näin ollen 6 §:n yleistä periaatetta on tarvetta tämentää näiden alueiden toimenpiteiden osalta.

7 § Varovaisuusperiaate. Pykälässä säädettäisiin varovaisuusperiaatteesta. Pykälä olisi uusi. Sen mukaan luonnonsuojelulain soveltamisessa ja sen mukaisessa päätöksenteossa toimenpiteitä luonnon monimuotoisuuden merkittävän vähenemisen tai häviämisen uhan torjumiseksi ei voida lykätä tieteellisen tiedon puutteen tai sen epävarmuuden perusteella. Periaate olisi kohdennettu tämän lain soveltamiseen ja sen mukaisiin viranomaisten päätöksiin.

Varovaisuusperiaate, josta käytetään myös käsitettä ennalta varautumisen periaate, on sekä kansainvälisesti että Euroopan unionin oikeudessa vakiintunut ympäristöoikeuden periaate. Tiivistetysti se edellyttää puuttumista epävarmoihin ympäristöön kohdistuviin uhkiin, vaikka varmaa tieteellistä näyttöä haittojen syntymisestä tai niiden vakavuudesta ei vielä olisi. Sen voidaan samalla katsoa edellyttävän, että tiedollinen epävarmuus ei saa olla syy ennakoivista suojelutoimenpiteistä pidättäytymiselle. Käytännössä varovaisuusperiaate on osa voimassa olevaa oikeutta ja vaikuttaa voimassa olevan lain nojalla tehtäviin viranomaispäätöksiin ja oikeuskäytäntöön. Läpinäkyvyyden edistämiseksi varovaisuusperiaatteen asemaa olisi aiheellista selventää myös säädöstasolla. Varovaisuusperiaate ei kuitenkaan sellaisenaan soveltuisi esimerkiksi viranomaisvalvontaan, eikä se koskisi yksityisten luonnollisten tai oikeushenkilöiden rikosvastuuta. Varovaisuusperiaate tulisi sovellettavaksi muiden tässä laissa säädettyjen kieltojen tai muiden säännösten ja määräysten yksityiskohtaisen tulkinnan kautta, eikä se voisi esimerkiksi olla yksinomainen peruste hankkeen kieltämiselle tai poikkeusluvan epäämiselle.

Varovaisuusperiaatteen laajasti käytössä oleva ja yleisesti hyväksytty määritelmä sisältyy biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen. Sen mukaan ”biologisen monimuotoisuuden merkittävän vähenemisen tai häviön uhatessa varmistettujen tieteellisten todisteiden puuttumista ei tulisi käyttää syynä uhan torjumiseen tai sen vaikutusten vähentämiseen tähtävien toimien lykkäämiseen”. Tämä määritelmä on myös tässä pykälässä omaksutun muotoilun pohjana, mutta sitä on pyritty muokkaamaan kielellisen sujuvuuden ja ymmärrettävyyden parantamiseksi.

Varovaisuusperiaate (nimellä ennalta varautumisen periaate) sisältyy myös Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 191 artiklaan, jonka 2 kohdan mukaan ”Unionin ympäristöpolitiikka perustuu ennalta varautumisen periaatteelle sekä periaatteille, joiden mukaan ennalta ehkäiseviin toimiin olisi ryhdyttävä, ympäristövahingot olisi torjuttava ensisijaisesti niiden lähteellä ja saastuttajan olisi maksettava”. Yhtenä EU:n ympäristöpolitiikan ja -oikeuden keskeisenä oikeusperiaatteena ennalta varautumisen periaate siten ohjaa kaikkea unionin sääntelyä ja siihen on viitattu muun muassa jätepuitedirektiivissä (Euroopan parlamentin ja neuvos-

ton direktiivi (EU) 2018/851), tuoteturvallisuudirektiivissä (2001/95/EY) ja kemikaalien rekisteröintiä, arviointia, lupamenettelyjä ja rajoituksia koskevassa REACH-asetuksessa (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1907/2006). Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä ennalta varautumisen periaate on määritelty yhteisön oikeuden yleiseksi periaatteeksi, joka velvoittaa toimivaltaiset viranomaiset toteuttamaan asianmukaisia toimenpiteitä tiettyjen kansanterveyteen, turvallisuuteen ja ympäristöön kohdistuvien mahdollisten riskien ehkäisemiseksi.

Kansainvälisten sopimusten, Euroopan unionin perustamissopimuksen sekä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön myötä ennalta varautumisen periaate on vakiintunut myös osaksi Euroopan unionin luonnonsuojelusääntelyä. Vaikka EU:n lintu- ja luontodirektiiveissä ennalta varautumisen periaatteeseen ei sellaisenaan suoraan viitata, EU:n tuomioistuimen ratkaisuisissa luontodirektiivin 6 artiklan on vakiintuneesti katsottu sisältävän ennalta varautumisen periaatteen (esimerkiksi Waddensee C- 127/02; Sweetman ym. C-258/11; Grace ja Sweetman, C-164/17; Białowieżan metsä C-441/17). Esimerkiksi 6 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava erityisten suojelutoimien alueilla tarpeellisia toimenpiteitä heikentymisen ja häiriöiden estämiseksi, mikäli ne saattaisivat vaikuttaa merkittävästi direktiivin tavoitteisiin. Heikentymisen tai häiriön tosiasiallista merkittävyyttä ei ole tarpeen osoittaa, vaan jo niiden todennäköisyys riittää, mikä vastaa ennalta varautumisen periaatteen määritelmää. Luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohdan mukaisen ympäristövaikutusten arviointivelvollisuuden mukaisesti kaikki suunnitelmat tai hankkeet, jotka eivät liity suoranaisesti alueen käyttöön tai ole sen kannalta tarpeellisia, mutta saattavat vaikuttaa tähän alueeseen merkittävästi joko erikseen tai yhdessä muiden suunnitelmien tai hankkeiden kanssa, on arvioitava asianmukaisesti. Tämän on EU:n tuomioistuimen oikeuskäytännössä tulkittu tarkoittavan, että suunnitelmat ja hankkeet edellyttävät arviointia, mikäli objektiivisten seikkojen perusteella ei ole poissuljettua, että ne vaikuttavat kyseiseen alueeseen merkittävästi. Asiallisesti periaatetta on sovellettu mm. erilaisten toimenpiteiden, hankkeiden ja suunnitelmien sallittavuuden arviointiin Natura 2000 -alueilla ja tiukasti suojeltujen lajien häiritsemiskieltojen ulottuvuuteen.

Myös Suomessa korkein hallinto-oikeus on ratkaisuisaan jo 2000-luvun alkupuolelta lähtien soveltanut varovaisuusperiaatetta luontodirektiiviin kytkeytyvissä ratkaisuisissa ja viimeisten vuosien aikana luonnonsuojelun säännöksiin liittyvissä ratkaisuisissa yleisemminkin (katso esimerkiksi KHO:2005:42; KHO:2008:72; KHO:2013:185; KHO:2014:13; KHO:2018:121). Esimerkiksi ratkaisussa 2005:42 oli kyse valtaushankkeen selvitysten riittäväydestä sen vaikutusten arvioimiseksi. Ratkaisun mukaan kauppa- ja teollisuusministeriöllä ei ollut ollut käytettävissään riittävää selvitystä sen arvioimiseksi, edellyttikö valtaushanke, ottaen erityisesti huomioon Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenevän, luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohdan tulkinnassa sovellettavan ennalta varautumisen periaatteen, luonnonsuojelulain 65 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetun arviointi- ja lausuntomenettelyn suorittamista. Ratkaisussa 2014:13 puolestaan oli kyse luontodirektiivin liitteen IV lajeihin kuuluvan liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittämis- ja heikentämiskiellon turvaamisesta. Ratkaisun mukaan ”on lähdettävä siitä, että tällaiseksi tarkoitetun alueen on oltava pikemminkin laaja kuin liian suppea. Tätä edellyttää myös ympäristöoikeudessa tunnustettu niin sanottu varovaisuusperiaate”.

Oikeuskäytännön osalta on syytä korostaa, että vain osassa ratkaisuisista viitataan eksplisiittisesti varovaisuusperiaatteeseen tai ennalta varautumisen periaatteeseen. Tästä huolimatta korkein hallinto-oikeus on hyödyntänyt periaatetta tulkinnassaan, mikä käy ilmi päätösten sanamuodoista. Esimerkiksi ratkaisussa KHO:2018:121 todetaan, että ”Tehty Natura-arviointi täydennyksineen tai muu esitetty selvitys ei sisällä sellaisia unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitettuja toteamuksia ja päätelmiä, joilla voidaan hälventää kaikenlainen perusteltu tieteellinen epäily suunniteltujen töiden vaikutuksista Keiniänrannan suojelun perusteena oleviin

luonnonarvoihin.” Samoin suden lisääntymis- ja levähdyspaikkaa koskevassa päätöksessä KHO:2019:160 todetaan, että laadittujen selvitysten ja vaikutusten arviointien perusteella jää huomattava epävarmuus siitä, kuinka merkittäviksi ja laaja-alaisiksi osayleiskaavan mahdollistamien tuulivoimaloiden alueiden rakentamisesta ja käytöstä aiheutuvat haitalliset vaikutukset muun ohella susien liikkumisen ja reviirin käytön kannalta muodostuvat. Korkein hallinto-oikeus painottaa siten selvitysten ja vaikutusarviointien puutteita ja sen vaikutusta päätöksentekoon.

Edellä esitetyn kehityksen ja soveltamiskäytännön valossa luonnonsuojelulakiin ehdotetaan uutta säännöstä varovaisuusperiaatteesta. Vaikka periaate tosiasiansa vaikuttaa lain soveltamiseen myös ilman sen kirjaamista säädötasolle, on perusteltua tehdä periaate myös konkreettisesti näkyväksi lisäämällä se omaksi pykäläkseen lain 1 lukuun. Vaikka varovaisuusperiaate on jo osa voimassa olevaa oikeutta, vakiintuneesti sovelletun periaatteen auki kirjoittaminen lakiin lisäisi lainsäädännön ennakoitavuutta ja läpinäkyvyyttä, ja siten selkiyttäisi oikeustilaa. Esimerkiksi lakia soveltavan viranomaisen, maanomistajan, elinkeinonharjoittajan tai yhdistyksen näkökulmasta on perusteltua, että lain tulkintaan joka tapauksessa sovellettava varovaisuusperiaate näkyy selkeästi myös laissa. Myös muussa ympäristölainsäädännössä periaatteet ovat keskeisessä asemassa, niin tulkinnan apuvälineinä, kuin lainsäädäntöönkin kirjattuina, joten tältä osin luonnonsuojelulakia yhdenmukaistettaisiin muun sääntelyn kanssa.

Varovaisuusperiaate ohjaisi tämän lain mukaisten säännösten tulkintaa erityisesti sellaisissa päätöksentekoon liittyvissä tilanteissa, joissa on kyse merkittävien, monimuotoisuudelle aiheutuvien haitallisten vaikutusten aiheutumisen vaarasta, mutta vaikutuksiin ja niiden arviointiin käytettävissä oleva tieto on epävarmaa. Merkittävyyden arviointi on aina tapauskohtaista, riippuen esimerkiksi toiminnan luonteesta ja suojellun kohteen uhanalaisuudesta tai muusta erityisestä merkityksestä. Tällaisia tilanteita voisivat olla esimerkiksi uhanalaisten ja etenkin tiukasti suojeltujen eliölaajien ja luontotyyppien suojelusta säädetty poikkeukset, mikäli poikkeamisen vaikutuksia olisi tiedollisten puutteiden tai niiden huomattavan epävarmuuden vuoksi vaikea arvioida. Myös Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden kohdalla varovaisuusperiaatteella voisi olla merkitystä, mikäli hankkeella tai suunnitelmalla voisi olla alueen suojeluarvoille merkittäviä haitallisia vaikutuksia. Epävarmuus mahdollisista haitallisista vaikutuksista tulisi ottaa päätöksenteossa huomioon, jotta päätöksestä ei aiheutuisi suojeluarvoille merkittäviä haitallisia tai jopa peruuttamattomia vaikutuksia. Säännös korostaisi tieteellisen tiedon merkitystä, jossa myös tietoon liittyvä epävarmuus olisi tarpeen ottaa huomioon.

Varovaisuusperiaate ei kuitenkaan tarkoittaisi sitä, että asianmukaisen tieteellisen tiedon merkitys vähenisi tai että lain mukaisilla ratkaisuperusteilla ei olisi syy-seuraus -suhdetta tosialliseen toimintaan. Varovaisuusperiaatteella pyritään osaltaan ohjaamaan päätöksentekoa ja sen perusteena olevien tietojen hyödyntämisestä siten, että aukoton tieteellinen näyttö vaikutusten haitallisuudesta ei ole aina välttämätöntä, vaan jo niiden todennäköisyys voisi olla riittävää. Lain keskeisenä tavoitteena olevan luonnon monimuotoisuuden turvaamisen näkökulmasta on perusteltua olla sallimatta merkittäviä luontoarvoja uhkaavia toimenpiteitä, jos vaikutusten luonteesta tai haitallisuudesta on huomattavaa epävarmuutta. Merkittävät vahingolliset vaikutukset luontoarvoille ovat myös usein pysyviä.

On tarpeen korostaa, ettei varovaisuusperiaatteen sisällyttäminen lakiin ja sen tapauskohtainen soveltaminen ole sinänsä kannanotto toiminnan sallittavuuteen, vaan se ohjaisi viranomaisen päätöksentekoa, jotta mahdolliset tiedolliset puutteet ja epävarmuudet otetaan asianmukaisesti huomioon. Esimerkiksi laihokaviosammaleesiintymän poikkeuslupaa koskevassa päätöksessä KHO:2021:68 korkein hallinto-oikeus toteaa, että asiassa ei varovaisuusperiaatekaan huomioon ottaen ole perusteita katsoa poikkeamisella olevan heikentävää vaikutusta laihokaviosammaleen suojelutasoon. Kyse oli esiintymän siirtämisestä, ei sen hävittämisestä ja hakemuksessa ja siihen

liittyvässä suojelusuunnitelmassa on esitetty suunnitelma lahokaviosammaleiintymän siirron toteuttamisesta, minkä lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen poikkeamisluvassa oli asetettu päätökselle ehtoja.

Varovaisuusperiaate ei myöskään yksinään luo perustetta rajoituksiin tilanteissa, joihin ei liity luonnonsuojelulain mukaista harkintaa. Varovaisuusperiaate ei näin ollen olisi siinä suhteessa itsenäinen, että se olisi tässä laissa tarkoitetun viranomaispäätöksen lisäedellytys. Sen tarkoituksena on luonnonsuojelulakia koskevan soveltamiskäytännön ja erityisesti suojeltuihin luontoarvoihin kohdistuvien merkittävien vaikutusten arvioinnin ohjaaminen. Varovaisuusperiaate ei siten lisäisi esimerkiksi maanomistajiin tai toiminnanharjoittajiin kohdistuvia velvoitteita. Varovaisuusperiaatteen kirjaaminen lakiin ei sellaisenaan kiristäisi luonnonsuojelulain säännöksiä, eikä muuttaisi esimerkiksi luonnonsuojelulain mukaisten poikkeuslupien edellytyksiä.

8 § Ympäristötietoisuuden edistäminen. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin luonnonsuojelulain tarkoittamien viranomaisten velvollisuudesta edistää toiminnassaan ympäristökasvatusta ja ympäristötietoisuutta luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi.

Kansalaisten luonnontuntemuksen ja yleisen ympäristötietoisuuden lisääminen on yksi luonnonsuojelulain tavoitteista, joista säädetään lain 1 §:ssä. Ympäristötietoisuuden edistämisen osalta on tarpeen ottaa huomioon kestävä kehityksen eri osa-alueiden tasapainon ylläpitäminen ja edistäminen. Luonnonsuojelun hallintoon kuuluville viranomaisille asetettava nimenomainen ympäristötietoisuuden edistämistehtävä ilmentäisi osaltaan tätä lain tavoitetta. Vakiintuneesti luonnonsuojelun viranomaiset ovat jo tällä hetkellä osana tehtäviään osallistuneet ympäristökasvatusta edistäviin hankkeisiin, mutta ilman nimenomaista luonnonsuojelulaista johtuvaa säädöstaustaa. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle kuuluu jo tälläkin hetkellä muun lain-säädännön mukainen ympäristökasvatustoiminta, johon liittyvät yhteensovittamis- ja asiantuntijatehtävät on valtioneuvoston asetuksella elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (1373/2018) keskitetty Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

Pykälässä viranomaisille asetetun ympäristötietoisuuden yleisen edistämistehtävän voi katsoa osaltaan toteuttavan myös pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman kirjausta ”Edistetään luonto- ja ympäristökasvatusta”. Lisäksi tämän lain 13 §:ssä on säädetty myös siitä, että luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelmaa valmisteltaessa on varmistettava riittävä vuoro-vaikutus alueen keskeisten toimijoiden kanssa. Tämä luonnonsuojelun suunnitteluun liittyvä osallistumisen vahvistaminen liittyy myös tässä pykälässä säädettyyn ympäristötietoisuuden edistämiseen, sillä osallistumien ja ympäristötietoisuuden edistäminen tukevat monin tavoin toisiaan.

Myös kuntien osalta ympäristötietoisuutta voidaan kasvattaa erilaisilla kampanjoilla, viestinnällä ja neuvonnalla. Kunta voi toimia itse viestijänä ja nevojana tai edistää muiden tahojen toteuttamaa neuvontaa ja viestintää tai kampanjoita esimerkiksi osallistumalla niiden toteuttamiseen. Kuntien tulisi edistää ympäristökasvatusta ja ympäristötietoisuutta tämän lain 11 §:ssä määritellyn tehtävänsä puitteissa.

2 luku. Luonnonsuojelun viranomaiset ja muut toimijat

Voimassa olevassa laissa luonnonsuojelun hallinnosta säädetään 6 §:ssä. Pykälässä mainitaan ympäristöministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja kunnan tehtävät. Sääntelyä on pidettävä nykyisessä muodossaan suppeana. Ehdotuksessa luonnonsuojelun viranomaisten ja muiden toimijoiden tehtävistä säädettäisiin uudessa luvussa. Samalla viranomaisten tehtävien määrittelyä ajantasaistettaisiin, selkeytettäisiin ja yhtenäistettäisiin suhteessa muuhun

ympäristölainsäädäntöön. Luvussa säädettäisiin luonnonsuojelun valtion viranomaisista, luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaisista sekä kunnan ja Suomen Luontopaneelin tehtävistä.

9 § Luonnonsuojelun valtion viranomaiset. Pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelun valtion viranomaisista.

Pykälän 1 momentin mukaan luonnon- ja maisemansuojelun yleinen ohjaus, seuranta ja kehittäminen kuuluisi ympäristöministeriölle. Ympäristöministeriö toimisi lisäksi luonnonvaraisten kasvien ja eläinten suojelemisesta niiden kauppaa sääntelemällä annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 338/97 (CITES-asetus) tarkoitettuna hallintoviranomaisena. Vastaavasti kuin muunkin hallinnonalansa lainsäädännön osalta, ministeriö seuraisi ja ohjaisi luonnonsuojelulain soveltamista ja edistäisi osaltaan lain soveltamiskäytännön yhtenäisyyttä. Ympäristöministeriölle kuuluisivat lisäksi eräät lain pykälissä 13–15, 17, 18, 33, 35, 41, 42, 46, 57, 61, 63, 64, 77, 94, 96, 111, 116, 119, 120 ja 123 tarkemmin säädetyt tehtävät.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävät. Voimassa olevan luonnonsuojelulain mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävänä on edistää ja valvoa luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan. Ehdotuksella tarkennettaisiin ja ajantasaisesti tehtävän määrittelyä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus edistäisi luonnon monimuotoisuuden suojelua ja kestävää käyttöä sekä maiseman suojelua alueellaan, vastaisi sille luonnonsuojelulaissa säädetyistä viranomaistehtävistä, valvoisi luonnonsuojelulain säännösten noudattamista ja käyttäisi luonnonsuojelun yleisen edun puhevaltaa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus huolehtisi ehdotettavan lain 8 §:n mukaisesta ympäristökasvatuksen ja ympäristötietoisuuden edistämisestä osana toimintaansa. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus huolehtisi myös osaltaan tarvittavasta yhteistyöstä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa ja tukisi mahdollisuuksien mukaan kuntia niiden jäljempänä 11 §:ssä tarkoitettussa luonnon monimuotoisuuden edistämistehtävässä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toimisi lisäksi luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukiviranomaisena ja edistäisi tukemisen toimeenpanoa ja soveltamista. ELY-keskusten ja TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (jäljempänä kehittämis- ja hallintokeskus) valvoisi tukemisen toimeenpanoa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen myöntämän avustuksen maksamista, maksatuksen keskeytystä ja takaisinperintää koskevat valtioneuvoston asetuslain (688/2001) 12, 19, 21 ja 22 §:ssä mainitut tehtävät hoitaa kehittämis- ja hallintokeskus. Kehittämis- ja hallintokeskus hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lisäksi myös valtioneuvoston asetuslain 15 §:n mukaisia valvontatehtäviä, jos avustuksen on myöntänyt elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle asetettava luonnonsuojelun viranomaisen tehtävä vastaisi ja osin täydentäisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) mukaisia elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtäviä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset hoitavat niistä säädetyin lain 3 §:n 1 momentin kohdan 9 mukaan luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväin käytön tehtäviä toimialueellaan ja käyttävät niille kuuluvaa toimivaltaa siten kuin siitä laissa säädetään. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi hoitaa tehtäviä myös useamman kuin yhden keskuksen toimialueella, jos toimialueen laajentamisella voidaan tehostaa keskusten toimintaa ja valtion henkilöstö- ja muiden voimavarojen käyttöä, parantaa palvelujen saatavuutta, edistää alueen suomen- ja ruotsinkielisen sekä saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) tarkoitettua saamelaisien kotiseutualueella saamenkielisen vä-

hemmistön kielellisten oikeuksien toteutumista tai turvata tehtävissä tarvittavan erityisasiantuntemuksen saatavuus taikka toimialueen laajentaminen on tarkoituksenmukaista muun vastaavan syyn vuoksi.

Metsähallitus vastaisi pykälän 3 momentin mukaan valtion luonnonsuojelualueverkoston hallintaan, käyttöön ja hoitoon liittyvistä tehtävistä sekä muista sille tässä laissa osoitetuista viranomaistehtävistä. Näitä tehtäviä Metsähallitukselle asetetaan erityisesti lain suojelualueita ja valvontaa koskevissa luvuissa. Metsähallituksen tehtävää koskevilla säännöksillä luonnonsuojelulakia ajantasaistettaisiin siltä osin, kun voimassa olevassa laissa säädetään luonnonsuojelualueen hallinnasta vastaavan viranomaisen tehtävistä. Voimassa olevan lain antamisen ajankohtana valtion luonnonsuojelualueiden hallinnasta vastaavia viranomaisia oli useampia (kuten Metsätutkimuslaitos), mutta nämä tehtävät on nykyisin keskitetty Metsähallitukselle.

Rajavartiolaitos osallistuisi luonnonsuojelulain noudattamisen valvontaan luonnonsuojelualueilla sen mukaan kuin Rajavartiolaitoksen tehtävistä muussa lainsäädännössä säädetään. Rajavartiolaitoksen tehtävästä on aiemmin säädetty voimassa olevan lain 60 a §:ssä, jota koskeva säännös siirrettäisiin nyt sellaisenaan viranomaislukuun. Tulli valvoisi luonnonsuojelulain ja CITES-asetuksen noudattamista maahantuonnissa, maastaviennissä, jälleenviennissä ja kauttakuljetuksessa.

10 § Luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaiset. Luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaisina toimisivat Suomen ympäristökeskus ja Luonnontieteellinen keskusmuseo.

Suomen ympäristökeskus on ympäristöministeriön alainen ympäristöalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, joka tukee kestävän kehityksen tavoitteiden ja keinojen arviointia ja valintaa sekä ympäristöpolitiikan toimeenpanoa. Suomen ympäristökeskuksesta annetun lain (1069/2009) mukaan se muun muassa tuottaa asiantuntijapalveluja ministeriölle, seuraa ja arvioi ympäristön tilaa ja kuormitusta sekä alueiden käyttöä, ylläpitää ja kehittää toimialan tietojärjestelmiä, tietovarantoja ja tietopalveluja, edistää ympäristötietoisuutta ja hoitaa muita sille säädettyjä ja määrättyjä tehtäviä. Luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaisena Suomen ympäristökeskus hoitaisi osaltaan luonnon monimuotoisuutta koskevan tiedon tuottamiseen ja seurantaan liittyviä tehtäviä. Suomen ympäristökeskus olisi lisäksi jatkossakin CITES-asetuksessa tarkoitettu lupien ja todistusten myöntämiseen toimivaltainen viranomainen.

Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimiva Helsingin yliopiston erillislaitos, joka säilyttää ja ylläpitää luonnontieteellisiä kansalliskokoelmia sekä harjoittaa niihin liittyvää tutkimusta. Sillä on kuitenkin jo pidempään ollut eräitä kiinteästi luonnonsuojeluun liittyviä tehtäviä. Ehdotetulla 2 momentilla säädettäisiin Luonnontieteellisen keskusmuseon asemasta luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaisena. Keskusmuseon tehtävät liittyisivät eliölajien suojeluun ja seurantaan sekä luonnonsuojelun tiedonhallintaan. Luonnontieteellisen keskusmuseon tehtäviin asiantuntijaviranomaisena kuuluisi muun muassa lajiston seurantoja, luonnonsuojelun tietoaineistojen ylläpitoa sekä niiden käsittelyä ja tulkintaa. Lisäksi Luonnontieteellinen keskusmuseo toimisi CITES-asetuksessa tarkoitettuna tieteellisenä viranomaisena. Luonnontieteellisellä keskusmuseolla on myös eräitä muita kansainvälisiin sopimuksiin liittyviä luonnonsuojelun asiantuntijatehtäviä, kuten esimerkiksi tehtävä EUROBATS-sopimuksessa (Sopimus Euroopan lepakoiden suojelusta, SopS 104/1999) tarkoitettuna neuvoa antavana viranomaisena.

Suomen ympäristökeskuksella ja Luonnontieteellisellä keskusmuseolla on molemmilla merkittäviä luonnonsuojelun tiedonhallintaan liittyviä tehtäviä, ja ne ylläpitävät eräitä keskeisiä luonnonsuojelun tietojärjestelmiä, kuten kehitettävänä oleva luontotyypittiedon tietojärjestelmä ja Suomen Lajitietokeskus.

Pykälän 3 momenttiin sisältyisi asetuksenantovaltuus, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä pykälässä tarkoitettujen asiantuntijaviranomaisten tehtävistä. Tämä olisi tarpeen erityisesti Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnontieteellisen keskusmuseon tietojärjestelmien, tietojenhallinnan ja -vaihdon yhteensovittamiseksi tietojärjestelmien kehityksen mukaisesti.

11 § Kunta. Kunnalla olisi pykälän mukaan luonnon monimuotoisuuden edistämistehtävä. Pykälän mukaan kunta edistäisi luonnon monimuotoisuuden suojelua sekä maisemansuojelua alueellaan. Pykälä säilyisi sisällöllisesti pitkälti ennallaan.

Voimassa olevan lain esitöiden mukaan nykyinen 6 §:n säännös vastaa pääosin jo aiemman lain 16 d §:n 1–3 momenttia, eikä pykälässä mainittujen eri viranomaisten keskinäistä tehtäväjakoä tarkoitettu muuttua. Kunnan edistämistehtävästä säädettiin alun perin jo 1990-luvun alussa. Tuolloin lain esitöissä todettiin, että luonnonsuojelulakiin otetaan siitä puuttuvat säännökset luonnonsuojeluhallinnosta ja viranomaisten luonnonsuojelutehtävistä. Nykyisen pykälän perusteissa ei kuitenkaan tämän enempää ole avattu, mitä kunnan edistämistehtävällä on tarkoitettu.

Ehdotetun säännöksen lähtökohtana on perustuslain 121 §:n mukainen laaja itsehallinto. Kunnan toimialan laajuus mahdollistaa luonnon monimuotoisuuden suojelun valtavirtaistamisen kunnan päätösvallassa olevissa tehtävissä. Voimassa olevan luonnonsuojelulain mukaan kunnan tulee edistää luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan. Kuntien edistämistehtävä pysyisi säännöstasolla muotoilultaan yleisenä. Kunnat ovat keskenään hyvin erilaisia, minkä vuoksi säädetty kunnan edistämistehtävä on perusteltua pitää yleistasoisena. Tällöin kunnilla säilyy mahdollisuus valita olosuhteisiinsa parhaiten sopivia ja myös paikallisesti hyväksyttäviä edistämisen keinoja. Erot kuntien taloudellisissa voimavaroissa voivat vaikuttaa siihen, missä määrin eri kunnat kykenevät edistämään luonnon monimuotoisuutta. Viranomaiset toteuttavat yleisiä tavoitteita tehtäviensä ja toimivaltuuksiensa puitteissa. Samoin viranomaiset toimivat lähtökohtaisesti valtiontaloudellisessa tai kunnan taloutta koskevassa päätöksenteossa niille osoitettujen voimavarojen puitteissa. Edistämistehtävä voisi kehittyä toimintaympäristön, resurssien, kunnan omien ympäristötavoitteiden ja tutkimuksen kehittymisen mukana. Ehdotettu säännös tukee osaltaan myös perustuslain 20 §:n 2 momentin julkiselle vallalle asetettua velvoitetta pyrkiä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön. Kunnan edistämistehtävää koskeva säännös täydentää kunnalle muusta lainsäädännöstä johtuvia tehtäviä.

Kunnilla on monipuoliset mahdollisuudet edistää alueellaan luonnon monimuotoisuutta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, sillä ratkaisut luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi tehdään usein paikallisesti. Kunnat ohjaavat myös laajemmin alueensa maankäyttöä esimerkiksi kaavoituksen avulla, kartuttavat luontotietoja ja toteuttavat luonnonsuojelua ja -hoitoa. Lisäksi kunnat voivat edistää kuntalaisten luontotietoisuutta sekä laajemminkin ympäristökasvatusta luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi

Säännöksen sanamuotoa päivitetäisiin nykyisen lain 6 §:n luonnonsuojelusta monipuolisemmaksi luonnon monimuotoisuuden suojelun edistämiseksi, jotta se vastaisi paremmin sekä nykyajan että myös tämän lain tavoitteita. Luonnon monimuotoisuuden edistämisen osalta on otettava huomioon myös lain 1 §:n 4 kohdan tavoitteena oleva luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävä käytön tukeminen. Kuntien edistämistehtävän osalta kestävä käytön tukeminen voisi tulla kyseeseen erimerkiksi erilaisten ulkoilua ja virkistystä tai muuta alueiden tai luonnonvarojen käyttöä koskevien suunnitelmien ja strategioiden valmistelussa.

Kuntien edistämistehtävän osalta yhteistyö eri toimijoiden kanssa on tarpeen ja kunnat tarvitsevat luonnon monimuotoisuuden edistämiseen niin rahallista kuin tiedollista tukea. Tätä edistäisi esimerkiksi tämän lain 9 §:n 2 momentti, jonka mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

tukee mahdollisuuksien mukaan kunnan toimintaa toimialaansa kuuluvissa asioissa. Lisäksi on otettava huomioon lain 4 luvun säännökset monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tuesta, jota kunnat voivat hakea osaltaan myös edistämistehtävänsä toteuttamiseksi. Tältä osin on kuitenkin huomattava, ettei tukea ole tarkoitettu lakisäästeisten tehtävien hoitamiseen, vaan erilaisiin hankkeisiin ja muihin vastaaviin toimenpiteisiin. Kuntien edistämistehtävällä on myös yhteys tämän lain 13 §:n 5 momentissa tarkoitettuihin luonnon monimuotoisuuden alueellisiin toimeenpanosuunnitelmiin, joiden laatimisessa tulee varmistaa riittävä vuorovaikutus alueen keskeisten toimijoiden kanssa. Näiden alueellisten ohjelmien valmistelussa kunnilla on merkittävä rooli paikallisten olosuhteiden asiantuntijana ja yhteistyötä edistävänä toimijana.

Ajantasaisella ja luotettavalla tiedolla on suuri merkitys luonnon monimuotoisuuden edistämisessä. Tämän lain 13 luvussa säädetty luonnonsuojelun tietojärjestelmä edistää tiedon saatavuutta ja käytettävyyttä kuntien päätöksenteon ja toiminnan tueksi. Kunnilla on laaja oikeus hyödyntää tietojärjestelmässä olevia luontotietoja ja sen lisäksi kunnan tulee lain 120 §:n mukaan mahdollisuuksien mukaan toimittaa kunnan toiminnassa syntyviä luonnon monimuotoisuutta ja siihen vaikuttavia toimintoja koskevia tietoja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tallettavaksi luonnonsuojelun tietojärjestelmään.

Vaikka säännös kunnan edistämistehtävästä on luonteeltaan yleinen, kunnalle on myös osoitettu 97 §:n 3 momentissa kohdennettu tehtävä, jonka mukaan kunta päättää yksityisen omistamalla alueella olevan luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta. Kunnan on myös huolehdittava yksityisen omistamalla alueella olevan luonnonmuistomerkin merkitsemisestä selvästi havaittavalla tavalla. Lisäksi kunta voi 94 §:n 2 momentin mukaan esittää muun kuin valtakunnallista merkitystä omaavan muun maisemanhoitoalueen perustamista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Nämä tehtävät tukevat osaltaan kunnalle säädettyä maisemansuojelun edistämistehtävää.

12 § Suomen luontopaneeli. Pykälässä säädettäisiin tieteellisestä ja riippumattomasta asiantuntijaelimestä, jonka nimi olisi Suomen luontopaneeli. Pykälä olisi uusi.

Pykälän tavoitteena olisi vahvistaa tieteellisen tiedon roolia luonnon monimuotoisuutta koskevan politiikan suunnittelun ja päätöksenteon tukena. Tarkoituksena olisi lisäksi vahvistaa luontopaneelin toimintaedellytyksiä säätämällä siitä erikseen luonnonsuojelulaissa. Pykälä vastaisi keskeisiltä osiltaan ilmastolaissa (609/2015) Suomen ilmastopaneelin osalta säädettyä. Luontopaneelin ja ilmastopaneelin asema ja tehtävät vastaavat lähtökohdiltaan toisiaan, minkä vuoksi myös niitä koskevaa sääntelyä on tarkoituksenmukaista yhtenäistää mahdollisuuksien mukaan.

Voimassa olevaan lakiin ei sisälly säännöksiä luontopaneelistä, vaan sen toiminta perustuu ympäristöministeriön päätökseen (20.4.2020). Tällä hetkellä ministeriön päätöksellä asetettu tieteellinen ja riippumaton työryhmä (Suomen luontopaneeli) toimii luonnon monimuotoisuutta koskevan suunnittelun ja päätöksenteon tukena. Sen tehtävänä on vastaavalla tavalla koostaa, tarkastella ja eritellä luonnon monimuotoisuuden tilaa koskevaa tieteellistä tietoa, jotta sitä voidaan hyödyntää muun muassa luontopolitiikan suunnittelussa ja seurannassa tavoiteltaessa luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämistä. Luontopaneeli voi suorittaa myös muita biodiversiteettikadon pysäyttämiseksi tarvittavan tietopohjan tuottamista koskevia tehtäviä sekä esittää tutkimukseen perustuvia politiikkavaihtoehtoja. Ehdotetun pykälän mukainen asiantuntijaelin korvaisi nykyisen ympäristöministeriön päätöksellä asetetun työryhmän.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin luontopaneelin asettamisesta. Luontopaneelin nimittäisi valtioneuvosto ja sen toimikausi olisi kerrallaan rajattu neljään vuoteen. Ympäristöministeriö valmistelisi esityksen luontopaneelin nimittämisestä yhteistyössä muiden ministeriöiden

kanssa. Pykälässä tarkoitettulla luontopaneelin riippumattomuudella viitattaisiin erityisesti siihen, että luontopaneelin jäsenet toimisivat paneelissa objektiivisesti. Luontopaneelissa tulisi olla edustus eri tieteenaloilta. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että paneelia nimitettäessä olisi kiinnitettävä erityistä huomiota tieteenalojen monipuolisuuteen ja tasapainoon. Eri tieteenaloilla tarkoitettaisiin esimerkiksi luonnon-, yhteiskunta- ja taloustieteitä sekä laajemmin monimuotoisuuden turvaamiseen läheisesti liittyviä sektoreita, kuten liikenne, ilmasto ja maankäyttö. Paneelin tulisi täyttää myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden vaatimukset. Luontopaneelin jäseniksi sopivia henkilöitä ovat usein akateemisissa tehtävissä toimivat tai toimineet henkilöt, joilla on tieteellistä asiantuntemusta luontopaneelin tehtävänalalta ja jotka noudattavat yleisiä tieteen etiikan periaatteita muun muassa sidonnaisuuksien avoimuudesta. Näiden periaatteiden noudattaminen osaltaan tukee luottamusta luontopaneelin objektiivisuuteen riippumattomana tieteellisenä asiantuntijaelimenä. Edellä tarkoitettuja akateemisia tehtäviä olisivat esimerkiksi työsuhde yliopistossa tai tutkimuslaitoksessa taikka emeritana tai emerituksena.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin luontopaneelin tehtävistä. Luontopaneelin tehtävänä olisi luonnon monimuotoisuutta koskevien politiikkatoimien suunnittelua, toimeenpanoa, seuranta ja päätöksentekoa varten tuottaa, koostaa ja eritellä tieteellistä tietoa. Luonnon monimuotoisuutta koskevan tiedon varsinaisesta tuottamisesta vastaisivat pääasiassa edelleen eri hallinnonalojen tutkimuslaitokset sekä yliopistot ja korkeakoulut. Luontopaneelin tehtävät liittyisivät tämän tiedon käsittelemiseen ja koostamiseen kulloistenkin tietotarpeiden mukaisella tavalla. Luontopaneeli voisi kuitenkin halutessaan tuottaa myös itsenäisesti uutta tieteellistä tietoa tiedon koostamisen ja erottelun lisäksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myös lausuntojen antamisesta. Luontopaneeli voisi riippumattomana ja tieteelliseen tietoon perustuvana toimijana antaa lausuntoja luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavista suunnitelmista ja muista asiakirjoista. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi tämän lain 13 §:ssä tarkoitettu kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja toimintaohjelma sekä myös muihin säädöksiin perustuvat valtakunnalliset luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvät strategiat, suunnitelmat ja muut vastaavat asiakirjat. Paneeli voisi halutessaan esimerkiksi arvioida viimeisimmän tieteellisen tiedon valossa tällaisiin suunnitelmiin sisältyvien toimien riittävyttä suhteessa luonnonsuojelulain 1 §:n tavoitteisiin. Edelleen 2 momentissa säädettäisiin, että luontopaneeli voisi tuottaa myös muita sen toimenkuvaan sopivia luonnon monimuotoisuuden vähenemisen pysäyttämiseksi tarvittavan tiedon tuottamista ja kehittämistä koskevia selvityksiä ja materiaaleja. Näistä se voisi tarpeen mukaan myös viestiä yleisölle ja päätöksentekijöille. Näillä muilla selvityksillä ja materiaaleilla tarkoitettaisiin esimerkiksi erilaisia toimintaohjeita tai muita materiaaleja, joilla pyrittäisiin lisäämään luonnon monimuotoisuuden turvaamisen edellyttämää tietopohjaa sekä osaltaan esimerkiksi tukemaan tämän lain 8 §:ssä tarkoitettua ympäristötietoisuuden edistämistä. Momentissa säädettäisiin lisäksi, että Suomen luontopaneelin jäsenelle voitaisiin maksaa tehtävän hoitamisesta kohtuullinen palkkio. Palkkio voisi olla esimerkiksi vuosikohtainen.

Ympäristöministeriö voisi myös pyytää luontopaneelilta lausunnon luonnon monimuotoisuutta koskevista ajankohtaisista tietotarpeista, kun ympäristöministeriö suunnittelee paneelin toimintaan tarkoitettujen määrärahojen kohdentamista ja valmistelelee siihen liittyvää avustushakuilmoitusta. Luontopaneeli kartoittaisi näin ollen tietotarpeita ja tunnistaisi mahdollisia tietoon liittyviä katvealueita tieteellisen asiantuntijaelimen näkökulmasta. Lausunnon pyytäminen luontopaneelilta olisi tavallista kuulemismenettelyä eikä luontopaneelin toteuttamaan tietotarpeiden arviointiin sisältyisi julkista hallintotehtävää. Valtionavustusta hakisivat luontopaneelin jäsenten taustaorganisaatiot. Määrärahopäätökset valmistelisi ympäristöministeriö. Ympäristöministeriö toimisi valtionavustusten myöntäjänä ja valvojana luontopaneelille talousarviossa osoitetun määrärahan jakamisessa. Valtionavustusta koskevasta menettelystä ja ympäristöministeriön roolista säädetään tarkemmin asetuksessa, joka annetaan valtionavustuslain

(688/2001) nojalla. Valtion tutkimuslaitokset eivät voi olla valtionavustusten piirissä, joten niiden osalta rahoituspäätökset tehtäisiin hankerahoituspäätöksinä.

Pykälän 3 momentin mukaisesti valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä luontopaneelin tehtävistä, kokoonpanosta ja muista luontopaneelin toimintaa koskevista menettelyistä sekä jäsenten valinnasta, toimikaudesta ja palkkioista. Jäsenten valinta kattaisi myös jäsenten esittämismenettelyn.

3 Luku. Luonnonsuojelusuunnittelu

13 § Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja toimintaohjelma. Pykälä olisi uusi. Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen 6 artiklan mukaan kunkin sopimuspuolen tulee a) kehittää kansallisia biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategioita, suunnitelmia ja ohjelmia tai muuntaa nykyisiä strategioita, suunnitelmia tai ohjelmia tähän tarkoitukseen siten, että niistä heijastuvat muun muassa tässä yleissopimuksessa tarkoitetut, asianomaisen sopimuspuolen osalta asiaankuuluvat toimet, sekä b) sisällyttää biologisen monimuotoisuuden suojelu ja kestävä käyttö mahdollisuuksiensa mukaan ja soveltuvin osin yhteiskunnan eri sektoreiden sisäisiin ja niiden välisiin suunnitelmiin, ohjelmiin ja toimintaperiaatteisiin. Viimeisin yleissopimuksen tavoitteita toimeenpaneva Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia on hyväksytty valtioneuvoston periaatepäätöksellä 2012 ja se kattaa vuodet 2012–2020. Uutta luonnon monimuotoisuusstrategiaa ja sen toimintaohjelmaa valmistellaan vuoden 2022 aikana. Strategian tueksi on laadittu toimintaohjelma, johon asianomaiset ministeriöt ovat sitoutuneet. Strategia ja toimintaohjelma ovat jo vakiintunut osa luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen ja edistämiseen liittyvää kokonaisuutta. Yleissopimuksen asianmukaisen toimeenpanon edistämiseksi luonnonsuojelulaissa säädettäisiin kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian ja toimintaohjelman oikeusperustasta ja siihen liittyvästä menettelystä. Samalla ne, yhdessä alueellisen toimeenpanosuunnitelman kanssa osaltaan heijastaisivat myös perustuslain 2 §:n 2 momentissa ja 20 §:n 2 momentissa säädettyjä osallistumisen edistämistä koskevia velvoitteita.

Pykälän 1 momentin mukaan ympäristöministeriö vastaisi kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian ja strategian toimeenpanevan toimintaohjelman laatimisesta yhteistyössä muiden ministeriöiden ja keskeisten tahojen kanssa. Strategialla asetettaisiin valtakunnalliset toiminnalliset, määrälliset ja ajalliset tavoitteet luonnon monimuotoisuuden vähenemisen pysäyttämiseksi ja tilan parantamiseksi. Strategian tehtävänä on osaltaan ohjata siitä johtuvien toimenpiteiden valmistelua.

Pykälän 2 momentin mukaisessa luonnon monimuotoisuuden toimintaohjelmassa yksilöitäisiin strategian toteuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet ja nimettäisiin vastuutahot niiden toteuttamiselle sekä toimenpiteiden vaikuttavuuden seurannalle. Pykälässä ehdotettu toimintatapa perustuu yleissopimuksen kansallisesta toimeenpanosta vuodesta 1997 alkaen saatuun kokemukseen, jonka perustana on useiden ministeriöiden, tieteen, kansalaisjärjestöjen ja etutahojen yhteistyö. Strategian tavoitteisiin tukeutuva toimenpideohjelma laaditaan yhteistyössä ministeriöiden, kansalaisyhteiskunnan, eri sidosryhmien ja elinkeinoelämän kanssa. Siten toimintaohjelman keinot ovat laajapohjaisesti sidosryhmien kanssa yhteistyössä valmisteltuja ja sidosryhmät ovat myös aktiivisesti mukana ohjelman toteuttamisessa. Tavoitteena on valmistella, päättää ja toteuttaa luonnon monimuotoisuuden suojelua ja kestävää käyttöä yhteiskuntaa läpäisevästi siten, että tavoitteet tulevat osaksi kaikkien keskeisten tahojen toimintaa. Tätä toimintatapaa kutsutaan valtavirtaistamiseksi.

Pykälän 3 momentin mukaan kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian hyväksyisi valtioneuvosto. Sen sijaan toimintaohjelma perustuu jo strategiassa asetettuihin tavoitteisiin, joten

strategiaa toimeenpanevaa toimintaohjelmaa ei olisi tarpeen hyväksyä valtioneuvostossa, vaan sen laatimisesta vastaisi ympäristöministeriö. Menettely vastaisi nykyistä käytäntöä.

Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä luonnon monimuotoisuusstrategian ja toimintaohjelman laatimisesta. Strategian ja toimintaohjelman laatimisesta, kuten viranomaisten yhteistyöstä ja muusta 17 §:ssä tarkoitettua vuorovaikutuksesta ja julkisen keskustelun järjestämisestä voi olla tarpeen säätää yksityiskohtaisemmin, minkä vuoksi pykälässä säädetään asetuksenantovaltuudesta.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi 5 momentin mukaan laatia alueelleen strategiaa ja toimintaohjelmaa koskevan luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelman. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on avainasemassa luonnonsuojelulakia toimeenpanevana ja valvovana viranomaisena. Säännöksellä mahdollistettaisiin kansallisen strategian ja toimintaohjelman käsittely alueellisella tasolla. Säännös ehdotetaan sisällöltään väljäksi. Kunkin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen alueella asiaa voidaan käsitellä alueen valtion viranomaisten, kuntien, maakuntaliittojen, maanomistajien ja elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja muun kansalaisyhteiskunnan kanssa alueen omista lähtökohdista käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa. Toimeenpanosuunnitelman laatimisessa tulisi varmistaa riittävä vuorovaikutus alueen keskeisten toimijoiden kanssa. Saamelaisen kotiseutualueella tämä tarkoittaisi yhteistyötä ja vuorovaikutusta Saamelaiskäräjien kanssa. Alueellisten toimeenpanosuunnitelmien valmistelussa voidaan siten ottaa huomioon alueen kuntien toimet ja tarpeet luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Valmisteluun liittyvällä viestinnällä voidaan edistää kansalaisten, yhdistysten, yritysten ja kuntien osallisuutta sekä yleisen ympäristötietoisuuden lisäämistä. Luonnonsuojelusuunnitteluun osallistumisesta ja siinä toteutettavasta vuorovaikutuksesta säädetään tarkemmin 17 §:ssä.

Pykälän 6 momentin mukaan strategian ja toimintaohjelman sekä alueellisen toimeenpanosuunnitelman valmistelun ja seurannan tulisi perustua parhaaseen käytettävissä olevaan tieteelliseen tietoon. Ehdotetussa 10 §:ssä mainitut luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaiset Suomen ympäristökeskus ja Luonnontieteellinen keskusmuseo olisivat tärkeimmät tässä pykälässä tarkoitettujen tiedon tuottajat, mutta aiheen laaja-alaisuus edellyttäisi yhteistyötä myös muiden valtion tutkimuslaitosten, kuten Luonnonvarakeskuksen, Ilmatieteen laitoksen ja Geologian tutkimuskeskuksen sekä yliopistojen kanssa. Ehdotetun lain 12 §:n mukaisella Suomen luontopaneelilla olisi niin ikään tärkeä tehtävä tieteellistä tietoa koskevan edellytyksen varmistamisessa. Strategian, toimintaohjelman tai alueellisen toimeenpanosuunnitelman valmistelussa ja seurannassa olisi tarpeen mukaan otettava huomioon myös saamelaisen perinteinen tieto. Strategian ja toimintaohjelman sekä alueellisen toimeenpanosuunnitelman valmistelussa olisi otettava huomioon ilmastolain (609/2015) 7–9 §:ssä tarkoitettujen suunnitelmien valmistelun yhteydessä otettavien huomioon ottamisella edistettäisiin näiden lakien yhteensovittamista. Ilmastomuutos vahvistaa luontokatoa monien eri vaikutusmekanismien kautta. Samaan aikaan luonnonsuojelulla voidaan edesauttaa ilmastomuutokseen sopeutumista.

Ympäristöministeriö vastaisi strategian ja toimintaohjelman seurannasta ja raportoi strategian toteutumisesta valtioneuvostolle. Koska vastuu toimintaohjelman toteuttamisesta jakautuisi keskeisille hallinnonaloille, olisi myös raportointi laadittava ministeriöiden yhteistyönä ympäristöministeriön koordinoimana. Raportoinnissa valtioneuvostolle hyödynnettäisiin prosessia, jossa Suomi raportoi määräajoin yleissopimuksen sihteeristölle sopimuksen kansallisesta toimeenpanosta yleissopimuksen 26 artiklan mukaisesti.

14 § Vapaaehtoisen luonnonsuojelun toimenpideohjelmat. Uudessa pykälässä säädettäisiin vapaaehtoisen luonnonsuojelun toimenpideohjelmien oikeusperustasta ja siihen liittyvästä päätös-toimivallasta. Luonnonsuojelussa on viime vuosina painotettu vapaaehtoisuuteen perustuvia

suojelutoimia. Esimerkkeinä vapaaehtoisen luonnonsuojelun toimenpideohjelmista voidaan mainita Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma METSO ja Helmi-elinympäristöohjelma, joiden puitteissa on toteutettu laajasti vapaaehtoista suojelua, luonnonhoitoa ja ennallistamista. Valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksytyt METSO-ohjelman tavoitteena on osaltaan ollut pysäyttää suomalaisen metsäluonnon monimuotoisuuden köyhtyminen vuoteen 2025 mennessä. Vuonna 2019 käynnistetyllä Helmi-elinympäristöohjelmalla pyritään hoitamaan ja ennallistamaan monimuotoisuuden kannalta arvokkaita soita, kosteikkoja, lintuvesiä, metsäisiä elinympäristöjä ja perinnebiotooppeja. Helmi-ohjelman puitteissa valtioneuvosto on 27.5.2021 tehnyt periaatepäätöksen suojelu-, ennallistamis- ja kunnostustoimien tavoitteista vuoteen 2030 asti. Periaatepäätöksen mukaisesti on annettu myös valtioneuvoston asetus elinympäristöjen kunnostus-, hoito- ja ennallistamishankkeisiin vuosina 2021–2030 myönnettävästä valtionavustuksesta (880/2021, voimassa 21.10.2021–31.12.2030). Toimintaohjelmien toteuttaminen on tähän asti perustunut budjettipäätöksiin sekä erilaisiin soveltamisohjeisiin ja käytäntöihin.

Luonnonsuojelulain toimivuusarvioinnissa on tuotu esiin vapaaehtoisuuteen perustuvien toimintaohjelmien säädösperustan vahvistamistarve. Sääntelemättömyyden on arvioitu olevan jossain määrin ongelmallista muun muassa oikeusturvan ja hyväksyttävyyden kannalta sekä toiminnan seurannan, arvioinnin ja läpinäkyvyyden näkökulmasta. Monimutkaisemmista tuen tai kannusteen suuntaamisen periaatteista linjaamisen on katsottu edellyttävän tuekseen lainsäädäntöä.

Pykälän 1 momentin mukaan luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi vapaaehtoisin keinoin voitaisiin laatia elinympäristöjen, luontotyyppien ja eliölajien suojelua ja niiden tilan parantamista koskevia toimenpideohjelmaa. Toimenpideohjelman laatitsi toimivaltainen ministeriö ja sen hyväksyisi valtioneuvosto. Ministeriöt voivat laatia toimenpideohjelman myös yhteistyönä.

Pykälän 2 momentin mukaan toimenpideohjelmissa olisi määriteltävä usean vuoden määrälliset ja laadulliset tavoitteet luonnon monimuotoisuutta edistäville toimenpiteille. Lisäksi niissä määriteltäisiin ministeriöiden ja muiden valtion viranomaisten vastuut sekä toteutumisen ja vaikutavuuden seuranta. Pykälän 3 momentin mukaan toimenpideohjelmaa laadittaisiin valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen edistämiseksi ja turvaamiseksi, mutta se olisi mahdollista laatia myös alueelliseksi.

Pykälän 4 momentin mukaan toimenpideohjelman hyväksyisi valtioneuvosto yleisistunnossaan.

15 § Luonnonsuojeluohjelmat. Pykälä vastaisi pitkälti voimassa olevan lain 7 §:ssä ja 8 §:ssä säädettyä. Valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen turvaamiseksi voitaisiin pykälän mukaan laatia luonnonsuojeluohjelmia, joilla alueita varataan luonnonsuojelutarkoituksiin. Ohjelma voisi koskea sekä tietyn tyyppisiä luonnonalueita koko valtakunnan alueella, että yksittäisiä, esimerkiksi aiempia ohjelmia täydentäviä kohteita. Sen ei siten tarvitsisi olla koko valtakunnan kattava. Ratkaisevaa olisi, että alueella, joka ohjelmaan sisällytetään, olisi valtakunnallisesti tarkastellen arvoa luonnonsuojelualueena. Velvoitetta luonnonsuojeluohjelman laatimiseen ei kuitenkaan tällaisissa tilanteissa olisi, vaan yksittäinen alue voitaisiin myös suoraan muodostaa luonnonsuojelualueeksi, jos jokin 43 §:n 2 momentissa tarkoitettu alueen perustamisedellytys on olemassa. Luonnonsuojeluohjelmaan voisi sisältyä sekä valtion että yksityisten omistamia alueita. Olisi myös mahdollista laatia pelkästään valtion alueita tai yksityismaita koskeva ohjelma. Tarpeen vaatiessa luonnonsuojeluohjelmaa voitaisiin laatia myös erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikkojen suojelemiseksi. Tämä tulisi kysymykseen lähinnä tilanteissa, joissa lajin elinympäristöjen turvaaminen edellyttää lukuisten ja suhteellisen suurten maa-alueiden suojelemista. Koska luonnonsuojeluohjelmalla olisi merkittäviä oikeusvaikutuksia, kuten

jäljempänä mainittu toimenpiderajoitus, siitä olisi käytävä ilmi, mitkä ovat sellaisia toimenpiteitä, joiden on katsottava vaarantavan ohjelman tarkoituksen.

Luonnonsuojeluohjelman laatisi pykälän 3 momentin mukaan ympäristöministeriö. Ohjelmaa laadittaessa olisi hallintolain mukaisesti niille, joiden etua tai oikeutta asia koskee, varattava tilaisuus tulla kuulluiksi. Asianosaisen käsite määräytyy yleisten hallinto-oikeudellisten periaatteiden mukaan. Asianosaisia ovat siten ne, joiden etua tai oikeutta asia koskee. Heille on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi. Luonnonsuojeluohjelmien laatimiseen liittyvästä laajemmasta vuorovaikutuksesta ja osallistumisesta säädettäisiin 17 §:ssä. Luonnonsuojeluohjelman hyväksyisi valtioneuvosto. Säännös vastaisi sisällöltään nykyistä lakia.

16 § Luonnonsuojeluohjelman oikeusvaikutukset. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 9 §:ssä säädettyä. Sen jälkeen, kun valtioneuvosto on hyväksynyt luonnonsuojeluohjelman, olisi luonnollisesti voitava estää suunnitelmaan sisältyvillä alueilla sellaiset toimenpiteet, jotka vaarantavat suojelun tarkoituksia. Näillä alueilla tulisi valtioneuvoston päätöksellä voimaan tätä koskeva toimenpiderajoitus. Jos päätöksestä valitettaisiin korkeimpaan hallinto-oikeuteen, se voisi kuitenkin kieltää toimenpiderajoituksen täytäntöönpanon. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi myöntää luvan poiketa 1 momentissa säädetystä rajoituksesta, jos suojelun tarkoitus ei mainittavasti vaarannu. Ottaen huomioon eri luonnonsuojeluohjelmien erilaiset tavoitteet, poikkeamisen myöntämisen edellytyksiä ei voida tarkemmin säännellä, vaan harkinta olisi tapauskohtaista. Valtion viranomaisen ja laitoksen olisi suunnitellessaan toimenpiteitään ja päätäessään niiden toteuttamisesta huolehdittava siitä, ettei toimenpiteillä vaikeuteta luonnonsuojeluohjelman toteuttamista. Säännös vastaisi sisällöltään nykyistä lakia.

17 § Osallistuminen ja vuorovaikutus. Pykälä osin vastaisi voimassa olevan lain 8 §:n 2 momentissa säädettyä, mutta sääntelyä tarkennettaisiin. Pykälässä säädettäisiin 3 luvussa tarkoitetussa luonnonsuojelusuunnittelussa noudatettavasta vuorovaikutuksesta. Näin ollen säännös soveltuisi monimuotoisuusstrategiaan, toimintaohjelmaan, alueellisiin toimenpidesuunnitelmiin, vapaaehtoiisiin toimenpideohjelmiin sekä luonnonsuojeluohjelmiin. Osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet luonnon monimuotoisuuden edistämiseen liittyvissä menettelyissä ovat korostuneet ja osaltaan ne ovat myös omiaan kannustamaan kantamaan vastuuta luonnon monimuotoisuudesta. Luonnonsuojelusuunnittelussa olisi ensinnäkin otettava huomioon taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja sivistykselliset näkökohdat sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet. Vastaavan kaltainen maininta todetaan nykyisen lain 2 §:ssä, josta se siirrettäisiin tähän pykälään. Suunnitelmia ja ohjelmia valmisteltaessa olisi lisäksi varmistettava riittävä julkinen viestintä sekä yhteistyö ja vuorovaikutus eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa. Vuorovaikutus tulisi järjestää ja suunnittelun lähtökohdista ja tavoitteista tiedottaa niin, että alueen maanomistajilla, yhteisöillä, viranomaisilla ja muilla tahoilla olisi mahdollisuus osallistua valmisteluun.

Pykälän 2 momentin mukaan luonnonsuojeluohjelman laatimisen käynnistyessä ympäristöministeriön olisi tiedotettava laadittavasta ohjelmasta ymmärrettävällä tavalla niin, että asiasta voitaisiin käynnistää julkinen keskustelu. Suunnitelmista ja ohjelmista tulisi tiedottaa suurelle yleisölle mahdollisimman aktiivisesti ja ymmärrettävällä tavalla, eri kansalaisryhmien osallistumismahdollisuudet huomioiden. Tiedottamisessa tulisi mahdollisuuksien mukaan hyödyntää monipuolisia keinoja, kuten kuulemistilaisuuksia, digitaalisia järjestelmiä, sosiaalista mediaa tai muita tapauskohtaiseen harkintaan perustuvia tiedottamisen välineitä. Vuorovaikutuksella ja tiedottamisella vahvistettaisiin suuren yleisen mahdollisuuksia saada tietoa luonnon monimuotoisuuden tilasta ja toimista monimuotoisuuden edistämiseksi sekä edistettäisiin kansalaisyhteiskunnan osallistumista luonnonsuojelun suunnitteluun.

18 § Luonnonsuojelun seuranta. Pykälä olisi uusi. Lajien ja luontotyyppien suojelutason seuranta on olennainen osa luonnonsuojelun suunnittelukokonaisuutta. Nykyisessä luonnonsuojelulaissa luonnonsuojelun seurannasta ei ole säädetty, vaan sitä koskeva säännös on annettu luonnonsuojeluasetuksella. Oikeustilaa ei voida tältä osin pitää asianmukaisena, ottaen huomioon seurannan tärkeyden, sen kiinteän yhteyden luonnonsuojelusuunnitteluun sekä lähtökohdan, jonka mukaan toimijoiden keskeisistä vastuista ja velvoitteista tulisi säätää lailla. Seurannasta säätäminen toteuttaisi osaltaan myös luontodirektiivin 11 artiklassa todettua seurantavelvoitetta. Seurannalla olisi osaltaan merkitystä myös varautumisessa ilmastonmuutoksen luonnolle aiheuttamiin muutoksiin.

Pykälän 1 momentin mukaan ympäristöministeriön olisi yhteistyössä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa järjestettävä luonnonvaraisten eliölaajien ja luontotyyppien levinneisyyden, esiintymisen ja runsauden seuranta. Seurannan tulosten kautta tulisi olla arvioitavissa eliölaajien ja luontotyyppien suojelutaso ja sen muutokset. Tällöin olisi erityisesti otettava huomioon uhanalaiset lajit ja luontotyypit ja niiden uhanalaistumiskehityksen seuranta, luontodirektiivissä tarkoitettujen yhteisön tärkeinä pitämät luontotyypit ja lajit sekä lintudirektiivissä tarkoitettujen luonnonvaraisina elävät lintulajit. Seurantaa tulisi toteuttaa yhteistyössä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa. Maa- ja metsätalousministeriöllä on vastuu riista- ja kalalajien seurannasta. Luontotyyppien osalta seurantaa toteuttavat osaltaan myös Luonnonvarakeskus ja Geologian tutkimuskeskus. Myös Luonnontieteellinen keskusmuseo toteuttaa eliölaajien seurantaa.

Jos seurannan perusteella olisi arvioitavissa, että eliölaajin tai luontotyypin suojelutaso ei ole suotuisa, ympäristöministeriön olisi pykälän 2 momentin mukaan niin ikään yhteistyössä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa ryhdyttävä toimenpiteisiin suotuisan suojelutason saavuttamiseksi. Näillä toimenpiteillä tarkoitetaan esimerkiksi viranomaisen käytössä olevia, ja sen toimivaltaan kuuluvia erilaisia suunnittelun ja päätöksenteon välineitä.

Pykälän 3 momentin mukaan Metsähallitus ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus vastaisivat luonnonsuojelualueiden ja luonnonmuistomerkkien määrää ja pinta-alaa sekä niiden ekologista tilaa koskevasta seurannasta. Mainitut viranomaiset hoitavat jo nykyisin yhteistyössä näitä seurantatehtäviä. Suomen ympäristökeskus vastaisi pykälän 4 momentin mukaan lintudirektiivin 12 artiklassa ja luontodirektiivin 17 artiklassa tarkoitettuja kertomuksia varten tarvittavien tietojen koostamisesta. Kertomuksilla viitataan EU:n jäsenmaiden velvollisuuteen määräjain raportoida EU:n komissiolle direktiivien säännösten soveltamisesta sekä erityisesti tehdyistä suojelutoimenpiteistä ja näiden vaikutuksesta suojeltavien kohteiden suojelutasoon. Suomen ympäristökeskus vastaa jo nykyisin tästä niin kutsutusta direktiiviraportoinnista.

Valtioneuvoston asetuksella on tarpeen antaa tarkempia säännöksiä seurannan järjestämisestä. Tätä koskeva asetuksenantovaltuus todettaisiin pykälän 5 momentissa.

Tietoon perustuvan ympäristö- ja luontopolitiikan turvaamiseksi tarvitaan jatkuvia pitkäaikaisia seurantoja, joiden avulla eri eliöryhmien ja luonnon eri tasojen muutoksista syntyy kokonaiskuva. Seurannan tulee olla suunnitelmallista, alueellisesti ja ekosysteemitasolla kattavaa sekä lajiston kannalta edustavaa, perustuen olemassa olevien seurantojen hyödyntämiseen. Käynnissä olevien pitkäaikaiseurantojen tulevaisuus on syytä turvata, että arvokkaat aikasarjat eivät katkea.

Luontotyyppien tilan seuranta on Suomessa vielä vähäistä, vaikka kansainväliset ja kansalliset velvoitteet ja arviot sitä edellyttävät. Monien luontotyyppien osalta on tarpeen tehdä vielä perusselvityksiä, parantaa esiintymis- ja ominaisuustietoja sekä huolehtia siitä, että luontotyyppiä koskevat paikkatietoaineistot ja yhteiskäyttöiset tietojärjestelmät ovat avoimesti saatavilla.

Luontotyyppien keskeisiä pitkäaikaisia seurantoja on Luonnonvarakeskus Luken vastuulla oleva Valtakunnan metsien inventointi, VMI. Suomen metsien inventoinnit muodostavat ainutlaatuisen aikasarjan metsien ja soiden kehityksestä 1920-luvulta lähtien ja toistuen sittemmin noin 5–10 vuoden välein. Lisäksi tärkeitä seuranta-aineistoja ovat Metsähallituksen Luontopalvelujen ylläpitämä suojelualueita koskeva luontotyyppiaineisto, Suomen ympäristökeskuksen ja Suomen Metsäkeskuksen laajat luontotyyppiaineistot ja paikkatiedot sekä Geologian tutkimuskeskus GTK:n turvemaita, maa- ja kallioperää ja muun muassa harjuja, dyynejä ynnä muita hiekkamaita koskevat laajat kartoitusaineistot sekä meriluonnon inventoinnit. Luontotyyppien seurannassa sekä uhanalaisuuden ja suojelutason arvioinnissa tarvitaan yhteistyötä kaikkien keskeisten luontotyyppiaineistojakoavien ja hallinnoivien tahojen kesken.

Luontotyyppitiedon kokoamista, analysointia ja seurantaan tehdään Suomen ympäristökeskuksen koordinoimana kahdeksassa asiantuntijaryhmässä (Itämeri, rannikko, sisävedet ja rannat, suot, metsät, kalliot ja kivikot, perinnebiotoopit sekä tunturit). Uhanalaisuusarviointi on yksi keskeinen seurannan mittari. Luontotyyppiä koskevien arviointien ja seurannan kehittäminen edellyttää jatkuvuutta keskeisten toimijoiden yhteistyölle ja aineistojen yhteiskäytölle. Yhteistyöverkoston ylläpitäminen toimii parhaiten turvaamalla asiantuntijaryhmien toiminnan edellytykset niin rahoituksen, kun eri toimijoiden myönteisen suhtautumisen ja käytössä olevan asiantuntijaresurssin avulla.

4 luku Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukeminen

Luonnonsuojelulain toimivuusarvioinnissa on tunnistettu taloudellisten ohjauskeinojen merkitys: ”On tarpeen kehittää luonnonhoitoon ja ennallistamiseen kannustavia rahoitusinstrumentteja”. Tarve tukemiseen konkretisoituu erityisesti luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen sekä maisema-alueiden hoitotoimissa, jotka nykyjärjestelmässä perustuvat vakiintuneeseen käytäntöön. Näitä hoitotoimenpiteitä on nykyisin toteutettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja kohteen omistajan väliseen sopimukseen perustuen. Toiminnan asianmukaisen järjestämisen ja sen edelleen kehittämisen on kuitenkin katsottu edellyttävän lainsäädäntöperustan vahvistamista. Luonnonsuojelulain muutoksella 732/2020 lakiin sisällytettiin tavaroiden tai palveluiden muodossa ennallistamiseen ja hoitoon liittyviin edistämistoimiin myönnettävää tukea koskevat säännökset. Näihin ehdotettaisiin nyt vain vähäisiä tarkennuksia sekä lisättäisiin säännös rahallisesta avustuksesta. Rahallisella avustuksella tarkoitettaisiin valtionavustuslain 5 §:ssä tarkoitettua erityisavustusta, jota voidaan myöntää muun muassa kokeilu-, käynnistämisen-, tutkimus- tai kehittämishankkeeseen taikka muuhun tarkoitukseltaan rajattuun hankkeeseen. Valtionavustuslaki ei sen sijaan koske tavaroina ja palveluina myönnettävää tukea, minkä johdosta luvussa olisi tarkemmat säännökset tukeen, sen hakemiseen ja myöntämiseen liittyen. Siltä osin kuin tavaroina tai palveluina myönnettävä tuki kohdistuisi yrityksen tai muun yhteisön taloudelliseen toimintaan, sovellettaisiin tukeen lisäksi Euroopan unionin valtioneuvoston päätöksen, josta säädetäisiin 22 §:ssä.

Valtionavustuslain mukaisesti myönnettävästä avustuksesta säädetäisiin tämän luvun 20 §:ssä ja tavaroina tai palveluina myönnettävästä tuesta tämän luvun 21–30 §:ssä. Hakuaikaa ja tiedottamista sekä kirjanpitoa koskevat 31 ja 32 § koskisivat molempia tukemisen muotoja.

19 § Tukemisen muodot. Ehdotetulla pykälällä todettaisiin tässä luvussa tarkoitettujen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukemisen muodot, joita ovat valtionavustuslain mukainen rahallinen avustus ja tavaroina tai palveluina myönnettävä tuki.

20 § Avustus luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon edistämiseen. Pykälässä säädetäisiin uutena harkinnanvaraisista avustuksista, joita voitaisiin myöntää hankkeisiin ja toimenpi-

teisiin luonnon monimuotoisuuden ja luonnon- ja kulttuurimaiseman suojelun ja hoidon edistämiseksi. Avustusta voitaisiin myöntää myös luonnon monimuotoisuutta koskevaan tutkimukseen ja kehitystyöhön. Tällaisia hankkeita tai toimenpiteitä voisivat olla esimerkiksi perinnetuotteen hoito, lintuvesien ja kosteikkojen kunnostus ja hoito tai vieraspienpetojen eli minikin ja supikoiran tehopyynti suojelullisesti arvokkailla alueilla. Avustusta voitaisiin myöntää lisäksi esimerkiksi 13 §:ssä tarkoitetun kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian alueellisen toimeenpanosuunnitelman toteuttamiseen. Avustukset myönnettäisiin valtioneuvoston asetuksella (688/2001) nojalla talousarviovarojen puitteissa.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään niistä perusteista ja menettelyistä, joita noudatetaan myönnettäessä valtioneuvoston avustuksia. Tässä pykälässä säädetävällä avustuksella tarkoitettaisiin valtioneuvoston asetuksella 5 §:ssä tarkoitettua erityisavustusta, jota voidaan myöntää muun muassa kokeilu-, käynnistämisen-, tutkimus- tai kehittämishankkeeseen taikka muuhun tarkoitukseltaan rajattuun hankkeeseen. Avustuksen hakemiseen, hakemuksen sisältöön, avustuspäätökseen ja avustuksen palauttamiseen sovellettaisiin valtioneuvoston asetuksella yleislakina. Ehdotetun lain 21–30 §:ssä tarkoitettua tavaroita tai palveluita myönnettävää tukea ei pidettäisiin valtioneuvoston asetuksella tarkoitettuna valtioneuvoston avustuksena.

Avustuksen maksamisesta, maksatuksen keskeytyksestä ja takaisinperinnästä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Sen 12, 19, 21 ja 22 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä hoitaisi 2 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (kehittämis- ja hallintokeskus). Kehittämis- ja hallintokeskus hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lisäksi myös valtioneuvoston asetuksella 15 §:ssä tarkoitettuja valvontatehtäviä.

Vastaavasti kuin 21 §:ssä tarkoitettua tavaroita ja palveluita myönnettävää tukea, rahallista avustusta voitaisiin 3 momentin mukaan myöntää luonnollisille henkilöille, yrityksille, julkisille yhteisöille tai muille yhteisöille valtion kirjanpitoyksiköitä lukuun ottamatta.

Pykälän 4 momentti sisältäisi valtioneuvostolle osoitetun asetuksenantovaltuuden. Tarkoitus on, että tarkemmat säännökset avustuksen myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Säännös vastaa valtioneuvoston asetuksella 8 §:ä, jonka mukaan valtioneuvoston tarkempia säännöksiä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuuksien osalta on otettu huomioon perustuslain 80 §:n 1 momentti, jonka mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Asetuksenantaja voidaan kuitenkin lailla valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien vähäisistä yksityiskohdista. Asetuksenantovaltuuden antajan toimivaltaa rajoittaa nyt käsillä olevan tukijärjestelmän osalta valtioneuvoston asetuksella ja sitä kautta erityisesti EU-oikeuteen perustuva valtioneuvoston asetuksella liittyvä sääntely. Asetuksella annettava avustustuotohtainen sääntely on luonteeltaan lakia tarkentavaa sääntelyä.

21 § Tuki. Pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelulaisissa tarkoitettujen luontotyyppien, lajien elinympäristöjen sekä luonnon- ja kulttuurimaisemien hoidon ja ennallistamisen toimenpiteiden tuesta, joka myönnettäisiin tavaroita tai palveluita.

Ehdotetun 1 momentin mukaan luonnon monimuotoisuuden suojelua edistävien toimenpiteiden tukeminen olisi harkinnanvaraista, ja tukea voitaisiin myöntää valtion talousarviossa vahvistetun enimmäismäärän rajoissa. Kenelläkään ei olisi subjektiivista oikeutta saada tukea. Tuki voisi olla tavaroita ja palveluja. Tuki voisi siten sisältää sekä tavaroita että palveluja tai toista niistä riippuen siitä, millaisesta hoito- tai kunnostustarpeesta olisi kyse. Tyypillisesti kyseessä olisi palvelun muodossa toteutettava tuki. Tässä tarkoitettuina hoito- ja kunnostustoimina tuli-

sivat kyseeseen esimerkiksi niitto, puiden poisto, raivaus, kulotus tai laidunnus ja siihen mahdollisesti tarvittava laiduneläinten vuokraaminen. Tavaroilla viitattaisiin esimerkiksi laidunnuksen järjestämisen edellyttämiin aitaamistarvikkeisiin.

Pykälän 2 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi myöntää luvussa tarkoitettua tukea hakemuksesta tai maanomistajan suostumukseen perustuen. Tilanteessa, jossa tuki edistäisi tuen saajan taloudellista toimintaa, se voitaisiin myöntää ainoastaan hakemuksen perusteella. Tällä menettelyllä varmistettaisiin osaltaan valtiontukea koskevien Euroopan unionin sääntöjen edellytysten toteutuminen. Luonnonsuojelulaissa tarkoitettujen lajien, luontotyyppien ja maisemien hoidon ja kunnostuksen tukijärjestelmän tavoitteena on kuitenkin luonnon monimuotoisuuden edistäminen tavalla, joka ei keskimäärin edistä tuen saajan taloudellista toimintaa, eikä tuen saaja siten tyypillisesti saa tuesta rahassa mitattavaa hyötyä. On arvioitavissa, että tuki valtaosin kohdistuisi sellaisille alueille ja kohteisiin, joilla ei harjoiteta taloudellista toimintaa. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus arvioi kussakin tilanteessa, edistävätkö suunnitellut hoito- ja kunnostustoimenpiteet tuen saajan taloudellista toimintaa. Käytännössä tuen myöntämistä edeltäisi usein elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja maanomistajan välinen yhteydenpito ja neuvottelu tarvittavista toimenpiteistä ennen varsinaisen hakemuksen tekemistä tai suostumuksen antamista. Maanomistajan oikeusturvan varmistamiseksi tuen myöntämiseksi annettavan suostumuksen tulisi aina olla kirjallinen.

Pykälän 3 momentti sisältäisi valtioneuvostolle osoitetun asetuksenantovaltuuden. Asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tuesta. Tarkoitus on, että tukikohtaiset säännökset tuen sisällöstä annettaisiin valtioneuvoston asetuksella, jolloin tukemisessa sovellettaisiin ehdotetun lain ja tukikohtaisen asetuksen sääntelyä. Asetuksenantovaltuudet ovat välttämättömiä erityisesti tukikohtaisesti määräytyvien valtion tuen myöntämisen edellytysten johdosta. Asetuksenantovaltuuksien osalta on otettu huomioon perustuslain 80 §:n 1 momentti, jonka mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Asetuksenantaja voidaan kuitenkin lailla valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien vähäisistä yksityiskohdista. Asetuksenantovaltuuden antajan toimivaltaa rajoittaa nyt käsillä olevan tukijärjestelmän osalta erityisesti EU-oikeuteen perustuva valtiontukiin liittyvä sääntely. Asetuksella annettava tukikohtainen sääntely on luonteeltaan lakia tarkentavaa sääntelyä.

22 § Euroopan unionin valtion tukea koskevan lainsäädännön soveltaminen. Pykälässä säädettäisiin luvussa tarkoitettujen tavaroina tai palveluina myönnettävän tukijärjestelmän tai avustuksen suhteesta Euroopan unionin lainsäädäntöön.

Pykälän 1 momentti sisältäisi yleisen säännöksen Euroopan unionin valtiontukisääntöjen soveltamisesta. Siltä osin kuin tuki kohdistuisi yrityksen tai muun yhteisön taloudelliseen toimintaan, sovellettaisiin lisäksi Euroopan unionin valtiontukisääntelyä. Tuesta riippuen kyse voisi olla joko yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen, maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen taikka jonkin *de minimis* -asetuksen soveltamisalaan kuuluvasta tuesta.

EU:n valtiontukea koskeva sääntely mahdollistaa tuen ja tukiohjelman, jos kansallinen sääntely on sopusoinnussa EU:n valtiontukea koskevien säädösten asettamien vaatimusten kanssa. EU-oikeus ei sisällä luonnon monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden tukijärjestelmää koskevaa sisällöllistä sääntelyä. Siten kansallinen lainsäädäntö on keskeisessä asemassa, kun säädetään tällaisesta tuesta ja tuen edellytyksistä.

Valtiontukien yleinen ryhmäpoikkeusasetus mahdollistaa jäsenvaltioille valtiontukiohjelmien käyttöönoton ja tukien myöntämisen ilman komission ennakkohyväksyntää. Jälkikäteinen yhteenvedoilmoitus on kuitenkin tarpeen ja komissio voi valvoa näitä tukiohjelmiä ja tukia.

Yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisen tukiohjelman ja tukien on täytettävä asetuksen I luvun yleiset vaatimukset ja valvontaa koskevassa II luvussa tarkoitetut vaatimukset. Komissio on myös antanut suuntaviivat tukeen ja tukiohjelmiin ympäristönsuojelulle ja energia-alalle (2014/C 200/01, EUVL 28.6.2014, C 200/19). Komissio soveltaa suuntaviivoja arvioidessaan tukia ja tukiohjelmiä, jotka edellyttävät ennakolta valtiontuki-ilmoitusta komissiolle ja komission ennakkohyväksyntää.

Maatalouteen suunnattavan tuen osalta sovellettavaksi tulee lähtökohtaisesti maatalouden ryhmäpoikkeusasetus. Tukiohjelman on täytettävä asetuksen I luvun yleiset vaatimukset ja valvontaa koskevan II luvun vaatimukset sekä tukikohtaiset vaatimukset. Maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle vähintään 10 työpäivää ennen ilmoitusvelvollisuudesta vapautetun tukijärjestelmän voimaantuloa tai tämän asetuksen nojalla poikkeuksen saaneen tapauskohtaisen tuen myöntämistä yhteenveto tällaista tukea koskevista tiedoista.

Lisäksi on huomattava, että EU:n valtion tukisäädösten noudattaminen voi perustua myös vähämerkityksisen tuen myöntämiseen eli niin sanottua *de minimis* -tukea koskevan säännön soveltamiseen (komission asetus 1407/2013, 1408/2013 tai 717/2014). Metsätalouden ympäristötoimenpiteiden osalta sovellettavaksi saattaisi joissain tilanteissa tulla yleinen *de minimis* -asetus tai maa- ja metsätalousalan valtiontuen suuntaviivat.

Pykälän 2 momentti sisältäisi valtioneuvostolle osoitetun asetuksenantovaltuuden. Asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä Euroopan unionin valtion tukea koskevien säädösten mukaisen tuen tai avustuksen myöntämisestä, myöntämisen edellytyksistä, käytöstä ja velvollisuuksista. Momentissa yksilöitäisiin sovellettavaksi tulevat EU:n valtiontukisäännökset, joita olisivat yleinen ryhmäpoikkeusasetus, maatalouden ryhmäpoikkeusasetus taikka *de minimis* -asetus. Käytännössä tämä tarkoittaa, että asetuksella annettaisiin tukikohtaiset säännökset EU:n valtion tukea koskevien säädösten vaatimuksista liittyen kuhunkin tuen muotoon. Säännökset koskisivat esimerkiksi kulloinkin sovellettavaan ryhmäpoikkeusasetukseen perustuvia tuen myöntämisen edellytyksiä, tuki-intensiteettiä ja tuen laskentaperusteita. Tuen myöntämisen edellytyksistä tukikohtaisesti on aina tarpeen säätää valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuus on välttämätön, koska tukikohtaiset säännökset voivat vaihdella kulloinkin sovellettavien EU:n valtiontukea koskevien säädösten vaatimuksista riippuen.

23 § *Tuen järjestäminen.* Pykälässä säädettäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävistä tuen järjestämisessä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valmistelisi pykälän 1 momentin mukaan tuen hankinnan ja tekisi tuesta hankintapäätöksen ja hankintasopimuksen. Tehtäviin kuuluisivat myös hankinnan käytännön toteutuksen ja tuen luovutuksen käytännön toteutuksen järjestäminen tukipäätökseen perustuen sekä muut tukemisen toimeenpanon edellyttämät järjestämistehtävät. Tehtäviin kuuluisi myös tavaroiden tai palveluiden maksaminen. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävistä säädettäisiin ehdotetun 4 luvun useissa pykälissä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtäviin kuuluisi myös tukemisen suunnittelu. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta yksittäisen tuen toteuttamisen suunnittelua, joka kuuluisi lähtökohtaisesti tuen hakijalle.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi hankkia palvelun myös tuen hakijalta tai maanomistajalta itseltään. Tällöin kyse ei olisi tukijärjestelmän mukaisesta tuesta vaan tässä pykälässä tarkoitettua hankinnasta ja siihen liittyvästä hankintasopimuksesta.

Pykälän 2 momentti sisältäisi informatiivisen viittauksen siitä, että tavaroiden ja palvelujen hankintaan sovelletaan julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia (1397/2016). Jos hankinta jäisi hankintalain kansallisen kynnyksarvon alapuolelle, hankintaan sovellettaisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sisäisiä määräyksiä ja ohjeita pienhankinnoista. Käytännössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset voivat hyödyntää hankinnoissa Hansel Oy:n puitejärjestelyjä. Myös valtiovarainministeriön Valtion hankintakäsikirja (2017) sisältää suosituksia pienhankintoihin liittyen.

24 § Tuen saaja. Pykälään sisältyisivät säännökset siitä, kenelle tukea voitaisiin myöntää.

Pykälän mukaan tukea voitaisiin myöntää luonnollisille henkilöille, yrityksille, muille yhteisöille ja julkisyhteisöille lukuun ottamatta valtion kirjanpitoyksiköitä, jotka määritellään valtion talousarviosta annetun lain (423/1988, muutettu lailla 1096/2009) 12 a §:ssä.

On huomattava, että Euroopan unionin valtion tukisääntelystä johtuu eräitä hakijan tukikelpoisuuden rajoituksia. Näitä valtiontukisääntösten sisällöstä johtuvia tukikelpoisuuden rajoituksia on noudatettava ja niistä annettaisiin tarkemmat säännökset ehdotetun 22 §:n nojalla.

25 § Tuen hakeminen ja suostumuksen antaminen. Pykälään sisältyisivät tuen hakemista ja suostumuksen antamista koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että tukea olisi haettava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta. Tukea tulisi hakea tai siihen tulisi antaa suostumus kirjallisesti ennen tuettavan toimen aloittamista. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että tukea ei voisi hakea tai antaa siihen suostumusta, jos tuettava toimenpide olisi jo aloitettu. Vaatimus liittyy EU:n valtiontukisääntelyn vaatimukseen, jonka perusteella tuella on oltava kannustava vaikutus joko yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen 6 artiklan tai maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen 6 artiklan mukaisesti. Näin ei katsottaisi olevan, jos toimenpide olisi aloitettu ennen tuen hakemista. Lisäksi 1 momentissa säädettäisiin siitä, että tukea ei voisi myöntää ennen kuin samaan toimeen myönnetyn muun tuen vaikutusaika on päättynyt. Aikaisemmin myönnetyllä tuella voi olla vaikutusaika, jonka kuluessa samaan toimeen ei siten voisi myöntää tukea. Tukea voidaan kuitenkin myöntää perättäisesti toistuen.

Ehdotetun 25 §:n 2 momentin mukaan tukihakemuksen olisi sisällettävä eräitä perustietoja. Ne koskisivat hakijaa, hanketta tai toimintaa (toteuttamissuunnitelma), arviota tukikelpoisista kustannuksista, kustannusten laskentaperusteita, julkista rahoitusta sekä muita hankkeeseen tai toimintaan liittyviä keskeisiä seikkoja. Keskeisiä seikkoja hakemuksessa olisivat muun muassa selostus siitä, mitkä olisivat tuettavan toimenpiteen hyödyt luonnonsuojelulaissa tarkoitetuille lajeille, luontotyypeille taikka luonnon- tai kulttuurimaisemille.

Tukihakemuksessa tulisi olla selvitys hankkeeseen tai toimenpiteeseen saadusta muusta julkisesta rahoituksesta. Tällä pyritään selvittämään ja 26 §:ssä todetulla tavalla varmistamaan se, ettei muuta päällekkäistä julkista rahoitusta myönnetä samaan toimenpiteeseen. Muulla julkisella rahoituksella tarkoitettaisiin samaan toimeen osoitettuja muita julkisista varoista myönnettyjä avustuksia tai tukia. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi kestävän metsätalouden määräaikaisten rahoituslain (34/2015) nojalla ympäristötukikohteilla ja luonnonhoitohankkeissa tapahtunut metsäisten elinympäristöjen hoitotöiden tukeminen yksityismetsissä (kestävän metsätalouden rahoituksesta annettu laki (1094/1996) on kumottu 1.2.2015 ja määräaikaisten laki on voimassa 31.12.2023 asti). Lisäksi maaseudun kehittämisohjelmaan sisältyvän ympäristökorvausjärjestelmän perusteella on mahdollista tukea muun muassa perinnebiotooppien hoitoa. Maaseudun kehittämisohjelma sisältää myös ei-tuotannollisen investointituen perinnebiotooppien alkuvaukseen ja aitaamiseen.

Hallintolain (434/2003) säännöksiä sovellettaisiin asian selvittämiseen muilta osin, kuin tässä ehdotetussa laissa toisin säädettäisiin. Tarvittaessa tukiviranomainen voisi pyytää tuen hakijalta lisäselvityksiä hallintolain 31 §:ään perustuen. Hallintolain 31 §:n 2 momentin mukaan asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Lisäksi asianosaisen on muutoinkin myötävaikutettava vireille panemansa asian selvittämiseen. Hakijan olisi siten annettava hakemuksen yhteydessä oikeat ja riittävät tiedot tuen käyttötarkoituksesta, suunnitellusta toteutustavasta, toimenpiteen hyödyistä luontotyyppien, lajien elinympäristöjen sekä luonnon- ja kulttuurimaisemien ennallistamiselle, kunnostamiselle ja hoidolle sekä niistä muista seikoista, joita viranomainen tarvitsee hakemuksen ratkaisemiseksi. Hakemus ja hakijalta mahdollisesti hallintolain nojalla pyydetty selvitys muodostaisivat perustan sille, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella olisi tarvittavat tiedot tukihakemuksen käsittelyyn ja päätösharkintaan. Tuen hakija vastaisi tietojen oikeellisuudesta.

Tuen hakemisessa sovellettaisiin myös sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettua lakia (13/2003, jäljempänä sähköinen asiointilaki). Sähköisen asiointilain 1 §:n mukaan lain soveltamisalaan kuuluvat muun muassa hallintoasiat. Sähköisen asiointilain 9 §:ssä säädetään kirjallisen muodon täyttymisestä, jonka mukaan vireillepanossa ja asian muussa käsittelyssä vaatimuksen kirjallisesta muodosta täyttää myös viranomaiselle toimitettu sähköinen asiakirja. Viranomaiselle saapunutta sähköistä asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjistä eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä. Jos viranomaiselle toimitetussa sähköisessä asiakirjassa on selvitys asiamiehen toimivallasta, asiamiehen ei tarvitse toimittaa valtakirjaa. Viranomainen voi kuitenkin määrätä valtakirjan toimitettavaksi, jos viranomaisella on aihetta epäillä asiamiehen toimivaltaa tai sen laajuutta.

Tuki voitaisiin myöntää myös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen omasta aloitteesta maanomistajan kirjalliseen suostumukseen perustuen. Pykälän 3 momentin mukaan, jos tuki myönnettäisiin maanomistajan kirjallisen suostumuksen perusteella, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi varmistettava, että sillä on 2 momentissa tarkoitetut tiedot.

Pykälän 4 momentti sisältäisi valtioneuvostolle osoitetun asetuksenantovaltuuden. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tukihakemuksen sisällöstä. Asetuksella olisi tarpeen antaa yksityiskohtaisempaa sääntelyä hakemuksen sisällön edellytyksistä tukikohteesta riippuen. Esimerkiksi perinnebiotooppien kunnostusta ja hoitoa koskevan hakemuksen tarkemmat edellytykset ovat erilaisia kuin lajien elinympäristöjen tai maiseman hoitoa koskevat edellytykset. Asetuksissa määriteltäviä tukikohtaisia hakemuksen sisältöedellytyksiä sovellettaisiin sen lisäksi, mitä 2 momentissa säädettäisiin.

26 § Tuen myöntämisen edellytykset. Pykälässä säädettäisiin tuen myöntämisen edellytyksistä ja rajoituksista. Tuki olisi harkinnanvaraista kuten edellä 21 §:ssä ehdotetaan säädettävän. Tuen myöntäminen perustuisi kokonaisharkintaan.

Pykälän 1 momentin mukaan keskeistä edellytysharkinnassa olisi, että tuettava toimi kokonaisuutena arvioiden edistäisi luonnon monimuotoisuuden suojelun tavoitteiden saavuttamista. Tuen myöntämisen harkinta perustuisi keskeisesti luonnonsuojelulain nojalla tehtäviin lajisuojelua, luontotyyppien suojelua tai maisemansuojelua koskeviin päätöksiin ja lisäksi Helmi-elinympäristöohjelmassa tai muussa tämän lain mukaisessa ohjelmassa asetettaviin tavoitteisiin. Elinympäristöjen parantamiseksi käynnistetyn Helmi-elinympäristöohjelman puitteissa on laadittu vuoteen 2030 asti ulottuvat tavoitteet elinympäristöjen kunnostukseen ja hoitoon. Tuen myöntämisen edellytyksenä olisi lisäksi, ettei samaan toimenpiteeseen ole myönnetty muuta julkista rahoitusta. Tukea voitaisiin kuitenkin myöntää siihen, että toimenpide toteutettaisiin uudelleen myöhemmänä ajankohtana, kun edellisessä pykälässä säädetyksi tuella toteutetun toimenpiteen vaikutusaika olisi jo päättynyt.

Lisäksi ehdotettuun 22 §:ään perustuen EU:n tukikohtaiset vaatimukset olisi myös täytettävä. Nämä vaatimukset perustuvat kulloinkin sovellettavaksi tulevaan ryhmäpoikkeusasetukseen (*yleinen ryhmäpoikkeusasetus* tai *maatalouden ryhmäpoikkeusasetus taikka de minimis -asetus*) ja niiden osalta säännökset sisältyisivät asetuksen tasolle tässä tukijärjestelmässä.

Tuen myöntämisen edellytyksenä olisi myös ehdotetun 21 §:n mukaan, että tarvittava rahoitus sisältyy valtion talousarvioon ja ympäristöministeriö on osoittanut elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tarvittavan rahoituksen. Käytännössä tukeminen voidaan kohdistaa eri elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimialueille sen mukaan, kuin ympäristöministeriö osoittaa tukemiseen määrärahoja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sitä, että tuki voisi kattaa kustannukset osaksi tai kokonaan. Tuen laskentaperusteena olisi tuen edellyttämä tavarasta tai palvelusta aiheutuva arvonlisäverollinen kustannus elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Tuki-intensiteetti riippuisi sovellettavasta ryhmäpoikkeusasetuksen sääntelystä.

Pykälän 3 momentti sisältäisi valtioneuvostolle osoitetun asetuksenantovaltuuden. Asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tuen myöntämisen edellytyksistä, tuen määrästä ja kattavuudesta sekä laskentaperusteista. Valtuus olisi tarpeen, jotta tukikohtaiset seikat voitaisiin sisällyttää asetukseen. Esimerkiksi perinnebiotooppien kunnostuksen ja hoidon tukemisen edellytykset voivat olla erilaisia kuin lajien elinympäristöjen tai maiseman hoitoa koskevat edellytykset. Asetuksissa määriteltäviä tukikohtaisia edellytyksiä sovellettaisiin sen lisäksi, mitä tämän lain tässä 26 §:ssä säädettäisiin. Lisäksi on huomattava, että EU:n valtion tukea koskevista säädöksistä voi johtua tuki-intensiteettiin liittyvää sääntelyä, jota koskeva valtuus sisältyy ehdotettuun 22 §:ään.

27 § Tukihakemuksen tai suostumuksen peruuttaminen. Pykälä sisältäisi tuen hakijan oikeuden tukihakemuksen tai annetun suostumuksen peruuttamiseen.

Pykälän 1 momentin mukaan tuen hakija saisi peruuttaa hakemuksensa tai maanomistaja suostumuksensa kokonaan tai osittain tukipäätöksen tiedoksisaamiseen saakka. Asian tiedoksi antamista ja tiedoksisaamista koskevat säännökset sisältyvät hallintolain 9 lukuun. Esimerkiksi hallintolain 59 §:ssä tarkoitettu tavallinen tiedoksianto toimitetaan postitse kirjeellä vastaanottajalle. Vastaanottajan katsotaan saaneen asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Hakijan olisi viivytyksettä ilmoitettava tukihakemuksen peruuttamisesta kirjallisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

Hakija saisi ehdotetun 2 momentin perusteella peruuttaa tukihakemuksen tai maanomistaja suostumuksensa 1 momentissa tarkoitettua myöhemmin. Tällaisesta tilanteesta olisi kyse silloin, jos käsillä on ylivoimainen este tai muu poikkeuksellinen tukemista estävä olosuhde. Ylivoimainen este voisi ilmentyä eri tavoin, mutta esteen olisi oltava niin merkittävä, että hakija ei ole voinut toimia 1 momentissa tarkoitettussa ajassa. Ylivoimaisella esteellä tarkoitettaisiin osapuolista riippumatonta, odottamatonta poikkeuksellista tapahtumaa, joka estää toimenpiteen toteuttamisen. Tällainen tilanne olisi esimerkiksi poikkeuksellinen luonnononnettomuus tai yhteiskunnan häiriötila. Tukemisen estävä poikkeuksellinen olosuhde määrittyisi kyseisestä tuesta riippuen. Käytännössä hakijan tulisi tuoda esiin perusteet ylivoimaisen esteen tai poikkeuksellisen olosuhteen olemassaololle ja esittää siitä selvitystä peruuttamista koskevassa ilmoituksessaan. Jos tuensaaja ei itse olisi kykenevä tekemään peruutusta esimerkiksi puuttuvan oikeustoi- mikelpoisuuden vuoksi, olisi puhevalta hänen oikeudenomistajillaan siten, kun siitä muualla laissa säädetään.

28 § *Päätös ja sopimus tuesta.* Tuki perustuisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätökseen, jonka lisäksi pykälässä säädettäisiin sopimuksesta.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekisi tuesta kirjallisen päätöksen. Päätös tehtäisiin myös tuen peruuttamista koskevaan ilmoitukseen.

Päätös voisi olla joko myönteinen tai kielteinen. Päätökseen sovellettaisiin lisäksi hallintolain säännöksiä esimerkiksi päätöksen muodosta (43 §), sisällöstä (44 §) ja perustelemisesta (45 §). Myös sähköistä asiointilakia voidaan soveltaa, jos viranomaisen järjestelmät sen mahdollistavat muun muassa päätösasiakirjan sähköisessä allekirjoittamisessa ja sähköisessä tiedoksi antamisessa (4 luku).

Pykälän 1 momentin mukaan myönteisen tukipäätöksen olisi sisällettävä tuen enimmäismäärä, tuen rahallinen arvonlisäverollinen arvo, tuen ehdot sekä tukemisen, tuen keskeyttämisen ja takaisinperinnän sekä tuen käytön valvonnan perusteet. Koska tuen täsmällinen rahallinen arvo on todettavissa vasta hoitotoimenpiteiden toteuduttua, olisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen pykälän 2 momentin mukaan ilmoitettava tuen saajalle tuen toteutunut rahallinen arvo toimenpiteiden valmistuttua.

Pykälän 3 momenttiin perustuen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi tehdä tuensaajan kanssa tarvittaessa myös sopimuksen toimen toteuttamisen ja tuen luovuttamisen yksityiskohdista. Sopimus sisältäisi muun muassa sopijapuolten tehtävät ja vastuut tukitoimien toteuttamisesta sekä tarpeen mukaan muita yksityiskohtia.

Mikäli tuki myönnetään maanomistajan kirjallisen suostumuksen perusteella, sopimus olisi 4 momentin mukaan aina tarpeen. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ei saisi näissä tilanteissa antaa myönteistä päätöstä ennen kuin toimen toteuttamisen ja tuen luovuttamisen ja toteuttamisen yksityiskohdista olisi tehty sopimus maanomistajan ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen välillä. Menettely olisi siten tältä osin yhdenmukainen tämän lain 47 §:ssä tarkoitettun yksityisen luonnonsuojelualueen perustamisedellytyksen kanssa.

Pykälän 5 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tukipäätöksen ja sopimuksen sisällöstä. Tukikohtainen tarkentava sääntely perustuisi siten asetukseen.

29 § *Tuen keskeyttäminen ja takaisinperintä.* Pykälä sisältäisi säännökset tuen keskeyttämisestä ja takaisinperinnästä. Tehtävien osoittaminen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle olisi perusteltua tukemisen käytännön järjestämisen sekä voimavarojen kohdentamisen näkökulmasta.

Ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin niistä perusteista, jolloin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi keskeytettävä tukeminen. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekisi keskeyttämisestä päätöksen, jossa määrättäisiin jo luovutetun tuen tai sen euromäärän tai sen osan perimisestä takaisin.

Perusteena tukemisen keskeyttämiselle olisi tilanne, jolloin on ilmeistä, että tuen saaja on jättänyt ilmoittamatta tai antanut väärän tai harhaanjohtavan tiedon seikasta, joka on ollut omiaan olennaisesti vaikuttamaan tuen saantiin, määrään tai ehtoihin tai tuen saaja käyttää tukea olennaisesti muuhun tarkoitukseen kuin tukipäätöksessä on myönnetty tai tuen saaja muutoin olennaisesti rikkoo tuen ehtoja. Lisäksi perusteena olisi, että asianomaista tukea koskeva Euroopan unionin lainsäädäntö tätä edellyttää.

Ehdotetun 3 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi päättää olla perimättä tukea tai sen osaa takaisin, jos tuen saaja olisi oikaissut edellä 1 momentissa tarkoitetun menettelynsä ja tuen tavoitteiden saavuttaminen ei olisi vaarantunut. Tällöin tuen takaisinperintä riippuisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen harkinnasta.

30 § Takaisinperittävälle tuelle määrättävä korko ja viivästyskorko. Pykälässä säädettäisiin korosta ja viivästyskorosta tilanteesta, jossa tuki joudutaan perimään takaisin.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi sisällytettävä takaisinperittävään tuen määrään tuen maksupäivästä korkolain (633/1982) 3 §:n 2 momentin mukaista vuotuista korkoa lisättyinä kolmella prosenttiyksiköllä. Jos takaisin perittävää määrää ei maksettaisi viimeistään tukiviranomaisen asettamana eräpäivänä, sille olisi maksettava vuotuista viivästyskorkoa korkolain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan.

31 § Kirjanpito. Pykälässä säädettäisiin tuen ja avustuksen saajan kirjanpitovelvollisuudesta.

Tämän luvun 20 §:ssä tarkoitetun avustuksen saajan olisi pidettävä avustuksen käytöstä kirjanpitolain (1336/1997) mukaista kirjanpitoa erillisellä kustannuspaikalla tai muulla tavalla siten, että avustuksen käytön valvonta on vaikeudetta mahdollista. Avustuksen saajan olisi myös säilytettävä kaikki avustetun hankkeen toteuttamiseen liittyvät tositteet kirjanpitolain mukaisesti. Luvun 21 §:ssä tarkoitetun tuen osalta kirjanpitovelvollisuus olisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella, joka vastaisi myös tuen hankinnasta.

32 § Hakuaika ja tiedottaminen. Pykälään sisältyisivät elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävät tukemiseen liittyen.

Ehdotetun pykälän perusteella elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi asettaa tämän luvun 21 §:ssä tarkoitetun tuen tai 20 §:ssä tarkoitetun avustuksen hakemiselle hakuajan. Haku voisi olla avoinna koko ajan tai sen mukaan, mitä tukeminen edellyttäisi.

Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi avoimesti tiedotettava tuen ja avustuksen hakumahdollisuudesta, hakemisessa noudatettavasta menettelystä sekä tuen ja avustuksen myöntämisen edellytyksistä ja ehdoista. Tukijärjestelmään liittyvä tiedottaminen voidaan hoitaa yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivulla eli käytännössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen verkkosivulla. Tarvittaessa voidaan käyttää muitakin tiedottamisen kanavia tarpeen mukaan.

5 luku Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkosto

Luku vastaisi voimassa olevan lain 10 luvussa säädettyä. Luvun säännöksiin ehdotettaisiin vain vähäisiä tarkennuksia.

33 § Natura 2000 -verkosto. Pykälään ei ehdoteta muutoksia siihen, miten luonnonsuojelulain 64 §:stä on säädetty laissa 1259/2014 ja 64 §:n 2 momentista kuuluttamisen osalta laissa 1406/2019.

Pykälän 1 momentilla on pantu täytäntöön luontodirektiivin 3 artiklan 1 kohta. Hallituksen esityksen 77/2014 perustelujen mukaisesti pykälän 1 momentin mukaan verkostoon lintudirektiivin mukaisesti ilmoitettavista alueista käytetään direktiivin mukaista nimitystä ”erityinen suojelualue” (Special Protection Area, SPA). Vastaavasti luontodirektiivin mukaisesti verkostoon valittuja alueita kutsuttaisiin ”erityisten suojelutoimien alueiksi” (Special Areas of Conserva-

tion, SAC). Erityisten suojelutoimien alueet olisi muodostettu, kun niitä koskeva komission yhteisön tärkeinä pitämien alueiden päätöksiä vastaava luettelo on julkaistu ympäristöministeriön asetuksella.

Ympäristöministeriön asetuksella julkaistu luettelo sisältäisi erityisten suojelutoimien alueet sellaisina kuin ne on valtioneuvoston päätöksiin perustuen ehdotettu Euroopan komissiolle ja sellaisina kuin Euroopan komissio on alueet näiden ehdotusten perusteella hyväksynyt. Koska Natura 2000 -verkostoa on valmisteltu useissa vaiheissa ja moniin peräkkäisiin päätöksiin perustuen, on kaikkien toimijoiden kannalta selkeintä, että lopulliseen verkostoon sisältyvistä alueista julkaistaan säädöskokoelmassa kattava luettelo ja alueiden kartat. Selvyyden vuoksi tähän asetukseen sisällytettäisiin myös lintudirektiivin mukaiset SPA-alueet.

Säännöksen nojalla on annettu ympäristöministeriön asetus 354/2015 Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden luettelosta sen mukaisesti kuin siihen mennessä Suomen ehdottamat ja ilmoittamat alueet on hyväksytty verkostoon.

Hallituksen esityksen 79/1996 perusteluissa esitetyn mukaisesti pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä menettelystä, jolla Suomen ehdotus Natura 2000 -verkostoon liitettävistä alueista valmistellaan ja hyväksytään. Hallituksen esityksen 73/2019 perustelujen mukaisesti viranomaisen antaisi ehdotuksen tiedoksi julkisesti kuuluttamalla hallintolain 62 a §:n mukaisesti. Sovellettaessa 62 a §:ää tulee sovellettavaksi myös tietojen (mukaan lukien henkilötietojen) julkaisemista koskeva hallintolain 62 b §. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi julkaisemalla linkki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkiseen kuulutukseen.

Hallituksen esityksen 77/2014 perusteluissa esitetyn mukaisesti pykälän 3 momentin mukaan Natura 2000 -verkostoon sisällytettyä aluetta koskevien luonnontieteellisten tietojen muuttamisesta päättää valtioneuvoston yleisistunto. Säännöksessä tietojen muuttaminen ei siis kohdistuisi enää Suomen ehdotukseen eli verkostoon sisällytettäväksi tarkoitettuihin alueisiin, vaan yksinomaan verkostoon jo sisältyvien alueiden tietojen ajantasaistamiseen. Luonnontieteellisten tietojen muuttamisella tarkoitettaisiin sellaisia muutoksia, joilla voi olla vaikutusta asianosaisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Tällaisia muutoksia olisivat ennen kaikkea alueen suojelun perusteena olevien lajien tai luontotyyppien lisääminen tietolomakkeelle tai sellaisen tiedon poistaminen. Lisäksi päätöstä edellytettäisiin, jos tietolomakkeella mainitun lajin tai luontotyypin esiintymän merkittävyys nousisi luokasta D (ei merkittävä) luokkiin A-C, tai merkittävyys lasisi luokasta merkittävä luokkaan D. Päätöstä voi edellyttää muukin luonnontieteellisistä tiedoista seuraava muutos lomakkeen muihin osiin. Tällaisia voivat muun muassa olla alueen suojelun perusteita koskevat täsmentävät tiedot aluetta kuvaavissa teksteissä tai lomakkeelle kirjatavat tiedot kyseiseen alueeseen mahdollisesti vaikuttavista uhkatekijöistä. Päätöksen tekisi valtioneuvoston yleisistunto.

Natura 2000 -alueen yhteisöoikeudellista perustaa koskevan merkinnän (luontodirektiivin mukainen SAC-alue tai lintudirektiivin mukainen SPA-alue) lisääminen tai muuttaminen olemassa olevalla Natura 2000 -alueella on sitä vastoin katsottava päätökseksi uuden alueen ehdottamisesta tai ilmoittamisesta Euroopan komissiolle, ja se valmisteltaisiin ja tehtäisiin sen vuoksi edelleen 33 §:n 2 momentin mukaisessa menettelyssä. Tietojen muuttaminen koskisi vain sellaisia Natura 2000 -alueita, jotka jo sisältyvät Natura 2000 -verkostoon.

Maanomistajia ja muita, joiden oikeuteen tai etuun asia saattaa vaikuttaa, on kuultava hallintolain mukaisesti ennen päätöksentekoa.

Hallituksen esityksen 77/2014 perustelujen mukaisesti pykälän 4 momentissa määriteltäisiin ympäristöministeriön asetuksella annettavaan luetteloon sisällytettävät tiedot, joita olisivat alueen tunnusnumero, nimi, suojelun peruste, keskipisteen koordinaatit sekä tieto siitä, esiintyykö alueella luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava laji. Lisäksi ympäristöministeriön asetuksella julkaistaisiin Natura 2000 -alueiden kartat. Alueen suojelun perusteella tarkoitettaisiin tässä yhteydessä sitä, onko alue sisällytetty verkostoon luontodirektiivin tai lintudirektiivin mukaisena vai molempien mukaisena alueena.

34 § Heikentämiskielto. Pykälään ei ehdoteta muutoksia siihen, miten luonnonsuojelulain 64 a §:stä on säädetty laissa 1259/2014.

Hallituksen esityksen 77/2014 perusteluissa esitetyn mukaisesti pykälässä säädettäisiin yleinen aineellinen kielto merkittävästi heikentää Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia lajeja tai luontotyyppejä, jotka on lueteltu Natura 2000 -tietokannan aluekohtaisissa tietolomakkeissa.

Alueen suojelun perusteisiin eivät kuulu merkittävydeltään luokkaan D (ei merkittävä) luokitellut luontotyypit tai lajit. Tämän heikentämiskiellon käsitteen piiriin kuuluisivat myös lajeihin kohdistuvat merkittävät häiriöt. Asiallisesti saman sisältöinen kielto sisältyy lupaa tai hyväksyntää edellyttävien hankkeiden ja suunnitelmien osalta lain 39 §:n 1 momenttiin, jossa kiellellään luvan myöntäminen hankkeen toteuttamiseen tai suunnitelman vahvistamiseen, jos 35 §:n 1 ja 2 momentissa säädetty arviointimenettely osoittaa hankkeen merkittävästi heikentävän Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja.

Luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava erityisten suojelutoimien alueilla tarpeellisia toimenpiteitä luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen heikentymisen sekä niitä lajeja koskevien häiriöiden estämiseksi, joita varten alueet on osoitettu, siinä määrin kuin nämä häiriöt saattaisivat vaikuttaa merkittävästi tämän direktiivin tavoitteisiin. Säännöksellä veloitetaan jäsenvaltiota tarpeellisin toimenpitein estämään erityisten suojelutoimien alueella lajien ja luontotyyppien merkittävä heikentäminen. Sama veloite koskee luontodirektiivin 7 artiklan mukaan lintudirektiivin perusteella valittuja erityisiä suojelualueita. Näin ollen heikentämiskielto on tarpeen ulottaa koskettamaan myös lintudirektiivin perusteella Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden suojelun perusteita.

Direktiivin asianmukainen toimeenpano edellyttää, että heikentämiskielto koskee kaiken tyyppistä toimintaa riippumatta siitä, onko se luvanvaraista vai ei.

Heikentämiskiellon rikkominen voisi johtaa lain 133 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella rangaistukseen luonnonsuojelurikkomuksesta. Ehdotettavan säännöksen noudattamisen varmistamiseksi säädettäisiin lisäksi jäljempänä 36–38 §:ssä viranomaisia ja toimenpiteistä vastaavia koskevista menettelyistä.

35 § Hankkeiden ja suunnitelmien arviointi. Pykälän toiseen momenttiin ehdotetaan tarkennusta lausunnon pyytämiseen, mutta muutoin ei ehdoteta muutoksia siihen, miten luonnonsuojelulain 65 §:stä on säädetty laissa 1096/1996, sanamuodoiltaan ja viittauksiltaan päivitettyinä lailla 255/2017.

Hallituksen esityksen 79/1996 perusteluiden mukaisesti pykälällä on pantu täytäntöön luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohdan ensimmäisessä virkkeessä edellytetty arviointimenettely.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan velvollisuudesta arvioida tai arvioituttaa, mitä vaikutuksia hankkeella tai suunnitelmalla olisi Natura 2000 -alueeseen. Luontodirektiivin 4 artiklan 5 kohta edellyttää arviointia vasta siitä alkaen, kun komissio on hyväksynyt alueen yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi. Lakiehdotuksessa ehdotetaan voimassa olevan lain mukaisesti, komission suositusta noudattaen, että pykälän oikeusvaikutukset koskisivat aluetta jo siitä alkaen, kun valtioneuvosto on ehdottanut sitä Natura 2000 -verkostoon. Olisi epä johdonmukaista, että alueen luonnonarvot saisi hävittää sinä aikana, kun asiaa komissiossa käsitellään.

Hankkeita ovat muun muassa erilaiset rakennusten, teiden, rautateiden, lentoasemien, satamien ja voimajohtojen rakennushankkeet, kaivoshankkeet, vesistöjärjestelyt ja ojitukset. Suunnitelmilla tarkoitetaan sekä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia kaavoja, että muita suunnitelmia, kuten esimerkiksi tie- ja ratasuunnitelmia.

Arviointi olisi tehtävä, jos hanke tai suunnitelma todennäköisesti merkittävästi heikentää Natura 2000 -alueen tai Natura 2000 -verkostoon ehdotetun alueen luonnonarvoja. Nämä vaikutukset olisi arvioitava sen kannalta, miten ne vaikuttavat alueen suojelutavoitteisiin. Asiaa on tarkasteltava niiden luontotyyppien ja niiden lajien elinympäristön kannalta, joiden vuoksi alue on otettu tai tarkoitus ottaa Natura 2000 -verkostoon. Se käy ilmi komissiolle tehdystä ehdotuksesta. Yhteisöjen tuomioistuimien (jäljempänä EUTI) on antanut ratkaisukäytännössään tulkintoja arviointivelvollisuudesta. Näistä keskeisin on 14.4.2005 annettu tuomio asiassa C-441/03 Euroopan yhteisöjen komissio v. Alankomaiden kuningaskunta.

On tilanteita, joissa hanke tai suunnitelma ei vielä yksistään tarkasteltuna aiheuta tässä tarkoitettuja vaikutuksia, mutta kun otetaan huomioon muut vireillä tai tiedossa olevat hankkeet ja suunnitelmat, se johtaa edellä tarkoitettuun luonnonarvojen heikentymiseen. Myös tällöin olisi arviointi suoritettava.

Eräissä tilanteissa arviointivelvollisuus koskee myös olemassa olevan tai ehdotetun Natura 2000 -alueen ulkopuolella toteutettavia hankkeita ja suunnitelmia. Näin on silloin, jos sillä todennäköisesti on Natura 2000 -alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia. Siten esimerkiksi melua aiheuttavan lentokentän rakentaminen Natura 2000 -alueen kylkeen tai lintuveden vesitalouden muuttaminen tiepenkereellä saattaisi edellyttää pykälässä tarkoitettua arviointia, vaikka itse Natura 2000 -alueeseen ei koskettaisikaan.

Arviointi olisi tehtävä asianmukaisella tavalla. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että hankkeen tai suunnitelman vaikutukset Natura 2000 -alueeseen arvioidaan hyväksyttävällä menetelmällä, ja että tulokset käyvät selvästi ilmi asiakirjoista.

Pykälän 2 momentin mukaan luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen tehtävänä olisi katsoa, että asianmukainen arviointi on tehty silloin, kun se 1 momentin nojalla edellytetään. Sen jälkeen viranomaisen olisi pyydettävä lausunto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta ja, siltä, jonka hallinnassa Natura 2000 -verkostoon kuuluva alue on. Valtion maiden osalta se on yleensä Metsähallitus. Voimassa olevassa laissa on lain 1096/1996 alkupe räinen muotoilu ”luonnonsuojelualueen haltija”, mutta muotoilu tarkennettaisiin hallituksen esityksen 79/1996 perustelujen mukaisesti koskemaan sitä, jonka hallinnassa Natura 2000 -verkostoon kuuluva alue on. Laajojen alueiden osalta lausunto olisi pyydettävä siltä osalta aluetta, johon vaikutukset kohdistuisivat.

Tilanteessa, jossa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus itse vastaa hankkeen suunnittelusta tai toteuttamisesta, ympäristöministeriö määräisi, mikä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

antaa Natura-arvioinnista lausunnon. Ympäristöministeriön päätökseen ei saisi erikseen hakea muutosta.

Hallituksen esityksen 77/2014 perusteluiden mukaisesti pykälän 3 momentissa säädettäisiin määräajasta, jonka kuluttua 2 momentissa tarkoitettu Natura-arviointilausunto olisi annettava. Säännöksen mukaan lausunto olisi annettava viivytyksettä ja viimeistään kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun lausuntopyyntö on saapunut. Jos asiassa olisi tarpeen 2 momentissa säädettyssä tilanteessa tehdä ympäristöministeriön päätös siitä, mikä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on toimivaltainen antamaan lausunnon, kuuden kuukauden määräaika alkaisi kuluu, kun ympäristöministeriön asiassa antama päätös on saapunut elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

Hallituksen esityksen 259/2016 perusteluiden mukaisesti säännöksen 4 momentin mukaan Natura-arviointi tehtäisiin tapauksen mukaan YVA-menettelyn yhteydessä.

YVA-direktiivin 2 artiklan 3 kohta asettaa jäsenmaille veloitteen tapauksen mukaan varmistaa, että käyttöön otetaan yhteen sovitettuja ja/tai yhteisiä menettelyjä, mikäli arviointivelvollisuus johtuu samanaikaisesti sekä YVA-direktiivistä että luonto- tai lintudirektiivistä. Säännöksen tavoitteena on päällekkäisten arviointimenettelyjen välttäminen. Luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohtaan perustuvan arviointimenettelyn tarkoituksena on tuottaa hankkeita hyväksyville tai suunnitelmia vahvistaville viranomaisille varmuus siitä, että niiden toteuttamisella ei ole merkittävien kielteisiä vaikutuksia Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden koskemattomuuteen.

Pääsääntöisesti näissä tilanteissa noudatettaisiin yhteistä menettelyä kyseisten direktiivien veloitteiden toimeenpanossa. Käytännössä voi kuitenkin olla tilanteita, joissa Natura-arvioinnin tyhjentävä suorittaminen ei kaikilta osin ole mahdollista vielä YVA-menettelyn vaiheessa käytävissä olevilla hankkeen tiedoilla. Sen vuoksi on laissa harkintamahdollisuus tapauskohtaisesti YVA-direktiivin sanamuodon sallimissa puitteissa. Käytännössä arviointi tehtäisiin YVA-menettelyn puitteissa siinä laajuudessa kuin se, YVA-menettelyn tarkkuustaso huomioon ottaen, on mahdollista. Joidenkin luonto- ja lintudirektiivien edellyttämien erillisselvitysten täydentäminen voi olla YVA-menettelyn päättymisen jälkeenkin vielä tarpeen. Arviointiohjelma-vaiheessa tapahtuvalla toimijoiden ja viranomaisten vuorovaikutuksella on keskeinen rooli kokonaistaloudellisesti joustavien menettelyjen määrittelyssä. On kuitenkin todettava, että viime kädessä lupaviranomaisen tehtävänä on ratkaista, ovatko yhteen sovitettut menettelyt tuottaneet luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohdassa edellyttämät tiedot päätöksenteolle.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Natura 2000 -alueen haltijan lausunnot sisällytettäisiin YVA-lain mukaiseen perusteltuun päätelmään, eikä lupaviranomaisen olisi tarpeen erikseen pyytää kyseisiä lausuntoja. Tämä vähentäisi lausuntojen määrää ja nopeuttaisi menettelyä niiden Natura-arviointien osalta, jotka suoritetaan osana YVA-menettelyä. Luonnonsuojeluviranomaisilla ja Natura 2000 -alueen haltijoilla olisi YVA-menettelyn yhteydessä jo arvioinnin varhaisessa vaiheessa mahdollisuus perehtyä ja vaikuttaa arvioinnin asianmukaiseen kohdentumiseen.

36 § Viranomaisen keskeyttämis- ja ilmoitusvelvollisuus. Pykälään ei ehdoteta asiallisia muutoksia siihen, miten luonnonsuojelulain 65 a §:stä on säädetty laissa 1259/2014.

Hallituksen esityksen 77/2014 perusteluiden mukaisesti pykälä koskee 35 §:ssä säädetyn arviointivelvollisuuden varmistamista sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien osalta, joiden ilmoituksenvaraisuudesta säädetään muussa lainsäädännössä. Säännöksellä veloitettaisiin ilmoituk-

sen vastaanottava viranomainen keskeyttämään hanke siihen asti, kunnes arviointi on tehty. Lisäksi säännöksen mukaan ilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen olisi ilmoitettava asiasta välittömästi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Säännöstä on käytännössä sovellettu muun muassa tilanteessa, jossa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on saanut metsäkeskuksen tietojärjestelmästä tiedon metsälain mukaisesta metsänsäilytysohjeesta Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella tai sen välittömässä läheisyydessä.

37 § Toimenpiteestä vastaavan ilmoitusvelvollisuus. Pykälään ehdotetaan kielellinen täsmennys siihen, miten luonnonsuojelulain 65 b §:stä on säädetty laissa 1259/2014, mutta sisällöllisesti säännös pysyisi ennallaan.

Hallituksen esityksen 77/2014 perusteluiden mukaisesti pykälässä säädettäisiin tarvittavasta menettelystä, jotta edellä 34 §:ssä säädetyn heikentämiskiellon noudattaminen varmistettaisiin myös sellaisten toimenpiteiden osalta, jotka eivät voimassa olevan lainsäädännön mukaan ole luvan- tai ilmoituksenvaraisia eli joihin ei liity mitään ennakkovalvontamenettelyä. Pykälässä säädettäisiin toimenpiteen toteuttajan ilmoitusvelvollisuudesta sellaisten toimenpiteiden osalta, jotka eivät edellytä lupaa tai ilmoitusta luonnonsuojelulain tai muun lainsäädännön nojalla. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi maa-ainelain 4 §:n mukainen maa-ainesten kotitarveotto, hakkuu, joka ei metsälain 14 §:n mukaan edellytä metsänsäilytysohjetta, pellonraivaus, kiinteistön sisäisen yksityisen tien rakentaminen, latu- tai polkureitin rakentaminen taikka sähkölinjan rakentaminen ilman lunastuslupaa. Ilmoitusvelvollisuus koskisi sellaisia Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella toteutettavia sekä Natura 2000 -verkoston ulkopuolella toteutettavia toimenpiteitä, joista saattaisi aiheutua merkittävästi heikentäviä vaikutuksia alueen suojelun perusteena oleville luonnonarvoille.

Ilmoitusvelvollisuus kuuluisi sille, joka vastaa toimenpiteen toteuttamisesta.

Ilmoitusta ei tarvitsisi tehdä toimenpiteistä, jotka eivät ennalta arvioiden olennaisesti poikkeaisi alueen vakiintuneesta käytöstä, ja joiden ei ole todettu aiheuttavan merkittäviä heikentäviä vaikutuksia. Ilmoitus olisi tarpeen vain tapauksissa, joissa alueen käyttömuotoa muutettaisiin tai kehitettäisiin tavalla, jolla saattaisi olla merkittävä heikentävä vaikutus alueen suojeluarvoihin. Ennakollisella ohjeistuksella ja neuvonnalla pyritään toimijoita käytännössä opastamaan toimintatapoihin tai toiminnan sijoittamiseen siten, että merkittävästi heikentävät vaikutukset voidaan katsoa pois suljetuiksi ja ilmoitusmenettely siten tarpeettomaksi. Natura 2000 -alueen suojelutavoitteet asianmukaisesti huomioon ottava hoito- ja käyttösuunnitelma voi esimerkiksi erämaa-alueilla, valtion retkeilyalueilla, puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla tai muilla erityisalueilla toimia tässä tarkoituksessa.

Ilmoitus ei myöskään yleensä olisi tarpeen keskeisten turvallisuusviranomaisten, kuten poliisin, puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen, välttämättömien lakisääteisten tehtävien toteuttamiseksi. Suomessa Natura 2000 -verkostoon on liitetty muun muassa merkittävä osa puolustusvoimien käytössä olevista ampuma- ja harjoitusalueista, jotka pääsääntöisesti ovat olleet käytössä vuosikymmeniä, ja luontoarvot ovat kehittyneet tai säilyneet toiminnan ohella tai sen myötävaikutuksesta. Valtioneuvoston päätöksissä koskien Natura 2000 -verkoston Suomen ehdotusta on otettu huomioon puolustusvoimien toiminnan vaikutukset verkostoon. Lisäksi päätöksissä on erikseen todettu, että puolustusvoimat voi käyttää alueita puolustusvalmiuden ylläpitämiseksi tarpeellisiin toimiin.

Toimenpiteestä vastaavan olisi vähintään 30 vuorokautta ennen toimenpiteeseen ryhtymistä kirjallisesti ilmoitettava toimenpiteestä toimivaltaiselle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Ilmoituksen tulisi sisältää tiedot suunnittelusta toimenpiteestä, sen toteuttamistavasta ja vaikutuksista alueen suojelutavoitteisiin.

Velvoite arvioida suunnitelman tai hankkeen vaikutukset Natura 2000 -verkostoon olisi soveltamisalaltaan yleinen. Toimenpiteestä vastaavan olisi ilmoituksen tehtyään odotettava 30 vuorokautta, ryhtyykö elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus asiassa seuraavassa pykälässä säädettyihin toimenpiteisiin.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä ilmoituksen sisällöstä.

38 § Toimenpiteen kieltäminen tai rajoittaminen. Pykälään ehdotetaan kielellinen täsmennys siihen, miten luonnonsuojelulain 65 c §:stä on säädetty laissa 1259/2014, mutta sisällöllisesti säännös pysyisi ennallaan.

Hallituksen esityksen 77/2014 perusteluiden mukaisesti pykälässä säädettäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle velvollisuus kieltää tai rajoittaa sellaisen toimenpiteen toteuttaminen, josta se on saanut ilmoituksen 36 tai 37 §:n nojalla, ja joka aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa 34 §:ssä kiellettyä merkittävää heikennystä Natura 2000 -alueen suojelun perusteena olevalle luonnonarvolle.

Pykälässä säädettäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle velvoite 30 vuorokauden määräajassa ilmoituksen perusteella arvioida, aiheutuuko toimenpiteestä edellä 34 §:ssä kiellettyä merkittävää heikennystä Natura 2000 -alueelle ja kieltää toimenpiteestä vastaavaa ryhtymästä toimenpiteeseen tai rajoittaa sitä tarpeellisilta osin.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus arvioisi heikentymisen merkittävyyden ilmoitukseen liitetyn selvityksen pohjalta. Päätöksen valmistelussa noudatettaisiin hallintolain kuulemissäännöksiä ja päätös olisi valituskelpoinen. Ennen kieltopäätöksen antamista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi pyrittävä neuvottelemaan toimenpiteestä vastaavan kanssa. Neuvottelun tavoitteena olisi löytää toimenpiteelle sellainen vaihtoehto, jolla Natura 2000 -alueen merkittävä heikentäminen voitaisiin välttää. Mikäli ilmoitusta neuvottelun perusteella muutettaisiin niin, että merkittävää heikennystä ei aiheutuisi, kieltopäätöstä ei olisi tarpeen antaa.

Jos toimenpiteestä ei elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen arvion mukaan aiheutuisi merkittäviä heikentäviä vaikutuksia, sen ei olisi tarpeen reagoida asiassa ja toimenpiteeseen voitaisiin ryhtyä määräajan jälkeen. Mikäli Natura 2000 -alueen merkittävää heikennystä aiheutuisi hankkeesta tai toimenpiteestä, johon ei voida soveltaa 38 §:ä sen vuoksi, että elinkeino-, liikenne- tai ympäristökeskus ei ole saanut hankkeesta säännöksessä tarkoitettua ilmoitusta, viranomaisen käytettävissä olisivat lain 128 ja 129 §:n mukaiset pakkotoimenpiteet oikeudenvastaisen tilan poistamiseksi.

39 § Luvan myöntäminen sekä suunnitelman hyväksyminen ja vahvistaminen. Pykälän toiseen momenttiin ehdotetaan muutosta siihen, miten siitä on säädetty voimassaolevan luonnonsuojelulain 66 §:n toisessa momentissa. Sisällöllisesti säännös pysyisi kuitenkin muutoin ennallaan, vaikkakin pykälään ehdotetaan vähäisiä kielellisiä tarkennuksia siihen, miten siitä on säädetty ensimmäisen momentin osalta laissa 371/1999, 3 momentin osalta laissa 1096/1996 ja neljännen momentin osalta laissa 1259/2014.

Hallituksen esityksen 79/1996 perusteluiden mukaisesti pykälällä pannaan täytäntöön luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohdan toinen virke ja 4 kohta sekä 7 artikla. Samasta syystä kuin edellä 35 §:n kohdalla, myös tätä pykälää sovellettaisiin alueeseen siitä alkaen, kun valtioneuvosto on ehdottanut sitä Natura 2000 -verkostoon. Pykälän 1 momentti sisältää oikeusohjeen ensisijaisesti siitä, miten 35 §:ssä säädetyn arvioinnin tulokset normaalitapauksessa on otettava viranomaisten päätöksenteossa huomioon.

Viranomaisia, joiden päätöksentekoa säännös koskee, ovat muun muassa rakennuslautakunnat, kaavoja ja suunnitelmia hyväksyvät kuntien ja maakuntien viranomaiset, erilaisia lupia tai poikkeuslupia myöntävät viranomaiset, tieviranomaiset sekä lunastuslain, kaivoslain ja ilmailulain (864/2014) mukaista toimivaltaa käyttävät viranomaiset. Viranomaisiin rinnastetaan muut julkista valtaa käyttävät yhteisöt ja toimielimet kuten esimerkiksi metsäkeskukset.

Viranomaisen saa pääsääntöisesti myöntää luvan taikka hyväksyä tai vahvistaa kaavan tai muun suunnitelman vain, jos hanke tai suunnitelma ei merkittävästi heikennä Natura 2000 -alueen tai valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman alueen luonnonarvoja. Heikentämistä on tulkittava samalla tavalla kuin edellä 35 §:n kohdalla eli niiden luontotyyppien ja lajien näkökulmasta, joita alueella on tarkoitettu suojella. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja aluetta hallitsevan viranomaisen lausunnoille on luonnollisesti annettava huomattava paino Natura 2000 -alueen heikentymistä koskevassa arvioinnissa. Asian ratkaiseminen on kuitenkin asianomaisen viranomaisen itsensä harkinnassa. Mikäli päätöksellä rikotaan edellä mainittua oikeushajetta, se muodostaa valitusperusteen.

Pykälän 2 ja 3 momentti määrittelevät luontodirektiivin 6 artiklan 4 kohdan mukaisesti, milloin lupa voidaan myöntää taikka suunnitelma hyväksyä tai vahvistaa, vaikka se heikentäisikin merkittävästi Natura 2000 -verkostoon kuuluvan tai siihen ehdotetun alueen luonnonarvoja. Edellytyksenä on ensinnäkin, että vaihtoehtoista ratkaisua ei ole. Toinen edellytys on, että hanke tai suunnitelma on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä. Tällaisiksi syiksi luetaan myös sosiaaliset ja taloudelliset syyt..

Pykälän toista momenttia ehdotetaan muutettavan voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin sisältyvään säännökseen nähden siten, että hankkeeseen tai suunnitelmaan sovellettavan lainsäädännön mukaisuus olisi ratkaistava ennen kuin asia siirretään tässä pykälässä tarkoitettuun valtioneuvoston käsittelyyn. Hallintokäytännön mukaan lupahakemuksen ratkaisemiseen tai suunnitelman hyväksymiseen toimivaltainen viranomaisen pyytää hakijaa tarvittaessa täydentämään hakemustaan valtioneuvoston päätöksellä ennen asian lopullista ratkaisua. Valtioneuvoston päätös edellyttää komission kuulemista, mikäli merkittävät heikennykset kohdistuisivat ensisijaisesti suojeltaviin luontotyypeihin tai lajeihin. Euroopan komission lausunnon antamisaika on osoittautunut käytännössä huomattavan pitkäksi. Tähän mennessä lausunnot komissiolta ovat saapuneet vasta yli kolmen vuoden kuluttua lausunnon pyytämisestä. Hakijan kannalta olisi mainittu ajallinen viive huomioiden kohtuutonta, että sen edellytettäisiin hakevan myönteistä päätöstä valtioneuvostolta, mutta lupa lopulta evättäisiin tai suunnitelma jätettäisiin hyväksymättä sillä perusteella, että sovellettavan lainsäädännön asettamia edellytyksiä luvan myöntämiselle tai suunnitelman hyväksymiselle tai vahvistamiselle ei olisi olemassa. Ehdotettu muutos säännökseen korostaisi viranomaisen velvollisuutta suorittaa harkinta luvan myöntämis- tai suunnitelman hyväksymisedellytysten täyttymisestä ennen hakijalle esitettävää täydennyspyyntöä. Mikäli edellytykset eivät täytyisi, asia tulisi ratkaista ilman valtioneuvoston päätöstä. Mikäli edellytykset myönteiselle päätökselle olisivat olemassa, asian ratkaisija toimisi vallinneen hallintokäytön mukaisesti ja pyytäisi hakijaa täydentämään hakemustaan. Aineellisen lainsäädännön ja Natura 2000 -verkostoa koskevien säännösten keskinäinen harkintajärjestys vaikuttaisi myös luvan epäämisen johdosta lain 113 §:n 1 momentin 4 kohdan maksettaviin korvauksiin. Voimassa olevan mukaisesti ehdotetun säännöksen mukaan valtiolla olisi korvausvelvollisuus vain siinä tilanteessa, että luvan myöntämiselle ei olisi ollut muutoin estettä. Voimassa olevan käytännön mukaisesti, mikäli valtioneuvosto ei tekisi myönteistä päätöstä, lupaa ei voitaisi myöntää, mutta lupaedellytysten täyttymistä – ja siten luvanhakijan oikeutta korvaukseen – ei ratkaista missään vaiheessa.

Mikäli alueella on yksi tai useampia luontodirektiivin liitteessä I mainituista ensisijaisesti suojeltavista luontotyypeistä tai siellä elää vähintään yksi liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava laji, on luvan myöntämiselle tai suunnitelman hyväksymiselle tai vahvistamiselle direktiivin mukaisesti asetettu 3 momentissa lueteltuja lisäedellytyksiä. Jos halutaan vedota viimeiseen niistä eli "muuhun erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavaan syyhyn", on asiasta ennen sen ratkaisua hankittava komission lausunto. Tämä lausunto ei kuitenkaan ole valtioneuvostoa oikeudellisesti sitova. Momentissa tarkoitettua tiukinta suojelun astetta sovelletaan vain siihen osaan aluetta, jolla ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai laji on.

Edellä selostettu hankkeen tai suunnitelman arviointi yleisen edun kannalta on sen luonteista, ettei sitä voi tehdä yksittäinen ministeriö tai muu alempi viranomainen. Sen vuoksi ehdotetaan nykyisen lain tapaan, että asian ratkaisisi valtioneuvosto yleisistunnossa. Lupaviranomainen tai suunnitelman hyväksyvä tai vahvistava viranomainen voisivat siten ratkaista asian vasta sen jälkeen, kun valtioneuvosto on käsitellyt asian ja tehnyt siitä myönteisen päätöksen.

Hallituksen esityksen 77/2014 perusteluiden mukaisesti pykälän 4 momentin nojalla valtioneuvoston yleisistunnolla olisi toimivalta määrätä lain 39 §:n 2 tai 3 momentin mukaisen päätöksenteon yhteydessä korvaavista toimenpiteistä sekä niiden kustannusvastaista. Korvaavien toimenpiteiden määrittely sekä niistä aiheutuvien kustannusten kohdentaminen olisi osa valtioneuvoston yleisistunnossa tapahtuvaa päätöksentekoa siitä, onko hanke tai suunnitelma vaihtoehtoisten ratkaisujen puuttuessa toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä.

Jos Natura 2000 -alueen suojelun perusteille merkittävästi heikentäviä vaikutuksia aiheuttavan suunnitelman tai hankkeen toteuttaminen katsotaan 39 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyssä menettelyssä tarpeelliseksi, jäsenvaltion on luontodirektiivin 6 artiklan 4 kohdan mukaan toteutettava kaikki tarvittavat korvaavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että Natura 2000 -verkoston kokonaisuus säilyy yhtenäisenä. Jäsenvaltion on myös ilmoitettava Euroopan komissiolle toteutetut korvaavat toimenpiteet. Luontodirektiivissä ei ole määritelty korvaavien toimenpiteiden käsitettä eikä niiden kustannusvastuuta. Kyseistä artiklaa koskevissa komission tulkintaohjeissa (Natura 2000 -alueiden suojelu ja käyttö luontodirektiivin 92/43/ETY 6 artiklan säännökset) korvaavilla toimenpiteillä tarkoitetaan hanke- tai suunnitelmakohtaisia toimenpiteitä, jotka toteutetaan sen lisäksi, mitä on tarpeen luonto- tai lintudirektiivin tavanomaista toteuttamista varten.

Korvaavat toimenpiteet voisivat olla esimerkiksi uusia Natura 2000 -alueita tai olemassa olevien laajennuksia. Korvaavat toimet voisivat olla myös kohdennettuja hoitotoimenpiteitä, joilla parannettaisiin heikennysten kohteena olevien luontoarvojen tilaa. Korvaavat toimenpiteet eivät kuitenkaan voi olla toimia, joita luonto- ja lintudirektiivien asianmukainen toimeenpano muutoinkin olisi edellyttänyt. Lisäksi periaatteena olisi, että korvaavien toimien toimeenpanon tulisi käynnistyä ennen heikentymistä aiheuttavia toimia. Verkostoehdotuksen tai sitä koskevan ilmoituksen täydentämisessä noudatettaisiin 33 §:ssä säädettyä menettelyä.

Luontodirektiivin 6 artiklaa koskevan tulkintaohjeen mukaan vastuu kustannuksista kuuluisi aiheuttamisperiaatteen mukaisesti hankkeesta vastaavalle. Jos vastuu kustannuksista kuuluisi valtiolle, voitaisiin sitä pitää Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklassa tarkoitettuna valtiontukena. Euroopan komission tulkintaohjeen mukaan tuki, jonka viranomainen myöntää Natura 2000 -alueelle aiheutuneen vahingon korvaamiseksi toteutettaviin toimenpiteisiin, voidaan katsoa valtiontueksi, jos se myönnetään ennen yrityksen perustamista tai sen jälkeen nimetylle Natura 2000 -alueelle perustetulle yritykselle. Jos yritys kuitenkin toimii viranomaisen toimeksiannosta infrastruktuurin rakentajana, tukea ei katsottaisi valtiontueksi, mikäli tuki myönnetään korvaukseksi suoritetuista töistä.

Kustannukset kohdennettaisiin aiheuttamisperiaatteen mukaisesti hankkeen tai suunnitelman toteuttajalle. Koska Natura 2000 -verkostolle sallittavia heikennyksiä koskevan poikkeusmenettelyn keskeisenä edellytyksenä kuitenkin on erittäin tärkeä yleiseen etuun liittyvä pakottava syy, voi kustannusvastuuta hankkeesta riippuen kohdistua osin tai kokonaan myös valtiolle. Valtioneuvosto voisi kohtuullistaa hankkeen toteuttajan kustannusvastuuta ottaen huomioon hankkeen merkitys yleiselle edulle. Kustannusvastuun kohtuullistamisessa olisi otettava huomioon valtioneuvoston koskevat rajoitukset. Asia tulisi näin ollen tapauskohtaisesti harkittavaksi hankkeen luonteesta riippuen.

40 § Erinäisiä tapauksia. Pykälään ei ehdoteta muutoksia siihen, miten luonnonsuojelulain 67 §:stä on säädetty laissa 1096/1996.

Hallituksen esityksen 79/1996 perusteluiden mukaisesti luontodirektiivin 5 artikla määrittelee menettelyn, jolla Euroopan komissio poikkeustapauksessa voi käynnistää jäsenvaltion kanssa neuvottelut sellaisen alueen sisällyttämiseksi Natura 2000 -verkostoon, jota asianomainen maa ei ole ehdottanut. Neuvotteluaikana ei alueella saa toteuttaa sen luonnonarvoja heikentäviä muutoksia.

Pykälän 1 momentilla on tarkoitus saavuttaa tämä tulos. On mahdollista, että Euroopan komissio ei hyväksy jotain Suomen ehdottamaa aluetta yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi tai että edellä mainittu neuvottelumenettely päättyy kielteiseen lopputulokseen. Tämän vuoksi pykälän 2 momentissa todettaisiin, että 35 ja 39 §:n soveltaminen alueeseen tällöin lakkaa. Alueen omistajalla olisi mahdollisuus saada korvaus suojelun raukeamisesta aiheutuneista haitoista samoin perustein kuin 126 §:n 2 momentissa väliaikaisen toimenpidekiellon rautessa.

41 § Natura 2000 -verkoston toteuttaminen. Pykälään ehdotetaan vähäisiä kielellisiä muutoksia siihen, miten luonnonsuojelulain 68 §:stä on säädetty laissa 1259/2014. Sisällöllisesti säännös pysyisi kuitenkin muutoin ennallaan.

Hallituksen esityksen 79/1996 perusteluiden mukaisesti pykälällä pannaan täytäntöön luontodirektiivin 4 artiklan 4 kohta. Artiklan mukaisesti pykälä velvoittaa toteuttamaan tarpeelliset suojelutoimenpiteet mahdollisimman nopeasti ja viimeistään kuudessa vuodessa siitä, kun alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Edellä sanotusta poiketen niiden alueiden osalta, jotka jäsenvaltiot lintudirektiivin 4 artiklan 1 ja 2 kohdan perusteella ovat velvolliset osoittamaan linnustonsuojelualueiksi, ei ole mitään toteuttamisaikaa, vaan valtioiden on saatettava voimaan tarpeelliset käyttörajoitukset välittömästi. Tämän vuoksi säännöksen mukaan suojelu olisi toteutettava viipymättä alueilla, jotka Suomi on ilmoittanut komissiolle erityisiksi suojelualueiksi.

Pykälän sanonnalla "suojelutavoitteita vastaava suojelu" viitataan luontodirektiivin 6 artiklan 1 kohdan määräykseen, jonka mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava "tarpeellisia lainsäädännöllisiä, hallinnollisia tai sopimusoikeudellisia toimenpiteitä, jotka vastaavat liitteen I luontotyyprien ja liitteessä II esitettyjen lajien ekologistia vaatimuksia". Tässä pykälässä tarkoitettua velvollisuuden voidaan katsoa kohdistuvan valtioneuvostoon ja sen alaisiin luonnonsuojelua toteuttaviin viranomaisiin.

Hallituksen esityksen 77/2014 perusteluiden mukaisesti erityisten suojelutoimien alueilla on luontodirektiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaan toteutettava tarvittavia suojelutoimenpiteitä ja laadittava tarvittaessa tarkoituksenmukaisia käyttösuunnitelmia, jotka koskevat erityisesti näitä alueita tai jotka sisältyvät muihin kehityssuunnitelmiin, sekä tarpeellisia lainsäädännöllisiä, hallinnollisia tai sopimusoikeudellisia toimenpiteitä. Lintudirektiivin 4 artiklaan sisältyy vastaavat velvoitteet lintudirektiivin mukaisesti osoitettujen alueiden suojelun toimeenpanosta.

Pykälän 2 momentin mukaan aluekohtaisten suojelutavoitteiden perusteet sisältyisivät Natura 2000 -tietokannan aluekohtaisiin tietolomakkeisiin. Tietokannan tekninen ylläpito on Metsähallituksen tehtävänä.

Lisäksi 2 momentissa lueteltaisiin niitä toimenpiteitä, joita toimivaltaisten viranomaisten tulee tehdä suojelutavoitteita vastaavan suojelun toimeenpanemiseksi. Säännöksen lähtökohtana ovat ne Natura 2000 -verkoston suojelun toteuttamistavat, jotka on mainittu Suomen verkostoehdotusta ja -ilmoitusta koskevissa valtioneuvoston päätöksissä. Valtioneuvoston päätöksissä on kunkin Natura 2000 -alueen osalta määritelty se lainsäädäntö, jonka mukaisessa menettelyssä on katsottu voitavan toimeenpanna alueiden valinnan perusteena olevien luontoarvojen suojelu. Valtioneuvoston päätöksissä on toteuttamistavan osalta mainittu luonnonsuojelulain ohella muun muassa erämaalain, kalastuslain, maa-aineslain, maankäyttö- ja rakennuslain, metsälain, ulkoilulain sekä vesilain mukaiset keinot. Hallituksen esityksen 77/2014 perusteluiden mukaisesti momentissa toteuttamistavasta säädettäisiin, että näiden lakien mukaisia suunnitelmia laadittaessa tai päätöksiä tehtäessä otettaisiin luontodirektiivin 6 artiklan 1 kohdan edellyttämällä tavalla kohdennetusti huomioon Natura 2000 -alueiden suojelun perusteena olevien luontotyyppien ja lajien ekologiset vaatimukset. Tällä tavoin pyrittäisiin siihen, että kukin Natura 2000 -alue osaltaan tukisi mahdollisimman hyvin verkoston yleistä tavoitetta kyseisten luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelutason säilyttämisestä ja ylläpitämisestä.

Suurimmalla osalla Suomen Natura 2000 -alueista suojelutavoitteena on alueiden säilyttäminen luonnontilaisina ja ekosysteemien luontaisen kehityksen turvaaminen. Tämän tavoitteen mukaiset suojelutoimenpiteet on jo toteutettu tai toteutetaan muodostamalla alueista luonnonsuojelulain mukaisia luonnonsuojelualueita, joiden rauhoitussäännökset ja -määräykset turvaavat alueiden luonnontilaisuuden. Suojelutavoitteisiin voi sisältyä ylläpitämisen lisäksi tarve lisätä luontotyyppien laajuutta, lajin populaatiota tai sen elinympäristön määrää taikka parantaa elinympäristön laatua. Näitä koskevien aluekohtaisten tarpeiden tarkempi määrittely kuuluu usein luontevimmin alueiden hoidon ja käytön suunnittelun piiriin. Suunnitelmia voidaan laatia sekä luonnonsuojelualueille että muille Natura 2000 -verkoston alueille. Myös hoito- ja käyttösuunnitelmia pienimuotoisemmat toimenpidesuunnitelmat tai yksittäiset päätökset, kuten esimerkiksi tiettyä lajia tai luontotyyppiä varten laaditut hoitosuunnitelmat tai maa- ja metsätalouden ympäristötukia koskevat ratkaisut voivat tulla kyseeseen. Lähtökohtana olisi, että voimassa olevaan lainsäädäntöön perustuvista menettelyistä vastaisivat jatkossakin nykyiset viranomaiset ja toimijat kukin omilla toimialoillaan. Näiden olemassa olevien suunnittelu- ja päätöksentekojärjestelmien osalta säädettäisiin veloitteesta ottaa huomioon Natura 2000 -alueen luontotyyppien ja lajien ekologiset vaatimukset niissä puitteissa kuin ne kuuluvat kyseisen lainsäädännön alaan. Siten esimerkiksi luonnonsuojelulain ja erämaalain nojalla perustettujen luonnonsuojelu- ja erämaa-alueiden sekä ulkoilulain nojalla perustettujen valtion retkeilyalueiden hoito- ja käyttösuunnitelmia laadittaessa tulisi erityisesti tähdätä alueen suojelun perusteisiin kuuluvien luontotyyppien ja lajien tilan säilyttämiseen tai parantamiseen kyseisellä Natura 2000 -alueella.

Aluekohtaisten hoito- ja käyttösuunnitelmien ohella myös laaja-alaisemmilla kehityssuunnitelmissa tai luonnonvarojen käyttöä koskevissa suunnitelmissa voi olla merkitystä Natura 2000 -alueiden suojelutavoitteita vastaavan suojelun toimeenpanossa. Siten esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa maankäyttö- ja rakennuslaki on valtioneuvoston päätöksissä määritelty tietyn Natura 2000 -alueen toteuttamistavaksi, maankäyttö- ja rakennuslain mukaisissa kaavoissa tulisi maankäytön sijoittamisessa ja kaavamääräysten laadinnassa ottaa kaavaan sisältyvien Natura 2000 -alueiden suojelutavoitteet huomioon. Luonnollisestikaan kaavoissa ei voida asettaa veloitteita alueiden aktiivisista hoitotoimenpiteistä, vaan kyse on maankäytön suunnitteluinstrumentin käyttämisestä kulloinkin laadittavana tai ajantasaistettavana olevan kaavan tehtävän ja tarkoituksen puitteissa Natura 2000 -alueiden erityisten luonnonarvojen turvaamisessa maankäyttö- ja rakennuslakiin jo nykyisinkin kuuluvat ympäristölliset sisältövaatimukset täyttävällä

tavalla. Maankäyttö- ja rakennuslaki on toteuttamistapana noin kahdella sadalla Natura 2000 -alueella, ja useimmilla niistä on ollut alueiden suojelun perusteita ajatellen riittävät kaavat jo Natura 2000 -verkoston muodostamisvaiheesta lähtien. Ehdotetulla säännöksellä olisi siten merkitystä lähinnä silloin, kun kaavojen muuttaminen tulee jostain syystä ajankohtaiseksi.

Niillä Natura 2000 -verkoston alueilla, joilla toteuttamistapana on mainittu metsälaki, on tarkoitettu toteuttaa alueen suojelutavoitteita lähinnä metsälain 10 §:ssä mainittujen metsäluonnon erityisen tärkeiden elinympäristöjen suojelun avulla. Näitä kohteita koskevissa kestävänsä metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) mukaisissa metsäkeskuksen päätöksissä tulisi kohdennetusti pyrkiä näiden kohteiden luontaisen kehityksen turvaamiseen. Vastaavasti maatalouden erityistukipäätöksissä otettaisiin huomioon Natura 2000 -alueen suojelutavoitteet.

Kaikkien Natura 2000 -alueiden tilaa suhteessa niiden suojelutavoitteisiin arvioidaan säännöllisesti Suojelualueiden suunnittelu- ja seuranta järjestelmään (SASS) sisältyvällä niin sanotulla Natura 2000 -alueiden tila-arviointitoiminnolla (NATA). Tämän arvioinnin tuottama tieto palvelee suunnitelmien päivittämistä ja uusimista. Sellaisilla Natura 2000 -alueilla, joihin ei liity erityisiä toimenpidetarpeita, NATA-arviointia voidaan jo sellaisenaan pitää riittävänä suojelun toimeenpanovälineenä. Pykälän 2 momentissa mainituilla Natura 2000 -alueiden tilaa koskevilla arvioilla tarkoitetaan näitä SASS-järjestelmässä laadittuja NATA-arvioita.

42 § Suojelun lakkauttaminen ja verkoston heikentymisen korvaaminen. Pykälään ehdotetaan vähäisiä kielellisiä muutoksia siihen, miten luonnonsuojelulain 69 §:stä on säädetty ensimmäisen momentin osalta laissa 1096/1996 ja toisen momentin osalta laissa 1259/2014. Sisällöllisesti säännös pysyisi kuitenkin muutoin ennallaan.

Hallituksen esityksen 79/1996 perusteluiden mukaisesti luontodirektiivi edellyttää Natura 2000 -verkoston pysyvyyttä, vaikkakin 9 artiklan nojalla on myös mahdollista poistaa jokin alue verkostosta. Pykälän 1 momentin mukaan Natura 2000 -verkostoon sisällytetyn alueen lakkauttaminen kokonaan tai osittain tai sen rauhoitussäännösten tai -määräysten heikentäminen edellyttäisi Suomessa 35 §:n 1 momentissa tarkoitettua arviointia ja 2 momentissa tarkoitettuja lausuntoja, ja että päätöksen kaikissa tapauksissa tekisi valtioneuvosto yleisistunnossa 39 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu edellytyksin. Lisäksi asia 9 artiklan nojalla vaatii myös komission hyväksymisen.

Luontodirektiivin 6 artiklan 4 kohta edellyttää, sen lisäksi mitä edellä on mainittu, että jäsenvaltiot, jos Natura 2000 -verkostoa heikentävä hanke tai suunnitelma toteutetaan erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä, kompensoivat tämän menetyksen. Valtioiden on silloin toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että Natura 2000 -verkoston yleinen kokonaisuus säilyy yhtenäisenä. Direktiivin käsitteenä "yleinen kokonaisuus" on komission tulkintaohjeen mukaan sekä maantieteellinen että toiminnallinen ulottuvuus. Edellinen tarkoittaa alueellista yhtenäisyyttä ja jälkimmäinen sitä, että Natura 2000 -verkoston heikentäminen on sitä vaikeammin hyväksyttävissä – ja menetyksen korvaaminen näin ollen sitä tärkeämpää – mitä vähemmän kyseessä olevia luontotyyppisiä tai lajien elinympäristöjä sisältyy Natura 2000 -verkostoon jäsenvaltion alueella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin luontodirektiivin 6 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua kompensatiosta. Se koskisi myös tilannetta, jossa Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelu lakkautetaan tai sitä heikennetään.

Hallituksen esityksen 77/2014 perustelujen mukaan toisessa momentissa todettaisiin ympäristöministeriön velvoite ryhtyä niihin toimenpiteisiin, joita valtioneuvoston päätös edellyttää ministeriön toimialalla. Näitä ovat esimerkiksi Natura 2000 -verkoston tai suojelualueverkoston laajentamisen edellyttämät toimenpiteet.

6 luku Luonnonsuojelualueet

Luonnonsuojelualueita koskevaan lukuun ehdotetaan tehtäväksi useita tarkennuksia ja teknisluonteisia ajantasaistuksia. Muutoksia esitetään luonnonsuojelualueiden perustamisedellytyksiin, valtion luonnonsuojelualueiden rauhoitussäännöksiin sekä yksityisen luonnonsuojelualueen perustamiseen, rauhoitusmääräysten antamiseen ja niistä poikkeamiseen. Lukua muutettaisiin rakenteellisesti siten, että aiempi luvun sisäinen jaottelu luonnonsuojelusta valtion omistamilla alueilla ja luonnonsuojelusta yksityiselle kuuluvalla alueella poistettaisiin. Tällä muutoksella selkeytettäisiin ja parannettaisiin luvun luettavuutta. Jaottelun poistamisella ei olisi suoria muutoksia voimassa olevien pykälien aineelliseen sisältöön.

43 § Luonnonsuojelualueet ja niiden perustamisedellytykset. Pykälä vastaisi pitkälti voimassa olevan lain 10 §:ää, jota osin tarkennettaisiin. Pykälässä lueteltaisiin luonnonsuojelualueet ja säädettäisiin niiden perustamisedellytyksistä. Luonnonsuojelualueita olisivat pykälän mukaan kansallispuistot, luonnonpuistot, valtion muut luonnonsuojelualueet sekä yksityiset luonnonsuojelualueet. Pykälää on aiemmin muutettu lailla 553/2004, jolla luonnonsuojelualueen perustamisedellytyksiin lisättiin 2 momentin 2 kohdaksi alue, jolla on luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettujen eläinlajien, kuten liito-oravan, yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja.

Pykälän 2 momentissa lueteltaisiin luonnonsuojelualueiden yleiset perustamisedellytykset. Ne olisivat samat kaikilla luonnonsuojelualueilla riippumatta alueen omistussuhteista tai suojelualuetyypistä. Kansallispuistoja ja luonnonpuistoja koskevista erityisistä perustamisedellytyksistä säädettäisiin lain 44 ja 45 §:ssä. Edellytyksissä on otettu huomioon erityisesti kasvi- ja eläinlajien, luontotyyppien ja ekosysteemien suojelu sekä muut luonnon monimuotoisuuden säilymiseen liittyvät tekijät. Luonnonsuojelualueen perustamisen yleisenä edellytyksenä olisi, että: 1) alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö, luontotyyppi tai ekosysteemi, 2) alueella on 80 §:ssä tarkoitetun tiukkaa suojelua edellyttävän, luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuun eläinlajiin kuuluvan yksilön lisääntymis- tai levähdyspaikkoja, 3) alueella on erikoinen tai harvinainen luonnonmuodostuma, 4) alueella on erityistä maisemallista arvoa, 5) luontotyyppin tai eliölajin suotuisan suojelutason säilyttäminen tai saavuttaminen sitä vaatii, 6) alueella on erityistä merkitystä luontotyyppien ja eliölajien mahdollisuuksille sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin; tai 7) alue on muutoin kuin 1–6 kohdassa tarkoitetuilla tavalla niin edustava, tyyppillinen tai arvokas, että sen suojelu voidaan katsoa luonnon monimuotoisuuden tai kauneuden säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi.

Perustamisedellytyksiä tarkennettaisiin voimassa olevaan lakiin nähden ensinnäkin siten, että maininta harvinaistuvasta perinneluontotyyppistä luonnonsuojelualueen perustamisen yhteydessä poistettaisiin. Perinneluontotyypit ovat kaikki nykyisin erittäin uhanalaisia, ja ne sisältyisivät perustamisedellytysten kohtaan 1) alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö, luontotyyppi tai ekosysteemi. Myös sana luontotyyppi lisättäisiin kohtaan 1) eliölajin, eliöyhteisön ja ekosysteemin rinnalle. Perustamisedellytyksiin nykyisin kuuluva ”alue on erityisen luonnonkaunis” ilmaistaisiin jatkossa ”alueella on erityistä maisemallista arvoa”.

Ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sopeutumiseksi luonnonsuojelualue voitaisiin jatkossa perustaa silloin, jos alueella olisi erityistä merkitystä luontotyyppien ja eliölajien mahdollisuuksille

sopeutua muuttuvassa ilmastossa. Kyse olisi siten ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistamisesta, eikä suojelualueen perustaminen voisi pohjautua esimerkiksi hiilinielujen lisäämiseen. Tehdyt tutkimukset (muun muassa Suojelualueet muuttuvassa ilmastossa SUMI -hanke) osoittavat, että luonnonsuojelulla voidaan edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista ja lain tarkoittamien arvojen säilyttäminen myös sitä edellyttää. Luonnonsuojelualueet ovat tärkeitä luontotyyppien ja lajien ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta. Alueella olisi oltava erityistä merkitystä luontotyyppien ja lajien sopeutumiselle, jotta siitä voitaisiin perustaa luonnonsuojelualue. Tällaista erityistä merkitystä voisi olla esimerkiksi alueella, jonka lisääminen luonnonsuojelualueverkostoon parantaisi merkittävästi luonnonsuojelualueiden kytkeytyvyyttä turvaamalla eliölajien välttämättömän siirtymisen suojelualueiden välillä. Edellytys mahdollistaisi osaltaan lajien sopeutumista ilmastonmuutoksen seurauksena muuttuvissa elinolosuhteissa. Eri-tyinen merkitys tulisi olla luonnontieteellisesti perusteltu.

Luettelon 7 kohdan mukaan alue voitaisiin perustaa luonnonsuojelualueeksi, mikäli se muutoin olisi niin edustava, tyypillinen tai arvokas, että sen suojelu voitaisiin katsoa luonnon monimuotoisuuden tai kauneuden säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi. Arvioitaessa alueen arvoa luonnonsuojelualueena voitaisiin jo nykyisin noudatetun käytännön mukaisesti huomioida myös alueen tai sen osan arvo luonnonsuojelualueverkostoa täydentävänä kohteena ja suojelualueiden kytkeytyvyyteen liittyvät näkökohdat.

44 § Kansallispuisto. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 11 §:ää. Pykälässä säädettäisiin kansallispuistojen perustamisen erityisistä edellytyksistä. Kansallispuisto voitaisiin 1 momentin mukaan perustaa vain valtion omistamalle alueelle. Tämä ei estä sisällyttämästä yksityiseen omistukseen kuuluvaa aluetta sellaiseen luonnonsuojeluohjelmaan, joka tähtää kansallispuistojen perustamiseen. Alue on kansallispuiston perustamista varten hankittava valtion omistukseen.

Koska kansallispuiston perustamisella saattaa olla laajoja yhteiskunnallisia, alueellisia ja paikallisia vaikutuksia, siitä päättäisi nykyiseen tapaan eduskunta erillisellä lailla.

Kansallispuiston olisi pykälän 2 momentin mukaan oltava pinta-alaltaan vähintään 1 000 hehtaaria, johon pinta-alaan voi kuulua sekä maa- että vesialueita. Kansallispuistojen asema yleisinä luonnonnähtävyyksinä ja luontoharrastuksen kohteina sekä merkitys luontomatkailukohteina näihin liittyvine vaatimuksineen edellyttävät kansallispuistoksi perustettavalta alueelta riittävää pinta-alaa, jotta alueelle voidaan luonnonarvoja vaarantamatta sijoittaa tarvittavat, suuriakin kävijämääriä palvelevat retkeilyreitit ja -rakenteet sekä muut palvelut. Kansallispuistoihin tehtiin vuonna 2020 yli 3,9 miljoonaa käyntiä. Vuodesta 2010 vuoteen 2020 kansallispuistojen yhteenlaskettu käyntimäärä on kaksinkertaistunut.

Kansallispuistoon tulee voida jättää myös riittävästi retkeilypalvelujen ulkopuolista, luonnontilaista aluetta, mikä mahdollistaa alueen luonnontilan ja sen luontaisen kehityksen sekä eliölajien ja luontotyyppien turvaamisen. Etelä-Suomen kansallispuistojen pinta-alojen keskiarvo on noin 3 800 hehtaaria, Itämeren saaristossa yli 33 000 hehtaaria ja Pohjois-Suomessa 92 000 hehtaaria. Suomi noudattaa Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) suositusta suojelualueuokituksiksi. Kansallispuistot kuuluvat luokituksen II kategoriaan, johon kuuluvat suojelualueet ovat suuria luonnontilaisia tai lähes luonnontilaisia alueita, jotka on perustettu laajamittaisten ekologisten prosessien sekä alueelle tunnusomaisten lajien ja ekosysteemien suojelemiseksi. Ne muodostavat samalla perustan ympäristön ja perinteisen kulttuurin kannalta kestävän tutkimuksen ja opetuksen sekä henkisen hyvinvoinnin, virkistyskäytön, retkeilyn ja matkailun mahdollisuuksille.

On huomattava, että luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ei lähtökohtaisesti edellytä kansallispuiston perustamista, vaan alueen luontoarvot voidaan turvata myös esimerkiksi perustamalla valtion muu luonnonsuojelualue tai yksityinen luonnonsuojelualue. Myös luonnon virkistyskäyttöä ja sitä tukevien retkeilyrakenteiden ja -palvelujen tarjontaa voidaan edistää tällaisella valtion muulla luonnonsuojelualueella sekä myös yksityisellä luonnonsuojelualueella. Kansallispuistolla on valtion muuhun luonnonsuojelualueeseen verrattuna laajempi tehtävä paitsi luonnonsuojelullisesti, myös ympäristökasvatuksen, opetuksen ja yleisen luonnontuntemuksen, luonnontieteellisen tutkimuksen sekä ympäristön tilan seurannan alalla, sekä kaikille avoimena nähtävyyshoiteena ja luontoelämysten kokemisen mahdollistavana ympäristönä. Valtiontalouden näkökulmasta kansallispuiston perustaminen ei välttämättä suoraan ole kustannustehokas keino luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi, sillä kansallispuiston edellä kuvattujen tehtävien edellyttämistä retkeilyreiteistä ja -palveluista sekä hallinnollisesta työstä muodostuu kustannuksia. Toisaalta kansallispuistot ovat myös merkittäviä matkailukohteita, ja vaikuttavat siten välillisesti positiivisesti paikallistalouteen.

Kansallispuistojen perustamisella pyritään paitsi luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen, myös tarjoamaan kansalaisille mahdollisuuksia luonnonkauneudesta nauttimiseen ja muidenkin luonnonelämysten kokemiseen. Tämän vuoksi säädettäisiin edelleen, että kansallispuistoksi muodostettavalla alueella olisi oltava merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä tai muutoin luonnontuntemuksen lisäämisen tai yleisen luonnonharrastuksen kannalta.

45 § Luonnonpuisto. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 12 §:ää. Pykälässä säädettäisiin luonnonpuiston perustamismenettelystä ja erityisistä edellytyksistä. Luonnonpuisto voitaisiin perustaa vain valtion omistamalle alueelle. Vähintään 1 000 hehtaarin suuruisen alueen perustaminen edellyttäisi lakia, pienempiä luonnonpuistoja voitaisiin perustaa asetuksella. Pykälää tarkennettaisiin vain tältä osin siten, että kyseessä todettaisiin olevan valtioneuvoston asetuksen. Luonnonpuisto voitaisiin perustaa silloin, kun alueen mahdollisimman luonnonmukainen kehitys halutaan turvata ja tämän vuoksi rajoittaa alueen virkistyskäyttöä, joka kansallispuistoissa on sallittua. Lisäksi perustamisen syynä voisivat olla tieteellisen tutkimuksen tai opetuksen edistäminen.

46 § Valtion muu luonnonsuojelualue. Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan lain 17 §:ää. Pykälässä säädettäisiin muun luonnonsuojelualueen kuin kansallis- tai luonnonpuiston perustamisesta valtion maa- tai vesialueelle. Näiden valtion muiden luonnonsuojelualueiden perustamismenettely on tarkistettu lailla 58/2011, eikä tätä ehdoteta tässä yhteydessä muutettavaksi. Pinta-alaltaan yli 100 hehtaarin alue perustettaisiin valtioneuvoston asetuksella ja tätä pienemmät alueet ympäristöministeriön asetuksella. Valtion muun luonnonsuojelualueen perustamisesta Suomen talousvyöhykkeelle säädettäisiin 2 momentin mukaisesti niin ikään valtioneuvoston asetuksella. Samalla asetuksella säädettäisiin tapauskohtaisesti alueen rauhoitussäännöksistä. Nämä säännökset voisivat alueen perustamistarkoituksesta riippuen olla lievempiä kuin tiukasti suojeltujen kansallispuistojen ja luonnonpuistojen. Pääsääntöisesti olisi kuitenkin noudatettava, mitä kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännöksistä on voimassa. Tämä olisi tärkeää muun muassa luonnonsuojelualueiden rauhoitussäännösten yhtenäisyyden vuoksi. Mikäli näistä laissa säädetyistä rauhoitussäännöksistä ei olisi yksittäistapauksessa tarpeen poiketa, olisi valtion muun luonnonsuojelualueen perustamisasetuksessa rauhoitussäännösten osalta tarpeen vain viitata laissa oleviin rauhoitussäännöksiin ja näiden poikkeuksiin. Valtion muun luonnonsuojelualueen rauhoitussäännöksistä säädettäisiin tarkemmin jäljempänä 52 §:ssä.

47 § Yksityinen luonnonsuojelualue. Pykälässä säädettäisiin yksityisen luonnonsuojelualueen perustamisesta. Käsitteilyjärjestyksen selkeyttämiseksi yksityisen luonnonsuojelualueen perustaminen, rauhoitusmääräykset ja niistä poikkeaminen (voimassa olevan lain 24 §) jaettaisiin

kolmeen pykälään, joista tässä todettaisiin yksityisen luonnonsuojelun perustamiseen liittyvät seikat. Yksityisen luonnonsuojelun rauhoitusmääräykset ja poikkeamisiin liittyvät seikat säädettäisiin jäljempänä 53 ja 54 §:ssä. Pykälän 1 momentissa olisivat säännökset luonnonsuojelun perustamisesta yksityisen omistamalle alueelle tilanteessa, jolloin maanomistaja itse hakee alueensa suojelua tai yhtyy elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tekemään suojeluesitykseen. Vapaaehtoisuuteen perustuvan järjestelmän säilyttäminen on jatkossakin erittäin tärkeää luonnonsuojelun toteuttamisessa. Periaate on sama kuin voimassa olevan lain 24 §:ssä. Yksityisellä omistajalla tarkoitetaan tässä yhteydessä paitsi yksityisiä henkilöitä, myös yrityksiä tai muita yhteisöjä taikka kuntia ja seurakuntia.

Alueet, joita vapaaehtoisuuteen perustuvan menettelyn puitteissa voidaan suojella, voisivat olla joko luonnonsuojeluohjelmiin tai Natura 2000 -verkostoon kuuluvia alueita tai muitakin 43 §:n 2 momentissa tarkoitettuja alueita, joita niiden omistajat haluavat suojella. Erityisesti shikaanitarkoituksessa tehtyjen rauhoitushakemusten varalta pykälässä olisi säännös, jonka mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi perustamisharkinnassaan otettava huomioon muutkin yleiseen etuun liittyvät näkökohdat.

Edellytyksenä luonnonsuojelun muodostamiselle olisi, että alueelle annettavista yksityiskohtaisista rauhoitusmääräyksistä ja aluetta koskevista mahdollisista korvauksista olisi ennalta sovittu alueen omistajan ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen välillä. Sopimus sisältäisi kirjaukset alueen tulevasta rauhoitusmääräyksistä ja maksettavista korvauksista sekä muista mahdollisista luonnonsuojelun perustamiseen liittyvistä yksityiskohtista. Kyseessä olisi julkisen vallan käyttöön liittyvä hallintosopimus, jota koskisivat hallintolain 3 §:n 2 momentin säännökset hyvän hallinnon perusteiden ja menettelyllisten oikeusturvavaatimusten noudattamisesta. Tällaista sopimusta koskevat riidat ratkaistaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 20 §:n mukaisesti hallintoriita-asiana, mikäli asiaa ei voitaisi ratkaista luonnonsuojelun perustamispäätöstä koskevan muutoksenhaun yhteydessä.

Pykälän 2 momentin mukaan luonnonsuojelun voitaisiin perustaa yksityisen omistamalle alueelle ilman maanomistajan hakemusta tai suostumusta, jos valtioneuvosto olisi jo tehnyt päätöksen alueen suojelemisesta luonnonsuojeluohjelman hyväksymisen yhteydessä tai päättäessään Natura 2000 -verkoston alueen suojelusta luonnonsuojelulain keinoin. Tällöin alueen rauhoitus ei saisi rajoittaa alueen käyttöä enempää kuin mitä kyseisen luonnonsuojeluohjelman suojelutavoitteista tai Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojeluperusteista johtuu. Maanomistajaa olisi kuultava ennen päätöksen tekemistä ja hänellä olisi valitusoikeus päätöksestä. Rajoituksista aiheutuvan haitan korvaamista koskeva säännös sisältyy lakiehdotuksen 113 §:ään. Säännös mahdollistaisi voimassa olevan lain tavoin sen, että maanomistaja siirtäisi korvausta koskevan asian maanmittauslaitoksen korvausmenettelyyn, mikäli hän ei pääsisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa siitä yksimielisyyteen.

Mahdollisuus perustaa luonnonsuojelun Natura 2000 -verkostoon sisältyvälle, luonnonsuojelulain keinoin toteutettavalle alueelle ilman maanomistajan suostumusta olisi muutos voimassa olevaan lakiin nähden. Muutoksella edistettäisiin niiden edelleen luonnonsuojelun perustamatta olevien Natura 2000 -alueiden suojelua, jota ei ole maanomistajien vapaaehtoisuuteen perustuvien keinoin saatu ratkaistua. Vuoden 2021 alussa Natura 2000 -verkoston toteutus on luonnonsuojelun perustamisen osalta kesken noin 7 000 hehtaarin osalta, kun verkoston laajuus Suomessa on kaikkiaan noin 5 000 000 hehtaaria. Mainittu 7 000 hehtaarin pinta-ala on valtaosin päällekkäinen vanhojen, vuoden 1923 luonnonsuojelulain nojalla laadittujen luonnonsuojeluohjelmien alueen kanssa ja siltä osin alueet voidaan jo voimassa olevan luonnonsuojelulain 77 §:n mukaisesti perustaa luonnonsuojelun keinoin ilman maanomistajan suostumusta. Soveltamisalan laajennus koskisi ainoastaan niitä vähäisiä Natura 2000 -verkostoon kuuluvia alueita, jotka eivät sisälly mainittuihin suojeluohjelmiin, ja joiden suojelutavoitteita ei

ole katsottu voitavan saavuttaa muulla lainsäädännöllä kuin luonnonsuojelulailta. Nämä alueet on voimassa olevan lain nojalla jouduttu lunastamaan valtion omistukseen, mikäli maanomistaja ei ole ollut halukas suojelun perustamiseen. Säännös mahdollistaisi sen, että maanomistaja säilyttäisi kiinteistön omistuksessaan ja saisi sopimuksella tai korvausmenettelyssä määräytyvän korvauksen suojelusta aiheutuvasta käytön rajoituksesta. Ehdotettavan 112 §:n mukaan omistajalla olisi vaihtoehtoisesti oikeus vaatia, että valtio lunastaisi Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen. Ratkaisuvasta jätettäisiin säännöksillä siten maanomistajalle. Säännös soveltuisi myös jatkossa Natura 2000 -verkoston laajentamiseen tai sen toteutuskeinojen muutoksiin. Euroopan komissio on kuitenkin 20.12.2021 antamallaan ilmoituksella pitänyt Suomen verkostoa riittävänä muutoin kuin kahden hyönteislajin (kaskikeiju ja luhtakultasiipi) osalta, joten merkityksellisiä täydennystarpeita Suomen Natura 2000 -verkostoon ei ole tiedossa.

Pykälän 3 momentissa olisi viittaus luonnonsuojelun rajojen määräämistä ja merkitsemistä koskevaan pykälään. Tiedot tämän lain mukaisista päätöksistä talletettaisiin ehdotettavan 13 luvun mukaisesti luonnonsuojelun tietojärjestelmään. Selvyyden vuoksi tässä säädettäisiin lisäksi, että tieto luonnonsuojelun perustamisesta on tallennettava myös kiinteistötietojärjestelmään.

48 § Yksityisen omistaman alueen määräaikainen rauhoittaminen. Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan lain 25 §:ää. Pykälä sisältää luonnonsuojelun perustamiseen nähden keveämmän vaihtoehdon luonnon monimuotoisuuden suojeluun. Sääntelyllä pyritään varmistamaan jonkin 43 §:n 2 momentin tarkoittaman luonnonsuojelun perustamisedellytyksen täyttävän alueen määräaikainen suojelu ilman varsinaisen luonnonsuojelun perustamista. Tietty alue voitaisiin rauhoittaa esimerkiksi turvaamaan jonkin uhanalaisen eläinlajin elinympäristön säilyminen, kunnes nähdään, säilyykö lajin kanta alueella. Tällaisia sopimuksia on käytännössä tehty ainakin eräiden valkoselkätikkametsien säilyttämiseksi. Määräaikainen rauhoittaminen voisi rauhoitusajan kuluttua johtaa alueen perustamiseen luonnonsuojelun alueeksi tai suojelun raukeamiseen taikka uuteen määräaikaiseen sopimukseen. Määräaikainen rauhoitus sopimus voitaisiin tehdä myös maisemanhoidon edistämiseksi. Yksityisellä omistajalla tarkoitetaan tässä yhteydessä paitsi yksityisiä henkilöitä, myös yrityksiä tai muita yhteisöjä taikka kuntia ja seurakuntia.

Luonnonsuojelun toimivuusarvioinnin (SY 27/2010) mukaan määräaikaista rauhoittamista voidaan pitää ekosysteemiä heikentävänä joustavana keinona (Jäppinen ym. 2004, SY 733), joka parantaa mahdollisuutta löytää kulloiseenkin tilanteeseen sopiva suojelukeino. Joissakin tilanteissa määräaikainen sopimus voi olla ainoa keino tietyn alueen suojelemiseksi tai ekologisesti muutoin perusteltua.

Valtio voi luonnollisesti tehdä yksityisoikeudellisia, luonnonsuojeluun liittyviä sopimuksia ilman nimenomaista lain säännöstäkin. Ongelmana on tällöin, että ne eivät esimerkiksi omistusoikeuden vaihtuessa sido kolmatta osapuolta. Tämän vuoksi pykälän 2 momenttiin sisältyisi aiemman mukaisesti säännös, jonka mukaan sopimus olisi voimassa, vaikka alue siirtyisi uudelle omistajalle.

Yksityisen omistaman alueen määräaikaista rauhoittamista koskeva sopimus olisi julkisen vallan käyttöön liittyvä hallintosopimus, jota koskisivat hallintolain 3 §:n 2 momentin säännökset hyvän hallinnon perusteiden ja menettelyllisten oikeusturvavaatimusten noudattamisesta. Tällaista sopimusta koskevat riidat ratkaistaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 20 §:n mukaisesti hallintoriita-asiana.

Tiedot tämän lain mukaisista päätöksistä talletettaisiin lain 13 luvun mukaisesti luonnonsuojelun tietojärjestelmään. Selvyyden vuoksi tässä säädettäisiin lisäksi, että tieto määräaikaudesta rauhoitussopimuksesta on tallennettava myös kiinteistötietojärjestelmään.

49 § Kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännökset. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 13 §:ää, mutta sitä osin tarkennettaisiin. Pykälään sisältyisivät kansallispuistoja ja luonnonpuistoja koskevat rauhoitussäännökset. Voimassa olevan lain mukaisesti pykälän 1 momentissa ilmaistaisiin pääsääntö, jonka mukaan luontoa muuttava toiminta olisi kansallispuistossa ja luonnonpuistossa kielletty. Kiellon sisältö määriteltäisiin tarkemmin luettelemalla alueilla kielletyt toimet. Kiellettyä olisi rakennusten, rakennelmien tai teiden rakentaminen, maa-ainesten tai kaivoskivennäisten ottaminen ja maa- tai kallioperän vahingoittaminen, ojittaminen, sienien, puiden, pensaiden tai muiden kasvien tai niiden osien ottaminen taikka vahingoittaminen, luonnonvaraisten selkärankaisten eläinten pyydystäminen, tappaminen tai hätyyttäminen taikka niiden pesien hävittäminen, ja selkärangattomien eläinten pyydystäminen tai kerääminen. Luetteloon sisältyisi myös yleisluontoinen kieltö ryhtyä muihinkaan toimiin, jotka vaikuttavat epäedullisesti alueen luonnonoloihin, maisemaan, eliöläjien säilymiseen taikka alueen perustamistarkoitukseen. Säännöksessä mainituilla rakennuksilla ja rakennelmilla viitattaisiin erityisesti rakennusvalvontaa edellyttävään rakentamiseen.

Kieltämällä toimet, jotka vaikuttavat epäedullisesti alueen perustamistarkoitukseen, tarkennettaisiin voimassa olevaa sääntelyä niin, että rauhoitussäännöksillä turvattaisiin paitsi alueen perustamisen edellytyksenä olleita, 43 §:n 2 momentin mukaisia arvoja, myös alueen lain mukaista käyttöä siten kuin se on määritelty alueen perustamissäännöksessä sekä lain 44 §:n 2 momentissa (kansallispuisto) tai 45 §:n 2 momentissa (luonnonpuisto). Esimerkkinä kansallispuiston perustamistarkoitukseen epäedullisesti vaikuttavista toimista voidaan mainita kansallispuiston asemaa luonnonnähtävyytenä tai luontoharrastuksia häiritsevä toiminta, kuten häiritsevää melua aiheuttava lennokkien (drone) tai muiden laitteiden käyttö sekä muu yleisen järjestyksen häiritseminen tai turvallisuuden vaarantaminen.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeudesta kieltää tai rajoittaa liikkumista, leiriytymistä, maihinnousua sekä kulkuneuvon pitämistä luonnonsuojelualueella säädettäisiin 56 §:ssä.

50 § Poikkeukset kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännöksistä. Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan lain 14 §:ää, mutta siihen esitettäisiin eräitä muutoksia. Pykälään sisältyisivät poikkeukset 49 §:n yleisistä kielloista. Nämä poikkeukset määriteltäisiin suoraan säännöksessä, eivätkä siten edellyttäisi luonnonsuojelualueen hallinnasta vastaavan viranomaisen eli Metsähallituksen lupapäätöstä. Voimassa olevan lain mukaisesti sallittuja olisivat edellä 49 §:n estämättä sellaiset toimenpiteet, joita luonnonsuojelualueen asianmukainen hoito tai käyttö edellyttää ja jotka eivät vaaranna alueen perustamistarkoitusta. Toimenpiteet olisivat sallittuja, mikäli aluetta koskevat liikkumisrajoitukset eivät niitä estäisi. Poikkeukset olisivat sisältönsä pitkälle samanlaisia kuin voimassa olevaa luonnonsuojelulakiin sisällytetyt vastaavat säännökset. Minkin ja supikoiran pyydystäminen ja tappaminen, hirven ajo, haavoittuneen riistaeläimen lopettaminen sekä kuolleen riistaeläimen haltuunotto alueen ulkopuolella tapahtuvaan metsästyksen liittyvässä tilanteessa sallittaisiin kuitenkin jatkossa ilman Metsähallituksen poikkeuslupaa. Lisäksi sääntelyä laajennettaisiin koskemaan valkohäntäkauriin ajoa sekä haavoittuneen eläimen lopettamista.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan alueilla saisi ensinnäkin rakentaa, entistää ja kunnostaa alueen hoitoa, valvontaa, tutkimusta, yleisön opastamista ja kävijäturvallisuutta, retkeilyä ja alueeseen tutustumista varten tarpeellisia rakennuksia, rakennelmia ja polkuja. Kävijäturvallisuus lisättäisiin kohtaan uutena perusteena rakennusten, rakennelmien ja polkujen rakentamiselle. Se olisi tarpeen muun muassa luonnonsuojelualueiden lisääntyneen kävijäpaineen vuoksi.

Sellaisten rakennusten ja rakennelmien rakentamista, jotka ovat kansallispuiston hoidon ja käytön ohjauksen kannalta välttämättömiä, ei katsottaisi kielletyksi, mikäli siihen on Metsähallituksen suostumus. Esimerkiksi niillä suojelualueilla, joissa hirven metsästys olisi alueen perustamissääädöksessä sallittu, voitaisiin Metsähallituksen kanssa tarkemmin sovittavalla tavalla sallia ampumatornien tai -lavojen rakentaminen, sillä niiden käytöllä voidaan lisätä suojelualueen kävijäturvallisuutta.

Luettelon 2 kohdan mukaan olisi sallittua hoitaa ja kunnostaa luonnon- ja kulttuuriympäristöjä, perinneluontotyyppejä ja rakennusperintöä sekä ennallistamalla palauttaa heikentyneiden elinympäristöjen luontainen kehitys. Säännöstä on tarkennettu ottamalla mukaan kulttuuriympäristöt ja rakennusperintö sekä näiden kunnostaminen. Laissa aiemmin mainittu alueen luontaisen kehityksen palauttaminen on täsmennetty tarkoittamaan heikentyneiden elinympäristöjen luontaisen kehityksen palauttamista ennallistamalla. Muutokset ovat tarpeellisia, koska perustettaviin luonnonsuojelualueisiin sisältyy luonnonympäristöjen ohella usein myös arvokkaita kulttuuriympäristöjä sekä rakennusperintöä, joiden arvot tulee myös luonnonsuojelualueilla turvata, sekä elinympäristöjä, joiden ennallistaminen on tarpeen luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja edistämiseksi. Luonnonsuojelualueiden rakennusperintöön lukeutuvat muun muassa valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY), kaavoissa rakennusperintönä suojellut kohteet, alueiden aiempaan käyttöön liittyvät, esimerkiksi metsänvartijoiden asumuksina toimineet rakennukset sekä saariston luonnonsuojelualueille sijoittuvat vanhat majakat.

Luettelon 3 kohdan mukaan alueelle saisi rakentaa sellaisen tien, joka on tarpeen alueen opastustoiminnan kannalta, ja 4 kohdan mukaan sallittua olisi marjojen ja hyötysienien poimiminen. Hyötysienillä tarkoitettaisiin paitsi ruokasieniä, myös muun muassa värjäämiseen käytettäviä, muita kuin syötäviä sieniä. Puissa kasvavien kääpien ottaminen ei kuitenkaan olisi sallittua sen estämiseksi, ettei puita 49 §:n kiellon vastaisesti vahingoiteta. Luettelon 5 kohdan mukaan alueilla olisi sallittua kalastaa kalastuslain (379/2015) 7 §:ssä säädettyjen yleiskalastusoikeuksien mukaisesti.

Luettelon 6 kohdan mukaan olisi sallittua harjoittaa poronhoitoa poronhoitolain (848/1990) mukaisesti. Poronhoidon harjoittamiseen liittyvästä maastoliikenteestä säädetään maastoliikennelain (1710/1995) 4 §:n 2 momentin 3 kohdassa, jonka mukaan moottorikäyttöisellä ajoneuvolla liikkumiseen tai ajoneuvon pysäyttämiseen tai pysäköintiin ei tarvita lupaa poronhoitoon kuuluvissa töissä poronhoitolaissa tarkoitettulla poronhoitoalueella ja sen välittömässä läheisyydessä lumipeitteen aikana, eikä näihin töihin kuuluvissa välttämättömissä tehtävissä liikkumiseen lumettomassa maastossa.

Luettelon 7 kohdan mukaan olisi sallittua käyttää ja kunnostaa alueilla olevia teitä, yhdyskuntateknisiä rakenteita sekä näihin liittyviä laitteita. Voimassaolevassa laissa on mainittu sallittuina rakenteina sähkö-, kaapeli- ja puhelinlinjat, jotka sisältyisivät jatkossa sallittuihin yhdyskuntateknisiin rakenteisiin. Muita mahdollisesti sallittavia rakenteita ja laitteita voisi liittyä esimerkiksi tietoliikenne-, energia-, vesi- tai jätevesihuoltoon.

Luonnonsuojelualueilla olisi myös sallittua 8 kohdan mukaisesti kunnostaa merenkulun turvalaitteita ja vesistön kulkuväyliä sekä tehdä vähäisiä turvalaitteiden edellyttämiä raivauksia. Merenkulun turvalaitteilla tarkoitetaan vesiliikennelain (782/2019) 47 §:n mukaisesti kulkuväylän merkitsemistä tai muuten vesiliikenteen ohjaamista ja turvaamista varten vesialueelle tai rannalle sijoitettuja rakenteita ja laitteita, jotka voidaan edelleen jaotella kiinteisiin ja kelluviin turvalaitteisiin. Vesistön kulkuväylillä tarkoitetaan vesiliikennelain 3 §:ssä määriteltyjä yleisiä kulkuväyliä ja yksityisiä kulkuväyliä. Säännöksessä tarkoitettu vesistön kulkuväyliä kunnostaminen tarkoittaisi käytännössä muuta kunnostamista kuin vesilaissa tarkoitettua ruoppaamista,

jonka sallittavuudesta luonnonsuojelualueella säädettäisiin luonnonsuojelualan perustamis-säädöksessä. Suoraan lain nojalla sallittua olisivat lähinnä pienimuotoiset vesikulkuväylien rai-vaukset, esimerkiksi uppotukkien ja ruovikon poisto. Sallittua olisi myös 9 kohdan mukaisesti kartoittaa ja tehdä maanmittaustöitä.

Kohdat 10 ja 11 sisältäisivät eräitä metsästyksen liittyviä toimintoja. Ehdotuksen mukaan en-sinnäkin hirvenajo sekä myös valkohäntäkauriin ajo olisi sallittua siten kuin metsästyslaissa on säädetty. Säännös koskisi sekä tilannetta, jossa hirveä tai valkohäntäkaurista metsätetään luon-nonsuojelualueella, että ajoa luonnonsuojelualan ulkopuolella tapahtuvan metsästyksen yh-teydessä. Hirven- ja valkohäntäkauriin ajo käsittäisi, sen mukaan, mitä metsästyslaissa ja sen nojalla säädetään, sekä ilman koira-ajometsästyksen, että hirven tai valkohäntä-kauriin metsästyksen sallittavan koiran käytön. Metsästyksen yhteydessä tapahtuvaa valkohän-täkauriin ajoa voidaan pitää myös luonnonsuojelualueella tarpeellisenä voimakkaasti kasvavan valkohäntäkauriskannan kasvun pysäyttämiseksi ja säätelämiseksi. Toiseksi sallittua olisi ottaa haltuun luonnonsuojelualueelle kuollut riistaeläin tilanteessa, jossa se alueen ulkopuolella ta-pahtuvaan metsästyksen liittyen päätyy luonnonsuojelualueelle. Lisäksi luonnonsuojelualue-ella tai sen ulkopuolella tapahtuvaan metsästyksen liittyen silloin, kun haavoittunut riistaeläin siirtyy luonnonsuojelualueelle, olisi eläimen tarpeettoman kärsimyksen välttämiseksi tarpeen voida lopettaa haavoittunut riistaeläin myös suojelualueella, mukaan lukien mahdollisella liik-kumisrajoitusalueella. Tarve haavoittuneen eläimen lopettamiseen voisi liittyä myös muuhun tilanteeseen kuin metsästyksen, esimerkiksi eläimen loukkaantumiseen liikenneonnettomuu-dessa. Haavoittuneen eläimen jäljittämisestä luonnonsuojelualueella, tarpeesta tällaisen eläimen lopettamiseen sekä alueelle kuolleen riistaeläimen haltuunotosta tulisi ilmoittaa viipymättä Met-sähallitukselle, jotta perusteet haavoittuneen eläimen jäljitykseen ja lopettamiseen sekä kuolleen riistaeläimen haltuunottoon luonnonsuojelualueella voitaisiin tarvittaessa erävalvonnan yhtey-dessä todentaa. Menettelyllä voitaisiin lisäksi varmistaa tarpeellisten turvallisuusnäkökohtien huomioon ottaminen lopetettaessa eläintä luonnonsuojelualueella, jolla on vilkasta virkistys-käyttöä.

Vieraslajit uhkaavat luonnon monimuotoisuutta muun muassa kilpailemalla alkuperäisen lajis-ton kanssa resursseista, saalistamalla, levittämällä tauteja ja loisia, risteytymällä luonnossa al-kuperäisten lajien kanssa, kaventamalla alkuperäisen lajin elinalueita tai syrjäyttämällä lajin ko-konaan. Näitä haittoja torjutaan EU:n vieraslajiasetuksella (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus EU N:o 1143/2014) ja kansallisesti vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta anne-tulla lailla (1709/2015). Luonnonsuojelualueille vieraslajeista aiheutuvien haittojen torju-miseksi pykälän 3 momentissa säädettäisiin vieraslajilaissa tarkoitettuihin vieraslajeihin tai EU:n vieraslajiasetuksessa tarkoitettuihin haitallisiin vieraslajeihin kuuluvien kasvilajien pois-taminen luonnonsuojelualueelta sallituksi. Torjumisella tarkoitettaisiin poistamisen lisäksi muita erilaisia toimenpiteitä kasvilajin leviämisen rajoittamiseksi. Tällaisia lajeja ovat esimer-kiksi jättiputki, jättipalsami, kurturuusu ja komealupiini. Näiden verraten helposti tunnistetta-vien lajien esiintymien vähentäminen tai poistaminen edellyttää usein säännöllisesti toistettavia toimia.

Sallittua olisi myös minkin ja supikoiran pyydystäminen ja tappaminen metsästyslain 7 luvussa (Rauhoittamattoman eläimen pyydystäminen ja tappaminen) säädetyn mukaisesti. Minkin ja su-pikoiran pyynti edellyttäisi metsästysoikeuden haltijan tai maanomistajan lupaa ja mahdollis-taisi minkin ja supikoiran yksilöiden vähentämisen luonnonsuojelualueilla, joilla niitä tavataan. Nämä pienpedot voivat aiheuttaa merkittäviä vahinkoja suojeltaville linnuille, erityisesti kos-teikoilla ja saaristossa. Erityisesti linnustoltaan arvokkailla luonnonsuojelualueilla pyynnin tu-lisi olla suunnitelmallista, tehokasta ja pitkäjänteistä. Vieraslajien yksilöiden vähentäminen tu-lisi toteuttaa siten, ettei poiketa 72 §:ssä säädettyistä eläinlajien rauhoitussäännöksistä.

Pykälän 4 momentin mukaan kansallispuistossa ja luonnonpuistossa saataisiin tilanteen niin vaatiessa ryhtyä pelastustoiminnan, rajavalvonnan, ihmisiin tai eläimiin tarttuvien tautien torjunnan, eläinsuojelun tai kasvintuhoojien torjunnan edellyttämiin välttämättömiin toimenpiteisiin sekä kaataa naapurikiinteistölle ilmeistä vaaraa aiheuttavan puun. Toimenpiteet tulisi luonnonsuojelualueella toteuttaa siten, ettei niillä aiheutettaisi alueen perustamistarkoitukselle ja suojeluarvoille suurempaa haittaa, kuin on välttämätöntä. Säännös mahdollistaisi edellä mainittuihin tehtäviin liittyvän toiminnan suoraan lain nojalla ilman erillistä poikkeuslupaa, mikä olisi mainittujen tehtävien kiireellisen luonteen vuoksi tarpeen. Mainituista toimenpiteistä rajavalvonta sekä ihmisiin tai eläimiin tarttuvien tautien tai kasvintuhoojien torjunta olisivat luonteeltaan viranomaisten toimesta tai määräyksestä toteutettavaa toimintaa. Kasvintuhoojilla tarkoitettaisiin EU:n kasvinterveysasetuksessa ((EU) 2016/2031) ja kasvinterveyslaissa (1110/2019) tarkoitettuja kasvintuhoojia, jotka voivat olla kasveille tai kasvituotteille haitallisten taudinaiheuttajien, eläinten tai loiskasvien lajeja, kantoja tai biotyyppejä. Kasvintuhoojien torjunnan osalta välttämättömänä olisi pidettävä ainakin kasvinterveysasetuksessa tarkoitettujen unionikaranteenituhoojien torjumista. Unionikaranteenituhoojilla tarkoitetaan EU:n alueelle mahdollisesti kulkeutuvia, alueen luontaiseen lajistoon kuulumattomia kasvitauteja ja tuhoojia, joiden leviäminen unionin alueelle on pyrittävä estämään. Selvyyden vuoksi todettakoon, että metsätuhojen torjunnasta annettua lakia (1087/2013) ei sovelleta luonnonsuojelualueella. Metsätuhojen torjunnasta annetun lain soveltamisalaan kuuluvia metsätuhoja aiheuttavien hyönteisten ja muiden selkärangattomien eliöiden, sienten, bakteerien ja virusten osalta asia on ratkaistu siten, että luonnonsuojelualueelta ja muulta metsätuholain 21 §:ssä tarkoitettulta alueelta todennäköisesti levinneiden metsätuhojen aiheuttamat vahingot korvataan valtion varoista. Lähtökohtaisesti kyse olisi viranomaistoiminnasta. Toimenpiteiden tulisi olla suojelualueella kiireellisiä ja välttämättömiä. Lisäksi Natura 2000 -alueen kyseessä ollen on otettava huomioon, mitä luonnonsuojelulain 5 luvussa säädetään.

Perustettaessa luonnonsuojelualueita lähelle asutusta, muuta rakennettua omaisuutta tai tiestä voi muodostua usein tilanteita, jolloin yksittäisten puiden kaataminen on tarpeen omaisuuteen tai henkilöön kohdistuvan ilmeisen vahingon tai vaaran torjumiseksi. Vastaava toimintavelvollisuus voidaan johtaa myös pelastuslain (379/2011) 3 §:n yleisestä toimintavelvollisuudesta, mutta selvyyden vuoksi tarkentava säännös olisi syytä ottaa luonnonsuojelulakiin.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin lisäksi siitä, että Metsähallitus voisi pyynnöstä antaa virka-apua valtion viranomaiselle niiden laissa säädetyn kasvintuhoojiin tai ihmisiin tai eläimiin tarttuvien tautien torjuntaan liittyvän velvollisuuden toteuttamiseksi kansallispuistossa ja luonnonpuistossa. Valtion luonnonsuojelualueiden haltijaviranomaisena Metsähallituksella on parhaat edellytykset arvioida toimenpiteiden toteuttamistapoja suojelualueen perustamistarkoituksen kannalta sekä auttaa niiden toteuttamisessa.

Kaikki pykälän 1, 2 ja 3 momentissa mainitut toimenpiteet olisivat sallittuja kansallispuistoja ja luonnonpuistoja hoitavan Metsähallituksen toimeksiannosta tai lukuun toimittaessa sekä niihin muutoinkin oikeutetuille, mukaan lukien 1 momentin kohdissa 8 ja 9 sekä 4 momentissa mainittuja tehtäviä suorittaville viranomaisille ja näiden lukuun toimiville. Lähtökohtaisesti kaikille suojelualueen kävijöille sallittua olisi 1 momentin 3 kohdassa mainittu marjojen ja hyötysienien poimiminen, 4 kohdan mukainen kalastaminen sekä 9 kohdan kartoittaminen ja maanmittaus-työ. Selvyyden vuoksi todetaan, että oikeus 3 momentissa mainittuun vieraslajilaisissa tarkoitettujen tai haitallisiin vieraslajeihin luettavien kasvilajien poistamiseen olisi myös kansallis- ja luonnonpuistojen kävijöillä. Kyseessä olisi poikkeus 49 §:n 1 momentin 4 kohdan kiellosta ottaa taikka vahingoittaa kasveja tai niiden osia. Pykälän 3 momentissa tarkoitettujen kasvilajien poistaminen edellyttäisi kuitenkin varmuutta lajintuntemuksesta. Pykälän 2 momentissa mainittujen supikoiran ja minkin poistaminen edellyttäisi metsästyslain 7 luvun mukaisesti maanomistajan lupaa.

Pykälän 5 momentin mukaan Metsähallitus voisi, 1 momentin 6 kohdassa säädetyistä poiketen, lähinnä luonnontutkimukseen liittyvistä syistä rajoittaa porojen laiduntamista luonnonpuistossa. Laiduntamisen rajoitusalueet olisivat kuitenkin verraten pienialaisia, koska ne käytännössä edellyttävät alueen aitaamista.

Huomattavaa on, että tämän pykälän säännökset antavat oikeuden poiketa vain 49 §:n kielloista. Sen lisäksi on noudatettava, mitä muualla lainsäädännössä, esimerkiksi kalastuslaissa tai metsästyslaissa säädetään.

51 § Luvanvaraiset poikkeukset kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännöksistä. Pykälä osin vastaisi voimassa olevan lain 15 §:ää, mutta siihen esitettäisiin eräitä muutoksia. Pykälässä on lueteltu sellaiset yleiset poikkeukset kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännöksistä, jotka edellyttävät aina alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen eli Metsähallituksen lupaa. Poikkeukset olisivat sisällöltään pitkälle samanlaisia kuin voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin sisällytetyt vastaavat säännökset. Pykälään ehdotettavat muutokset koskisivat minkin ja supikoiran pyydystämistä ja tappamista, hirvenajoa, haavoittuneen eläimen lopettamista ja kuolleen riistaeläimen haltuunottoa suojelualueen ulkopuolella tapahtuvaan metsästyksen liittyen, joita koskeva sääntely siirrettäisiin edellä 50 §:ään ja sitä eräiltä osin täydennettäisiin. Lisäksi Metsähallituksen mahdollisuus myöntää lupa malminetsintään poistettaisiin kansallis- ja luonnonpuistojen osalta, ja valtion muiden luonnonsuojelualueiden osalta sen edellytyksiä tarkennettaisiin 52 §:n 5 momentissa. Lupa geologiseen tutkimukseen olisi kuitenkin edelleen mahdollista myöntää kaikilla valtion luonnonsuojelualueilla tietyin edellytyksin.

Pykälän 1 momentin luettelon 1 kohdan mukaan voitaisiin myöntää lupa tutkimusta tai muuta tieteellistä tarkoitusta tai opetusta varten tarpeelliseen eläinten pyydystämiseen tai tappamiseen tai sienien, kasvien tai niiden osien, eläinten pesien taikka kivennäisnäytteiden keräämiseen. Tutkimukseen myönnettävä lupa edellyttäisi tutkimussuunnitelmaa, mutta muu tieteellinen tarkoitus, kuten esimerkiksi lintujen rengastaminen, ei sellaista välttämättä edellyttäisi.

Luettelon 2 kohta mahdollistaisi eläinlajien yksilöiden lukumäärän vähentämisen silloin, kun kyseessä on vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetussa laissa tarkoitettu tai haitallinen vieraslaji. Nämä lajit ovat aina suojelun kannalta vahingollisia. Säännös mahdollistaisi myös muun liian runsaslukiseksi tai muutoin vahingolliseksi käyneen lajin yksilöiden vähentämisen. Säännös koskisi vakiintuneen käytännön mukaan tilanteita, joissa lajin yksilöiden vähentämisen tarvetta tarkastellaan luonnonsuojelualueen suojeluarvojen turvaamisen lähtökohdista käsin. Kohta vastaisi luonnonsuojelulain muutoksella 1710/2015 säädettyä, josta on ympäristövaliokunnan mietinnössä (YmVM 11/2010 vp) todettu seuraavasti: ”Sekä vieraslajien että erityisesti alkuperäisten eliölajien yksilöiden määrän vähentämistä harkittaessa lähtökohdina tulee olla aina kyseisen alueen suojelutavoitteista lähtevä tarve ja suojeluarvoille aiheutuva merkittävä haitta”. Eläinlajien yksilöiden vähentämiseen sovellettaisiin myös mitä metsästyslaissa ja sen nojalla säädetään. Vieraslajilaissa tarkoitettuihin tai haitallisiin vieraslajeihin luettavien kasvilajien sekä minkin ja supikoiran yksilöiden vähentämisestä säädettäisiin erikseen edellä 50 §:ssä.

Luettelon 3 kohta sallisi tietyin edellytyksin metsästyslain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettujen riistaeläinlajien yksilöiden poistamisen alueelta myös luonnonsuojelualueen ulkopuolisista tarpeista johtuen. Lupa voitaisiin antaa sellaisten riistaeläinlajien yksilöiden poistamiseen, jotka aiheuttavat ilmeisen uhan ihmisen turvallisuudelle tai uhkaavat aiheuttaa omaisuudelle merkittävää taloudellisesta vahinkoa. Käytännössä lainkohta tulisi sovellettavaksi lähinnä hirvieläinten liikenteelle aiheuttamien vahinkojen torjumisessa, harmaahylkeiden ammattikalastukselle aiheuttamien vahinkojen ehkäisemisessä, suurpetojen karja- tai porotaloudelle aiheuttamien va-

hinkojen rajoittamisessa sekä vaaraa aiheuttavien karhu- ja susiyksilöiden poistamisessa. Lainkohdassa tarkoitetun lupaharkinnan lisäksi asiassa tulee sovellettavaksi myös metsästyslain, mahdollisesti myös poliisilain mukainen lupaharkinta. Eläimen poistamisessa myös muut menetelmät kuin sen tappaminen olisivat lupaharkinnassa mahdollisia.

Luettelon 4 kohdan mukaan kansallispuistossa ja luonnonpuistossa voitaisiin kalastaa muutoinkin kuin kalastuslain 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Kalastuslain 7 §:ssä säädetään yleiskalastus-oikeuksista, jotka koskevat onkimista, pilkkimistä, silakan kalastamista yhdellä vavalla siimaan kiinnitetyillä pystysuunnassa liikuteltavilla koukuilla (niin sanottu silakkalitka) sekä viehekalastusta yhdellä vavalla. Kalastuslain 4 §:n 1 momentin 8 kohdan määritelmän mukaan viehekalastuksella tarkoitetaan muuta kalastamista yhdellä vavalla ja vieheellä kuin onkimista tai pilkkimistä, vetouistelua yhdellä vavalla, vieheellä ja painovieheellä sekä kelaongintaa.

Luettelon 5 kohdan mukaan sallittua olisi poronhoitoon liittyvien rakennusten ja rakennelmien rakentaminen. Tällaisia rakennelmia ovat esimerkiksi poronhoitolaissa tarkoitetut erotus- ja esteaidat sekä porotallit, kämpät ja muut tarvittavat huoltorakennukset. Kohdan 6 mukaan sallittua olisi ilma-aluksella laskeutuminen. Mahdollisuus laskeutua ilma-aluksella voisi liittyä esimerkiksi tutkimukseen tai poronhoitoon.

Luettelon 7 kohdan mukaan sallittua olisi entistää ja kunnostaa muitakin kuin 50 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja rakennuksia ja rakennelmia.

Pykälän 2 momentin mukaan Metsähallitus voisi jatkossa myöntää luvan geologiseen tutkimukseen, jos toiminta ei vaarantaisi alueen perustamistarkoitusta. Geologisten tutkimusten luvanvaraisuutta koskeva kohta siirrettäisiin siten voimassa olevan pykälän luettelon kohdasta 7 omaksi momentikseen. Lupaa hakiessa olisi tarpeen yksilöidä ja perustella toiminnan luonne geologisena tutkimuksena, koska voimassa olevasta 15 §:stä poiketen lupaa malmin etsintään ei enää voisi myöntää. Geologisella tutkimuksella tarkoitettaisiin sellaista tieteellistä tutkimusta ja kartoittamista, joka ei liittyisi elinkeinonharjoittamisena pidettävään malminetsintään tai muuhun kaivostoiminnan valmisteluun. Geologiset tutkimukset lisäävät luonnontieteellistä tietoa suojelualueen ominaisuuksista ja voivat siten olla tarpeellisia myös luonnonsuojelualueen hoidon näkökulmasta. Mikäli tutkimus ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta, olisi geologinen tutkimustoiminta lisäksi järjestettävä niin, ettei se aiheuta alueen lajeille, luontotyypeille, vesitaloudelle tai maisemalle vähäistä suurempaa haittaa. Geologisen tutkimustoiminnan järjestämisessä on lisäksi otettava huomioon tämän lain 6 §:n 2 momentissa säädetty kielto, jonka mukaan päätöksestä ei saa aiheutua vähäistä suurempaa heikennystä edellytyksiin harjoittaa saamelaiden kotiseutualueella perinteisiä saamelaiselinkeinoja tai muutoin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuria tai vastaavaa heikennystä kolttien elinolosuhteisiin tai mahdollisuuksiin harjoittaa kolttalaissa tarkoitettuja luontaiselinkeinoja koltta-alueella.

Samassa yhteydessä luonnonsuojelulaista poistettaisiin mahdollisuus etsiä malmeja kansallispuistoissa ja luonnonpuistoissa. Jatkossa Metsähallitus voisi myöntää luvan etsiä malmeja vain valtion muilla luonnonsuojelualueilla tietyin edellytyksiin, mistä säädettaisiin erikseen 52 §:n 5 momentissa. Valtion luonnonsuojelualueiden perustamisen tarkoituksena on lähtökohtaisesti arvokkaiden luontoarvojen suojelu tai muiden vastaavien tavoitteiden edistäminen. Esimerkiksi eduskunnan talousvaliokunta on kaivoslain muuttamiseen liittyvässä Kaivoslaki NYT -kansalaisaloitetta (KAA 7/2019 vp) koskevassa mietinnössään (TaVM 7/2020 vp) arvioinut kansalaisaloitteeseen sisältyvää tavoitetta rajata kaivostoiminnan ulkopuolelle arvokkaat luontoalueet. Talousvaliokunta piti lausunnossaan luonnonarvoiltaan korvaamattomien alueiden suojelua tärkeänä tavoitteena, todeten, että käynnissä olevan luonnonsuojelulainsäädännön uudistamishankkeen yhteydessä tulee arvioida luonnonsuojelulain suhdetta kaivostoimintaan ja ottaa tässä

yhteydessä huomioon kansalaisaloitteessa esiin tuodut näkökohdat, arvioida ehdotusten tarkoituksenmukaisuutta ja esittää tarkoituksenmukaisimpia ratkaisuja tavoitteiden toteuttamiseksi.

Myös kaivostoimintaan tähtäävällä malminetsinnällä voi olla huomattavaa vaikutusta suojeltujen alueiden luonnon tilaan ja vesitalouteen. Kansallispuistojen perustamisella pyritään paitsi luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen, myös tarjoamaan kansalaisille mahdollisuuksia luonnonkauneudesta nauttimiseen ja muidenkin luonnonelämysten kokemiseen. Luonnonpuistojen kohdalla pyritään turvaamaan etenkin alueen mahdollisimman luonnonmukainen kehitys, minkä vuoksi myös niiden virkistyskäyttöä on tarpeen rajoittaa. Näiden tavoitteiden toteutumisen turvaamiseksi on perusteltua kieltää malmien etsintä kansallis- ja luonnonpuistoissa. Valtion muiden luonnonsuojelualueiden osalta suojelun tarve vaihtelee osin enemmän ja alueiden rauhoitussäännökset voivat niiden perustamistarkoituksesta riippuen olla lievempiä kuin tiukasti suojeltujen kansallispuistojen ja luonnonpuistojen. Tämän vuoksi näillä alueilla olisi edelleen tämän lain 52 §:n 5 momentin mukaisesti mahdollista sallia Metsähallituksen luvalla myös malmien etsiminen, mikäli se ei vaarantaisi alueen perustamistarkoitusta tai muutoinkaan ollenaisesti heikentäisi alueen luonnonarvoja. Kaivostoiminta ei lähtökohtaisesti ilman lain 62 §:n mukaista luonnonsuojelun lakkauttamista ole luonnonsuojelun alueilla mahdollista.

Pykälän 3 momentin mukaan lupa annettaisiin määräaikaisena enintään kymmenen vuoden voimassaoloajalle. Säännös vastaa jo nykyisin noudatettua käytäntöä. Poikkeussäännöksiä on tulokittava suppeasti ja huomioiden myös poikkeuslupan myöntämiseen liittyvä välttämättömyysedellytys, on poikkeuslupien kesto syytä rajata ajallisesti. Mikäli poikkeuslupan tarve jatkuu kymmentä vuotta pidemmälle ajalle (esimerkiksi luonnontutkimukseen liittyvät pitkäaikaisseurannat), luvan voimassa oloa voitaisiin hakemuksesta uudella päätöksellä jatkaa.

Pykälän 4 momentin mukaan pykälässä tarkoitettuun lupaan voitaisiin liittää ehtoja, jotka voisivat sisältää ajallisia tai alueellisia rajoituksia tai toimia, joita hakijan olisi noudatettava toiminnasta suojelun arvoille aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi. Ehdotuksella lainsäädäntö saatettaisiin vastaamaan käytäntöä, jossa Metsähallituksen myöntämiin lupiin on jo nykyisellään sisällytetty ehtoja. Lupaehdoilla voitaisiin ohjata ja rajata luvanvaraista toimintaa niin, että voitaisiin varmistua, että toiminnasta ei aiheudu haittaa luonnonsuojelun alueen perustamistarkoitukselle eikä suojeltaville luontoarvoille. Ilman nimenomaista valtuutustakin poikkeuslupa voidaan myöntää myös osittaisena eli myös asettamalla siinä lupaehdoja, jotka liittyvät viranomaisen valvottavana olevaan yleiseen etuun (Similä 1997, s. 162, katso myös Mäenpää 1992, s. 223).

Pykälän 5 momentin mukaan lupaan perustuva oikeus voitaisiin siirtää toiselle ilmoittamalla siitä Metsähallitukselle. Luvan aikaisempi haltija vastaisi kaikista lupaan liittyvistä velvoitteista, kunnes hänen tilalleen olisi hakemuksesta hyväksytty toinen. Metsähallituksen tulisi ratkaista sille tehty oikeuden siirtoa koskeva ilmoitus hallintopäätöksellä, jonka antaminen tiedoksi tapahtuisi vastaavasti kuin lupapäätöksen antaminen tiedoksi.

52 § Valtion muun luonnonsuojelun alueen rauhoitussäännökset. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 17 a §:ää, johon esitettäisiin eräitä muutoksia. Koska valtion muut luonnonsuojelun alueet eivät välttämättä ole niin tiukan suojelun tarpeessa kuin kansallis- ja luonnonpuistot, voi niitä perustettaessa olla tarpeen säätää muistakin kuin 50–51 §:ssä mainituista poikkeuksista. Näitä luonnonsuojelun alueita koskien pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi valtuus säätää tietyistä poikkeuksista laissa olevista kielloista. Säännös vastaisi lailla 58/2011 säädettyä kuitenkin siten, että valtuutta säätää sallivista poikkeuksista täsmennettäisiin koskemaan valtioneuvoston lisäksi myös ympäristöministeriötä.

Mahdollisuus säätää poikkeuksia lain kielloista koskisi jatkossakin valtion muilla luonnonsuojelualueilla tapahtuvaa metsästystä. Ihmisen vaikutuksen luontoon tulisi luonnonsuojelualueilla olla mahdollisimman vähäinen, jolloin lajien välisiä suhteita ja eliölajien kantojen runsautta sääntelisivät ensisijaisesti vain luonnon omat prosessit. Metsästys, kuten myös kalastus, ovat kuitenkin luonnon käyttömuotoja, jotka hyvin suunniteltuina ja toteutettuina eivät välttämättä ole ristiriidassa luonnonsuojelualan suojelutavoitteen kanssa.

Metsästys olisi sallittu metsästyslain 8 §:n tarkoittamalle alueelle perustettavilla valtion muilla luonnonsuojelualueilla. Pohjois-Suomeen perustettavat luonnonsuojelualueet ovat usein laajoja, erämaisia alueita, joille ei useinkaan rakenneta retkeilyä palvelevia rakennuksia ja rakenteita. Metsästys ei siten yleensä ole ristiriidassa näiden alueiden muun käytön kanssa. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin kuitenkin tapauskohtaisesti säätää metsästystä koskevista rajoituksista varsinkin sellaisilla muilla luonnonsuojelualueilla, jotka sijaitsevat matkailu- tai muiden sellaisten keskusten läheisyydessä. Metsästyslain 8 §:n tarkoittamalla alueella kunnassa vakinaisesti asuvalla henkilöllä on oikeus metsästää kotikunnassaan valtion omistamilla alueilla. Valtioneuvosto voisi tietyin edellytyksin myös päättää, että metsästys metsästyslain 8 §:ssä tarkoitettulla alueella sijaitsevalla muulla valtion luonnonsuojelualueella olisi sallittu vain edellä mainituille henkilöille (paikallisille asukkaille).

Eteläisessä Suomessa luonnonsuojelualueet ovat pinta-alaltaan usein pienialaisia verrattuna Pohjois-Suomen vastaaviin alueisiin. Näillä luonnonsuojelualueilla on usein myös huomattavaa merkitystä paitsi ekologisesti myös ulkoilun ja virkistyksen kannalta. Näillä alueilla on siksi jatkossakin yleensä tarpeen säädellä metsästystä tarkemmin kuin metsästyslain 8 §:n tarkoittamilla alueilla. Pykälän 3 momentin mukaan luonnonsuojelualan perustamisasetuksella voitaisiin säätää metsästyksen sallimisesta, jos metsästys ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta tai aiheuta haittaa alueen muulle käytölle.

Perustettavilla valtion muilla luonnonsuojelualueilla metsästyksessä päätettäisiin siten edellä mainituista lähtökohdista käsin tapauskohtaisesti huomioon ottaen luonnonsuojelualan perustamistarkoitus, jokamiehenoikeudet sekä virkistys- ja luontoarvot. Metsästystä koskevat rajoitukset voisivat olla myös alueellisia, ajallisia tai kohdistua tiettyyn riistaeläinlajiin. Metsästyksen rajoittamiseksi yleisen turvallisuuden vuoksi voitaisiin toimia myös metsästyslain 23 §:ssä säädetyn mukaisesti, mitä mahdollisuutta Metsähallitus on jo nykyisellään käyttänyt tarvittaessa sekä luonnonsuojelualueilla että myös niiden ulkopuolella, esimerkiksi matkailukeskusten välittömässä läheisyydessä.

Selvyyden vuoksi todettaisiin, että pykälän 2 ja 3 momentti käsittelevät metsästystä, eikä 3 momentin viittaus lain 49 §:n 1 momentin 5 kohdan kieltoon kohdistuisi kalastukseen, josta säädetäisiin 50 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja 51 §:n 1 momentin 4 kohdassa.

Merialueille perustettaviin valtion luonnonsuojelualueisiin sisältyy monessa tapauksessa varsin laajoja yleisiä vesialueita. Lain 50 ja 51 §:ssä olevat kalastusta koskevat poikkeukset soveltuvat tilanteisiin, joissa on kyse valtion yksityisten vesialueiden kuulumisesta luonnonsuojelualueisiin. Yleisille vesialueille perustettaville luonnonsuojelualueille ei sitä vastoin ole tarpeen säätää kalastusta riippuvaksi Metsähallituksen luvasta tai yleensä rajoittaa sitä lähtökohtaisesti muutoinkaan. Pykälän 4 momentin säännöstä on täsmennetty lisäämällä vapaa-ajan ja kaupallista kalastusta talousvyöhykkeellä ja yleisillä vesialueilla meressä koskevan kalastuslain 8 §:n 1 momentin lisäksi myös viittaus kalastuslain 8 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan Metsähallitus voi vuokrata kaupalliselle kalastajalle Suomen talousvyöhykkeellä tai yleisellä vesialueella meressä olevan lohien tai taimenen pyyntipaikan. Valtioneuvostolla olisi kuitenkin mahdollisuus tiettyjen rajoitusten antamiseen, myös Suomen talousvyöhykkeelle tai yleiselle vesialueelle perustettavien valtion muiden luonnonsuojelualan osalta.

Luonnonsuojelulain 49 §:n mukaisesti kansallispuistossa, luonnonpuistossa ja valtion muulla luonnonsuojelualueella on kiellettyä ottaa maa-aineksia tai kaivosmineraaleja tai vahingoittaa maa- tai kallioperää taikka ryhtyä muihinkaan toimiin, jotka vaikuttavat epäedullisesti alueen luonnonoloihin, maisemaan, eliölajien säilymiseen taikka alueen perustamistarkoitukseen. Kansallispuistossa ja luonnonpuistossa ei jatkossa olisi mahdollista etsiä malmeja myöskään 51 §:ssä tarkoitetun Metsähallituksen myöntämän luvan nojalla. Tästä poiketen valtion muulla luonnonsuojelualueella Metsähallitus voisi kuitenkin tämän pykälän 5 momentin nojalla myöntää luvan myös malminetsintään. Lupa voitaisiin kuitenkin myöntää vain, mikäli toiminta ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta eikä aiheuta suojelun perusteena oleville lajeille tai luontotyypeille, vesitaloudelle, maisemalle taikka saamelaisten oikeuksille alkuperäiskansana vähäistä suurempaa haittaa. Haitallisten vaikutusten poistamiseksi ja hallitsemiseksi lupaan saadaan liittää ehtoja, jotka voivat sisältää esimerkiksi ajallisia tai alueellisia rajoituksia taikka muita toimia, joita hakijan tulee noudattaa suojeluarvoille aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi. Ehdot voisivat ajallisten rajoitteiden osalta koskea esimerkiksi tutkimustöiden suorittamisen rajaamista tiettyjen eliölajien pesimäkauden ulkopuolelle tai toteutettavaksi vain talviaikana. Toimenpiteisiin liittyvät ehdot voisivat koskeva muun muassa tutkimuspisteiden sijoittelua, sallittuja menetelmiä tai muita erityisedellytyksiä. Ehdotettavalla muutoksella tarkennettaisiin luvan myöntämisen edellytyksiä valtion muulla luonnonsuojelualueella.

Koska malmien etsinnällä voi olla vaikutusta suojeltujen alueiden luonnon tilaan ja vesitalouteen, momentissa säädetyt edellytykset luvan myöntämiselle ovat tarpeen. Esimerkiksi koneellisesti tehtävä maaperä- ja kallioperänäytteenotto edellyttää yleensä muun muassa ajourien ja malminetsintäalueiden puuston raivaamista koneiden kuljettamiseksi maastossa ja käyttämiseksi malminetsintäalueella, mikä voi vaikuttaa etenkin puustoisten luontotyyppien luonnotilaa heikentävästi. Syväkairaus sekä erityisesti tutkimuskaivannot ja -ojat voivat muuttaa alueen vesitaloutta ja heikentää muun muassa lähteiden ja pienvesien luonnotilaa. Koneiden kuljettaminen ja käyttäminen maastossa voi vaarantaa myös uhanalaisten kasvilajien esiintymistä, häiritä suurten petolintujen pesintää sekä johtaa ympäristövahinkoihin (muun muassa polttoainevuodot, tulipalo- ja muut onnettomuusriskit). Malminetsinnällä voi olla vaikutuksia myös suojelualan muuhun sallittuun käyttöön, kuten retkeilyyn ja poronhoitoon. Koska luonnonsuojelualan perustamisen tarkoituksena on arvokkaiden luontoarvojen suojelu, malminetsinnän edellytyksistä on tarpeen säätää aiempaa yksityiskohtaisemmin.

Puolustusvoimien käytössä on sellaisia alueita, joihin sisältyy luonnonsuojelullisesti hyvinkin arvokkaita osia. Mikäli tällaisia alueita perustetaan luonnonsuojelualueiksi, on lähtökohtana se, että puolustusvoimilla säilyisi mahdollisuus käyttää aluetta edelleen myös omaan toimintaansa. Tämän vuoksi pykälän 6 momentissa ehdotetaan, että puolustusvoimien koulutus- ja harjoitustoiminnan turvaamiseksi olisi mahdollista säätää poikkeus lain kielloista. Puolustusvoimien käyttö sovitettaisiin yhteen alueen suojelutavoitteiden kanssa. Valtuus koskisi lisäksi puolustusvoimien harjoitustoiminnan turvaamista luonnonsuojelualueeseen kuuluvilla merialueilla riippumatta siitä, onko puolustusvoimilla käyttöoikeutta näihin alueisiin.

Valtuus säätää muita poikkeuksia koskisi ensinnäkin lentoturvallisuuskäytökohtien huomioon ottamista, lentotoiminnan tai merenkulun turvalaitteiden sijoittamista ja kunnossapitoa sekä muita vastaavia viranomaisen toimenpiteitä, kuten esimerkiksi rajavalvontaa tai alueella harjoitettavaa tutkimustoimintaa. Poikkeuksia voitaisiin säätää myös koskien tien tai yhdyskuntateknisten rakenteiden rakentamista, ojien kaivamista tai vesikulkuväylien ruoppaamista sekä muita vastaavia toimenpiteitä. Lisäksi poikkeuksia voitaisiin säätää koskien saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteuttamisen kannalta välttämättömien rakennusten ja rakennelmien rakentamista. Myös näiden toimintojen osalta valtuussäännöksen soveltaminen tulisi harkittavaksi tapauskohtaisesti kunkin yksittäisen luonnonsuojelualan perustamisen yhteydessä. Kaikkien

poikkeusten säätämisen edellytyksenä olisi, että poikkeus ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta.

Voimassa olevan lain 17 ja 17 a §:n nojalla on annettu lukuisia asetuksia luonnonsuojelualueiden perustamisesta valtion alueilla eri puolilla Suomea. Pääasiassa eri luonnonsuojeluohjelmiin ja Natura 2000 -verkostoon kuuluvien sekä eräiden muiden valtiolle luonnonsuojelutarkoitukseen hankittujen alueiden perustamiseksi luonnonsuojelualueiksi koskevaa säädösvalmistelua on toteutettu maakunnallisina kokonaisuuksina. Tähän mennessä on annettu seuraavat säädökset: valtioneuvoston asetus hylkeidensuojelualueista 736/2001, valtioneuvoston ja ympäristöministeriön asetukset Varsinais-Suomen maakunnan luonnonsuojelualueista 214/2014 ja 215/2014, valtioneuvoston asetus Saimaan luonnonsuojelualueista 441/2014, valtioneuvoston asetus luonnonsuojelualueiden perustamiseksi eräille Suomussalmen ja Puolangan kunnissa sijaitseville valtion omistamille alueille 203/2014, valtioneuvoston asetus Kalevalapuiston luonnonsuojelualueista 204/2014, valtioneuvoston ja ympäristöministeriön asetukset Itä-Lapin luonnonsuojelualueista 646/2017 ja 647/2017, valtioneuvoston ja ympäristöministeriön asetukset Pohjois-Pohjanmaan maakunnan eteläosien luonnonsuojelualueista 644/2017 ja 645/2017, valtioneuvoston ja ympäristöministeriön asetukset Etelä-Savon maakunnan luonnonsuojelualueista 204/2019 ja 205/2019, valtioneuvoston ja ympäristöministeriön asetukset Etelä-Karjalan maakunnan luonnonsuojelualueista 1076/2019 ja 1077/2019, valtioneuvoston ja ympäristöministeriön asetukset Pohjois-Karjalan maakunnan luonnonsuojelualueista 140/2021 ja 141/2021 sekä valtioneuvoston ja ympäristöministeriön asetukset Uudenmaan luonnonsuojelualueista 332/2021 ja 333/2021. Säädösvalmistelu on tällä hetkellä käynnissä Kymenlaakson, Keski-Pohjanmaan, Oulun seudun ja Länsi-Lapin alueilla sekä Merenkurkussa.

53 § Yksityisen luonnonsuojelualan rauhoitusmääräykset. Pykälä osin vastaisi voimassa olevan lain 24 §:n 2 momentissa säädettyä, johon esitettäisiin eräitä muutoksia ja täsmennyksiä. Pykälässä säädettäisiin yksityisen luonnonsuojelualan rauhoitusmääräyksistä, mahdollisuudesta rajoittaa liikkumista tai mairinnousua yksityisellä luonnonsuojelualueella sekä luonnonsuojelun tehtävien toteuttamisesta yksityisillä luonnonsuojelualueilla. Pykälän 1 momentin mukaan yksityisen luonnonsuojelualan perustamispäätökseen olisi otettava tarpeelliset rauhoitusmääräykset alueen luonnon suojelemisesta ja tarvittaessa sen hoidosta. Rauhoitusmääräyksiä annettaessa pyrittäisiin suojelualueita koskevien säännösten selkeyden ja yhtenäisyyden vuoksi soveltuvin osin noudattamaan, mitä 49–51 §:ssä säädetään valtion luonnonsuojelualan rauhoitussäännöksistä. Koska myös yksityisillä luonnonsuojelualueilla voi esiintyä häirinnälle herkkiä eläin- tai kasvilajeja tai kulumiselle herkkiä luontotyyppisiä, sisältyisi pykälään säännös, jonka mukaan alueille voidaan määrätä liikkumis- tai mairinnousukieltoja tai -rajoituksia.

Pykälän 2 momentin mukaan perustettaessa yksityinen luonnonsuojelualue ilman maanomistajan suostumusta päätökseen otettavat rauhoitusmääräykset eivät saisi rajoittaa maankäyttöä enempää kuin aluetta koskevasta luonnonsuojeluohjelmasta tai Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojeluperusteista johtuu, ellei maanomistaja ole muuhun suostunut. Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojeluperusteilla tarkoitetaan niitä luontotyyppisiä ja lajeja, joiden vuoksi alue on otettu Natura 2000 -verkostoon. Alueen rajaus voisi vähäisessä määrin poiketa luonnonsuojeluohjelmasta tai Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen rajauksesta, mikäli tämä olisi tarpeen esimerkiksi kiinteistöteknisistä syistä. Maanomistajaa ja kuntaa olisi kuultava ennen päätöksen antamista. Rajoituksista aiheutuvan haitan korvaamista koskeva säännös sisältyy lakiehdotuksen 113 §:ään.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yksityisen luonnonsuojelualan rauhoitusmääräysten muuttamisesta käytettävästä menettelystä, joka olisi samankaltainen kuin yksityistä luonnonsuojelualuetta perustettaessa. Alueelle siis annettaisiin uusi perustamispäätös, joka sisältäisi alu-

etta koskevat, ajantasaistetut rauhoitusmääräykset ja mahdollisesti tarvittavat määräykset liikumis- ja maihinnousukielloista tai -rajoituksista. Maanomistajaa ja kuntaa kuultaisiin kuten yksityistä luonnonsuojelualuetta perustettaessa. Rauhoitusmääräysten muuttaminen voisi olla tarpeen esimerkiksi luontotyyppin tai lajin suojelutarpeen tai uhanalaisuusluokituksen muuttuessa. Rauhoitusmääräyksiä voisi myös olla tarpeen ajantasaistaa esimerkiksi teknisen kehityksen tai muun toimintaympäristön muutoksen vuoksi. Rauhoitusmääräysten lieventämisen osalta noudatettaisiin kuitenkin 61 §:ssä säädettyä menettelyä.

Pykälän 4 momentissa esitetään säädettäväksi, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja Metsähallitus voisivat maanomistajan suostumuksella alueen rauhoitusmääräysten estämättä toteuttaa yksityisen luonnonsuojelualan luonnonhoidon tehtäviä. Tehtäviä voitaisiin toteuttaa joko viranomaisten toimesta tai toimeksiannosta, jolloin toteuttaja voisi käytännössä olla Metsähallituksen tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ohella esimerkiksi luonnonhoitotehtäviin liittyviä palveluita tarjoava yritys, yhteisö tai myös maanomistaja itse. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tai Metsähallituksen toteuttamat luonnonhoitotehtävät eivät edellyttäisi alueen rauhoitusmääräyksistä poikkeamista koskevaa päätöstä, vaan ne sallittaisiin suoraan lain nojalla, mikäli tehtäviin on maanomistajan suostumus. Tehtävien tarkemmasta järjestelystä voitaisiin sopia esimerkiksi osana elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja Metsähallituksen tulosohjausta.

54 § Poikkeaminen yksityisen luonnonsuojelualan rauhoitusmääräyksistä. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 24 §:n 4 momentissa säädettyä, johon esitettäisiin eräitä täsmennyksiä. Pykälässä esitetään säädettäväksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle toimivalta myöntää yksittäistapauksessa lupa poiketa yksityistä luonnonsuojelualuetta koskevista rauhoitusmääräyksistä, jos poikkeaminen ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta ja on tarpeen alueen hoidon, käytön tai olemassa olevien yhdyskuntateknisten rakenteiden tai niihin liittyvien laitteiden kunnostamisen taikka tutkimuksen kannalta. Lupaa ei kuitenkaan tarvittaisi, mikäli toimintaa ei olisi alueen rauhoitusmääräyksissä kielletty. Tällaista toimintaa ovat muun muassa luonnontilan havainnointiin perustuvat tutkimukset, joihin ei liity eläinten pyydystämistä tai häytyttämistä, kuten linnustolaskennat, tai vesinäytteiden ottaminen, johon ei liity maaperään tai vesistöjen pohjaan kajoamista, ja joihin liittyvä liikkuminen tapahtuisi jokamiehenoidella. Alueen hoidolla tarkoitettaisiin luonnon- ja kulttuuriympäristöjen, perinneluontotyyppien ja rakennusperinnön hoitoa ja kunnostamista sekä heikentyneiden elinympäristöjen luontaisen kehityksen palauttamista ennallistamalla. Yhdyskuntateknisten rakenteiden ja niihin liittyvien laitteiden kunnostaminen sisältäisi erilaiset rakenteiden ja laitteiden huolto- ja kunnossapitotyöt sekä myös rakenteiden ja laitteiden purkamisen.

Yksityisten luonnonsuojelualan alueiden rauhoitusmääräyksiä ja alueiden sallittua käyttöä ei ole määritetty lain tasolla, vaan rauhoitusmääräykset on annettu alueiden perustamispäätöksissä, ja niissä on vaihtelua muun muassa päätösten antamisajankohdasta, alueen sijainnista ja toteutettavasta luonnonsuojeluohjelmasta johtuen. Rauhoitusmääräyksissä otetaan tyypillisesti kantaa tiettyihin maankäytön ja luonnon käytön muotoihin, mutta ne eivät sääntele toimintaa alueilla yhtä kattavasti kuin mitä valtion luonnonsuojelualueista on 49–51 §:ssä säädetty. Siten myöskään sellaista alueiden käyttöä, joka tulisi sallia myöntämällä poikkeus rauhoitusmääräyksistä, ei voida tyhjentävästi määritellä (valtion luonnonsuojelualueita koskevan 51 §:n tapaan). Alueen käytöllä tarkoitettaisiin tässä luonnonsuojelualan rauhoitusmääräysten mukaisen käytön lisäksi sellaisia luonnonsuojelualan käyttömuotoja, joiden sallittavuutta ei ole määritetty alueen perustamispäätöksessä, ja jotka eivät aiheuta haittaa alueen suojelun perusteena oleville luontoarvoille. Poikkeamisen sallittavuus tulisi arvioida luonnonsuojelullisin perustein. Poikkeusluvan lisäksi toimenpiteille tulisi yleensä olla maanomistajan suostumus, ellei alueen rauhoitusmääräyksistä muuta johdu.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettu oikeus voitaisiin siirtää toiselle ilmoittamalla siitä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Luvan aikaisempi haltija vastaisi kaikista lupaan liittyvistä velvoitteista, kunnes hänen tilalleen olisi hakemuksesta hyväksytty toinen. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulisi ratkaista sille tehty oikeuden siirtoa koskeva ilmoitus hallintopäätöksellä, jonka antaminen tiedoksi tapahtuisi vastaavasti kuin lupapäätöksen antaminen tiedoksi.

Joidenkin yksityisten luonnonsuojelualueiden rauhoitusmääräyksissä on tietty toiminto sallittu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hyväksymän suunnitelman mukaisesti. Tällainen hyväksyntä voitaisiin antaa esimerkiksi lausunnolla.

55 § Eräiden oikeuksien turvaaminen. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 16 ja 71 §:ssä säädettyä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta turvata saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset perustettaessa valtion luonnonsuojelualueita Saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:n mukaiselle saamelaisten kotiseutualueelle. Luonnonsuojelualuetta perustettaessa olisi sen suojelun erityiset tavoitteet ja kansallispuistossa myös alueella kävijöiden edut otettava asianmukaisella tavalla huomioon. Pykälän 1 momentin säännös täydentäisi perustuslain 17 §:n 3 momentin säännöstä saamelaisten oikeudesta alkuperäiskansana omaan kieleen ja kulttuuriin.

Perustuslain säännöksen turvaamaan saamelaisten kulttuurimuotoon lasketaan kuuluvaksi saamelaisten perinteiset elinkeinot, poronhoito, kalastus, metsästys, keräily sekä saamen käsityöt (duodji). Perustettaessa valtion luonnonsuojelualueita saamelaisten kotiseutualueelle on pyritty siihen, että erityisesti perinteisen saamelaisporonhoidon harjoittamisen edellytykset tulisivat turvatuksi. Ylä-Lappiin perustetut laajat kansallis- ja luonnonpuistot, muut luonnonsuojelualueet sekä erämaa-alueet kattavat valtaosan, yli 80 % saamelaisten kotiseutualueen pinta-alasta. Nämä alueet ovat jo tällä hetkellä sellaisen sääntelyn piirissä, joka turvaa varsin tehokkaasti porolaitumien säilymistä kilpailevalta maankäytöltä, kuten metsänhakuilta, kaivostoiminnalta ja vesivoiman tuotannolta. Alueilla on laajuutensa ja tietttömyytensä vuoksi huomattavaa merkitystä porolaidunten yhtenäisyyden, määrän sekä myös niiden häiriöttömyyden kannalta. Poronhoidon kanssa kilpaileva maankäyttömuoto näillä alueilla on matkailu. Tähän liittyen varsinkin tietyt maastossa liikkumisen muodot, kuten moottorikelkkailu ja koiravaljakoilla ajaminen, ovat suurin haaste suhteessa poronhoitoon.

Pykälän mukaan oikeuksien turvaamisessa olisi samalla otettava huomioon alueiden suojelun erityiset tavoitteet ja kansallispuistoissa myös alueella kävijät. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kalastusta ja metsästystä voi erityisistä syistä olla tarpeen rajoittaa myös Ylä-Lappiin perustettavilla luonnonsuojelualueilla. Näistä säädettäisiin tapauskohtaisesti kunkin yksittäisen kansallis- tai luonnonpuiston perustamislain käsittelyn yhteydessä. Esimerkiksi laki Pallas-Ylästunturin kansallispuistosta turvaa tehokkaasti porolaitumien säilymisen muulta kilpailevalta maankäytöltä puiston alueella. Samalla on puiston tiettyjä alueita koskien säädetty luonnonsuojelulakia pidemmälle menevistä kalastusta koskevista rajoituksista ja toisaalta tietyillä alueilla annettu luonnonsuojelulakia väljempiä kalastussäännöksiä. Metsästys on puolestaan säädetty sallituksi paikallisille asukkaille lukuun ottamatta kansallispuiston niitä osia, joille retkeilijöitä ja muita alueella kävijöitä erityisesti ohjataan.

Lakiesityksellä ei puututtaisi Saamelaiskäräjistä annetun lain sisältöön. Siten muun muassa lain 9 §:n mukainen neuvottelovelvoite koskee edelleen luonnonsuojeluviranomaisia pykälässä tarkoitetuissa asioissa saamelaisten kotiseutualueella. Kun pykälässä turvataan saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytyksiä sallimalla luonnonsuojelualueilla tiettyjä toimintoja, tämä ei sulje pois sitä, etteivätkö myös muut paikalliset asukkaat olisi muilla perusteilla oikeutettuja

samoihin toimiin. Säännös ei muuttaisi nykytilaa, mutta se huomioi saamelaisten aseman alkuperäiskansana.

Pykälän 2 momenttiin sisältyy periaate kuntalaisten metsästyoikeuksien huomioimisesta niissä tilanteissa, kun kansallispuistoja perustetaan metsästyslain 8 §:n tarkoittamalle, niin sanotun vapaan metsästyoikeuden alueelle. Siten Pohjois-Suomeen perustettavien uusien kansallispuistojen perustamissääädöksissä on tarkoitus turvata erityisesti paikallisten asukkaiden oikeuksien säilymistä. Näistä poronhoito ja kalastus on jo olevien poikkeussäännösten nojalla sallittu yleisesti kansallispuistossa. Metsästystä koskeva edellä mainittu periaate tulee otettavaksi huomioon, kun eduskunta tapauskohtaisesti päättää uusien kansallispuistojen perustamisesta Pohjois-Suomeen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin luonnonsuojelualueeseen ennen rauhoitusta kohdistuvista niin sanotuista saavutetuista oikeuksista. Nämä oikeudet olisivat lähtökohtaisesti voimassa alueen rauhoituksesta huolimatta. Säännös vastaa voimassa olevan lain 71 §:stä ilmenevää periaatetta eikä ehdotus siten toisi muutosta aiempaan tilanteeseen. Pykälässä tarkoitettu oikeus voitaisiin lunastaa valtiolle, joko samassa yhteydessä, kun alue lunastustoimin hankitaan valtiolle, tai erikseen siten kuin laissa säädetään. Lunastamisen tarpeellisuus riippuu aina alueen suojelutavoitteista ja aluetta rasittavan oikeuden luonteesta. Määrätyissä tapauksissa oikeuden käyttäminen ei häiritse suojelutavoitteita, mutta toisissa kyllä. Säännöstä voitaisiin soveltaa esimerkiksi alueen luonnontilaa heikentävien kulkuoikeuksien (tieoikeuksien) tai maanvuokrasopimuksilla annettujen oikeuksien lunastamiseen valtiolle. Luonnonsuojelualuetta perustettaessa tai säännöksen tarkoittamaa rajauspäättöstä tehtäessä alueeseen kohdistuva erityinen oikeus tulisi pyrkiä sovittamaan yhteen alueen luonnonsuojelutavoitteiden turvaamisen kanssa. Lunastusoikeuden käyttöä voitaisiin harkita tapauksissa, joissa alueeseen kohdistuvan erityisen oikeuden sijoittamista tai siirtämistä ei voitaisi muuten järjestää niin, että alueen suojeluarvot voitaisiin turvata.

56 § Liikkumisen rajoittaminen. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 18 §:ää, johon esitettäisiin eräitä täsmennyksiä. Pykälän 1 momentin mukaan luonnonpuistossa liikkuminen olisi kiellettyä muualla kuin erikseen osoitetuilla teillä, poluilla ja alueilla. Metsähallitus voisi kuitenkin sallia liikkumisen muuallakin. Säännös vastaa voimassa olevaa, luonnonpuistojen osalta noudatettua käytäntöä.

Pykälän 2 momenttiin sisältyisivät säännökset mahdollisuudesta kieltää tai rajoittaa liikkumista, leiriytymistä, mairinnousua sekä veneen, laivan tai muun kulkuneuvon pitämistä luonnonsuojelualueilla sekä kieltoja ja rajoituksia koskevista poikkeuksista. Kansallispuistot, samoin kuin useat muut luonnonsuojelualueet, on tarkoitettu yleisiksi luonnonnähtävyyksiksi ja siten palvelamaan myös yleistä luonnonharrastusta ja luonnontuntemuksen lisäämistä. Tämän vuoksi jokamiehenoikeuksien rajoittaminen näillä alueilla voisi tulla kysymykseen vain poikkeuksellisesti. Tällainen tilanne on kuitenkin olemassa esimerkiksi silloin, kun liikkumisen rajoittaminen on välttämätöntä tietyn eläinlajin pesimärauhan tai oleskelun turvaamiseksi tai kasvilajin tai luontotyypin säilymiseksi. Tämän vuoksi ehdotetaan, että kansallispuistoissa ja muilla luonnonsuojelualueilla voitaisiin perustamispäätöksessä tai järjestyssäännössä tietyllä alueella kieltää tai rajoittaa eräitä muutoin sallittuja toimenpiteitä. Jokamiehenoikeuksiin kuuluvaa liikkumista ja saariin mairinnousua koskevan kiellon tai rajoituksen edellytyksenä olisi aina, että se on välttämätöntä alueen eliölajien tai luontotyyppien säilyttämiselle. Säännöstä tarkennettaisiin mainitsemalla eliölajit ja luontotyypit, joista viimeksi mainittujen turvaaminen ei aiemmin ollut liikkumisrajoituksin mahdollista. Kielto- ja rajoitusalueet olisivat joka tapauksessa suhteellisen pienialaisia. Säännös vastaa näistä osin nykyisin noudatettua käytäntöä.

Pykälän 3 momentin mukaan Metsähallitus saisi antaa luvan poiketa 2 momentissa tarkoitettusta kiellosta tai rajoituksesta. Lupa voitaisiin myöntää, mikäli poikkeamisen tarve liittyisi toimintaan, joka tukee luonnonsuojelun perustamistarkoitusta, tai mikäli lupa olisi tarpeen muun laissa sallitun toiminnan toteuttamiseksi kiellosta tai rajoitusalueella. Luvan myöntämisen edellytyksenä olisi, että luonnonsuojelun perustamistarkoitusta ei vaarannu, eikä rajoituksesta tai kiellosta poikkeamisesta ole haittaa luonnonsuojelun muulle sallitulle käytölle. Tätä käytäntöä on jo aiemmin vakiintuneesti noudatettu, mutta selvyyden vuoksi se esitetään kirjattavaksi lakiin.

Mikäli tietty toiminta, kuten poronhoito tai tietyn viranomaistehtävän hoitaminen on luonnonsuojelussa sallittua, on selvää, että myös tähän toimintaan liittyvä liikkuminen on siihen oikeutetuille sallittua säännöksen kiellosta riippumatta. Sama koskee paikallisille asukkaille eräissä luonnonsuojelussa annettuja, luonnonsuojelun käyttöön liittyviä oikeuksia. Tästä otettaisiin selventävä säännös pykälän 4 momenttiin.

Ehdotetut liikkumisen rajoittamista koskevat säännökset korvaisivat myös vanhojen valtion luonnonsuojelun osalta niiden perustamissääöksissä mahdollisesti olevat liikkumisen rajoittamista koskevat erityissäännökset.

57 § Luonnonsuojelun hoito- ja käyttösuunnitelma. Pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelun hoito- ja käyttösuunnitelmasta kuten voimassa olevan lain 19 §:ssä, sääntelyä osin täsmentäen ja laajentaen. Pykälän säännökset koskevat hoito- ja käyttösuunnitelmaa, jolla tarkoitetaan vakiintuneen käytännön mukaan strategista kokonaissuunnitelmaa, jossa määritellään luonnonsuojelun perustamistarkoituksen ja muiden lakisääteisten velvoitteiden sekä alueen kehittämisen vuoksi tarpeelliset tavoitteet ja toimenpiteet. Luonnonsuojelulle voidaan laatia myös muita suunnitelmia, kuten hoitosuunnitelmia luonnonsuojelun tai ennallistamisen toteuttamiseksi, tai palveluvarustuksen rakentamisen toimenpidesuunnitelmia. Näistä ei kuitenkaan säädettäisi lain tasolla.

Pykälän 1 momentti koskisi hoito- ja käyttösuunnitelman laatimista valtion luonnonsuojelun alueilla. Momentin mukaan kansallispuiston hoidon ja käytön järjestämistä varten olisi laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma, jossa määritellään toimenpiteet puiston perustamistavoitteiden toteuttamiseksi. Hoito- ja käyttösuunnitelma voitaisiin laatia myös luonnonsuojelulle ja valtion muulle luonnonsuojelun alueelle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelussa noudatettavasta menettelystä. Metsähallituksen tulisi hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelussa varmistaa riittävä vuorovaikutus alueen eri käyttäjäryhmien kanssa. Näitä ovat muun muassa kunnat, matkailuyrittäjät, metsästäjät, kalastajat, poronhoitajat, suojelu- ja virkistysjärjestöt, viranomaiset ja paikalliset asukkaat. Menettelyllä varmistettaisiin, että hoidon ja käytön suunnittelussa otetaan asianmukaisesti huomioon luonnonsuojelun monimuotoisuuden suojelun ja aluetta koskevien suojeluohjelmien tavoitteet, luonnonsuojelun perustamistarkoitusta ja muut lainsäädännössä määritellyt luonnonsuojelun käyttöön liittyvät seikat sekä muu tarpeellinen luonnonsuojelun ja suojelun kehittäminen liittyvä ohjaus. Saamelaisien kotiseutualueella hoito- ja käyttösuunnitelma laadittaisiin vuorovaikutuksessa asianomaisten saamelaisyhteisöjen ja yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa siten, että saamelaisperinteinen tieto huomioitaisiin osana suunnittelun tietoaineistoa.

Suomi on ratifioinut biodiversiteettisopimuksen vuonna 1994. Sopimuksen tarkoituksena on turvata luonnonsuojelun monimuotoisuuden säilyminen, luonnonsuojelun kestävä käyttö sekä geenivarojen käytöstä saadun hyödyn oikeudenmukainen ja tasapuolinen jako. Sopimus tunnustaa al-

kuperäiskansojen läheisen ja perinteisen riippuvuuden biologisista luonnonvaroista sekä alkuperäiskansojen perinteisen tiedon merkityksen luonnon monimuotoisuuden suojelulle. Erityisesti sopimuksen artikkelit 8 (j) ja 10 (c) käsittelevät alkuperäiskansojen perinteistä tietoa, käytänteitä ja innovaatioita. Niiden mukaan kunkin sopimusosavaltion tulee kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti kunnioittaa, suojella ja ylläpitää alkuperäiskansojen ja paikallisten yhteisöjen sellaista tietämystä, keksintöjä ja käytäntöä, joka sisältyy biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön kannalta merkityksellisiin perinteisiin elämänmuotoihin sekä suojella ja rohkaista biologisten resurssien perinteistä käyttöä vanhojen kulttuurien käytännön mukaisesti.

Suomessa alkuperäiskansoja ja paikallisyhteisöjä käsittelevät artikkelit koskevat saamelaisia. Sopimus velvoittaa Suomea turvaamaan saamelaisten luonnon monimuotoisuuteen liittyvän perinteisen tiedon, käytänteet ja innovaatiot sekä perinteisten luonnonkäyttötapojen säilymisen. Vakiintuneessa oikeuskäytännössä saamelaisten perinteisinä elinkeinoina pidetään poronhoitoa, kalastusta, metsästystä, keräilyä sekä saamen käsitöitä (duodji).

Saamelaisten luonnon monimuotoisuuteen liittyvä tieto on luonteeltaan käytännönläheistä ja ilmenee erityisesti saamen kielessä, ympäristösuhteessa ja elinkeinoissa. Ympäristöministeriön asettama Artikla 8 (j) -työryhmä on laatinut yleisen määritelmän saamelaisten luonnon monimuotoisuuteen liittyvästä perinteisestä tiedosta: ”Saamelainen luonnon monimuotoisuuteen liittyvä perinteinen tieto ilmenee saamelaisessa luonnonkäytössä ja perinteisten saamelaiselinkeinojen harjoittamisessa eli poronhoidossa, kalastuksessa, metsästyksessä, keräilyssä ja käsityössä sekä luontosuhteessa. Tieto välittyy saamen kielen luontoon, maastoon, sähän, poronhoitoon, käsitöihin, pyyntiin ja kalastukseen liittyvässä terminologiassa sekä saamenkielisisä paikannimissä. Perinteistä tietoa siirretään tietoisien opettamisen, vanhemmilta sukupolvilta saadun mallin, joikujen ja suullisen kertomaperinteen kautta sekä poronhoito-, kalastus-, keräily-, käsityö- ja metsästyskäytänteissä”. Saamelaisten perinteinen luonnonkäyttö perustuu saamelaiseen arvomaailmaan, sosiaaliseen järjestelmään ja tapaoikeuteen. Luonnonkäyttö on erilaista eri saamelaiselinkeinoissa. Luonnonkäyttö riippuu myös maantieteellisistä ja luonnon olosuhteista.

Vapaaehtoiset Akwé: Kon -ohjeet on hyväksytty biodiversiteettisopimuksen seitsemännessä osapuolikokouksessa. Ohjeet ovat osa biodiversiteettisopimuksen toimeenpanoa. Akwé: Kon -ohjeiden tarkoituksena on turvata luonnon monimuotoisuuden, alkuperäiskansojen luontosuhteen sekä perinteisen tiedon säilyminen, sekä turvata alkuperäiskansan täysipainoinen osallistuminen hankkeiden ja suunnitelmien kaikkiin vaiheisiin, mukaan lukien valmisteluun, vaikutusten arviointiin sekä päätöksentekoon, toimeenpanoon ja seurantaan. Akwé: Kon -ohjeet ovat menettelytapa, jota tulisi noudattaa suhteessa kansalliseen lainsäädäntöön, kansainvälisen oikeuden ja muiden kansainvälisten velvoitteiden kanssa yhdenmukaisella tavalla, alueen olosuhteisiin soveltuvalla tavalla sekä siten, ettei luonnon monimuotoisuutta vaaranneta.

Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisten kotiseutualueella toteutettavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Akwé: Kon -ohjeita noudattamalla voidaan merkittävästi edistää biodiversiteettisopimuksen tavoitteiden toteutumista, sillä alkuperäiskansa voi osallistua itseään koskevien tai heihin vaikuttavien hankkeiden tai suunnitelmien kaikkiin vaiheisiin, ja siten perinteinen tieto, innovaatiot ja käytänteet voidaan ottaa osaksi suunnitteluprosessia ja hankkeiden ja suunnitelmien haitalliset vaikutukset alkuperäiskansalle tunnistaa ja ottaa asianmukaisesti huomioon päätöksenteossa.

Nyt käytössä olevan Akwé:Kon -ohjeen mukaan Saamelaiskäräjät tekee ehdotuksen Metsähallitukselle kuhunkin hoito- ja käyttösuunnitelman laadintaan nimettävästä paikallisesta työryhmästä. Suunnittelutarpeen ilmetessä käynnistetään ennakkoneuvottelu. Ennakkoneuvottelussa Saamelaiskäräjät, kolttalaueella lisäksi Kolttien kyläkokous ja Metsähallitus sopivat alustavasti toiminnan tavoitteista, Akwé:Kon -prosessin sisällöstä ja sen käynnistämisestä sekä Akwé:Kon -prosessille varattavista resursseista ja työlle asetettavasta aikataulusta, joita voidaan tarvittaessa tarkentaa työn edetessä. Ennakkoneuvottelussa sovitaan myös suunnittelun tueksi laadittavista selvityksistä. Metsähallitus toimittaa ennakkoneuvottelua varten osallistujille tiedot keskeisistä suunnittelukysymyksistä sekä esitykset resursseista ja aikataulusta. Ennakkoneuvottelusta laaditaan pöytäkirja, josta tulee käydä muun muassa ilmi mistä asioista on saavutettu yhteisymmärrys, mistä vielä neuvotellaan ja mistä ei ole mahdollista saavuttaa yhteisymmärrystä.

Perinteiseen tietoon voi sisältyä asioita ja arvoja, jotka ovat luonteeltaan yksityisiä ja joita ei haluta antaa ulkopuolisille. Ne voivat liittyä esimerkiksi henkisen kulttuurin kannalta tärkeisiin paikkoihin, joilla on merkitystä yli sukupolvien välittyvien muistojen vuoksi. Tämän vuoksi perinteisen tiedon hankkimisessa ja hyödyntämisessä noudatettaisiin vapaan ennakkotietoon perustuvan suostumuksen periaatetta (FPIC, Free, Prior and Informed Consent), jonka mukaan saamelaisella paikallisyhteisöllä olisi oikeus harkita vapaasti, ilman velvoitteita, antaako se perinnettietoa hyödynnettäväksi osana hoito- ja käyttösuunnitelman tietoaineistoa. Osallistumisen ja neuvottelujen olisi tapahduttava hyvissä ajoin päätöksentekoa edeltävissä vaiheissa. Paikallisyhteisölle tulisi tarkoin kertoa, mihin sen luovuttamaa tietoa käytettäisiin ja kuinka julkista se olisi. Paikallisyhteisö voisi päättää olla antamatta tietoa, jos se niin harkitsee.

Ehdotuksen mukaan kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistamismenettelystä luovuttaisiin. Kansallispuistot ovat yleisiksi nähtävyyksiksi tarkoitettuja luonnonsuojelualueita, joihin on tarkoitus ohjata yleisöä ja rakentaa tätä varten asianmukainen palveluvarustus. Kansallispuistoihin kohdistuu usein myös erilaisia keskenään ainakin jossain määrin kilpailevia, luonnon käyttöön liittyviä toimintoja, ja puistojen hoidon ja käytön suunnittelu on usein varsin vaativa tehtävä. Luonnonsuojelualueiden hoidon määrärahoista merkittävä osa kohdistetaan kansallispuistojen kehittämiseen. Vaikka nykyisestä vahvistamismenettelystä luovuttaisiin, olisi näistä syistä edelleen perusteltua, että kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmasta pyydetäisiin 2 momentin mukaisesti suunnitelmaa valmisteltaessa ympäristöministeriön lausunto. Hoito- ja käyttösuunnitelman kansallispuistolle, luonnonpuistolle ja muulle valtion luonnonsuojelualueelle laatisi ja hyväksyisi Metsähallitus.

Pykälään lisättäisiin uusi kolmas momentti, jonka mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi hyväksyä hoito- ja käyttösuunnitelman yksityiselle luonnonsuojelualueelle, mikäli suunnitelmalle on maanomistajan suostumus. Tällainen hyväksyntä voitaisiin antaa esimerkiksi lausunnolla. Yksityisten luonnonsuojelualueiden merkitys muun muassa yleisen luonnon virkistyskäytön ja luontoharrastuksen kohteena ei yleensä ole yhtä suuri kuin kansallispuistoissa, joten yksityisen luonnonsuojelualan hoito- ja käyttösuunnitelmaan liittyen ei säädettäisi erikseen esimerkiksi vuorovaikutuksesta suunnittelussa tai lausuntomenettelystä. Myös yksityisen luonnonsuojelualan hoito- ja käyttösuunnitelma tulisi kuitenkin laatia noudattaen tarvittavissa määrin avointa ja vuorovaikutteista menettelyä. Yksityisiä luonnonsuojelualueita voisi myös sisältyä kansallispuistoille, luonnonpuistoille tai muille valtion luonnonsuojelualueille laadittaviin hoito- ja käyttösuunnitelmiin, mikäli se alueiden sijainnin, maanomistuksen tai alueiden toiminnallisen yhteyden vuoksi olisi perusteltua.

Pykälän 4 momentin mukaan hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksymistä koskevaan päätökseen ei saisi valittamalla hakea muutosta. Hoito- ja käyttösuunnitelma olisi ohjeena luonnonsuojelualan hoidon ja käytön tavoitteiden toteuttamisessa, eikä sillä valtion luonnonsuojelualueilla

luotaisi muita kuin sellaisia oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka Metsähallituksella jo maanhaltijana olisi. Siten suunnitelman hyväksymistä koskevaan päätökseen ei olisi tarpeen kohdistaa muutoksenhakumahdollisuutta. Luonnonsuojelualueiden käyttäjien oikeuksiin ja velvollisuuksiin kohdistuvat säännökset annettaisiin valtion luonnonsuojelualueilla järjestyssäännöllä, johon olisi mahdollista hakea muutosta. Vastaavasti yksityisillä luonnonsuojelualueilla hoito- ja käyttösuunnitelmalla ei voitaisi luoda sellaisia oikeuksia tai velvollisuuksia, jotka maanomistajalla jo entuudestaan olisi tai joista olisi määrätty alueen perustamispäätöksessä. Siten suunnitelman hyväksyminen ei edellyttäisi hallintopäätöstä.

Ehdotetut hoito- ja käyttösuunnitelmaa koskevat säännökset korvaisivat myös jo perustettujen yksityisten luonnonsuojelualueiden rauhoitusmääräyksissä olevat hoito- ja käyttösuunnitelmaa koskevat määräykset sekä vanhojen valtion luonnonsuojelualueiden osalta niiden perustamissäädöksissä mahdollisesti olevat hoito- ja käyttösuunnitelmaa koskevat erityissäännökset.

58 § Järjestyssääntö valtion luonnonsuojelualueella. Pykälässä säädettäisiin järjestyssäännön antamisesta valtion omistuksessa olevilla luonnonsuojelualueilla. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 20 §:ää. Metsähallituksen olisi laadittava kansallispuistolle sen käyttäjiä varten järjestyssääntö, jossa annettaisiin tarpeelliset, 56 §:n 2 momenttiin perustuvat rajoitukset alueen käytölle. Metsähallitus voisi tarvittaessa laatia järjestyssäännön myös luonnonpuistolle ja valtion muulle luonnonsuojelualueelle. Metsähallituksen järjestyssääntöä koskevaan päätökseen olisi mahdollista hakea muutosta lain 15 luvussa säädetyn mukaisesti.

Ehdotetut järjestyssääntöä koskevat säännökset korvaisivat myös vanhojen valtion luonnonsuojelualueiden osalta niiden perustamissäädöksissä mahdollisesti olevat järjestyssääntöä koskevat erityissäännökset.

59 § Luonnonsuojelualueen rajojen määrääminen ja merkitseminen. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevan lain 21 §:ää pääosin vastaavasti luonnonsuojelualueen rajojen määräämisestä ja niiden merkitsemisestä tarvittaessa. Säännöksessä täsmennettäisiin, että Metsähallitus on velvollinen merkitsemään kansallis- ja luonnonpuiston rajat sekä rajoitusalueet.

Pykälän 1 momentin mukaan valtion luonnonsuojelualueen muodostamisesta kiinteistöksi säädetään kiinteistönmuodostamislaisa (554/1995).

Metsähallituksen olisi merkittävä kansallis- ja luonnonpuistojen osalta alueen rajat ja aluetta 56 §:n 2 momentin nojalla koskeva kielto tai rajoitus maastoon nykykäytännön mukaisesti selvästi havaittavalla tavalla. Kansallispuistojen yhtenä perustamistarkoituksena on alueen merkitys yleisenä luonnonnähtävyytenä, luonnontuntemuksen lisääminen ja yleinen luonnonharrastus. Kansallispuistoihin kohdistuu paljon virkistyskäyttöä ja alueiden merkintä maastoon palvelee alueen luonnonarvojen suojelun lisäksi käyttäjien sekä myös lähialueen muiden kiinteistöjen ja maanomistajien tarpeita. Luonnonpuistojen perustamistarkoitus on alueen luonnonmukaisen kehityksen turvaaminen, tieteellinen tutkimus tai opetus. Luonnonpuistoissa liikkumista ja toimimista on rajoitettu laajemmin kuin muilla suojelualueilla. Luonnonpuistojen perustamistarkoituksen turvaamiseksi alueet on välttämätöntä jatkossakin merkitä maastoon selvästi havaittavalla tavalla.

Muu valtion luonnonsuojelualue ja yksityinen luonnonsuojelualue merkittäisiin maastoon nykykäytännön mukaisesti tarvittaessa. Jos alueeseen kohdistuisi alueen perustamispäätökseen tai aluetta koskevaan järjestyssääntöön perustuva liikkumista tai mairinnousua koskeva kielto tai rajoitus, ainakin alue, jota rajoitus tai kielto koskee, olisi merkittävä maastoon. Koska rajoitus- tai kieltoalueet ovat tyypillisesti pienialaisia, ei olisi välttämättä tarpeen merkitä maastoon koko

luonnonsuojelualan ulkorajaa. Luonnonsuojelualan rajoja koskevat tiedot ovat saatavilla kiinteistötietojärjestelmästä sekä luonnonsuojelun tietojärjestelmästä.

Koska lain 99 §:ssä kielletään sellaisten jokamiehen oikeuden käyttämisen kieltävien taulujen pystyttäminen, joiden asettamiseen ei ole lakiin nojautuvaa perustetta, laissa säädettäisiin mahdollisuudesta merkitä maastoon muukin kuin merkitsemisvelvollisuuden piiriin kuuluva luonnonsuojelualue sekä aluetta koskeva kieltäminen ja rajoitus. Säännös mahdollistaisi alueen harkinnanvaraisen merkinnän esimerkiksi silloin, jos merkintä palvelisi alueelle ohjattavaa virkistyskäyttöä. Vastaavasti säännös mahdollistaisi muunkin kuin 56 §:n 2 momentissa tarkoitettua kieltämistä tai rajoitusta koskevan merkin, esimerkiksi leiriytymisen, tulenteon tai metsästyksen kieltämistä tai rajoitusta koskevan merkin, asentamisen luonnonsuojelualueelle. Vesialueiden osalta säilyisi voimassa oleva säännös eli alueet voitaisiin jatkokssakin merkitä vain karttaan.

Tilanteessa, jossa luonnonsuojelualan rauhoitussäännöksiä epäillään rikotaan, yksityisen luonnonsuojelualan omistaja, käyttöoikeuden haltija taikka hänen edustajansa tai lukuunsa toimiva ei yleensä voisi vedota rikoslain 4 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun kieltämissäädöksiin, vaikka luonnonsuojelualuetta ei olisikaan merkitty maastoon. Huolellisuusvelvollisuuden merkitys esimerkiksi puunkorjuun taikka maa- ja vesirakentamisen osalta kasvaisi merkitsemättä jätettävien luonnonsuojelualan osalta. Mainituissa toimenpiteissä tukeudutaan yleisesti paikkatietoaineistoihin. Luonnonsuojelualan sijaintia ja rajoja koskeva tieto on saatavissa paikkatietoaineistona esimerkiksi kiinteistötietojärjestelmästä. Toimijoiden tulisi selvittää luonnonsuojelualan sijainti ja rajat sekä aluetta mahdollisesti koskevat rauhoitussäännökset.

Pykälän 3 momentin mukaan merkintöjen tekeminen maastoon voitaisiin nykykäytännön mukaan sopimuksella antaa tehtäväksi yksityiselle asiantuntijalle, jolla on tehtävän hoitamiseen tarvittava pätevyys. Tehtävää ei voitaisi antaa, jos merkinnän asentaminen maastoon edellyttäisi alueen rajan osalta perustamissäädöksen tai päätöksen tulkintaa. Tämä tarkoittaisi tilannetta, jossa säädöksen tai päätöksen liitteenä olevasta kartasta ei voida yksiselitteisesti määrittellä rajan sijaintia maastossa. Näissä tapauksissa viranomaisen tulisi ratkaista rajan paikka maastossa tai tarvittaessa korjata suojelualan perustamispäätös vastaamaan rajan tosiasiallista sijaintia.

Viranomaisen ja yksityisen asiantuntijan välisessä sopimuksessa sovittaisiin tehtävän sisällöstä ja muista tehtävän hoitamisen kannalta tarpeellisista seikoista. Merkintää varten valmisteltaisiin toteuttamissuunnitelma, jossa yksilöitäisiin kunkin suojelualan merkintätapa ja merkinnässä käytettävät materiaalit. Viranomaisen valvoisi yksityistä asiantuntijaa tämän suorittaessa sille annettuja tehtäviä. Asiantuntijaan sovellettaisiin tässä tehtävässä rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä, koska tehtävä liittyy julkisen vallan käyttämiseen. Henkilön rikosoikeudellinen vastuu tehtävässä voisi käytännössä perustua rikoslain 40 luvun 11 §:n 5 kohdan a alakohtaan, jonka mukaan julkista valtaa käyttävällä henkilöllä tarkoitetaan sitä, joka lain tai asetuksen nojalla tehtävässään tosiasiallisesti puuttuu toisen etuun tai oikeuteen. Asiantuntijan vahingonkorvausvastuusta säädettäisiin vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Ympäristöministeriön asetuksella säädettäisiin tarkemmin rajojen ja aluetta koskevien kieltöjen ja rajoitusten merkitsemistavoista ja merkitsemisessä käytettävistä tunnuksista. Asetuksella säädettäisiin maastoon sijoitettavien tunnus- ja maalimerkkien ulkoasusta sekä niiden sijoittamisesta. Voimassa oleva ympäristöministeriön asetus luonnonsuojelualan merkitsemisestä maastoon on vuodelta 2016 (261/2016).

Ehdotetut luonnonsuojelualan merkintää koskevat säännökset korvaisivat myös jo perustettujen yksityisten luonnonsuojelualan rauhoitusmääräyksissä olevat merkintää koskevat määräykset sekä vanhojen valtion luonnonsuojelualan osalta niiden perustamissäädöksissä mahdollisesti olevat merkintää koskevat erityissäännökset.

60 § Alueen liittäminen valtion luonnonsuojelualueeseen. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 22 §:ää. Säännöksen mukaan valtion omistukseen siirtynyt alue luettaisiin suoraan kuuluvaksi kyseiseen luonnonsuojelualueeseen, jos alueen käyttämisestä luonnonsuojelualueen laajennuksena on tehty päätös jo hankinnan tai saannon yhteydessä, esimerkiksi kun asiasta on maininta kauppakirjassa, vaihtosopimuksessa tai perinnön vastaanottamista koskevassa asiakirjassa. Valtion luonnonsuojelualueeseen voitaisiin liittää Metsähallituksesta annetun lain (234/2016) 5 §:ssä tarkoitettua julkisten hallintotehtävien hoitamista varten olevaa omaisuutta Metsähallituksen hakemuksesta. Alue luettaisiin kuuluvaksi luonnonsuojelualueeseen siitä alkaen, kun liittämisestä on tehty merkintä kiinteistötietojärjestelmään, jolloin myös rauhoitusmääräykset tulevat voimaan. Saman pykälän viimeinen momentti koskisi myös näitä alueita. Julkisten hallintotehtävien omaisuus kuuluu Metsähallituksen taseessa muuhun omaan pääomaan eikä sille ole asetettu tuottovaatimusta.

Hakemuksesta tapahtuvaa liittämistä käytettäisiin tilanteissa, joissa olemassa olevan muun valtion luonnonsuojelualueen rauhoitussäännöksillä voitaisiin turvata liitettävän alueen suojelutavoitteet, eivätkä nämä rauhoitussäännökset olennaisella tavalla muuttaisi liitettävän alueen metsästyskäytäntöjä. Olennaisina muutoksina on pidettävä esimerkiksi hirvenmetsästysoikeuden muuttumista hirvenajoksi, kaiken riistan metsästyksen muuttumista ainoastaan hirvenmetsästykseksi tai metsästyslain 8 §:n alueella metsästyksen muuttumista ainoastaan kuntalaisen oikeudeksi metsästä. Vastaavasti edellä mainittujen metsästyskäytäntöjen muuttumista myös sallivampaan suuntaan on pidettävä olennaisina muutoksina. Mikäli muutokset olisivat olennaisia, alueen laajentaminen tapahtuisi säädösteitse. Yleiset vesialueet jäisivät edelleenkin hakemusmenettelyn ulkopuolelle. Yleisille vesialueille sijoittuvia luonnonsuojelualueita laajennettaisiin siten samassa järjestyksessä kuin niiden perustaminen on tapahtunut.

Eräissä tapauksissa kansallispuisto rajoittuu tai liittyy välittömästi kunnan tai seurakunnan omistamaan maahan. Tällainen alue voitaisiin liittää kansallispuistoon, jos asianomainen julkisoikeudellinen yhteisö siihen suostuu. Menettely olisi käytettävissä kaikkien kansallispuistojen kohdalla niiden perustamisajankohdasta riippumatta.

Perustettujen valtionmaiden luonnonsuojelualueiden osaksi on hankintojen yhteydessä siirtynyt myös sellaisia alueita, jotka on jo aiemmin perustettu yksityisiksi luonnonsuojelualueiksi joko asianomaisen lääninhallituksen, alueellisen ympäristökeskuksen tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksellä. Yksityisen luonnonsuojelualueen perustamisesta 47 §:n mukaisesti ja alueen määräaikaisesta rauhoittamisesta 48 §:n mukaisesti on tehtävä merkintä kiinteistötietojärjestelmään. Jotta tämä merkintä voitaisiin poistaa ja aluetta tulisivat yksiselitteisesti koskemaan valtionmaalle perustetun luonnonsuojelualueen rauhoitussäännökset, säädettäisiin poistamisen mahdollistavasta tarkennuksesta pykälän viimeisessä momentissa. Samoin säädettäisiin tilanteesta, jossa valtion omistukseen siirtynyt yksityinen luonnonsuojelualue sisältyisi perustettavaan valtion luonnonsuojelualueeseen.

Ehdotetut alueen liittämistä valtion luonnonsuojelualueeseen koskevat säännökset korvaisivat myös jo perustettujen valtion luonnonsuojelualueiden rauhoitussäännöksissä olevat alueiden laajentamista koskevat säännökset.

61 § Yksityisen luonnonsuojelualueen lakkauttaminen ja rauhoitusmääräysten lieventäminen. Pykälässä säädettäisiin asiallisesti voimassa olevan lain 27 §:ää vastaavasti yksityisen luonnonsuojelualueen lakkauttamisesta ja rauhoitusmääräysten lieventämisestä. Pykälään ehdotetaan kuitenkin lisättäväksi maininta lakkauttamisen tai lieventämisen yhteydessä noudatettavasta mitaatio- eli lievennyshierarkiasta.

Voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa lievennyshierarkia on suorasanaisesti sisällytetty luonto- ja lintudirektiivin lajien osalta suojelusta poikkeamiseen, sillä luonto- ja lintudirektiivien poikkeussäännökset edellyttävät, että ei ole olemassa muuta tyydyttävää ratkaisua. Epäsuorasti sama koskee kaikkia niitä poikkeussäännöksiä, joissa edellytetään, että suojelu estää yleisen edun kannalta (useimmiten erittäin) tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteutumisen (yksityisen luonnonsuojelualueen lakkauttaminen (27 § 1 mom) ja luontotyypin suojelusta poikkeaminen (31 §). Tässä muodossa ilmaistujen poikkeusedellytysten on tulkittu sisältävän impliittisen teknis-taloudellisen vaihtoehdottomuusvaatimuksen (Kuusiniemi, K. Biodiversiteetin suojelu ja oikeusjärjestyksen ristiriidat. Oikeustiede–Jurisprudentia 2001 s. 155–306, s. 178, Kallio, P. Suotuisa suojelutaso luonnonsuojeluoikeudessa. Edita 2001, s. 150; Suvantola, L. – Similä, J. Luonnonsuojeluoikeus. Edilex Libri 2011, s. 253–254), koska muuten suojelu ei ”estä” hankkeen toteuttamista. Tämän suuntaisesti on todennut jo eduskunnan ympäristövaliokunta 1996 (YmVM 8/1996 vp): ”lainvoimaista kaavaa on pidettävä yleensä yleisen edun kannalta erittäin tärkeänä... (T)ällöinkin on ennen poikkeamisvallan käyttämistä selvítettävä, voidaanko kaavan ja luontotyyppien tavoitteet saavuttaa kaavaa muuttamalla”. Vaihtoehtoinen toteutustapa on myös sellainen, josta aiheutuu vähemmän haittoja kuin alkuperäisestä toteutustavasta. Lieventämishierarkian toteuttamiseksi luonnonsuojelulakiin olisi perusteltua sisällyttää selkeyttävä edellytys, jonka mukaan luonnonsuojelualueen lakkauttamista tai rauhoitusmääräysten lieventämistä edellyttävälle hankkeelle tai suunnitelmalle ei olisi olemassa teknisesti ja taloudellisesti toteutettavissa olevaa vaihtoehtoa. Tämä ei tosiasiaa muuttaisi oikeudellista tilannetta, mutta selkeyttäisi säännöstä ja varmistaisi yhdenvertaisen päätöksenteon. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten soveltamiskäytännössä poikkeamisen viimesijaisuus on jo pidempään ollut vakiintunutta tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Vaihtoehtoisen toteutustavan arvioinnin osalta on huomioitava, että sen tulee olla sekä teknisesti että taloudellisesti toteutettavissa. Näin ollen molempien edellytysten on täytyttävä, jotta vaihtoehto voidaan ottaa poikkeusluvan harkinnassa huomioon.

Pykälän 2 momentti sisältää säännöksen ympäristöministeriön lausunnon hankkimisesta. Mikäli asia olisi tullut vireille ympäristöministeriön esityksestä tai sen hakemuksesta, jolla on asiassa intressi, olisi alueen omistajalle hallintolain mukaisesti varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Jos luonnonsuojelualue alueen omistajan aloitteesta lakkautetaan tai rauhoitusmääräyksiä olenaisesti heikennetään, on usein pidettävä oikeudenmukaisena ja valtion varainkäytön kannalta perusteltuna, että alueen omistaja tai erityisen oikeuden haltija maksaa takaisin sen korvauksen, jonka hän rauhoittamisen vastineeksi on saanut tai ainakin osan siitä. Tämän vuoksi pykälän 3 momenttiin sisältyisi säännös, jonka mukaan lakkauttamisen ja rauhoitusmääräysten heikentämisen ehdoksi voidaan asettaa korvauksen takaisin maksaminen. Korvauksella tarkoitetaan tällöin sitä nimellisarvoista rahamäärää, jonka omistaja on aikanaan saanut. Rahan arvon aleneminen samoin kuin korvauksen korkotuotto jäisi omistajan hyväksi. Miten paljon korvauksesta peritään takaisin, jäisi tapauskohtaisesti harkittavaksi ja siinä olisi otettava huomioon muun ohella se aika, jonka alue on ollut rauhoitettuna. Säännöstä tarkennettaisiin lisäämällä maininta, että korvausta ei tulisi periä takaisin, mikäli sitä olisi pidettävä kohtuuttomana. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi, mikäli rauhoituskorvauksen maksamisesta kulunut aika on pitkä aika, tai alueen omistaja olisi korvauksen maksun jälkeen vaihtunut eikä nykyisen omistajan voitaisi katsoa taloudellisesti hyötyneen rauhoituksesta.

Tieto suojelun purkamisesta olisi pykälän 4 momentin mukaisesti tallennettava kiinteistötietojärjestelmään.

62 § Valtion luonnonsuojelualueen lakkauttaminen ja rauhoitussäännösten lieventäminen. Pykälässä säädettäisiin valtion luonnonsuojelualueen lakkauttamisessa ja rauhoitussäännösten lieventämisen edellytyksistä, sovellettavasta menettelystä Pykälä olisi uusi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valtion muun luonnonsuojelun tai valtioneuvoston asetuksella perustetun luonnonpuiston lakkauttamisen tai rauhoitussäännösten lieventämisen edellytyksistä. Momentin mukaan valtion muun luonnonsuojelun lakkauttaminen tai rauhoitussäännösten lieventäminen olisi mahdollista, jos alueen rauhoitus estäisi yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen. Ehtona olisi lisäksi, ettei tälle hankkeelle tai suunnitelmalle olisi teknisesti ja taloudellisesti toteutettavissa olevaa vaihtoehtoa. Tämä noudattaisi mitigaatio- eli lievennyshierarkiaa, jota on taustoitettu laajemmin edellä 61 §:n perusteluissa.

Tieto suojelun purkamisesta olisi pykälän 2 momentin mukaisesti tallennettava kiinteistötietojärjestelmään.

63 § Itämeren rannikko- ja merialueiden suojelun verkostoa koskeva erityissäännös. Pykälä vastaisi pitkälti nykyisen lain 73 §:ää, mutta sitä täsmennettäisiin. Itämeren suojelusopimuksen ylin päättävä elin, Helsingin komissio, on maaliskuussa 1994 hyväksynyt suosituksen Itämeren rannikko- ja merialueita koskevan suojelun verkoston kehittämisestä ja hyväksynyt siihen sisällytettäväksi 62 kohdetta, joista kahdeksan Suomesta (HELCOM 15/5). Verkostoa on suosituksen mukaisesti tarkoitus täydentää. Verkoston täydentäminen tulee käytännössä harkittavaksi samassa yhteydessä, kun valmistellaan ja täydennetään Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkostoa. Tästä syystä laadittaessa ehdotusta Itämeren alueen suojelun verkostoon sisällytettävistä alueista, noudatettaisiin samaa menettelyä kuin luonnonsuojeluohjelmaa laadittaessa ja hyväksyttäessä. Alueen kuuluminen Itämeren alueen suojelun verkostoon ei aiheuta muita kansainvälisiä velvoitteita, kuin että suojelun merkittävästä pienentämisestä tai sen suojelumääräysten merkittävästä heikentämisestä olisi ilmoitettava Helsingin komissiolle ja varattava sille tilaisuus tulla kuulluksi. Komission lausunto ei ole jäsenvaltiota sitova.

7 luku Luontotyyppien suojelu

Luontotyypit ovat luonnon monimuotoisuuden kattavin taso ja niiden suojelu turvaa useita, osin toisistaan riippuvaisia saman elinympäristön eliölajeja kestävästi. Elinympäristöjen heikkeneminen on myös lajien uhanalaisuuden tärkein syy. Luontotyyppien suojelulla turvataan parhaiten Suomen luonnon alueellista ja ekologista vaihtelua, luontokohteiden kytkeytyvyyttä ja luonnon kestävyyttä muuttuvissa oloissa.

Nykyinen luonnonsuojelulain 4 luvun mukainen luontotyyppisuojaus perustuu erityisesti laissa määriteltyjen luontotyyppien rajauspäätösmenettelyyn. Olemassa oleva menettely on osoittautunut suojelun toimivuuden ja tehokkuuden kannalta puutteelliseksi. Käytännössä rajauspäätöksiä on tehty varsin vähän, ja kun rajauspäätöksen valmisteluun ei liity toimenpidekieltoa, voidaan luontoarvot menettää vielä rajauspäätöstä valmisteltaessa. Vaikka olemassa oleva viranomaisharkintaan perustuva rajauspäätös menettely sopii joillekin luontotyypeille, se on osoittautunut ainoana luontotyyppeihin välittömästi kohdistuvana suojelukeinona riittämättömäksi ja myös heikosti kustannustehokkaaksi tavaksi turvata luontotyyppejä. Sen rinnalle tarvitaan laajempaa ja paremmin vaikuttavaa luontotyyppisuojelelun keinovalikoimaa.

Tässä luvussa säädetyksi lisäksi luontotyyppien suojelua voidaan osaltaan edistää ja toteuttaa myös muilla luonnonsuojelulain sisältämillä keinoilla, kuten lain 4 luvun monimuotoisuuden hoitoon myönnettävien avustusten ja tukien hyödyntämisellä sekä perustamalla luonnonsuojelun alueita. Myös luonnonsuojelusuunnittelua koskevassa luvussa 3 tarkoitetuilla ohjelmilla voidaan edistää luontotyyppien suojelua. Eräät tässä luvussa tarkoitetuista luontotyypeistä sisältyvät myös luontodirektiivin liitteeseen I yhteisön tärkeinä pitämistä luontotyypeistä, ja niitä edustavia alueita sisältyy Suomen Natura 2000 -verkostoon.

64 § *Uhanalaiset luontotyypit.* Uudessa pykälässä säädettäisiin asetuksessa erikseen luetteloitavien uhanalaisten luontotyyppien määrittelyn perusteista. Toisin kuin lajisuojelun kohdalla, uhanalaisia luontotyyppiejä ei ole yksilöity nykyisessä laissa. Tähän ei ollut voimassa olevan lain säätämisen aikaan tieteellisiä edellytyksiä. Kuten edellä on todettu, tietämys luontotyypeistä ja niiden uhanalaisuudesta on nyt olennaisesti parempi ja edellytykset uhanalaisten luontotyyppien kattavampaan suojeluun ovat aiempaa paremmat. Tarkoitus on tältä osin myös yhdenmukaistaa luontotyyppien ja eliölajien suojelua koskevia säännöksiä sekä parantaa tietoisuutta uhanalaisista luontotyypeistä saattamalla kansallisen uhanalaisarvioinnin tulokset käytettävään muotoon, mikä parantaa arvioinnin vaikuttavuutta.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan annettavaksi asetuksenantovaltuus, joka mahdollistaisi uhanalaisten luontotyyppien luetteloinnin ja määrittelyn perusteiden antamisen valtioneuvoston asetuksella, vastaavalla tavalla kuin uhanalaiset lajit luetteloitaisiin tämän lain 77 §:n (voimassa olevan lain 46 §) nojalla asetuksella. Luontotyyppien säätämällä uhanalaiseksi ei kuitenkaan olisi kansalaisiin tai oikeushenkilöihin kohdistuvia välittömiä oikeusvaikutuksia, eikä asetus sellaisenaan aiheuttaisi uusia sääntelytarpeita.

Valtioneuvoston asetukseen sisällytettäisiin suojelun kannalta tarkoituksenmukaiset ja suojelua tarvitsevat uhanalaiset luontotyypit sekä niiden tarkemmat määrittelyperusteet. Nykyisin luonnonsuojeluasetukseen sisältyy ainoastaan voimassa olevan lain 29 §:ssä suojeltujen luontotyyppien tarkemmat määrittelyt.

Asetuksessa uhanalaisiksi määriteltäviä luontotyyppiejä tai -ryhmiä arvioidaan olevan yhteensä 79 kappaletta. Elinympäristöittäin ne jakautuisivat alustavasti seuraavasti: Itämeri 9, Itämeren rannikko 10, sisävedet ja rannat 8, suot 23, metsät 6, kalliot 4, perinnebiotoopit 12 ja tunturit 7 kappaletta. Kaikki uhanalaisiksi määriteltävät luontotyypit kuuluvat viimeisimmän uhanalaisuusarvioinnin mukaan uhanalaisuusluokkiin vaarantunut (VU), erittäin uhanalainen (EN) tai äärimmäisen uhanalainen (CR). Pykälän 1 momentin mukainen luontotyyppien häviämisen arviointi perustuisi vakiintuneeseen uhanalaisuusluokitukseen.

Pykälän mukaan uhanalaiseksi luontotyyppiksi voitaisiin säätää sellainen luonnonvaraisesti maassamme esiintyvä eliölaji, jonka riski hävitä luonnosta on Suomen luontotyyppien kansallisen uhanalaisuuden arvioinnin mukaan vähintään korkea. Häviämisen arviointiin vakiintuneen käytännön mukaisesti Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) kehittämään Red List of Ecosystems menetelmän kriteerien ja niiden soveltamisohjeiden mukaisesti. Uhanalaisten luontotyyppien luokkia ovat äärimmäisen uhanalaiset (CR), erittäin uhanalaiset (EN) ja vaarantuneet (VU). Vaarantuneen luontotyyppien häviämisen riski on korkea. Uhanalaisuusluokat määrittyvät arviointikriteerien ja niiden sisältämien raja-arvojen perusteella. Arviointikehikkoon sisältyy viisi eri kriteeriä alakriteerein. IUCN:n ohjeiden mukaan luontotyyppien tulee täyttää vähintään yhden kriteerin vaatimukset, jotta se voidaan luokitella uhanalaiseksi. Viisi käytettävää kriteeriä ovat luontotyyppin a) määrän väheneminen, b) suppea levinneisyys- tai esiintymisalue, c) elottoman ympäristön laadun heikennys, d) eliöyhteisön prosessien tai vuorovaikutussuhteiden häiriöt ja e) häviämisen riskin kvantitatiivinen analyysi.

Asetuksen luontotyyppiluettelo tulisi saattaa ajan tasalle valtioneuvoston asetuksella viipymättä koko maata koskevan luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin valmistuttua. Arviointeja on tarkoitus tehdä kymmenen vuoden välein noudattaen Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton IUCN:n ohjeistusta. Ympäristöministeriön olisi laadittava 2 momentin mukaan ehdotus 1 momentissa tarkoitetun asetuksen tarkistamisesta aina Suomen luontotyyppien kansallisen uhanalaisuuden arvioinnin perusteella määräajassa eli viimeistään kahden vuoden kuluessa kulloinkin arvioinnin valmistumisesta. Menettely vastaisi sitä, mitä 77 §:n 1 momentissa säädettäisiin uhanalaisista eliölajeista.

Luontotyyppien säätämällä uhanalaiseksi olisi vaikutusta lain 18 §:ssä tarkemmin säädetyn viranomaisten seurantavelvoitteen noudattamiseen, mikä kohdistuu osaltaan myös uhanalaisiin luontotyyppisiin. Seurannasta saatujen tietojen perusteella olisi ryhdyttävä muihin tarvittaviin toimenpiteisiin luontotyyppien suojelutason parantamiseksi.

65 § Uhanalaisen luontotyyppien huomioon ottaminen. Pykälässä säädettäisiin 64 §:ssä uhanalaiseksi määriteltyjen luontotyyppien huomioon ottamisesta päätöksenteossa noudattaen mitä muussa lainsäädännössä luontoarvojen huomioimisesta erikseen säädetään. Huomioon ottamista koskeva ehdotus olisi luonteeltaan informatiivinen ja korostaisi uhanalaisten luontotyyppien asemaa muiden lakien mukaisissa päätöksentekomenettelyissä. Se ei kuitenkaan muuttaisi muiden lakien mukaisia luvan tai suunnitelman myöntämisen edellytyksiä, eikä sellaisenaan myöskään olisi esimerkiksi muun lain mukaisen luvan myöntämisen tai suunnitelman hyväksymisen esteenä. Näistä säädetään edelleen kussakin laissa erikseen. Pykälä olisi uusi.

Luontotyyppien uhanalaisuusarviointien yhteydessä laadittujen arvioiden ja tutkimusten mukaan avainasemassa luontotyyppien suojelun vahvistamisessa on niiden parempi huomioiminen alueidenkäytön suunnittelussa ja luonnonvarojen hyödyntämisessä. Merkittäviä luonnonympäristöön vaikuttavia päätöksiä tehdään erityisesti ympäristönsuojelulain, vesilain, kaivoslain ja maa-aineslain mukaisessa lupapäätöksenteossa sekä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa kaavoituksessa. Näissä ympäristöön vaikuttavaa toimintaa ohjaavissa laeissa on jo itsessään sääntelyä luontoarvojen huomioon ottamisesta lakien mukaisessa päätöksenteossa. Ehdotettu uhanalaisten luontotyyppien huomioonottaminen olisi luonteeltaan informatiivinen ja korostaisi toiminnan vaikutusalueella olevien uhanalaisten luontotyyppien asemaa päätöksenteossa. Pykälällä ei olisi välittömiä vaikutuksia esimerkiksi talousmetsien metsätalouskäyttöön. Uhanalaisten luontotyyppien huomioon ottaminen tarkoittaisi käytännössä sitä, että muun lain mukaista päätöstä tehtäessä olisi tarpeen kiinnittää huomiota tarkastelualueen tärkeisiin ja luontotyyppien säilymisen kannalta merkittäviin esiintymiin, mikäli se kuuluu kyseisen lain soveltamisalaan. Vastaavasti vähemmälle huomiolle voisi jättää esimerkiksi ihmistoimien vuoksi voimakkaasti muuttuneet tai muuten ei-merkittävät uhanalaisten luontotyyppien esiintymät. Uhanalaisten luontotyyppien esiintymien täsmällinen määrä ja niiden sijainti selviävät alueellisissa selvityksissä. Näin ollen uhanalaisen luontotyyppien huomioon ottamisen tarve vaihtelee soveltuvasta lainsäädännöstä, luontotyyppistä, päätöksenteon kohteena olevan hankkeen tai suunnitelman luonteesta, sijainnista ja sen vaikutuksista riippuen.

Ehdotuksen merkitys näkyisi esimerkiksi siinä, että lupien ja suunnitelmien hyväksymismenettelyihin usein kuuluvan lausuntoprosessin yhteydessä alueellinen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja valtion maiden kyseessä ollen myös Metsähallitus toisivat osaltaan esiin tietoja niistä uhanalaisista luontotyypeistä, joihin hankkeella tai suunnitelmalla voisi olla vaikutusta. Velvoitteen toteuttamiseksi viranomaisen hyödyntäisi tarvittavien tietojen saamiseksi myös 13 luvussa tarkoitettua luonnonsuojelun tietojärjestelmää.

Käytännössä uhanalaisten luontotyyppien huomioon ottaminen koskisi todennäköisesti useimmiten muun muassa ympäristönsuojelulaissa tarkoitettua ympäristölupaa, vesilaisissa tarkoitettua vesitalouslupaa, maa-aineslaissa tarkoitettua maa-ainesten ottamislupaa, kaivoslaissa tarkoitettuja lupia sekä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia kaavoja. Vaikka tässä pykälässä tarkoitettu uhanalaisten luontotyyppien huomioon ottaminen on luonteeltaan informatiivinen, sen tarkoituksena on nostaa esiin 64 §:ssä tarkoitettujen uhanalaisten luontotyyppien merkitystä ja siten osaltaan kohdentaa muuhun sääntelyyn jo sisältyvien, luontoarvoja koskevien lupa- tai hyväksymisedellytysten sisältöä. Kyse ei siten olisi luonnonsuojelulain välittömästä oikeusvaikutuksesta tai muuhun lainsäädäntöön kohdistuvasta uudesta päätöksenteon edellytyksestä, vaan uhanalaisten luontotyyppien huomioon ottaminen perustuisi jo olemassa olevaan muuhun lainsäädäntöön, siinä määrin kuin se kuuluu muun lainsäädännön soveltamisalaan.

Esimerkiksi voimassa olevan ympäristönsuojelulain 49 §:n mukaan ympäristöluvan myöntämisen edellytyksenä on, ettei toiminnasta aiheudu merkittävää haittaa luonnolle ja sen toiminnoille tai sen vaaraa taikka erityisten luonnonolosuhteiden huonontumista. Ympäristönsuojelulain lupakäytännössä jo nyt selvitetty tarpeen mukaan toiminnan vaikutuksia muun ohella uhanalaisiin lajeihin ja toisinaan myös luontotyypeihin. Tältä osin on luonnollisesti otettava huomioon ympäristönsuojelulain rajattu soveltamisala, joka turvetuotannon sijoittamista lukuun ottamatta kohdentuu vain ympäristön pilaantumiseen. Vastaavasti voimassa olevan vesilain lupaharkinta perustuu lähtökohtaisesti yleiseen intressivertailuun, jossa on otettava huomioon muun ohella myös esimerkiksi uhanalaisille lajeille ja luontotyypeille aiheutuvat vaikutukset. Maa-aineslain soveltamisala on ehkä osin edellisiä rajatumpi, mutta sen voi katsoa edellyttävän myös uhanalaisten lajien ja luontotyyppien huomioon ottamisen, siltä osin kuin ne voidaan katsoa esimerkiksi lain 3 §:ssä tarkoitetuiksi erikoisiksi luonnonesiintymiksi tai sellaisiksi luonnonolosuhteiksi, joihin voi kohdistua huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia. Myös kaivoslain mukaisessa lupaharkinnassa on otettava huomioon luontotyypeihin ja lajeihin kohdistuvia vaikutuksia. Esimerkiksi kaivoslain 11 §:n 2 momentin 4) kohdan mukaan malminetsinnästä ei saa aiheutua harvinaisten tai arvokkaiden luonnonesiintymien olennaista vahingoittumista.

Samaan tapaan kuin edellä mainittujen lakien kohdalla, myös voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain yhtenä sisältövaatimuksena maakuntakaavassa (28 §) ja yleiskaavassa (39 §) on luonnonarvojen vaaliminen. Asemakaavalta puolestaan edellytetään (54 §), että luonnonympäristöä tulee vaalia eikä siihen liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää. Kaavan sisältövaatimukset edellyttävät siten luontoarvojen huomioon ottamista ja samalla niiden selvittämistä osana kaavan valmistelua. Tältä osin sisältövaatimusten arvioinnissa merkitystä tulisi olla myös uhanalaisilla luontotyypeillä, kaavan luonteesta ja sen tarkkuustasosta riippuen.

Pykälässä tarkoitettu uhanalaisten luontotyyppien huomioonottoa koskeva tavoite toteutuu käytännössä muuhun lainsäädäntöön eri tavoin sisältyvien luontoarvojen turvaamista koskevien säännösten kautta. Tästä huolimatta on tarpeellista sisällyttää asiaa koskeva yleinen säännös myös luonnonsuojelulakiin, koska se täydentää lakiin sisällytettävää säännöstä uhanalaisista luontotyypeistä. Luonnonsuojelulaki on soveltamisalaltaan yleinen, muuta lainsäädäntöä läpäisevä ja sitä soveltavat myös muut kuin varsinaiset luonnonsuojeluviranomaiset. Tämän vuoksi informaatioluonteinen säännös uhanalaisten luontotyyppien, kuten eliölajienkin, huomioon ottamisesta on tarpeen. Ehdotettava uhanalaisten luontotyyppien luettelointi valtioneuvoston asetuksessa sekä sitä täydentävä huomioonottamissäännös parantaisivat menettelyn ennakoitavuutta ja kohdistaisivat päätöksentekomenettelyihin liittyviä selvittämistarpeita aiempaa selkeämmin.

66 § Suojellut luontotyypit. Pykälässä säädettäisiin osin voimassa olevan lain 29 §:ää vastaavasti tietyistä suojeltavista luontotyypeistä, joiden säilymiselle tärkeän esiintymän hävittäminen tai heikentäminen olisi kielletty. Luontotyyppien esiintymien määrittelyä olisi asetuksella tarpeen tarkistaa kattamaan riittävän laaja-alainen ekologinen kokonaisuus, jotta luontotyyppien ominaispiirteet voidaan turvata pitkällä aikavälillä, myös muuttuva ilmasto huomioon ottaen. Yleisperiaatteena tulisi olla toiminnallisen ekologisen kokonaisuuden aikaansaaminen, jotta maaston muodot ja vesitalous sekä mahdollisesti luontaisesti kehittyvät tai ennallistamiskelpoiset osat luontotyyppien välittömästä lähiympäristöstä otettaisiin huomioon. Kuten nykyisinkin, kiello tulisi voimaan vasta, kun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on päätöksellään määritellyt suojellun luontotyyppien esiintymän rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille. Nämä luontotyypit ovat kaikki myös lain 64 §:ssä tarkoitettuja uhanalaisia luontotyyppisiä ja siten ne tulisi ottaa ennen tässä pykälässä tarkoitettua rajauspäätöksen tekemistä päätöksenteossa huomioon 65 §:n mukaisesti.

Voimassa olevan luonnonsuojelulain 29 §:ssä on lueteltu nykyisin suojellut luontotyypit, jotka kaikki ovat tällä hetkellä uhanalaisia. Nykyisessä luontotyyppisuojelemissa nimetyt ja luonnonsuojeluasetuksessa tarkemmin määritellyt luontotyypit on ajantasaisesti sekä niiden rajausperusteita ja määritelmiä tarkennettu. Tarkennuksen tarvetta on esimerkiksi jalopuumetsiköiden, pähkinäpensaikkojen (voimassa olevassa laissa pähkinäpensaslehtojen) ja tervaleppämetsien (voimassa olevassa laissa tervaleppäkorpien) määritelmässä. Ketojen osalta suojellun luontotyypin määritelmä laajenisi kattamaan useampia ketoluontotyyppieitä kuin voimassa olevassa laissa mainitut katajakedot, joka ei ole nykyään käytetyn uhanalaisuusluokittelun mukainen luontotyyppi.

Nykyisessä laissa suojeltaviksi luontotyypeiksi on nimetty lehdesniityt ja maisemapuut. Lehdesniityt ovat Manner-Suomessa erittäin harvinaisia ja ne sijaitsevat luonnonsuojelualueilla. Hyvästä suojelutilanteesta huolimatta lehdesniityjen säilyttäminen laissa on kuitenkin johdonmukaista, sillä ne täyttävät kaikilta osin suojeltavan luontotyypin edellytykset. Periaatteessa luonnonsuojelualueen suojelusta voidaan joissakin tapauksissa luopua, jolloin alueella olevan lehdesniityn suojelun jatkaminen tulisi vielä harkittavaksi erikseen. Maisemapuu ei ole määritelmän mukainen luontotyyppi, vaikka yksittäinen suuri puu onkin usein lukuisten harvinaisten tai uhanalaisten lajien elinympäristö. Koska sen suojelun perusteena kuitenkin on pääasiassa maisemansuojelu, ehdotetaan nykyisen lain 29 §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitettujen maisemapuiden poistamista tämän pykälän mukaisista suojelluista luontotyypeistä. Jatkossa tällaisten maisemapuiden suojelu olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi maisemansuojelua ja hoitoa koskevassa luvussa tarkoitettuina luonnonmuistomerkkeinä.

Pykälässä luetellut suojellut luontotyypit ovat harvinaisia ja usein pinta-alaltaan pieniä, mutta luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita kohteita. Pykälän 1 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi päättää suojella pykälässä ehdotettujen luontotyyppien (*suojeltu luontotyyppi*) luonnontilaisen tai luonnontilaiseen verrattavan esiintymän, joka on suojellun luontotyypin säilymiselle tärkeä. Päätöksellä suojelu kohdennettaisiin siten vain kyseisen luontotyypin edustaviin esiintymiin. Suojeltuja luontotyyppieitä olisi ehdotuksen mukaan 13. Niistä nykyisen lain suojelemissa on seitsemän, joista kolmen määritelmää ehdotetaan kuitenkin laajennettavaksi. Suojeltuja luontotyyppieitä olisivat hiekkarannat, jalopuumetsiköt, pähkinäpensaikot, tervaleppämetsät, merenrantaniityt, lehdesniityt, kedot, rannikon metsäiset dyynit, sisämaan tulvametsät, harjumetsien valorinteet, meriajokaspohjat, suojaisat näkinpariaisohjat sekä kalkkikalliot. Samassa yhteydessä vesilain 2 luvun 11 §:n eräiden vesiluontotyyppien suojelua koskevaan säännökseen lisättäisiin uusina luontotyyppieinä kalkkilammet, lähteiköt ja muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevat purot. Näiden luontotyyppien suojelua on tarpeen vahvistaa ja niiden ominaispiirteiden vuoksi on perusteltua, että sääntely toteutetaan vesilain nojalla.

Pykälässä tarkoitettujen suojeltujen luontotyyppien tarkemmat kuvaukset ovat seuraavat:

1) *hiekkarannat*, jotka ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia merenrannikon, järvien ja jokien rantoja, joiden maa-aines on pääosin hiekkaa tai hietaa, ja joilla on sulkeutumaton hiekkarannan kasvillisuutta.

2) *jalopuumetsiköt*, joissa on luontaisesti syntyneitä, merkittävältä osin runkomaisia jaloja lehtipuita (tammii, metsälehmus, vaahtera, saarni, kynäjalava ja vuorijalava) vähintään 20 puuta hehtaarella, yhtenä tai useampana lähekkäisenä ryhmänä, yhtenäisellä alueella.

3) *pähkinäpensaikot* (voimassa olevassa laissa pähkinäpensaslehdot), joissa on vähintään kaksi metriä korkeita tai leveitä pähkinäpensaita vähintään 20 kappaletta hehtaarella yhtenä tai useampana lähekkäisenä ryhmänä, yhtenäisellä alueella.

- 4) *tervaleppämetsät* (voimassa olevassa laissa tervaleppäkorvet), joiden puusto koostuu merkittävältä osin tervalepistä, ja jotka ovat kasvillisuudeltaan metsäluhtia, korpia tai lehtoja.
- 5) *merenrantaniitty*, jotka ovat muokkaamattomia, luontaisesti tai perinteisen maankäytön seurauksena pääosin avoimia ja matalakasvuisia, lähes puuttomia ja pensaattomia heinä- tai ruohovaltaisia Itämeren ranta-alueita.
- 6) *lehdesniitty*, jotka ovat harvapuustoisia niittyjä, joilta on korjattu heinän lisäksi lehtikerppuja, ja joille ominaisia ovat iäkkäät lehdestetyt tai vesotut puut, joita on vähintään viisi puuta hehtaarilla.
- 7) *kedot* (voimassa olevassa laissa katajakedot), jotka ovat usein aurinkoisilla rinteillä sijaitsevia kuivia ja matalakasvuisia, pääosin puuttomia laidun- tai niittoniittyjä hiekka-, sora- ja moreenimailla.
- 8) *rannikon metsäiset dyynit*, jotka ovat merenrannikon avoimeen dyynisukessiosarjaan yhteydessä olevia harvapuustoisia, variksenmarjadyynejä muistuttavia muodostumia, joille hiekan kasaantumista ei enää tapahdu.
- 9) *sisämaan tulvametsät*, jotka ovat vesistöjen varsien kausikosteita metsiköitä, joiden kasvillisuudessa näkyvät toistuvan tulvan aiheuttamat rakennepiirteet ja lajistovaikutukset.
- 10) *harjumetsien valorinteet*, jotka ovat harjumuodostumien kaakko-länsi-suuntaisia vähäpuustoisia rinteitä, joiden kaltevuus on vähintään 5 % ja joiden sijainti mahdollistaa edustavan valorinteen paahdeympäristön kehittymisen.
- 11) *meriajokaspohjat*, jotka ovat pienialaisia meren hiekkapohjilla esiintyviä putkilokasviyhteisöjä, ja joiden kasvillisuudesta merkittävän osan muodostaa meriajokas.
- 12) *suojaiset näkinpartaispohjat*, jotka ovat suojaisilla liejupohjilla esiintyviä vedenalaisia putkilokasvi- ja leväyhteisöjä, joiden valtalajeina ovat näkinpartaislevät;
- 13) *kalkkikalliot*, jotka ovat muualla kuin tunturialueella esiintyviä, osin tai kokonaan kalsiittisen kalkkikiven ja dolomiitin muodostamia kalliojaljastumia, joilla esiintyy kalkinvaatija- ja kalkinsuosijalajistoa.

Näiden luontotyyppien määritelmiä täsmennettäisiin edelleen asetuksella.

Pykälän 2 momentin mukaan suojelupäätöksessä olisi määriteltävä suojellun luontotyyppin esiintymän rajat (luontotyyppin rajauspäätös). Suojellun luontotyyppin säilymiselle tärkeän esiintymän hävittäminen tai heikentäminen olisi kielletty. Momentissa selvennettäisiin, että hävittämis- ja heikentämiskielto tulee voimaan, kun päätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi tehdä rajauspäätöksen omasta aloitteestaan, tai alueen omistaja voisi sitä pyytää.

Heikentymisellä tarkoitettaisiin esiintymän ominaispiirteiden sekä luonteenomaisen eliölajiston vähentämistä ja hävittämisellä esiintymän tuhoamista tai sen ominaispiirteiden ja luonteenomaisen eliölajiston poistamista kokonaan. Suojelun tavoitteena on säilyttää luontotyyppien ominaispiirteet ja niille ominainen eliölajisto, johon sisältyy useita uhanalaisia ja vaateilaita eliölajeja. Suojelun tavoitteena ei kuitenkaan ole kohteiden koskemattomuus, vaan monien luontotyyppien säilyminen edellyttää jatkuvaa hoitoa ja käyttöä. Luontotyyppien ominaispiirteet ovat

erilaisia, joten suojelun vaikutus alueen käyttöön tulee arvioida tapauskohtaisesti. Kuten nykyisinkin, suojelu koskisi vain sellaisia luontotyyppisiä, jotka ovat luonnontilaisia tai siihen verrattavia. Luonnontilaisuudella tarkoitetaan sitä, että kohteen ominaispiirteet ovat muodostuneet pitkälti luontaisesti. Luonnontilaiseen verrattavilla alueilla tarkoitetaan alueita, joilla luontotyyppien ominaispiirteet ovat voineet muodostua aiemman ihmistoiminnan, kuten esimerkiksi laidunnuksen tai niittämisen kautta. Perinnebiotooppien ohella luonnontilaiseen verrattavia alueita voivat olla myös muut luontotyypit tilanteissa, joissa luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät luontotyyppien ominaispiirteet ovat säilyneet, vaikka luontotyyppien esiintymään on voinut kohdistua ihmisen toiminnan vaikutuksia.

Pykälän 3 momentin mukaan luontotyyppien rajauspäätös olisi esiintymän turvaamiseksi voimassa valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin päättäisi, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Lisäksi päätöksestä olisi tehtävä merkintä kiinteistörekisteriin, jotta tieto rajauspäätöksestä olisi helposti saatavissa esimerkiksi kiinteistökaupan yhteydessä tai muutoin alueella tai sen lähellä toimenpiteitä suunnittelevalle. Luonnonsuojelulain nojalla tehdyt päätökset, kuten esiintymispaikan rajaukset, merkitään myös 119 §:ssä tarkoitettuun luonnonsuojelun tietojärjestelmään.

Suojelu- ja hoitotoimien johdosta luontotyyppien tila voi merkittävästi parantua, tai joissain tilanteissa sen suojeluarvot voivat hävitä. Muutosten huomioimiseksi pykälän 4 momentissa säädettäisiin suojelun lakkauttamisesta. Jos rajauspäätöksellä määritelty suojellun luontotyyppien esiintymä olisi menettänyt merkityksensä luontotyyppien suotuisan suojelutason saavuttamiselle tai säilyttämiselle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi lakkauttaa esiintymän suojelun. Tämä olisi mahdollista esimerkiksi tilanteessa, jossa luontotyyppien rakenne on täysin muuttunut, hydrologia vakavasti häiriintynyt, suuri osa luonteenomaisesta lajistosta hävinnyt, eliöyhteisö köyhtynyt tai muodostuu suurelta osin epätyypillisestä lajistosta taikka luontotyyppi on uhanalaisuusarvioinnin mukaan hävinnyt tai romahtanut. Esimerkkinä tilanteesta, jossa esiintymä olisi menettänyt merkityksensä, voidaan mainita luhtaisen tervaleppämetsän kuivuminen ja kuusettuminen esiintymän ulkopuolella tapahtuneen rakentamisen aiheuttaman pohjavedenpinnan pysyvän aleneman vuoksi. Tällöin luontotyyppille ominainen kasvillisuus muuttuu, vaatelias lajisto häviää, tervalepät kuolevat ja niiden uudistuminen estyy muutoksen vuoksi. Lakkauttamisen edellytyksiä arvioitaessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon mahdollisuudet hoitotoimin palauttaa luontotyyppien esiintymän ominaispiirteet. Ennen suojelun lakkauttamista olisi siten syytä määrittää, voidaanko luontotyyppien esiintymän tila palauttaa hoidolla tai ennallistamisella. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi tehdä lakkauttamista koskevan päätöksen omasta aloitteestaan, tai alueen omistaja voisi sitä pyytää.

Pykälän 5 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettujen luontotyyppien määrittelyperusteista. Tämä vastaa nykyistä käytäntöä.

67 § Tiukasti suojellun luontotyyppien heikentämiskielto. Pykälässä säädettäisiin tiettyjen uhanalaisten luontotyyppien heikentämiskiellosta, joka olisi voimassa suoraan luonnonsuojelulain nojalla. Nämä uhanalaiset luontotyypit ovat sellaisia, joiden häviämisen riski Suomessa on korkea, ja jotka niille ominaisten ympäristötekijöiden tai eliöyhteisön lajikoostumuksen ja rakenteen vuoksi ovat luontaisesti harvinaisia. Näiden luontotyyppien yksittäisen esiintymän heikentyminen tai häviäminen vaikuttaa luontotyyppien harvinaisuuden vuoksi suoraan luontotyyppien suojelutasoon. Pykälä olisi uusi.

Eräiden luontotyyppien säilymisen on arvioitu edellyttävän niiden harvinaisuuden ja haavoittuvuuden vuoksi esiintymien suoraan lain nojalla voimaantulevaa suojaa erotuksena rajausten menetelmästä, jossa tarvitaan viranomaisharkintaa luontotyyppien merkityksellisyyden ja esiintymän

edustavuuden toteamiseksi. Näiden luontotyyppien osalta ehdotetaan lakiin sisällytettäväksi säännös tiukasti suojelluista luontotyypeistä. Tiukasti suojellun luontotyypin esiintymien hävittäminen ja heikentäminen olisi kielletty. Tämän lain 66 §:stä poiketen kiellon voimaantulo ei siten edellyttäisi viranomaisen päätöstä, vaan se olisi voimassa suoraan lain nojalla. Koska myös tiukasti suojellut luontotyypit voivat hyötyä hoitotoimista, niiden ominaispiirteitä ylläpitävät viranomaisen määrittelemät hoito- ja kunnostustoimet eivät olisi kiellettyjä. Nämä luontotyypit ovat kaikki myös lain 64 §:ssä tarkoitettuja uhanalaisia luontotyyppijä ja siten ne tulisi ottaa muiden lakien mukaisessa päätöksenteossa huomioon 65 §:n mukaisesti.

Pykälässä tarkoitettu heikentämiskielto soveltuisi erityisesti sellaisille uhanalaisille ja harvakuksille luontotyypeille, jotka ovat helposti tunnistettavissa tai joiden kohteet voidaan osoittaa avoimissa tietojärjestelmissä ja -rekistereissä. Tällaisia luontotyyppijä ovat serpentiinikalliot, -kivikot ja -soraikot sekä rannikon avoimet dyynit. Kaikki tiukkaan suojeluun esitetyt luontotyypit ovat uhanalaisia, Suomessa alun perinkin harvinaisia ja pienialaisia ja ihmisen toimien vuoksi heikentyneitä luontotyyppijä, joiden yhdenkin esiintymän häviäminen voi vaikuttaa suojelutason heikentymiseen.

Pykälän 1 momentin mukaan seuraavia harvinaisia ja uhanalaisia luontotyyppijä ei saisi hävittää eikä heikentää:

1) serpentiinikallioilla, -kivikoilla ja soraikoilla sellaisia, serpentiniitistä tai muusta ultraemäksisestä tai emäksisestä kivilajista muodostuvia kallio-, kivikko- tai soraikkoesiintymiä, jolla esiintyy serpentiinikasvilajistoa; sekä

2) rannikon avoimilla dyyneillä Itämeren rannikolla ja saaristossa olevia, tuulen kulutus- ja kaasaustyön tuloksena hiekasta muodostuneita dyynejä ja niiden painanteisiin syntyneitä kosteikkoja tai kausikosteikkoja, joilla esiintyy hiekkadyneille ominaista lajistoa.

Serpentiinikalliot on uhanalaisuutensa osalta luokiteltu vaarantuneiksi ja rannikon avoimet dyynit erittäin uhanalaisiksi. Serpentiinikallioilla elää runsaasti uhanalaista kasvilajistoa, ja ne ovat alltiita tuhoutumaan täydellisesti jo pienissä rakennus- tai muissa niihin kohdistuvissa hankkeissa.

Tiukasti suojeltujen luontotyyppien esiintymien yhteispinta-alaksi arvioidaan 1 150 hehtaaria. Serpentiinikallioita-, kivikoita ja soraikoita arvioidaan olevan 150 hehtaaria, josta 40 % (60 hehtaaria) sijoittuu luonnonsuojelualueille. Rannikon avoimia dyynejä on arviolta 1 000 hehtaaria, ja näistä 40 % sijoittuu luonnonsuojelualueille. Lähtökohtaisesti tiukasti suojellut luontotyypit ovat pienialaisia: Serpentiinikallioesiintymien keskikooksi arvioidaan 0,5 hehtaaria, rajauspäättöksillä toistaiseksi suojeltujen edustavimpien dyynien 9 hehtaaria.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että tiukasti suojellut luontotyypit inventoidaan tehokkaasti ja tiedot tallennetaan luonnonsuojelun tietojärjestelmään. Tältä osin on huolehdittava myös hallinnon resurssien riittävydestä. Esimerkiksi pykälään ehdotettujen kallioluontotyyppien osalta tutkimushankkeessa vuosina 2010–2012 on kartoitettu eteläisen Suomen kohteet. Kartoitusten taustalla on kallioperää koskeva GTK:n (esimerkiksi paikkatieto serpentiinikallioista) ja ympäristöhallinnon yhteistyössä kokoama tieto, jonka perusteella potentiaalisten kohteiden määrä on tiedossa. Kartoituksia jatketaan parhaillaan tutkimushankkeessa, jossa niistä kootaan tarkka biologinen tieto sekä tiedot kohteiden yleisestä tilasta ja uhkista. Tarkennetut kohteiden rajaukset ja syntynyt luontotieto talletetaan olemassa olevaan Suomen ympäristökeskuksen paikkatietokantaan.

Suojelun tavoitteena on säilyttää näiden luontotyyppien esiintymät ja niille ominainen eliölajisto, johon sisältyy useita uhanalaisia ja vaatelaita eliölajeja. Heikentämisellä tarkoitettaisiin kyseisen esiintymän ominaispiirteiden tai luontotyyppin toiminnan kannalta keskeisen eliölajiston vähentämistä ja hävittämällä esiintymän tuhoamista tai sen ominaispiirteiden ja keskeisen eliölajiston poistamista kokonaan.

Maanomistajan näkökulmasta haasteena voidaan pitää sitä, ettei 67 §:n tiukasti suojellun luontotyyppin suojelusta tehtäisi viranomaisen päätöstä, eikä siitä siten olisi myöskään valitusmahdollisuutta. Tältä osin sääntely vastaa ehdotuksen 80 §:n 2 momentin mukaista Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttävien eliölajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämis- ja heikentämiskieltoa. Tiukasti suojellun luontotyyppin hävittämis- ja heikentämiskiellosta voitaisiin kuitenkin hakea lain 68 §:n mukaista poikkeamista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, ja siihen on kytketty myös 113 §:n mukainen korvausmahdollisuus. Jotta pykälässä tarkoitettu tiukka suojelu vastaisi sille asetettuja tavoitteita, näiden luontotyyppien sijainnin osalta olisi kuitenkin syytä kiinnittää huomiota riittävään tiedonkulkuun ja neuvontaan.

Ehdotus olisi heikentämiskiellon osalta verrattavissa myös metsälakiin ja vesilakiin sisältyviin tiettyjen luontotyyppien suojelua koskeviin säännöksiin. Voimassa olevassa metsälaissa ja vesilaissa – jotka osaltaan sisältävät luontotyyppien suojelun sääntelyä – luontotyyppien suoja perustuu suoraan lain perusteella asetettuun heikentämis- tai muuttamiskieltoon, ilman viranomaisen tekemää päätöstä. Ehdotus yhtenäistäisi luontotyyppien suojelusäännöksiä myös suhteessa luonnonsuojelulain lajisuojelua koskevaan sääntelyyn. Myös korvausten osalta noudatettaisiin vastaavaa menettelyä kuin lajien suojelua koskevassa sääntelyssä.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että 1 momentissa lueteltujen luontotyyppien tarkemmat määrittelyperusteet annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

68 § Poikkeus luontotyyppin hävittämis- ja heikentämiskiellosta. Pykälään koottaisiin poikkeukset luvussa ehdotetuista uhanalaisten luontotyyppien suojelua koskevista säännöksistä. Pykälä vastaisi sisällöltään pääosin nykyisen lain 31 §:ää kuitenkin siten, että siihen lisättäisiin rajauspäättösmenttelyn ohelle edellä pykälässä 67 ehdotettava tiukasti suojellun luontotyyppin heikentämiskielto.

Pykälän 1 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi yksittäistapauksessa myöntää poikkeuksen edellä 66 §:n 2 momentissa tai 67 §:n 1 momentissa tarkoitettua kiellosta, jos kyseisen luontotyyppin suojelutavoitteet eivät huomattavasti vaarannu tai luontotyyppin suojelu estää yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen. Käytännössä poikkeamisen edellytyksiä on siten säädetty kaksi: suojelutavoitteiden vaarantuminen tai yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen estyminen. Jälkimmäistä yleisen edun edellytystä on täsmennetty siten, että poikkeusta ei voida myöntää, jos hankkeelle tai suunnitelmalle on sekä teknisesti että taloudellisesti toteutettavissa oleva vaihtoehto. Tällä tarkoitetaan käytännössä kohtuullisin kustannuksin toteuttamiskelpoista hanketta tai suunnitelmaa. Pelkästään toisen edellytyksen täyttyminen (eli erityisesti teknisesti mahdollinen, mutta taloudellisesti kohtuuttoman kallis) ei estäisi poikkeuksen myöntämistä.

Ensimmäisen poikkeusedellytyksen perusteella jokin toimenpide voitaisiin siten sallia, mikäli kyseisen luontotyyppin suojelutavoitteet kokonaisuutena tarkastellen eivät ratkaisun kautta huomattavasti vaarantuisi. Kyse olisi suojeltavan luontotyyppin suojelutavoitteen vaarantumisen kokonaisarviosta, jossa olisi otettava huomioon luontotyyppin yksittäisen esiintymän ohella sen suhde koko luontotyyppin suojelun tavoitteisiin. Arvioinnissa olisi tältä osin kiinnitettävä huomiota myös tämän lain 1 §:n 2 momentissa säädettyyn suotuisan suojelutason tavoitteeseen. Tällöin arviointiin voisi vaikuttaa esimerkiksi se, että luontotyyppi on alueella poikkeuksellisen

harvinainen ja siellä olevien esiintymien turvaaminen on erityisen tärkeää. Toisaalta luontotyyppien tavanomaista suurempi alueellinen runsaus voisi puoltaa poikkeuksen myöntämistä. Kokonaisarvioinnin kannalta lähtökohtana kuitenkin tulisi olla, että luontotyyppien suojelutaso säilyy suotuisana poikkeuksen jälkeenkin, tai ainakaan poikkeaminen ei saisi vaikuttaa kielteisesti suotuisan suojelutason saavuttamiseen.

Pykälässä määritellyn toisen poikkeamisedellytyksen osalta tarkoitetaan sitä, että toimenpide voitaisiin sallia, jos luontotyyppien suojelu estäisi yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen. Tältä osin huomiota tulisi kiinnittää siihen, onko hanketta tai suunnitelmaa pidettävä yleisen edun kannalta erittäin tärkeänä. Yleisen edun kannalta erittäin tärkeä hanke voisi esimerkiksi koskea maanpuolustusta tai kansallista turvallisuutta. Poikkeuksen myöntämisen edellytyksiä täsmennettäisiin lisäksi lieventämishierarkialla siten, ettei hankkeelle tai suunnitelmalle olisi olemassa muuta teknisesti ja taloudellisesti toteutettavissa olevaa vaihtoehtoa. Lieventämishierarkian mukaan luonnonarvoille aiheutuvan heikennyksen hyvittämisen tulee olla viimesijainen keino, kun haittaa ei voida välttää eikä ei-vältettävää haittaa lieventää, ja se tulee kysymykseen vain niin sanotun jäännöshaitan osalta. Voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa lieventämishierarkia on suorasanaisesti sisällytetty luonto- ja lintudirektiivien lajien osalta suojelusta poikkeamiseen, sillä luonto- ja lintudirektiivien poikkeussäännökset edellyttävät, että ei ole olemassa muuta tyydyttävää ratkaisua. Natura 2000 -alueiden osalta on luonnollisesti otettava huomioon 39 §:stä johtuvat rajoitukset.

Epäsuorasti vaatimus toteuttamiskelpoisen vaihtoehdon puuttumisesta koskee kuitenkin kaikkia niitä poikkeussäännöksiä, joissa edellytetään, että suojelu estää yleisen edun kannalta (useimmiten erittäin) tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteutumisen, kuten yksityisen luonnonsuojelun lakkauttaminen ja rauhoitusmääräysten lieventäminen (61 §) ja tässä pykälässä tarkoitettu luontotyyppien suojelusta poikkeaminen (67–68 §). Oikeuskirjallisuudessa (Kuusiniemi K., Biodiversiteetin suojelu ja oikeusjärjestyksen ristiriidat. Oikeustiede–Jurisprudentia 2001 s. 155–306, s. 179; Suvantola L.–Similä J., Luonnonsuojeluoikeus. Edilex Libri 2011, s. 253–254) on todettu, että vaatimus yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen estymisestä sisältää periaatteessa myös implisiittisen teknis-taloudellisen vaihtoehdottomuusvaatimuksen, koska muuten suojelu ei ”estä” hankkeen toteuttamista. Nykyisen lain osalta esimerkiksi eduskunnan ympäristövaliokunta (YmVm 8/1996 vp) lausui vuonna 1996: ”lainvoimaista kaavaa on pidettävä yleensä yleisen edun kannalta erittäin tärkeänä... (T)ällöinkin on ennen poikkeamisvallan käyttämistä selvítettävä, voidaanko kaavan ja luontotyyppien tavoitteet saavuttaa kaavaa muuttamalla”. Lieventämishierarkian toteuttamiseksi ja vallitsevan soveltamiskäytännön mukaisesti on perusteltua selkeyttää luonnonsuojelulakiin sisältyvää yleisen edun vaatimusta siten, että, poikkeusta edellyttävälle hankkeelle tai suunnitelmalle ei tule olla olemassa teknisesti ja taloudellisesti toteutettavissa olevaa vaihtoehtoa. Tämä ei tosiasiallisesti muuttaisi oikeudellista tilannetta, mutta selkeyttäisi säännöstä ja varmistaisi yhdenvertaisen päätöksenteon. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten soveltamiskäytännössä poikkeamisen viimesijaisuus on jo vakiintunutta tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Vaihtoehtoisen toteutustavan arvioinnin osalta on huomioitava, että sen tulee olla sekä teknisesti että taloudellisesti toteutettavissa. Näin ollen molempien edellytysten on täytyttävä, jotta vaihtoehto voidaan ottaa poikkeamisen edellytysten harkinnassa huomioon.

Lisäksi on kiinnitettävä huomiota poikkeamisen ajankohtaan. Poikkeamislupa tulisi hakea siinä vaiheessa, kun hanke on riittävästi yksilöity ja poikkeamisluvan edellytysten harkintaan on riittävät selvitykset. Esimerkiksi kaavoituksen osalta suunnitteluvaiheen tulisi olla poikkeamisen edellytysten arvioinnin kannalta riittävän yksityiskohtainen, jotta voitaisiin sulkea pois sellaiset toteutusvaihtoehdot, jotka eivät edellytä luonnonsuojelulain mukaisen poikkeuksen hakemista. Poikkeamista ei tulisi hakea niin aikaisessa vaiheessa, että pykälässä tarkoitettujen edellytysten täyttymistä ei voida arvioida.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin 1 momentissa tarkoitetun luvan voimassaolon määräaika-
suudesta. Koska poikkeamisen edellytyksiä olisi arvioitava suojellun luontotyypin suojeluta-
voitteiden näkökulmasta, olisi poikkeamispäätöksen voimassaololle tarpeen asettaa määräaika.
Luontotyypin suojelun tilanne voisi ajan myötä muuttua, jolloin tiettyä aikana myönnetty poik-
keamispäätös ei välttämättä olisi enää ajantasainen, ellei poikkeamisen sallimaan toimenpitee-
seen olisi vielä ryhdytty. Mikäli toimenpidettä, johon poikkeamista on haettu, ei olisi toteutettu
päätöksessä annetun määräajan kuluessa, poikkeaminen raukeaisi. Tämä määräaika olisi pää-
töksen tekevän viranomaisen tapauskohtaisesti harkittavissa, mutta se ei saisi olla pidempi kuin
10 vuotta kerrallaan.

Pykälän 3 momentin mukaan lupaa koskevaan päätökseen voitaisiin liittää myös muita tarpeel-
lisia ehtoja, joita hakijan olisi noudatettava toiminnasta suojeluarvoille aiheutuvien haittojen
välttämiseksi tai rajoittamiseksi. Tämä vastaa nykyistä poikkeamislupakäytäntöä. Ehdot voisi-
vat sisältää hankkeen toteuttamisen kannalta tarpeellisia ajallisia tai alueellisia rajoituksia tai
muuta velvoitteita.

Pykälän 4 momentissa säädetään luvan siirtämisestä. Siirtomahdollisuus saattaa olla joissakin
tilanteissa tarpeen, jos myönteisen lupapäätöksen kohteena olevan hankkeen tai toimenpiteen
toteuttaja vaihtuu. Tällöin siirrosta olisi kuitenkin viipymättä ilmoitettava elinkeino-, liikenne-
ja ympäristökeskukselle, jonka tulisi arvioida siirtämisen asianmukaisuus. Oikeuden aikaisempi
haltija vastaisi kaikista lupapäätöksen mukaisista velvollisuuksista, kunnes hänen tilalleen olisi
hakemuksesta hyväksytty toinen.

69 § Uhanalaisten luontotyyppien hoito. Pykälässä säädettäisiin uhanalaisten luontotyyppien
hoidosta. Pykälä olisi uusi.

Luontotyypin esiintymän säilyminen ja suojeluarvon parantaminen edellyttävät usein aktiivisia
hoitotoimia. Suojeluarvojen heikentyminen voi aiheutua esimerkiksi ympäröivän alueen ve-
siolosuhteiden muutoksista, laskeumasta maahan ja hajakuormituksesta vesistöihin pääsevästä
ravinteista ja kiintoaineksesta, ja joskus myös luonnollisesta kasvillisuuden kehityksestä. Ilmas-
tonmuutos kiihdyttää luonnossa ilmeneviä muutoksia. Uhanalaisten luontotyyppien hoitoon eh-
dotetaan mahdollisuutta myöntää tukea tai avustusta ehdotetun lain 4 luvussa säädettävän mu-
kaisesti. Koska maanomistajalla ei välttämättä ole tarvetta tai mahdollisuuksia vastata itse hoi-
totoimista, ehdotetaan, että luonnonsuojelun valtion viranomainen voisi toteuttaa maanomista-
jan suostumuksella tarpeellisia hoito- ja kunnossapitotoimia suojeltujen ja tiukasti suojeltujen
luontotyyppien esiintymillä, sen jälkeen, kun elinkeino, liikenne- ja ympäristökeskus tehnyt 66
§:ssä tarkoitetun rajuuspäätöksen.

8 luku Eliölajien suojelu

Eliölajien suojelu on keskeinen luonnon monimuotoisuuden oikeudellinen suojeluinstrumentti.
Eliölajiston monimuotoisuus köyhtyy edelleen ja tämän negatiivisen kehityksen pysäyttä-
miseksi on luonnonsuojelulain keinovalikoimaa monipuolistettava. Lain tulisi vastata nykyistä
paremmin paitsi nykyhetken ja tulevaisuuden haasteisiin, myös laajaan kirjoon erilaisia uhkia.
Tämä koskee erityisesti uhanalaisten lajien suojelua suojelualueiden ulkopuolella tai muutoin
lajeja, jotka eivät lukeudu tiukan suojelun alaisuuteen.

Nykyisen luonnonsuojelulain keskeiset eliölajeihin kohdennetut suojelukeinot ovat eläin-,
kasvi- ja sienilajien rauhoittaminen sekä lajien elinympäristöjen ja esiintymispaikkojen suojelu.
Näiden ohella myös luonnonsuojelualueiden perustaminen, Natura 2000 -verkosto ja muiden
luonto- ja lintudirektiivin lajisuojelusäädösten toimeenpano sekä lajien kaupan ja vaihdannan
sääteily edistävät osaltaan eliölajien suojelua. Voimassa olevan luonnonsuojelulain säädöksiä

sovelletaan valtaosaan Suomessa luonnonvaraisina esiintyvistä eläin- ja kasvilajeista, lukuun ottamatta joitakin metsästyslain 5 §:ssä tarkoitettuja riistaeläimiä ja rauhoittamattomia eläimiä sekä taloudellisesti hyödynnettäviä kalalajeja.

Eliölajien tehokkaan suojelun toteutumisen kannalta on tarpeen selkiyttää nykyistä luonnonsuojelulain eliölajien suojelua koskevaa lukua, vahvistaa uhanalaisten lajien suojaa sekä eriyttää eliölajien kauppaa ja vaihdantaa koskevat säännökset omaksi luvukseksi. Lisäksi on tarpeen lisätä lakiin säännökset muun muassa Suomessa uutena löydettyjen tai tieteelle ennestään tuntemattomien eliölajien suojelusta sekä mahdollistaa ilmastonmuutoksen voimakkaasti uhkaamien uhanalaisten lajien avustettu leviäminen niiden häviämisen estämiseksi. Pyrkimyksenä on myös lähentää eliölajien suojelua koskevaa sääntelyä luontotyyppisiä koskevan luvun säännöksiin, jotta eliölajien ja luontotyyppien suojelukeinot tukisivat paremmin toisiaan.

70 § Luvun soveltamisalaan kuuluvat lajit. Pykälässä säädettäisiin eliölajien suojelua koskevan luvun soveltamisalasta. Eliölajien suojelua koskevan luvun soveltamisalaa koskeva erillinen säännös olisi selkeyden vuoksi tarpeen, sillä osa ehdotetuista luonnonsuojelulain säännöksistä tulisi sovellettavaksi myös joidenkin metsästyslain soveltamisalaan muutoin kuuluvien lajien kohdalla.

Pykälä vastaisi pääasiassa sisällöltään nykyisen lain 37 §:ää kuitenkin siten, että se ei enää jatkossa koskisi lainkaan kalalajeja eikä rapuja. Eliölajien suojelua koskevan luvun säännöksiä sovellettaisiin Suomessa ja Suomen talousvyöhykkeellä luontaisella levinneisyysalueellaan, luonnonvaraisina esiintyviin eläin- ja kasvilajeihin, ei siis esimerkiksi kotieläimiin eikä Suomessa luontaisen levinneisyysalueensa ulkopuolella esiintyviin vieraslajeihin. Maamme läpi muuttavat lajit, kuten useat muuttolinnut, ovat Suomessa luontaisella levinneisyysalueellaan luonnonvaraisina esiintyviä lajeja. Sama koskee lajien luontaisen levinneisyysalueen laajenemisen seurauksena meille saapuvia lajeja (niin kutsutut tulokaslajit). Osa maallemme uutena löydettävistä lajeista voi edellyttää esiintymispaikan turvaamista, erityisesti, kun on kyse tieteelle ennestään tuntemattomasta lajista, sikäli kun kyse ei ole maahan kulkeutuneesta vieraslajista. Lisäksi pykälän 1 momentilla selvennettäisiin lain soveltamisalaa metsästyslain ja kalastuslain osalta. Sen mukaan ehdotetun 8 luvun säännöksiä ei sovellettaisi metsästyslain 5 §:ssä lueteltuihin riistaeläimiin ja rauhoittamattomiin eläimiin. Tämän mukaan esimerkiksi saimaanorppa kuuluu 8 luvun soveltamisalaan, koska sitä ei ole mainittu metsästyslain 5 §:n riistaeläinten ja rauhoittamattomien eläinten luettelossa. Tästä pääsäännöstä poiketen 1 momentin toisessa virkkeessä kuitenkin säädettäisiin, että jäljempänä 80 ja 81 §:ssä tarkoitettuja, Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttäviä ja tärkeitä pitämiä eliölajeja koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös 1 momentissa mainittuihin metsästyslain soveltamisalaan muutoin kuuluviin lajeihin. Nämä lajit ovat karhu, ilves ja saukko sekä susi poronhoitoalueen ulkopuolella.

Säännöksen mukaan myöskään kala- ja rapulajeihin ei sovellettaisi 8 luvun säännöksiä vaan yksinomaan kalastuslakia. Kalastuslain tavoitteena on 1 §:n mukaan turvata kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto, kalakantojen luontainen elinkierto sekä kalavarojen ja muun vesiluonnon monimuotoisuus ja suojelu. Lain 4 §:n mukaan kalavarojen hoidolla tarkoitetaan kalakantojen biologisen monimuotoisuuden ja tuottokyvyn turvaamista kalastuksen ohjauksella sekä muilla kalakantojen tilaa ja kalastusmahdollisuuksia parantavilla toimenpiteillä. Lain 52 §:n nojalla valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön on osaltaan huolehdittava kalavarojen kestävä käytön ja hoidon toteuttamisesta luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Vesialueella, jossa esiintyy kalalaji tai -kanta, jonka elinvoimaisuus tai tuotto on heikentynyt tai vaarassa heikentyä taikka vesialueella, joka on keskeinen kalalajin tai -kannan lisääntymisen kannalta, voidaan valtioneuvoston asetuksella antaa säännöksessä yksilöityjä rajoituksia ja kieltoja tavoitteen saavuttamiseksi. Lain 53 ja 54 §:n nojalla elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuk-

sella on toimivalta rajoittaviin päätöksiin ja lain 55 §:n nojalla valtioneuvoston asetuksella rauhoittaa koko maassa tai tietyllä alueella kalalaji tai kalakanta, jonka lisääntyminen vaarantuu tai jonka heikentyneiden kantojen suojeleminen sitä edellyttää. Näillä säännöksillä voidaan turvata kala- ja rapulajien säilyminen riittävällä tavalla, eikä kalalajien monimuotoisuuden turvaaminen luonnonsuojelulaisissa olisi jatkossa tarpeen.

Pykälän 2 momentin mukaan myös alalajiin, rotuun, kantaan ja muotoon olisi sovellettava, mitä 8 luvussa on eliölajista säädetty. Tältä osin on kiinnitettävä huomiota myös lajien geneettisen monimuotoisuuden turvaamiseen ja sen säilymisen edellytyksiin. Geneettisen monimuotoisuuden huomioon ottamisen vahvistamisen avulla voidaan edistää lajien säilymistä ja parantaa lajien edellytyksiä sopeutua muuttuviin olosuhteisiin.

Eräissä tapauksissa on tarpeen rauhoittaa lajin jokin alalaji, rotu, kanta tai muoto, vaikka lajiin kokonaisuudessaan ei tarvitse kohdistaa rauhoitustoimenpiteitä. Tämä voi johtua esimerkiksi geneettisen monimuotoisuuden suojelutarpeesta tai muusta vastaavasta syystä.

Pykälän 3 momentin mukaan sienten ja sienilajien osalta olisi noudatettava, mitä 8 luvussa on kasveista ja kasvilajeista säädetty.

Haitallisista vieraslajeista säädetään haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1143/2014 sekä vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetussa laissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä.

71 § Eläin- ja kasvilajien rauhoittaminen. Pykälä osin vastaisi voimassa olevan lain 38 ja 42 §:ssä säädettyä. Pykälässä säädettäisiin tämän luvun soveltamisalaan kuuluvien eläin- ja kasvilajien rauhoittamisesta suoraan lain nojalla. Lisäksi näihin lajeihin kuulumaton eläinlaji tai lain soveltamisalaan kuuluva kasvilaji voitaisiin tarvittaessa rauhoittaa erikseen valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 1 momentin mukaan kaikki 8 luvun soveltamisalaan kuuluvat nisäkkäät, linnut, matelijat ja sammakkoeläimet olisivat rauhoitettuja. Siten pykälän soveltamisalaa laajennettaisiin aiemmasta laista poiketen myös matelijoihin ja sammakkoeläimiin. Kyytä lukuun ottamatta kaikki Suomessa luontaisella levinneisyysalueellaan luonnonvaraisina elävät matelijat ja sammakkoeläimet on rauhoitettu luonnonsuojeluasetuksella. Nyt myös kyy rauhoitettaisiin tietyn poikkeuksin, jolloin kyseisten eliöryhmien kaikki lajit olisivat Suomessa rauhoitettuja. Tällöin niiden rauhoituksesta olisi muiden selkärankaisten eläinten tapaan johdonmukaista säätää lajiryhminä lain tasolla.

Pykälän 2 momentin nojalla myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu, selkärangattomiin kuuluva eläinlaji tai kasvilaji voitaisiin rauhoittaa asetuksella, jos sen olemassaolo kävisi uhatuksi tai jos rauhoittaminen muusta syystä osoittautuisi tarpeelliseksi. Rauhoitus voisi koskea koko maata tai vain tiettyä osaa siitä. Rauhoittaminen ja sen mahdollinen alueellinen kohdentuminen perustuisi ajantasaiseen tutkimus- ja seurantatietoon ja mahdollisesti tarpeellisiin lisäselvityksiin sekä viranomaisten arvioon lajiin kohdistuvista uhkista. Säännös vastaisi pitkälti nykyisen lain 38 §:ää, mutta sitä ei enää olisi tarve soveltaa matelijoihin ja sammakkoeläimiin. Pykälää ei sovellettaisi myöskään kalalajeihin eikä rapuihin, vaan niistä säädettäisiin jatkossa yksinomaan kalastuslaissa.

72 § Eläinlajien rauhoitus. Pykälässä säädettäisiin eläinlajien rauhoituksen sisällöstä vastaavasti kuin voimassa olevan lain 39 §:ssä. Pykälä pysyisi lajien yksilöiden tahallisen tappamisen ja häirinnän kieltämisen osalta pitkälti ennallaan. Nykytilanteeseen ei tulisi muita muutoksia,

kuin että eläinten pesien tahallisen vahingoittamisen kieltoa selkeytettäisiin ja pykälään lisättäisiin mahdollisuus pihapiirissä esiintyvän tai muutoin ihmiselle tai kotieläimelle vaaraa aiheuttavan kyyn siirtämiseen tai tappamiseen.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan rauhoitettujen eläinlajien yksilöiden tahallinen tappaminen ja pyydystäminen olisi kiellettyä, kuten myös voimassa olevassa laissa säädetään. Kielto koskisi vain tahallista toimintaa. Tahallisuuden käsitettä ja sen tulkintaa on tarkasteltu esimerkiksi komission luontodirektiiviä koskevassa tulkintaohjeessa (Natura 2000 -alueiden suojeleminen ja käyttö. Luontodirektiivin 92/43/ETY 6 artiklan säännökset) sekä Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä. Koska luonnonsuojelulain säännös on muotoiltu niin, että se täyttää luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan a–c alakohtien ja lintudirektiivin 5 artiklan vaatimukset, tulkintaohjeella ja EU–tuomioistuimen oikeuskäytännöllä (esimerkiksi C-103/00, C-221/04 ja yhdistetyt asiat C-473/19 ja C-474/19) on tahallisuuden tulkinnan kannalta merkitystä. Myös korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuisissa (esimerkiksi KHO: 2015:124) tahallisuuden edellytyksiä on arvioitu.

Saman momentin 2 kohdan mukaan myös eläinlajien yksilöiden pesien sekä munien ja yksilöiden muiden kehitysasteiden ottaminen haltuun, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu tahallinen vahingoittaminen olisi kielletty. Kohdassa tarkoitettu yksilön pesän vahingoittamisen kielto koskisi vain tosiasiallista pesintäaikaa. Tällä tarkoitetaan käytännössä sitä, että suuri osa lajeista käyttää pesää vain yhden kerran ja rakentaa seuraavana vuonna uuden pesän. Tällöin ei ole tarkoituksenmukaista ulottaa vahingoittamiskieltoa sellaisiin pesiin, jotka eivät ole enää käytössä. Toistuvassa käytössä olevien pesien suojelusta säädetäisiin erikseen pykälän 3 momentissa. Selvyyden vuoksi on lisäksi syytä todeta, että myös eläinlajin aikuista yksilöä olisi pidettävä 2 kohdassa tarkoitettuna yksilön muuna kehitysasteena. Siten kyseisen kohdan perusteella rauhoitetun eläinlajin yksilön ottaminen haltuun, siirtäminen tai muu tahallinen vahingoittaminen olisi kielletty.

Momentin 3 kohdan mukaan kiellettyä olisi myös yleisesti eläinten tahallinen häiritseminen. Pykälässä on täsmennetty, että häirintä olisi kielletty erityisesti sellaisina aikoina, jolloin sen kielteiset vaikutukset voivat olla merkitykseltään huomattavia. Säännös on muotoiltu niin, että se täyttää luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan a–c alakohtien ja lintudirektiivin 5 artiklan vaatimukset. Lintudirektiivin 5 artiklan mukaan lintujen tahallinen häirintä erityisesti lisääntymis- ja jälkeläisten kasvatusaikana on kielletty, jos häirintä vaikuttaisi merkittävästi kyseisen direktiivin tavoitteisiin.

Esimerkiksi maa- ja metsätalouden harjoittamisen ja muun luonnonvarojen hyödyntämisen sekä rakentamisen tarkoituksena ei ole rauhoitettujen lajien häirintä tai tappaminen taikka lintujen pesien ja munien vahingoittaminen. Häirintäkiellon arvioinnissa otetaan huomioon toiminnan luonne. Tapauskohtaiseen luontoarvojen huomioon ottamiseen muun muassa metsätalouden tueksi on laadittu alan toimijoille ohjeistusta, jolla talousmetsien linnusto voidaan ottaa huomioon metsänkäsittelyn yhteydessä.

Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jossa mahdollistettaisiin 1 momentissa säädetyn estämättä pihapiirissä olevan tai muutoin ihmiselle tai kotieläimelle vaaraa aiheuttavan kyyn kiinni ottaminen ja siirtäminen tai tarvittaessa tappaminen, mikäli siirtäminen ei olisi mahdollista. Kyyn esiintyminen talon pihapiirissä saattaa aiheuttaa vaaratilanteita sekä ihmisille että kotieläimille, minkä vuoksi olisi tarkoituksenmukaista sallia pihapiirissä olevan tai muutoin ihmiselle tai kotieläimelle vaaraa aiheuttavan kyyn siirtäminen tai tappaminen. Pykälä koskisi kuitenkin vain pihapiiriä, eikä olisi laajemmin sovellettavissa. Pihapiirin käsitteen tulkinta nojautuisi lähtökohteisesti jokamiehenoikeuksiin kuuluvaan kotirauhan suojaamaan alueeseen ja sen määrittely olisi väistämättä tapauskohtaista. Yksiselitteistä metrimäärää pihapiiriin kattamaan alueeseen ei

ole, mutta lähtökohtaisesti sillä tarkoitettaisiin talon tai asunnon välitöntä lähiympäristöä. Piha-
piirillä voi myös olla erityisiä tunnusmerkkejä, joista tietää, että alue on otettu erityiseen käyt-
tötarkoitukseen.

Pykälän 3 momentti olisi myös uusi ja se selkeyttäisi 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua eläin-
lajin yksilön pesän tahallisen vahingoittamisen kieltoa rajaamalla soveltamisalasta pesintäkau-
den ulkopuolella niiden lajien pesät, jotka eivät ole toistuvassa käytössä. Sen mukaisesti 1 mo-
mentissa tarkoitettu pesän vahingoittaminen olisi kuitenkin kiellettyä pesintäkauden ulkopuo-
lella vain, jos kyse on eläimen itse tekemästä pesästä, jota se käyttää toistuvasti eri vuosina.
Valtaosa lintulajeista rakentaa uuden pesän joka vuosi, eikä edellisvuotisen pesän säilymisellä
ole siten merkitystä niiden lisääntymismenestykselle. Osalle lajeista mahdollisuus käyttää aiem-
min rakentamiaan pesiä uudelleen on lisääntymismenestyksen kannalta oleellista, minkä vuoksi
tällaisten pesien suoja on tarpeen. Uuden pesän rakentaminen kuluttaa emolintujen resursseja,
sekä viivästyttää munintaa ja siten poikasten pesästä lähtöä, mikä heikentää yksilöiden elossa
säilymisen todennäköisyyttä. Toistuvaa käyttöä arvioitaessa tulisi siis ottaa huomioon lajin elin-
tavat ja tarve hyödyntää lisääntymisessä aiempina vuosina rakennettuja pesiä. Kielto koskisi
vain eläimen itse rakentamia pesiä, ei esimerkiksi linnunpönttöjä. Kiellon taustalla on tarve sel-
keyttää Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisun (C-252/85) vaikutusta.

Pykälän 1 momentissa ja lintudirektiivin 5 artiklassa kielletään lintujen pesien tahallinen vahin-
goittaminen tai siirtäminen. Näiden säännösten sanamuodoissa ei sinänsä ole suoraa kirjausta,
että kyseinen kielto koskisi vain pesimäkautta, mutta voimassa olevan luonnonsuojelulain so-
veltamis- ja oikeuskäytännön perusteella kiellon on pääsääntöisesti tulkittu koskevan pesimäai-
kaa. Sen taustalla on lintujen pesimärauhan turvaaminen ja sen myötä pesinnän onnistumisen
keskeinen merkitys lintujen elinkierrossa. Lintujen tahallinen häirintä puolestaan on kielletty
säädösten mukaan muun muassa erityisesti lisääntymisaikana. Tarkennuksena pesien suojeluun
liittyen voimassa oleva luonnonsuojelulaki määrää suurten petolintujen (lajit tarkennettu luon-
nonsuojeluasetuksessa 160/1997) pesäpuut, joissa olevat pesät ovat säännöllisessä käytössä ja
selvästi nähtävissä sekä minkä tahansa rauhoitetun linnun asianmukaisesti merkityt pesäpuut
rauhoitetuiksi. Euroopan unionin tuomioistuin on kuitenkin todennut ratkaisussaan (C-252/85),
että lintudirektiivin 5 artiklan b ja c kohtien kieltoja on sovellettava ilman ajallisia rajoituksia.
Keskeytymätön lintujen elinympäristön suojeleminen on tuomioistuimen mukaan välttämätöntä,
koska monet lajit käyttävät uudelleen aiempina vuosina rakentamia pesiä, eikä suojelun ra-
joittaminen koskemaan vain tiettyä ajanjaksoa ole siten yhdenmukainen direktiivin kiellon
kanssa. Pykälän 3 momentissa tarkoitettujen ympärivuotisen kiellon tarkoittamat lajit määriteltäi-
siin asetuksella. Käytännössä kiellon soveltamisalaan kuuluvia lajeja olisi 75 §:n 1 momentissa
määriteltyjen suurten petolintujen lisäksi arviolta noin 20 lajia, kuten kaakkuri, kuningaskalas-
taja, mustavaris, merimetso, piekana, tunturihaukka ja muutamat muut petolinnut.

Pykälän 4 momentissa kiellettäisiin lisäksi selkärangattoman eläimen sellaiset pyyntikeinot,
jotka ovat luonnonsuojelun kannalta haitallisia. Selkärangattomien eläinten pyyntiin eri tarkoi-
tuksessa käytettävät menetelmät kehittyvät ja voivat osoittautua käytössä haitallisiksi muiden,
kuin varsinaisten kohdelajien osalta. Tämän vuoksi valtioneuvoston asetuksella voisi olla tar-
peen kieltää näiden sellaiset pyyntikeinot, jotka todetaan luonnonsuojelun kannalta haitallisiksi.

73 § Avuttomassa tilassa löydetty rauhoitettu eläin. Pykälässä tarkennettaisiin voimassa olevan
lain 41 §:ssä säädettyä ja säädettäisiin avuttomassa tilassa olevan rauhoitetun eläimen auttamis-
esta. Säännös on eläinsuojelullisista syistä tarpeen, jotta sairaana, vahingoittuneena tai muutoin
avuttomassa tilassa tavatun rauhoitetun eläimen auttamiselle ei olisi luonnonsuojelulaista joh-
tuvaa tarpeettomia esteitä. Menettelyn osalta pykälässä on viitattu eläinsuojelulakiin, jossa on

säädetty tarkemmin eläimen auttamisen lähtökohdista ja edellytyksistä. Avuttomassa tilassa tavatun eläimen auttaminen ei edellyttäisi viranomaisen päätöstä rauhoitusmääräyksistä kuten haltuunottokiellosta tai luonnonsuojelualan rauhoitussäännöksistä poikkeamisesta.

74 § Kuolleena löydetty rauhoitettu eläin. Pykälässä säädettäisiin pääosin voimassa olevan lain 40 §:ää vastaavasti kuolleena tavatun (löydetyn) rauhoitetun eläimen tai sen osan haltuun ottamisen kiellosta ja eräistä sen poikkeuksista. Säännös on tarpeen valvonnallisista syistä.

Pykälän 1 momentissa säädetään kiellosta ottaa haltuun kuolleena löydetty rauhoitettu eläin. Kielto koskisi myös mainitun eläimen osaa. Muussa tapauksessa voisi olla mahdotonta tai ainakin vaivalloista selvittää, onko rauhoitettu eläin tapettu vai onko se kuollut luonnollista tietä. Tästä pääsäännöstä poiketen eläin voidaan kuitenkin tarvittaessa toimittaa valtion tutkimuslaitokselle tutkittavaksi kuolinsyyn ja tarttuvien eläintautien toteamiseksi. Tällaisia valtion tutkimuslaitoksia ovat muun muassa Luonnontieteellinen keskusmuseo ja Ruokavirasto.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi eräistä poikkeuksista 1 momentin kieltoon, mikäli eläimellä on asianmukaisesti käsiteltynä tieteellistä tai opetuksellista arvoa. Kuolleena tavattu rauhoitettu eläin voitaisiin ottaa talteen ja ilman aiheutonta viivytystä luovuttaa Luonnontieteelliselle keskusmuseolle, muulle luonnontieteelliselle museolle tai laitokselle tai korkeakoululle, jonka olisi haettava hallussapitoon 91 §:ssä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen lupa.

75 § Suurten petolintujen pesäpuiden suojelu. Pykälässä säädettäisiin suurten petolintujen pesäpuiden suojelusta. Myös nykyisessä laissa, osana 39 §:n eläinlajien rauhoitussäännöksiä, on säädetty petolintujen pesäpuiden suojelusta. Koska kyseinen pesäpuuta koskeva säännös kuitenkin kohdentuu lajien yksilöiden ja pesien sijaan niiden pesäpuuhun, on selkeyden vuoksi perusteltua siirtää säännös omaksi pykäläkseen. Samalla pykälän sanamuotoja on täsmennetty.

Pykälän 1 momentin mukaan maakotkan, merikotkan, kiljukotkan, pikkukiljukotkan ja sääksen pesäpuu, jossa oleva pesä on toistuvasti käytössä ja selvästi nähtävissä, olisi rauhoitettu. Koska pesät ovat kooltaan suuria, ovat ne käytännössä useimmiten myös selvästi nähtävissä. Suurilla petolinuilla on tyypillisesti vaihtopesiä, joita ne käyttävät toistuvasti, mutta eivät säännöllisellä vuosirytmillä, minkä vuoksi säännöksen sanamuotoa on voimassa olevaan lakiin nähden täsmennetty. Kuten 72 §:n 3 momentissa tarkoitettujen pesien osalta, myös suurten petolintujen pesien osalta pesän käytön toistuvuus perustuisi lajin elintapoihin ja tarpeeseen hyödyntää lisääntymisessä aiempina vuosina rakennettuja pesiä.

Nykyisin suurten petolintujen pesäpuut on useimmiten merkitty puuhun kiinnitetyllä kyltillä, mutta merkinnällä on käytännössä vain informatiivinen merkitys, eikä se ole rauhoituksen edellytys. Merkintä perustuu osaltaan nykyisen 39 §:n 2 momentin muotoiluun, jonka mukaan ”sellainen rauhoitetun linnun pesäpuu, joka on asianmukaisesti merkitty, tai suuren petolinnun pesäpuu, jossa oleva pesä on säännöllisessä käytössä ja selvästi nähtävissä, on rauhoitettu.” Tämä on aiheuttanut käytännössä epätietoisuutta merkinnän oikeudellisesta relevanssista suurten petolintujen kohdalla. Selvyyden vuoksi ehdotettu säännös ei sisällä mainintaa pesäpuun merkitsemisestä, mutta ei myöskään estä informatiivisten kylttien käyttöä jatkossa. Myös muiden rauhoitettujen lintulajien kuin suurten petolintujen kohdalla on tässä ehdotuksessa luovuttu pesäpuun rauhoittamisesta merkitsemällä, koska käytännössä mahdollisuudelle ei ole ollut tarvetta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tiedossa olevien petolintujen pesäpuiden paikkatietojen tallentamisesta tämän lain 13 luvussa tarkoitettuun luonnonsuojelun tietojärjestelmään. Tietoa käytetään jo nyt laajasti ja jatkossa ajantasainen tieto rauhoitetuista pesäpuista olisi tarpeen niiden sijainnin selvittämiseksi.

76 § *Kasvilajien rauhoitus*. Pykälässä säädettäisiin rauhoitettuja kasveja koskevasta ottamis- ja hävittämiskiellosta. Säännös vastaa luontodirektiivin 13 artiklan 1 kohdan a alakohdan vaatimuksia. Rauhoitus koskisi lisäksi kasvin siemeniä. Säännös vastaisi nykyisen lain 42 §:n 2 momentissa olevaa kasvilajien rauhoitusta, mutta se siirrettäisiin selvyyden vuoksi omaksi pykäläkseen.

77 § *Uhanalaiset lajit*. Uhanalaiseksi arvioitun lajin määrääminen uhanalaiseksi tapahtuisi jatkossakin nykyisen lain tapaan asetuksella. Pykälässä täsmennettäisiin kyseessä olevan valtioneuvoston asetuksen perusteita uhanalaisuuden kriteerien osalta. Menettely vastaisi uhanalaisista luontotyypeistä säädettyä.

Pykälän mukaan uhanalaiseksi lajiksi voitaisiin säätää sellainen luonnonvaraisesti maassamme esiintyvä eliölaji, johon arvioidaan kohdistuvan luonnossa vähintään korkea häviämiskorkeus Suomessa esiintyvien lajien kansallisen uhanalaisuuden arvioinnin mukaan. Häviämiskorkeus arvioidaisiin vakiintuneen käytännön mukaisesti Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) kehitettyjen kriteerien ja niiden soveltamisohjeiden mukaisesti. Uhanalaisten lajien luokkia ovat äärimmäisen uhanalaiset (CR), erittäin uhanalaiset (EN) ja vaarantuneet (VU). Vaarantuneen lajin häviämiskorkeus on korkea. Lajien uhanalaisuusluokat määräytyvät arviointikriteerien ja niiden sisältämien raja-arvojen perusteella. Arviointikriteeriin sisältyy viisi eri kriteeriä alakriteereineen. IUCN:n ohjeiden mukaan lajin tulee täyttää vähintään yhden kriteerin vaatimukset, jotta se voidaan luokitella uhanalaiseksi. Viisi käytettävää kriteeriä ovat a) populaatiokoon pienentyminen, b) levinneisyys- tai esiintymisalueen pieni koko sekä pirstoutuminen, jatkuva taantuminen tai voimakkaat vaihtelut, c) pieni populaatiokoko ja jatkuva taantuminen, pirstoutuminen tai voimakkaat vaihtelut, d) hyvin pieni populaatiokoko tai erittäin rajoittunut esiintyminen, ja e) häviämiskorkeuden kvantitatiivinen analyysi.

Ympäristöministeriön olisi laadittava pykälän 2 momentin mukaan ehdotuksen asetuksen tarkistamisesta sen ajantasaisuuden ylläpitämiseksi viimeisimmän Suomessa esiintyvien lajien uhanalaisuuden arvioinnin perusteella aina kahden vuoden kuluessa arvioinnin valmistumisesta. Tarpeen mukaan asetusta voitaisiin tarkistaa esimerkiksi uuden tiedon valossa myös tätä useammin. Lajin säätämiseksi uhanalaiseksi olisi siten vaikutusta tässä laissa tarkemmin (18 §) säädetyn viranomaisten seurantavelvoitteen noudattamiseen, mikä kohdistuu osaltaan erityisesti uhanalaisiin lajeihin, ja uhanalainen laji voitaisiin edellytysten täytyessä säätää 79 §:n mukaisesti erityisesti suojeltavaksi lajiksi. Seurannasta saatujen tietojen perusteella olisi ryhdyttävä muihin tarvittaviin toimenpiteisiin lajin tilanteen parantamiseksi.

78 § *Uhanalaisten lajien huomioon ottaminen*. Uudessa pykälässä säädettäisiin uhanalaisten lajien huomioon ottamisesta päätöksenteossa. Samoin kuin luontotyyppien kohdalla on edellä 65 §:n perusteluissa todettu, myös eliölajien uhanalaisuusarviointien yhteydessä on todettu avainasemassa lajien suojelun vahvistamisessa olevan niiden nykyistä parempi huomioonottaminen maankäytön suunnittelussa ja luonnonvarojen hyödyntämisessä. Pelkästään lajin uhanalaisuudella ei nykyisillä ole välittömiä oikeusvaikutuksia, vaan oikeusvaikutus on kytketty vasta lajin määräämiseen erityisesti suojeltavaksi lajiksi tai luonto- ja lintudirektiivien suoriin vaikutuksiin kyseisten direktiivien kattamiin lajeihin. Uhanalaisten lajien aiempaa selkeämpi huomioonottaminen viranomaisten ympäristön käyttöä koskevassa päätöksenteossa olisi omiaan selkeyttämään oikeustilaa muiden lakien mukaisissa päätöksentekomenettelyissä. Huomioon ottamista koskeva ehdotus olisi luonteeltaan informatiivinen ja korostaisi uhanalaisten eliölajien asemaa muiden lakien mukaisissa päätöksentekomenettelyissä. Se ei kuitenkaan muuttaisi muiden lakien mukaisia luvan tai suunnitelman myöntämisen edellytyksiä, eikä sellaisenaan myöskään olisi esimerkiksi muun lain mukaisen luvan myöntämisen tai suunnitelman hyväksymisen esteenä.

Pykälässä säädettäisiin 77 §:ssä tarkoitetun uhanalaisen eliölajin huomioonottamisesta päätöksenteossa. Sen tarkoituksena olisi osaltaan kohdentaa muuhun sääntelyyn sisältyvien, luontoarvoja koskevien lupaedellytysten sisältöä. Kyse ei siten olisi uudesta tai itsenäisestä päätöksenteon edellytyksestä, vaan uhanalaisten lajien huomioon ottaminen perustuisi jo olemassa olevaan muuhun lainsäädäntöön, siinä määrin kuin se kuuluu muun lainsäädännön soveltamisalaan. Viranomaisen tulisi ottaa uhanalaiset lajit huomioon edellä uhanalaisen luontotyypin huomioonottamisen kohdalla selostetulla tavalla. Käytännössä tämä koskisi muun muassa ympäristönsuojelulaissa tarkoitettua ympäristölupaa, vesilaissa tarkoitettua vesitalouslupaa, maaineslaissa tarkoitettua maa-ainesten ottamislupaa, kaivoslaissa tarkoitettuja lupia sekä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia kaavoja. Tältä osin viitataan lisäksi edellä 65 §:n kohdalla esitettyihin tarkempiin perusteluihin säännöksen tulkinnasta.

79 § Erityisesti suojeltavien eliölajien esiintymispaikkojen suojelu. Pykälässä säädettäisiin erityisesti suojeltavien eliölajien esiintymispaikkojen suojelusta. Pykälä vastaisi pääsääntöisesti nykyisessä laissa olevaa 47 §:ää. Pykälään lisättäisiin mahdollisuus rajauspäätöksen antamiseen myös määräaikaisena ja suojelun lakkauttamisen edellytyksiä koskevan momentin sanamuotoja täsmennettäisiin.

Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää erityisesti suojeltavaksi lajiksi sellainen uhanalainen eliölaji, jonka häviämiskorkeus on vähintään hyvin korkea (luokat EN ja CR). Erityisesti suojeltavaksi lajiksi voitaisiin säätää myös sellainen uhanalainen eliölaji, jonka häviämiskorkeus on korkea (luokka VU). Tässä tapauksessa lajilla saisi olla vain vähän esiintymispaikkoja, joiden säilyminen on uhattuna siinä määrin, että lajin häviämiskorkeus voi lyhyellä aikavälillä merkittävästi kasvaa.

Pykälän 1 momentissa tarkoitetun erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen olisi 2 momentin mukaan kielletty. Koska lajien tunnistaminen, havaitseminen ja niiden esiintymispaikkojen rajojen määrittely edellyttää usein erityistä osaamista, kieltä tulisi voimaan vasta kun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on päätöksellään määritellyt lajin esiintymispaikan rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi tehdä rajauspäätöksen omasta aloitteestaan, tai alueen omistaja voisi sitä pyytää.

Hävittämis- ja heikentämiskielto koskisi vain lajin säilymiselle tärkeitä esiintymispaikkoja, ei kaikkia paikkoja, joissa laji esiintyy. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi siten harkittava ajankohtaisen tieteellisen tiedon, lajien levinneisyyden ja esiintymisen sekä suojelutilanteen ja alueen ominaispiirteiden perusteella tarvetta rajauspäätöksen tekemiseen. Varsinkin liikkuvia erityisesti suojeltavia lajeja voidaan toisinaan tavata varsinaisten elinalueidensa ulkopuolella ja ne voivat myös lisääntyä lyhytaikaisesti paikoilla, joilla niillä ei kuitenkaan pidemmällä aikavälillä ole säilymisen edellytyksiä, esimerkiksi yksittäinen kuollut puu muutoin epäsojivassa elinympäristössä. Rajauspäätös soveltuu ja on tarkoitettu nimenomaan sellaisten esiintymispaikkojen turvaamiseen, joilla on merkitystä lajin säilymiselle pidemmällä aikavälillä. Harkinnassa olisi otettava huomioon lain 1 §:ssä asetettu yleinen tavoite lajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen. Pykälässä tarkoitettuja lajin esiintymispaikkoja sisältyy valtioneuvoston jo hyväksymiin suojeluohjelmiin. Pääperiaatteena olisi, että tällaisen alueen suojelu toteutettaisiin ensisijaisesti luonnonsuojelun perustamismenettelyllä eikä 2 momentissa tarkoitettuun esiintymispaikan rajojen määrittämiseen siten tarvitsisi luonnonsuojelun alueilla ryhtyä kuin sellaisissa tilanteissa, joissa perustetun luonnonsuojelun alueen rauhoitus-säännökset tai -määräykset eivät olisi riittäviä lajin esiintymispaikan turvaamiseksi.

Päätöksestä voisi valittaa hallinto-oikeuteen, mutta se olisi voimassa, jollei valitusviranomainen toisin päättäisi, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Menettely olisi siis samanlainen kuin edellä luontotyyppien suojelun kohdalla. Lisäksi päätöksestä olisi tehtävä merkintä kiinteistörekisteriin, jotta tieto rajauspäätöksestä olisi helposti saatavissa esimerkiksi kiinteistökaupan yhteydessä tai muutoin alueella tai sen lähellä toimenpiteitä suunnittelevalle. Luonnonsuojelulain nojalla tehdyt päätökset, kuten esiintymispaikan rajaukset, merkittäisiin myös 119 §:ssä tarkoitettuun luonnonsuojelun tietojärjestelmään.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta antaa 2 momentissa tarkoitettu päätös myös määräaikaisena, mikäli erityisesti suojeltavan eläinlajin esiintymispaikan pysyvyyttä ei voida luotettavasti ennalta arvioida. Tarkoituksena olisi mahdollistaa sellaisen lajille tärkeän esiintymispaikan määräaikainen turvaaminen, jonka pysyvyyttä olisi vaikea varmuudella arvioida esimerkiksi lajin elintapoja tai kyseisen paikan tarjoaman elinympäristön laadun riittävyyttä koskevien tiedollisten epävarmuuksien vuoksi. Määräaikaisuus tällaisissa tapauksissa turvaisi lajin säilymistä ja mahdollistaisi esimerkiksi paikalla toteutettavien hoitotoimien vaikutuksen arvioinnin kyseisen lajin kannalta. Tällainen määräaikainen rajauspäätös voitaisiin antaa enintään kymmeneksi vuodeksi, jonka jälkeen päätös tulisi muuttaa pysyväksi tai luopua suojelusta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin menettelystä tilanteessa, jossa 2 momentissa tarkoitettulla päätöksellä määritelty erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikka on menettänyt merkityksensä lajin suotuisan suojelutason saavuttamiselle tai säilyttämiselle. Tällöin esiintymispaikan suojelu voitaisiin lakkauttaa. Säännös olisi osin uusi, sillä nykyiseen luonnonsuojelulakiin ei sisälly selkeää sääntelyä tilanteessa, jossa lajin suojelun taso paranee niin, että sen häviämishuhta ei enää ole ilmeinen ja se siten poistetaan luonnonsuojeluasetuksen erityisesti suojeltavista lajeista. Suojelu voitaisiin lakkauttaa vain siinä tilanteessa, että paikka on selvästi menettänyt merkityksensä lajin suotuisan suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta. Tällöin kyse voisi olla joko lajin yleisen suojelutilanteen riittävästä paranemisesta (uusi säännös) tai lajin häviämisestä lopullisesti kyseiseltä esiintymispaikalta, miltä osin säännös vastaisi voimassaolevan lain 47 §:n 4 momentissa säädettyä. Arvioinnin tulisi perustua ajankohtaiseen tieteelliseen tietoon, lain 7 §:ssä tarkoitettu varovaisuusperiaate huomioiden. Mikäli lajin tilanne paransi merkittävästi ja laajasti, eikä rajauspäätöksen säilyttäminen olisi enää lajille tarpeen, voitaisiin rajauspäätös uudella päätöksellä kumota. Haasteena mahdollisessa kumoamistilanteessa on kuitenkin varmistaa ja ylläpitää saavutettu suojelun taso. Mikäli suojelutason paraneminen olisi suurelta osin seurausta rajauspäätöksiin turvattujen esiintymispaikkojen säilymisestä, saat-taisi päätösten kumoaminen johtaa uudelleen lajin tilanteen heikkenemiseen. Tällöin rajauspäätökset olisi voitava säilyttää. Mikäli suojelun lakkauttaminen olisi kuitenkin perusteltua, menettelystä olisi tällöin voimassa, mitä pykälän 2 momentissa säädetään.

80 § Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttävien eliölajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelu. Pykälässä säädettäisiin luontodirektiivin edellyttämällä tavalla tiettyjen eläin- ja kasvilajien suojelusta. Pykälä vastaisi sisällöllisesti nykyisen lain 49 §:n säännöksiä siltä osin kuin kyse on näiden lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelusta. Kielloista myönnettävistä poikkeuksista säädettäisiin erikseen 85 §:ssä. Tämä johtuu siitä, että lajisuojelun poikkeuksia koskeva sääntely on nykyisessä laissa hajanaista ja osin vaikeaselkoista, minkä vuoksi lajien poikkeuksista säädettäisiin yleisesti selkeyden vuoksi omassa pykälässään. Sama koskee lajien vaihdantaa, kauppaa, kuljettamista, siirtämistä ja hallussapitoa koskevia säännöksiä, joista säädettäisiin erikseen luvussa 9.

Luontodirektiivin 12 artikla edellyttää direktiivin liitteessä IV a ja IV b lueteltujen eläin- ja kasvilajien tiukan suojelujärjestelmän soveltamista. Nämä tiukkaa suojelua edellyttävät lajit määriteltäisiin pykälän 1 momentin mukaan erikseen valtioneuvoston asetuksella. Pykälän 2

momentilla on pantu täytäntöön luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan d alakohdassa oleva velvoite, joka edellyttää, että jäsenvaltiot kieltävät liitteessä IV a mainittujen lajien lisääntymis- tai levähdyspaikkojen heikentämisen ja hävittämisen. Kielto ei edellytä tahallisuutta ja ulottuu siten myös piittaamattomuudesta tai ajattelemattomuudesta johtuvaan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämiseen ja heikentämiseen. Esimerkkinä säännöksen tarkoittamista lisääntymis- ja levähdyspaikoista voidaan mainita liito-oravan pesäpuut ja kulkuyhteydet niille sekä saimaannorpan pesät ja oleskeluluodot. Lisääntymis- ja levähdyspaikan heikentämisen ja hävittämiskielto on voimassa suoraan lain nojalla. Tässä suhteessa se siis eroaa edellä 79 §:ssä tarkoitettua erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittämisen ja heikentämiskiellostä, joka edellyttää erillistä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tekemää rajauspäätöstä.

Pykälän 2 momentissa tarkoitettu lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittämisen ja heikentämiskielto perustuu EU:n luontodirektiiviin, jossa ei kuitenkaan ole määritelty suojeltavan lajin lisääntymis- eikä levähdyspaikan käsitettä. Lisääntymis- ja levähdyspaikkojen määrittelyyn liittyvät luontodirektiivin ja luonnonsuojelulain sisällöt sekä Euroopan unionin ja Suomen oikeuskäytännön mukaiset tulkinnat. Niiden lisäksi on otettava huomioon luontodirektiivin tulkintaohjeessa (Guidance document on the strict protection of animal species of community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC) esitetyt määrittelyn perustelut ja lähtökohdat. Kyseinen tulkintaohje ei ole oikeudellisesti sitova, mutta korkein hallinto-oikeus on linjannut, että siinä esitetyt tulkinnat on syytä huomioida päätöksenteossa. Lisäksi määritelmää on kansallisesta näkökulmasta tarkasteltu ympäristöministeriön oppaassa Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pois lukien lepakot) esittelyt (Suomen ympäristö 1/2017).

Lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämisen ja heikentämiskieltoa koskevaa oikeuskäytäntöä on runsaasti sekä EU-tuomioistuimesta että korkeimmasta hallinto-oikeudesta. Komission direktiivin soveltamisesta antaman ohjeen mukaan lisääntymis- ja levähdyspaikan koko vaihtelee suojeltavan lajin mukaan siten, että ekologiset vaatimukset ovat lähtökohtana kokoa arvioitaessa. Lajin koko elinympäristö ei voi olla sen lisääntymisaluetta vaan ainoastaan lajin lisääntymiselle elintärkeä osa elinympäristöstä. Luontodirektiivin 12 artiklassa edellytetty tiukka suojelujärjestelmä on voimassa olevassa laissa pantu täytäntöön luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentissa, ja pykälän sisältö säilyisi ehdotuksessa muuttumattomana.

Euroopan komission 12.10.2021 julkaistussa ohjeasiakirjassa todetaan, että neljä suurta petoeläinlajia, ruskeakarhu (*Ursus arctos*), susi (*Canis lupus*), ilves (*Lynx lynx*) ja ahma (*Gulo gulo*), ovat suojelun kannalta haastavimpia lajeja EU:n tasolla. Tämä johtuu siitä, että niillä on laaja reviiri, joka ylittää alueelliset ja kansalliset rajat, ja niiden edut voivat olla ristiriidassa ihmisten taloudellisen toiminnan, kuten maatalouden, kanssa. Ongelmaa mutkistaa vielä se, että eri populaatioiden suojelun taso on erilainen, suojelu- ja hallintajärjestelmät poikkeavat toisistaan ja sosioekonomiset olosuhteet vaihtelevat.

Korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännössä lisääntymis- ja levähdyspaikan ulottuvuutta on tarkasteltu useasti erityisesti liito-oravan, mutta myös muiden lajien osalta. Esimerkiksi sen arvioinnissa, kuinka suuria alueita liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittämisen ja heikentämiskielton turvaamiseksi on jätettävä metsänhakuun ulkopuolelle, on korkeimman hallinto-oikeuden mukaan lähdettävä siitä, että tällaiseksi tarkoitettun alueen on oltava pikemminkin laaja kuin liian suppea. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan tätä edellyttää myös ympäristöoikeudessa tunnustettu niin sanottu varovaisuusperiaate, jota koskeva säännös sisältyy uutena myös tämän ehdotuksen 7 §:ään. Toisaalta lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämisen ja heikentämiskielto ei korkeimman hallinto-oikeuden tulkintalinjan mukaan velvoita suojelemaan liito-oravan elinympäristöä kokonaisuudessaan, vaan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen rajaaminen ja sopivien kulkuyhteyksien turvaaminen harkitaan tapauskohtaisesti.

Myös esimerkiksi ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön 20.4.2016 antamassa ohjeessa ”Liito-oravan huomioon ottaminen metsänkäytön yhteydessä” on todettu, että lisääntymis- ja levähdyspaikan rajaaminen ja sopivien kulkuyhteyksien turvaaminen harkitaan tapauskohtaisesti metsässä vallitsevan tilanteen mukaan, eikä kaavamaista ohjetta liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan laajuudelle tai kulkuyhteyksien leveydelle voida antaa. Ohjeessa annetaan myös kaikille metsänkäsitteilytavoille yhteisiä suositeltavia toimia lisääntymis- ja levähdyspaikkojen turvaamiseksi. Vaikka ohje ei ole oikeudellisesti sitova, se ilmentää osaltaan vallitsevia käsityksiä liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan laajuudesta. Liito-oravien lisäksi oikeuskäytännössä on lisääntymis- ja levähdyspaikan sisältöä ja tulkintaa tarkasteltu myös esimerkiksi viitasammakon, lepakoiden ja suden kohdalla.

On kuitenkin syytä korostaa, että pykälän 2 momentissa tarkoitettun lisääntymis- ja levähdyspaikan määrittely perustuu tapauskohtaiseen arviointiin ja kunkin eliölajin biologiaan. Vallitsevien olosuhteiden ohella tulkintaan vaikuttaa olennaisella tavalla se, mikä eliölaji on kyseessä. Kuten korkein hallinto-oikeus on päätöksessään KHO:2019:160 todennut, kiellon noudattamisen arvioinnissa on otettava huomioon lisääntymis- ja levähdyspaikkojen määrittelyyn liittyvät lajikohtaiset erityispiirteet. Esimerkiksi suden lisääntymis- ja levähdyspaikan määrittely eroaa monin tavoin liito-oravan tai viitasammakon vastaavista alueista.

Euroopan unionin tuomioistuin on 28.10.2021 antamassaan ratkaisussa asiassa C-357/20 IE vastaan Magistrat der Stadt Wien todennut, että käsitteitä ”heikentäminen” ja ”hävittäminen” on tulkittava siten, että ensiksi mainitulla tarkoitetaan suojellun eläinlajin lisääntymis- tai levähdyspaikan ekologisen toiminnallisuuden asteittaista vähentämistä ja jälkimmäisellä kyseisen toiminnallisuuden poistamista kokonaan, riippumatta siitä, onko tällainen haitan aiheuttaminen tahallista vai ei.

81 § Euroopan unionin tärkeinä pitämien eliölajien esiintymispaikkojen suojelu. Pykälässä säädetäisiin voimassa olevaa luonnonsuojelulain 47 §:n 5 momenttia vastaavalla tavalla tiettyjen, momentissa erikseen todettujen lajien suotuisan suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta merkittävien esiintymispaikkojen hävittämisen tai heikentämisen kieltämisestä. Voimassa olevan lain perusteluiden mukaisesti ympäristövastuudirektiivin 2 artiklan 3 kohdan b) alakohdassa määritellään suojeltaviksi ja direktiivin soveltamisalaan kuuluviksi lintudirektiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen ja direktiivin liitteessä I mainittujen lajien sekä luontodirektiivin liitteessä II mainittujen lajien elinympäristöt siitä riippumatta, sijaitsevatko ne Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella tai verkoston ulkopuolella.

Pykälän 2 momentti sisältäisi siten kiellon hävittää tai heikentää näiden lajien suotuisan suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta merkittäviä esiintymispaikkoja. Säännös on tarpeen, jotta haitallisten vaikutusten aiheuttajalle ympäristövastuudirektiivin mukaisesti voidaan määrätä velvoite ryhtyä toimiin luontovahinkojen ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. Vahinkojen ehkäisemistä ja korjaamista koskevan vastuun toteuttaminen pakkokeinomenettelyä käyttämällä edellyttää laissa olevaa kielto­säännöstä.

Kielto on tarpeen sellaisille Natura 2000 -verkoston ulkopuolisilla alueilla oleville esiintymille, joille kohdistuva luontovahinko on ympäristövastuudirektiivin mukaan ehkäistävä tai korjattava. Kyseisen esiintymän tulee olla lajin kannalta sellainen, että siihen kohdistuessaan vahingolla olisi todennäköisesti merkittäviä haitallisia vaikutuksia lajin suotuisan suojelun tason saavuttamisen tai ylläpitämisen kannalta. Esiintymispaikkoja ei ole tarpeen rajata Natura 2000 -verkoston alueelle, koska verkoston toteuttamiseen liittyvällä sääntelyllä estetään merkittävät heikennykset verkoston alueella oleville luonnonarvoille.

Ympäristövastuudirektiivin täytäntöönpanon valmisteluvaiheessa on kartoitettu direktiivin soveltamisalaan kuuluvaa eliölajistoa, jonka Natura 2000 -verkoston ulkopuolisiin esiintymispaikkoihin direktiivin mukainen luontovahinko voisi kohdistua. Tällöin on arvioitu, että luontodirektiivin liitteen II lajeista ainakin jokihelmisimpukka, vuollejokisimpukka, meriuposkuoriainen, saimaannorppa ja notkeanäkinruoho saattaisi olla luontovahingon kohteena. Käytännössä säännöksen mukaiset toimenpiteet kohdistuisivat siten ensisijaisesti näihin lajeihin, vaikka sen soveltamisala kattaisikin kaikki luontovahingon määritelmän piiriin kuuluvat lajit.

Pykälän 2 momentin mukaan hävittämisen ja heikentämiskiello tulisi voimaan, kun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on päätöksellään määritellyt esiintymispaikan rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille.

82 § Uhanalaisten lajien elinympäristöjen hoito. Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta myöntää tukea ja avustusta uhanalaisten lajien elinympäristöjen kunnostukseen ja hoitoon. Lisäksi pykälässä säädettäisiin maanomistajan suostumuksella toteutettavista tarpeellisista hoito- ja kunnostustoimenpiteistä. Pykälä olisi uusi.

Pykälän 1 momentin mukaan uhanalaisten lajien elinympäristöjen kunnostukseen ja hoitoon voitaisiin myöntää tukea ja avustusta siten kuin luvussa 4 säädetään. Säännös olisi luonteeltaan lähinnä informatiivinen. Tuen ja avustuksen myöntämisen edellytyksistä säädettäisiin yksityiskohtaisesti luvussa 4.

Tämän lisäksi 2 momentissa annettaisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle ja Metsähallitukselle mahdollisuus toteuttaa tarpeellisia hoito- ja kunnostustoimenpiteitä 80 §:ssä tarkoitettulla lisääntymis- ja levähdyspaikalla, 81 §:ssä tarkoitettulla Euroopan unionin tärkeänä pitämän eliölajin esiintymispaikalla sekä 79 §:ssä tarkoitettulla erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikalla sen jälkeen, kun esiintymispaikan suojelusta on tehty päätös. Näiden hoito- ja kunnostustoimenpiteiden toteuttaminen ei kuitenkaan olisi mahdollista ilman maanomistajan suostumusta, vaan toimenpiteistä ja niiden toteuttamisesta olisi sovittava erikseen.

83 § Uusina tavattujen eliölajien suojelu. Pykälässä säädettäisiin Suomessa uutena löydetyn tai tieteelle ennestään tuntemattoman eliölajin esiintymispaikan heikentämisen kieltämisestä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksellä. Pykälä olisi uusi. Suomesta löydetään vuosittain useita maahan uusina asettuneita lajeja tai lajeja, jotka ovat voineet elää maassa jo pitkään, mutta tulevat harvinaisuutensa vuoksi vasta nyt löydetyiksi. Luonnonsuojelulaissa ei nykyisellään ole mekanismeja tällaisten lajien tai niiden esiintymispaikkojen turvaamiseksi, mihin on kiinnitetty huomiota myös korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännössä (KHO:2013:74).

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle mahdollisuus kieltää Suomessa uutena löydetyn tai tieteelle ennestään tuntemattoman eliölajin esiintymispaikan heikentäminen. Päätöksen edellytyksenä olisi, että kiello on sekä kyseisen lajin tutkimisen, että sen säilymisen kannalta välttämätöntä. Molempien edellytysten tulee siten täytyä samanaikaisesti, joten kynnys päätöksen tekemiseen olisi korkea. Uutena löydetty, mutta täällä jo pitkään eläneet lajit saattavat olla usein myös uhanalaisia, minkä vuoksi niiden esiintymisen turvaamiseen tulisi lainsäädännössä olla tarvittaessa keinot jatkotutkimusten ajaksi. Suomesta löydetään toisinaan myös tieteelle aiemmin tuntemattomia lajeja, jolloin on kyse lajin ainoasta tunnetusta esiintymispaikasta maailmassa. Tällaiset esiintymispaikat olisi voitava tarvittaessa turvata sekä jatkotutkimusten että lajin suojelun vuoksi.

Koska 1 momentissa tarkoitettujen uuden tai ennestään tuntemattoman lajin ja sen esiintymispaikan tunnistaminen on tavalliselle kansalaiselle lähes mahdotonta, kiello tällaisen paikan heikentämiseen tulisi voimaan vasta sen jälkeen, kun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus olisi päätöksellään määritellyt eliölajin esiintymispaikan rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille. Päätös voitaisiin tehdä enintään kymmenen vuoden ajaksi. Menettely on siten vastaava kuin 66 §:ssä säädetyn luontotyyppien ja 79 §:ssä säädetyn erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikkojen heikentämiskiellon voimaantulon kohdalla.

Pykälän 3 momentin mukaan 2 momentissa tarkoitettu päätös olisi voimassa valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin päättä. Päätöksestä olisi tehtävä merkintä kiinteistörekisteriin.

84 § Yleispoikkeus eräistä rauhoitussäännöksistä. Pykälässä säädettäisiin eräiden eliölajien suojelua koskevien rauhoitussäännösten poikkeuksista. Kyse on niin sanotusta yleisestä poikkeusmahdollisuudesta, jonka soveltamisala on rajallinen.

Pykälän 1 momentti sisältää voimassa olevan lain 48 §:n 1 momenttia vastaavan yleisen poikkeuksen rauhoitusten sisältämistä kielloista, mutta sen sanamuotoja on täsmennetty. Poikkeus koskisi 72 §:ssä ja 76 §:ssä säädettyjä, niin sanottuja tavallisia rauhoituksia. Pykälän 2 momentissa on kuitenkin erikseen säädetty, että poikkeus ei koskisi lintulajeja eikä 80 §:ssä tarkoitettuja Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttäviä eliölajeja. Tämä soveltamisalan rajausta perustuu ennen muuta lintu- ja luontodirektiivin velvoitteisiin, joiden poikkeamisedellytyksistä on säädetty direktiiveissä ja tämän lain 85 §:ssä erikseen. Lainkohdan tarkoittama yleinen poikkeus ei myöskään ulottuisi erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeään esiintymispaikkaan tai uutena tavatun lajin esiintymispaikkaan, joista säädetään erikseen 79, 81 ja 83 §:ssä.

Rauhoitussäännökset eivät estäisi esimerkiksi tavallista peltojen käyttöä, metsien hakkuuta tai muita maa- ja metsätalouteen liittyviä toimenpiteitä, eivätkä myöskään rakennuksen tai tien rakentamista tai korjaamista taikka ajoneuvon tai muun laitteen tavanomaista käyttämistä. Säännöksen mukaan tällöin olisi kuitenkin vältettävä vahingoittamista tai häiritsemistä rauhoitettuja eläimiä ja kasveja, jos se olisi mahdollista ilman merkittäviä lisäkustannuksia. Kyse on tapauskohtaisesta arvioinnista sen suhteen, missä määrin toimintaa voidaan pitää tavallisena peltojen käyttönä, metsien hakkuuna tai muina maa- ja metsätalouteen liittyvinä toimina. Korkein hallinto-oikeus on esimerkiksi ratkaisussaan KHO:2015:3 katsonut, että teollisessa mittakaavassa harjoitettu turvetuotanto ei ole nykyisen luonnonsuojelulain 48 §:n 1 momentin poikkeussäännöksessä tarkoitettua alueen käyttämistä maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan. Tarkoituksena ei olisi estää jokapäiväistä, tavanomaiseksi katsottavaa toimintaa, mutta tällöinkin olisi otettava huomioon mahdollisuudet vahinkojen välttämiseen.

85 § Poikkeus eliölajin suojelua koskevista säännöksistä. Pykälässä säädettäisiin eliölajien suojelua koskevista poikkeuksista. Voimassa olevan lain 48 §:n 2 momentin ja 49 §:n 3 ja 4 momenttien poikkeamisen edellytykset säilyisivät sisällöllisesti pitkälti ennallaan, pienin tarkennuksin ja täsmennyksin. Lintulajeja ja Euroopan unionin tärkeinä pitämiä eliölajeja koskevien poikkeusedellytysten osalta nykyisessä laissa on kuitenkin viitattu suoraan lintu- ja luontodirektiivien artikloihin, eikä edellytyksiä ole mainittu luonnonsuojelulaissa. Tämänkaltaisen lainsäädäntötekniikka on vaikeaselkoinen, eikä enää vastaa hyvälle lainsäädännölle asetettuja vaatimuksia. Näin ollen näiden lajien suojeluvuoroista myönnettävien poikkeusten edellytyksistä säädettäisiin jatkossa suoraan luonnonsuojelulaissa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin 72 ja 76 §:ssä (eläin- ja kasvilajien rauhoitus) tarkoitetuista rauhoitussäännöksistä, 75 §:ssä säädetystä suuren petolinnun pesäpuun suojelusta sekä 79 §:ssä tarkoitettua erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikkojen, 80 §:n 2 momentissa säädetystä

tiukkaa suojelua edellyttävän lajin lisääntymis- tai levähdyspaikan sekä 81 §:ssä tarkoitetun Euroopan unionin tärkeänä pitämän lajin esiintymispaikan heikentämisen ja hävittämiskiellosta myönnettävien poikkeusten edellytyksistä. Nämä 1 momentissa tarkoitetut edellytykset olisivat siten yhteisiä kaikille pykälän soveltamisalaan kuuluville eläin- ja kasvilajeille. Poikkeuksen myöntäisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Pykälän 1 momentin mukaisen poikkeuksen myöntämisperusteena olisi, että poikkeus ei haittaa lajin suotuisan suojelutason säilyttämistä tai sen saavuttamista. Nykyisen lain 48 §:n 2 momentin mukaan poikkeamisen perusteena on vain suotuisan suojelutason säilyminen, ei sen saavuttaminen. Tämä poikkeamisperuste koskee myös erityisesti suojeltavaa lajia, joihin voi nykyisen lain määritelmän mukaisesti kuulua vain sellainen laji, jonka häviämisuha on ilmeinen. Ehdotuksessa 79 §:ssä määritelmää on tältä osin tarkennettu, mutta edelleen kyse olisi vastaavasta häviämisuhasta. Oikeuskirjallisuudessa on kiinnitetty huomiota siihen, että tällaisen ilmeisessä häviämisaarassa olevan lajin suojelutason ei lähtökohtaisesti voi olla suotuisa. Tästä puolestaan seuraa, että näiden lajien osalta poikkeusperuste ei voisi missään tilanteessa täytyä, eikä poikkeusta siten voitaisi myöntää. Käytännössä poikkeuksia on kuitenkin myös näiden lajien kohdalla myönnetty ja poikkeusedellytyksenä olevaa suotuisan suojelutason säilyttämistä on tulkittu joustavammin. Tällöin on useimmiten arvioitu sitä, heikentäisikö poikkeus lajin suojelutason nykyistä tasoa. On kuitenkin epäselvää, mahdollistaako lain nykyinen sanamuoto tällaista tulkintaa. Vaikka poikkeamista koskevien säännösten on syytä olla tiukkoja, on samalla selvää, että niiden täyttämisen tulee olla kuitenkin käytännössä mahdollista. Muussa tapauksessa poikkeamissäännös ei vastaa tarkoitustaan. Näin ollen 1 momentin edellytyksiin lisättäisiin säilymisen ohella myös suotuisan suojelutason saavuttaminen, jolloin edellytyksiä arvioitaisiin siitä näkökulmasta, heikentäkö poikkeus suojelutason nykyistä tasoa. Myös luontodirektiivin lajisuojelua koskevissa poikkeusedellytyksissä on käytetty vastaavaa muotoilua.

On huomioitava, että 70 §:ssä lueteltujen karhun, suden, ilveksen ja saucon osalta mahdollisuus poiketa suojelua koskevista säännöksistä koskee luonnollisesti vain kyseisten lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämisen ja heikentämiskieltoa. Muutoin näitä lajeja koskevasta rauhoituksesta sekä siitä poikkeamisesta säädetään metsästyslaissa.

Pykälän 2 ja 3 momenteissa on kyse Euroopan unionin lintu- ja luontodirektiivien sisältämien poikkeamisedellytysten toimeenpanosta. Voimassa olevassa laissa näihin edellytyksiin on vain viitattu kansallisessa lainsäädännössä, mitä ei ole pidettävä riittävänä. Sen vuoksi direktiivien edellytykset siirretään osaksi luonnonsuojelulain sääntelyä. Tästä huolimatta kyseisten poikkeamisedellytysten soveltaminen ja niiden tulkinta perustuu direktiiveihin. Euroopan komissio on antanut lokakuussa 2021 ohjeasiakirjan luontodirektiivin mukaisesta yhteisön tärkeinä pitämien eläinlajien tiukasta suojelusta (C(2021) 7301 final). Soveltuvin osin sitä voi hyödyntää myös lintudirektiivin tulkinnassa, koska edellytykset ovat osin toisiaan vastaavat. Vaikka kyse ei ole kansallisia viranomaisia oikeudellisesti sitovasta oikeuslähteestä, korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan (KHO 2017:161) todennut, että se ilmentää komission käsitystä direktiivin tulkinnasta, ja näin ollen sillä on huomattavaa painoarvoa. Sekä tulkintaohjeen että Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti direktiivin 16 artiklan 1 kohdan mukaisia poikkeamisen edellytyksiä on tulkittava tiukasti ja suppeasti. Lisäksi poikkeamisen edellytykset on saatettava kansallisesti voimaan sitovasti, täsmällisesti ja selkeästi (katso esimerkiksi asiat C-6/04, C-508/04 ja C-46/11). Kaikkien luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdassa säädettyjen edellytysten tulee täytyä, jotta poikkeus voidaan myöntää. Ohjeen mukaan poikkeamisedellytysten soveltamista voidaan mukauttaa luontodirektiivin yleisten tavoitteiden valossa, mutta suhteellisella tarkastelutavalla ei voida ohittaa tai syrjäyttää mitään poikkeamisen edellytyksistä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lintulajeja koskevaan poikkeamiseen 1 momentin lisäksi sovellettavista lisäedellytyksistä, jotka vastaisivat lintudirektiivin 9 artiklassa säädettyjä edellytyksiä. Poikkeusperusteisiin ei kuitenkaan sisälly 9 artiklan 1 kohdan alakohtaa c) salliakseen

tiukasti valvotuissa oloissa ja valikoivasti tiettyjen lintujen pienien määrien pyydystämisen, hallussa pitämisen tai muuten asiallisen hyötykäytön. Tämä johtuu siitä, ettei lintujen pyydystämistä ja hyötykäyttöä koskevan perusteen katsota olevan tarpeen luonnonsuojelulain soveltamisalan osalta.

Pykälän 2 momentissa säädetty poikkeamisen edellytykset tulisi siten ottaa huomioon 1 momentin edellytysten lisäksi, mikäli hakemus koskee lain 8 luvun soveltamisalaan kuuluvaa lintulajia. Lintulajien osalta poikkeamisen edellytyksenä olisi 1 momentissa säädetyn lisäksi ensinnäkin se, ettei muuta tyydyttävää ratkaisua ole. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön nojalla (esimerkiksi ennakkoratkaisupyyntö asiassa C- 674/17) on todettavissa, että poikkeaminen on mahdollista vain, jos sellaista vaihtoehtoista toimenpidettä ei ole, jonka avulla tavoiteltu päämäärä voidaan saavuttaa tyydyttävällä tavalla ja niin, että direktiivissä säädettyjä kieltoja noudatetaan.

Lisäksi poikkeuksen on 2 momentin mukaan oltava tarpeen 1) eläimistön tai kasviston suojelemiseksi; 2) kansanterveyden, lentoturvallisuuden tai muun yleisen turvallisuuden turvaamiseksi; 3) viljelmille, kotieläimille, metsille, kalataloudelle tai vesistöille koituvan vakavan vahingon estämiseksi; 4) tutkimus- ja opetustarkoituksen, kannan lisäämis- tai uudelleenistutustarkoituksen taikka näitä varten tapahtuvan kasvatuksen mahdollistamiseksi. Näiden alakohdientien sisältöä ja tulkintaa on tarkennettu erityisesti Euroopan unionin tuomioistuimen ja myös korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuissa. Kohdassa 1) tarkoitetaan lähtökohtaisesti eläimistön ja kasviston suojeluun liittyvää poikkeamisperustetta, jota on arvioitava tapauskohtaisesti. Kyse voi olla myös nimenomaisesti suojelun kohteena olevan lajin turvaamisesta, esimerkiksi sallimalla yksilön kiinniotto tai sen hoito. Kohdassa 2) on kyse terveyteen ja yleiseen turvallisuuteen liittyvistä poikkeusperusteista, jotka voivat tulla kyseeseen eri tilanteissa. Kohdassa 3) on kyse vakavista vahingoista muun muassa viljelmille, kotieläimille, metsille, kalavesille ja vesistöille. Soveltamisala on melko laaja, mutta soveltaminen edellyttää vahingon vakavuutta, joten kynnys on korkealla, eikä mikä tahansa vahinko tule kyseeseen. Kohdassa 4) puolestaan edellytetään tutkimus- ja opetustarkoitukseen tai lajin kannan lisäämis- ja uudelleenistutustarkoitukseen liittyvää perustetta.

Useat poikkeuslupan tarvitsijat voisivat hakea yhdessä lupaa poiketa suojelua koskevista säännöksistä. Tämä on ollut vuodesta 2020 alkaen vakiintunut käytäntö valkuposkihanhen aiheuttamien vahinkojen torjumiseksi Kaakkois- ja Itä-Suomessa. Myös merimetsojen aiheuttamien vahinkojen ennaltaehkäisemiseksi ja vähentämiseksi saman alueen toimijat voisivat yhteisesti hakea alueellista lupaa poiketa suojelua koskevista säännöksistä. Tällöin elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus voisi tarkastella laajemmin tarvetta sekä mahdollisuutta poiketa suojelusta.

Kansallisessa merimetsostrategiassa ja toimenpidesuunnitelmassa kehoitetaan laatimaan alueellisia toimenpidesuunnitelmia ja selvityksiä alueellisissa merimetsotyöryhmissä. Alueellisen työryhmän laatiman suunnitelman ja selvityksen on tarkoitus toimia apuna vakavien vahinkojen ennalta ehkäisemisessä ja poikkeuslupahakemusten tarpeen arvioinnissa ja kohdentamisessa. Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus voisi lupaharkinnassaan hyödyntää näitä toimenpidesuunnitelmia ja selvityksiä.

Pykälän 3 momentissa puolestaan säädettäisiin 2 momenttia vastaavalla tavalla Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttävien eliölajeja koskevista poikkeamisen lisäedellytyksistä, jotka vastaisivat luontodirektiivin 16 artiklassa säädettyjä edellytyksiä. Näitä edellytyksiä on pyritty täsmentämään edellä mainitussa komission tulkintaohjeessa ja lintudirektiiviä vastaavasti myös Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä. Samoin kuin edellä 2 momentissa, myös näiden lajien kohdalla olisi edellytyksenä, ettei muuta tyydyttävää ratkaisua ole. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan päätöksessä on osoitettava täsmälliset ja asianmukaiset

perustelut sille, ettei muuta tyydyttävää ratkaisua ole niiden päämäärien saavuttamiseksi, joihin on vedottu poikkeuksen tueksi (katso asia C-342/05 sekä myös KHO:2020:27). Arvioinnissa on siten otettava huomioon kaikki mahdolliset muut vaihtoehdot, kuten vaihtoehtoiset menetelmät, sijoituspaikat, reitit ja rakentamisen määrät.

Poikkeamisedellytyksenä 3 momentissa mainittujen alakohtien 1–4 osalta luontodirektiivi ja lintudirektiivi eroavat hieman toisistaan. Lintudirektiivin perusteella poikkeus voidaan myöntää lentoturvallisuuden vuoksi, mutta luontodirektiivissä ja siten myöskään 3 momentissa tätä perustetta ei ole. Toisaalta luontotyyppien säilyttäminen, ensisijaisen merkittävä hyöty ympäristölle tai muu erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottava syy ovat luontodirektiivissä ja 3 momentissa mainittuja perusteita, mutta lintudirektiivin ja siten 2 momentin poikkeusperusteissa niitä ei mainita. Lisäksi 2 momentin 3) kohdassa perusteena on vakava vahinko, kun taas 3 momentin 2) kohdassa käytetään ilmaisua erityisen merkittävä vahinko. Näillä kuitenkin tarkoitettaneen käytännössä samaa.

Korkein hallinto-oikeus on esimerkiksi arvioinut erittäin tärkeän yleisen edun pakottavuutta ratkaisussaan KHO:2017:161, jossa oli kyse viitasammakon lisääntymispaikan suojelusta poikkeamisesta siirtolapuutarhatyyppisen vapaa-ajanasuntoalueen rakentamiseksi. Korkein hallinto-oikeus totesi, että puutarhakylähankkeen voidaan katsoa olevan yleisen edun mukainen, koska hankkeella voi toteutuessaan olla kunnan taloudelle merkittäviä ja pitkäaikaisia positiivisia vaikutuksia ja se voi vaikuttaa myönteisesti kunnan elinvoimaisuuteen. Hankkeen tavoitetta eli kunnan elinvoimaisuuden säilymistä voidaan myös pitää erittäin tärkeän yleisen edun kannalta hyödyllisenä. Korkein hallinto-oikeus kuitenkin totesi, että tämä ei vielä yksin riitä poikkeamisen perusteeksi, koska luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan c alakohdan sanamuodon mukaan syyn on lisäksi oltava pakottava. Oikeuden mukaan virkistyskäyttö- ja vapaa-ajan asumismahdollisuuksien tarjoaminen ja kehittäminen eivät kuulu kunnan välttämättömiin perustehtäviin, eivätkä siten ole verrattavissa esimerkiksi perusopetuksen tarjoamiseen. Rakentaminen ei myöskään ollut välttämätöntä juuri hakemuksessa esitetyllä tavalla ja sijainnilla, joten pakottavaa syytä ei ollut. Kyseinen ratkaisu osoittaa, että poikkeusperusteiden arvioiminen on korostetun tapauskohtaista.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin edellä 1 momentissa tarkoitetun lupapäätöksen voimassaolon määräaikaosuudesta. Koska poikkeamisen edellytyksiä olisi arvioitava tapauskohtaisesti suojellun lajin suojelun tavoitteiden, muiden poikkeamiselle asetettujen edellytysten ja paikallisten olosuhteiden näkökulmasta, olisi poikkeamispäätöksen voimassaololle tarpeen asettaa määräaika. Eliölajin suojelun tilanne ja paikalliset olosuhteet voisivat ajan myötä muuttua, jolloin tietynä aikana myönnetty poikkeamispäätös ei välttämättä olisi enää ajantasainen. Mikäli toimenpidettä, johon poikkeamista on haettu, ei olisi toteutettu päätöksessä annetun määräajan kuluessa, poikkeaminen raukeaisi. Tämä määräaika olisi päätöksen tekevän viranomaisen tapauskohtaisesti harkittavissa, mutta se ei saisi olla pidempi kuin 10 vuotta kerrallaan.

Pykälän 5 momentin mukaan lupaa koskevaan päätökseen voitaisiin liittää myös muita tarpeellisia ehtoja, mikä vastaa nykyistä poikkeamislupakäytäntöä. Ehdot voisivat sisältää hankkeen toteuttamisen kannalta tarpeellisia ajallisia tai alueellisia rajoituksia tai toimia, joita hakijan olisi noudatettava toiminnasta suojeluarvoille aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi.

Pykälän 6 momentissa säädetään poikkeamispäätöksen siirtämisestä. Siirtomahdollisuus saattaisi olla joissakin tilanteissa tarpeen, jos myönteisen lupapäätöksen kohteena olevan toimenpiteen toteuttaja tai toimenpiteen toteuttamisen kohteena olevan kiinteistön omistaja vaihtuisi. Tällöin siirrosta olisi kuitenkin viipymättä ilmoitettava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, jonka tulisi arvioida siirtämisen asianmukaisuus. Oikeuden aikaisempi haltija vastaisi

kaikista päätökseen liittyvistä velvoitteista, kunnes hänen tilalleen olisi hakemuksesta hyväksytty toinen. Tämä menettely on tarpeen, jotta voidaan varmistua siitä, että uusi luvanhaltija kykenee vastaamaan asetetuista velvoitteista. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi hyväksyä tilalle toimijan, joka kykenee vastaamaan velvoitteista.

Lupaviranomainen voisi asettaa luonnonsuojelulain säännöksistä myönnettävässä poikkeuksessa lupaehtoja. Ehtojen asettamista rajoittaisi luonnollisesti tarkoitussidonnaisuus, joka luonnonsuojelun osalta liittyy suotuisan suojelutason saavuttamisen ja säilyttämisen tavoitteeseen. Ehdot voisivat koskea lajille tai luontotyypille tarpeettomasti aiheutuvien haittojen välttämistä ja välttämättä aiheutuvien haittojen lieventämistä esimerkiksi rajoittamalla toimenpiteiden ajallinen toteuttaminen pesintäajan ulkopuolelle, velvoittamalla jättämään lajeille siirtymäväyliä, kuten puita tai siltoja, tai pesintä- ja ruokailupuustoa.

Edellä 68 §:ssä luontotyyppin hävittämisen- ja heikentämiskiellosta poikkeamisen yksityiskohtaisen perusteluiden kohdalla esitettyä vastaavasti, tässä pykälässä tarkoitettua eliölajin poikkeamispäätöstä voitaisiin hakea siinä vaiheessa, kun hanke on riittävästi yksilöity, poikkeamisluvan edellytyksiä koskevaan lupaharkintaan on riittävät selvitykset ja poikkeamisen edellytysten täyttymistä on mahdollista arvioida.

86 § Alueellinen poikkeus eliölajin suojelua koskevista säännöksistä. Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta 85 §:ssä tarkoitettulla päätöksellä määräaikaisesti poiketa rauhoitetun lintulajin häiritsemiskiellosta yhden tai useamman kunnan alueella, mikäli lajin runsaslukuisuudesta johtuen olisi todennäköistä, että lajin yksilöt aiheuttavat ennakoimattomasti kohdentuvaa, erityisen merkittävää vahinkoa viljelmille tai kalankasvatukselle. Määräaikainen ja alueellisesti rajattu päätös tarjoaisi kohdennetun keinon esimerkiksi valkoposkikihanhien tai merimetsokolonioiden aiheuttamien erityisen merkittävien vahinkojen torjuntaan. Päätös voisi yksittäisten tilojen sijaan koskea isompaa aluetta, jonka sisällä vakavat vahingot ovat aiempien kokemusten perusteella todennäköisiä, mutta niiden kohdentumista ei ole mahdollista tarkemmin ennakoita. Päätöksen edellytyksenä on, että lajin muuonaiseen ruokailuun, levähtämiseen tai vastaavaan tarpeeseen riittävästi alueita. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi tehdä alueellisen poikkeuksen omasta aloitteestaan.

Pykälä on ensisijaisesti tarkoitettu koskemaan viljelmiä, sillä niille aiheutuvat vahingot voivat olla luonteeltaan vakavia ja ennakoimattomia. Sen sijaan muun muassa kalankasvattamoille tai ammattikalastajille merimetsokolonioista aiheutuvat vahingot, vaikkakin voivat olla vakavia, ovat pääsääntöisesti ennakoitavissa kolonioiden melko pysyvän sijainnin perusteella. Poikkeuksellisessa tilanteessa kuitenkin myös merimetsokolonia voisi aiheuttaa sellaista ennakoimattontaa, vakavaa vahinkoa, että säännöstä voitaisiin soveltaa. Rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta annettu laki osaltaan kannustaa sietämään niin maatalouteen kuin kalankasvattamoihin kohdistuvia rauhoitettujen lajien aiheuttamia vahinkoja.

87 § Erityisesti suojeltavan eliölajin avustettu leviäminen. Pykälässä säädettäisiin erityisesti suojeltavan eliölajin yksilöiden tai niiden osien siirtämisestä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksellä kyseisen lajin luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle. Pykälä olisi uusi, sillä nykyinen laki ei sisällä säännöksiä avustetusta leviämisestä.

Pykälän 1 momentin mukaan mahdollisuus siirtää eliölaji luontaisen levinneisyysalueensa ulkopuolelle olisi mahdollista vain elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen 85 §:n nojalla annetulla päätöksellä. Päätös vaatisi siis luvan poiketa suojelua koskevista säännöksistä. Siirtopäätöksen edellytyksenä olisi, että siirrettävä laji olisi 79 §:ssä tarkoitettu erityisesti suojeltava laji, jonka säilyttämisen tai suotuisan suojelutason saavuttamisen sekä ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta siirto olisi välttämätöntä. Kynnys avustetun leviämisen toteuttamiseen

asettuisi siten varsin korkealle, ja edellyttäisi kunkin lajin ja tapauksen osalta perusteellista viiranomaisharkintaa ja tietoa lajin ekologiasta sekä riskinarviointia, erityisesti lajin suojelutason ja ilmastonmuutoksen kyseiselle lajille aiheuttaman merkittävän uhan näkökulmasta. Huomiioon olisi otettava myös siirron kohdealueen lajisto ja luontotyypit.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettu päätös voitaisiin tehdä myös muulla kuin valtion alueella, mikäli maanomistaja antaisi siihen suostumuksensa. Lisäksi päätös edellyttäisi, että maanomistaja ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus olisivat sopineet toimenpiteiden toteuttamisen yksityiskohdista.

Säännöstä voitaisiin soveltaa myös väliaikaisen siirron tilanteissa. Tällä tavoin voidaan pyrkiä säästämään paikallisesti tai alueellisesti merkittäviä eliölajeja ja niiden muodostamia yhteisöjä (ekosysteemejä) siirtämällä niitä muun muassa rakennushankkeen ajaksi tilapäiseen turvaan, josta ne aikanaan palautetaan alkuperäiselle paikalleen tai sen lähelle. Kyseessä on niin kutsuttu ekosysteemi-hotelli, jonka avulla lievennetään luonnon monimuotoisuudelle tapahtuvia vahinkoja maankäytön muutoksissa.

9 luku Lajien yksilöiden hallussapito, vaihdanta, maahantuonti ja maastavienti

Eliölajien hallussapitoa, vaihdantaa, maahantuontia ja maastavientiä koskevat säännökset sisältyvät voimassa olevassa laissa eliölajien suojelua koskevaan lukuun. Lakia ehdotetaan nyt selkeytettäväksi siirtämällä näitä koskeva sääntely pääosin omaan lukuunsa.

88 § Luvun soveltamisala. Pykälässä säädettäisiin eliölajien hallussapidon, vaihdannan, maahantuonnin, maastaviennin ja kauttakuljetuksen soveltamisalasta. Pykälä olisi uusi, mutta vastaisi tältä osin pääsääntöisesti nykyisen lain 37 §:n ja 44 §:n soveltamisalasta säädettyä, tietyin täsmennyksin. Tämä johtuu siitä, että eliölajien vaihdannasta, maahantuonnista ja maastaviennistä säädettäisiin aiemmasta poiketen omassa luvussaan. Lisäksi pykälä on voimassaolevaan lakiin nähden pyritty tältä osin selkeyttämään myös sisällöllisesti.

89 § Eliölajien hallussapito, vaihdanta ja kaupallinen hyödyntäminen. Pykälä sisältäisi säännökset rauhoitettujen lajien hallussapidosta, vaihdannasta ja niiden kaupallisesta hyödyntämisestä. Pykälä olisi uusi, mutta perustuisi osin voimassa olevan lain 44 §:ssä, 45 §:ssä ja 49 §:ssä säädettyyn. Voimassa olevasta laista poiketen eliölajien maahantuonnista, maastaviennistä, jälleenviennistä ja kauttakuljetuksesta säädettäisiin erikseen 90 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan kiellettyä olisi 71 §:ssä tarkoitetun rauhoitetun eläin- tai kasvilajin yksilön hallussapito, kuljetus, myyminen ja vaihtaminen, sekä tarjoaminen myytäväksi tai vaihdettavaksi. Sama koskisi myös 80 ja 81 §:ssä tarkoitettuja Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttäviä ja Euroopan unionin tärkeinä pitämiä eliölajeja ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden Eurooppaan kuuluvalla alueella luonnonvaraisina esiintyviin lintulajeihin kuuluvia yksilöitä. Luontodirektiivin 12 artiklan 2 kohta edellyttää, että jäsenvaltiot kieltävät lainsäädännössään kaikenlaisen kaupankäynnin tiukan suojelun lajeihin kuuluvilla yksilöillä tai niistä valmistetuilla tuotteilla, sekä näiden hallussapidon ja kuljetuksen. Näihin lajeihin kuuluu huomattava määrä myös sellaisia lajeja, joita ei esiinny luonnonvaraisena Suomessa. Vastaavanlainen kieltö on lintudirektiivin 6 artiklan 1 kohdassa, mutta siltä osin on merkittäviä poikkeuksia säädetty 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa. Tämän momentin mukainen kieltö ei kuitenkaan koskisi metsästyslain 5 §:ssä tarkoitettuja riistaeläimiä ja rauhoittamattomia eläimiä tai lintudirektiivin liitteessä III lueteltuja lajeja.

Pykälän 1 momentin kieltoa on tarpeen täsmentää siten, että se koskee myös lajin yksilön osia, johdannaisia ja munia. Tästä säädettäisiin selvyuden vuoksi erikseen pykälän 2 momentissa.

Pykälän 2 momentissa viitataan informatiivisesti CITES-asetukseen, jonka säännöksiä on noudatettava suoraan yhteisöainsäädännön nojalla asetuksessa mainittujen eläin- ja kasvilajien yksilöiden ostamiseen, myymiseen, ostajaksi tarjoutumiseen, myytäväksi tarjoamiseen, myyntitarkoituksessa hallussapitoon ja kuljettamiseen, kaupalliseen tarkoitukseen hankkimiseen tai siinä tarkoituksessa näytteille asettamiseen sekä käyttöön taloudellisessa hyötymistarkoituksessa sekä elävien yksilöiden siirtoon Euroopan unionin sisällä.

90 § Eliölajien maahantuonti ja maastavienti. Pykälässä säädettäisiin tämän luvun soveltamisalaan kuuluvien eliölajien maahantuonnista ja maastaviennistä. Pykälä olisi uusi, mutta perustuisi asiallisesti osin voimassa olevan lain 44 §:ssä, 45 §:ssä ja 49 §:ssä säädettyyn.

Pykälän 1 momentissa kiellettäisiin 71 §:ssä tarkoitettujen rauhoitetun eläin- tai kasvilajin yksilön, sen osan tai johdannaisen maahantuonti ja maastavienti.

Pykälän 2 momentissa kiellettäisiin myös elävien päiväpetolintujen, pöllöjen ja jalohaukkojen maahantuonti sekä Suomessa luonnonvaraisina esiintyvien, että muiden lajien osalta.

Pykälän 3 momentissa jälleen viitattaisiin informatiivisesti CITES-asetukseen, jonka säännöksiä sekä niitä täydentäviä alemman tasoisia säännöksiä asetuksessa mainittujen eläin- ja kasvilajien yksilöiden, niiden osien tai johdannaisten maahantuonnista Euroopan unionin ulkopuolisista maista, viennistä sekä jälleenviennistä Euroopan unionin ulkopuolisiin maihin ja kauttakuljetuksesta on noudatettava suoraan yhteisöainsäädännön nojalla.

Pykälän 4 momentin mukaan olisi kansainvälisen kaupan uhkaamien, maailmanlaajuisesti uhanalaisten lajien yksilöiden tai niiden osien maahantuonti metsästysmuistona kielletty. Maailmanlaajuisesti uhanalaisilla lajeilla tarkoitettaisiin momentin mukaan CITES-asetuksen ((EY) N:o 338/97) liitteessä A lueteltuja lajeja sekä eräitä liitteessä B lueteltuja lajeja, joihin kohdistuu kansainvälisesti merkittävää laitonta kauppaa, ja joiden kohdalla metsästysmuistojen vienti ei kaikkien populaatioiden kohdalla ole kestävää tai siitä ei voida varmistua. Liitteeseen B sisältyvistä lajeista ja niiden populaatioista kieltö koskisi afrikannorsua (*Loxodonta africana*), argalia (*Ovis ammon*), isosarvikuonoa (*Ceratotherium simum simum*), jääkarhua (*Ursus maritimus*), leijonaa (*Panthera leo*) ja virtahepoa (*Hippopotamus amphibius*). Afrikannorsun ja isosarvikuonon populaatioita sisältyy molempiin liitteisiin. Afrikannorsun Botswanan, Namibian, Etelä-Afrikan ja Zimbabwen populaatiot sisältyvät -asetuksen liitteeseen B ja muiden Afrikan maiden osalta liitteeseen A. Isosarvikuonon Eswatinin ja Etelä-Afrikan populaatiot sisältyvät liitteeseen B ja muiden Afrikan maiden osalta liitteeseen A. Pykälän 4 momentin tarkoituksena olisi varmistaa, ettei maailmanlaajuisesti uhanalaisten lajien yksilöiden metsästyksellä ja niistä peräisin olevien metsästysmuistojen tuonnilla Suomeen edistetä näiden lajien häviämistä luonnosta. Tarkoituksena olisi myös edistää kansainvälistä työtä uhanalaisten lajien laittoman kaupan torjumiseksi.

91 § Poikkeukset eliölajien hallussapidon, vaihdannan, maahantuonnin ja maastaviennin kiellosta. Pykälässä säädettäisiin eliölajien hallussapitoa, vaihdantaa, maahantuontia ja maastaviennistä koskevasta kiellosta myönnettävistä poikkeuksista. Pykälä olisi uusi, mutta perustuisi asiallisesti osin voimassa olevan lain 45 §:ssä ja 49 §:n 4 momentissa säädettyyn.

Pykälän 1 momentin mukaan elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus voisi myöntää poikkeuksen edellä 89 ja 90 §:ssä säädettyistä kielloista. Poikkeus voitaisiin myöntää vain lajien tutkimus-, koulutus- ja suojelutarkoitukseen.

Edellä 90 §:n 1 momentissa säädetty maahantuontia ja maastavientiä koskeva kielto ei kuitenkaan 2 momentin mukaan koskisi Luonnontieteellisen keskusmuseon tai yliopiston harjoittamaa tieteellisen kokoelman vaihtotoimintaa.

92 § CITES-asetuksen kansallinen täytäntöönpano. Pykälässä säädettäisiin CITES-asetuksen kansallisesta täytäntöönpanosta. Pykälä olisi uusi, mutta vastaisi asiallisesti pääosin voimassa olevan lain 44 a §:ssä säädettyä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Suomen ympäristökeskus on CITES-asetuksessa tarkoitettu lupien ja todistusten myöntämiseen toimivaltainen viranomainen. Se antaa luvat ja todistukset 89 §:n 2 momentissa ja 90 §:n 3 momentissa tarkoitettujen lajien osalta. Kun laji tai siitä valmistettu tuote on samanaikaisesti CITES-asetuksen ja Euroopan unionin lintu- tai luontodirektiivin soveltamisalaan kuuluva, tarvitaan sekä elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskukseen myöntämä lupa poiketa kiellosta, että Suomen ympäristökeskuksen myöntämä lupa tai todistus.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että Suomeen Euroopan unioniin kuulumattomista maista tuotavat, Suomesta edellä tarkoitettuihin maihin vietävät sekä unionin kautta kuljetettavat CITES-asetuksessa tarkoitetut eläimet ja kasvit, niiden osat ja johdannaiset olisi tuotava maahan, vietävä maasta ja kauttakuljetettava erikseen hyväksytyjen rajatarkastusasemien kautta. Tarvittaessa tulliviranomaisten olisi lisäksi ohjattava mainittujen yksilöiden, niiden osien ja johdannaisten kuljettaminen tullivalvonnassa nimetyille rajatarkastusasemalle. CITES-asetuksen 12 artiklan kohdan 1 mukaan jäsenvaltion on nimettävä ne tullitoimipaikat, joilla suoritetaan asetuksessa tarkoitettujen lajien yksilöiden yhteisöön tuontia tai yhteisön ulkopuolelle vientiä koskevat tarkastukset ja muodollisuudet, mainiten erityisesti eläviä yksilöitä varten olevat tullitoimipaikat. Rajatarkastusasemien määrän rajoittaminen tehostaisi asetuksen täytäntöönpanoa ja uhanalaisten lajien yksilöillä käytävän kansainvälisen kaupan valvontaa sekä varmistaisi sen, että rajanylityspaikoilla on riittävä asiantuntemus ja varustetaso, jotta elävien eläinten kohtelu olisi hyväksyttävää.

Pykälässä lueteltaisiin rajatarkastusasemat, joita olisivat: Helsingin satama ja Helsinki-Vantaan lentoasema, Turun satama ja lentoasema, Suomen ja Venäjän välisen rajan raja-asemista Vaalimaa, Niirala ja Raja-Jooseppi sekä Suomen ja Norjan välisen rajan raja-asema Kilpisjärvi. Rajatarkastusasemat olisivat ovat pääosin samoja kuin ne rajatarkastusasemat, jotka on nimetty eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annetun lain (1277/2019) 4 §:n ja kasvinterveyslain (1110/2019) 36 §:n nojalla.

Aiemmasta poiketen velvollisuus käyttää nimettyjä rajatarkastusasemia koskisi myös kauttakuljetuksia Suomen alueen läpi, jotta myös näiden kuljetusten laillisuuden valvonta olisi asianmukaista. Säännös ei kuitenkaan koskisi yhteisön sisällä tapahtuvaa CITES-asetuksessa tarkoitettujen lajien yksilöiden siirtämistä.

10 luku Maiseman suojeleminen ja hoito sekä luonnonmuistomerkit

93 § Maisemanhoitoalueet. Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan lain 32 §:ää. Voimassa olevan luonnonsuojelulain mukainen käsite maisema-alue ehdotetaan muutettavaksi maisemanhoitoalueeksi. Pykälässä säädettäisiin maisemanhoitoalueista, joita olisivat nykyistä tilanetta vastaavasti valtakunnallinen maisemanhoitoalue ja muu maisemanhoitoalue.

Suomessa on tällä hetkellä 156 valtioneuvoston vuonna 1995 määrittelemää valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita, jotka on otettu huomioon maankäyttö- ja rakennuslain 22 §:n tar-

koittamissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa. Näihin liittyvien sekaannusten välttämiseksi luonnonsuojelulain tarkoittamat maisema-alueet olisi syytä muuttaa erisnimiltään *maisemanhoitoalueiksi*.

Pykälän mukaan valtakunnallinen maisemanhoitoalue tai maakunnallinen maisemanhoitoalue voitaisiin perustaa luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen suojelemiseksi ja hoitamiseksi. Voimassa olevaan pykälään nähden alueiden perustamisen tavoitteena oleva luonnon- tai kulttuurimaiseman säilyttäminen ehdotetaan muutettavaksi suojelemiseksi, mikä olisi käsitteellisesti yhdenmukainen lain nykyisen ja ehdotetun soveltamisalan kanssa ja myös kuvastaisi paremmin pyrkimystä staattisemman säilyttämisen sijaan vaalia ja hoitaa alueiden piirteitä.

Luonnonsuojelualueista maisemanhoitoalueet, vastaavasti kuin voimassaolevan lain mukaiset maisema-alueet, eroaisivat siinä suhteessa, ettei niissä suojeltaisi alkuperäistä luontoa, vaan selkeää, jota ihminen on muokannut muun muassa viljelemällä, puutarhahoidolla sekä rakennuksia ja teitä rakentamalla. Esimerkkeinä maisematyypeistä, joihin säännöstä voitaisiin soveltaa, voidaan mainita rakennusten, viljelysten ja vanhojen puiden muodostamat maatalousmaisemat, jokilaaksot, vaaramaisemat, vanhat kylänraitit ja ranta-alueet. Usein luonto ja vanha asutus yhdessä muodostavat maisemallisesti kauniin kokonaisuuden.

Maisemanhoitoalueet täydentäisivät luonnonsuojelualueiden verkostoa ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen myötä syntyneiden kulttuurimaisemien osalta. Tällaisten alueiden arvot perustuvat maatalouden ja muiden perinteisten elinkeinojen muovaamiin maisematyyppeihin, rakennetun ympäristön kulttuuripiirteisiin, monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon sekä näistä tekijöistä koostuvaan maisemakuvaan. Maisemanhoitoalueiden ylläpito edellyttää maisemanhoitoa, joka perustuu elinkeinotoiminnan ja asutuksen jatkuvuuteen sekä erillisiin toimenpiteisiin kuten esimerkiksi perinnebiotooppien hoitoon ja perinteisen rakennuskannan kunnostukseen ja ylläpitoon. Tarvittava uusi rakentaminen ja maankäyttö voidaan suunnittelun keinoin sovittaa perinteiseen maisemakuvaan. Maisemanhoitoalueilla toteutettava maisemansuojelu ja -hoito noudattavat Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen (SopS 14/2006) mukaisia periaatteita, käsitteistöä ja osallistumisen mahdollisuuksia.

94 § Maisemanhoitoalueen perustaminen. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevan lain 33 §:ää vastaavasti maisemanhoitoalueen perustamisesta. Pykälää tarkennettaisiin lisäämällä säännökset maisemanhoitoalueen hoito- ja käyttösuunnitelmasta sekä ympäristöministeriön asetuksen-antovaltuudesta.

Pykälän 1 momentin mukaan valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamisesta ja tarkoituksesta päättäisi ympäristöministeriö maakunnan liiton tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen esityksestä. Maakunnallisesta maisemanhoitoalueesta päättäisi 2 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus rekisteröidyn paikallisen tai alueellisen yhdistyksen, kunnan tai maakunnan liiton esityksestä. Ehdotuksella maisemanhoitoalueen perustamista koskeva sääntely täsmennettäisiin vastaamaan muotoutunutta osallistavaa käytäntöä, jossa varmistetaan riittävä vuorovaikutteisuus. Maisemanhoitoalueiden valmistelulta on edellytetty paikallista aloitteellisuutta, joka tyypillisesti perustuu esimerkiksi kyläyhdistysten tai kuntien aktiivisuuteen. Alueiden valmistelu on usein lähtenyt ja edennyt esimerkiksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten koordinoimista käytännön maisemanhoitohankkeista, joiden yhteydessä on yhteistyössä selvitetty maiseman arvoja, hoidon tarpeita ja mahdollisuuksia sekä kerätty näkökulmia maisemanhoidon toimenpiteistä. Valmistelussa keskeistä on ollut paikallisten asukkaiden ja maanomistajien osallistuminen.

Tähän mennessä ympäristöministeriön päätöksellä on perustettu viisi valtakunnallisesti merkittävää maisema-aluetta ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksellä kaksi muuta maisema-aluetta. Kyseessä olevat kohteet ovat kaikki korostetusti maaseudun kulttuurimaisemia, ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen muovaamia kokonaisuuksia. Valtakunnallisten maisemanhoitoalueiden lähtökohtana on pidetty valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita.

Pykälän 3 momentin mukaan maisemanhoitoalueen hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelisi ja hyväksyisi hallintopäätöksellä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Kaikille tähän mennessä perustetuille maisemanhoitoalueille (7 kappaletta) on laadittu perustamispäätöksen liitteeksi hoito- ja käyttösuunnitelma, joka on valmisteltu paikallisena, osallistavana yhteistyönä. Käytännön vahvistamiseksi tätä koskeva säännös ehdotetaan sisällytettäväksi lakiin.

Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinta tulisi pykälän 4 momentin mukaan järjestää vuorovaikutuksessa maisemanhoitoalueeseen kuuluvien alueiden omistajien ja muiden keskeisten paikallisten tahojen kanssa. Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus käytännössä osallistaisi paikallisia toimijoita ja sidosryhmiä. Valtakunnallisen maisemanhoitoalueen hoito- ja käyttösuunnitelmasta olisi sen valmisteluvaiheessa pyydettävä ympäristöministeriön lausunto. Vastaavasti kuin luonnonsuojelun hoito- ja käyttösuunnitelman osalta 57 §:ssä ehdotetaan, myös maisemanhoitoalueen hoito- ja käyttösuunnitelma laadittaisiin saamelaisen kotiseutualueella vuorovaikutuksessa asianomaisten saamelaisyhteisöjen ja yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa siten, että saamelaisen perinteinen tieto huomioitaisiin osana suunnittelun tietoaineistoa. Perinteisen tiedon hankkimisessa ja hyödyntämisessä noudatettaisiin vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatetta.

Pykälän 5 momentin mukaan hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksymistä koskevaan päätökseen ei saisi valittamalla hakea muutosta. Hoito- ja käyttösuunnitelma olisi ohjeena maisemanhoitoalueen hoidon ja käytön tavoitteiden toteuttamisessa, eikä sillä luotaisi oikeuksia eikä velvollisuuksia, joita maisemanhoitoalueen maanomistajalla ei jo olisi. Siten suunnitelman hyväksymistä koskevaan päätökseen ei olisi tarpeen kohdistaa muutoksenhakumahdollisuutta.

Ympäristöministeriön asetuksella voitaisiin pykälän 6 momentin mukaan säätää tarkemmin maisemanhoitoalueiden perustamisesta ja hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnasta noudatettavasta vuorovaikutuksellisesta menettelystä.

95 § Maisemanhoitoaluetta koskevat määräykset. Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan lain 34 §:ää. Voimassa olevan luonnonsuojelulain mukaan perustamispäätökseen voidaan ottaa maiseman olennaisten piirteiden suojelemiseksi tarpeellisia määräyksiä, jotka eivät kuitenkaan saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa. Pykälää täsmennettäisiin lisäämällä mahdollisuus myös suositusten antamiseen, mikä vastaisi vakiintunutta käytäntöä.

Pykälän 2 momentin mukaan maisemanhoitoaluetta koskevien määräysten rikkominen olisi kiellettyä.

Pykälän 3 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi yksittäistapauksessa myöntää luvan poiketa maisemanhoitoaluetta koskevista määräyksistä. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti, ettei maisemanhoitoaluetta koskevia maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisalaan kuuluvia määräyksiä sovellettaisi alueella, jolla on voimassa asemakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava. Maiseman suojelemiseksi tarvittavat toimenpiteet ja niiden yhteensovittaminen muuhun alueelle kaavailtuun toimintaan tulevat kaavoituksen yhteydessä yksityiskohtaisesti tutkituiksi ja maankäytöllisesti ratkaistuiksi, ja mainitut kaavat korvaavat siten aikaisemmat maisemanhoitoaluetta koskevat määräykset.

96 § Maisemanhoitoalueen lakkauttaminen. Pykälän 1 momentin mukaan maisemanhoitoalue voitaisiin lakkauttaa tai sen suojelumääräyksiä lieventää, jos alueen maisema-arvo olisi olennaisesti vähentynyt tai jos maiseman suojelu estäisi yleisen edun kannalta tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen.

Pykälään 2 momentin mukaan ympäristöministeriö voi lakkauttaa valtakunnallisen maisemanhoitoalueen tai muuttaa sitä koskevaa päätöstä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi kunnan tai maakuntaliiton esityksestä lakkauttaa maakunnallisen maisemanhoitoalueen tai muuttaa sitä koskevaa päätöstä.

97 § Luonnonmuistomerkit. Luonnonmuistomerkkejä koskeva sääntely vastaisi sisällöltään nykytilannetta, mutta se siirrettäisiin maisemansuojelua koskevaan lukuun, ja pykälään yhdistettäisiin luonnonmuistomerkit valtion maalla ja yksityisellä maalla.

Luonnonmuistomerkeillä on merkitystä sekä maiseman että luonnon kannalta. Useimmat luonnonmuistomerkit ovat paikallisesti huomattavia luonnon- ja kulttuurimaiseman yksityiskohtia. Niillä on merkitystä myös luonnon monimuotoisuudelle, luonnon- ja kulttuurihistorialle sekä luontoharrastukselle.

Pykälän 1 momentin mukaan puu, puuryhmä, siirtolohkare tai muu niitä vastaava luonnonmuodostuma, jota sen kauneuden, harvinaisuuden, maisemallisen merkityksen, tieteellisen arvon tai muun vastaavan syyn vuoksi olisi aihetta erityisesti suojella, voitaisiin määrätä luonnonmuistomerkiksi. Tähän sisältyisivät jatkossa myös voimassa olevan lain 29 §:n 1 momentin 9 kohdassa mainitut ”avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryhmät”, jotka voitaisiin jatkossa rauhoittaa luonnonmuistomerkkinä. Tällaisten avointa maisemaa hallitsevien suurten yksittäisten puiden ja puuryhmien suojelun peruste on ensi sijassa maisemallinen.

Luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta päättäisi 2 momentin mukaan valtion omistamalla alueella alueen hallinnasta vastaava viranomainen (useimmiten Metsähallitus), jonka olisi huolehdittava myös luonnonmuistomerkin merkitsemisestä selvästi havaittavalla tavalla. Kunta päättäisi 3 momentin mukaan vastaavasti luonnonmuistomerkin perustamisesta yksityiselle alueelle sekä huolehtisi vastaavasti luonnonmuistomerkin merkitsemisestä. Yksityisen maalla luonnonmuistomerkin rauhoittaminen edellyttäisi aina maanomistajan hakemusta tai suostumusta. Luonnonmuistomerkkejä koskevat päätökset, kuten muutkin luonnonsuojelulain tarkoittamat päätökset ja poikkeamiset, tallennettaisiin 13 luvussa säädetyllä tavalla luonnonsuojelun tietojärjestelmään.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin voimassa olevan lain 23 §:n 3 momenttia vastaavasti kielto vahingoittaa tai turmella rauhoitettua luonnonmuistomerkkiä.

98 § Luonnonmuistomerkin rauhoituksen lakkauttaminen. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevan lain 23 ja 26 §:n sääntelyä vastaavasti luonnonmuistomerkin rauhoituksen lakkauttamisesta valtion maalla ja yksityisen omistamalla maalla. Luonnonmuistomerkki voitaisiin lakkauttaa kokonaan tai osittain.

Pykälän 1 momentin mukaan valtion omistamalla alueella luonnonmuistomerkin rauhoituksen lakkauttamisesta päättäisi aluetta hallinnoiva viranomainen. Päätös voitaisiin tehdä, mikäli rauhoitukselle ei olisi enää perusteita tai jos rauhoitus estäisi yleisen edun kannalta merkittävän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen.

Pykälän 2 momentin mukaan kunta voisi vastaavin perustein lakkauttaa yksityisen omistamalla alueella sijaitsevan luonnonmuistomerkin alueen omistajan hakemuksesta tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen esityksestä. Pykälän 3 momentin mukaan yksityisen alueen omistajan hakemuksesta olisi hankittava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunto. Mikäli asia olisi tullut vireille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen esityksestä, alueen omistajalle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain nojalla.

99 § Kieltotaulut. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 36 §:ää. Pykälässä säädettäisiin kiellosta pystyttää maa- tai vesialueelle sellaista kulkemisen, maihinnousun tai muun jokamiehen oikeuden käyttämisen kieltävää taulua, jonka asettamiseen ei ole lakiin nojautuvaa perustetta. Maa- ja vesialueiden omistajat ovat eräissä tapauksissa pystyttäneet alueilleen tauluja, joissa on kielletty kulkeminen, maihinnousu tai muu jokamiehen oikeuden käyttäminen, vaikka siihen ei ole ollut laillista perustetta. Tällaisia kieltotauluja ei tarvitse noudattaa, mutta ne ovat luoneet epäselvän tilanteen ja aiheuttaneet tarpeettomia ristiriitoja alueen omistajan ja jokamiehen oikeuksien käyttäjien välillä. Nimenomaista laissa todettua kieltoa on pidetty tarpeellisena paitsi informatiivisuuden vuoksi myös siksi, että viranomaiset voisivat ryhtyä toimenpiteisiin kieltotaulujen poistamiseksi.

11 luku Vapaaehtoinen ekologinen kompensatio

Edellä todetusti luonnonsuojelulain määritelmäsäännökseen luvussa 1 ehdotetaan sisällytettävän luonnonsuojelulain soveltamisalaan liittyvä ekologisen kompensation eli suojelluille luonnonarvoille aiheutuvien heikennysten hyvittämisen määritelmä. Sisällöllisesti heikennysten hyvittämisestä säädettäisiin tässä lain 11 luvussa.

Luvun säännöksillä mahdollistettaisiin vapaaehtoinen heikennysten hyvittäminen. Kyse olisi toiminnanharjoittajan vastuullisesta yritystoiminnasta ja sen todentamisesta esimerkiksi rahoittajalle tai asiakkaille, kansalaisyhteiskunnalle ja liikekumppaneille. Vapaaehtoista heikennysten hyvittämis toimintaa voisi varmentaa myös muu taho kuten toimialan oma sertifiointijärjestelmä. Nykytilanteessa sellaista ei ole kansallisesti tai Euroopassa vielä käytössä, joten lainsäädännöllä tarjottaisiin taloudellisille toimijoille mahdollisuus hyödyntää viranomaista hyvitystoimenpiteiden varmentajana. Säännöksellä edistettäisiin vapaaehtoista luonnon monimuotoisuuden turvaamista ja luotaisiin uusia kestävä liiketoiminnan mahdollisuuksia.

Ehdotettavan luvun 11 säännöksiä ei sovellettaisi sellaiseen tilanteeseen, jossa olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin Natura 2000 -verkoston yhtenäisyyden tai luonnonarvojen heikentymisen korvaamiseksi luvussa 5 säädetyn nojalla.

Luvussa 11 esitetty kompensatiojärjestelmä rakentuisi seuraavien periaatteiden varaan: yksinkertaisuus, varmuus, yhdenvertaisuus, läpinäkyvyys ja kannustavuus.

Sääntely ehdotetaan rajattavan tavoitteen kannalta vain välttämättömään, jotta taloudellisten toimijoiden ja julkishallinnon kuten kuntien toiminnalle jätettäisiin mahdollisimman paljon väljyyttä liittyen hyvittämis toimenpiteiden suunnittelun ja toteuttamisen järjestämiseen sekä osapuolten välisten sopimussuhteiden sisältöön.

Luvun säännöksillä pyrittäisiin varmistamaan, että suojeltujen luontotyyppien tai lajien esiintymispaikkojen tai elinympäristöjen pinta-ala tai laatu ei heikkenisi taloudellisen toiminnan seurauksena vaan säilyisi vähintään saman tasoisena. Hyvityksenä käytettävä luontotyyppin tai lajin elinympäristön esiintymä rajattaisiin viranomaispäätöksellä ja sen hävittäminen tai heikentäminen olisi kiellettyä.

Luvun säännöksillä mahdollistettaisiin se, että yksityinen maanomistaja, yritys, kunta tai valtion liikelaitos voisi taloudellisena toimintana tuottaa luonnonarvoja, joilla taloudellisesta toiminnasta johtuva heikennys suojelluille luonnonarvoille voitaisiin hyvittää. Tällainen toiminta on sinänsä mahdollista myös ilman lakiin kirjattuja säännöksiä. Viranomaisella ei kuitenkaan ole mahdollisuutta osallistua sellaiseen toimintaan ilman toimivallan ja vastaavasti velvollisuuden perustavia säännöksiä. Ehdotettavilla säännöksillä tarjottaisiin luonnonarvojen tuottamiseen hakukaille toimijoille viranomaisvarmennus, joka takaisi tuotettavien luonnonarvojen yhteismittallisuuden, käytettävyyden vapaaehtoisena hyvityksenä esimerkiksi poikkeuslupamenettelyssä ja toiminnan luotettavuuden niin toimintaan osallistuville kuin kansalaisyhteiskunnalle.

Luonnonarvojen tuottaminen ennakollisena hyvityksenä ja niiden käyttäminen heikennysten vapaaehtoiseen hyvittämiseen etenisi seuraavasti:

- 1) Luonnonarvojen tuottamiseen halukas maanomistaja (luonnonarvojen tuottaja) laatii hyvittämissuunnitelman noudattaen yleisiä heikennyksen ja hyvityksen sääntöjä.
- 2) Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus antaa maanomistajan hakemuksesta lausunnon hyvittämissuunnitelman asianmukaisuudesta ja toimittaa lausunnon tiedoksi kyseisen hyvittämisalueen sijantikunnalle.
- 3) Luonnonarvojen tuottaja toteuttaa suunnitelman mukaiset toimenpiteet, jotka ovat edellytyksenä luonnonarvojen kehittymiselle kohti tavoiteltua tilaa (perustavat toimenpiteet).
- 4) Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toteaa maanomistajan hakemuksesta antamallaan lausunnolla toteutetuilla toimenpiteillä tuotettavien luonnonarvojen laadun ja määrän.
- 5) Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus rekisteröi maanomistajan hakemuksesta tuotettavat luonnonarvot tarjolle kompensatiorekisteriin.
- 6) Heikentävän toimenpiteen tai hankkeen toteuttaja (heikennyksen aiheuttaja) tunnistaa (sovellettavan lupalainsäädännön tai luonnonsuojelulain velvoittamana) suunnitellulla toimenpiteellä tai hankkeella heikennettävät luontoarvot.
- 7) Heikennyksen aiheuttaja voi halutessaan vapaaehtoisesti sopia luonnonarvojen tuottajan kanssa tuotettavien luonnonarvojen ehdottamisesta heikennyksen hyvityksenä sekä maksettavasta hinnasta. Toistuvien hoitotoimenpiteiden osalta on suositeltavaa, että sopimuksen ehtona olisi hoitotoimenpiteiden vuosittainen toteuttaminen ja siitä vuosittain maksettava korvaus, jolloin luonnonarvojen tuottaja saisi jatkuvan tulon toimenpiteiden suorittamisesta ja ostajana toimiva varmistaisi vastikkeellisuudella toimenpiteiden toteutuksen.
- 8) Luonnonsuojeluviranomainen eli elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee heikennyksen aiheuttajan hakemuksesta päätöksen hyvityksen korvaavuudesta. Korvaavuus voi olla joko heikennystä vastaavaa tai sen ylittävää. Riittävänä voidaan pitää 102 §:ssä tarkoitettua suojeluhyvitystä. Jos heikennys on vähintään täysimääräistä ja täyttää laissa asetetut kriteerit, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on annettava myönteinen päätös. Päätöksessä kielletään hyvitysalueen luonnonarvojen hävittäminen ja heikentäminen. Päätöksessä määritellään hyvitysalueen rajat. Kielto tulee voimaan, kun päätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille. Päätös merkitään kiinteistörekisteriin. Tämä varmistaa tuotettujen luontoarvojen pysyvyyden.
- 9) Heikennyksen aiheuttaja maksaa sovitun hinnan luonnonarvojen tuottajalle (sekä niin sovittaessa jatkuvien hoitotoimien toteuttamisesta vuosittaisen korvauksen).

10) Tuotettavat luonnonarvot merkitään kompensatiorekisterissä hyvityksenä käytetyiksi.

Niin kauan, kun tuotettavia luonnonarvoja ei ole myyty, maanomistajalla olisi oikeus saada ne hakemuksestaan poistetuksi kompensatiorekisteristä. Toimenpiteillä tuotettuja luonnonarvoja ei voitaisi viranomaispäätöksellä suojella ilman maanomistajan suostumusta. Luonnonarvojen tuottamisen alue voisi vaihtaa omistajaa ennen käyttämistä hyvityksenä.

Jos tuotettujen luonnonarvojen alue olisi laaja-alainen tai tuotettavien luonnonarvojen vuoksi siten arvokas, että sitä voitaisiin käyttää useiden heikennysten hyvittämiseen, rajauspäätös tehtäisiin, kun tuotettavia luonnonarvoja käytetään ensimmäisen kerran hyvityksenä. Tällaisia hyvitysvarantoja (compensation pools) on käytössä erityisesti Saksassa, mutta myös Ruotsissa, missä kunnat toteuttavat omistamallaan maalla luonnonarvoja lisääviä toimenpiteitä tarvittavien ekologisten kompensatioiden varalle.

Heikennysten hyvittämistä koskevat tiedot julkaistaisiin läpinäkyvyyden toteuttamiseksi avoimessa tietojärjestelmässä ("kompensatiorekisteri"), jolloin kansalaisyhteiskunnan jäsenet ja muut toiminnanharjoittajat saisivat tiedon, millainen hyvitys olisi katsottu riittäväksi sekä voisivat varmistua siitä, että luonnonarvoille aiheutuvat heikennykset tosiasiallisesti hyvitetään. Rekisterillä voitaisiin myös edistää luonnonarvojen tuottamista liike- tai elinkeinotoimintana harjoitettavien toimintaedellytyksiä tarjoamalla luonnonarvojen tuottajille mahdollisuus hakemuksestaan saada tieto tuottamistaan luonnonarvoista avoimesti saataville. Mikäli taloudelliset toimijat kehittäisivät markkinapaikkoja luonnonarvojen vaihdantaan, rekisteri kuitenkin edelleen palvelisi tiedon saatavuuden ja kriteereiden noudattamisen varmistamisessa niiden hyvitysten osalta, jotka toteutetaan noudattaen laissa säädettyjä kriteereitä ja verifiointimenettelyä.

100 § Heikennyksen hyvittäminen. Säännöksen 1 momentissa mahdollistettaisiin viranomaisen varmentamana toiminnanharjoittajien, kuntien tai muiden toimijoiden sellainen heikennysten hyvittämistoiminta, joka ei perustuisi lainsäädännön velvoitteeseen vaan esimerkiksi yrityksen yhteiskuntavastuun toteuttamiseen tai rahoittajan rahoitusehtoihin. Hyvitys voisi olla joko aktiivisin hyvittävin toimenpitein tuotettuja luonnonarvoja tai, mikäli jäljempänä 102 §:ssä säädettyvät edellytykset täyttyisivät, uhanalaisen luontotyypin suojelulla toteutettavaa hyvitystä (*suojeluhyvitys*).

101 § Hyvittävät toimenpiteet. Pykälässä määriteltäisiin hyvittävät toimenpiteet, joilla luonnonarvoille aiheutuvia heikennyksiä hyvitetäisiin.

Hyvittämisen perustavoite olisi varmistaa, että erityisesti uhanalaisten, mutta myös yleisten luonnonarvojen suojelutaso ei heikkenisi vaan säilyisi vähintään saman tasoisena kuin ennen heikennystä.

Säännöksellä rajattaisiin hyvittävät toimenpiteet lisäisyttä tuottaviin toimenpiteisiin. Pykälän toisessa momentissa todettaisiin, että vain sellaiset toimenpiteet täyttäisivät määritelmän, joihin ei olisi oikeudellista velvollisuutta jonkin lainsäädäntöön tai muuhun perustuvan velvoitteen nojalla. Lisäisiä eivät olisi esimerkiksi valtion omistuksessa olevien Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden ja valtion omistamien luonnonsuojelualueiden luonnonarvojen turvaaminen tai lisääminen, koska sen voi katsoa kuuluvan valtion luonnonsuojelusta vastaavan viranomaisen tehtäviin. Samoin lisäisyysedellytystä eivät täyttäisi sopimukseen tai taloudelliseen etuuteen kuten maataloustukeen tai valtion maksamaan tukeen tai sertifikaattien, kuten metsäsertifikaatin velvoitteisiin liittyvät toimenpiteet. Poissuljettuja olisivat konkreettiset ja yksityiskohtaiset velvollisuudet toimenpiteiden suorittamiseen. Sen sijaan nämä velvoitteet ylittävät toimenpiteet täyttäisivät kriteerin. Maankäytön suunnittelussa alueen osoittaminen virkistyskäyttöön tai esi-

merkiksi hulevesien luonnonmukaiseen hallitsemiseen ei rajaisi aluetta hyvittävien toimenpiteiden ulkopuolelle. Toimenpiteillä tulisi kuitenkin tuottaa virkistystavoitteen ja hulevesien imeytystarkoituksen ylittävää parannusta luontotyypeille tai lajien elinympäristöille. Myöskään yleisluonteiset lainsäädännössä määritellyt tehtävät, kuten kunnan velvollisuus edistää luonnon monimuotoisuutta alueellaan, eivät rajaisi kunnan hyvittäviä toimenpiteitä lisäisyysedellytyksen ulkopuolelle. Näin ollen esimerkiksi kunta tai Metsähallitus voisivat niille lainsäädännössä asetetusta tehtävästä huolimatta halutessaan toteuttaa hyvittäviä toimenpiteitä muualla kuin ole-massa olevilla suojelualueilla. Nämä velvoitteet ylittävät toimenpiteet olisivat säännöksessä tar-koitettuja hyvittäviä toimenpiteitä edellyttäen, että ne olisivat läpinäkyvästi osoitettavissa.

Pykälän 2 momentin kohdissa 1–3 määriteltäisiin hyvittävät toimenpiteet sitä kautta, mitä toi-menpiteillä tavoiteltaisiin, sen sijaan, että säännöksessä lueteltaisiin yksittäisiä toimenpiteitä. Toimenpide voisi olla esimerkiksi ojitetun suon ojien tukkiminen, mutta tavoiteltu tilanne olisi suon vesitasapainon palauttaminen luonnonmukaiseen suuntaan ja siten luontotyypille tyypillisen lajiston palautumisen mahdollistaminen. Pykälän kohdissa 1–3 luetellut tavoitteet olisivat vaihtoehtoisia, eli yhdenkin tavoitteen toteuttava toimenpide täyttäisi määritelmän, vaikka ta-voitteet voivat liittyä ja usein myös liittyvät toisiinsa. Kyse olisi aktiivisista tietyn alueen luon-notilaa parantavista toimenpiteistä, joilla ennallistamisen ohella voitaisiin tavoitella myös luontotyyppin tai lajille soveltuvan elinympäristön pinta-alan lisäämistä tai sen laadun paranta-mista kunnostamalla tai hoitamalla heikentyneitä luontotyyppiäsiintymiä.

102 § *Suojeluhuvelytys*. Pykälässä määriteltäisiin suojeluhuvelytys, jossa ei olisi kyse aktiivisista toimenpiteistä, vaan arvokkaiden luontotyyppien esiintymien pysyvästä suojelemisesta esimer-kiksi perustamalla se tämän lain mukaiseksi luonnonsuojelualueeksi. Suojeluhuvelytyksellä saa-vutettava lisäisyys määrittäisi sen perusteella, mikä olisi edeltävä tilanne. Jos aluetta koskisi jo ennalta jokin käytönrajoitus, lisäisyys olisi vähäisempi. Suojeluhuvelytys tulisi kyseeseen hyvit-tävänä toimenpiteenä vain silloin, kun kyseisen luontotyyppin kannalta voitaisiin suojelulla saa-vuttaa parempi ekologinen lopputulos kuin hyvittäville toimenpiteillä kuten ennallistamis- tai kunnostamistoimenpitein voitaisiin saavuttaa. Lisäedellytyksenä olisi, että suojelemalla luonto-tyypin esiintymä heikentäviltä toimenpiteiltä se kehittyisi luonnonarvoiltaan arvokkaaksi ilman aktiivisia hyvittäviä toimenpiteitä. Kyseeseen tulisivat luontotyyppit, joiden luominen tai ennal-listaminen on lyhyellä tähtäimellä usein vaikeaa tai mahdotonta. Tällaisia ovat esim. vanhat metsät. Tyypillisimmin kyse olisi hakkuukypsästä, METSO-kriteerit täyttävästä luonnonmet-sästä, jonka hakkuu estyisi pysyvästi. Tällaisellakin alueella voisi olla tarvetta tehdä lisäksi luonnonarvojen kehittymistä nopeuttavia toimenpiteitä, kuten lahoppun lisäystä. Muita suoje-luhuvelytyksenä kyseeseen tulevia luontotyyppisiä olisivat esimerkiksi palsasuot ja tunturiluonto-tyypit.

103 § *Hyvittämisen kriteerit*. Pykälässä määriteltäisiin hyvittämisen reunaehdot siitä, missä ja mihin luonnonarvoon kohdistuen hyvittävät toimenpiteet olisi toteutettava. Kansainvälisten ko-kemusten perusteella hyvittämisen kriteerit ovat ratkaisevan keskeisiä sille, että ekologisen kompensaa-tion tavoite luonnonarvojen heikentymättömyydestä ylipäätään voitaisiin saavuttaa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hyvittämisen maantieteellisestä vastaavuudesta. Maantie-teellisen vastaavuuden kannalta hyvittäminen olisi tehtävä luontotyyppin tai lajin luontaisella le-vinneisyysalueella ja ihanteellisesti mahdollisimman lähellä heikennettävän luonnonarvon esiintymää. Vähintään kuitenkin edellytettäisiin, että heikennys hyvitetäisiin samalla tai rajau-tuvalla metsäkasvillisuusvyöhykkeellä, samalla merialueella ja saman tai rajautuvan päävesis-töalueen samassa vesimuodostuma- tai vesiluontotyyppissä. Manner-Suomi jakautuu neljään metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen ja niiden 10 osa-alueeseen: hemiboreaalin (Lounainen ran-nikkomaa), eteläboreaalin (Lounaismaa–Pohjanmaan rannikko ja Järvi-Suomi), keskiboreaa-

linen (Pohjanmaa, Pohjois-Karjala–Kainuu ja Lapin kolmio) sekä pohjoisboreaalinen (Koillismaa, Peräpohjola, Metsä-Lappi ja Tunturi-Lappi). Tämä luonnonmaantieteellinen aluejako muodostaa varsin vahvan, ekologisen aluerajauksen heikennyksen hyvittämiselle (https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Uhanalaiset_lajit/Suomen_lajien_Punainen_lista_2019/Alueellinen_uhanalaisuusarviointi_2020). Hyvittäviä toimenpiteitä ei tarvitsisi siten toteuttaa saman kunnan tai saman luonnonsuojeluviranomaisena toimivan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen alueella.

Meri- ja rannikkoluonnon osalta on luonnonmaantieteellisestä perusteltua käyttää Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen (SopS 12/1980) mukaistaerialuejakoa, joka huomioi paremmin rannikon lajien ja luontotyyppien suojelutarpeet. Merialueita on viisi: Perämeri, Merenkurkku, Selkämeri, Ahvenanmaa–Saaristomeri ja Suomenlahti. Sisävesien osalta hyvityksen alueellinen sijoittuminen tulisi tarkastella tapauskohtaisesti. Ensijaista olisi hyvittää samalla valuma-alueella, mutta valuma-alueen koko ja heikennyksen kohteena olevan lajin tai elinympäristön tarpeiden tulisi määrittää hyvittämistoimenpiteiden tarkempaa sijaintia.

Uuden valuma-aluejaon mukaisesti Suomessa on yli 22 000 valuma-alueita, jotka on yhdistetty ns. kolmannen jakovaiheen valuma-alueiksi (5 637 kappaletta) ja lopulta 73 päävesistöalueeseen. Vesistöalueen sisällä elinympäristötyypit vaihtuvat lähteiköistä ja pienvesistä suurempiin jokiin ja järvialtisiin. Hyvittävät toimenpiteet tulisi toteuttaa ennemmin samassa elinympäristötyypissä kuin tiukasti samalla vesistöalueella. Suomessa on valuma-aluejaon lisäksi käytössä EU:n vesipuidedirektiivin mukainen vesimuodostumien tyypittely, joka jakaa erityyppiset joet 11 jokityyppiin (valuma-alueen koon ja maaperän mukaisesti jaoteltuna) ja järvet 13 järvityyppiin (jaoteltu esim. viipymän, syvyyden, veden värin perusteella). Vesimuodostumien tyypittely vastaa luontotyyppien uhanalaisuuden arvioinnissa käytettyjä luontotyyppisiä, ja lisäksi luontotyyppien uhanalaisarvioinnissa on tyypitelty myös pienvedet. Tämän tyypittelyn avulla hyvittävät toimenpiteet voisi olla perusteltua toteuttaa samankaltaisessa elinympäristössä toisella valuma-alueella. Jos kuitenkin kyseessä olisi geneettisesti erilaistuneeseen populaatioon kohdistuva heikennys, hyvityksen tulisi tapahtua populaation levinneisyysalueella. Tämä koskisi esimerkiksi eristyneitä jokihelmisimpukkapopulaatioita vesistöjen latvoilla.

Saamelaiskulttuurin suojaa koskevaan perustuslain säännökseen sekä biodiversiteettisopimuksen 8j -artiklaan liittyen edellytettäisiin, että saamelaisten kotiseutualueella aiheutuva heikennys tulisi hyvittää saman saamelaisyhteisön alueella toteutettavin toimenpitein. Säännöksellä varmistettaisiin, että toimenpiteillä hyvitettäisiin samalla myöskin heikennykset saamelaisten kulttuuriin kuuluvien perinteisten elinkeinojen kuten poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen harjoittamiseen. Saamelaisyhteisön -käsitteellä tarkoitettaisiin biodiversiteettisopimuksessa käytetyn perinteisen elämäntavan omaavat alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöt mukaisesti yhteisöä, joka olisi tapauskohtaisesti kulloinkin kyseessä olevien luonnonvarojen ja niiden käytön perusteella määrittyvä tapaoikeudellinen yhteisö.

Pykälän 2 momentin mukaan luonnonarvovastaavuuden osalta uhanalaisten luonnonvarojen heikennys olisi hyvitettävä samaan luonnonarvoon kohdistuvin toimenpitein. Ilman luonnonarvoa koskevaa vastaavuusvaatimusta lajin tai luontotyyppin uhanalaisuustila heikkenisi edelleen, mitä kehitystä sääntelyllä nimenomaan pyrittäisiin estämään. Kaikki luonnonsuojelulaissa suojellut luontotyyppit ovat uhanalaisia. Rauhoitetuista eliölajeista osa ei ole uhanalaisia, joten niiden osalta hyvittäminen voisi olla joustavampaa. Joustavassa kompensaatiossa olisi myös suositeltavaa hyvittää “parempaan vaihtamalla” eli vähemmän harvinaisen luontoarvon heikennyksen hyvittäminen harvinaisemmalla tai uhanalaisemmalla luontoarvolla. Parempaan vaihtaminen olisi joustavampaa, jos kyse ei olisi luonnonsuojelulailla suojelluista lajeista tai luontotyypeistä. Joustavuus lisäisi vapaaehtoisesti tuotettujen luonnonvarojen kysyntää vapaaehtoisessa

hyvittämistoiminnassa. Myös joustavassa hyvittämisessä hyvittävien luonnonarvojen on korvattava hävitettävät luonnonarvot pysyvästi.

Säännöksellä huomioitaisiin tilanne, jossa uhanalaisen luontotyypin esiintymät tai uhanalaisen eliölajin elinympäristöt olisivat niin vähälukuisia, että hyvittäminen samalla luonnonarvolla olisi luonnontieteellisesti mahdotonta. Hyvittämistoimenpiteet olisi tällaisessa tilanteessa kohdistettava mahdollisimman tarkoin heikennettävää vastaavaan ja vähintään yhtä uhanalaiseen luonnonarvoon. Luontotyyppien osalta hyvittäminen tulisi tällöin kohdentua samaan luontotyyppiryhmään, joita ovat Itämeren vedenalaiset luontotyypit, meren rannikon luontotyypit, sisävesien ja rantojen luontotyypit, suoluontotyypit, metsäluontotyypit, kallioiden ja kivikkojen luontotyypit, perinnebiotoopit sekä tunturiluontotyypit. Taloudelliset perusteet eivät voisi olla perusteena poiketa luonnonarvovastaavuudesta.

Ympäristöministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkemmat säännökset hyvittävien toimenpiteiden luonnonarvoihin liittyvästä ja alueellisesta vastaavuudesta.

104 § Hyvityksen toteuttamisen ajankohta. Pykälässä määriteltäisiin, milloin hyvittävät toimenpiteet olisi toteutettava. Pykälän 1 momentin mukaan perustavat toimenpiteet olisi toteutettava ennen heikentävien toimenpiteiden aloittamista. Hankkeissa, joissa heikentävät toimenpiteet toteutuisivat vaiheittain, hyvittämistoimenpiteet olisi toteutettava ennen kutakin heikentävää toimenpidettä. Hyvittävien toimenpiteiden toteuttaminen etukäteisesti minimoisi riskiä toimenpiteiden toteuttamatta jättämisestä esimerkiksi toiminnanharjoittajan varattomuuden vuoksi. Eri-tyisen tärkeää hyvittävien toimenpiteiden ennakkollinen toteuttaminen olisi, kun heikennettävä luonnonarvo olisi uhanalainen ja lajilla olisi pieni populaatiokoko, tai luontotyypin pinta-ala olisi pieni. Uhanalaisuus tässä merkityksessä määrittyisi Suomessa uhanalaisarvioinnissa käytettävän IUCN:n kriteeristön mukaisesti siten, että kyse olisi määritelmän C (pieni populaatiokoko ja jatkuva taantuminen, pirstoutuminen tai voimakkaat vaihtelut) tai D (hyvin pieni populaatiokoko tai erittäin rajoittunut esiintyminen; ei välttämättä taantuva) kriteerin mukaisesta arvioinnista (Opas eliölajien uhanalaisuuden arviointiin – Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) arviointiohjeet ja kansalliset täydennykset; Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 1/2017). Luontotyypin uhanalaisuus tässä merkityksessä vastaavasti määrittyisi IUCN:n kriteerin B (suppea levinneisyys- tai esiintymisalue) mukaisesti (Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018: Luontotyyppien punainen kirja. Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet; Suomen ympäristö 5/2018).

Toimenpiteillä tavoiteltua vaikuttavuutta ei edellytettäisi saavutettavan ennen heikennystä, sillä usein luonnonarvojen ennallistumiseen kuluu useita vuosia, joissain tilanteissa vuosikymmeniä. Perustavien toimenpiteiden ohella voi olla tarvetta jatkaa hoitotoimenpiteitä. Hoitotoimille ei säädettäisi enimmäisaikarajaa.

Pykälän 2 momentin mukaan suojeluhyvitys olisi aina toteutettava ennen heikentävien toimenpiteiden aloittamista. Suojeluhyvityksellä saatavat hyödyt luonnon monimuotoisuudelle kehittyvät hitaasti, joten niiden lykkäämisen salliminen tarkoittaisi vielä pidempää viivettä heikennyksen ja hyvityksen välillä.

105 § Luonnonarvojen tuottaminen. Pykälällä mahdollistettaisiin viranomaisen varmentama luonnonarvojen tuottaminen elinkeino- tai liiketoimintana siten, kuin edellä luvun 11 yksityiskohtaisten perustelujen yleisosassa on kuvattu.

Pykälän 1 momentin mukaan maanomistaja voisi tuottaa luonnonarvoja edellä 101 §:ssä tarkoituin hyvittävin toimenpitein käytettäväksi ekologiseen kompensatioon. Maanomistaja voi

tuottaa luonnonarvoja lain säännöksistä riippumatta valitsemallaan tavalla. Tuotettujen luonnonarvojen käyttäminen heikennyksen hyvityksenä edellyttäisi kuitenkin ulkopuolisen antamaa varmennusta siitä, mikä olisi luonnonarvojen lisäys eli tietoa lähtötilanteesta, tehdyistä toimenpiteistä sekä arviota toimenpiteillä aikaansaatavien luonnonarvolisäysten laadusta ja määrästä. Myös heikennyksen aiheuttaja voisi itse tuottaa toimintansa aiheuttamien heikennysten hyvittämiseen tarvittavat hyvitykset omistamallaan kiinteistöllä noudattaen pykälässä säädettyä menettelyä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin luonnonarvojen tuottamista koskevasta hyvityssuunnitelmasta ja siinä esitettävistä tiedoista.

Säännös on muotoiltu yleistasoiseksi siten, että se mahdollistaisi yksityisen sektorin toiminnan esimerkiksi suunnitelmien laatijana ja toteuttajana, mutta säännöksessä edellytettäisiin selvitystä perustavien toimenpiteiden toteuttajan kyvystä toteuttaa suunnitellut toimenpiteet.

Ennallistamistoimista ja niiden vaikuttavuudesta on Suomessa verrattain paljon kokemusta ja vuoteen 2030 asti ulottuvassa Helmi-elinympäristöohjelmassa muodostuu lisää kokemusperäistä tietoa ennallistamistoimenpiteiden vaikuttavuudesta. Toimenpiteiden epäonnistumisen riski tulisi tunnistaa kaikissa suunnitelmissa, mutta erityisesti sellaisissa ennallistamistilanteissa, joista ei ole aiempaa kokemusta tai joissa ennalta arvioiden on huomattava epävarmuus toimenpiteiden onnistumisesta tai kyse on hyvin harvinaisista lajeista.

Hyvityssuunnitelma laadittaisiin ympäristöministeriön asetuksella tarkemmin annettavien ohjeiden mukaisesti, mutta sen pitäisi sisältää säännöksessä luetellut asiat.

Pykälän 3 momentin mukaan maanomistajan olisi järjestelmää hyödyntääkseen pyydettyä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausuntoa laatimastaan hyvityssuunnitelmasta. Tämä olisi tarpeen lähtötilanteen ja siten toimenpiteillä aikaansaatavien hyvitysten määrän ja laadun todentamiselle.

Pykälän 4 momentin mukaan maanomistaja voisi hakea viranomaisen varmennuksen toteuttamilleen toimenpiteille, joilla on luotu edellytykset luonnonarvoiltaan tai kunnoltaan heikentyneen alueen ennallistumiselle kohti luonnontilaa tai luonnon monimuotoisuuden kannalta tavoiteltua tilaa, luontotyyppin tai lajin elinympäristön pinta-alan kasvulle tai sen laadun parantumiselle. Varmentava lausunto toimisi maanomistajan ja hyvityksen ostajan välisessä vaihdannassa osoituksena siitä, mikä on vaihdannan kohteena ja lausunto varmentaisi hyvityksen laadun ja määrän.

Pykälän 5 momentin mukaan maanomistajalla olisi oikeus saada tieto tuotettavista luonnonarvoista kompensatiorekisteriin. Tämä rekisteröintioikeus mahdollistaisi luonnonarvojen tuottajalle kanavan markkinoida tuotettuja luonnonarvoja hyvitysten tarvitsijoille. Se vähentäisi niitä neuvottelukustannuksia, jotka liittyvät hyvityksen tarvitsijan toimenpiteisiin toisen sopimusosapuolen löytämiseen. Maanomistajalla olisi myös oikeus hakemuksestaan saada hyvitysalueensa poistettavaksi rekisteristä, jos sitä ei ole käytetty heikennyksen hyvittämiseen.

Liiketoimintana tai julkisen toimijan kuten valtion liikelaitoksen tai kunnan toimintana voitaisiin perustaa myös laajoja, usean hankkeen aiheuttamien heikennysten hyvittämiseen soveltuvia yhteishyvitysalueita, joista ulkomaisessa kirjallisuudessa käytetään käsitettä *compensation pools*. Tällaisen alueen osalta rekisterimerkinnässä olisi osoitettava, miltä osin hyvitys olisi jo käytetty, ja paljonko sitä olisi edelleen käytettävää.

Pykälän 6 momentin mukaan toiminnalla tuotettaviin luonnonarvoihin ei sovellettaisi suojellun luontotyyppin tai erityisesti suojeltavien eliölajien esiintymispaikan rajaamispäätösmenettelyä ilman maanomistajan suostumusta, koska luonnonarvot muodostuisivat maanomistajan aktiivisten toimenpiteiden seurauksena. Maanomistajalla säilyisi valinnan vapaus kiinteistönsä käytön osalta siihen asti, kunnes hänen tuottamansa luonnonarvoisäys on vaihtanut omistajaa.

106 §. Päätös hyvityksen korvaavuudesta. Säännöksen 1 momentin mukaan heikkennystä aiheuttava toimija voisi vapaaehtoisesti hakea elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta päätöstä siitä, että toiminnasta aiheutuvat heikkennykset tulevat vähintään täysimääräisesti hyvityksi.

Heikennettävällä alueella esiintyvien suojeltujen luonnonarvojen tila ennen heikkennystä muodostaisi vertailupohjan aiheutuvan heikkennyksen määrälle. Hyvittävillä toimenpiteillä tuotettavia luonnonarvoja verrattaisiin siihen niin luonnonarvovastaavuuden kuin hyvityksen määrän osalta.

Pykälän 2 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi tehtävä hakemukseen myönteinen päätös, jos heikkennyksen aiheuttajan esitys hyvityksestä vastaisi heikkennystä edellä 101-103 §:ssä esitettyjen kriteerien mukaisesti. Päätöksessä olisi kiellettävä heikkennysten hyvittämiseen käytetyn hyvitysalueen luonnonarvojen hävittäminen tai heikentäminen. Suojelun pysyvyys olisi välttämätöntä, koska myös heikentäminen olisi pysyvää. Lisäksi tyyppillisesti hyvittävien toimenpiteiden vuoksi luonnonarvojen lisääntyminen voi viedä useita vuosia, jopa vuosikymmeniä. Hyvitysalueen hävittämis- ja heikentämiskielto ei estäisi alueen osoittamista maankäytön suunnittelussa sellaiseen käyttötarkoitukseen, joka ei olisi ristiriidassa tuotettujen luonnonarvojen kehittymisen ja pysyvyyden kanssa, kuten virkistykseen.

Säännös olisi menettelyllisesti ja sisällöllisesti samanlainen kuin luontotyyppin ja erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan rajauspäätöstä koskeva säännös. Päätös merkittäisiin myös kiinteistörekisteriin ja velvoittaisi siten myös kiinteistön myöhempiä omistajia ja olisi heidän tiedossaan. Rajauspäätöksellä suojellun alueen hävittäminen tai heikentäminen olisi rangaistava teko.

Hyvittämisen vastaavuutta koskeva päätös olisi valituskelpoinen, mutta muutoksenhaku olisi rajattu asianosaiseen. Muutoksenhakuoikeudesta säädetään 136 §:ssä.

Pykälän 4 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tallentaisi tiedon heikkennyksen hyvittämisestä niin sanottuun kompensatiorekisteriin järjestelmän läpinäkyvyyden varmistamiseksi. Kansalaisyhteiskunnalle läpinäkyvyys olisi heikkennyksen hyvittämisen järjestelmän uskottavuuden kannalta keskeinen tekijä. Se olisi tärkeää myös toiminnanharjoittajien yhdenvertaisuuden kannalta.

107 § Poikkeus hyvitysalueen suojelusta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että luontotyyppien suojelusta poikkeamisen tavoin 106 §:n mukaisesti rajatun hyvittävän alueen suojelusta voitaisiin yleisen edun kannalta pakottavassa tilanteessa luopua.

Pykälän 2 momentin mukaan tällaisessa tilanteessa aiheutuvat heikkennykset tulisi hyvittää, jotta hyvittämisen pysyvyys varmentuisi. Mikäli hyvittävät toimenpiteet olisi jo täysimääräisesti toteutettu ja niillä saavutettu tavoiteltu hyvitys, hyvittävien toimenpiteiden mitoituksessa olisi riittävää huomioida alueella olevat luonnonarvot. On kuitenkin mahdollista, että toimenpiteillä tavoiteltua luonnonarvojen lisäystä ei olisi vielä täysimääräisesti saavutettu. Tällaisessa tilanteessa pelkästään alueella jo olevien luonnonarvojen hyvittäminen johtaisi luonnonarvojen menetykseen. Tämän välttämiseksi edellytettäisiin, että heikkennyksen määrää ja siten tarvittavaa

hyvitystä arvioitaessa olisi huomioitava hyvittäville toimenpiteillä kyseisellä alueella tavoiteltu hyvitys, mikäli sitä ei poikkeamispäätöksen antamisajankohtana olisi vielä täysimääräisesti saatutettu.

108 § Hyvittämistietojen saatavuus. Pykälä takaisi järjestelmän läpinäkyvyyden, mikä on todettu heikennysten hyvittämisjärjestelmän uskottavuuden kannalta keskeiseksi tekijäksi kansalaisyhteiskunnan kannalta. Läpinäkyvyys olisi tärkeää myös toiminnanharjoittajien yhdenvertaisuuden kannalta. Hyvittämistietoja sisältävän rekisterin julkisuudessa noudatettaisiin viranomaistoiminnan julkisuudesta annettua lakia ja henkilötietolainsäädäntöä.

109 § Kustannusvastuu. Pykälässä todettaisiin sisällöllisellä säännöksellä, että heikennysten hyvittämisestä kustannusvastuu kuuluu aiheuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti aiheuttavalle. Valtion viranomaiselle 11 luvun mukaisesta toiminnasta aiheutuvat kustannukset olisi näin ollen perittävä täysimääräisesti ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen maksuaseutukseen olisi tehtävä asianmukaiset muutokset.

Luonnonarvojen tuottaja puolestaan toimisi elinkeinon- tai liiketoiminnanharjoittajana ja kustannukset siirtyisivät eteenpäin haittaa aiheuttavalle. Kannustavuuden lisäämiseksi maanomistajien halukkuutta lähteä mukaan ennakkolliseen hyvittämis-toimenpiteiden tuottamiseen olisi kuitenkin tärkeää tukea siten, että ennakkollisen hyvittämissuunnitelman hyväksyminen ja suunnitelman mukaisten toimenpiteiden toteutuksen varmentaminen olisi yksityishenkilöille maksetonta ainakin järjestelmän alkuvaiheessa.

12 luku Alueiden hankinta luonnonsuojelutarkoitukseen ja korvaukset

110 § Alueiden hankinta valtiolle. Pykälässä säädettäisiin alueiden hankinnasta valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin ja todettaisiin siihen liittyvät viranomaisten vastuut. Pykälä olisi uusi.

Ehdotettavan lain 14 ja 15 §:ssä tarkoitettujen ohjelmien ja Natura 2000 -verkoston suojelun toteuttamiseksi, olemassa olevan luonnonsuojelualueverkoston täydentämiseksi tai muutoin luonnonsuojelutarkoituksessa voidaan hankkia alueita valtion omistukseen. Hankitut alueet lähtökohtaisesti perustettaisiin luonnonsuojelulain mukaisiksi luonnonsuojelualueiksi. Tämä vastaisi sinänsä jo vakiintunutta käytäntöä, eikä siten merkitsisi uutta velvoitetta viranomaisille. Selkeyden vuoksi lakia olisi kuitenkin hyvä täydentää menettelyä koskevalla säännöksellä.

Pykälän toisessa momentissa todettaisiin viranomaisten tehtävät alueiden hankintaan liittyen. Sen mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja Metsähallitus hoitavat alueiden hankintaan liittyviä tehtäviä. Koska viranomaistoiminnan tulee aina perustua lakiin, on tehtävän määrittelyä laissa pidettävä tärkeänä. Vapaaehtoisuuteen perustuvien ohjelmien, kuten METSO- tai Helmi-ohjelman puitteissa tehtävien hankintojen ja niitä suorittavien viranomaisten tehtävien lisääntyminen on entisestään korostanut tarvetta säätää tehtävästä laissa. Ympäristöministeriö ohjaa viranomaisia alueiden hankintatehtävässä. Valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä alueiden hankintaan liittyvistä tehtävistä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ovat vakiintuneen käytännön mukaan hankkineet alueita luonnonsuojelutarkoituksiin pääasiassa yksityisiltä maanomistajilta. Hankintoja on voitu niin ikään tehdä yhtiöiltä, kunnilta ja muilta yhteisöiltä. Alueiden hankkimista on käytetty rinnakkaisena keinona yksityisen luonnonsuojelualan perustamiselle. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ovat vastanneet valtaosasta luonnonsuojelutarkoituksiin tehdyistä hankinnoista.

Alueiden hankinta on nähty erityisen tarkoituksenmukaiseksi luonnonsuojelun toteutuksen keinovalikoimassa, jos hankinnan kohteena on ollut kokonainen tila, jos kohde rajoittuu suoraan valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin jo hankittuun alueeseen, tai jos kohteena on pinta-alaltaan laaja alue. Hankinta voi olla erityisen perusteltua myös kohteilla, jotka vaativat hoitoa luonnonsuojelun säilymiseksi. Alueen hankkiminen valtion omistukseen voi myös olla kohteen maanomistajan tahtotila luonnonsuojelun toteutustavasta. Lisäksi on otettava huomioon, että kiinteistöillä käydään jatkuvasti kauppaa ja joillakin vapaille markkinoille myyntiin tulevilla tiloilla on merkittäviä luonnonsuojeluarvoja.

Metsähallitus on niin ikään tehnyt hankintoja luonnonsuojelutarkoituksiin, mutta vähäisemmässä määrin kuin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Metsähallitus on aluehankinnoilla pystynyt parantamaan suojelualuekiinteistöjen rakennetta. Hankintoja on tehty myös luonnon ennallistamistoimien mahdollistamiseksi, jos se on ollut tarpeen esimerkiksi luonnonsuojelun kannalta tärkeiden aluekokonaisuuksien muodostamiseksi. Metsähallituksella on ilmennyt tarvetta aluehankinnoille myös luonnonsuojelua tai luonnonsuojelualueiden käyttöä tukevien toimintojen mahdollistamiseksi. Tällaisia voivat olla esimerkiksi kansallispuistojen pysäköintimahdollisuuksien tai kulkuyhteyksien järjestelyyn tarvittavien alueiden sekä kunnostus- ja ennallistamistoimien (esimerkiksi lintuvesikohteiden ruoppausten) läjitysalueiden hankkiminen. Metsähallituksen aluehankinta voi olla perusteltua myös tilanteissa, joissa luonnontilansa menettäneitä alueita muutetaan suotuisaksi jollekin eliölajiryhmälle, kuten lintukosteikoita ja peltoja perustettaessa.

Valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin hankitut alueet päätyvät joko suoraan tai hallinnansiirron kautta Metsähallituksen Luontopalveluiden hallintaan ja taseeseen. Kohteista perustetaan valtion luonnonsuojelualueita. Menettely turvaa kohteen luonnonsuojeluaseman pysyvästi ja joissakin tilanteissa paremmin kuin yksityisen luonnonsuojelualueen perustaminen.

111 § Luonnonsuojeluohjelman toteuttaminen. Pykälän 1 momentin mukaan ympäristöministeriön olisi ryhdyttävä toteuttamaan luonnonsuojeluohjelmaa, kun hyväksymispäätös on lainvoimainen. Toteuttamisjärjestystä harkittaessa olisi pyrittävä ottamaan huomioon yhtäältä suojeltavien luonnonsuojelun merkittävyys, toisaalta ne uhat, jotka voisivat aiheuttaa luonnonsuojelun häviämisen tai vähentymisen. Momentti vastaisi voimassa olevan lain 50 §:n 1 momentissa säädettyä.

Jo voimassa olevassa laissa on luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisen osalta säädetty siitä, että suojelun toteuttamistapa olisi sovitettava suojelun tarkoituksen mukaan, ja että suojelu olisi pyrittävä toteuttamaan ensisijaisesti vapaaehtoisin keinoin. Esimerkiksi sellainen alue, jonka tarkoituksena on palvella muun ohella yleistä luonnonsuojelua ja tarjota tavalliselle kansalaiselle luontoelämyksiä, voi olla eri asemassa kuin alue, jonka tarkoituksena on edistää tietyn uhanalaisen lajin säilymistä. Toteuttamiskeinoa valittaessa ei myöskään tulisi käyttää voimakkaampaa keinoa, kuin mitä suojelun tarkoitus vaatii. Pykälän 2 momentin mukaan suojelu olisi ensisijaisesti pyrittävä toteuttamaan vapaaehtoisin keinoin. Tällaisia keinoja ovat muun muassa sopimusperusteinen suojelu, vapaaehtoinen kauppa ja maanvaihto sekä muut mahdolliset sopimusjärjestelyt.

Edellytykset, joiden varassa luonnonsuojeluohjelma on laadittu ja hyväksytty, saattavat ajan kuluessa muuttua. Tämän vuoksi täytyisi olla mahdollista joiltakin osin luopua ohjelman toteuttamisesta. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin voimassa olevan lain mukaisesti, että ympäristöministeriö voisi tietyin edellytyksin luopua luonnonsuojeluohjelman toteuttamisesta. Näin olisi silloin, kun alueen luonnonsuojelun arvot ovat oleellisesti vähentyneet tai jos suojelun tarkoitus ei merkittävästi vaarannu, vaikka ohjelma jätettäisiin toteuttamatta. Lisäksi ohjelman toteuttamisesta

voitaisiin luopua, jos se estäisi tärkeän yleisen edun kannalta välttämättömän hankkeen toteuttamisen. Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen lakkauttamisesta säädetään erikseen.

112 § Omistajan oikeus vaatia lunastusta luonnonsuojeluohjelman hyväksymistä koskevan päätöksen jälkeen. Pykälä vastaisi pääasiassa voimassa olevan lain 51 §:ää, mutta maanomistajan oikeutta vaatia lunastusta ehdotetaan laajennettavaksi myös Natura 2000 -alueisiin. Voimassa olevan lain mukaisesti, kun neljä vuotta olisi kulunut luonnonsuojeluohjelman hyväksymistä koskevasta päätöksestä ja kyseinen päätös olisi saanut lainvoiman, luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvan alueen omistajalla olisi oikeus, jollei ohjelmaa ole hänen alueensa osalta toteutettu tai asiasta sovittu, vaatia alueen lunastamista. Valtiolle olisi voimassa olevan lain perustelujen mukaisesti annettava kohtuullinen aika, jonka kuluessa suojelun toteuttamisen vaatimat hallinnolliset ja taloudelliset järjestelyt voidaan hoitaa. Aikaa on pidetty tarpeellisena myös siitä syystä, etteivät yhdellä kertaa kasautuvat lunastusvaatimukset aiheuttaisi vaikeuksia valtiontaloudelle. Voimassa olevan lain perusteluissa todetaan myös, että Natura 2000 -verkostoon sisällytetyt alueet on toteutettava kuudessa vuodessa komission päätöksestä. Luonnonsuojeluohjelmaa vastaavalla tavalla pykälään ehdotetaan lisättäväksi, että alueen omistajalla, jos alueen suojelu valtioneuvoston Natura 2000 -ohjelman toteuttamista koskevan periaatepäätöksen mukaan on toteutettava luonnonsuojelulain keinoin, olisi myös oikeus vaatia lunastusta, kun neljä vuotta on kulunut valtioneuvoston periaatepäätöksen antamisesta. Lisäys kytkeytyy lain 47 §:ään ehdotettuun laajennukseen, jonka perusteella elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi ilman maanomistajan hakemusta tai suostumusta perustaa luonnonsuojelun alueeksi myös sellaisen yksityisen alueen, jonka suojelu on valtioneuvoston Natura 2000 -verkoston toteuttamista koskevan periaatepäätöksen mukaan toteutettava luonnonsuojelulain keinoin.

Lunastusvaatimus toteutettaisiin hakemalla Maanmittauslaitokselta määräystä lunastustoimituksesta. Maanmittauslaitos määräisi tällöin toimituksen suoritettavaksi ja nimeäisi sitä varten toimitusmiehet. Pykälä ei koskisi ennen lain voimaantuloa hyväksytyttä valtakunnallisia suojeluohjelmia ja -päätöksiä.

113 § Valtion korvausvelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin valtion korvausvelvollisuudesta. Voimassa olevan lain 53 §:ssä on määritelty ne luonnonsuojelulain mukaiset päätökset, joihin korvausvelvollisuus kohdistuu. Näiden osalta ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia. Pykälää ehdotetaan kuitenkin täydennettäväksi eräiden tässä ehdotettavien uusien suojelupäätösten osalta. Nämä olisivat 83 §:ssä ehdotettu maasta uusina tavattujen eliölajien rajauspäätös, 79 §:n 3 momentissa tarkoitettu esiintymispaikan määräaikainen rajauspäätös, 75 §:ssä tarkoitettu pesäpuun suojelua koskeva kieltä ja 67 §:ssä tarkoitettu tiukasti suojellun luontotyypin heikentämistä koskeva kieltä. Lisäksi väliaikaista toimenpidekieltoa koskevasta korvauksesta päättäminen siirrettäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sijaan Maanmittauslaitoksen tehtäväksi.

Pykälän 2 momentissa tarkennettaisiin, että korvauskynnyksen ylityksessä voitaisiin ottaa huomioon 1 momentissa tarkoitettujen kieltojen, päätösten ja rauhoitussäännösten yhteismerkitys (yksin tai yhdessä) kiinteistön omistajalle tai erityisen oikeuden haltijalle.

Pykälän 1 ja 2 momentissa asetettaisiin alueen omistajalle tai erityisen oikeuden haltijalle korvauskynnys, jonka tultua ylityksi hänellä olisi mahdollisuus vaatia luonnonsuojelusta aiheutuvan haitan korvaamista. Korvauskynnys ilmentää perustuslain 20 §:ä, jonka mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille, ja näin ollen maanomistajatkin ovat velvollisia sietämään tietynasteisia luonnonsuojelusta johtuvia rajoituksia alueittensa käyttämisessä. Tämän sietovelvollisuuden on katsottava voimassa olevan lain säätämisen ajasta entisestään korostuneen, miltä osin voidaan viitata ehdotuksen perusoikeusvaikutusten yhteydessä todettuun. Haitan kynnystä ei kuitenkaan ehdoteta nostettavaksi.

Korvauskynnykseksi ehdotetaan voimassa olevan lain mukaista *merkityksellisen haitan* syntymistä kiinteistön omistajalle tai erityisen oikeuden haltijalle. Muun muassa voimassa olevassa maankäyttö- ja rakennuslaissa (43 §), muinaismuistolaisissa (12 §) ja maastoliikennelaissa (16 §) on omaksuttu *huomattavan haitan* käsite. Metsälaissa (11 §) käytetään *vähäistä suuremman haitan* käsitettä. Merkityksellisen haitan on katsottu voimassa olevan lain perustelujen mukaisesti olevan vähäistä haittaa suuremman, mutta huomattavaa haittaa pienemmän. Merkityksellistä haittaa on tarkasteltava suhteessa siihen maanomistukseen, joka asianomaisella alueella on. Jos rajoitus kohdistuu koko kiinteistöön, on ilmeistä, että siitä aiheutuu omistajalle merkityksellistä haittaa paljon herkemmin, kuin jos rajoitus kohdistuu vain johonkin osaan ehkä hyvinkin laajasta kiinteistöstä. Toisaalta arvioinnissa olisi otettava huomioon myös maanomistajan muille, läheisyydessä oleville alueille luonnonsuojelusta mahdollisesti koituva hyöty. Jos korvauskynnys ylittyy, ja alueen omistajalla siis on oikeus saada korvaus, hän saisi täyden korvauksen koko siitä haitasta, mikä hänelle aiheutuu. Lakiehdotuksella ei myöskään kajottaisi lunastuslaissa säädettyihin korvauseriaatteisiin. Näin ollen, jos päädyttäisiin lunastukseen korvausmenettelyn sijasta, alueen omistaja saisi aina lunastuskorvauksen lunastuslain nojalla määrättyvän alueen käyvän hinnan mukaan.

Luontotyyppien, erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikkojen, uusina tavattujen eliölaajien ja pesäpuiden suojelua tarkoittavat rauhoitussäännökset sisältyvät ehdotukseen. Suojeltujen luontotyyppien osalta on kielletty niiden säilymiselle tärkeän esiintymän hävittäminen tai heikentäminen, tiukasti suojeltujen luontotyyppien osalta niiden tilan vaarantaminen, ja lajin esiintymispaikan osalta sellaiset toimet, jotka hävittävät tai heikentävät esiintymispaikkaa. Uutena löydetyn tai tieteelle ennestään tuntemattoman eliölaajien esiintymispaikan heikentäminen voidaan kieltää enintään kymmenen vuoden määräajaksi. Lisäksi suuren petolinnun pesäpuu, jossa oleva pesä on toistuvasti käytössä ja selvästi nähtävissä, on rauhoitettu.

Kaikki toimenpiteet eivät rauhoitusmääräysten kohteena olevilla alueilla ole välttämättä kiellettyjä. Useissa tapauksissa suunniteltu toimenpide saattaa olla sellainen, että se voidaan suojelua vaarantamatta toteuttaa, ja joissain tilanteissa suojeltavat luontotyypit tai lajien elinympäristöt voivat jopa hyötyä toimenpiteistä. Tällöin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävänä olisi vain todeta tilanne, eikä korvauskysymys tulisi lainkaan harkittavaksi. Sama olisi tilanne, jos elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus myöntäisi hakijalle 68 §:n tai 85 §:n nojalla luvan poiketa kiellosta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa 81 §:n 2 momentissa säädetystä kiellosta aiheutuvan merkityksellisen haitan pysyvyyttä ei voitaisi luotettavasti ennalta arvioida. Säännös vastaisi voimassa olevan lain 53 §:n 4 momenttia, joka lisättiin lakiin HE 76/2003 vp osalta vasta ympäristölakivaliokunnan mietinnön YmVM 6/2004 vp perusteella. Ympäristövaliokunnan perusteluiden mukaisesti säännös mahdollistaa tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettujen korvauksen määräämisen toimituksessa määräajaksi. Säännös on tarkoitettu niitä tilanteita varten, joissa on vahva epäily siitä, että suojelusta aiheutuva merkityksellinen haitta on väliaikaista. Tämä voi tulla kysymykseen sellaisen luontodirektiivin liitteen IV (a) lajin osalta, jonka lisääntymis- tai levähdyspaikat eivät välttämättä ole luonteeltaan pysyviä. Tällaisessakin tilanteessa ensisijainen keino olisi rauhoittaa alue vapaaehtoisin sopimuksin määräajaksiksi. Sen tilanteen varalta, että sopimukseen ei päästäisi, lakiin otettaisiin säännös määräajaksista korvauksesta. Ilman tällaista säännöstä jouduttaisiin korvaus maksamaan aina pysyvästä haitasta kertakaikkisena, vaikka olisi ilmeistä, että haitta jää vain tilapäiseksi. Säännöksen mukaan määräajainen korvaus voitaisiin määrätä enintään kymmeneltä vuodelta. Ajan pituus riippuisi tapauskohtaisesti suojeltavasta lajista, ja määräaika voisi näin olla tätä lyhyempikin. Määräajan jälkeenkin jatkuva haitta katsottaisiin pääsääntöisesti pysyväksi. Kysymyksessä olisi poikkeussäännös, ja se olisi tarkoitettu tilanteisiin, joissa on ilmeistä, että sekä kiellon voimassaolo (lisääntymis- ja levähdyspaikka itsessään) että kiellosta aiheutuva haitta (toimenpiteen estyminen)

ovat tilapäisiä. Säännöksen soveltaminen edellyttäisi näin esimerkiksi sitä, että kiellon vuoksi toteuttamatta jäävä toimenpide tai hanke voitaisiin viivästyttämisestä huolimatta toteuttaa myöhemmin. Jos tämä ei olisi mahdollista, korvaus määrättäisiin pääsäännön mukaan.

Lisäksi pykälän 5 momenttiin sisältyisi lähinnä informatiivinen viittaus maankäyttö- ja rakennuslain ja maa-aineslain mukaisten lupien epäamisestä aiheutuvan haitan korvaamisesta sekä metsälain 10 §:n mukaisen, metsien käyttöä koskevan erityisen velvoitteen kohtuullistamisesta.

114 § Korvausvelvollisuuden rajoitukset. Pykälä sisältäisi voimassa olevan lain 53 §:n 5 momenttia vastaavan korvausvelvollisuutta koskevan rajoituksen niitä tilanteita varten, joissa vahinko aiheutuu luonnonsuojeluviranomaisen tämän lain 38 §:n nojalla tehdystä kielto- tai rajoituspäätöksestä tai 39 §:n 1 momentin nojalla tehdystä luvan epäamisestä. Oikeutta korvaukseen ei tämän lain 113 §:n 1 momentin 4 kohdasta poiketen siten olisi, jos luvan myöntämiselle tai toimenpiteen toteuttamiselle olisi muussa laissa erikseen säädetty este. Nämä tilanteet luettelaisiin pykälän alakohdissa 1 – 4. Nykyisen lain tapaan oikeutta korvaukseen ei myöskään pykälän alakohdan 5 perusteella olisi, jos haitta aiheutuisi valtiolle, kunnalle tai kuntayhtymälle.

115 § Menettely korvausasiassa. Pykälän 1 momentin mukaan, jos korvauksesta tai suojelun muusta vaihtoehtoisesta toteuttamistavasta ei ole voitu sopia, korvaustoimitus pantaisiin vireille hakemalla sitä Maanmittauslaitokselta, joka määräisi toimituksen käynnistettäväksi. Toimituksessa olisi viran puolesta selvittävä korvausvelvollisuuden olemassaolo. Sekä korvausvelvollisuuden olemassa olosta, että itse korvauksen osalta osapuolet voisivat hakea muutosta maa-oikeudelta ja edelleen korkeimmalta oikeudelta.

Pykälän 2 momentin viimeisellä virkkeellä on tarkoitettu välttää turhien poikkeuslupien hakeminen. Jos suojelun tavoitteiden vuoksi ei ilmeisestikään voitaisi sallia minkäänlaista taloudellista hyötyä tuottavaa toimintaa, voitaisiin korvausmenettelyyn ryhtyä ilman poikkeuslupaa. Luvan myöntämisedellytykset olisi ratkaistava lunastustoimituksen esikysymyksenä. Milloin toimituksessa syntyisi epäselvyyttä poikkeusluvan myöntämisen mahdollisuuksista, tulisi toimintasiakirjoihin liittää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunto asiasta.

Pykälän 3 momentti sisältää tarpeelliset viittaukset lunastuslakiin. Lunastuslaki määrää maksettavaksi korvaussummalle korkoa alueen haltuunotosta lukien. Käyttöoikeutta rajoitettaessa haltuunottoa ei kuitenkaan tapahdu. Sen vuoksi ehdotetaan, että käyttöoikeuden rajoituksesta määrätyle korvaukselle olisi maksettava lunastuslain 95 §:n 1 momentin mukainen kuuden prosentin korko siitä päivästä, jolloin alueen omistaja on hakenut Maanmittauslaitokselta määräystä lunastustoimituksesta. Lunastus- ja korvausmenettelyssä noudatettaisiin lunastuslain 97 §:ää.

116 § Valtion lunastusoikeus. Pykälässä säädettäisiin valtion lunastusoikeudesta. Pykälän 1 ja 3 momentti vastaisivat sisällöltään voimassa olevan lain 52 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvostolla olisi oikeus päättää luonnonsuojelualueen perustamista varten tai muun tässä laissa tarkoitettujen suojelun toteuttamiseksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta valtiolle. Tämä tarkoittaa, että lunastuksen kohteena voisivat olla paitsi omistusoikeudet myös rajoitetut käyttöoikeudet. Menettelyssä noudatettaisiin lunastuslakia.

Pykälän 2 momenttia selkeytettäisiin sanamuodoltaan, mutta pykälän sisältöä ja tarkoitusta tai lunastuksen edellytyksiä ei ehdoteta muutettavaksi. Pykälän mukaan sellaisen alueen lunastamiseen, joka sisältyy lainvoimaiseen luonnonsuojeluohjelmaan tai kuuluu lainvoimaisen valtioneuvoston päätöksen mukaan Natura 2000 -verkostoon tämän lain nojalla toteutettavaksi tarkoitettuna kohteena, ei jatkossakaan tarvittaisi valtioneuvoston lupaa, vaan ympäristöministeriö voisi tehdä sanotun päätöksen. Jo voimassa olevan lain perusteluissa todetun mukaisesti, tällä on tähdätty muun muassa valtioneuvoston yleisistunnossa käsiteltävien asioiden lukumäärän

vähentämiseen. Hyväksyessään luonnonsuojeluohjelman tai päättäessään Natura 2000 –verkostoon kuuluvista alueista valtioneuvosto on jo kerran ottanut asiaan kantaa ja katsonut, että alueella on luonnonsuojelun kannalta valtakunnallista merkitystä. Uusi valtioneuvostokäsittely ei olisi tarpeen myöskään valtion varainkäytön kannalta, koska suojelualueiden hankkiminen tapahtuu talousarviossa osoitettujen määrärahojen puitteissa. Alueen omistajan tai haltijan oikeusturva ei liioin vaatisi uutta valtioneuvostokäsittelyä, koska ympäristöministeriön päätöksen lailisuus voitaisiin aina saattaa korkeimman hallinto-oikeuden tutkittavaksi. Kuten voimassa olevassa laissa, ympäristöministeriö voisi päättää lunastusluvasta silloinkin, kun se rajoiltaan vähäisessä määrin poikkeaisi luonnonsuojeluohjelmasta tai Natura 2000 –verkoston kohteesta. Etenkin vanhemmissa suojeluohjelmissa suojelualueiden rajaukset eivät aina kaikilta osin ole enää ajantasaisia ja lunastuksen toteuttaminen niiden mukaan voisi olla maanmittausteknisesti vaikeaa.

Pykälän 3 momenttiin sisältyisi voimassa olevan lain 52 §:n 3 momenttia vastaava säännös, jonka mukaan ennen 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun lunastukseen ryhtymistä on, jos se on mahdollista ilman huomattavia vaikeuksia, neuvoteltava asiasta maanomistajan kanssa. Säännöksen taustalla on kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 4 §:n 1 momentin säännös, jonka mukaan lunastusta ei saa panna toimeen muun muassa siinä tapauksessa, että lunastuksen tarkoitus voidaan yhtä sopivasti saavuttaa jollain muulla tavalla. Tämän on katsottu merkitsevän sitä, että asiasta on ensin neuvoteltava alueen omistajan kanssa, jos se vain suinkin käytännölliset seikat huomioon ottaen on mahdollista. Tilanteet, joissa ennakoon neuvottelemisen ainakaan kaikkien omistajien kanssa ei ole mahdollista ilman huomattavia vaikeuksia, liittyvät yleensä laajan perikunnan tai jakokunnan omistuksiin taikka muihin yhteisomistussuhteisiin.

117 § Korvausten jaksottaminen. Pykälä vastaa osittain voimassa olevan lain 54 §:ää. Korvausten maksatus olisi voimassa olevan lain perustelujen mukaisesti mahdollista luonnonsuojeluviranomaisen niin halutessa jaksottaa enintään neljään vuotuiseseen maksuerään. Tästä säädettäisiin tarkemmin asetuksella. Jaksotusmahdollisuus olisi tarpeen erityisesti silloin, kun suuri määrä korvaushakemuksia pannaan vireille samanaikaisesti. Jaksotuksella suojelun toteutuksen joustavuus lisääntyisi ja omistajat saisivat varmuuden korvausten saamisesta tietyn aikataulun mukaan. Korkoa maksettaisiin saman perusteen mukaan kuin edellä valtion korvausvelvollisuutta koskevassa 115 §:n 4 momentissa.

118 § Erinäisten päätösten maksuttomuus. Pykälä vastaisi muutoin voimassa olevan lain 70 §:ssä säädettyä, mutta ehdotuksella siihen lisättäisiin viittaus uusina tavattujen lajien rajauspäätöksiin, jotka olisivat maksuttomia. Voimassa olevan lain perustelujen mukaisesti valtion maksuperustelain (150/92) mukaan valtion viranomaisen hakemuksesta antamat päätökset ovat pääsääntöisesti maksullisia. Ei olisi kuitenkaan pidettävä kohtuullisena, että esimerkiksi maanomistaja, joka olisi hakenut luonnonsuojelualueen perustamista tai luonnonmuistomerkkin rauhoittamista alueellaan, joutuisi maksamaan siitä. Tämän vuoksi luonnonsuojelulakiin on sisällytynyt säännös, jonka mukaan luonnonsuojelualueita, maisemanhoitoalueita ja luonnonmuistomerkkejä koskevista päätöksistä ei perittäisi maksuja. Maksua ei myöskään olisi aiheellista periä niistä päätöksistä, joita viranomaiset tekevät luontotyyppien ja lajien esiintymispaikkojen rajojen määrittämiseksi. Sen sijaan, kun alueen omistaja hakee lupaa saada poiketa lain nojalla voimassa olevasta määräyksestä, päätösten maksullisuudesta säädetään valtion maksuperustelussa.

13 luku Luonnonsuojelun tiedonhallinta, päätösten tiedoksi antaminen ja päätöksistä tiedottaminen

Luonnonsuojelulakiin lisättäisiin ehdotuksella uusi luku luonnonsuojelun tiedonhallinnasta. Lukuun sisällytettäisiin myös voimassa olevaa luonnonsuojelulakia vastaavat säännökset luonnonsuojelulain nojalla annettavien päätösten tiedoksi antamisesta ja päätöksistä tiedottamisesta.

Voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin ei sisälly säännöksiä luontotietojen käsittelystä tai niitä koskevista tietojärjestelmistä, vaan niistä on säädetty yleisluontoisesti luonnonsuojeluasetuksessa. Voimassa olevan luonnonsuojeluasetuksen 3 §:ssä säädetään luonnonsuojelun tietojärjestelmästä, johon asetuksen mukaan merkitään luonnonsuojelulain nojalla tehdyt päätökset sekä muut luonnon- ja maisemansuojelun suunnittelun, toteuttamisen, valvonnan ja tutkimuksen kannalta tarpeelliset tiedot siten kuin ympäristöministeriö tarkemmin määrää. Ehdotuksella voimassa olevaa luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskeva sääntely ajantasaistettaisiin ja siirrettäisiin lakiin. Samalla sääntelyä täydennettäisiin vastaamaan muun muassa tietosuojalainsäädännön ja julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) vaatimuksia, sekä yhtenäistettäisiin sääntelyä erityisesti suhteessa ympäristönsuojelulaissa tarkoitettuun ympäristönsuojelun tietojärjestelmään (222 ja 223 §:t)

Luonnonsuojelulain uudistuksen valmistelun yhteydessä on todettu, että voimassa olevaa sääntelyä on luontotiedon hallinnan parantamiseksi ja sääntelyn ajantasaistamiseksi tarpeen kehittää ja säätää laissa luonnonsuojelun tietojärjestelmästä. Lisäksi valmistelussa on todettu tarve selkeyttää ja johdonmukaistaa keskeisten toimijoiden tehtäviä ja vastuita luontotiedon hallinnan kokonaisarkkitehtuurissa. Uudella luvulla selkiytettäisiin ja yhtenäistettäisiin luonnonsuojelun tietovarantoja koskevia viranomaisten vastuita ja tiedonrakenteita. Tavoitteena on lisäksi edistää yleisemminkin luontotiedon hallintaa, sähköisiä menettelyjä, kansalaisten osallistumista ja luontotiedon tehokkaampaa hyödyntämistä päätöksenteossa. Suhteessa jo vakiintuneeseen ympäristönsuojelun tietojärjestelmään nähden yhtenäistämällä vahvistettaisiin ja selkeytettäisiin järjestelmien samankaltaisuudesta johtuvia tehokkuushyötyjä ja selkeytettäisiin kokonaisuudessaan ympäristöviranomaisten toimintaa tietojärjestelmien hallinnan osalta.

Koska voimassa olevan luonnonsuojelulain säännöksiä päätösten tiedoksi antamisesta on vastikään muutettu lailla luonnonsuojelulain muuttamisesta (1406/2019), valmistelussa pidettiin perusteltuna, ettei näihin säännöksiin tehtäisi tässä yhteydessä merkittäviä muutoksia. Valmistelussa on tunnistettu myös laajempia kehittämistarpeita, jotka liittyvät luonnonsuojelun tiedonhallinnan ja tietojärjestelmän kehittämiseen kokonaisuutena ja suhteessa muihin ympäristöhallinnon tietojärjestelmiin. Lisäksi on tunnistettu, että ympäristötiedon julkisesta saatavuudesta ja neuvoston direktiivin 90/313/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/4/EY (ympäristötietodirektiivi) täytäntöönpanemiseksi kansallista sääntelyä muun muassa direktiivin tarkoittaman ympäristötiedon määrittelyyn ja avoimuuteen liittyen tulisi edelleen kehittää. Tämä toteutettaisiin erillisessä jatkohankkeessa, jossa käsiteltäisiin myös luonnonsuojelulaissa tarkoitettujen päätösten tiedoksi antamista ja tiedottamista koskevia säännöksiä. Lisäksi parhaillaan on käynnissä uudistus koskien lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999, myöhemmin julkisuuslaki), jossa yleislakia on tarkoitus ajantasaistaa muun muassa siltä osin, että viranomaisten asiakirjojen julkisuuden ja henkilötietojen suojan välistä suhdetta selkeytettäisiin sekä selvitetäisiin, tulisiko julkisuuslain soveltamisalaa laajentaa julkista hallintotehtävää hoitaviin. Nämä seikat ovat merkityksellisiä myös luonnonsuojelun tietojärjestelmäkokonaisuuden kannalta. Luonnonsuojelulain jatkokehittämistarpeet määrittyvätkin osin sen perusteella, tulisiin julkisuuslaissa säätämään tarkemmin muun muassa viranomaisen käsitteestä sekä ympäristötietodirektiivin mukaisista poikkeuksista asiakirjojen julkisuuteen.

Ympäristöhallinnossa käytettäviä tietojärjestelmiä on viime vuosina kehitetty siten, että sähköistä toimintaympäristöä pystytään hyödyntämään yhä laajemmin viranomaisten päätöksente-

ossa ja sitä koskevassa viestinnässä. Käytännössä tämä kehitys on johtanut siihen, että yhä useammin tietojärjestelmiä käyttävät samaan aikaan useat eri viranomaiset. Asiakkailla puolestaan on yhä useammin mahdollisuus tallentaa suoraan järjestelmiin toimintaansa koskevia tietoja ja seurata järjestelmistä viranomaisten päätöksentekoa heitä koskevissa asioissa. Tällaisessa monitoimijaympäristössä on välillä vaikea hahmottaa, kuka järjestelmän kehittämiseen, käyttöön ja sisällön ylläpitoon osallistuvista toimijoista vastaa lopulta järjestelmässä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä ja sen lainmukaisuudesta. Ehdotettavissa säännöksissä otettaisiin huomioon myös tietosuoja-lainsäädäntöön perustuvat keskeiset velvoitteet ja vastuut. Vastuiden selkeyttämisellä olisi vaikutusta hallinnon asiakkaiden oikeusturvaan, sillä yleisen tietosuoja-asetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679) mukaan rekisteröidyt voivat käyttää oikeuksiaan aina suhteessa käsittelystä vastaavaan tahoon. Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisena henkilötietojen käsittelyperusteena voidaan luonnonsuojelun tietojärjestelmän osalta yleensä pitää asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohtaa tai molempia. Näiltä osin kyse on tilanteista, joissa henkilötietojen käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen veloitteen noudattamiseksi (6 artiklan 1 kohdan c alakohta) tai käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi (6 artiklan 1 kohdan e alakohta). Joissakin tapauksissa kyseessä voi olla myös rekisteröidyn antama suostumus (6 artiklan 1 kohdan a alakohta) tai sellaisen sopimuksen täytäntöön paneminen, jossa rekisteröity on osapuolena, tai sopimuksen tekemistä edeltävien toimenpiteiden toteuttaminen rekisteröidyn pyynnöstä (6 artiklan 1 kohdan b alakohta).

Luonnonsuojelulain 13 luvun luonnonsuojelun tietojärjestelmään liittyvä henkilötietojen käsittely kuuluu tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain soveltamisalaan. Tietosuoja-asetusta tarkentava kansallinen lainsäädäntö on mahdollista silloin, kun tietosuoja-asetus nimenomaisesti jättää jäsenvaltioille kansallista sääntelyliikkumavaraa. Sääntelyliikkumavaraa voidaan ensinnäkin käyttää, kun henkilötietojen käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohtaan, eli silloin, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen veloitteen noudattamiseksi, tai kun käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Käsittelyn tarkoitus määritellään kyseisessä käsittelyn oikeusperusteessa. Tarkentava lainsäädäntö voi näissä tapauksissa sisältää erityisiä säännöksiä tietosuoja-asetuksen säännösten soveltamisen mukauttamiseksi, muun muassa käsittelyn lainmukaisuutta koskevia edellytyksiä, käsiteltävien tietojen tyyppiä, rekisteröityjä, säilytysaikoja, käyttötarkoitussidonnaisuutta ja käsittelytoimia koskevia säännöksiä. Jäsenvaltion lainsäädännön on 6 artiklan mukaan täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Ottaen huomioon tietosuoja-asetuksen suoran sovellettavuuden sekä perustuslakivaliokunnan lailla säätämistä koskeva viimeaikainen tulkintakäytäntö (katso erityisesti PeVL 14/2018 vp) erityissääntely tulisi rajoittaa vain välttämättömimpään.

Luonnonsuojelulain 13 luvussa käytettäisiin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaista kansallista sääntelyliikkumavaraa tietojärjestelmään tallennettavien tietojen, tietojen päivittämisen ja oikeellisuuden, tietojen luovuttamisen ja saannin sekä tietojen julkaisemisen osalta. Luonnonsuojelun tietojärjestelmää ylläpidetään luonnon monimuotoisuutta ja siihen vaikuttavia toimintoja koskevien tietojen tallentamiseksi, käsittelemiseksi ja käyttämiseksi luonnonsuojelulain mukaisia tehtäviä hoidettaessa. Ehdotettavan luonnonsuojelulain tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen, ilmastonmuutokseen sopeutumisen edistäminen, luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävä käytön tukeminen, kansalaisten luonnontuntemuksen ja ympäristötietoisuuden lisääminen sekä luonnontutkimuksen edistäminen. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi luonnonsuojelussa tähdätään maamme luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölaajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen. Luonnonsuojelun tietojärjestelmän tarkoitus on edistää lain täytäntöönpanoa

ja valvontaa sekä luonnon monimuotoisuuden tilan seuranta ja luonnonsuojelusuunnittelua. Sen voidaan katsoa olevan yleisen edun kannalta tarpeellinen.

Esityksellä ehdotettavan sääntelyn voidaan katsoa olevan myös oikeasuhtaista tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan tarkoittamalla tavalla.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskevien termien osalta viitataan yleisen tietosuoja-asetuksen ja julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 2 §:n määritelmiin. Lain määritelmien mukaan tietojärjestelmällä tarkoitetaan tietojenkäsittelylaitteista, ohjelmistoista ja muusta tietojenkäsittelystä koostuvaa kokonaisjärjestelyä. Tietoaineistolla tarkoitetaan asiakirjoista ja muista vastaavista tiedoista muodostuvaa tiettyyn viranomaisen tehtävään tai palveluun liittyvää tietokokonaisuutta, ja tietovarannolla viranomaisen tehtävien hoidossa tai muussa toiminnassa käytettäviä tietoaineistoja sisältävää kokonaisuutta, jota käsitellään tietojärjestelmien avulla tai manuaalisesti. Teknisellä rajapinnalla puolestaan tarkoitetaan sähköisen tietojenvaihdon mahdollistavaa tiedonsiirtoratkaisua kahden tai useamman tietojärjestelmän välillä. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa on määritelty muun muassa henkilötiedot, käsittely, rekisteri ja rekisterinpitäjä.

119 § Luonnonsuojelun tietojärjestelmä. Pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelun tietovarantokokonaisuudesta ja niiden käsittelyyn käytettävistä järjestelmistä, joista käytettäisiin käsitettä luonnonsuojelun tietojärjestelmä. Tosiasiassa kyseessä ei olisi yksi tietojärjestelmä, vaan usean tietovarannon ja -järjestelmän muodostama kokonaisuus.

Pykälän 1 momentti sisältäisi informatiivisen säännöksen tietojärjestelmän sisällöstä. Sen mukaan luonnonsuojelun tietojärjestelmä muodostuisi luonnon monimuotoisuutta ja siihen vaikuttavia toimintoja koskevista tiedoista. Tietojärjestelmää käytettäisiin lain soveltamiseen ja toimeenpanoon liittyvien tietojen hallintaan ja käsittelyyn, luonnonsuojelusuunnitteluun ja valvonnan toteuttamiseen sekä luonnon monimuotoisuuteen liittyvään seurantaan, arviointiin ja tutkimukseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tietojärjestelmän rakenteesta. Luonnonsuojelun tietojärjestelmä koostuisi tiedoista, jotka tallennetaan tai on tallennettu ympäristöministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, Metsähallituksen, Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnontieteellisen keskusmuseon ylläpitämiin ympäristöministeriön hallinnonalan tietojärjestelmiin, rekistereihin ja asianhallintajärjestelmiin. Näitä ympäristöhallinnon järjestelmiä ja rekistereitä ovat tällä hetkellä muun muassa:

- ULJAS-tietojärjestelmäkokonaisuus, jolla tallennetaan, käytetään ja hallitaan suojelualueisiin liittyviä tietoaineistoja (suojelualue tiedot, niihin liittyvät luontotyyppi-, lajistoreitti- ja rakennelmatiedot) sekä tehdään suojelualueisiin ja niiden käyttöön ja hoitoon liittyvää suunnittelua.
- Suomen Lajitietokeskus, jonka kautta on mahdollista tallentaa, hallita, selaila ja käyttää lajitietoja. Suomen Lajitietokeskuksen tiedonhallintajärjestelmissä Luonnontieteellinen keskusmuseo hallinnoi primääritietona maamme luonnontieteellisten kokoelmien lajitietoja, eliölajihavaintoja ja seuranta-aineistoja ja lisäksi sekundääritietona muista lajitiedon primäärijärjestelmistä kopioitua tietoa. Koko tietovaranto on viranomaisten käytössä kaikkien tietojen osalta alkuperäisessä muodossaan ja kaikkien käytössä avoimena tietona sensitiivisen tiedon osalta karkeistettuna.
- Natura 2000 -tietokanta.

- Suomen ympäristökeskuksen tietojärjestelmät, joilla on mahdollista tallentaa, katsella ja hallita esimerkiksi eliölajeihin, luontotyyppeihin ja ympäristömuuttujiin liittyviä luontotietoja. Suomen ympäristökeskuksen tietojärjestelmät ovat osittain avoimesti käytettäviä ja osittain Suomen ympäristökeskuksen tai ympäristöhallinnon sisäisiä työvälineitä. Suomen ympäristökeskus myös tuottaa paikkatietoaineistoja sekä rajapinta-, katselu- ja latauspalveluratkaisuja.
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten USPA-asianhallintajärjestelmä, siltä osin kuin siihen tallennetaan luonnonsuojeluun liittyvää päätös- ja valvontatietoa.
- Metsähallituksen nykyinen ASSI-asianhallintajärjestelmä ja käyttöönottovaiheessa oleva TAMMI-asianhallintajärjestelmä, siltä osin kuin niihin tallennetaan luonnonsuojeluun liittyvää päätös- ja valvontatietoa.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmän rakenteesta ja järjestelmän osista ei ole mahdollista säätää tyhjentävästi laissa, sillä tietojärjestelmiä kehitetään ympäristöhallinnossa jatkuvasti, ja uusia järjestelmiä otetaan tarpeen mukaan käyttöön tai niillä korvataan aiempia järjestelmiä. Siltä osin kuin luonnonsuojelun tietojärjestelmän eri osajärjestelmät muodostavat henkilörekistereitä, henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteina olevien yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtien edellyttämistä viranomaisten toimivaltuuksista on säädetty viranomaisen toimivaltuuden muodostavassa kansallisessa lainsäädännössä. Toimivaltuuksien perustaa on käsitelty tarkemmin jäljempänä.

Järjestelmien ylläpitäjinä toimisivat osaltaan ympäristöministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Metsähallitus, Suomen ympäristökeskus ja Luonnontieteellinen keskusmuseo. Ylläpitäminen tarkoittaisi teknistä ylläpitoa, jossa ylläpitäjä vastaa tietojärjestelmän käytettävyydestä, tietoturvallisuudesta ja tietojen säilymisestä. Teknisen ylläpidon lisäksi järjestelmille on määritelty yleisen tietosuoja-asetuksen mukaiset rekisterinpitäjät siltä osin, kuin järjestelmät sisältävät henkilötietoja. Selvytyden vuoksi on syytä todeta, että ylläpitäjän velvollisuudet ovat osin eri kuin rekisterinpitäjän, jonka vastuut määritellään toisaalla. Erikseen tarvitaan sekä ylläpitäjät että rekisterinpitäjät, koska tiedon tuotannon ja tietojärjestelmien sisällön ja ylläpidon suhteet ovat moninaiset.

Pykälän 2 momentti sisältäisi myös viittaussäännöksen järjestelmään tallennettavista tiedoista. Luonnonsuojelulain osalta näistä säädettäisiin seuraavassa pykälässä. Koska luontotyyppien suojelua koskevat säännökset on jaettu toimialavastuun periaatteen mukaisesti muun muassa luonnonsuojelulain ja vesilain kesken, ehdotetaan lisäksi, että tiedot vesilain mukaisista luontotyypeistä koskevista poikkeamispäätöksistä tallennettaisiin yhtenäisyyden ja seurannan vuoksi myös luonnonsuojelun tietojärjestelmään. Näistä säädettäisiin vesilain 18 luvun 1 ja 2 §:ssä (ehdotukseen sisältyy vesilain muutosehdotus). Tietojen tallentaminen tietojärjestelmään voitaisiin tehdä konekielisenä tiedonsiirtona teknisen rajapinnan kautta, jos sellainen on olemassa. Tietojen antamisesta teknisen rajapinnan ja katseluyhteyden avulla säädetään tiedonhallintalaissa. Tiedonhallintalain 22–24 § sisältävät säännökset tietojen sähköisen luovuttamisen tavoista teknisten rajapintojen ja katseluyhteyksien avulla.

Tietojärjestelmän tavoitteen toteutumiseksi sen tulee sisältää muun muassa tiedot luontotyypeistä, lajeista, luonnonsuojelualueista ja niiden rauhoitussäännöksistä, sekä tiedot lain nojalla tehdyistä päätöksistä ja myönnettyistä poikkeuksista. Järjestelmä sisältää henkilötietoja vain siltä osin kuin on tarpeellista sen tavoitteiden toteutumiseksi. Tällaisia henkilötietoja ovat esimerkiksi luonnonsuojelulain nojalla tehdyn sopimuksen tai päätöksen, mukaan lukien poikkeusluvan, kohdealue, sopimuskumppanin tai sen henkilön nimi, keneen päätös on kohdistettu, tai

luonnonhoitokohteen maanomistajan nimi ja kohdekiinteistö. Käsittelyperusteen voidaan katsoa täyttävän yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitetut yleisen edun mukaisuuden ja oikeasuhtaisuuden vaatimukset.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin luonnonsuojelun tietojärjestelmän sisältämiin henkilötietoihin liittyen tietojärjestelmän rekisterinpitäjistä. Säännöksellä käytetään yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 7 kohdan kansallista liikkumavaraa. Henkilötiedolla tarkoitetaan yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön, liittyviä tietoja. Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan 4 artiklan 7 kohdan mukaan tahoja, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjän määrittämistä voidaan pitää erityisen tärkeänä silloin, kun rekisterinpitäjänä toimii viranomainen. Ehdotettavan lain mukaan rekisterinpitäjiä olisi useita kuten ylläpitäjiäkin. Rekisterinpitäjiä olisivat ympäristöministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Metsähallitus, Suomen ympäristökeskus ja Luonnontieteellinen keskusmuseo tallentamiensa tietojen osalta. Rekisterinpitäjät vastaisivat omassa toiminnassaan ja hallinnoimissaan tietojärjestelmän osissa tietosuojaan liittyvän lainsäädännön (yleinen tietosuoja-asetus, tietosuojalaki) mukaisista rekisterinpitäjän velvollisuuksista ja vastuista.

Kullakin rekisterinpitäjällä on asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu oikeus käsitellä henkilötietoja. Rekisterinpitäjien käsittelyn oikeusperustetta käsitellään tarkemmin seuraavissa kappaleissa. Henkilötietoja tulee käsitellä asetuksen 5 artiklan käsittelyä koskevien periaatteiden mukaisesti. Rekisterinpitäjällä on velvollisuus osoittaa noudattavansa 5 artiklan sääntelyä. Henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 2 kohdan mukaan toimintoja tai toimintoja, joita kohdistetaan henkilötietoihin tai henkilötietoja sisältäviin tietojoukkoihin joko automaattista tietojenkäsittelyä käyttäen tai manuaalisesti, kuten tietojen keräämistä, tallentamista, järjestämistä, jäsentämistä, säilyttämistä, muokkaamista tai muuttamista, hakua, kyselyä, käyttöä, tietojen luovuttamista siirtämällä, levittämällä tai asettamalla ne muutoin saataville, tietojen yhteensovittamista tai yhdistämistä, rajoittamista, poistamista tai tuhoamista. Tietosuoja-asetuksen 24 artiklassa säädetään rekisterinpitäjän vastuusta. Rekisterinpitäjän on artiklan mukaan toteutettava tarvittavat tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla voidaan varmistaa ja osoittaa, että käsittelyssä noudatetaan tätä asetusta.

Henkilötietojen käsittelyä ja virallisten asiakirjojen julkisuutta koskevan asetuksen 86 artiklan mukaan viranomaiset taikka julkis- tai yksityisoikeudelliset yhteisöt yleisen edun vuoksi toteutetun tehtävän suorittamiseksi voivat luovuttaa viranomaisten tai yhteisöjen hallussa olevien virallisten asiakirjojen sisältämiä henkilötietoja viranomaiseen tai yhteisöön sovellettavan unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, jotta voidaan sovittaa yhteen virallisten asiakirjojen julkisuus ja tämän asetuksen mukainen oikeus henkilötietojen suojaan. Käsittelyä työsuhteen yhteydessä koskevan asetuksen 88 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat antaa lakisääteisesti tai työehtosopimuksilla yksityiskohtaisempia sääntöjä työntekijöiden henkilötietojen käsittelystä työsuhteen yhteydessä oikeuksien ja vapauksien suojan varmistamiseksi, erityisesti palvelukseen ottamista tai työsopimuksen täytäntöönpanoa varten, mukaan lukien lakisääteisten tai työehtosopimukseen perustuvien velvollisuuksien suorittaminen, työn johto, suunnittelu ja organisointi, yhdenvertaisuus ja monimuotoisuus työpaikalla, työterveys ja -turvallisuus, työnantajan tai asiakkaan omaisuuden suoja, sekä työntekoon liittyvien oikeuksien ja etuuksien yksilöllistä tai kollektiivista käyttöä sekä työsuhteen päättämistä varten.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena luonnonsuojelun tietojärjestelmässä voisivat olla yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan seuraavat alakohdat: a (suostumus), b (sellaisen sopimuksen täytäntöön paneminen, jossa rekisteröity on osapuolena, tai sopimuksen tekemistä edellyttävien toimenpiteiden toteuttaminen rekisteröidyn pyynnöstä), c (käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi) ja e (käsittely on tarpeen yleistä etua

koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Luonnonsuojelun tietojärjestelmän rekisterinpitäjien oikeus käsitellä henkilötietoja perustuisi rekisterinpitäjänä toimivia viranomaisia koskevaan lainsäädäntöön eli valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) 24 §:ään, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) 3 §:n 1 momentin 9 kohtaan ja 2 momentin 3 kohtaan sekä 3 a §:ään, Metsähallituksesta annetun lain 2 §:ään ja 5 §:n 2 momenttiin, Suomen ympäristökeskuksesta annetun lain (1069/2009) 1 §:ään ja Luonnontieteellisen keskusmuseon osalta yliopistolain (558/2009) 72 §:ään.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmään sisältyisi useita järjestelmiä, joista osa on luokiteltavissa henkilörekistereiksi, koska ne sisältävät luontotiedon ohella henkilötietoja. Esimerkkejä luonnonsuojelun tietojärjestelmään kuuluvista järjestelmistä ovat:

- Suojelualuetietojärjestelmä SATJ: Metsähallituksen Suojelualuetietojärjestelmällä (osa Uljas-paikkatietojärjestelmäkokonaisuutta) ylläpidetään valtion ja yksityismaan luonnonsuojelukohteiden perustietoja. Järjestelmää käytetään luonnonsuojelualueiksi perustettavien tai valtiolle hankittavien kohteiden sekä maanvaihtojen valmisteluun. Järjestelmään voidaan tallentaa kohteiden yhteyteen kiinteistön omistajan tai kiinteistöä koskevan käyttöoikeuden haltijan tunnistamista varten tarpeelliset tiedot sekä yhteys henkilön tavoittamiseen tarvittavia yhteystietoja.

- Palveluvarustuksen tietojärjestelmä PAVE: Metsähallituksen PAVE-järjestelmällä (osa Uljas-paikkatietojärjestelmäkokonaisuutta) ylläpidetään pääosin valtion hallitsemilla alueilla olevien rakennusten, rakenteiden, reittien ja arkeologisten kohteiden tietoja. Järjestelmään voidaan tallentaa rakennuksille ja rakenteille sekä reitinosille suunniteltuja toimenpiteitä ja niiden yhteyteen toimenpiteiden toteuttajatahoja (jotka voivat olla Metsähallituksen sisäisiä toimijoita, ulkopuolisia yrityksiä, yhdistyksiä tai yksityisiä henkilöitä) yhteystietoineen. Mikäli kohteen ylläpito on ulkoistettu, mainitaan lisätiedoissa yleensä kyseinen taho yhteystietoineen. PAVE-järjestelmässä toimenpiteistä koostetaan toimenpidesuunnitelmia, joiden osallistamisosiossa voi joissain tapauksissa olla osallistettujen henkilöiden tietoja.

- LajiGIS: Metsähallituksen LAJIGIS-järjestelmällä (osa Uljas-paikkatietojärjestelmäkokonaisuutta) hallitaan ja ylläpidetään lajistokartoitusten lajihavaintotietoja. Järjestelmään tallennetaan myös muuta laji- ja lajistokartoitustapahtumiin liittyvää tietoa. Lajihavainnot liittyvät järjestelmässä pääsääntöisesti kartoituskohteille ja uhanalaisista lajeista tehdään esiintymän toimenpidekohteita, joille tallennetaan esiintymiin liittyviä toimenpiteitä ja uhkia. Lajihavaintoihin voi liittyä myös näytetietoja. Järjestelmä on käytössä myös muualla ympäristöhallinnossa.

- SAKTI: Metsähallituksen SAKTI-järjestelmällä (osa Uljas-paikkatietojärjestelmäkokonaisuutta) ylläpidetään valtion ja yksityismaiden luonnonsuojelualueiden luonnonhoidon ja ennallistamisen toimenpidetietoja (toimenpidekuviot ja työkohteet) sekä valtakunnallisesti perinnebiotooppikohteiden tietoja. Toimenpidekuvioista kootaan työkohteita, joille suunnitellaan ja toteutetaan ennallistamisen ja luonnonhoidon toimenpiteitä. Vastaavasti perinnebiotooppikohteilla suunnitellaan ja toteutetaan erilaisia hoitotoimenpiteitä. Järjestelmään voidaan tallentaa työkohteiden ja perinnebiotooppikohteiden yhteyteen niiden toimenpiteiden toteuttajien (jotka voivat olla Metsähallituksen sisäisiä toimijoita tai ulkopuolisia yrityksiä tai yhdistyksiä) yhteystietoja sekä perinnebiotooppikohteiden maanomistajien yhteystietoja. Henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena on yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta liittyen Metsähallituksesta annetun

lain 5 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdissa säädettyihin Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin luontotyyppien suojelussa ja luonnonsuojelualueverkoston sekä Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettujen muiden maa- ja vesialueiden hoitajana. Toimenpiteiden toteuttajien ja maanomistajien yhteystietojen osalta henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena on yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan b alakohta.

- SASS: Metsähallituksen SASS-järjestelmää eli Suojelualueiden suunnittelu- ja seuranta-järjestelmää (osa Uljas-paikkatietojärjestelmäkokonaisuutta) käytetään muun muassa Natura 2000 -alueita koskevassa yleissuunnittelussa ja Natura 2000 -alueiden tila-arvioinnissa (NATA) sekä luonnonsuojelualueiden hoidon ja käytön suunnittelussa, ja näihin liittyvissä seurannoissa. Järjestelmä ei sisällä henkilötietoja.

- ASSI: Metsähallituksen ASSI-asianhallintajärjestelmää (Dynasty 360 -asianhallintajärjestelmä) käytetään Metsähallitukseen käsiteltäväksi saapuvien, Metsähallituksen sisäisten ja Metsähallituksesta lähtevien asiakirjojen sekä näistä muodostuvien asiakokonaisuuksien rekisteröimiseen. Rekisteröitävät tiedot määritellään arkistolain (831/1994) mukaisessa tiedonohjaussuunnitelmassa. Asianhallintajärjestelmään avatuista asioista ja kuvailutiedoin tallennetuista asiakirjoista muodostuu asiarekisteri, joka toimii tietoaineiston eli asioiden ja asiakirjojen hakemistona. ASSI-järjestelmä korvataan vuosien 2021–2022 aikana vastaavalla TAMMI-järjestelmällä. Asianhallintajärjestelmä sisältää asioihin ja asiakirjoihin merkittyjä henkilötietoja, kuten lähettäjän nimen. Rekisteröitäviä tietoja ovat yhteystiedot, kuten lähettävä tai vastaanottava organisaatio tai yksittäinen henkilö, sekä näiden osoite, sähköpostiosoite ja puhelinnumero.

- USPA: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten USPA -asianhallintajärjestelmää käytetään elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin käsiteltäväksi saapuvien, keskus- sisäisten ja niistä lähtevien asioiden ja asiakirjojen rekisteröintiin, asioiden valmisteluun, päätösten tekoon, hyväksymiseen, arkistointiin, tiedottamiseen ja täytäntöönpanoon sekä käsittelyvaiheiden seurantaan. USPA -järjestelmän rekisterinpitäjä on elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus). Rekisteröitäviin tietoihin pätee, mitä edellä on todettu Metsähallituksen asianhallintajärjestelmään liittyvistä tiedoista.

- Suomen Lajitietokeskus: Luonnontieteellisen keskusmuseon hallinnoima Suomen Lajitietokeskus sisältää useita verkkosivustoja ja palveluita, jotka käsittelevät lajitietoa ja luontohavaintoja. Näitä palveluita ovat muun muassa Laji.fi -portaali, Punaisen kirjan nettipalvelu ja Vieraslajit.fi -portaali.

- Luontotyyppien punaisen kirjan verkkopalvelu: Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämä verkkopalvelu, jossa esitellään Suomen luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin 2018 tuloksia. Palvelussa voi selata yli 400 luontotyyppin kuvauksia, valokuvia ja arviointiperusteita yksitellen tai tehdä yhteenvetoja ryhmittäin tai esimerkiksi uhkatekijöiden mukaan. Mukana ovat myös luontotyyppien esiintymiskartat, yhteensä noin 150 karttaa 10 km x 10 km -ruututietona ja yli 260 yleisempää karttaa esiintymisen painopisteiden mukaan. Luontotyyppien punaisen kirjan verkkopalvelu ei sisällä tarkkoja sijaintitietoja eikä muita henkilötietoja.

- CITES-lupatietojärjestelmä: Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämä tietojärjestelmä, joka sisältää kaksi osaa eli EU:n sisäisten lupien tietokanta (EU-todistukset) ja EU:n ulkopuolisten lupien tietokanta (CITES-sopimukseen liittyvät tuonti- ja vientiluvat). Tietokantoihin viedään niitä tietoja, joita tarvitaan haetun luvan myöntämiseen ja niiden luo-

miseen (luvat ovat määrämuotoisia ja määräsältöisiä), lakisääteisten raporttien tuottamiseen sekä Suomea koskevien CITES-tapahtumien analysointiin. Järjestelmässä olevat henkilötiedot ovat samat kuin Suomen ympäristökeskuksen asiahallintajärjestelmään tallennettavat, tiettyä CITES-lupaa koskevat henkilötiedot.

Lisäksi uutena luonnonsuojelun tietojärjestelmään sisältyisi heikennysten hyvittämistä koskevat tiedot sisältävä niin sanottu kompensatiorekisteri.

Metsähallituksesta annetun lain 5 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä ovat muun muassa voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa sekä sen ja vuoden 1923 luonnonsuojelulain nojalla perustettuja luonnonsuojelualueita koskeviin säädöksiin perustuvat tehtävät sekä luonnonsuojelualueiden hankinta. Metsähallituksen yhdeksi julkiseksi hallintotehtäväksi on Metsähallituksesta annetun lain 5 §:n 2 momentin 3 kohdassa säädetty luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalvelujen tuottaminen sekä kulttuuriomaisuuden vaaliminen.

Ympäristöministeriöllä olisi lisäksi pykälän 4 momentin mukaan vastuu luonnonsuojelun tietojärjestelmän sisällöllisestä ja toiminnallisesta kehittämisestä yhteistyössä ylläpitäjien kanssa. Säännöksellä luotaisiin oikeudellinen perusta luonnonsuojelun tietojärjestelmän ylläpitäjien väliselle säännölliselle yhteistyölle tietojärjestelmän tietosisältöjen ja toiminnallisuuksien kehittämiseksi.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmää kehitetään niin, että se palvelee tämän lain tavoitteiden toteuttamista ja edistää laissa säädettyjen viranomaistehtävien hoitamista. Järjestelmän tietosisällöstä ei voida tyhjentävästi säätää, vaan tarvittavaa tietosisältöä on arvioitava suhteessa edellä kuvattuun lain tavoitteiden toteuttamiseen. Pykälässä mainittujen viranomaisten tulee ylläpitää ja kehittää järjestelmää osaltaan niin, että se mahdollistaa tarvittavien tietojen tallentamisen ja hyödyntämisen järjestelmän avulla. Koska luonnonsuojelun tietojärjestelmään kuuluvista erillisistä kehitystyön myötä mahdollisesti muuttuvista järjestelmistä ei ole tarkoituksenmukaista säätää laissa, pykälän 5 momentissa ehdotetaan valtioneuvostolle valtuutta antaa asetus koskien tarkempia säännöksiä tietojärjestelmään kuuluvia tietoja sisältävistä tietojärjestelmistä ja rekistereistä sekä näiden järjestelmien ylläpitoon liittyvistä lakia tarkentavista viranomaisten tehtävistä.

120 § Luonnonsuojelun tietojärjestelmään tallennettavat tiedot. Pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelun tietojärjestelmään tallennettavista tiedoista sekä niiden tallentamisesta vastaavista viranomaisista. Viranomaisiin kohdistuva tallennusvelvoite olisi uusi. Sääntelyn lähtökohtana ja tallentamisen kohteena olisivat ne tiedot, jotka muodostuvat luonnonsuojelulain mukaisissa tehtävissä, ja ne yksilöitäisiin tässä pykälässä.

Tietojärjestelmän keskeisintä tietosisältöä ovat luonnonsuojeluohjelmia ja -alueita, luontotyyppejä, lajeja, Natura 2000 -verkoston alueita ja niillä esiintyviä luontotyyppejä ja lajeja sekä erilaisia luonnonsuojelulain mukaisia hallinnollisia menettelyjä ja päätöksiä koskevat tiedot, joiden käsittelyyn pääosin on jo käytettävissä tarvittavat tietojärjestelmät. Mikäli tarvittavan tietosisällön tallentaminen ja käsitteleminen edellyttäisi olemassa olevien järjestelmien korvaamista tai kokonaan uusia järjestelmiä, näiden hankinnassa, ylläpidossa ja kehittämisessä tulisi huomioida edellä 119 §:n perusteluissa esitetyt, yleiseen tietosuojasetukseen sekä tiedonhallintalaikiin perustuvat vaatimukset sekä viranomaisia koskevat velvollisuudet ja vastuut.

Pykälän 1, 2 ja 3 momenteissa todettaisiin ympäristöministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen tallennusvastuut. Lisäksi 4 momentin mukaan ympäristöministeriö vastaisi luonnonsuojelulaissa säädettyjen valtioneuvoston päätösten sekä 39 §:n 3 momentissa tarkoitetun komission lausunnon tallentamisesta tietojärjestelmään.

Momentin 5 mukaan luonnon monimuotoisuuden tilaa seuraavien viranomaisten ja Suomen ympäristökeskuksen sekä Luonnontieteellisen keskusmuseon on tallennettava luonnonsuojelun seurantaan koskevat tiedot luonnonsuojelun tietojärjestelmään. Koska luonnonsuojelun seuranta toteuttavat ja siihen osallistuvat useat muutkin toimijat, olisi tarpeen säätää, että seurantatietoja voisivat tallentaa järjestelmään myös näiden asiantuntijaviranomaisten hyväksymät muut tahot.

Pykälän 6 momentin mukaan kunnat, kuntayhtymät ja maakunnat ovat monipuolisia luontotiedon tuottajia ja hyödyntäjiä. Kunnilla on voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa luonnon- ja maisemansuojelun edistämistehtävä alueillaan. Kunnissa luontotietoa tuotetaan, käytetään ja tarvitaan erityisesti kaavoituksessa ja viranomaisluvituksessa ja -valvonnassa (rakennus- ja ympäristövalvonta), rakennusten ja infrastruktuurin rakentamisessa ja niiden suunnittelussa, ulkoilu- ja virkistysalueiden suunnittelussa, käytössä ja hoidossa sekä ympäristön- ja metsänhoidon hankkeissa. Koska kuitenkin kuntien järjestelmäkehityksen yhtenäisyyteen liittyy haasteita, kunnille tai maakunnan liitoille ei ehdotettaisi velvoitetta toiminnassaan syntyvien luontotietojen tallentamiseen. Mikäli tietojen suora tallentaminen esimerkiksi rajapintojen kautta luonnonsuojelun tietojärjestelmään ei olisi mahdollista, kunta ja maakunnan liitto voisivat toimittaa kunnan toiminnassa syntyviä luonnon monimuotoisuutta ja siihen vaikuttavia toimintoja koskevia tietoja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, joka edelleen tallentaisi ne luonnonsuojelun tietojärjestelmään. Tällöin tiedot saataisiin osaksi luonnonsuojelun tietojärjestelmää. Tämä sääntelyratkaisu vastaisi myös ympäristönsuojelulain 223 §:n 6 momenttia.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmään tallennettavat tiedot sisältäisivät osittain myös henkilötietoja. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohta edellyttää, että käsiteltävien henkilötietojen tulee olla asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään (tietojen minimointi). Henkilötietoja tallennettaisiin ja käsiteltäisiin järjestelmässä vain siltä osin kuin se on tarpeellista tavoitteiden toteutumiseksi. Järjestelmässä käsiteltäviä henkilötietoja olisivat esimerkiksi luonnonsuojelulain nojalla tehdyn sopimuksen tai päätöksen, mukaan lukien poikkeusluvan, kohdealue, sopimuskumppanin tai sen henkilön nimi, keneen päätös on kohdistettu, tai luonnonhoitokohteen maanomistajan nimi ja kohdekiinteistö.

121 § Tiedon laatu. Pykälässä säädettäisiin eräistä luontotiedon laatuun liittyvistä reunaehdoista. Tiedon laadulla tarkoitetaan tässä erityisesti tiedon ajallista ja maantieteellistä kattavuutta, tiedon ajantasaisuutta sekä tiedon luotettavuutta päätöksenteon kannalta. Mahdollisimman ajantasainen ja laadukas tieto on tärkeää päätöksenteon ja luonnonsuojelun hyväksyttävyyden kannalta. Vastuita siitä, miten usein tietojärjestelmän tietoja pitäisi päivittää ei kuitenkaan voimassa olevassa sääntelyssä ole määritelty. Tietojen käyttäjän pitäisi voida varmistua tietojen ajantasaisuudesta ja tietää milloin aineisto on viimeksi päivitetty ja mitä osuuksia siitä päivitetään säännöllisesti. Tämä voidaan varmistaa pitämällä aineistojen metatiedot ajan tasalla.

Monet kasvien, sienten ja selkärangattomien lajien ryhmät, jotka kattavat valtaosan Suomen luonnon monimuotoisuudesta, eivät kuulu järjestelmällisten viranomaisseurantojen piiriin. Näissä lajiryhmissä luontotieto perustuu pääasiallisesti yksityishenkilöiden keräämiin havaintoihin. Luontotietoa kerätään myös muun muassa maankäytön ja erilaisten ympäristönkäyttöhankkeiden suunnittelun ja seurannan yhteydessä esimerkiksi kuntien, maakuntien, hanketoimijoiden tai näiden käyttämien konsulttien toimesta. Näin voidaan saada koottua muun muassa

runsaasti luonnonsuojelualueiden ulkopuolista luontoa koskevaa tietoa, jonka kokoamiseen ympäristöhallinnolla ei ole resursseja. Luonnonsuojelun tietojärjestelmään sisällytettäisiin myös kansalaisten ja muiden toimijoiden keräämä luontotieto, mutta tällaisen tiedon tallentaminen perustuisi toimijoiden vapaaehtoisuuteen. Tietojärjestelmän ylläpitäjä vastaisi tiedon laatua kuvaavien tietojen (niin sanottu metatieto) oikeellisuudesta, ja tiedon käyttäjä vastaisi nykyisen käytännön mukaisesti käyttämiensä tietojen riittävydestä ja oikeellisuudesta.

Tiedon tuottava viranomainen olisi vastuussa tuottamastaan tiedosta ja sen laadusta. Jos kuitenkin viranomaisen tietojärjestelmässä tai -varannossa olisi toisen tuottamaa tai toiselta peräisin olevaa tietoa, ei tietojärjestelmästä tai varannosta vastaava viranomainen vastaisi tiedon laadusta, jollei se olisi itse arvioinut tai todentanut tietoa. Pykälässä säädettäisiin siitä, että ylläpitäjät päivittävät luonnonsuojelun tietojärjestelmän tietoja laissa säädettyjen velvoitteiden hoitamisen yhteydessä sekä ylläpitäjille toimitettujen tietojen perusteella. Viranomaisen olisi päivityksen ja tallennuksen yhteydessä merkittävä tietojärjestelmään tieto tiedon lähteestä ja tiedon hankkimisen ja tallettamisen ajankohdasta. Tiedon laatu tulisi tarkemmin arvioitavaksi kulloisenkin päätöksentekotilanteen yhteydessä. Viranomaisen on tällöin hallintolaissa säädetyn mukaisesti huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

Siltä osin kuin kyse on henkilötietojen käsittelystä tietojärjestelmässä, ehdotettavassa laissa käytettäisiin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua kansallista liikkumavaraa. Esityksellä täsmennettäisiin asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohtaa, jonka mukaan henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä ja rekisterinpitäjän on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä ("täsmällisyys"). Niin tietojen käyttäjän kuin päätöksenteon sekä luonnonsuojelun hyväksyttävyyden kannalta on tärkeää varmistaa järjestelmään tallennettavien tietojen ajantasaisuus ja oikeellisuus. Ehdotetun sääntelyn voidaan katsoa olevan yleisen edun mukaista ja oikeasuhtaista.

122 § Tietojen luovuttaminen ja oikeus saada tietoja. Luontotiedon hallinnan kannalta keskeinen kansainvälinen sopimus on tiedon saannista, yleisön osallistumisoikeudesta päätöksentekoon sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta ympäristöasioissa tehty yleissopimus, jäljempänä Århusin sopimus (SopS 122/2004). Århusin sopimuksen tavoitteena on edistää nykyiseen ja tuleviin sukupolviin kuuluvien oikeutta elää heidän terveydelleen ja hyvinvoinnilleen suotuisassa ympäristössä. Yleissopimuksen sopimuspuolet takaavat yleisölle oikeuden saada tietoa, osallistua päätöksentekoon ja käyttää muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeutta ympäristöä koskevissa asioissa siten kuin yleissopimuksessa tarkemmin määrätään. Århusin sopimus on Suomessa saatettu voimaan tiedon saannista, yleisön osallistumisoikeudesta sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta ympäristöasioissa tehdyn yleissopimuksen muutoksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetulla lailla (351/2008). Århusin sopimuksen mukaan sopimuspuolten tulee varmistaa, että viranomaiset antavat ympäristöä koskevat tiedot yleisön käyttöön pyydettyinä ja niin, ettei pyynnön esittäjän tarvitse osoittaa asian koskevan häntä. Tieto tulee antaa pyydettyssä muodossa, elleivät viranomaiset perustellusti katso, että tiedon esittäminen toisessa muodossa olisi aiheellista tai jos tietoa ei jo ole yleisön saatavilla toisessa muodossa. Tieto on annettava käyttöön mahdollisimman pian ja viimeistään kuukauden kuluessa pyynnön esittämisestä. Tiedon määrä ja monitahoisuus voivat kuitenkin edellyttää määräajan pidentämistä kahteen kuukauteen pyynnön esittämisestä. Määräajan pidentämisestä ja sitä koskevista perusteluista on ilmoitettava pyynnön esittäjälle.

Århusin sopimukseen liittyy kiinteästi ympäristötiedon julkisesta saatavuudesta ja neuvoston direktiivin 90/313/ETY kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi

2003/4/EY, ympäristötietodirektiivi. Direktiivin tavoitteena on a) taata oikeus saada viranomaisten omassa tai viranomaisia varten toisen hallussa olevaa ympäristötietoa ja määrittää tämän oikeuden käytön perusehdot ja käytännön järjestelyt; ja b) varmistaa, että ympäristötietoa saatetaan viran puolesta saataville ja levitetään yleisölle, jotta saavutetaan ympäristötiedon mahdollisimman laaja järjestelmällinen saatavuus ja levittäminen yleisölle. Tämän vuoksi on edistettävä erityisesti tietoverkkojen ja/tai sähköisten välineiden käyttöä, jos sellaisia on käytettävissä. Ympäristötietodirektiivi edellyttää, että jäsenvaltioiden on varmistettava, että viranomaiset veloitetaan tämän direktiivin säännösten mukaisesti saattamaan pyydettyä saataville niiden omassa tai viranomaisia varten toisen hallussa olevaa ympäristötietoa ilman, että pyynnön esittäjän on perusteltava pyyntönsä. Direktiivi sisältää myös ympäristötiedon levittämismuotoja: Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että viranomaiset järjestävät toimintansa kannalta olennaisen, niiden hallussa olevan tai niitä varten toisen hallussa pidetyn ympäristötiedon siten, että tietoa voidaan aktiivisesti ja järjestelmällisesti levittää yleisölle erityisesti tietoverkkojen ja/tai sähköisten välineiden avulla, jos sellaisia on käytettävissä. Jäsenvaltioiden on lisäksi varmistettava, että ympäristötieto tulee asteittain saataville sähköisiin tietokantoihin, jotka ovat helposti yleisön saatavilla yleisten televiestintäverkkojen välityksellä.

Julkisuuslaki on kansallinen viranomaisen asiakirjojen julkisuutta koskeva yleislaki. Siinä säädetään oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista. Julkisuuslailla täsmennetään perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädettyä julkisuusperiaatetta. Julkisuuslain 1 §:n 1 momentissa toistetaan jo perustuslaissa todettu lähtökohta, jonka mukaan viranomaisen asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia, ellei toisin säädetä. Poikkeuksesta asiakirjojen julkisuuteen voidaan säätää joko julkisuuslaissa tai erityislainsäädännössä.

Viranomaisten asiakirjojen julkisuus koskee lähtökohtaisesti myös henkilötietoja sisältäviä asiakirjoja. Lain 16 §:n 3 momentissa säädetään kuitenkin erikseen tiedon antamisesta viranomaisen henkilörekisteristä. Kyseisen momentin mukaan viranomaisen henkilörekisteristä saa antaa henkilötietoja sisältävän kopion tai tulosteen tai sen tiedot sähköisessä muodossa, jollei laissa ole toisin erikseen säädetty, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suoja koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja. Suoramarkkinointia ja mielipide- tai markkinatutkimusta varten henkilötietoja saa kuitenkin luovuttaa momentin nojalla vain, jos niin erikseen säädetään tai jos rekisteröity on antanut siihen suostumuksensa. Viranomaisen tulee siis henkilötietojen luovuttamista harkitessaan arvioida sitä, onko tietojen vastaanottajalla voimassa olevan lainsäädännön mukainen käsittelyperuste tietojen käsittelylle tai onko rekisteröity antanut luovuttamiselle erikseen suostumuksensa. Useat henkilötiedoista ovat myös julkisuuslain 24 §:n nojalla salassa pidettäviä. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 23–32 kohtiin on koottu yksityisyyden suojan turvaamiseksi salassa pidettävät tiedot. Salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta viranomaisesta on säädetty rajoitetummin lain luvussa 7.

Siltä osin kuin kyse on henkilötietojen käsittelystä tietojärjestelmässä, ehdotettavassa laissa käytettäisiin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua kansallista liikkumavaraa. Esityksellä täsmennettäisiin asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohtaa. Ehdotetun sääntelyn voidaan katsoa olevan yleisen edun mukaista ja oikeasuhtaista.

Ehdotettavan pykälän 1 momentissa säädetäisiin siitä, että luonnonsuojelun tietojärjestelmään tallennetut tiedot olisivat lähtökohtaisesti ympäristötietodirektiivissä tarkoitettuja julkisia ympäristötietoja, ellei viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa tai muussa laissa toisin säädetä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin eräiden viranomaisten tiedonsaantioikeuksista. Luonnonsuojelun tietojärjestelmän ylläpitäjillä sekä Suomen Metsäkeskuksella, aluehallintovirastoilla, kunnilla, maakunnan liitoilla, Suomen riistakeskuksella sekä Turvallisuus- ja kemikaalivirastolla olisi salassapitosäännösten estämättä ja maksutta oikeus saada luonnonsuojelun tietojärjestelmästä tiedot, jotka olisivat välttämättömiä niille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Säännöksessä mainittujen viranomaisten tehtävistä on säädetty laissa Suomen Metsäkeskuksesta (418/2011), aluehallintovirastosta annetussa laissa (896/2009), kuntalaissa (410/2015), alueiden kehittämislaissa (602/2002), riistahallintolaissa (158/2011) ja Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta annetussa laissa (1261/2010).

Luonnonsuojelun tietojärjestelmästä viranomaisille luovutettava tietosisältö ja niiden taustalla olevat tiedonsaantitarpeet vaihtelevat tapauskohtaisesti, eikä niitä siten ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista luetella laissa tyhjentävästi. Esimerkkejä säännöksessä mainituille viranomaisille välttämättömistä tiedoista ovat muun muassa luonnonsuojelun alueiden ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksellä rajattujen luontotyyppien esiintymien tai lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen sijainti ja tiedot luonnonsuojelulain nojalla tehdyistä sopimuksista ja päätöksistä, mukaan lukien sen henkilön nimi, keneen päätös on kohdistettu tai kuka on sopimuksessa osapuolena.

Salassapitoa koskevalla erityissäännöksellä olisi tarkoitus poiketa julkisuuslain säännöksistä ainoastaan siltä osin, kuin tietojärjestelmästä luovutetaan salassa pidettäviä, viranomaisen päätöksenteon tai valvontatehtävän kannalta välttämättömiä tietoja. Luonnonsuojelun tietojärjestelmästä olisi mahdollista jatkossakin antaa muita kuin salassa pidettäviä tietoja suoraan julkisuuslain 16 §:n 3 momentin nojalla, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suoja koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja.

Säännöksessä on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskeva käytäntö. Säännöksellä edistettäisiin luontotiedon hyödyntämistä viranomaisten päätöksenteossa ja varmistettaisiin tiedon saatavuutta ja sen käyttöä erityisesti niissä viranomaisissa, joissa tehdään merkittäviä luonnon monimuotoisuuden vaikuttavia päätöksiä. Mainitut viranomaiset olisivat myös niitä lain 65 ja 78 §:ssä tarkoitettuja viranomaisia, joiden tulisi ottaa huomioon luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla annettavassa asetuksessa määritellyt uhanalaiset lajit ja luontotyytit.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettujen tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (katso PeVL 17/2016 vp, ja siinä viitatuksi lausunnot). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeutettava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytketään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaanti-pyyntöä joudutaan käytännössä perustelemaan. Myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi.

Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi (PeVL 12/2014 vp, s. 2/II—3/I ja PeVL 62/2010 vp, s. 3/II—4/I ja niissä viitatu lausunnot).

123 § Päätösten tiedoksi antaminen ja päätöksistä tiedottaminen. Pykälään koottaisiin aiemmin useammassa eri luonnonsuojelulain säännöksessä olleet maininnat eräiden päätösten julkisesta kuuluttamisesta sekä päätöksistä tiedottamisesta. Voimassa oleva luonnonsuojelulaki on sisältänyt säännökset julkisesta kuulutuksesta koskien luontotyyppejen ja erityisesti suojeltavien lajien rajauspäätöksiä sekä alueen liittämistä valtion luonnonsuojelualueeseen. Nämä lainkohdat on muutettu viimeksi lailla 1406/2019, jonka perustana oli hallituksen esitys eduskunnalle ympäristöministeriön hallinnonalan eräiden julkisia kuulutuksia koskevien säännösten muuttamista koskeväksi lainsäädännöksi (HE 73/2019 vp). Lainmuutoksella julkisia kuulutuksia koskevat säännökset muutettiin vastaamaan vuoden 2020 alussa voimaantulleita hallintolain julkisia kuulutuksia koskevia yleissäännöksiä. Muutostarpeen taustalla oli julkisista kuulutuksista annetun lain (34/1925, jatkossa kuulutuslain) kumoaminen ja sääntelyn sisällyttäminen hallintolakiin. Kuulutustilain mukaista julkisten kuulutusten julkaisemista viranomaisen ilmoitustaululla ei voitu enää pitää tehokkaana ja ajanmukaisena tiedoksiantotapana, minkä vuoksi kuulutuslakiin perustuneesta velvollisuudesta muun muassa ylläpitää ilmoitustauluja ehdotettiin luovuttavaksi ja hallintolakiin otettavaksi säännökset kuulutusten julkaisemisesta viranomaisen verkkosivuilla yleisessä tietoverkossa.

Voimassa olevan luonnonsuojelulain sääntelyä ei sisällöllisesti nyt muutettaisi, vaan se koottaisiin yhteen pykälään, jossa säädettäisiin lisäksi päätösten julkaisemisesta viranomaisten internetsivuilla.

Pykälän 1 ja 2 momenttien mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi annettava 66, 79, 81, 83 ja 106 §:ssä ja Metsähallituksen 60 §:ssä tarkoitettu päätös tiedoksi hallintolain 62 a §:ssä tarkoitettulla julkisella kuulutuksella, ja tieto kuulutuksesta on julkaistava asianomaisessa kunnassa kuntalain (410/2015) 108 §:ssä säädetyn mukaisesti. Nämä päätökset olisi lisäksi tallennettava kiinteistötietojärjestelmään. Vastaavasti ympäristöministeriön olisi annettava ehdotus 33 §:ssä tarkoitettusta Natura 2000 -verkostoon kuuluvasta alueesta tiedoksi julkisella kuulutuksella. Tiedonkulun tehostamiseksi tieto kuulutuksesta olisi lisäksi julkaistava asianomaisessa kunnassa kuntalain 108 §:ssä säädetyn mukaisesti. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi linkittämällä viranomaisen kuulutus kunnan verkkosivuille.

Julkisesta kuulutuksesta säädetään hallintolain 62 a §:ssä. Pykälän mukaan, jos asiakirja on annettava tiedoksi julkisella kuulutuksella, tiedoksianto toimitetaan julkaisemalla kuulutus ja kuulutettava asiakirja yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivuilla. Tarpeen vaatiessa kuulutus julkaistaan myös asian vaikutusalueen sanomalehdessä tai muulla viranomaisen päättämällä tavalla. Jos kuulutusta ei voida tietoliikennehäiriöiden tai muun tähän rinnastettavan syyn vuoksi julkaista viranomaisen verkkosivuilla, se on julkaistava lisäksi virallisessa lehdessä. Kuulutus ja kuulutettava asiakirja on pidettävä yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivuilla yleisesti nähtävillä 14 vuorokautta. Jos asiakirjan tiedoksisaannista alkaa kulua muutoksenhaikautta tai muu vastaanottajan oikeuteen vaikuttava määräaika, kuulutus ja kuulutettava asiakirja on pidettävä yleisesti nähtävillä mainitun määräajan päättymiseen asti. Kuulutuksesta on käytävä ilmi, mitä asia koskee sekä maininta siitä, missä ja mihin ajankohtaan saakka asiakirja pidetään nähtävillä. Kuulutuksessa on lisäksi hallintolain 62 a §:n mukaan mainittava ajankohta, jona se on julkaistu viranomaisen verkkosivuilla ja todettava, että tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä kyseisestä julkaisemisajankohdasta. Jos kuulutusta ei ole voitu julkaista viranomaisen verkkosivuilla, kuulutuksessa on todettava tiedoksisaannin tapahtuneen seitsemäntenä päivänä kuulutuksen julkaisemisesta virallisessa lehdessä.

Tietojen julkaisemisesta julkista kuulutusta toimitettaessa säädetään hallintolain 62 b §:ssä. Pykälän mukaan asiakirjan nähtävillä asettamista koskevan ilmoituksen sekä julkisen kuulutuksen ja kuulutettavan asiakirjan tiedot saadaan julkaista, jollei salassapitoa koskevista säännöksistä muuta johdu. Henkilötiedoista tulee julkaista kuitenkin ainoastaan tiedonsaannin kannalta välttämättömät henkilötiedot, jotka voidaan julkaista sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentissa säädetään. Asiakirjan nähtävillä asettamista koskevan ilmoituksen sekä julkisen kuulutuksen ja kuulutettavan asiakirjan sisältämät henkilötiedot on poistettava yleisestä tietoverkosta viranomaisen verkkosivuilta hallintolain mukaisten yleistiedoksiannon ja julkisen kuulutuksen nähtävillä pitoajan kuluttua.

Yleisön tiedonsaannin kannalta välttämättöminä henkilötietoina voitaisiin pitää esimerkiksi toiminnan sijaintipaikan tietoja. Sähköisesti julkaistavissa asiakirjoissa olisi tarpeen ilmoittaa kohteen sijainti, jotta asia tulisi riittävästi yksilöidyksi, ja jotta asianosaiset ja yleisö voisivat arvioida asian vaikutuksia suhteessa luonnonsuojelulain tavoitteisiin ja säännöksiin. Tietoja julkaisessa viranomaisen olisi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, ettei yleisessä tietoverkossa julkaista salassa pidettäviä tietoja. Säännös olisi tältä osin erityissäännös julkisuuslain 16 §:n 3 momenttiin nähden. Julkisuuslain 16 §:n 3 momentissa säädetään viranomaisen henkilörekisterin henkilötietoja sisältävän tiedon luovuttamistavasta ja luovuttamisen edellytyksistä. Säännöksen mukaan tiedon saa luovuttaa, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suojaa koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja. Kun tieto luovutetaan internetin kautta, viranomainen ei voi varmistua luovutuksensaajan oikeudesta henkilötiedon käyttämiseen, koska tieto on kenen tahansa internetin käyttäjän saatavissa. Jotta julkaistava päätös voisi sisältää tiedottamisen kannalta olennaisen tiedon, on asiasta tarpeen säätää julkisuuslain edellä mainitusta säännöksestä poikkeavalla tavalla.

Julkisen kuulutuksen tavoitteena on muun muassa alueen omistajan tai alueeseen liittyvän erityisen oikeuden haltijan oikeuksien huomioon ottaminen, minkä vuoksi heidän kuulemisensa kyseistä aluetta koskevan kielto- ja rajoitusasian yhteydessä on tärkeää. Kuuleminen on välttämätöntä omistajan perustuslain 15 §:n omaisuudensuojan vuoksi. Tavoitteena on myös turvata kansalaisten osallistumisoikeus saattamalla asia tiedoksi esimerkiksi muutoksenhakuun oikeutetuille, joita viranomaisen voi muutoin olla vaikeaa tavoittaa.

Kuulutus ja kuulutettava asiakirja annettaisiin luonnollisesti erikseen tiedoksi niille, joita asia erityisesti koskee.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yleisesti luonnonsuojelulaissa tarkoitettujen päätösten julkaisemisesta viranomaisten internetsivuilla. Ehdotettavan momentin mukaan ympäristöministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen olisi julkaistava luonnonsuojelulain nojalla tekemänsä päätökset internetsivuillaan. Päätös tulisi julkaista sen antamisen jälkeen viivytyksettä. Lisäksi säädettäisiin, että internetissä julkaistava päätös saisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin estämättä sisältää sijaintitietoja vastaavasti, kuin edellä 2 momentin perusteluissa on todettu. Siltä osin kuin kyse on henkilötietojen käsittelystä tietojärjestelmässä, ehdotettavassa laissa käytettäisiin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua kansallista liikkumavaraa. Esityksellä täsmennettäisiin asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohtaa. Ehdotetun sääntelyn voidaan katsoa olevan yleisen edun mukaista ja oikeasuhtaista.

Sääntelyllä edistettäisiin päätöksenteon avoimuutta ja sähköisen toimintaympäristön hyödyntämistä. Sähköisen toimintaympäristön avulla on mahdollista tehostaa toimintaa ja lisätä viranomaistoiminnan avoimuutta ottaen huomioon hyvän tiedonhallinta- ja tietojenkäsittelytavan vaatimukset. Tässä luvussa aiemmin tarkemmin kuvattu ympäristötietodirektiivi edellyttää vi-

ranomaisia aktiivisesti ja järjestelmällisesti levittämään yleisölle ympäristötietoa erityisesti tietoverkon ja/tai sähköisten välineiden avulla. Viranomaisena olisi vastuussa myös tietojen poistamisesta, mahdollisesta täydentämisestä tietoverkkoon sekä siitä, ettei tietoverkossa julkaista salassa pidettäviä tietoja.

Viranomaisten internetsivuilla julkaistavat kuulutukset ja tiedonannot päätöksistä eivät muodostaisi tietokantaa tai -järjestelmää, vaan ne julkaistaisiin yksittäisinä asiakirjoina, jotka poistettaisiin internetsivuilta hallintolain mukaisen nähtävillä pitoajan päätyttyä. Kun tietoja kuulutuksista ja päätöksistä koskevista tiedoksiannoista voisi tehdä vain yksittäisinä hakuina, rajoitettaisiin perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla (PeVL 2/2017) mahdollisuutta tarpeettomaan tietojen massahakuun ja siten riskiä kuulutusten ja päätösten sisältämien henkilötietojen asiattomasta käyttämisestä.

14 luku Luonnonsuojelun valvonta, hallintopakko ja rangaistukset

124 § Valvonnan järjestäminen. Pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelulain mukaisen valvonnan järjestämisen periaatteista. Säännös koskisi tässä laissa tarkoitettuja valvontaviranomaisia, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta sekä Metsähallitusta. Pykälä olisi uusi. Nykyisessä laissa ei ole säännöksiä valvonnan järjestämisestä, vaikka käytännössä viranomaiset valvovat lain säännösten noudattamista. Tavoiteluonteisena pykälästä ei seuraisi yksityiskohtaisia toimintavelvoitteita viranomaisille, vaan nämä ottaisivat säännöksen huomioon valvontaa järjestäessään.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin luonnonsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja päätösten sekä Euroopan unionin säännösten valvonnan järjestämisen lähtökohdista. Valvonnasta ja sitä toteuttavien viranomaisten toimivallasta on tarpeen säätää erikseen, jotta varmistetaan luonnonsuojelulaissa asetettujen tai siihen perustuvien määräysten ja velvoitteiden sekä Euroopan unionin säännösten noudattaminen. Viranomaisten tehtävistä ja valvonnasta säädetään tämän lain 2 luvussa (Luonnonsuojelun viranomaiset ja muut toimijat). Sen 9 §:n mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoo luonnonsuojelulain säännösten noudattamista ja käyttää osaltaan luonnonsuojelun yleisen edun puhevaltaa. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toimii 4 luvun (Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukeminen) mukaisena tukiviranomaisena, joka ohjaa, valvoo ja edistää tuen toimeenpanoa ja soveltamista. Pykälässä tarkoitettulla valvonnan järjestämisellä tarkoitettaisiin valvonnan hoitamista käytävissä olevien voimavarojen mukaan mahdollisimman kattavasti ja tehokkaasti, ottaen samalla huomioon luonnonsuojelulaissa asetettujen säännösten ja määräysten sekä velvoitteiden moninaisuus. Valvonta voisi liittyä esimerkiksi uhanalaisten luontotyyppien rajauspäätösten, eliölajien rauhoituksen ja niitä koskevien heikentämiskieltojen tai Natura 2000 -alueita koskevien kieltojen noudattamiseen muun muassa kaavoituksen tai erilaisten lupamenettelyjen yhteydessä. Valvonta voisi olla ajallisesti pitkäkestoista tai koskea vain yksittäisiä tilanteita. Valvonnan järjestämistä voidaan edistää hallinnon sisäisillä ohjeilla, päätöksillä voimavarojen suuntaamisesta sekä työn organisoinnilla. Toimivan ja tehokkaan valvonnan järjestäminen edellyttää myös riittävien voimavarojen ja resurssien osoittamista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille.

Pykälän 2 momentin mukaan myös Metsähallitus valvoisi osaltaan luonnonsuojelulain mukaisen säännösten ja määräysten noudattamista. Tämä valvontatehtävä olisi kuitenkin rajattu koskemaan ainoastaan valtion luonnonsuojelualueita, jotka ovat muutoinkin Metsähallituksen hallinnassa. Näillä alueilla on tarpeen huolehtia riittävän laajasta ja tehokkaasta valvonnasta, josta Metsähallitus on jo käytännössä muutenkin vastannut Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain (1157/2005) nojalla.

Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimista valvonnan turvaamiseksi.

125 § Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus. Pykälässä säädettäisiin viranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksista. Pykälä olisi uusi.

Pykälän 1 momentin mukaan luonnonsuojelua koskevien säännösten ja määräysten noudattamista valvovalla viranomaisella tai sen määräämällä virkamiehellä tai viranhaltijalla olisi oikeus tehtävänsä suorittamista varten saada tietoja ja tehdä tarkastuksia. Pykälässä tarkoitettuja viranomaisia olisivat tämän lain 9 §:ssä tarkoitetut luonnonsuojelun valtion viranomaiset eli elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Metsähallitus, Rajavartiolaitos ja Tulli. Käytännössä viranomaiset määräävät palveluksessaan olevan viranhaltijan tai virkamiehen suorittamaan pykälän mukaisia tehtäviä, joten sama oikeus olisi yksittäisellä virkamiehellä ja viranhaltijalla, mikäli näille on määrätty toimivaltaa valvonnan suorittamiseen.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan viranomaiselle tulisi vaadittaessa luovuttaa sen luonnonsuojelun valvontatehtävien hoitamisen kannalta välttämättömiä tietoja lain salassapitosäännösten estämättä sekä muilta viranomaisilta, että toiminnanharjoittajilta. Tällaisia muita viranomaisia voisivat olla esimerkiksi kaavoitus- ja lupa-asioita käsittelevät kunnan viranomaiset, ympäristölupaviranomaisina toimivat aluehallintovirastot ja kaivosasioiden osalta Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. Pykälässä tarkoitettuja toiminnanharjoittajia voisivat puolestaan olla erilaisia hankkeita toteuttavat tahot siltä osin kuin luonnonsuojelulain säännökset saattaisivat vaikuttaa hankkeiden toteuttamiseen. Pykälässä säädetyin mukaisesti näiden tietojen olisi oltava välttämättömiä, joten kynnys olisi melko korkealla. Kyseeseen voisivat tulla esimerkiksi suunnitelman tai hankkeen toteuttamiseen liittyvät sellaiset salassa pidettävät tiedot, joilla voisi olla olennaista merkitystä arvioitaessa mm. Natura 2000 -alueen tai tiukkaa suojelua edellyttävien luontotyyppien ja uhanalaisten eliölaajien suojeluarvojen säilymisen edellytyksiä. Tietojen salassapitoa koskevat säännökset ovat pääasiassa julkisuuslaissa, mutta salassapidosta voidaan säätää myös muissa laeissa.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin oikeudesta liikkua toisen alueella ja päästä paikkaan, jossa toimintaa harjoitetaan. Luonnonsuojelulaissa asetetun valvontatehtävän suorittamiseksi on tarpeen varmistaa, että viranomaisella on tarvittaessa pääsy sellaiselle alueelle, jossa suojeluarvojen turvaamisen kannalta merkityksellistä toimintaa suoritetaan. Tällaisia alueita voisivat olla muun muassa kaivoslain mukaiset malminetsintäalueet tai erilaisten hankkeiden toiminta-alueet, mikäli esimerkiksi maastokäynnillä olisi tarpeen selvittää toiminnan mahdollinen vaikutus luonnonsuojelulla suojeltuihin luontoarvoihin.

Momentin 3 kohdan mukaan valvontaviranomaisella olisi myös oikeus tehdä tarkastuksia, mitauksia ja ottaa näytteitä, mikäli se olisi nimenomaisesti luontoarvojen turvaamisen kannalta perusteltua. Sana tarkastus kuvaa sitä, että viranomaisen käy itse paikalla hankkimassa selvitystä, eikä selvitä asiaa yksinomaan kirjallisen aineiston perusteella. Mikä tahansa tarkastus tai näyteenotto ei siten olisi pykälä mukaan mahdollista, vaan sen tulisi liittyä luonnonsuojelulla säädettyjen määräysten tai kieltojen valvontaan. Usein tämänkaltainen tarkastus- ja näyteenotto-oikeus liittyy esimerkiksi ympäristönsuojelulain mukaiseen valvontaan, mutta joissain tilanteissa myös yksinomaan luonnonsuojelulain valvontaan liittyvä tarkastusoikeus saattaisi olla tarpeen. Hallintolain 39 §:n mukaan viranomaisen on ilmoitettava toimivaltaansa kuuluvan tarkastuksen aloittamisajankohdasta asianosaiselle, jota asia välittömästi koskee, jollei ilmoittaminen vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteutumista. Edellä mainitussa pykälässä säädetään myös asianosaisen oikeudesta olla läsnä tarkastuksessa ja esittää mielipiteitä kysymyksiä, asianosaiselle kerrottavista tarkastukseen liittyvistä seikoista, tarkastuksen suorittamiseen liittyvän haitan välttämisestä sekä tarkastuskertomuksesta.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan viranomaisella olisi oikeus myös tarkkailla toimintaa ja sen vaikutuksia luontoon ja ympäristöön. Tämä liittyy osin edellisen 3 kohdan mukaisen tarkastukseen, mutta olisi sitä laajempi ja yleisempi, sekä ajallisesti että sisällöllisesti. Suojeltuihin luontoarvoihin liittyvät vaikutukset voivat ilmetä viiveellä, minkä vuoksi olisi tarpeen järjestää ajallisesti pitkäkestoisempaa toiminnan vaikutusten tarkkailua esimerkiksi säännöllisin väliajoin tehtävillä inventoinneilla tai muilla vastaavilla menetelmillä. Tämä olisi erityisen tarpeellista tilanteissa, joissa kyse on erityisen uhanalaisista luontotyypeistä tai eliölajeista, ja joissa vaikutukset ovat epävarmoja ja niiden etukäteisarviointi on vaikeaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin selvyyden vuoksi viranomaisen oikeudesta saada jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista ja tulosteita tietojärjestelmissä olevista tallenteista. Valvoja voisi tarvita tallenteita valvonnan toteuttamiseksi, myös muistinsa tueksi tai esitettäväksi päätöksen tekevälle viranomaiselle. Tallenteet olisivat julkisuuslain 5 §:n mukaisia asiakirjoja, joten lain salassapitosäännökset ja muut asiakirjojen käsittelyä koskevat säännökset koskisivat niitä.

Pykälän 3 momentissa olisi viittaussäännös hallintolain 39 §:ään, jossa tarkemmin säädetään tarkastuksesta.

126 § Väliaikainen toimenpidekielto. Pykälässä säädettäisiin tämän lain nojalla määrättävästä väliaikaisesta toimenpidekiellosta. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 55 §:ää.

Voimassa olevan lain perusteluiden mukaisesti väliaikaisen toimenpidekiellon voisi pykälän 1 momentin perusteella antaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sellaiselle alueella, joka täyttää jonkin 43 §:n 2 momentissa luetelluista luonnonsuojelualueen perustamisen yleisistä edellytyksistä. Väliaikaisen toimenpidekiellon enimmäispituus olisi nykyiseen tapaan kaksi vuotta, eikä sitä voisi sen uusia kahden vuoden kuluttua umpeen.

Tämän lain 15 §:ssä tarkoitettuun luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvalla alueella sellaiset toimenpiteet, jotka vaarantavat suojelun tarkoituksen, ovat kiellettyjä jo suoraan 16 §:n 1 momentissa säädetyn toimenpiderajoituksen nojalla. Edellä mainittu toimenpiderajoitus ei kuitenkaan koskisi vanhoja, ennen nykyisen lain voimaantuloa hyväksytyjä valtakunnallisia suojeluohjelmia. Siten tietyissä tilanteissa saattaisi olla tarvetta myös sellaisen alueen suojelemiseen, joka ei kuulu lain 15 §:ssä tarkoitettuun luonnonsuojeluohjelmaan tai kuuluu vanhaan suojeluohjelmaan. Tästä syystä on syytä säilyttää voimassa olevan lain 55 §:n 1 momentin mukainen mahdollisuus väliaikaisesti kieltää 43 §:n 2 momentissa tarkoitettun alueen sellainen käyttäminen, joka voisi vaarantaa ne tarkoitukset, joihin alueen suojelulla pyritään.

Jos väliaikainen kieltä ei johda alueen suojeluun, vaan suojeluhanke raukeaa, ja alueen omistajalle on aiheutunut kiellosta merkityksellistä haittaa, hänellä olisi 2 momentin nojalla oikeus saada siitä nykyiseen tapaan valtiolta täysi korvaus. Sama koskisi tilannetta, jossa ympäristöministeriö 111 §:n 3 momentin nojalla päättäisi joltakin osin luopua luonnonsuojeluohjelman toteuttamisesta. Väliaikaisia toimenpidekielloja asetetaan varsin harvoin, sillä yleensä asioita voidaan edistää neuvotteluteitse. Enintään kaksi vuotta kestävä väliaikainen kiellon aiheuttamat haitat jäävät todennäköisesti usein vähäisiksi, mutta mikäli kieltä aiheuttaisi merkityksellistä haittaa, se tulisi korvata edellä todetun mukaisesti. Korvauksen määrittämisessä noudatettaisiin, mitä 115 §:ssä säädettäisiin, eli mikäli korvauksesta ei sovittaisi alueen omistajan ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen välillä, korvaustoimitus pantaisiin vireille hakemalla sitä Maanmittauslaitokselta, joka määräisi toimituksen käynnistettäväksi.

127 § Toimenpidekielto lunastuksen ollessa vireillä. Pykälässä säädettäisiin toimenpidekiellosta sellaisilla alueilla, joilla lunastus on jo vireillä. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 56 §:ää.

Voimassa olevan lain perusteluiden mukaisesti sellaisella alueella, jolla on myönnetty lupa alueen tai erityisen oikeuden lunastamiseen, ei saisi ryhtyä lunastuksen tarkoituksen vaarantavaan toimenpiteeseen. Tarkoituksena olisi estää lunastuksen vaikeutuminen tai alueen arvojen menettäminen ennen lunastuksen päättymistä. Toimenpidekielto olisi voimassa siitä alkaen, kun päätös myönnetystä lunastusluvasta on annettu tiedoksi alueen omistajalle ja haltijalle.

128 § Pakkokeinot. Pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelulain nojalla käytettävistä pakkokeinoista. Säännös vastaisi asiallisesti pääosin voimassa olevan lain 57 §:n 1 ja 3 momentteja, minkä lisäksi pykälään lisättäisiin uusi itsekriminointisuoja koskeva säännös. Sen sijaan voimassa olevan pykälän 2 momentti siirrettäisiin selkeyden vuoksi omaksi pykäläkseen ja erityisesti vireillepanosta säädettäisiin jatkossa tämän lain 130 §:ssä.

Pykälän 1 momentin perusteella elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi kieltää tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan. Pakkokeinojen käyttämisen edellytyksenä on kuitenkin moitittava käyttäytyminen. Pakkokeinovelvoite on kohdistettava siihen tahoon, joka on syyllistynyt moitittavaan käyttäytymiseen. Kyseessä voi olla joko säännösten noudattamisen laiminlyönti tai niiden vastainen toiminta. Lisäksi lainvastaiseen toimintaan ryhtynyt voitaisiin velvoittaa määrääjässä poistamaan tai korjaamaan oikeudenvastaisen tilan tai laiminlyönnin. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi tehostaa kieltoa sakolla tai keskeyttämisuhalla tai uhalla, että toimenpiteet voidaan teettää lainvastaiseen toimintaan tai laiminlyöntiin syyllistyneen henkilön kustannuksella. Siten pakkokeinoja voitaisiin käyttää, sikäli kuin se enää on mahdollista, myös luonnonolosuhteiden ennallistamiseen. Säännöksessä mainitulla sakolla tarkoitettaisiin uhkasakkolain (1113/1990) mukaista uhkasakkoa.

Pykälän 2 momentti olisi uusi ja se koskisi niin sanottua itsekriminointisuoja. Kyseisen periaatteen mukaan kenelläkään ei ole velvollisuutta myötävaikuttaa oman syyllisyytensä selvittämiseen rikosprosessissa. Sellaisia tietoja, jotka viranomaisen on saanut määräyksellä, jonka tehosteena on sakon uhka, ei saa käyttää tietoja antaneen henkilön syyllisyyden osoittamiseksi rikosprosessissa. Periaatetta koskeva säännös otettaisiin luonnonsuojelulakiin sen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön myötä korostuneen aseman vuoksi. Itsekriminointisuoja koskeva eurooppalainen ja kotimainen oikeuskäytäntö kehittynee edelleen ja saattaa vaikuttaa periaatteen tulkintaan tulevaisuudessa. Suojan kaikki ulottuvuudet eivät näin ollen kävisi välttämättä ilmi lain tekstistä, vaan rikosasioita käsittelevät tuomioistuimet ja muut tahot ottaisivat periaatteen huomioon itsenäisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai oikeudenkäynnissä ei saisi luonnollisen henkilön rikosvastuuseen saattamiseksi käyttää hänelle tässä laissa säädetyn tai sen nojalla määrätyn tiedonantovelvollisuuden perusteella antamia tietoja, jos ne on saatu asettamalla hänelle sakon uhka velvollisuuden täyttämiseksi. Säännös olisi suunnattu esitutkintaviranomaiselle, syyttäjälle ja tuomioistuimelle, joten sitä ei sovellettaisi itse valvontatoiminnassa. Kiellon noudattamista esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja oikeudenkäynnissä valvoisivat niistä vastuussa olevat tahot. Säännös ei estäisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta tekemästä esitutkintapyyntöä 131 §:n nojalla tai etenemästä omassa hallintopakkoprosessissaan. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi esimerkiksi tarvittaessa pyytää sakon uhalla tietoja, joita se tarvitsee epäillessään lupamääräysten rikkomista.

Pykälän 3 momentissa olisi viittaussäännös uhkasakkoa, teettämisuuhkaa ja keskeyttämisuuhkaa koskevaan uhkasakkolakiin.

129 § Luontovahingon ehkäiseminen ja korjaaminen. Pykälässä säädettäisiin niistä toimenpiteistä, joihin luontovahingon ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi olisi ryhdyttävä. Pykälällä pantaisiin täytäntöön Euroopan unionin ympäristövastuudirektiivissä (2004/35/EY) asetetut velvoitteet luontovahingon korjaamisesta direktiivin liitteessä II tarkoitetulla tavalla. Pykälään ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia, vaan se vastaisi nykyisen lain 57 a §:ssä säädettyä. Lisäksi ehdotettuun pykälään sisältyisi nykyisen lain 5 a §:n 3 momentti. Tämä johtuu siitä, että voimassa olevan 5 a §:n 1 ja 2 momentit sisällytettäisiin uuteen määritelmiä koskevaan 3 §:ään. Luontovahingon merkittävyyden arviointia koskeva 3 momentti sen sijaan olisi luontevaa liittää osaksi tätä pykälää.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin toiminnanharjoittajan käsite, koska ympäristövastuudirektiivin mukainen ympäristövahinkojen korjaamisvastuu on rajoitettu vain ammatillista toimintaa harjoittaviin. Pykälässä tarkoitettu toiminnanharjoittaja voisi olla (direktiivin 2 artiklan 6 kohdan mukaisesti) luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, sekä yksityinen että julkinen, joka harjoittaa ammatillista toimintaa tai joka tosiasiallisesti vastaa tästä toiminnasta. Käsitteen määrittelyssä ratkaisevaa olisi toiminnan harjoittaminen ammatillisesti. Ammatillisella toiminnalla tarkoitettaisiin (direktiivin 2 artiklan 7 kohdan mukaan) toimintaa, jota harjoitetaan taloudellisen toiminnan, liikkeen tai yrityksen puitteissa, riippumatta siitä, onko se yksityistä vai julkista taikka voittoa tavoittelevaa tai tavoittelematonta. Näin ollen yksityishenkilön toimenpiteistä aiheutuneet haitat tai vahingot eivät tulisi säännöksen soveltamisalan piiriin.

Toiminnanharjoittajalla olisi 1 momentin mukaan ilmoitus-, ehkäisemis- ja rajoittamisvastuu 3 §:n 7 kohdassa tarkoitetun luontovahingosta. Tämä vastuu kuitenkin edellyttäisi sitä, että toiminnanharjoittaja olisi tahallisesti tai huolimattomuudesta toiminut lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti. Mikäli luontovahinko olisi aiheutettu ympäristövastuudirektiivin liitteessä III lueteltujen ammatillisten toimintojen harjoittamisessa, siihen sovellettaisiin tämän pykälän 4 momentin mukaisesti lakia, johon toiminnan luvanvaraisuus perustuu. Tällaisessa tapauksessa toiminnanharjoittajan vastuu luontovahingostakin voisi toiminnasta riippuen olla myös ankaraa.

Pykälän 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus tulisi tehdä viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle luontovahingon tapahtumisesta tai sellaisen tapahtuman välittömästä uhasta. Lisäksi toiminnanharjoittajan olisi myös viipymättä ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin, joilla haitallisia vaikutuksia voitaisiin ehkäistä tai rajoittaa ne mahdollisimman vähäiseksi. Säännöksellä pantaisiin täytäntöön direktiivin 5 artiklan 1 kohdan velvoite toteuttaa tarpeelliset vahingon ehkäisemistä koskevat toimenpiteet, 2 kohdan velvoite ilmoittaa toimivaltaiselle viranomaiselle vahingon välittömästä uhasta sekä 6 artiklan 1 kohdan ilmoitusvelvollisuus jo tapahtuneesta vahingosta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä toimenpiteistä, joihin viranomaisen olisi ryhdyttävä luontovahingon ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. Saatuaan tiedon luontovahingosta tai sen välittömästä uhasta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi määrättävä 128 §:n hallintopakkoasian yhteydessä luontovahingon aiheuttanut toiminnanharjoittaja ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin vahingon ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi, mikäli toiminnanharjoittaja ei jo olisi ryhtynyt näihin toimiin 1 momentin mukaisesti, sekä ryhtymään sellaisiin vahingon korjaamiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin, joista säädetään erikseen laissa eräiden ympäristölle aiheutuvien vahinkojen korjaamisesta. Säännöksellä pantaisiin täytäntöön direktiivin 5 artiklan 3 kohdan b alakohtaa ja 6 artiklan 2 kohdan c alakohtaa.

Vahinkojen korjaamista varten ei luotaisi erillistä menettelyä, vaan asian käsittelyssä noudatettaisiin 128 §:n mukaista hallintopakkomennettelyä. Tarkoitus olisi, että hallintopakkoasian yh-

teydessä tutkittaisiin myös, onko luonnonsuojelulain vastaisesta toimenpiteestä tai laiminlyönnistä aiheutunut luontovahinko. Tällaisessa tapauksessa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi määrättävä 128 §:n nojalla mahdollisesti annettavien muiden määräysten lisäksi luontovahingon aiheuttaja ryhtymään luontovahingon ehkäisemis-, rajoittamis- ja korjaamistoimenpiteisiin. Toimivaltainen viranomainen olisi se alueellinen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, jonka toimialueella vahingon vaikutukset ilmenisivät.

Hallintopakon käyttäminen korjaamisvelvoitteen asettamiseksi edellyttäisi, että kyseessä on luonnonsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen toimenpide tai laiminlyönti, jonka seurauksena luontovahinko on aiheutettu. Esimerkiksi lain 35 §:n mukaisen Natura 2000 -alueeseen kohdistuvan vaikutusten arviointivelvollisuuden laiminlyönti voisi lainrikkomuksena perustaa korjaamisvastuun, jos toiminnasta aiheutuisi vahinko. Kysymykseen voisi tulla myös lajisuojelusäännöksen rikkominen. Korjaamisvastuuta ei voisi syntyä, mikäli toiminnanharjoittaja olisi noudattanut kyseistä toimintaa, esimerkiksi metsänkäyttöä, koskevia säännöksiä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi tehostaa antamaansa määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella tai toiminta keskeytetään. Luontovahingon korjaamiseksi tarvittavat ympäristövastuudirektiivin liitteessä II tarkemmin määritellyt toimenpiteet saattavat usein edellyttää sellaista ennallistamiseen liittyvää asiantuntemusta, jota toiminnanharjoittajalla ei ole käytettävissään. Käytännössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus asettaisi teettämishuonon. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi tehdä korjaavat toimenpiteet myös itse, mutta todennäköisesti työt teetetäisiin ulkopuolisella urakoitsijalla toiminnanharjoittajan kustannuksella.

Asian vireillepano-oikeus määräytyisi 130 §:n mukaisesti. Vireillepanoon oikeutetut tahot täyttävät direktiivin 12 artiklan vaatimukset. Muutoksenhaussa noudatettaisiin 136 §:n säännöksiä, joka vastaa direktiivin 13 artiklan vaatimuksia. Päätöstä olisi noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin päättä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ympäristövastuudirektiivin liitteen I mukaisesti niistä perusteista, joiden valossa luontovahingon merkittävyyttä tulee arvioida. Liite I pantaisiin täytäntöön osittain pykälän 3 momentilla, jonka mukaan haitallisten vaikutusten merkittävyyttä arvioidaisiin suhteessa asianomaisen luontotyypin tai lajin suojelun tasoon vahingon tapahtumahetkellä, sen tuottamiin palveluihin ja luonnolliseen uudistumiskykyyn. Suojelun tasoa arvioitaisiin ympäristövastuudirektiivin 2 artiklan 4 kohdan mukaisesti. Lajin tai luontotyypin tuottamalla palvelulla tarkoitettaisiin direktiivin 2 artiklan 13 kohdan mukaisesti luonnonvaran jonkin toisen luonnonvaran tai kansalaisten hyväksi suorittamia tehtäviä. Palvelu -käsite vastaisi sisälöltään luonnonvarapalvelun käsitettä, joka on määritelty laissa eräiden ympäristölle aiheutuvien vahinkojen korjaamisesta (383/2009). Arvioinnissa huomioon otettavista ympäristövastuudirektiivin liitteen I mukaisista seikoista on säädetty tarkemmin valtioneuvoston asetuksella 713/2009.

Pykälän 4 momentissa lueteltaisiin ne lait, joiden mukaista hallintopakkomenettelyä sovellettaisiin luonnonsuojelulain sijaan, mikäli luontovahinko olisi aiheutettu näiden lakien soveltamisalaan kuuluvien toimintojen yhteydessä.

130 § Erityinen vireillepano-oikeus. Pykälässä säädettäisiin vireillepano-oikeudesta asiallisesti vastaavaan tapaan kuin voimassa olevan lain 57 §:n 2 momentissa, mutta säännös siirrettäisiin omaan pykälään. Sen tarkoituksena on selkeyttää erityisen vireillepano-oikeuden asemaa. Pykälän otsikko muutettaisiin erityiseksi vireillepano-oikeudeksi, koska yleisestä asian vireillepanosta säädetään hallintolain 19 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan haittaa kärsivä henkilö voisi tehdä vireillepanon eli saattaa 128 §:ssä tarkoitetun asian vireille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa, jos vireillepanon tarkoituksena olisi estää luonnon tuhoutuminen tai luonnonarvojen vähäistä suurempi heikentyminen, tai käynnistää 129 §:ssä tarkoitettu luontovahingon korjaaminen. Sama oikeus olisi kunnalla ja 136 §:n 4 momentissa tarkoitetulla rekisteröidyllä yhteisöllä toiminta-alueellaan. Vireillepano-oikeus on kytketty 128 §:ssä säädettyihin pakkokeinojen käyttämisen edellytyksenä oleviin tilanteisiin, eli käytännössä lainvastaiseen toimintaan tai laiminlyöntiin. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi annettava sille tehtyyn vireillepanoon kirjallinen päätös, joka olisi valituskelpoinen. Pykälän 2 momentissa korostetaan sitä, että 1 momentin mukainen vireillepano olisi ratkaistava kiireellisenä. Tämä olisi asian luonteen vuoksi välttämätöntä, jotta säännöksen tavoitteena oleva luonnon tuhoutuminen voitaisiin estää.

Haittaa kärsivää henkilöä ei ole mahdollista tyhjentävästi määritellä, koska kyse on tapauskohtaisesta arvioinnista. Haittaa kärsivällä henkilöllä voidaan tarkoittaa esimerkiksi luonnonsuojelulain vastaiseen toimeen ryhtyvän henkilön naapurua, jonka alueelle haitat kohdistuisivat. Haittaa kärsivän henkilön käsitteen tulkintaa on avattu esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa 1.12.2000/3161. Sen mukaan henkilöiden X ja Y tilat kuuluivat samaan metsävyöhykkeeseen kuin vanha metsä, jossa oli tehty havaintoja luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläimiin kuuluvan liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikoista. Osa hakkuualueeksi ilmoitetusta alueesta sijaitsi X:n ja Y:n naapurutilalla ja oli heidän omistamiensa rakennusten ja pihapiirin läheisyydessä. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan X:ta ja Y:tä oli kyseisissä olosuhteissa pidettävä (voimassa olevan) luonnonsuojelulain 57 §:n 2 momentissa tarkoitettuina haittaa kärsivinä henkilöinä.

131 § Toiminta rikosasiassa. Pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelun valvontaviranomaisen ilmoitusvelvollisuudesta poliisille tilanteessa, jossa lain säännöksiä epäillään rikotun. Lisäksi pykälässä säädettäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen asianomistaja-asemasta rikosasiassa. Pykälä olisi uusi.

Pykälän 1 momentissa tämän lain 124 §:ssä mainituille luonnonsuojelun valvontaviranomaisille säädettäisiin velvollisuus ilmoittaa 132 ja 133 §:ssä tarkoitetuista teoista tai laiminlyönneistä poliisille.

Ilmoitus olisi tehtävä aina, kun luonnonsuojelulain säännöksiä epäillään rikotun tavalla, joka täyttäisi rikoslain tunnusmerkistön. Ilmoitus olisi tehtävä myös silloin, kun kyse olisi lievemmästä teosta. Ilmoitus voitaisiin kuitenkin jättää tekemättä, jos kyse olisi valvontaviranomaisen erittäin vähäisenä pitämästä teosta. Säännöksessä yksilöitäisiin kriteerit, joilla vähäisyyttä arvioidaisiin. Vähäisenä voitaisiin pitää tekoa, jolla ei suoranaisesti heikennettäisi suojeltuja luonnonarvoja ja jolla ei tavoiteltaisi vähäistä suurempaa taloudellista hyötyä. Lisäksi tekoa olisi muutenkin pidettävä olosuhteet huomioiden erittäin vähäisenä. Luonnonsuojelun vastaisissa teoissa rikotaan aina yleistä etua, koska teko kohdistuu oikeushyväksi luontoon, ei yksittäiseen asianomistajaan. Samassa yhteydessä voidaan mahdollisesti rikkoa myös yksityistä oikeushyväksi, mutta tällöin on kyse esimerkiksi vahingonteosta tai hallinnan loukkauksesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen asianomistaja-asemasta rikosasiassa, jos asia liittyy sen tehtäviin kuuluvan luonnonsuojelun valvontaan. Esimerkiksi ympäristönsuojelulain ja jätelain mukaan valtion valvontaviranomainen on rikosasiassa asianomistaja, jos teolla on loukattu yleistä etua. Vastaava säännös puuttuu voimassa olevasta luonnonsuojelulaista, jonka osalta esitutkinnassa ja rikosoikeudenkäynnissä ei ole asianomistajaa yleisen edun valvomiseksi. Asiaan on kiinnitetty huomiota muun muassa ympäristörikostorjunnan strategiassa (SY 16/2015 ja sen voimassa olevassa asiakirjassa YM_2021/1),

jonka mukaan tulee riittävin väliajoin arvioida, tukeeko kansallinen lainsäädäntö ympäristöriskosten havaitsemista ja selvittämistä. Tämän strategisen linjauksen yhtenä osatehtävänä on selvittää valvontaviranomaisen asianomistaja-asema eri ympäristöriskoksissa ja sitä kautta yhteinäistä ympäristöriskollisuutta koskevaa lainsäädäntöä. Ympäristöriskostorjunnan yhdenmukaisuuden edistämiseksi ja säännöksillä suojattavien oikeushyvien tasapuoliseksi turvaamiseksi Ympäristöriskostorjunnan toimenpideohjelmissa 2019–2020 ja 2021–2022 esitetään, että luonnonsuojelulakiin tulisi sisällyttää muita keskeisiä ympäristölakeja vastaava säännös siitä, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tai valtion valvontaviranomainen on rikosasiassa asianomistaja, jos yleistä etua on loukattu.

132 § Viittaus rikoslakiin. Pykälässä olisi viittaussäännös rikoslain ympäristön turmelemista ja luonnonsuojelurikoksia koskeviin säännöksiin. Jos rikollinen teko ei olisi vähäinen, se olisi yleensä tuomittava luonnonsuojelurikoksena, ja siihen sovellettaisiin rikoslakia. Toisin kuin seuraavassa pykälässä tarkoitettu luonnonsuojelurikkomus, rikoslain mukainen luonnonsuojelurikos edellyttää aina vähintään törkeää huolimattomuutta.

133 § Luonnonsuojelurikkomus. Pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisten tekojen, laiminlyöntien tai muiden toimien rangaistavuudesta. Säännöksessä yksilöitäisiin lähes kaikki laissa kielletyt teot rangaistaviksi sekä toiminnan että sen kieltävän säännöksen kautta. Lain 89 §:ssä kielletty rauhoitetun eläin- tai kasvilajin yksilön oikeudeton hallussapito olisi rangaistavaa vain, jos yksilö olisi erotettu luonnosta voimassa olevan luonnonsuojelulain voimaan tulon 1.1.1997 jälkeen. Kyse olisi jatkuvasta rikoksesta, mikä on rikosoikeudessa poikkeuksellista. Koska tekoa ei voi säätää takautuvasti rangaistavaksi, keräämisajankohtanaan laillisesti hankittujen yksilöiden kuten täytettyjen lintujen tai munakokoelmien hallussapito ei olisi rangaistavaa, vaikkakin kiellettyä. Sen sijaan näiden vaihdanta olisi rangaistavaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niiden tekojen rangaistavuudesta, joiden osalta rangaistavuus edellyttäisi korkeampaa tahallisuusastetta kuin huolimattomuutta. Eläinlajien 72 §:n rauhoitussäännöksen mukaan rauhoitetun eläinlajin yksilön tappaminen tai pyydystäminen, yksilön pesän, munien tai yksilöiden muiden kehitysasteiden vahingoittaminen sekä häiritseminen on kiellettyä vain tahallisesti tehtynä. Rangaistavuus edellyttäisi vastaavasti teon tahallisuutta. Suoraan lain nojalla suojeltujen lain 80 §:ssä tarkoitettujen luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettujen eläinlajien yksilöiden lisääntymis- tai levähdyspaikan sekä 67 §:ssä tarkoitettujen tiukasti suojellun luontotyypin esiintymän hävittämisen ja heikentämiskiellon vastainen teko olisi rangaistava vain tahallisena tai törkeänä huolimattomuutena. Luonnonsuojelulain 80 §:ssä kielletään hävittämästä tai heikentämästä eräiden eläinten, joukossa lukuisia selkärangattomia eläinlajeja, lisääntymis- ja levähdyspaikkoja. Näiden havaitseminen ja tunnistaminen on usein kuitenkin varsin vaikeaa, ja luonnossa liikkuva voisi helposti huolimattomuudesta syyllistyä tekoon, josta hänelle pitäisi määrätä rangaistus. Tämän vuoksi rangaistavuuden kynnystä on tällaisissa tapauksissa tarpeen nostaa. Siten mainitun kiellon rikkomisen rangaistavuus edellyttäisi törkeää huolimattomuutta.

Pykälän 3 momentti koskisi leiriytymisen ja moottorikäyttöisen ajoneuvon pysäköintiä maastossa. Voimassa olevan lain perusteluiden mukaisesti luonnonsuojelurikkomuksena ei pidettäisi leiriytymistä maastossa eikä moottorikäyttöisen ajoneuvon pysäyttämistä tai pysäköintiä maastossa tien välittömään läheisyyteen 56 tai 53 §:n nojalla määrätyn kiellon tai rajoituksen vastaisesti, jos kieltoa tai rajoitusta ei olisi merkitty maastoon selvästi havaittavalla tavalla.

Leiriytyminen on pääsääntöisesti sallittu jokamiehen oikeudella siellä, missä liikkuminen on sallittua. Luonnonsuojelualueiden rauhoitussäännöksillä ja -määräyksillä leiriytymistä voidaan

kuitenkin rajoittaa. Jos kieltoa tai rajoitusta ei olisi merkitty maastoon, rankaisemista luonnonsuojelurikkomuksesta ei voitaisi pitää perusteltuna. Rauhoitussäännösten tai -määräysten vastaiseen leiriytymiseen olisi mahdollista puuttua hallinnollisin keinoin.

Moottorikäyttöisellä ajoneuvolla liikkuminen tai sen pysäköiminen maastossa on maastoliikennelain (1710/1995) 4 §:n nojalla lähtökohtaisesti kielletty ilman maan omistajan tai haltijan lupaa. Lain 4 §:n 2 momentin 8 kohdan mukaan lupaa ei tarvita taajaman ulkopuolella moottorikäyttöisen ajoneuvon pysäyttämiseen ja pysäköimiseen tien välittömään läheisyyteen, jos turvallinen pysäköinti sitä edellyttää, eikä siitä aiheudu alueen omistajalle tai haltijalle kohtuutonta haittaa. Rankaisemista luonnonsuojelurikkomuksesta ei voida pitää perusteltuna, jos henkilö rikkoo luonnonsuojelualueella voimassa olevia maastoliikenteen kieltäviä rauhoitussäännöksiä tai -määräyksiä pysäköimällä ajoneuvon maastoon tien viereen ilman, että aluetta koskevat rajoitukset olisi merkitty maastoon. Jos maastossa pysäköinnillä rikottaisiin maastoliikennelaissa säädettyjä edellytyksiä, voitaisiin pysäköinnistä kuitenkin määrätä maastoliikennelain 26 §:n mukaisesti pysäköintivirhemaksu tai rangaistus maastoliikennelain 25 §:ssä tarkoitetusta maastoliikenneriikkomuksesta.

Rangaistavaksi ei kuitenkaan säädettäisi 99 §:ssä kielletyn taulun asettamista, koska sen vaikutus on vähäinen, eikä se aiheuta haittaa luonnonarvoille. Kieltovalu voitaisiin poistattaa lain pakkokeinosäännösten nojalla, eikä sillä olisi oikeusvaikutusta yksittäiseen luonnossa liikkujan.

134 § Menettämisseuraamus. Pykälässä säädettäisiin menettämisseuraamuksessa tilanteissa, joissa olisi toimittu vastoin tämän lain säännöksiä. Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan lain 59 §:ää, kuitenkin sillä erolla, että arvon menettäminen koskisi vain sellaisia tekoja, joilla on rikottu säännöksessä yksilöityjä eläin- ja kasvilajien rauhoitussäännöksiä tai -määräyksiä.

Rikoslain 10 luvun säännökset koskevat kaikkia rangaistavaksi säädettyjä tekoja riippumatta siitä, onko kyseessä rikoslaissa vai aineellisessa lainsäädännössä kriminalisoitu teko. Rikoslain 10 luvun 4 ja 5 §:n nojalla rikosentekijältä on tuomittava menetettäväksi rikoksen tekovälineenä käytetty hengenvaarallinen esine ja muu esine tai omaisuus, jonka hallussapito on rangaistavaa sekä rikoksella tuotettu, valmistettu tai aikaansaatu taikka rikoksen kohteena ollut esine tai omaisuus, jos sen hallussapito on rangaistavaa sekä mahdollinen tällaisen säilytysesine 5 a §:n nojalla. Rikoslain yleisten menettämisseuraamussäännösten nojalla menetettäväksi olisi tuomittava luonnonsuojelurikoksella haltuun saatu rikoksen kohde kuten eläin- tai kasvilajin yksilö tai sen kehitysmuoto, koska niiden hallussapito ilman myönnettyä poikkeuslupaa olisi rangaistava teko.

Rikoslain 10 luvun mainittujen säännösten nojalla harkinnanvaraisesti voidaan tuomita menetettäväksi muu esine tai omaisuus, jota on käytetty tahallisen rikoksen tekemisessä sekä rikokseen läheisesti liittyvä esine tai omaisuus, joka on yksinomaan tai pääasiallisesti tahallista rikosta varten hankittu tai valmistettu taikka ominaisuuksiltaan erityisen sovelias tahallisen rikoksen tekemiseen sekä rikoksella tuotettu, valmistettu tai aikaansaatu taikka rikoksen kohteena ollut esine tai omaisuus, jos menettämisseuraamus on tarpeen esineen tai omaisuuden terveydelle tai ympäristölle haitallisten ominaisuuksien vuoksi, uusien rikosten ehkäisemiseksi, ja esine on erityisen sovelias rikoksen kohteeksi tai rikolliseen käyttöön, säännöstelyä taikka maanhantuontia tai maastavientiä koskevien säännösten tai määräysten tarkoituksen toteuttamiseksi; tai luonnon tai ympäristön suojelemiseksi annettujen säännösten tai määräysten tarkoituksen toteuttamiseksi.

Rikoslain 10 luvun 2 §:n nojalla on tuomittava menetettäväksi rikoksen tuottama taloudellinen hyöty eri muodoissaan. Rikoslain 10 luvussa tarkoitettavan rikoshyödyn menettämisseuraamuksen perustava ajatus on, että rikos ei saa kannattaa (HE 80/2000 vp). Kyse ei ole rangaistusseuraamuksesta, joten sitä ei voi huomioida rangaistuslajia valittaessa tai rangaistusta mitattaessa.

Rikoslain 10 luvun säännökset koskevat kaikkia rangaistavaksi säädettyjä tekoja riippumatta siitä, onko kyseessä rikoslaissa vai aineellisessa lainsäädännössä kriminalisoitu teko.

Rikosoikeuden menettämisseuraamusten pääsääntönä on, että rikoksen kohteen osalta menetetään sen arvo vain, jos rikoksen kohdetta ei tavoiteta. Luonnonsuojelulain uudistuksessa vuonna 1996 säädettiin silloin voimassa olleen lain mukaisesti, että rikoksen kohteen ohella aina olisi tuomittava menetetyksi vähintään se arvo, joka rauhoitetulla kasvilla tai eläimellä on lajinsa edustajana. Menettämisseuraamus on luonteeltaan vahingonkorvausluonteinen. Luonnonsuojelutarvot ovat oikeudellisesti isännättömiä ja niille rikoksella aiheutetut vahingot jäävät valtion luonnonsuojelutoimin korvattaviksi. Yksilön arvo lajinsa edustajana osittain ilmentää sitä, miten uhanalainen kyseinen laji on, mutta se ei täysin vastaa sitä vahinkoa, joka valtiolle luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta vastaavana aiheutuu lajin suojelutason heikentymisestä. Luonnonsuojelulain arvon menettämisen kaltainen säännös sisällytettiin myös kalastuslakiin (379/2015) lailla 427/2019, koska uhanalaisen kalalajin elävän yksilön kuten arvokkaan emokalan suojelullinen arvo voi olla hyvin suuri eikä kuolleen kalan menettäminen vastaa tätä arvoa.

Ehdotetun sääntelyn sisältöä valaisee seuraava esimerkki: A tappaa rauhoitetun eläimen, jonka arvo lajinsa edustajana on 1 000 euroa, ja myy sen B:lle 2 000 eurolla. A olisi ehdotetun 134 §:n mukaan tuomittava menettämään 1 000 euroa sinä arvona, mikä eläimellä on lajinsa edustajana, sekä siinä viitattujen rikoslain 10 luvun säännösten nojalla rikoksen tuottamana hyötynä 2 000 euroa.

Säännökseen uutena lisätyllä eläinlajin tai kasvilajin rauhoitussäännösten rikkomista koskevalla rajauksella suljettaisiin arvon menettämisseuraamuksen ulkopuolelle esimerkiksi sellaiset munakokoelmat, jotka on erotettu luonnosta laillisesti ennen kyseisen lajin rauhoittamista sekä lain säännöksiä rikkoen maahantuodut yksilöt, koska säännös edellä todetusti olisi vahingonkorvaukseen rinnastuva. Laillisesti luonnosta erotetun yksilön oikeudettomalla myymisellä ei aiheuteta lisävahinkoa luonnonarvoille, kuten ei myöskään toisessa maassa luonnosta erotetun yksilön tuonnilla maahan.

135 § Haltuunotto-oikeus. Pykälässä säädettäisiin oikeudesta ottaa haltuun luonnonsuojelualueella kiellettyyn toimintaan käytettävät välineet sekä oikeudettomasti haltuun saadut eläimet ja kasvit. Pykälän 1 momentti vastaisi muutoin voimassa olevan 60 §:n säännöstä, mutta haltuunotto-oikeus rajoitettaisiin laissa (1157/2005) tarkoitetuille erätarkastajille. Säännös tulisi sovellettavaksi erätarkastajien erävalvontalain mukaisella toiminta-alueella. Voimassa olevan erävalvontalain mukaan yksityiset luonnonsuojelualueet jäisivät erätarkastajien toimivallan ulkopuolelle. Perustuslakivaliokunnan lausunnoissa PeVL 2/1996 vp ja PeVL 37/2002 vp todetun perusteella poliisille säädettyjen perusoikeuksiin puuttumisvaltuuksien kaltaisia valtuuksia ei ole välttämättömyysvaatimuksen näkökulmasta perusteltua säätää laajemmin. Pääsääntöisesti havaittaessa oikeudetonta toimintaa luonnonsuojelualueella olisi ensisijaista turvautua poliisiin tai muun toimivaltaisen esitutkintaviranomaisen kuten rajavalvontalaitoksen apuun.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että metsästyslain 81 §:ssä säädettyä pyyntivälineen talteenotto-oikeutta sekä kalastuslain 108 ja 109 §:ssä säädettyä tarkastusoikeutta ja pyydyksen talteenotto-oikeutta koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös luonnonsuojelualueella. Säännös koskisi sekä valtion että yksityisiä luonnonsuojelualueita.

15 luku Muutoksenhaku

136 § Muutoksenhaku. Pykälässä säädettäisiin luonnonsuojelulain mukaisesta muutoksenhausta. Pykälä osin laajentaisi voimassa olevan lain 61 §:ää muutoksenhakuoikeuden kohteena olevien päätösten osalta, mutta muutoksenhakuun oikeutettujen piiri säilyisi ennallaan. Pykälään sisällytettäisiin voimassa olevan lain 62 §:ää vastaavat säännökset, jotka koskevat valitusta hallinto-oikeuden päätöksestä.

Ehdotettavan lain mukaisia päätöksiä tekeviä viranomaisia olisivat ympäristöministeriö, Metsähallitus, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä kunnan viranomainen. Valitus ympäristöministeriön päätöksestä tehtäisiin korkeimman hallinto-oikeuden sijasta jatkossa hallinto-oikeuteen. Lisäksi pykälän 4 momentin sääntelyä valitusoikeudesta ehdotetaan joiltain osin laajennettavaksi.

Pykälän 1 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen 4 luvun mukaiseen päätökseen saisi vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muutoksenhausta luonnonsuojelulain mukaisiin päätöksiin. Säännöksen mukaan muutosta tämän lain mukaisiin päätöksiin saisi hakea valittamalla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) mukaisesti, jollei jäljempänä toisin säädetä. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 8 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen päätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen. Valtioneuvoston yleisistunnon päätöksestä valitetaan kuitenkin korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että muutoksenhakuoikeutta ei olisi tämän lain 13 §:ssä tarkoitettua valtioneuvoston päätöksestä, joka koskee kansallista luonnon monimuotoisuusstrategiaa.

Pykälän 4 momentin mukaan voisivat valittaa ensinnäkin ne, joiden oikeutta tai etua asia saattaa koskea. Tällaisia ovat ensi sijassa alueiden omistajat ja haltijat. Myös naapurikiinteistöjen omistajat ja haltijat ovat usein tässä asemassa. Lisäksi esimerkiksi paliskunta on sellainen, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea. Luonnonsuojelua koskevat ratkaisut ovat vaikutuksiltaan usein tavanomaista laajempia, eivätkä jää vain alueiden omistajien ja haltijoiden asiaksi. Ratkaisuilla saattaa olla myös yleisempää merkitystä lain tavoitteiden näkökulmasta, esimerkiksi uhanalaisten ja etenkin tiukasti suojeltujen lajien ja luontotyyppien osalta. Tällöin sitä joukkoa, joiden etua tai oikeutta asia saattaa koskea, voidaan tulkita tavanomaista laajemmin. Esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden tulkintakäytännössä on valitusoikeuden ulottuvuutta arvioitaessa otettu säännöksen tulkinnassa huomioon perustuslain 20 §:n 1 ja 2 momentin säännökset luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta ja osallistumisoikeuksista (katso esimerkiksi KHO:2004:76 sekä 31.1.2020/433). Perustuslain 20 §:ään sisältyvän säännöksen mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskemaan päätöksentekoon. Tämän on katsottu merkitsevän myös perustuslaillista toimeksiantoa ympäristölainsäädännön kehittämiseen siten, että ihmisten vaikutusmahdollisuuksia tässä suhteessa laajennetaan (HE 309/1993 vp).

Voimassa olevan lain 61 §:n tapaan tämän pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että valitusoikeus olisi muissa kuin korvausta, tukea, avustusta sekä vapaaehtoisen hyvittämisen korvaavuutta koskevasta päätöksestä myös kunnalla sekä toiminta-alueellaan sellaisilla rekisteröidyillä paikallisilla tai alueellisilla yhteisöillä, joiden tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun edistäminen. Koska alueiden omistajilla omistuksensa perusteella on valitusoikeus, ei vastaavanlaista yhteisön valitusoikeutta tarvita omistajatahon puolella. Voimassa olevaa lakia vastaa-

vasti luonnonsuojeluohjelman hyväksymistä koskevasta valtioneuvoston päätöksestä olisi valitusoikeus myös valtakunnallisella yhteisöllä, joka valvoo maanomistajien etua tai edistää luonnon- taikka ympäristönsuojelua.

Asiallisesti valitusoikeutta muutettaisiin poistamalla tiettyjä poikkeuslupia koskevat valitusoikeuden rajaukset. Yhteisöjen valitusoikeutta on voimassa olevassa laissa rajattu siten, että ne eivät voi valittaa luontotyypin 31 §:n eivätkä eliölaajien 48 §:n 2 momentin tarkoittamista poikkeuslupia koskevista päätöksistä. Tätä ratkaisua on pidettävä jossain määrin ongelmallisenä, koska yhdistyksellä on kuitenkin valitusoikeus esimerkiksi lain 49 §:n 3 momentissa säädetyn EU:n lajisuojelua koskevan poikkeuslupan osalta. Tällainen valitusoikeuden rajaaminen vaikuttaa osin sattumanvaraiselta ja epäyhtenäiseltä, koska kyseessä ovat varsin samanlaiset suojeluarvot. Tällä perusteella säädettäisiin, että yhteisön valitusoikeus ulottuisi jatkossa myös 68 §:n mukaisten luontotyypin ja kaikkiin 85 §:n mukaisiin eliölaajien suojelusta myönnettäviin poikkeuksiin.

137 § Valitus muun lain nojalla tehdystä päätöksestä. Pykälässä säädettäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen oikeudesta valittaa muun lain nojalla tehdystä päätöksestä. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 63 §:ssä säädettyä.

Pykälän 1 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella olisi valitusoikeus muun lain nojalla tehtävistä luvan myöntämisestä tai suunnitelman hyväksymistä koskevista päätöksistä, mikäli se toteaisi, että päätös on vastoin luonnonsuojelulakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä. Pykälän tarkoittamia tapauksia voisivat olla esimerkiksi tilanteet, joissa viranomainen myöntää luvan tai hyväksyy suunnitelman vastoin voimassa olevia rauhoitussäännöksiä tai -määräyksiä taikka 39 §:n vastaisesti. Kyse voisi olla esimerkiksi aluehallintoviraston myöntämästä ympäristöluvasta tai kunnan vahvistamasta kaavasta, jos valituksen kohteena olevan ratkaisun katsottaisiin olevan luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun määräyksen kanssa ristiriidassa. Kyse olisi sekä tämän lain 9 ja 124 §:ssä säädetyn luonnonsuojelun valvontatehtävän, että oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:ssä säädetyn viranomaisen yleisen edun valvonnan toteuttamisesta. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:n 1 momentissa säädetään, että viranomainen saa hakea muutosta valittamalla, jos valittaminen on tarpeen viranomaisen valvottavana olevan yleisen edun vuoksi.

16 luku Voimaantulosäännökset

138 § Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin tämän lain voimaantulosta ja voimassa olevan luonnonsuojelulain kumoamisesta. Laki tulisi voimaan 1. päivänä kesäkuuta 2023.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että ennen tämän lain voimaan tuloa hankitun metsästysmaiston saisi tuoda maahan lain 90 §:n 4 momentin estämättä.

Pykälän 4 momentin mukaan lakitasoiset viittaukset luonnonsuojelulakiin saatettaisiin tämän lain säätämisen yhteydessä pykäläkohtaisesti ajan tasalle. Jos muualla lainsäädännössä viitataan kumottuun tai vuoden 1923 luonnonsuojelulakiin (71/1923), sovellettaisiin lain voimaantulon jälkeen tätä lakia.

139 § Kumotun lain nojalla perustetut valtion luonnonsuojelualueet. Kumotun lain nojalla on annettu useita voimassa olevia valtioneuvoston ja ympäristöministeriön asetuksia. Pykälän 1 momentissa luetellut asetukset jäisivät edelleen voimaan, kunnes ne kumottaisiin tai niiden tilalle annettaisiin uudet asetukset tämän lain nojalla.

Pykälän 2 momentin säännöksen tarkoituksena olisi rauhoitussäännösten yhdenmukaistaminen ja ajantasaistaminen, mikä parantaisi lainsäädännön selkeyttä ja ennakoitavuutta.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 momentissa mainituissa säädöksissä tarkoitettuja luonnonsuojelualueita koskevat järjestyssäännöt sekä kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmat jäisivät voimaan.

140 § Vuoden 1923 luonnonsuojelulain mukaiset luonnonsuojelualueet ja luonnonmuistomerkit. Pykälässä säädettäisiin, että vuoden 1923 luonnonsuojelulain nojalla perustettuja valtion luonnonsuojelualueita koskevat perustamissäädökset ja niiden nojalla annetut rauhoitussäännökset, yksityisiä luonnonsuojelualueita koskevat perustamispäätökset ja niissä annetut rahoitusmääräykset jäävät voimaan. Samoin näitä alueita koskevat valtion luonnonsuojelualan järjestyssäännöt ja kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmat jäisivät voimaan.

Pykälän 2 momentin mukaan jatkossa valtion suojelualueisiin sovellettaisiin tämän lain mukaisia menettelysäännöksiä, kun liikkumista rajoitettaisiin valtion luonnonsuojelualueella, laadittaisiin valtion luonnonsuojelualan hoito- ja käyttösuunnitelmaa tai järjestyssääntöä. Samoin tämän lain säännöksiä luonnonsuojelualan rajojen määrittämisestä ja merkitsemisestä, alueen liittämisestä valtion luonnonsuojelualueeseen sekä yleiskalastusoikeuksiin perustuvasta kalastuksesta sovellettaisiin myös vuoden 1923 nojalla perustettuihin suojelualueisiin.

Pykälän 3 momentti sisältäisi soveltamissäännöksen, jonka mukaan asiassa, joka koskee kumotun lain 76 §:n 2 momentin nojalla voimaan jätetyn yksityisen luonnonsuojelualan rauhoitusmääräyksiä sovellettaisiin tämän lain 54 §:ssä säädettyä.

Pykälän 4 momentin mukaan vuoden 1923 luonnonsuojelulain nojalla annetut päätökset luonnonmuistomerkkien rauhoittamisesta jäisivät voimaan ja niihin sovellettaisiin tämän lain 97 ja 98 §:ää.

141 § Kumotun lain nojalla annetut viranomaispäätökset. Pykälän mukaan kumotun lain nojalla annettua viranomaisen päätöstä tai lupaa, joka on voimassa tämän lain voimaan tullessa, olisi noudatettava, ellei jäljempänä toisin säädetä. Näitä päätöksiä ovat sekä luonnonsuojelun toteutukseen liittyvät päätökset kuten yksityisen luonnonsuojelualan perustamispäätökset, luontotyyppin tai lajin elinympäristön rajauspäätökset tai maisema-alueen perustamispäätökset, joiden osalta kuitenkin jäljempänä 142–145 §:ssä säädettävällä tavalla suojelun sisältö määräytyisi tämän lain säännösten mukaisesti. Lisäksi olisi noudatettava lain nojalla tehtyjä päätöksiä muun muassa suojelusta maksettavasta korvauksesta, alueen lunastamisesta, toimenpidekiellosta tai hallintopakosta. Vastaavasti lain säännöksistä 31, 48 tai 49 §:n nojalla myönnettyjä poikkeuksia olisi noudatettava.

142 § Kumotun lain mukaiset suojellut luontotyytit. Pykälässä säädettäisiin, että kumotun lain 29 – 30 §:n nojalla tehtyihin suojeltuihin luontotyyppijä koskeviin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksiin sovellettaisiin tämän lain säännöksiä siten, että 1) kumotun lain 29 §:n 1 momentin 1–5, 7 ja 8 kohdissa tarkoitettuihin luontotyyppijä sovellettaisiin 66, 68 ja 69 §:ää; ja 2) kumotun lain 29 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettuun luontotyyppiin (puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset hiekkadyynit) sovellettaisiin 67–69 §:ää.

143 § Kumotun lain mukaiset eliölajien esiintymispaikat. Pykälässä säädettäisiin, että kumotun lain 47 §:n 2 ja 3 momenttien nojalla tehtyihin erityisesti suojeltavien eliölajien esiintymispaikkojen suojelua koskeviin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksiin sovellettaisiin

79, 82 ja 85 §:ää. Pykälän 2 momentin mukaan kumotun lain 47 §:n 5 momentin nojalla tehtyihin lajien esiintymispaikkojen suojelua koskeviin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksiin sovellettaisiin 81, 82, ja 85 §:ää.

144 § Kumotun lain mukaiset maisema-alueet ja luonnonmuistomerkit. Pykälässä säädettäisiin maisema-alueita ja luonnon muistomerkkejä koskevista siirtymäsäännöksistä.

145 § Vireillä olevat asiat. Pykälässä säädettäisiin lain voimaan tullessa vireillä olevien hallintoasioiden käsittelystä. Asiat ratkaistaisiin pykälän 1 momentin mukaan aiemman lainsäädännön mukaisesti. Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että uutta lakia sovellettaisiin myös sellaisiin lain voimaan tullessa vireillä oleviin asioihin, jotka muutoksenhakutuomioistuimien myöhemmin palauttaa kokonaisuudessaan uudelleen käsiteltäväksi.

146 § Soveltaminen ennen kumotun lain voimaantuloa hyväksytyihin luonnonsuojeluohjelmiin ja -päätöksiin. Pykälässä säädettäisiin, että mitä tässä laissa säädetään yksityisen luonnonsuojelualueen perustamisesta ilman maanomistajan suostumusta ja rauhoitusmääräysten sisällöstä tässä tilanteessa sekä ympäristöministeriön oikeudesta päättää lunastuksesta, sovellettaisiin myös pykälässä lueteltuihin, valtioneuvoston ennen kumotun lain voimaantuloa hyväksymiin suojeluohjelmiin ja -päätöksiin. Mainitut suojeluohjelmat ja -päätökset perustuvat vuoden 1923 luonnonsuojelulakiin, ja ne on jätetty voimaan kumotun lain nojalla.

Uuden luonnonsuojelulain säätämisen yhteydessä muutettaisiin voimassaolevan lain nojalla perustettujen 13 kansallispuiston perustamislait vastaamaan ehdotettavan luonnonsuojelulain sääntelyä. Muutokset koskisivat lähinnä viittauksia ehdotettavan lain 49–51 §:n rauhoitussäännöksiin. Samassa yhteydessä ajantasaistettaisiin kansallispuistolakien sijaintikuntia ja pinta-alaa koskevia säännöksiä vastaamaan nykytilaa.

7.2 Laki ympäristönsuojelulain 39 ja 176 §:n muuttamisesta

39 § Lupahakemus. Pykälän 2 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 65 §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 35 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

176 § Määräys vesistön merkittävän pilaantumisen ja luontovahingon korjaamisesta. Pykälän 1 momentin viittaus luonnonsuojelulain 5 a §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohtaan. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.3 Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

4 § Suhde muuhun lainsäädäntöön ja muihin menettelyihin. Pykälän 2 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 65 §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 35 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.4 Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia koskevan lain 4 §:n muuttamisesta

4 § Ympäristöarviointia edellyttävät suunnitelmat ja ohjelmat. Pykälän 1 momentin 2 kohdan viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 65 §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 35 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.5 Laki eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamisesta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

2 § *Lain soveltamisala.* Pykälän viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

3 § *Yhteensovittavat lupamenettelyt.* Pykälän 1 momentin 1 kohdassa olevat viittaukset luonnonsuojelulain 31 ja 48 §:ään sekä 49 §:n 3 momenttiin muutettaisiin viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain 68 ja 85 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.6 Laki valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

2 §. Pykälässä kielletään tiettyjen valaista saatavien tuotteiden tai valaan osien maahantuonti. Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa kiellettäisiin 1 momentissa lueteltujen valaista saatavien tuotteiden tai valaan osien maahantuonnin lisäksi myös näiden kauttakulku Suomen valtion alueen kautta.

Kaikki valaslajit (Cetacea) ovat tiukasti suojeltuja Euroopan unionin lainsäädännössä. Lisäksi kaikki suuret valaslajit on lueteltu neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 liitteessä A (CITES). Suomessa noudatetaan EU-lainsäädäntöä, joka on osin CITES-sopimusta tiukempi. Asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa kielletään liitteessä A lueteltujen lajien yksilöiden mm. ostaminen, myytäväksi tarjoaminen tai myymistä varten kuljettaminen. Tällä hetkellä CITES-sopimuksen mukaisesti valaanlihan kuljetus EU:n satamien kautta on kuitenkin sallittua, mikäli lähetysten mukana on neuvoston asetuksessa (EY) N:o 338/97 edellytetyt ja voimassa olevat CITES-asiakirjat. Kaupallista valaanpyyntiä harjoittavat ainakin Kansainvälisen valaanpyyntikomission (IWC) jäsenistä Norja ja Islanti. Japani on harjoittanut tieteellistä valaanpyyntiä, mutta on eronnut IWC:stä vuonna 2019 ja jatkanut pyyntiä omilla vesillään.

Euroopan parlamentti antoi 12. syyskuuta 2017 päätöslauselman Norjan valaanpyynnistä (2017/2712(RSP)). Päätöslauselmassa todettiin muun muassa, että unioni kannattaa vahvasti kaupallisen valaanpyynnin keskeyttämistä maailmanlaajuisesti ja valastuotteiden kansainvälistä kauppaa koskevan kiellon säilyttämistä. Taustalla oli Norjan valaanlihan viennin kasvu ja se, että osa tästä viennistä kulkee EU:n satamien kautta muun muassa Japaniin. Päätöslauselmassa kehoitetaan komissiota harkitsemaan kaikkia mahdollisia tapoja sen varmistamiseksi, että valaanlihaa ei voi enää jatkossa kuljettaa laillisesti EU:n satamien kautta, muun muassa suosittamalla, että tällaiset kuljetukset kielletään poikkeuksellisenä toimenpiteenä. 2 §:n uuden 3 momentin tarkoituksena olisi kieltää valastuotteiden kuljetus Suomen alueen kautta ja näin osaltaan edistää ja parantaa valaiden suojelua maailmanlaajuisesti.

3 §. Pykälän 1 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin ja momentin kirjoitusasu ajanmukaistettaisiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.7 Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta

28 § *Maakuntakaavan sisältövaatimukset.* Pykälän 2 momentin viittaukset luonnonsuojelulain 7, 77 ja 32 §:ään muutettaisiin viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain 15, 93 ja 146 §:ään. Lisäksi käsite maisema-alue korvattaisiin uuden luonnonsuojelulain käsitteellä maisemanhoito-alue. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

197 § Suhde muuhun lainsäädäntöön. Pykälän 1 momentin viittaus luonnonsuojelulain 10 lukuun muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 5 lukuun. Pykälän 2 momentin viittaus luonnonsuojelulain 66 §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 39 §:ään. Momentit vastaisivat sisällöltään voimassa olevaa lakia.

207 § Voimaantulo. Pykälän 4 momentti, joka sisältää viittauksen voimassa olevan luonnonsuojelulain 66 §:ään, kumottaisiin tarpeettomana.

7.8 Laki maa-aineslain 1 §:n muuttamisesta

1 § Lain soveltamisala. Pykälän 2 momentin viittaus voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.9 Laki erämaalain 2 §:n muuttamisesta

2 § Soveltamisala. Pykälän viittaus voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.10 Laki maastoliikennelain 13 §:n muuttamisesta

13 § Moottorikelkkailureitti. Pykälän 3 momentin viittaus voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Samalla muutettaisiin momentissa käytetty käsite valtiolle kuuluva suojelualue muotoon valtion luonnonsuojelualue. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.11 Laki eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta

1 § Soveltamisala. Pykälän 1 momentin 1 kohdan viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 5 a §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 3 §:n 7 alakohtaan. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

3 § Määritelmät. Pykälän 2 a alakohdan viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 5 a §:n 1 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 3 §:n 7 alakohtaan. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.12 Laki metsälain 2 ja 7 a §:n muuttamisesta

2 § Soveltamisala. Pykälän 1 momentin 1 kohdan viittaus voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin, ja käsite suojelualue täsmennettäisiin luonnonsuojelualueeksi. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

Pykälän 2 momentin viittaukset luonnonsuojelulain 5 a, 9, 29–35, 39, 42, 47–49, 55, 56 ja 57 a §:ään sekä 10 lukuun muutettaisiin viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain vastaaviin pykäliin. Näiltä osin muutokset vastaisivat sisällöltään voimassa olevaa lakia, kuitenkin siten, että niissä otettaisiin huomioon ehdotettu uusi lukujaottelu. Pykälän 2 momentissa viitattaisiin uuden luonnonsuojelulain pykäliin 4, 16, 72, 75, 76, 78–81, 83–85, 87, 106, 126, 127 ja 129 sekä lukuihin 5–7 ja 10. Momentissa siten viitattaisiin myös ehdotettaviin uusiin säännöksiin.

7 a § Maanomistajan ja metsäkeskuksen ilmoitusvelvollisuus. Pykälän 2 momentin 2 kohtaan lisättäisiin viittaukset uudessa luonnonsuojelulaissa ehdotettaviin uusiin säännöksiin, joita ovat

66 § (suojellut luontotyypit), 73 § (erityisesti suojeltavien eliölajien esiintymispaikkojen suo-
jelu), 83 § (uusina tavattujen eliölajien suojele), 87 § (erityisesti suojeltavan eliölajin avustettu
leviäminen) ja 106 § (päätös hyvityksen korvaavuudesta).

7.13 Laki metsätuhojen torjunnasta annetun lain 21 §:n muuttamisesta

21 § *Valtion vahingonkorvausvastuu*. Pykälän 1 momentin viittaukset luonnonsuojelulain 10,
23, 25, 29, 30, 47 ja 55 §:ään muutettaisiin viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain 43, 48, 66,
79, 97 ja 126 §:ään. Momenttiin lisättäisiin viittaukset uuden luonnonsuojelulain 67 §:ään (tiu-
kasti suojellun luontotyypin heikentämiskielto), 83 §:ään (uusina tavattujen eliölajien suojele),
87 §:ään (erityisesti suojeltavan lajien avustettu leviäminen) ja 106 §:ään (päätös hyvityksen
korvaavuudesta).

7.14 Laki kestävän metsätalouden määräraikaisen rahoituslain 2 ja 25 §:n muuttamisesta

2 § *Soveltamisala ja rahoituksen kohdentamista koskevat rajoitukset*. Pykälän 2 momentin viit-
tauksset voimassa olevan luonnonsuojelulain 25 ja 53 §:iin ja 55 §:n 2 momenttiin muutettaisiin
viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain 48 ja 113 §:ään ja 126 §:n 2 momenttiin. Momentti vas-
taisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

25 § *Metsäkeskuksen selvittämismäärä*. Pykälän viittaukset voimassa olevan luonnonsuo-
jelulain 9, 24, 29–35, 47–49, 55 ja 56 §:ään sekä 10 lukuun muutettaisiin viittauksiksi uuteen
luonnonsuojelulakiin. Pykälää täydennettäisiin lisäämällä viittaukset uuden luonnonsuojelulain
uusiin säännöksiin, joita ovat 67 § (tiukasti suojellun luontotyypin heikentämiskielto), 83 § (uu-
sina tavattujen eliölajien suojele), 87 § (erityisesti suojeltavan eliölajin avustettu leviäminen) ja
106 § (päätös hyvityksen korvaavuudesta). Pykälässä viitattaisiin siis uuden luonnonsuojelulain
pykäliin 16, 47, 53, 66, 67, 79–81, 83, 87, 93–96, 106, 126 ja 127 sekä 5 lukuun.

7.15 Laki Metsähallituksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

5 § *Julkiset hallintotehtävät*. Pykälän 2 momentin viittaus voimassa olevaan luonnonsuojelula-
kiin muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin, ja kohtaa täsmennettäisiin lisää-
mällä sana ”säädetty”. Säännöksessä viitattaisiin vuoden 1923 ja vuoden 1996 luonnonsuojelu-
laeilla perustettuihin luonnonsuojelualueisiin liittyviin tehtäviin. Momentti vastaisi sisällöltään
voimassa olevaa lakia.

7.16 Laki Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

9 § *Haltuunotto*. Pykälän 4 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 58 §:ään
muutettaisiin viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain 132 ja 133 §:ään sekä 135 §:ään. Momen-
tin kirjoitusasu ajanmukaistettaisiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.17 Laki luopumiseläkelain 6 §:n muuttamisesta

6 §. Pykälän 2 momentin 1 kohdan viittaus vuoden 1923 luonnonsuojelulakiin muutettaisiin
viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Lisäksi 2 momentin 1 kohdassa korjattaisiin Metsä-
hallituksen nimen kirjoitusasu ja 3 kohdassa täsmennettäisiin käsite suojelualue luonnonsuo-
jelualueeksi. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.18 Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

25 §. Pykälän 2 momentissa muutettaisiin viittaus voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa tarkoitettuun luonnonsuojelu- tai maisema-alueeseen viittaukseksi uudessa luonnonsuojelulaissa tarkoitettuun luonnonsuojelu- tai maisemanhoitoalueeseen. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.19 Laki kiinteistörekisterilain 2 §:n muuttamisesta

2 §. Pykälän 1 momentin 5 kohdassa oleva viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.20 Laki metsästyslain muuttamisesta

1 § *Lain soveltamisala.* Pykälän 2 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

41 a § *Edellytykset eräiden riistaeläinlajien poikkeusluvalle.* Muutettaisiin lain ruotsinkielisen version pykälän 1 momentin johdantokappaleessa suotuisan suojelutason käsite vastaamaan luontodirektiivissä käytettyä ruotsinkielistä sanamuotoa. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

41 b § *Edellytykset riistalintujen ja rauhoittamattomien lintujen poikkeusluvalle sekä tietyissä tilanteissa rauhoituksesta poikkeamiselle.* Muutettaisiin lain ruotsinkielistä version pykälän 1 ja 3 momenttien johdantokappaleita 41 a §:ään tehtävää muutosta vastaavasti. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.21 Laki maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

25 § *Täydentäviä ehtoja koskevat erityiset säännökset.* Pykälän 1 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.22 Laki Euroopan unionin suorista tuista maataloudelle annetun lain 2 §:n muuttamisesta

2 § *Määritelmät.* Pykälän 18 kohdan viittaus luonnonsuojelulain (1096/1996) 64 §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 33 §:ään. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.23 Laki tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

4 § *Suhde muuhun lainsäädäntöön.* Pykälän 2 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.24 Laki kalastuslain 59 §:n muuttamisesta

59 § Uhanalaisten eläinlajien suojelu. Pykälän 1 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.25 Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

16 § Ympäristöön päässeen lintu- tai nisäkäslajin pyydystäminen ja tappaminen. Pykälän 2 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.26 Laki valtion metsätalousosakeyhtiöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

4 § Oikeus edustaa valtiota eräissä tapauksissa. Pykälän 1 momentin 2 kohdan viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.27 Laki eläintautilain 32 §:n muuttamisesta

32 § Tautitilanteen selvittäminen ja taudin leviämisen estäminen. Pykälän 2 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.28 Laki vesilain muuttamisesta

1 luvun 2 § Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön. Pykälän 2 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

2 luvun 11 § Eräiden vesiluontotyyppien suojelu. Voimassaolevassa pykälässä säädetään vesiluontotyyppien suojelusta. Sääntelyn rakenne säilyisi pääosin ennallaan, mutta pykälä kirjoitettaisiin selkeämpään muotoon. Eräiden vesiluontotyyppien tila on jo toteutetuista toimenpiteistä huolimatta edelleen heikentynyt, minkä vuoksi suojelun piiriin ehdotetaan sisällytettäväksi nykyisten luontotyyppien lisäksi eräitä uusia luontotyyppisiä. Luontotyyppisuojelelun ytimenä olisi kaikenlaisia vesilain soveltamisalaan kuuluvia hankkeita ja toimintaa koskeva kielto vaarantaa suojelun piiriin kuuluvan kohteen luonnontilaa. Viranomaisen voisi kuitenkin tapauskohtaisen harkinnan perusteella myöntää poikkeuksen kiellosta. Suojelu perustuisi välittömästi lain säännökseen, eli suojelun voimaantulo ei edellyttäisi viranomaisen tekemää erillistä rajauspäätöstä. Hankkeeseen ryhtyvän tulisi etukäteen selvittää sijoittuuko hanke tai ulottuvatko sen vaikutukset suojelun piiriin kuuluvalla alueella.

Pykälän 1 momentissa säädetäisiin suojelun piiriin kuuluvista vesiluontotyypeistä. Näitä ovat voimassa olevan lain mukaan enintään kymmenen hehtaarin suuruiset fladat, kluuvijärvet, lähteet, muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevat norot ja enintään yhden hehtaarin suuruiset lammet tai järvet. Uusina luontotyyppinä lakiin ehdotetaan lisättäväksi enintään kymmenen hehtaarin suuruiset kalkkilammet, lähteiköt ja muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevat luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset purot.

Luontotyyppisuoja ei merkitse kaikkien lainkohdassa yksilöityjen luontotyyppien esiintymien suojelua, vaan kuuluakseen suojan piiriin kohteen on oltava luonnontilainen. Luonnontilaisen

kohteen keskeiset ominaispiirteet eivät ole muuttuneet ihmisen toiminnan tai muiden tekijöiden seurauksena tavalla, että kyseiselle luontotyyppille ominaiset luonnonarvot olisivat hävinneet. Toisaalta kohde on saattanut palautua muutosten jälkeen luonnollisen kehityksen tai ennallistamistoimenpiteiden seurauksena luonnontilaisen kaltaiseksi. Luonnontilaisuus ei edellytä kohteen täydellistä muuttumattomuutta. Yksittäisten, kokonaisuuden kannalta vähämerkityksellisten ja mahdollisesti palautuvien luontoarvojen puuttumisen ei tulisi automaattisesti johtaa arviointiin luonnontilaisuuden menetyksestä. Tapauskohtaisesti tulisi arvioida, ovatko kohteen luontoarvot muuttuneet tai hävinneet pysyvästi siten, että kohdetta ei voida pitää kokonaisuutena arvioiden luonnontilaisena. Luonnontilaisuuden vaatimusta koskevaa soveltamiskäytäntöä ei ole tarkoitus muuttaa. Jos kohteen luonnonarvot ovat hävinneet, kohde ei kuuluisi tässä lainkohdassa tarkoitettun suojelun piiriin. Oikeuskäytännössä luonnontilaisuuden vaatimusta on sovellettu siten, että suojan piiriin on katsottu kuuluvan myös luonnontilaisen kaltaisia kohteita. Ratkaisua on pidettävä perusteltuna, koska luonnontilaisen kaltaiseen kohteeseen sisältyvät, luontotyyppisuojelelun perusteena olevat luontoarvot eivät välttämättä poikkea merkittävästi luonnontilaisesta kohteesta. Lisäksi erottelu luonnontilaisen ja luonnontilaisen kaltaisen kohteen välillä on käytännössä osoittautunut huomattavan hankalaksi.

Suojelun piiriin kuuluvia luontotyyppisiä olisivat nykyiseen tapaan luettelon 1 kohdan perusteella pienehköt fladat ja kluuvijärvet. Fladat ovat maankohoamisen vuoksi merestä irti kurottavia matalahkoja lahtia, joita kapea salmi vielä yhdistää mereen. Lopullisesti merestä irtikurottuneella kluuvijärvellä on vain ajoittain tavallista korkeamman vedenpinnan aikana yhteys mereen. Fladan ja kluuvijärven suolapitoisuus laskee irtikurottumisen myötä, joka heijastuu luontotyyppien eliölajistoon ja kasvistoon. Fladat ja kluuvijärvet ovat useiden lintulajien ruokailu- ja pesimäalueita ja fladat tärkeitä kevätkutuisten kalojen kutupaikkoja.

Luettelon 2 kohtaan sisältyvät lähteet ovat pohjavesien purkautumispaikkoja usein harjujen ja mäkien rinteillä tai juurella. Niiden ominaisuuksiin kuuluu veden alhainen ja läpi vuoden tasainen lämpötila. Lähteiden ravinne- ja lämpötilaolosuhteet sekä hydrologia aiheuttavat poikkeukselliset olosuhteet ja ylläpitävät luontotyyppille ominaista eliölajistoa. Lähteissä ja niiden ympäristössä kasvillisuus on monipuolista sisältäen useita uhanalaisia lajeja. Suomessa on ollut paljon luonnonvaraisia lähteitä, mutta erilaisten hankkeiden myötä niitä on jäljellä enää vähän. Luonnontilaiset lähteet olisivat luontotyyppinä suojeltuja koko Suomen alueella niiden koosta riippumatta.

Luettelon 3 kohtaan sisältyvät lammet ja pienet järvet ovat merkittäviä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen näkökulmasta paitsi pienvesinä, erityisesti metsäympäristön reuna- ja vaihettumisvyöhykkeenä. Puroja pienemmillä luonnontilaisilla virtavesillä eli noroilla on luonnon monimuotoisuuden kannalta suuri merkitys. Ne ovat tärkeitä elinympäristöjä ja leviämisteitä monille eliölajeille. Lapin maakunnassa on muuhun Suomeen verrattuna runsaasti luonnontilaisia pienvesiä, minkä vuoksi nykyinen maantieteellinen raja esitetään edelleen säilytettäväksi.

Kalkkilammet sijaitsevat kallioperältään runsaskalkkisilla alueilla. Niiden vesi on lähes neutraalia tai emäksistä, melko kirkasta ja niukka-keskiravinteista. Uhanalaisuusluokka on koko maassa silmälläpidettävä (NT), mutta Etelä-Suomessa ja Pohjois-Suomessa erikseen vaarantunut (VU). Lukumääräisesti kalkkialueilla esiintyviä, enintään 10 hehtaarin kokoisia lampia on enintään muutamia satoja. Luontotyyppin ulottuvuus on itse lampi ja sen lähiympäristö. Lampi on maastossa selkeästi erottuva, mutta luontotyyppin tunnistaminen saattaa edellyttää veden laadun selvittämistä. Luontotyyppin turvattavat ominaisuudet ovat vedenlaatu, hydrologia ja lajisto. Luontotyyppin esiintymät ovat harvinaisia ja uhanalaisille lajeille varsin merkittäviä.

Kalkkilampien sisällyttäminen suojeltaviin luontotyyppisiin lisäisi arvioiden mukaan jonkin verran poikkeamisasioiden määrää sekä vaikuttaisi mahdollisesti vesilain mukaisen luvantarvekynnykseen tulkintaan. Vesilain mukainen luontotyyppisuojaus kohdentuisi vesiympäristöön, eikä sillä olisi lähtökohtaisesti vaikutuksia uoman ulkopuoliseen maankäyttöön. Vesilain mukaisia hankkeita, joihin kalkkilampia koskeva luontotyyppisuojaus ulottaisi vaikutuksensa, olisivat pääasiallisesti ojitus-, ruoppaus- ja vesialueen täyttöhankkeita. Eräissä tilanteissa myös laiturin rakentamisesta saattaisi aiheutua lainkohdassa tarkoitettuja haitallisia vaikutuksia. Vähäisiä ojitus- ja laiturin rakentamishankkeita lukuun ottamatta luontotyyppille mahdollisesti haitallisia vaikutuksia aiheuttavat hankkeet kuuluvat vesilain ennakoivalvontajärjestelmän piiriin.

Lähteiköllä tarkoitetaan yhtenäistä lähdevaihteista aluetta, johon voi sisältyä avovetisiä lähteensilmäkkeitä, lähdepuroja ja -noroja sekä tihkupintoja, joilla ei ole avovesipintaa. Lähteiköt ovat yksittäisiä lähteensilmä laajempia ekologisia kokonaisuuksia tihkupintoineen ja reuna-alueineen. Lähde on kohteena pääsääntöisesti maastossa selkeästi havaittava ja tarkkarajainen, kun taas lähteikön havaittavuus ja ulottuvuus varsinaisen veden peittämän uoman puuttuessa varsinkin kuivana aikana saattaa olla huomattavasti tulkinnanvaraisempi.

Lähteikköjen uhanalaisuusluokka vaihtelee vaarantuneesta (VU) erittäin uhanalaiseen (EN). Lähteikköjen kokovaihtelu on suurta, alkaen yhdestä neliömetristä aina useamman hehtaarin laajuisiin lähteikkökomplekseihin. Keskimääräinen koko on aarin luokkaa. Lähteikköjen kokonaismääräksi on arvioitu käytettävissä olevien tietojen perusteella kymmeniä tuhansia, joista luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia on arviolta olevan joitain tuhansia. Lähteikköjen tärkeimmät uhkatekijät ovat ojitus ja metsätaloudelliset toimenpiteet.

Luonnontilaisen lähteikön lisääminen vesilain nojalla suojeltuihin luontotyyppisiin selkeyttäisi oikeustilaa siinä suhteessa, että jatkossa ei olisi enää tarvetta arvioida lähdeä koskevan sääntelyn soveltamista lähteikköjen yksittäisiin silmäkkeisiin. Ehdotettu lähteikköjen luontotyyppisuojaus vaikuttaisi todennäköisesti ojituksiin ja mahdollisesti myös vedenottohankkeisiin. Koska vesilain soveltamisalaa ei ole rajattu hanketyypin perusteella, myös muunlaiset alueiden käyttöä koskevat hankkeet kuuluvat vesilain soveltamisalaan, jos niiden vaikutukset ulottuvat pinta- tai pohjaveteen vesilaissa tarkoitettulla tavalla. Esimerkiksi tien rakentaminen saattaa muuttaa lähteikköalueen hydrologisia olosuhteita ja luontoarvoja suojelun kannalta epäedulliseen suuntaan. Sen sijaan vesilain mukaisen luontotyyppisuojelelun ei lähtökohtaisesti voida katsoa ohjaavan esimerkiksi metsätalouden harjoittamista ja rajoittavan metsänkäsittelytoimia. Tällöin kuitenkin on noudatettava metsälain elinympäristöjen suojelua koskevaa lainsäädäntöä.

Puro on jokea pienempi virtaavan veden vesistö, jonka valuma-alue on alle 100 neliökilometriä. Purot ovat vesistöinä vesilain yleisen luvanvaraisia ja ilmoituksenvaraisia hankkeita koskevan sääntelyn piirissä. Luonnontilaisia ja luonnontilaisen kaltaisia puroja arvioidaan olevan Suomen alueella enintään 9 000 kappaletta, joiden kokonaispituus on 9 200 km. Purojen alatyyppejä ovat havumetsävyöhykkeen latvapurot (NT), savimaiden latvapurot (EN), havumetsävyöhykkeen purot ja pikkujoet (VU). Näistä uhanalaisimpia ovat savimaiden purot ja pikkujoet, joita on noin 10 % purojen kokonaismäärästä. Purojen tunnistettuja uhkatekijöitä ovat ojitukset, purojen perkaukset ja metsien uudistamistoimet, hajakuormitus, vesirakentaminen sekä muu rakentaminen.

Vesilain mukainen puroja ja noroja koskeva luontotyyppisuojaus kohdentuisi vesiympäristöön, eikä vesilain mukainen luontotyyppisuojaus lähtökohtaisesti vaikuta uoman ulkopuoliseen maankäyttöön tai esimerkiksi siellä toteutettaviin metsänkäsittelytoimenpiteisiin. Luonnontilaisten ja luonnontilaisen kaltaisten purojen välittömät lähiympäristöt ovat lisäksi metsälain mukaisia erityisen tärkeitä elinympäristöjä. Vesilain mukaisen suojan piiriin kuuluakseen ei kohteen ole tarpeen olla luonnontilainen koko matkalta. Purojen osa saattaa olla lainkohdassa

tarkoitettu suojeltu luontotyyppi, vaikka kohteen luontoarvot olisivat hävinneet osasta uoma esimerkiksi perkaustöiden seurauksena.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kiellosta vaarantaa yksittäisen kohteen luonnontilan säilyminen. Säännös koskisi kaikkea vesilain piiriin kuuluvaa toimintaa, mutta käytännössä luontotyyppin tilan vaarantuminen liittyy erilaisten vesilain mukaisten hankkeiden toteuttamiseen. Vaikka tyyppillisesti luontotyyppin tilan vaarantuminen konkretisoituu kohteen alueella toteutettavaan hankkeeseen, koskee sääntely muuallakin toteutettavia hankkeita, joiden vaikutukset ulottuvat luontotyyppikohteen alueelle ja saattavat heikentää kohteen luontoarvoja. Luontotyyppisuojaus ei rajoita kaiken tyyppisiä hankkeita, vaan nimenomaan luontotyyppin suojaamiin luontoarvoihin kohdistuvia muutoksia aiheuttavia hankkeita.

Ehdotettu luontotyyppisuojaus vaikuttaa vesitaloushankkeiden toteuttamiseen eri tavoin. Poikkeuslupan tarpeeseen vaikuttaa se, olisiko luonnontilan vaarantuminen vältettävissä hankkeen toteuttamistapaa muuttamalla. Mikäli hankkeesta kuitenkin aiheutuu laissa kiellettyä heikentymistä ja poikkeaminen on kuitenkin tarpeen, tulee viranomaisen tutkia poikkeamisen edellytysten käsillä olo. Poikkeamisen edellytyksistä säädettäisiin pykälän 2 momentissa. Lupaviranomainen voisi yksittäistapauksessa hakemuksesta myöntää poikkeuksen kiellosta, jos momentissa mainitun vesiluontotyyppin suojelutavoitteet eivät kokonaisuutena huomattavasti vaarannu. Säännökseen esitetään tehtäväksi nykyistä soveltamiskäytäntöä vastaava tarkistus. Poikkeamisasian arvioinnissa olisi siis kyse toisaalta kyseisen vesiluontotyyppin yleisen suojelun tilan arvioinnista, toisaalta hakemuksen kohteen merkityksestä osana luontotyyppien esiintymien muodostamaa kokonaisuutta. Laissa ei otettaisi kantaa arvioinnin tasoon, mutta arvioinnin lähtökohdiana tulisi pitää paikallisia olosuhteita yleisempää tarkastelutasoa.

Poikkeuksen tarpeellisuus ja poikkeamisen myöntäminen tutkittaisiin lupa-asian yhteydessä viran puolesta. Jos lupa poikkeamislupa myönnetään, lupaan tulee liittää luontotyyppin suojelun kannalta tarpeelliset hankkeen toteuttamistapaa koskevat määräykset. Kysymys poikkeamisen myöntämisestä voi vireille myös lupa-asiana erillisenä asiana. Tällöin asia käsiteltäisiin noudattaen vesilain 11 luvun säännöksiä hakemusmenettelystä. Poikkeamislupaan tulisi liittää luontotyyppin suojelemiseksi tarpeelliset määräykset hankkeen toteuttamistavasta ja hankkeen vaikutusten tarkkailusta. Tästä säädettäisiin momentin viimeisessä virkkeessä.

Luontotyyppisuojaus on vesilain lupamenettelyyn ja muihin ennakkovalvontamenettelyihin nähden itsenäinen ja osin päällekkäinen mekanismi. Vesilain luvanvaraisuuskynnykseen ei esitetä tehtäväksi muutoksia, mutta ehdotettu luontotyyppisuojaus saattaa osaltaan vaikuttaa vesilain 3 luvun 2 §:än perustuvan luvantarpeen tulkintaan luvanvaraisuutta laajentavasti esimerkiksi ruoppaushankkeiden osalta.

11 luvun 3 § Lupahakemuksen sisältö. Pykälän 2 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 65 §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 35 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

14 luvun 6 § Luontovahingon korjaaminen. Pykälän 1 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 5 a §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohtaan. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

18 luvun 1 § Ympäristönsuojelun ja luonnonsuojelun tietojärjestelmiin merkittävät tiedot. Pykälän 1 momenttia täydennettäisiin viittauksella luonnonsuojelun tietojärjestelmään koskien lupaviranomaisen (aluehallintovirasto) vesilain 2 luvun 11 §:ssä tarkoitettuja päätöksiä.

18 luvun 2 § Tietojen merkitseminen. Pykälän 1 momenttia täydennettäisiin viittauksella luonnonsuojelun tietojärjestelmään koskien lupaviranomaisen (aluehallintovirasto) vesilain 2 luvun 11 §:ssä tarkoitettuja päätöksiä.

7.29 Laki rikoslain 48 luvun 5 §:n muuttamisesta

48 luvun 5 § Luonnonsuojelurikos. Pykälän 1 momentin 1 kohdan viittaus voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.30 Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

5 §. Pykälän 5 momentin viittaus voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.31 Laki kaivoslain muuttamisesta

3 § Lain suhde muuhun lainsäädäntöön. Pykälän viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

32 § Etuoikeusjärjestys. Pykälän 1 ja 3 momenttien viittaukset voimassa olevan luonnonsuojelulain 65 §:ään muutettaisiin viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain 35 §:ään. Momentit vastaisivat sisällöltään voimassa olevaa lakia.

34 § Lupahakemus. Pykälän 3 momentin 2 kohdan ja 5 momentin viittaukset voimassa olevan luonnonsuojelulain 65 §:ään muutettaisiin viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain 35 §:ään. Momentit vastaisivat sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta niiden kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.32 Laki uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain muuttamisesta

2 § Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön. Pykälän 2 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

5 § Yhteyspisteviranomaisen neuvontavelvollisuuden piirissä olevat lupamenettelyt ja muut hallinnolliset menettelyt. Pykälän 1 momentin 3 kohdan viittaukset luonnonsuojelulain 31 §:ään, 48 §:n 2 momenttiin, 49 §:n 3 ja 4 momenttiin, 65 §:ään ja 65 b §:ään muutettaisiin viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain 68 §:ään, 85 §:ään, 35 ja 37 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta Natura-arviointimenettelyn käsitettä tarkennettaisiin.

6 § Sähköiseen asiointiin ja neuvontaan sisältyvät lupamenettelyt ja muut hallinnolliset menettelyt. Pykälän 1 momentin 3 kohdan viittaukset luonnonsuojelulain 31 §:ään, 48 §:n 2 momenttiin, 49 §:n 3 ja 4 momenttiin ja 65 b §:ään muutettaisiin viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain 68 §:ään, 85 §:ään ja 37 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

9 § *Määräaikoihin sisältyvät lupamenettelyt ja muut hallinnolliset hyväksymismenettelyt.* Pykälän 1 momentin 3 kohdan viittaus luonnonsuojelulain 31 §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 68 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

13 § *Määräajan pidentäminen ja määräajan laskemisen keskeyttäminen.* Pykälän 1 momentin 1 kohdan viittaukset luonnonsuojelulain 48 §:n 2 momenttiin ja 49 §:n 3 ja 4 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 85 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.33 Laki geeniteknikkalain 23 §:n muuttamisesta

23 § *Määräys merkittävän ympäristöhaitan ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi.* Pykälän 1 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 5 a §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohtaan. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.34 Laki yksityistielain muuttamisesta

19 § *Tien rakentaminen.* Pykälän 3 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

21 § *Tien rakentaminen Natura 2000 -verkostoon sisältyvällä alueella tai sen läheisyydessä.* Pykälän 1 momentin viittaus voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Pykälän 3 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 10 lukuun muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 5 lukuun ja viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 53 §:n 3 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 115 §:ään. Momentit vastaisivat sisällöltään voimassa olevaa lakia.

74 § *Kunnan ja viranomaisen asianosaisuus.* Pykälän 3 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 6 §:n 2 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 9 §:n 2 momenttiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.35 Laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta

17 § *Tien suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu.* Pykälän 4 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.36 Laki ratalain 10 §:n muuttamisesta

10 § *Rautatiealueen suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu.* Pykälän 5 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.37 Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 23 d §:n muuttamisesta

23 d § *Ympäristövahingon korjaaminen.* Pykälän viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 5 a §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohtaan. Pykälä vastaisi

sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.38 Laki elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

6 §. Pykälän 1 momentin 7 kohdan viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 1 a lukuun muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 4 lukuun. Pykälän 5 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentit vastaisivat sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.39 Laki tuloverolain 48 ja 92 d §:n muuttamisesta

48 § *Verovapaat luovutusvoitot*. Pykälän 1 momentin 4 kohdan ja 4 momentin viittaukset voimassa olevan luonnonsuojelulakiin muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin.

92 d § *Eräät luonnonsuojelulliset sekä vesien- ja merenhoidolliset tuet*. Pykälän viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 1 a lukuun muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 4 lukuun. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.40 Laki maatilatalouden tuloverolain 4 §:n muuttamisesta

4 §. Pykälän 5 momentin viittaus luonnonsuojelulain (1096/1996) 1 a lukuun muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 4 lukuun. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.41 Laki kiinteistöverolain 3 §:n muuttamisesta

3 § *Verosta kokonaan tai osittain vapaat kiinteistöt*. Pykälän 1 momentin 4 kohdan viittaus luonnonsuojelulain (1096/1996) 24 §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 47 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.42 Laki Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta

11 § *Ympäristörikkokset talousvyöhykkeellä*. Pykälän 2 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 58 §:n 2 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 133 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.43 Laki Kurjenrahkan kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

3 § *Viittaussäännös*. Kurjenrahkan kansallispuistosta annetun lain (1295/1997) 3 §:n mukaan kansallispuistosta on muilta osin voimassa, mitä luonnonsuojelulaissa kansallispuistosta säädetään lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 6 ja 8 kohtaa sekä 15 §:n 5 ja 7 kohtaa.

Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavan sisältöä vastaavaan muotoon *Rauhoitussäännökset*.

Säännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettäviin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä.

Voimassa olevan luonnonsuojelulain 13–15 §:ssä säädettyt yleiset rauhoitussäännökset ja poikkeukset niistä ovat kattavat. Kurjenrahkan kansallispuisto on ensimmäinen vuonna 1996 säädetyn luonnonsuojelulain säätämisen jälkeen perustettu kansallispuisto ja sen rauhoitussäännöksistä säädettiin viittaamalla luonnonsuojelulakiin muutoin kuin sellaisilta osin, jotka eivät tosiasiassa soveltuneet kyseiseen kansallispuistoon eli poronhoidon harjoittamisen (luonnonsuojelulain 14 §:n 2 momentin 6 kohta) ja turvallisen merenkulun tarpeiden (luonnonsuojelulain 14 §:n 2 momentin 8 kohta) sekä muun kuin kalastuslain 7 §:n mukaisen kalastamisen (luonnonsuojelulain 15 §:n 5 kohta) osalta. Nämä ovat kuitenkin niin ilmeisen soveltumattomia Kurjenrahkan kansallispuistossa, että säännösten poissulkeminen on tarpeetonta. Lakia on mahdollista yksinkertaistaa viittaamalla yleisesti luonnonsuojelulain kansallispuistoja koskeviin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä kuitenkin seuraavin poikkeuksin.

Kurjenrahkan kansallispuistossa ei kuitenkaan säännöksen mukaan ole sallittu geologisia tutkimuksia, jotka voimassa olevan luonnonsuojelulain 15 §:n 7 kohdassa sallitaan Metsähallituksen luvalla. Ehdotettavan luonnonsuojelulain 51 §:n mukaisiin Metsähallituksen luvalla sallittuihin poikkeuksiin ei sisälly geologisia tutkimuksia. Säännöksen 2 momentin mukaan kuitenkin Metsähallitus voisi antaa luvan geologiseen tutkimukseen suojelualueella, mikäli toiminta ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta. Geologiset tutkimukset olisi kuitenkin järjestettävä niin, ettei niillä aiheuteta suojelualan lajeille, luontotyypeille, vesitaloudelle tai maisemalle vähäistä suurempaa haittaa. Koska Kurjenrahkan kansallispuistossa ei ole sallittu geologisia tutkimuksia, ehdotetaan, että tämä säännös ei soveltuisi Kurjenrahkan kansallispuistoon.

Lain nojalla on annetussa asetuksessa säädetty, että Kurjenrahkan kansallispuistossa voidaan Metsähallituksen luvalla sallia puistoon kuuluvalla Lammenrahkan alueella hirven ajo metsästyksen yhteydessä. Ehdotettavassa luonnonsuojelulaissa esitetään voimassa olevan lain tavoin hirven ajo kansallispuistossa sallituksi, minkä lisäksi myös valkohäntäpeuran ajo olisi sallittua. Kurjenrahkan kansallispuistossa nämä sallittaisiin voimassa olevan lain mukaisesti edelleenkin ainoastaan Lammenrahkan alueella, joten tätä koskeva rajoitus sisällytettäisiin lakiin.

4 § Tarkemmat säännökset. Pykälässä säädetään mahdollisuudesta antaa tarkemmat säännökset asetuksella. Koska ehdotettavassa luonnonsuojelulaissa esitetään annettavan voimassa olevan luonnonsuojelulain tavoin kattavat säännökset kansallispuistoista, tämä valtuutuslainsäädännössä esitetään tarpeettomana kumottavaksi. Samalla kumoutuisi säännöksen nojalla annettu asetus Kurjenrahkan kansallispuistosta (1296/1997).

7.44 Laki Syötteen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

3 § Viittaussäännös. Syötteen kansallispuistosta annetun lain (512/2000) 3 §:n mukaan kansallispuistosta on muilta osin voimassa, mitä luonnonsuojelulaissa kansallispuistoista säädetään lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 8 kohtaa, joka koskee turvallisen merenkulun edellytyksiä.

Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavan sisältöä vastaavaan muotoon *Rauhoitussäännökset*.

Säännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettyihin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Säännöstä voidaan yksinkertaistaa jättämällä pois merenkulkua koskeva poikkeus.

Lain nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan paikalliset asukkaat saavat metsästää Syötteen kansallispuiston alueella metsästyslain (615/1993) 8 §:n mukaisesti. Kansallispuiston alueella saavat myös muut paikallisiin metsästyseuroihin kuuluvat henkilöt metsästää hirveä. Metsästys on kansallispuistossa kuitenkin kokonaan kielletty Lomaojan eteläpuolisella Päätuoreen – Selkävaaran alueella. Kansallispuistossa saa harjoittaa viehekalastusta kalastuslain

(286/1982) 8 §:n 1 momentin mukaisesti ja Geologian tutkimuskeskuksen valtausalueilla tehdä geologisia tutkimuksia ja etsiä malmeja. Kansallispuiston järjestyssäännössä osoitetulta alueelta voidaan keräillä korukiviä vähäisessä määrin. Lisäksi Syötteen kansallispuiston alueelta voidaan Metsähallituksen luvalla kerätä ja kuljettaa korukiviä korujen valmistusta varten.

Näistä valtioneuvoston asetuksella säädetyistä poikkeuksista viehekalastus on ollut voimassa olevan luonnonsuojelulain 14 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla sallittua vuonna 2015 tehdyn lakimuutoksen (380/2015) nojalla ja säännös ehdotetaan sisällytettävän uuden luonnonsuojelulain 50 §:ssä säädettäviin poikkeuksiin rauhoitussäännöksistä. Näin ollen poikkeuksesta ei ole tarpeen säätää Syötteen kansallispuistoa koskevassa laissa.

Muilta osin pykälän rahoitussäännöksiin ehdotetaan sisällytettävän aiemmin asetuksella annetut poikkeukset rauhoitussäännöksistä, koska perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista tulee säätää lain tasolla. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt asiaan huomiota lausunnossaan (PeVL 29/2004 vp) hallituksen esityksestä laeiksi Pallas-Ylläs-tunturin kansallispuistosta sekä eräiden luonnonsuojelualueiden perustamisesta valtionmaille annetun lain muuttamisesta.

4 § Tarkemmat säännökset. Pykälässä säädetään mahdollisuudesta antaa tarkemmat säännökset asetuksella. Koska ehdotettavassa luonnonsuojelulaissa esitetään annettavan voimassa olevan luonnonsuojelulain tavoin kattavat säännökset kansallispuistoista, tämä valtuutussäännös esitetään tarpeettomana kumottavaksi. Samalla kumoutuisi säännöksen nojalla annettu valtioneuvoston asetus Syötteen kansallispuistosta (514/2000).

7.45 Laki Repoveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

1 § Kansallispuiston perustamistarkoitus. Pykälässä tarkennettaisiin, että kansallispuisto on perustettu vuoden 1996 luonnonsuojelulain mukaiseksi kansallispuistoksi erotukseksi laissa jäljempänä viitattavasta uudesta luonnonsuojelulaista.

3 § Viittaussäännös. Repoveden kansallispuistosta annetun lain (993/2002) 3 §:n mukaan Repoveden kansallispuistosta on muilta osin voimassa, mitä luonnonsuojelulaissa kansallispuistosta säädetään lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 6 ja 8 kohtaa sekä 15 §:n 5 ja 7 kohtaa.

Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavan sisältöä vastaavaan muotoon *Rauhoitussäännökset*.

Viittaussäännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettäviin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Säännöstä voidaan yksinkertaistaa jättämällä pois poronhoitoa ja merenkulkua koskevat poikkeukset sekä Metsähallituksen luvalla sallittavaa kalastusta koskeva poikkeus ilmeisen tarpeettomina.

Repoveden kansallispuistossa ei kuitenkaan säännöksen mukaan ole sallittu geologisia tutkimuksia, jotka voimassa olevan luonnonsuojelulain 15 §:n 7 kohdassa sallitaan Metsähallituksen luvalla. Kuten edellä Kurjenrahkan kansallispuiston rauhoitussäännöksistä myönnettävien poikkeusten osalta on todettu, voimassa olevan lain mukaisesti ehdotetaan, että ehdotettavan luonnonsuojelulain 51 §:n 2 momentin säännös ei soveltuisi Repoveden kansallispuistoon.

Lain nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa on säädetty, että Repoveden kansallispuiston siinä osassa, joka kuuluu puolustusvoimien käytössä olevaan Pahkajärven ampuma- ja harjoitusalueeseen, on alueen perustamistarkoitusta vaarantamatta sallittu puolustusvoimien sissi-, tiedustelu- ja muu vastaava koulutus siten kuin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa

tarkemmin määrätään. Hoito- ja käyttösuunnitelma laaditaan edellä mainituilta osin yhteistyössä puolustushallinnon kanssa. Tämä säännös ehdotetaan sisällytettävän lakiin, jotta täyttyy perustuslain 80 §:n 1 momentin vaatimus siitä, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla.

4 § Liikkumisen rajoittaminen. Pykälän mukaan osassa Repoveden kansallispuistoa voidaan alueella liikkuminen kieltää tai sitä rajoittaa puolustusvoimien tarpeisiin. Pykälän 1 momentin viittaus ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 56 §:ään sekä puolustusvoimista annettuun lakiin (551/2007). Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

5 § Tarkemmat säännökset. Pykälässä säädetään mahdollisuudesta antaa tarkemmat säännökset asetuksella. Koska ehdotettavassa luonnonsuojelulaissa esitetään annettavan voimassa olevan luonnonsuojelulain tavoin kattavat säännökset kansallispuistoista, tämä valtuutussäännös esitetään tarpeettomana kumottavaksi. Samalla kumoutuisi säännöksen nojalla annettu valtioneuvoston asetus Repoveden kansallispuistosta (994/2002).

7.46 Laki Leivonmäen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

3 § Viittaussäännös. Leivonmäen kansallispuistosta annetun lain (45/2003) 3 §:n mukaan Leivonmäen kansallispuistosta on muilta osin voimassa, mitä luonnonsuojelulaissa kansallispuistosta säädetään lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 6 ja 8 kohtaa sekä 15 §:n 5 ja 7 kohtaa.

Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavan sisältöä vastaavaan muotoon *Rauhoitussäännökset*.

Viittaussäännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettäviin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Säännöstä voidaan yksinkertaistaa jättämällä pois poronhoitoa ja merenkulkua koskevat poikkeukset sekä Metsähallituksen luvalla sallittavaa kalastusta koskeva poikkeus ilmeisen tarpeettomina.

Leivonmäen kansallispuistossa ei kuitenkaan säännöksen mukaan ole sallittu geologisia tutkimuksia, jotka voimassa olevan luonnonsuojelulain 15 §:n 7 kohdassa sallitaan Metsähallituksen luvalla. Kuten edellä Kurjenrahkan kansallispuiston rauhoitussäännöksistä myönnettävien poikkeusten osalta on todettu, voimassa olevan lain mukaisesti ehdotetaan, että ehdotettavan luonnonsuojelulain 51 §:n 2 momentin säännös ei soveltuisi Leivonmäen kansallispuistoon.

Lain nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa on säädetty, että Leivonmäen kansallispuistossa voidaan luonnonsuojelullisten syiden niin vaatiessa Metsähallituksen luvalla sallia hirvenajo metsästyksen yhteydessä. Tämän sisältöinen säännös on sisällytynyt vuonna 2011 tehdyn lakimuutoksen (58/2011) jälkeen voimassa olevan luonnonsuojelulain 15 §:n 2 momenttiin ja säännös ehdotetaan sisällytettävän uuden luonnonsuojelulain 50 §:ssä säädettäviin poikkeuksiin rauhoitussäännöksistä. Mainittua säännöstä ei ole näin ollen tarpeen sisällyttää tähän lakiin.

4 § Tarkemmat säännökset. Pykälässä säädetään mahdollisuudesta antaa tarkemmat säännökset asetuksella. Koska ehdotettavassa luonnonsuojelulaissa esitetään annettavan voimassa olevan luonnonsuojelulain tavoin kattavat säännökset kansallispuistoista, tämä valtuutussäännös esitetään tarpeettomana kumottavaksi. Samalla kumoutuisi säännöksen nojalla annettu valtioneuvoston asetus Leivonmäen kansallispuistosta (123/2003).

7.47 Laki Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

1 § Kansallispuiston perustaminen. Pykälässä tarkennettaisiin, että kansallispuisto on perustettu vuoden 1996 luonnonsuojelulain mukaisesti kansallispuistoksi erotukseksi laissa jäljempänä viitattavasta uudesta luonnonsuojelulaista.

3 § Rauhoitussäännökset. Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetun lain (1430/2004) 3 §:n mukaan Pallas-Yllästunturin kansallispuistoon sovelletaan, mitä luonnonsuojelulain 13–15 §:ssä säädetään rauhoituksesta lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 8 kohtaa.

Viittaussäännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettäviin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Säännöstä voidaan yksinkertaistaa jättämällä pois merenkulkua koskeva poikkeus ilmeisen tarpeettomana. Pykälä vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevaa lakia, huomioiden kuitenkin uudessa luonnonsuojelulaissa kansallispuistojen rauhoitussäännöksiin esitetyt muutokset ja tarkennukset. Voimassa olevan lain 4 §:ssä on asetuksenantovaltuus yksilöidä valtioneuvoston asetuksessa kalastukselta kielletyt alueet. Lainsäädännön yksinkertaistamiseksi ehdotetaan, että kalastuskieltoalueet sisällytettäisiin kansallispuistoa koskevaan lakiin, sen rauhoitussäännökset sisältävään pykälään. Tämä myös paremmin täyttäisi perustuslain 80 §:n 1 momentin vaatimuksen siitä, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla.

4 § Paikallisten asukkaiden oikeudet. Pykälän 3 momentissa säädetään oikeudesta kalastaa kansallispuiston alueella. Koska säännös ei koske ainoastaan paikallisia, se ehdotetaan lainsäädännön selkeyden vuoksi siirrettävän rauhoitussäännöksiä koskevaan pykälään, jolloin kyseinen momentti kumottaisiin.

Pykälään ei ehdoteta enää sisällytettävän valtuussäännöstä, jolloin säännöksen nojalla annettu valtioneuvoston asetus Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta (912/2005) kumoutuisi tarpeettomana.

Pykälän 4 momentin mukaan poronhoidon harjoittamisesta ja puun ottamisesta kotitarvekäyttöön kansallispuistossa on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään. Kyseinen säännös lisättiin lakiin eduskuntakäsittelyssä, mutta sen nojalla ei ole annettu tarkentavaa sääntelyä. Kun uuden luonnonsuojelulain 50 §:n 1 momentin 6 kohdassa ehdotetaan säädettävän, että kansallispuistossa saa harjoittaa poronhoitoa poronhoitolain (848/1990) mukaisesti, tältä osin säännös on tarpeeton.

4 a § Rakentaminen Pallastunturin matkailukeskuksen alueella. Pykälän 1 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 13 §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49 §:ään. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.48 Laki Pyhä-Luoston kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

3 § Rauhoitussäännökset. Pyhä-Luoston kansallispuistosta annetun lain (76/2005) 3 pykälän mukaan Pyhä-Luoston kansallispuistoon sovelletaan, mitä luonnonsuojelulain 13–15 §:ssä säädetään rauhoituksesta, lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 8 kohtaa.

Viittaussäännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettäviin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Säännöstä voidaan yksinkertaistaa jättämällä pois merenkulkua koskeva poikkeus ilmeisen tarpeettomana.

Pykälä vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevaa lakia, huomioiden kuitenkin uudessa luonnonsuojelulaissa kansallispuistojen rauhoitussäännöksiin esitetyt muutokset ja tarkennukset.

7.49 Laki Selkämeren kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

1 § Kansallispuisto. Pykälän 1 momentissa tarkennettaisiin, että kansallispuisto on perustettu vuoden 1996 luonnonsuojelulain mukaisesti kansallispuistoksi erotukseksi laissa jäljempänä viitattavasta uudesta luonnonsuojelulaista.

3 § Rauhoitussäännökset. Selkämeren kansallispuistosta annetun lain (326/2011) 3 §:n mukaan Selkämeren kansallispuistoon sovelletaan, mitä luonnonsuojelulain 13–15 §:ssä säädetään rauhoituksesta lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 6 kohtaa ja 15 §:n 1 momentin 6 kohtaa.

Viittaussäännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettäviin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Säännöstä voidaan yksinkertaistaa jättämällä pois poronhoitoa koskevat poikkeukset ilmeisen tarpeettomina.

Pykälä vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevaa lakia, huomioiden kuitenkin uudessa luonnonsuojelulaissa kansallispuistojen rauhoitussäännöksiin esitetyt muutokset ja tarkennukset.

4 § Kalastus. Pykälää muutettaisiin muuttamalla viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 13 §:ään viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49 §:ään ja viittaus kumotun kalastuslain (286/1982) 6 §:ään viittaukseksi voimassa olevan kalastuslain 8 §:ään. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

5 § Metsästyksen ja eläinkantojen sääntely. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin muuttamalla viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 13 §:n viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49 §:ään. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

6 § Liikkumisen rajoittaminen. Pykälän 1 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 18 §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 56 §:ään sekä puolustusvoimista annettuun lakiin (551/2007). Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.50 Laki Sipoonkorven kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

1 § Kansallispuiston perustamistarkoitus. Pykälässä tarkennettaisiin, että kansallispuisto on perustettu vuoden 1996 luonnonsuojelulain mukaisesti kansallispuistoksi erotukseksi laissa jäljempänä viitattavasta uudesta luonnonsuojelulaista.

3 § Rauhoitussäännökset. Sipoonkorven kansallispuistosta annetun lain (325/2011) 3 §:n mukaan kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain 13 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista lain 14 ja 15 §:ssä kuitenkin niin, että 14 §:n 1 momentin 6 ja 8 kohtaa ja 15 §:n 1 momentin 6 kohtaa ei sovelleta Sipoonkorven kansallispuistoon.

Viittaussäännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettäviin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Säännöstä voidaan yksinkertaistaa jättämällä pois poronhoitoa ja merenkulun edellytyksiä koskevat poikkeukset ilmeisen tarpeettomina.

Pykälä vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevaa lakia, huomioiden kuitenkin uudessa luonnonsuojelulaissa kansallispuistojen rauhoitussäännöksiin esitetyt muutokset ja tarkennukset.

4 § Liikkumisen rajoittaminen. Pykälän 1 momentin viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 18 §:ään muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 56 §:ään sekä puolustusvoimista annettuun lakiin (551/2007). Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

7.51 Laki Koloveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

1 § Perustamistarkoitus. Pykälässä tarkennettaisiin, että kansallispuisto on perustettu vuoden 1996 luonnonsuojelulain mukaiseksi kansallispuistoksi erotukseksi laissa jäljempänä viitattavasta uudesta luonnonsuojelulaista.

3 § Rauhoitussäännökset. Koloveden kansallispuistosta annetun lain (401/2013) 3 §:ssä viitataan sellaisenaan voimassa olevan luonnonsuojelulain 13–15 §:ään. Viittaussäännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettyihin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Pykälä vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevaa lakia, huomioiden kuitenkin uudessa luonnonsuojelulaissa kansallispuistojen rauhoitussäännöksiin esitetyt muutokset ja tarkennukset.

4 § Metsästy. Pykälän viittaus voimassa olevan luonnonsuojelulain 13 §:n 1 momentin 5 kohtaan muutettaisiin viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin 5 kohtaan. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta sen kieliasua vähäisesti ajanmukaistettaisiin oikeusministeriön ohjeistuksen mukaisesti.

7.52 Laki Teijon kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

3 § Rauhoitussäännökset. Teijon kansallispuistosta annetun lain (1260/2014) 3 §:ssä viitataan sellaisenaan voimassa olevan luonnonsuojelulain 13–15 §:ään. Viittaussäännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettyihin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Pykälä vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevaa lakia, huomioiden kuitenkin uudessa luonnonsuojelulaissa kansallispuistojen rauhoitussäännöksiin esitetyt muutokset ja tarkennukset.

7.53 Laki Etelä-Konneveden kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

3 § Rauhoitussäännökset. Etelä-Konneveden kansallispuistosta annetun lain (661/2014) 3:ssä viitataan sellaisenaan voimassa olevan luonnonsuojelulain 13–15 §:ään. Viittaussäännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettyihin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Pykälä vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevaa lakia, huomioiden kuitenkin uudessa luonnonsuojelulaissa kansallispuistojen rauhoitussäännöksiin esitetyt muutokset ja tarkennukset.

7.54 Laki Hossan kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

3 § Rauhoitussäännökset. Hossan kansallispuistosta annetun lain (296/2017) 3:n 1 momentissa viitataan sellaisenaan voimassa olevan luonnonsuojelulain 13–15 §:ään. Viittaussäännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettyihin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Pykälän 3 momentin viittaukset voimassa olevan luonnonsuojelulain 13 §:ään ja 15 §:ään muutettaisiin asianmukaisiksi viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain 49 §:ään ja 51 §:ään. Pykälä vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevaa lakia,

huomioiden kuitenkin uudessa luonnonsuojelulaissa kansallispuistojen rauhoitussäännöksiin esitetyt muutokset ja tarkennukset.

7.55 Laki Sallan kansallispuistosta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta

1 § Kansallispuiston perustaminen. Pykälässä tarkennettaisiin, että kansallispuisto on perustettu vuoden 1996 luonnonsuojelulain mukaiseksi kansallispuistoksi erotukseksi laissa jäljempänä viitattavasta uudesta luonnonsuojelulaista.

3 § Rauhoitussäännökset. Sallan kansallispuistosta annetun lain (1155/2021) 3:n 1 momentissa viitataan sellaisenaan voimassa olevan luonnonsuojelulain 13–15 §:ään. Viittaussäännös ehdotetaan muutettavan viittaukseksi uuden luonnonsuojelulain 49–51 §:ssä säädettäviin yleisiin rauhoitussäännöksiin ja poikkeuksiin niistä. Pykälän 3 momentin viittaukset voimassa olevan luonnonsuojelulain 13 §:ään ja 15 §:ään muutettaisiin asianmukaisiksi viittauksiksi uuden luonnonsuojelulain 49 §:ään ja 51 §:ään. Pykälä vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevaa lakia, huomioiden kuitenkin uudessa luonnonsuojelulaissa kansallispuistojen rauhoitussäännöksiin esitetyt muutokset ja tarkennukset.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Ehdotettuihin säännöksiin sisältyy useita asetuksenantovaltuuksia, joiden perusteella säännöksi on mahdollista täsmentää. Luonnonsuojelulakiin liittyy esimerkiksi useita laajoja laji- ja luontotyyppiluetteloita, sekä teknisistä yksityiskohdista tarkempaa sääntelyä edellyttäviä säännöksiä, kuten 4 luvun monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukemista tai 13 luvun tiedonhallintaa koskevat säännökset.

Ehdotetun lain asiasisällön ja toimeenpanon kannalta keskeisimmät asetuksenantovaltuudet sisältyvät seuraaviin säännöksiin: 10 § Luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaiset, 12 § Suomen Luontopaneeli, 13 § Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja toimintaohjelma, 18 § Luonnonsuojelun seuranta, 20 § Avustus luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon edistämiseen, 21 § Tuki, 22 § Euroopan unionin valtion tukea koskevan lainsäädännön soveltaminen, 25 § Tuen hakeminen ja suostumuksen antaminen, 26 § Tuen myöntämisen edellytykset, 28 § Päätös ja sopimus tuesta, 33 § Natura 2000 -verkosto, 37 § Toimenpiteestä vastaavan ilmoitusvelvollisuus, 45 § Luonnonpuisto, 46 § Valtion muu luonnonsuojelualue, 52 § Valtion muun luonnonsuojelualueen rauhoitussäännökset, 59 § Luonnonsuojelualueen rajojen määrääminen ja merkitseminen, 64 § Uhanalaiset luontotyypit, 66 § Suojellut luontotyypit, 72 § Eläinlajien rauhoitus, 77 § Uhanalaiset eliölajit, 79 § Erityisesti suojeltavien eliölajien esiintymispaikkojen suojelu, 80 § Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttävien eliölajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelu, 94 § Maisemanhoitoalueen perustaminen, 103 § Hyvittämisen kriteerit, 105 § luonnonarvojen tuottaminen, 110 § Alueiden hankinta valtiolle, 117 § Korvausten jaksottaminen, 119 § Luonnonsuojelun tietojärjestelmä, 124 § Valvonnan järjestäminen, 129 § Luontovahingon ehkäiseminen ja korjaaminen sekä 134 § Menettämisseuraamus.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.6.2023.

10 Toimeenpano ja seuranta

Hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä on tunnistettu tarve jälkiarvioinnin toteuttamiseen. Erillisellä tutkimushankkeella selvitetäisiin erityisesti lakiehdotuksen tavoitteiden saavuttamista ja seurattaisiin sen taloudellisia vaikutuksia. Jälkiarviointia koskeva seurantahanke suunniteltaisiin sen jälkeen, kun hallituksen esitys on annettu eduskunnalle.

Ekologisen kompensaation osalta on meneillään Suomen ympäristökeskuksen toteuttama laaja pilotointi- ja kehittämishanke, jossa ensinnä testataan, arvioidaan ja tarvittaessa jatkokehitetään hyvityksen ja heikennyksen laskentamenetelmää, toiseksi edistetään kompensaatiomarkkinoiden syntymistä ja kolmanneksi yhdessä ELY-keskusten edustajien kanssa kehitetään hallinnollista järjestelmää kompensoitavan heikennyksen, tuotettavan hyvityksen ja kompensaation riittävyysarvioimiseen. Laskentamenetelmien testaamisessa saatavat havainnot huomioidaan hyvittäviä toimenpiteitä ja hyvittämissuunnitelmaa koskevassa ympäristöministeriön asetuksessa.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Esityksen 13 §:n 6 momentissa viitattaisiin ilmastolain 7–9 §:ien mukaisiin suunnitelmiin. Parhailaan eduskunnan käsittelyssä on hallituksen esitys eduskunnalle ilmastolaiksi (HE 27/2022 vp). Ilmastolain mukaisista suunnitelmista säädettäisiin jatkossa lain 9–11 §:issä. Tämä vaikuttaisi ehdotetun lain 13 §:n säännösviittaukseen. Mikäli laki hyväksyttäisiin ehdotetussa muodossa, tulisi tämän esityksen 13 §:n 6 momentissa ehdotettu viittaus muuttaa kyseisen lain 9–11 §:iin.

Esityksessä muutettaisiin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 23 d §:ää. Parhailaan eduskunnan käsittelyssä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vaarallisten aineiden kuljetuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 220/2021 vp). Mikäli laki hyväksyttäisiin ehdotetussa muodossa, tulisi tämän esityksen liiteläissa oleva viittaus 23 d §:ään muuttaa viittaukseksi kyseisen lain 163 §:ään.

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Esitykseen sisältyy uusia tehtäviä, jotka lisäävät viranomaisten voimavaroita elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa (ks. jakso 4.2.3). Uudet velvoitteet aiheuttaisivat pysyviä voimavaratarpeita elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten henkilöstöresursseihin 22,5 henkilötyövuoden ja rahoitukseen 1,575 miljoonan euron verran. Esitys vaikuttaisi myös talousarviomomentin päätösosan käyttötarkoitukseen. Lisärahoitus sisältyy vuosia 2023–2026 koskevaan julkisen talouden suunnitelmaan.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Yleistä

Luonnonsuojelulain uudistamisen tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaamista koskevan sääntelyn ajantasaistaminen, kehittäminen ja sen vaikuttavuuden parantaminen. Nykyinen, vuonna 1997 voimaan tullut luonnonsuojelulaki on osoittautunut perusrakenteeltaan toimivaksi, mutta yhteiskunnassa ja muussa toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset yhdessä luonnon monimuotoisuuden yhä jatkuvan heikkenemisen kanssa edellyttävät voimassa olevan

lain säännösten kokonaistarkastelua, päivittämistä ja tehostamista. Osa voimassa olevista säännöksistä ovat edelleen ajanmukaisia. Näin ollen luonnonsuojelulain uudistamista koskeva ehdotus sisältää myös sellaisia säännöksiä, joihin ei suhteessa voimassa olevaan lakiin ehdoteta muutoksia tai muutokset ovat pääasiassa teknisluonteisia tai muutoin selventäviä.

Ehdotetulla luonnonsuojelulailla on liittymäkohtia myös useisiin muihin ympäristöalan lakeihin. Tämän osalta on tarpeen huomauttaa, että oikeudellisesta näkökulmasta luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja siihen kytkeytyvien perusoikeuksien toteutuminen edellyttää läpileikkaavaa sääntelyä. Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan joitakin pieniä, pääasiassa sääntelyn ajantasaistamiseen liittyviä muutoksia myös muuhun sääntelyyn. Pääasiassa kyse on kuitenkin luonnonsuojelulain säätämisestä, jota vasten myös perusoikeuksia arvioidaan.

Ehdotettuihin säännöksiin liittyvät perusoikeudet

Tämän lakiehdotuksen kannalta hallituksen esitykseen liittyvät keskeiset perusoikeudet ovat vastuuta ympäristöstä koskeva perustuslain 20 §:n 1 momentti, kansalaisten osallistumista koskeva 20 §:n 2 momentti sekä 15 §:ssä säädetty omaisuuden suoja. Esityksessä ehdotettavalla sääntelyllä on merkitystä myös perustuslain 2 §:n 2 momentin mukaisella yksilön oikeudella osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja oman elinympäristön kehittämiseen, 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuuden, 9 §:n liikkumisvapauden, 17 §:n 3 momentissa turvatus saamelaisien oikeutta oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen koskevan säännöksen, 18 §:ssä säädetyn elinkeinovapauden, 21 §:n oikeusturvan, 22 §:n mukaisen perusoikeuksien turvaamisen, 121 §:n kunnallisen itsehallinnon, 123 §:n yliopistojen tehtävien sekä 124 §:ssä säädettyä julkisen hallintotehtävän luovuttamista muulle kuin viranomaiselle koskevan säännöksen kannalta. Lisäksi ehdotettuihin säännöksiin sisältyy huomattavan paljon asetuksenantovaltuuksia, joten esitystä on käsiteltävä myös perustuslain 80 §:ssä säädetyn asetuksen antamisen ja lain-säädäntövallan siirtämisen valossa.

Perustuslakivaliokunta on (PeVM 25/1994 vp) asettanut seuraavat edellytykset perusoikeuksien rajoittamiselle: rajoitusten tulee perustua laintasoiseen säädökseen, rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä, rajoitusperusteiden tulee olla perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä, painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia, lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen kuuluvaa rajoitusta, rajoitusten tulee olla välttämättömiä tavoitteen saavuttamiseksi sekä laajuudeltaan oikeassa suhteessa perusoikeuksien suojaamaan oikeushyvään ja rajoituksen taustalla olevaan yhteiskunnallisen intressin painoarvoon, perusoikeutta rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä eivätkä rajoitukset saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Perustuslain 80 §:stä johtuvat vaatimukset

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Valtioneuvosto voi kuitenkin antaa asetuksia laissa säädetyn valtuuden nojalla. Ehdotettava luonnonsuojelulaki sisältää lukuisia valtuuksia, joiden perusteella voidaan antaa lain yleisiä säännöksiä tarkentavia säännöksiä valtioneuvoston tai ympäristöministeriön asetuksella. Vaikka osa voimassa olevan luonnonsuojelulain säännöksistä käytännössä siirtyisi sellaisenaan uuteen lakiin, asetuksenantovaltuudet eivät kaikilta osin enää vastaa perustuslain vaatimuksia. Ehdotettua sääntelyä on siten kokonaisuudessaan arvioitava myös perustuslain 80 §:n kannalta.

Asetuksenantaja voidaan lailla valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien vähäisistä yksityiskohdista (HE 1/1998 vp, s. 131). Valtuutuksen säätämiseen

laissa on perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa käytännössä kohdistettu vaatimuksia sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta (PeVL 25/2005 vp, s. 4 ja PeVL 1/2004 vp, s. 2). Asetuksenantovaltuuden sisällön tulee ilmetä selvästi laista ja se tulee myös rajata riittävän selkeästi. Lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan asetuksen antamiseen ja lainsäädäntövallan delegoimiseen liittyvien valtuutusten tulee olla riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Laista tulee käydä selvästi ilmi, mistä on tarkoitus säätää asetuksella, mutta tällöinkin oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla.

Ehdotetut säännökset sisältävät lukuisia asetuksenantovaltuuksia, joita voi lukumääräisestä laajuudestaan huolimatta pitää perustuslain 80 §:n mukaisina. Nämä asetuksenantovaltuudet on eritelty edellä jaksossa 8. Valtuuksien perusteena on tarve säätää luonnonsuojelulain säännösten soveltamista eri tavoin täsmentävien edellytysten ja vaatimusten sisällöstä lakia tarkemmin. Luonnonsuojelusääntelylle – kuten ylipäätään ympäristösääntelylle – on tyypillistä, että laissa asetetut rajoitukset, kiellot tai muut säännökset on kohdennettu esimerkiksi vain tiettyihin lajeihin, luontotyyppeihin tai alueisiin. Nämä sisältävät usein esimerkiksi laajoja laji- ja luontotyyppiluetteloita, joiden sisällyttämistä lakitasolle ei ole pidettävä perusteltuna. Luettelot perustuvat luonnontieteellisiin kriteereihin ja arviointeihin, ja niitä myös päivitetään säännöllisesti. Tästä syystä on pidettävä tarkoituksenmukaisena säätää luetteloista asetustasolla. Niistä perusteista, joilla eliölaji tai luontotyyppi katsotaan kuuluvaksi tiettyyn luetteloon, säädettäisiin kuitenkin laissa. Esimerkiksi lakiehdotuksen 77 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää uhanalaiseksi lajiksi sellainen luonnonvarainen eliölaji, jonka riski hävitä luonnosta on Suomessa esiintyvien lajien kansallisen uhanalaisuuden arvioinnin perusteella vähintään korkea. Häviämiskäsi arvioidaan perustuen parhaaseen saatavilla olevaan tietoon eliölajin populaation tai levinneisyys- ja esiintymisalueen koosta, muutoksista, pirstoutumisesta ja jatkuvasta taantumisesta tai häviämiskäsin määrällisen analyysin perusteella. Saman pykälän mukaan ympäristöministeriö laatii ehdotuksen asetuksen tarkistamisesta viimeisimmän Suomessa esiintyvien lajien kansallisen uhanalaisuuden arvioinnin perusteella viimeistään kahden vuoden kuluessa sen valmistumisesta. Näin asetuksen luettelossa mainittujen lajien suojelun perusteet on ilmaistu lain tasolla mahdollisimman täsmällisesti. Luontotyyppien osalta ehdotetaan vastaavaa sääntelyä.

Samoin on tarvetta lakia tarkemmin säätää lukuisista yksityiskohdista, joilla täsmennetään erilaisia laissa säädettyjä menettelyä ja niissä esitettäviä tietoja. Nämä ovat usein yksityiskohtaisia, käytännön menettelyä palvelevia toimia, joita koskevista perussäännöksistä säädettäisiin laissa. Ehdotukseen sisältyy myös kokonaan uudet luvut luonnonsuojelun tietojärjestelmästä ja vapaaehtoista ekologisesta kompensatiosta. Nykyisessä laissa ei tietojärjestelmästä ole säädetty, vaan siitä on säädetty asetuksessa varsin suppeasti. Tietojärjestelmää koskeva sääntely nostetaan ehdotuksessa lakitasolle, ja sitä täsmennetään monin tavoin. Tästä huolimatta tietojärjestelmään liittyvistä, muun muassa teknisluonteisista yksityiskohdista on tarve säätää tarkemmin asetuksessa. Ekologisen kompensaaion osalta lakiin ehdotetaan lukuisia uusia säännöksiä kompensaaion soveltamisalasta sekä sen toteuttamisen edellytyksistä. Tämän sääntelyn tarkentaminen asetuksella on tarpeellista, koska ekologisen kompensaaion toteuttaminen vaatii yksityiskohtaisempaa sääntelyä esimerkiksi laissa säädettyjen hyvittävien toimenpiteiden luonnonarvoihin liittyvästä ajallisesta ja alueellisesta vastaavuudesta.

Nykyisen lain asetuksenantovaltuuksiin liittyen eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan (PeVL 29/2004 vp), että aiemmin laissa ollut luonnonsuojelulain asetuksenantovaltuus on ongelmallinen perustuslain 80 §:n 1 momentin ja perustuslakivaliokunnan sitä koskevan lausunon käytännön kannalta. Tältä osin asia korjattiin hallituksen esityksellä HE 99/2009 vp ja luonnonsuojelualueita koskeva lain asetuksenantovaltuus saatettiin vastaamaan perustuslain 80 §:n vaatimuksia.

Ehdotuksen asetuksenantovaltuuksien arvioidaan edellä esitetyin perustein täyttävän perustuslain 80 §:ään perustuvan valtuussääntelyn täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimukset.

Vastuu ympäristöstä

Yleistä

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on 2 momentin mukaan pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöön koskevaan päätöksentekoon. Siten pykälässä yhtäältä säädetään 1 momentissa yleisestä ympäristöön kohdistuvasta vastuusta sekä toisaalta asetetaan julkiselle vallalle ympäristöä koskeva toimintavelvoite. Tämän jälkimmäisen, perustuslain 20 §:n 2 momentin velvoitteen on katsottu merkitsevän perustuslaillista toimeksiantoa ympäristölainsäädännön kehittämiseksi siten, että ihmisten vaikutusmahdollisuuksia omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon laajennetaan (HE 309/1993 vp, s. 67/1, PeVL 38/1998 vp, s. 2/1). Ympäristöperusoikeuden toteutuminen edellyttää lainsäädännön yhteensovittamista sekä laaja-alaista yhteistyötä eri tahojen kesken, jotta ympäristövastuun ulottuvuudet kyetään sääntelyssä huomioimaan.

Ehdotetulla luonnonsuojelulaille pyrittäisiin voimassaolevan lain tapaan turvaamaan luonnon monimuotoisuutta ja siten toteuttamaan perustuslain 20 §:n asettamia velvoitteita. Osa nykyisen lain säännöksistä säilyisi esityksessä pitkälti ennallaan, ja niiden suhdetta perusoikeuksiin on osaltaan tarkasteltu lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 79/1996 vp) ja lakiin sen jälkeen tehtyjen muutosten yhteydessä. Näiden ohella tässä esityksessä tehtäviin ehdotuksiin sisältyy useita uusia, voimassa olevaan lakiin verrattuna vahvempia säännöksiä ja myös rajoitteita, joiden suhdetta perustuslakiin on syytä tarkastella tämän uudistuksen yhteydessä yksityiskohtaisemmin.

Perustuslain 20 § vastaa aiempaa hallitusmuodon 14 a §:ää, jonka perusteluiden mukaan säännöksellä pyritään korostamaan luonnon ja muun ympäristön suojeluun liittyvän myös sellaisia arvoja, jotka eivät ole palautettavissa ihmisyyksilöiden oikeuksiksi. Tältä osin jokaisen velvollisuudet luontoa kohtaan voidaan ymmärtää joko luonnon itseisarvosta lähteviksi tai ilmaukseksi kaikille ihmisille jakamattomasti kuuluvasta oikeudesta. Tällaisen ihmisoikeuden subjekteina voidaan pitää myös tulevia ihmiskukupolvia. Säännöksen on perusteluissa tarkoitettu toteutuvan muun lainsäädännön tuella ja välityksellä. Säännöksen piiriin kuuluvat sekä ympäristön tuhoutumisen tai pilaantumisen estäminen, että aktiiviset luonnolle suotuisat toimet. Säännöksessä tarkoitettujen luonnon monimuotoisuuden osa-alueita ovat muun muassa eläin- ja kasvikunnan geneettinen rikkaus sekä kaikkien uusiutumattomien luonnonvarojen tehokas suojeleminen.

Ympäristöperusoikeuteen sisältyvä jaetun vastuun käsite asettaa viranomaiset, yksilöt, yritykset ja järjestöt laajasti pohtimaan perustuslaillisia velvollisuuksia ja oikeuksia esimerkiksi maankäytössä, jätehuollossa, ympäristönsuojelussa, luonnonvarojen käytössä ja luonnonsuojelussa. Ympäristöperusoikeuden osalta on syytä kiinnittää huomiota myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöön. Lainsäädännön tavoitteena tulisi olla, että yksilön oikeudet toteutuvat tehokkaasti tai lainsäädännöllä estetään muita loukkaamasta yksilön oikeuksia. Nämä lähtökohdat ovat vahvasti yhteydessä perustuslain 20 §:n vaatimuksiin perustuslaillisesta toimeksiannosta säätää lainsäädäntö toteuttamaan yksilön oikeutta terveelliseen ympäristöön.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä voidaan johtaa yleisiä vaatimuksia kansalliselle lainsäädännölle. Sen tulisi täyttää täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset, viranomaisten toimivaltuuksien ja päätöksentekoprosessien tulisi olla selkeitä ja päätöksen-

teon tulisi perustua tutkimukseen, riittäviin selvityksiin sekä riskien ennakointiin ja hillitsemiseen. Luonnonsuojelun osalta nämä seikat on osaltaan otettu huomioon jo voimassa olevassa laissa, mutta ehdotetuilla säännöksillä näitä seikkoja pyritään entisestään vahvistamaan esimerkiksi varovaisuusperiaatteen lisäämisellä lain yleisiin säännöksiin, osallistumisen vahvistamisella sekä viranomaisten tehtävien täsmentämisellä.

Ympäristöperusoikeuden oikeudellinen merkitys on perustuslain säätämisaikojen jälkeen merkittävästi vahvistunut. Oikeuskirjallisuudessa ja perustuslakivaliokunnan lausunnoissa (muun muassa PeVL 21/1996 vp ja PeVL 38/1998 vp) on omaksuttu tulkinta, jonka mukaan kyse on normatiivisesti velvoittavasta perusoikeussäännöksestä; ympäristöperusoikeussäännöksen ilmaiset ympäristöarvot tulee ottaa huomioon kaikessa ympäristöllisesti merkityksellisessä lainsäädännössä ja lainkäytössä. Ratkaisussa KHO 2002:86 myös korkein hallinto-oikeus totesi, että ympäristöperusoikeussäännös ohjaa osaltaan lainsoveltamista ja -tulkintaa.

Perustuslakivaliokunnan melko tuoreessa lausunnossa konkurssilain muuttamiseksi (PeVL 69/2018 vp) perustuslain 20 §:n ulottuvuutta ja sen merkityksellisyyttä on käsitelty laajasti. Valiokunta toteaa, että tämän niin sanotun ympäristöperusoikeuden oikeudellinen merkitys on säätämisaikojen ja silloin esitettyjen julistuksenomaisuuteen viittaavien perustelujen jälkeen vahvistunut. Tämä kehitys on nähtävissä myös kyseisen konkurssilain muuttamista koskevan valiokunnan lausunnossa. Sen mukaan perustuslain 20 §:n säännös ilmaisee ihmisten kaikinpuolisen vastuun sellaisesta taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan lähtökohdasta, joka turvaa elollisen ja elottoman luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Säännöksen piiriin kuuluvat sekä ympäristön tuhoutumisen tai pilaantumisen estäminen, että aktiiviset luonnolle suotuisat toimet. Siten säännös ilmaisee ihmisten kaikinpuolisen vastuun sellaisesta taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan kokonaislinjasta, joka turvaa elollisen ja elottoman luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Valiokunta toteaa myös, että yksilön osuus ympäristönsuojelussa voi toteutua sekä aktiivisena tekemisellä että passiivisena pidättymisellä ympäristön vahingoittamisesta (PeVL 32/2010 vp, s. 8/II, HE 309/1993 vp, s. 66). Perustuslain 20 §:n 2 momentissa säädetään julkiselle vallalle velvoite pyrkiä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon. Tämä säännös on tarkoitettu vaikuttamaan ensisijaisesti lainsäätäjän ja muiden norminantajien toimintaan (HE 309/1993 vp, s. 66/II).

Perustuslakivaliokunta korostaa konkurssilakia koskevassa lausunnossaan, että perustuslain 20 §:n mukainen ympäristövastuu konkretisoituu etenkin voimassa olevassa ympäristölainsäädännössä. Lausunnon mukaan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella on säädetty joko kokonaan tai osittain esimerkiksi ympäristönsuojelulaki (PeVL 10/2014 vp), luonnonsuojelulaki (PeVL 21/1996 vp, PeVL 15/2003 vp, PeVL 25/2014 vp), vesilaki (PeVL 61/2010 vp, PeVL 8/2017 vp ja siinä mainittu lausuntokäytäntö) ja kaivoslaki (PeVL 32/2010 vp, ks. myös esim. PeVL 8/2017 vp). Merkitystä on valiokunnan mukaan myös sillä, että julkisoikeudellisen ympäristövastuun osalta kansallinen sääntely perustuu suuressa määrin Euroopan unionin lainsäädäntöön, joka on pantu täytäntöön pääasiassa ympäristönsuojelulailla. Sääntelyn sisältö määräytyy olennaisilta osin EU:n lainsäädännön mukaan, ja yksinomaan kansallisista lähtökohdista ja sääntelytarpeista laadittua sääntelyä on verraten niukasti (ks. myös esim. HE 214/2013 vp ja YmVM 3/2014 vp). Tällä seikalla on erityistä merkitystä luonnonsuojelulain näkökulmasta, joka monilta osin perustuu EU:n luonnonsuojelua koskeviin lintu- ja luontodirektiiveihin.

Luonnonsuojelulain osalta perusoikeuksien keskinäisessä punninnassa korostuu etenkin perustuslain 20 §:ssä säädetyn ympäristöperusoikeuden suhde perustuslain 15 §:n omaisuudensuojaa koskevaan säännökseen. Myös perustuslakivaliokunta on omaisuuden käytön sääntelyä arvioi-
dessaan kiinnittänyt erityistä huomiota perustuslain 15 §:n omaisuudensuojasäännöksen ja ympäristövastuusäännöksen punnintaan perustuvaan keskinäissuhteeseen (ks. esim. PeVL 10/2014

vp, s. 4/II). Valiokunta on yhtäältä todennut, ettei perustuslain 20 § perusta yksilöittäin todennettavissa olevia velvoitteita eikä se myöskään muodostu erilliseksi perusteeksi kohdistaa maanomistajiin erityisesti ulottuvia sietämisvelvoitteita. Toisaalta saman perusoikeussäännösten osina niillä kummallakin voi olla vaikutusta toistensa tulkintoihin sen kaltaisessa yhteydessä, jossa pyritään ihmisen ja ympäristön välistä tasapainoa edistäviin lainsäädäntöratkaisuihin (ks. esim. PeVL 36/2013 vp, s. 2/I, PeVL 32/2010 vp, s. 9/I, PeVL 20/2010 vp, s. 2/II ja PeVL 6/2010 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunta on käsitellyt useaan otteeseen ympäristönsuojelullisiin syihin perustuvia omaisuuden käyttörajoituksia (ks. esim. PeVL 55/2018 vp, PeVL 25/2014 vp, PeVL 10/2014 vp, PeVL 36/2013 vp ja PeVL 20/2010 vp). Valiokunta on omaisuuden käyttörajoituksia koskevassa hyväksyttävyyss- ja oikeasuhtaisuusarvioinnissaan antanut erityistä painoa perustuslain 20 §:ään kiinnittyville perusteille (ks. esim. PeVL 36/2013 vp, s. 2/I ja PeVL 6/2010 vp, s. 3/I). Luonnonsuojelulakiin esitettyjen ehdotusten osalta onkin tarpeen kiinnittää erityistä huomiota omaisuuden suojaa rajoittavien ehdotusten oikeasuhtaisuuteen, mutta toisaalta myös ympäristöperusoikeudesta seuraa vastaava vaatimus luonnon monimuotoisuuden turvaamisen oikeasuhtaisuudesta.

Tämä lähtökohta näkyy selvästi perustuslakivaliokunnan konkurssilain muuttamista koskevassa lausunnossaan (PeVL 69/2018 vp), jossa valiokunta toteaa, ettei hallituksen esityksessä otettu riittävästi huomioon perustuslain 15 §:ssä turvatu omaisuuden suojan ja perustuslain 20 §:n mukaisen ympäristöperusoikeuden tasapainottamistarvetta. Tasapainottamisen tarve kohdentuu tässä nimenomaisesti ympäristövastuussäännöksen puutteelliseen huomiointiin. Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotettu sääntely nostaa konkurssipesän toimimisvelvollisuuden ja kustannuksien kantamisen kynnyksen perustuslain 20 §:n näkökulmasta ongelmallisen korkealle. Valiokunnan mukaan lakiehdotuksen mukaisesta sääntelyratkaisusta seuraa myös, että haitankärsijöiden vireillepano-oikeutta valvontaviranomaisessa ympäristöhaitan poistamiseksi on rajoitettu. Haitankärsijöiden oikeussuoja konkurssitilanteissa on jätetty siviilioikeudellisen kieltokanteen tai vahingonkorvauskanteen varaan. Perustuslakivaliokunta huomauttaa, että ympäristölainsäädännön velvoitteilla suojataan myös haitankärsijöiden omaisuutta.

Luonnonsuojelulakia koskevan hallituksen esityksen keskeisiä uusia ehdotuksia perustuslain 20 §:n kannalta ovat erityisesti lakiin lisättäväksi ehdotetut varovaisuusperiaate, luonnonsuojelusuunnittelu, avustus monimuotoisuuden hoitoon, luontotyyppi- ja lajisuojelun vahvistamista koskevat säännösehdoitukset, luontotietoa koskevasta tietojärjestelmästä säätäminen, vapaaehtoinen ekologinen kompensatio sekä muutoksenhakuoikeutta ja vireillepanoa koskevat täsmennykset. Lisäksi lakiin ehdotetaan säännöksiä ilmastonmuutoksen huomioon ottamisesta ja saamelaisten oikeuksien vahvistamisesta, joita käsitellään omina kokonaisuuksinaan.

Varovaisuusperiaate

Ehdotuksen 7 §:n sisältö vastaa määritelmältään kansainvälisesti laajalti hyväksyttyä varovaisuusperiaatetta biodiversiteettisopimuksen ja Rion julistuksen (Principle 15) mukaisesti, kuitenkin että sitä on osin kielellisesti muokattu yksinkertaisempaan muotoon. Sen tarkoituksena on ohjata luonnonsuojelulain tulkintaa tilanteissa, joissa monimuotoisuuteen saattaa kohdistua merkittäviä vahingollisia vaikutuksia, mutta tähän liittyvä tieto on epävarmaa tai puutteellista. Varovaisuusperiaatteen käyttö on vakiintunut myös korkeimman hallinto-oikeuden ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä (esim. KHO 2020:31 ja EUTI tuomio 17.4.2018, komissio v. Puola (Białowieżan metsä), C-441/17, kohdat 112–120 viitteineen).

Varovaisuusperiaate saa vahvan tuen voimassa olevasta kansainvälisestä, EU:n ja Suomen oikeudesta ja oikeuskäytännöstä, joten sen kirjaaminen lakiin vahvistaa vallitsevan oikeus- ja soveltamiskäytännön ja samalla tukee ympäristöperusoikeuden toteutumista. Varovaisuusperiaatetta koskeva 7 §:n muotoilu ”merkittävän vähenemisen tai häviämisen uhan torjumiseksi” luo

periaatteen soveltamiselle vaikutusten merkittävyyteen sidotun, suhteellisen korkealla olevan kynnyksen, ja tarkoittaa käytännössä eräänlaista riskiarviointia ennen periaatteen soveltamista. Tämä tukee osaltaan myös suhteellisuusvaatimuksen täyttymistä. Varovaisuusperiaate itsessään ei muodostaisi esimerkiksi luvan myöntämiseen liittyvää estettä vaan se lähinnä ohjaisi muun yksityiskohtaisemman sääntelyn tulkintaa. Tältä osin on otettava myös huomioon se, että käytännössä varovaisuusperiaate vaikuttaa erityisesti sellaisten rajoitusten ja kieltojen soveltamiseen, joihin liittyy esimerkiksi omaisuudensuojan näkökulmasta keskeinen valtion korvausvelvollisuus.

Perustuslain 20 §:n 1 momentin tarkoittama vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta saa konkreettisen muodon muun ohella esimerkiksi luonnonsuojelulain säännösten kautta. Tässä mielessä varovaisuusperiaatteen hyväksyttävyyden vaatimus täyttyy perustuslain 20 §:n 1 momentin tuella ja se toteuttaa ja osaltaan vahvistaa jokaisen vastuuta luonnosta ja sen monimuotoisuudesta. Näin ollen varovaisuusperiaate tuo positiivisia perusoikeusvaikutuksia verrattuna voimassa olevaan lakiin. Säännöksellä vahvistetaan lakiehdotuksen tavoitteiden toteutumista, eikä se yksinään muodosta sellaista omaisuudensuojan tai elinkeinovapauden ydinalueelle menevää rajoituksia, ettei siitä voisi tavanomaisessa laissa säätää.

Luonnonsuojelusuunnittelu

Luonnon monimuotoisuutta koskeva strategia (13 §) perustuu Biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen (78/1994). Tältä osin ehdotettavalla sääntelyllä toimeenpannaan biodiversiteettisopimuksen 6 artiklaa. Lakiluonnoksen 13 §:n 2 momentin mukaan luonnon monimuotoisuuden toimintaohjelmassa yksilöidään strategian toteuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet ja nimetään vastuutahot niiden toteuttamiselle sekä toimenpiteiden vaikuttavuuden seurannalle. Lakiehdotuksen 13 §:n 4 momentin mukaan alueellinen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus laatii tarpeen mukaan alueelleen 1 momentissa tarkoitettua strategiaa ja toimintaohjelmaa koskevan luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelman. Toimeenpanosuunnitelman laatimisessa tulisi varmistaa riittävä vuorovaikutus alueen keskeisten toimijoiden kanssa. Lisäksi ehdotuksen 14 §:ssä säädetään vapaaehtoisista luonnonsuojelun toimenpideohjelmista valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen edistämiseksi ja turvaamiseksi. Voimassa olevaan lakiin ei sisälly vapaaehtoisia toimenpideohjelmia koskevaa sääntelyä, vaan ne ovat perustuneet valtioneuvoston periaatepäätöksiin.

Luonnon monimuotoisuusstrategia, toimintaohjelma, alueellinen toimeenpanosuunnitelma ja vapaaehtoinen toimenpideohjelma muodostavat luonnonsuojelun suunnittelua koskevan kokonaisuuden. Luonnonsuojelusuunnittelun eri osatekijöiden avulla voidaan edistää luonnon monimuotoisuuden kokonaisvaltaisempaa ja ennakoivaa huomiointia suhteessa muiden yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. Vapaaehtoisilla toimenpideohjelmilla voidaan osaltaan myös parantaa luonnonsuojelun kannustavuutta ja osallistumista, sekä monipuolistaa suojelun keinovalikoimaa. Siten luonnonsuojelusuunnittelun vahvistaminen säädöstasolla parantaa myös perustuslain tarkoittamaa ympäristövastuun toteutumista.

Avustus monimuotoisuuden hoitoon

Voimassa olevaan lakiin sisältyy säännökset luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukemisesta. Ne koskevat kuitenkin vain tavaroina ja palveluina myönnettävää tukea, ei rahallista avustusta. Nyt sääntelyä ehdotetaan laajennettavaksi myös rahallisiin avustuksiin, ja säännösten kokoamista kokonaan uuteen lukuun 4. Perusoikeuksien näkökulmasta ehdotettava avustus vahvistaa sen saajan mahdollisuuksia kantaa taloudellisesti perustuslain 20 §:n 1 momentin tarkoittamaa vastuuta luonnosta ja monimuotoisuudesta. Samalla on kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, ettei avustusta käytetä aiheuttamisperiaatteen vastaisesti. Tilanteissa, joissa

vastuu ympäristöstä liittyy toimijaa muutoinkin velvoittavaan sääntelyyn, avustusta ei tulisi harkinnanvaraisesti myöntää. Tällainen tilanne on esimerkiksi 129 §:ssä tarkoitetun luontovahingon aiheuttajan kustannusvastuu eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetun lain (383/2009) 10 §:n perusteella.

Lakiluonnoksen 20 §:n 1 momentin mukaiset avustuksen myöntämisen perusteet on muotoiltu melko yleisesti ja ne jättävät avustuksen myöntäjälle harkinnanvaraa. Avustusperusteiden muotoilussa on kuitenkin mahdollisuuksien mukaan pyritty kiinnittämään huomiota niiden riittävään täsmällisyyteen ja tarkkarajaisuuteen sekä oikeusturvan ja hyvän hallinnon toteutumiseen, samalla mahdollistaen soveltamisen riittävän joustavuuden suhteessa lain tavoitteisiin. Säännöksen tavoitteen näkökulmasta perusteiden yleisyyttä on pidettävä tarkoituksenmukaisena, jotta avustuksen myöntäminen erilaisiin monimuotoisuutta edistäviin toimenpiteisiin olisi mahdollista. Koska säännös rahallisesta avustuksesta on uusi, säännöksen soveltamista ja avustuksen myöntämisen perusteita on kuitenkin tarpeen seurata lain voimaantulon jälkeen.

Luontotyyppi- ja lajisuojelun vahvistaminen

Voimassa olevan lain 4 luvussa säännellään luontotyyppien suojelusta, ja eliölajien suojelusta lain 6 luvussa. Nämä säännökset muodostavat luonnonsuojelulain tavoitteena olevan luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ydinalueen. Uudessa lakiehdotuksessa luontotyyppiä koskevaa sääntelyä ehdotetaan vahvistettavaksi, ja myös lajien suojelua pyritään tehostamaan sääntelyä selkeyttämällä ja osin täydentämällä. Erityisesti luontotyyppien suojelun keinovalikoiman laajennuksella olisi merkittäviä myönteisiä vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen ja siten perustuslain 20 §:n tarkoittaman ympäristövastuun toteutumiseen.

Ehdotuksessa on tarkoitus vahvistaa ja samalla osin muuttaa aiempaa lakia laajentamalla luontotyyppien suojelua määrittelemällä erikseen uhanalaiset luontotyypit, suojellut luontotyypit ja tiukasti suojellut luontotyypit. Näistä lain 66 §:n säännös suojelluista luontotyypeistä vastaa sisällöltään ja menettelytavaltaan pitkälti voimassa olevan lain rajauspäätöksiin perustuvaa menettelyä. Ehdotetussa 64 §:ssä sen sijaan uutena säädetään, että valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää uhanalaiseksi luontotyyppi sellainen luontotyyppi, jonka riski hävitä luonnosta on Suomen luontotyyppien kansallisen uhanalaisuuden arvioinnin mukaan vähintään korkea. Lisäksi tietyt luontotyypit säädettäisiin ehdotuksen 67 §:ssä tiukasti suojelluiksi, ilman erillistä rajauspäätöstä. Tällaisia luontotyyppiä ovat säännöksessä mainitut serpentiinikalliot sekä rannikon avoimet dyynit, jotka on määritelty ehdotetussa säännöksessä tarkemmin. Kaikki tiukkaan suojeluun esitetyt luontotyypit ovat uhanalaisia, Suomessa alun perinkin harvinaisia ja pienialaisia ja ihmisen toimien vuoksi heikentyneitä luontotyyppiä, joiden yhdenkin esiintymän häviäminen voi vaikuttaa suojelutason heikentymiseen. Siksi näiden luontotyyppien esiintymät ehdotetaan suojeltavaksi suoraan lain nojalla. Säännöksiä on kuvattu yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin.

Ehdotukseen sisältyvä mahdollisuus säätää uhanalaisista luontotyypeistä asetuksessa vastaa eliölajien osalta voimassa olevassa laissa säädettyä. Uusi ehdotus sen sijaan olisi, että asetuksessa mainitut uhanalaiset luontotyypit sekä myös uhanalaiset lajit tulisi ottaa päätöksenteossa huomioon, kuten edellä on jo tarkemmin kuvattu. Ehdotetut säännökset toteutuisivat muiden ympäristön käyttöä eri tavoin säätelevien lakien mukaisessa päätöksenteossa, kunkin lainsäädännön erikseen säätämässä rajoissa. Päätöksentekoa koskeva huomioonottaminen olisi luonteeltaan informatiivinen, mutta korostaisi uhanalaisten luontotyyppien ja lajien merkitystä muun lainsäädännön luontoarvojen turvaamisesta koskevien edellytysten tai velvoitteiden tulokinnassa. Ehdotettu säännös vahvistaisi uhanalaisten lajien ja luontotyyppien tietopohjaa ja siten parantaisi uhanalaisten lajien ja luontotyyppien huomioonottamista päätöksenteossa. Huomioon ot-

taminen voisi vaikutusarvioinnin perusteella edistää monimuotoisuuden turvaamista ja ympäristöperusoikeuden toteutumista mahdollisesti myös siten, että osa hankkeista saattaisi sääntelyn seurauksena siirtyä luonnon monimuotoisuuden kannalta vähemmän haitallisille alueille. Tämä olisi kuitenkin epävarmaa, koska uhanalaisten luontotyyppien huomioonottaminen kytkeytyy muun ympäristölainsäädännön asettamien edellytysten soveltamiseen ja tulkintaan.

Muutoksen vaikutusta ympäristövastuun edistämiseen toisaalta rajoittaa se, ettei huomioonottaminen itsessään ole luonnonsuojelulain perusteella muuta lainsäädäntöä velvoittavasti ohjaavaa. Siten se ei olisi esimerkiksi luvan edellytys tai huomioon ottamisen laiminlyönti ei olisi luvan hylkäämisen edellytys, ellei siitä ole erikseen muussa laissa säädetty. Lisäksi merkitystä on asetukseen sisällytettävien uhanalaisten luontotyyppien lukumäärällä ja niiden määrittelyllä. Tämä työ perustuu huolelliseen tieteelliseen valmisteluun ja tätä koskeva asetusvalmistelu on vielä kesken. Asetus on kuitenkin tarkoitus saattaa voimaan samaan aikaan luonnonsuojelulain voimaantulon kanssa.

Ehdotuksiin sisältyy myös säännösmuutoksia vesilakiin, jossa säädetään eräiden vesiluontotyyppien suojelusta. Tiedon lisääntymisen seurauksena on todettu, että eräiden vesiympäristön luontotyyppien suojelun tehostaminen on tarpeen monimuotoisuuden turvaamiseksi. Vesilain 11:2 §:n luontotyyppiä koskevaa säännöstä ehdotetaan tältä osin hieman laajennettavaksi, mikä täydentää luonnonsuojelulain luontotyyppien suojelua ja siten vahvistaa luonnon monimuotoisuuden suojelua. Uusina luontotyyppinä lakiin ehdotetaan lisättäväksi enintään kymmenen hehtaarin suuruiset kalkkilammet, lähteiköt ja muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevat luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset purot.

Lajisuojelun osalta ehdotukset ovat pääasiassa nykyistä sääntelyä selkeyttäviä. Esimerkiksi kaikki eliölajien poikkeuksia koskevat edellytykset sisällytettäisiin luonnonsuojelulakiin, toisin kuin voimassa olevassa laissa, jossa lintu- ja luontodirektiivien lajien osalta on viitattu suoraan direktiiveihin. Lakiin ehdotetaan myös kokonaan uusia säännöksiä. Näitä ovat esimerkiksi ilmastomuutokseen sopeutumista edistävä avustettu leviäminen ja tieteelle ennestään tuntemattomien lajien suojelu. Lisäksi on syytä ottaa huomioon luonnonsuojelulainsäädännön uudistamista koskevaan hankekokonaisuuteen kuulunut projekti luonnonsuojelulla rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta. Tätä koskeva laki (15/2022) on hyväksytty 14.1.2022 ja tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella erikseen säädettävänä ajankohtana. Sen tavoitteena on ensisijaisesti ehkäistä luonnonsuojelulaisissa rauhoitettuihin säädettyjen rauhoitettujen eläinten aiheuttamia vahinkoja ennalta ja toissijaisesti korvata aiheutuneet vahingot. Tämä edistää osaltaan luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä ja samalla luonnon monimuotoisuuden turvaamista, sillä ilman avustusten, korvausten ja tukien maksamista rauhoitettujen eläinten häirintä, poikkeusluvilla ja ilman lupaa, olisi huomattavasti yleisempää. Kyse on yhtäältä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja toisaalta siitä mahdollisesti aiheutuvien vahinkojen ennaltaehkäisemisen ja taloudellisen korvaamisen muodostavasta kokonaisuudesta.

Kokonaisuudessaan luontotyyppien ja eliölajien suojelua koskevat uudet ehdotukset vahvistaisivat merkittäväällä tavalla monimuotoisuuden turvaamista, koska ne ajantasaistaisivat uhanalaisten luontotyyppien ja lajien suojelusäännöksiä, edellyttäisivät uhanalaisten luontotyyppien ja lajien nykyistä selkeämpää huomioonottamista päätöksenteossa ja selkeyttäisivät sääntelyä. Siten luontotyyppien ja lajien suojelun vahvistaminen edistäisi merkittäväällä tavalla perustuslain 20 §:n vastuuta luonnosta ja sen monimuotoisuudesta.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmästä säätäminen

Voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin ei sisälly säännöksiä luontotietojen käsittelystä tai niitä koskevista tietojärjestelmistä, vaan niistä on säädetty voimassa olevan luonnonsuojeluasetuksen 3 §:ssä. Ehdotuksella luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskevaa sääntelyä ajantasaistettaisiin, laajennettaisiin ja nostettaisiin säännökset lain tasolle. Sen lisäksi, että tietojärjestelmästä on perustuslain 80 §:n näkökulmasta tarpeen säätää asetuksen sijaan laissa, luontotiedon hallinnan kehittäminen edistää myös perustuslain 20 §:ssä säädettyä vastuuta luonnosta ja sen monimuotoisuudesta sekä kansalaisten osallistumisesta. Samalla sääntely ottaisi huomioon perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojaa koskevan velvoitteen, ja sääntelyä täydennettäisiin vastaamaan muun muassa tietosuojalainsäädännön ja julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) vaatimuksia, sekä yhtenäistettäisiin sääntelyä erityisesti suhteessa ympäristönsuojelulaisissa tarkoitettuun ympäristönsuojelun tietojärjestelmään (222 ja 223 §).

Luonnonsuojelulain uudistuksen valmistelun yhteydessä on todettu, että voimassa olevaa sääntelyä on luontotiedon hallinnan parantamiseksi ja sääntelyn ajantasaistamiseksi tarpeen kehittää ja säätää laissa luonnonsuojelun tietojärjestelmästä. Lisäksi valmistelussa on todettu tarve selkeyttää ja johdonmukaistaa keskeisten toimijoiden tehtäviä ja vastuuta luontotiedon hallinnan kokonaisarkkitehtuurissa. Uudella luvulla selkiytettäisiin ja yhtenäistettäisiin luonnonsuojelun tietovarantoja koskevia viranomaisten vastuuta ja tiedonrakenteita.

Luontotiedon hallinnan kehittämisellä voidaan arvioida olevan merkittäviä positiivisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen. Luontotiedon laadun ja kattavuuden parantaminen sekä sen tehokkaampi käyttö edistävät luonnontilan seuranta- ja toimenpiteiden kustannustehokkaampaa kohdentamista. Positiiviset vaikutukset riippuvat kuitenkin siitä, miten nopeasti ja tehokkaasti eri toimijoiden luontotieto saadaan yhtenäistettyä ja liikkumaan tuottajien ja käyttäjien välillä sekä siitä miten helposti tieto on käyttäjien saatavilla. Tietojärjestelmät mahdollistavat nykyistä paremmin tiedon keräämisen suojelutoimista ja -päätöksistä ja eri toimenpiteiden vaikutusten arvioinnin.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmästä säätämällä ja luontotiedon käytön tehostamisella edistetään perustuslain 20 §:n 1 momentin vastuuta luonnon monimuotoisuudesta. Luontotiedon ajantasaisuus ja sen käytön selkeyttäminen parantavat myös kansalaisten osallistumisen edellytyksiä, mikä on yhdenmukaista perustuslain 20 §:n 2 momentin kanssa.

Ekologinen kompensatio

Luontotyyppien ja lajien suojelun kohdalla on otettava aiemmin sanotun ohella huomioon myös ekologista kompensatiota koskevat uudet ehdotukset. Luonnonsuojelulakiin ehdotettavat ekologisen kompensatiion säännökset muodostuvat vapaaehtoisesta luontoarvojen tuottamisesta ja vapaaehtoisesta heikennysten hyvittämisestä.

Säännöksillä mahdollistettaisiin ja edistettäisiin heikennysten vapaaehtoista hyvittämistä. Kyse olisi toiminnanharjoittajan vastuullisesta yritystoiminnasta ja sen todentamisesta esimerkiksi rahoittajalle, sijoittajille tai asiakkaille, kansalaisyhteiskunnalle ja liikekumppaneille. Myös yksityinen maanomistaja, yritys, kunta tai valtion liikelaitos voisi tuottaa luonnonarvoja, joilla muusta taloudellisesta toiminnasta johtuva heikennys suojelluille luonnonarvoille voitaisiin hyvittää. Viranomaisvarmennus takaisi tuotettavien luonnonarvojen yhteismitallisuuden, käytettävyyden ennakkollisena hyvityksenä poikkeuslupamenettelyssä ja toiminnan luotettavuuden niin toimintaan osallistuville kuin kansalaisyhteiskunnalle. Ekologisesti arvokkaiden kohteiden heikentämisen vapaaehtoinen hyvittäminen voisi hidastaa monimuotoisuuden häviämistä ja siten osaltaan vahvistaa luonnon monimuotoisuuden turvaamista sekä edistää perustuslain 20 §:n mukaisen ympäristövastuun toteutumista.

Muut ehdotukset

Myös useat muut ehdotetut säännökset edistävät perustuslain 20 §:n toteutumista. Luonnonsuojelualueita koskevaan lukuun esitetään lukuisia pienempiä täsmennyksiä, kuten ilmastonmuutoksen vaikutusten huomioon ottaminen alueiden yhtenä perustamisedellytyksenä sekä malminetsintää luonnonsuojelualueilla koskevat rajaukset, jotka osaltaan vahvistavat monimuotoisuuden turvaamista. Ehdotuksilla pyritään myös selkeyttämään ja kehittämään eri viranomaisten tehtäviä, vahvistamaan luonnonsuojelun valvontaa sekä laajentamaan muutoksenhakumahdollisuuksia.

Omaisuuksensuoja

Yleistä

Perustuslain 15 §:n omaisuudensuojalla ja luonnonsuojelulain sääntelyllä on monia yhteyksiä, jotka ovat tulleet esiin useissa luonnonsuojelulakia koskevissa perustuslakivaliokunnan lausunnoissa (ks. esim. PeVL 21/1996 vp, PeVL 15/2003 vp, PeVL 25/2014 vp, PeVL 10/2014 vp, PeVL 36/2013 vp, PeVL 20/2010 vp ja PeVL 10/2014 vp). Voimassa olevan luonnonsuojelulain säätämisen yhteydessä vuonna 1996 katsottiin, että toisin kuin perustuslain 15 §:n omaisuudensuoja, perustuslain 20 §:n mukainen vastuu ympäristöstä ei perusta yksilöittäin todennettavissa olevia velvoitteita eikä muodostu perusteeksi kohdistaa maanomistajiin ulottuvia sietämisvelvoitteita. Saman perusoikeussäännösten osina niillä kummallakin voi kuitenkin olla vaikutusta toistensa tulkintoihin sen kaltaisessa yhteydessä, jossa pyritään ihmisen ja ympäristön välistä tasapainoa edistäviin lainsäädäntöratkaisuihin (ks. esim. PeVL 36/2013 vp, s. 2/I, PeVL 32/2010 vp, s. 9/I, PeVL 20/2010 vp, s. 2/II ja PeVL 6/2010 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunta on yleisemminkin omaisuuden käytön sääntelyä arvioidessaan kiinnittänyt erityistä huomiota perustuslain 15 §:n omaisuudensuojasäännöksen ja ympäristövastuusäännöksen punnintaan perustuvaan keskinäisyyteeseen (ks. esim. PeVL 10/2014 vp, s. 4/II). Kuten edellä ympäristövastuuta koskevassa jaksossa on todettu, ehdotusten osalta on tarpeen kiinnittää erityistä huomiota omaisuuden suojaajien rajoittavien ehdotusten oikeasuhtaisuuteen, mutta toisaalta myös ympäristöperusoikeudesta seuraa vastaava vaatimus luonnon monimuotoisuuden turvaamisen oikeasuhtaisuudesta.

Omaisuuksien suojan näkökulmasta perusoikeuksien välisessä punninnassa on kyse ensinnäkin siitä, täyttävätkö luonnonsuojelulliset rajoitukset perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten vaatimukset. Valiokunta on omaisuuden käyttörajoituksia koskevassa hyväksyttävyyss- ja oikeasuhtaisuusarvioinnissaan kuitenkin antanut erityistä painoa perustuslain 20 §:ään kiinnittyville perusteille (ks. esim. PeVL 6/2010 vp, s. 3/I). Rajoitusedellytysten ohella on tarpeen kiinnittää huomiota myös sääntelyn hyväksyttävyyteen ja siihen, millä tavoin ehdotettu sääntely edistää perustuslain toteutumista. Lakiehdotukseen sisältyy rajoituksia, joilla on vaikutusta etenkin omaisuuden käytön kannalta. Näitä ovat esimerkiksi ehdotukset luontotyyppeiden suojelun vahvistamiseksi. Toisaalta ehdotuksiin lukeutuu myös useita omistusoikeuden toteutumista edistäviä säännöksiä, kuten monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukijärjestelmän laajentaminen, vapaaehtoisten suojeluohjelmien säädöspohjan vahvistaminen, ekologisen kompensaation vapaaehtoisuuden edistäminen ja korvausjärjestelmän kattavuuden laajentaminen.

Perustuslain 15 §:n ja 20 §:n väliset ristiriidat keskittyvät luonnonsuojelun yhteydessä usein luonnonsuojelullisiin perustein tehtyihin omaisuuden käyttörajoituksiin, joka eivät sinänsä rinnastu pakkolunastukseen, sekä niiden korvauksiin. Käyttörajoituksia ei ole pidetty sillä tavoin omistusoikeutta rajoittavina, että ne vaatisivat alueen lunastamista, ja olisivat siten perustuslain omaisuudensuojan kannalta ongelmallisia. Perustuslain 20 §:n asettaman yleiseen ympäristö-

vastuun ja perustuslakivaliokunnan lausuntojen valossa luonnon monimuotoisuuden turvaaminen muodostaa lähtökohtaisesti hyväksyttävän rajoitusperusteen omaisuuden suojalle. Tällöin on kuitenkin kiinnitettävä huomiota asianmukaisesti myös muihin rajoitusperusteisiin. Omaisuuden suoja sisältää muun muassa omistajalle lähtökohtaisesti kuuluvan vapauden käyttää omaisuuttaan. Omistajan oikeuksia voidaan rajoittaa lailla, joka täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta vaaditut yleiset edellytykset (PeVL 32/2010 vp, s. 4). Tältä osin keskeisiä kriteereitä ovat erityisesti rajoitusten täsmällisyys- ja tarkkarajaisuus, suhteellisuus, hyväksyttävyyys sekä yhteiskunnallisen tarpeen painavuus. Perustuslain 15 §:n 1 momentin säännöksestä ei kuitenkaan perustuslakivaliokunnan lausuntojen perusteella johdu vaatimusta korvata omistajalle mitä tahansa käyttörajoitusta eikä täyden korvauksen vaatimusta korvauksia myönnettäessä. Omaisuuden käyttörajoituksen korvaaminen on yksi kokonaisarviointiin vaikuttava osatekijä, joka otetaan huomioon selvitettyä, onko käyttöoikeuden rajoitus omaisuuden perustuslainsuojan kannalta sallittua (ks. PeVL 38/1998 vp, s. 3).

Kuten edellä perustuslain 20 §:n yhteydessä on todettu, ympäristöperusoikeuden merkitys on korostunut modernissa ympäristöoikeudessa ja sääntelyjärjestelmän kehittymisen myötä. Samalla sen asema on lähentynyt niin sanottujen perinteisten perusoikeuksien asemaa. Ympäristöperusoikeuden kasvanut painoarvo näkyy etenkin viimeaikaisissa hiilen energiakäytön kieltämisestä ja konkurssilainsäädännön muuttamista koskevissa perustuslakivaliokunnan lausunnoissa (PeVL 55/2018 vp ja PeVL 69/2018 vp). Perustuslain 20 § toimii valiokunnan lausuntojen valossa osaltaan perusteena sille, ettei ympäristönsuojeluväimusten kiristäminen sinänsä vielä muodosta oikeutta korvaukseen, eikä elinkeinon harjoittaja voi perustellusti odottaa toimintaansa sääntelevän lainsäädännön pysyvän muuttumattomana.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa voimassaolevaan luonnonsuojelulakiin liittyen (PeVL 21/1996 vp) on todettu, että käytännössä täyden korvauksen vaatimus on kuitenkin joissakin tilanteissa ulotettu myös omaisuuden käyttörajoitustilanteisiin. Valiokunnan mukaan käyttörajoitusta on tällöin pidetty niin merkittävänä, että se on tosiasiallisilta vaikutuksiltaan rinnastettu pakkolunastukseen (esim. PeVL 8/1986 vp). Muunlaisissa tilanteissa omaisuuden käyttörajoituksen korvaaminen on valtiosääntöoikeudellisesti luonnehdittavissa yhdeksi sääntelyn sallittavuuden kokonaisarviointiin vaikuttavaksi osatekijäksi, joka otetaan huomioon selvitettyä, meneekö käyttöoikeuden rajoitus omaisuuden perustuslainsuojan kannalta pidemmälle kuin tavallisella lailla on mahdollista säätää.

Luonnonsuojelulain nojalla lunastettujen alueiden määrä on käytännössä vähentynyt ja yhä useammat suojelutarpeet pyritään toteuttamaan erilaisilla ja eriasteisilla käyttörajoituksilla. Tätä kehitystä on vienyt eteenpäin erityisesti vapaaehtoisten suojelun keinojen edistäminen, kuten METSO- ja Helmi-ohjelmat. Kehitystä vahvistetaan edelleen ehdotettavan luonnonsuojelulain yhteydessä, esimerkiksi mainittujen vapaaehtoisten ohjelmien oikeudellisen aseman vahvistamisen (14 §) ja monimuotoisuuden suojelun ja hoidon rahallista tukemista koskevan ehdotuksen (20 §) avulla. Näiden ohella ehdotettu luonnon monimuotoisuusstrategia ja sitä palvelevat ohjelmat sisältäisivät lähinnä yleisen tason tavoitteita ja toimintaohjeita, joilla ei sellaisenaan rajoiteta alueiden käyttöä.

Omaisuuden suoja osalta on syytä nostaa myös esiin luonnonsuojelulain uudistamiseen kytkeytyvä laki luonnonsuojelulailla rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta. Rauhoitettujen lajien aiheuttamat vahingot ovat lisääntyneet (esimerkiksi valkuposkihanhi) ja voivat edelleen tulevaisuudessa lisääntyä muun muassa ilmastonmuutoksen takia. Koska rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennaltaehkäisy lajien kantojen kokoa sääntelemällä tai niitä häiritsemällä on lainsäädännöllä rajoitettua, avustukset, korvaukset ja tuet parantaisivat osaltaan luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä sekä edistäisivät lajien suojelun ja tiettyjen elinkeinojen harjoittamisen yhteensovittamista. Sääntelyllä edistettäisiin

vahingonkärsijöiden, kuten maataloutta harjoittavien maanomistajien oikeusasemaa sekä eri toimialojen ja alueiden välistä yhdenvertaista kohtelua. Kyse ei kuitenkaan ole varsinaisesta korvausvelvollisuudesta, vaan harkinnanvaraisista menoista, joita rahoitetaan vuosittaisen talousarvion rajoissa.

Varovaisuusperiaate

Varovaisuusperiaatetta on tarkasteltu laajemmin jo edellä ympäristövastuuta koskevan perusoikeuden valossa. Varovaisuusperiaate toteuttaa ja osaltaan vahvistaa perustuslain 20 §:n 1 momentin tarkoittamaa vastuuta luonnosta ja sen monimuotoisuudesta. Säännöksellä vahvistetaan lakiehdotuksen monimuotoisuustavoitteiden toteutumista, mutta sen ei voi yksinään katsoa muodostavan merkittäviä omaisuudensuojan tai elinkeinovapauden ydinalueelle meneviä rajoituksia.

Lain 1 lukuun lisättäväksi ehdotettu varovaisuusperiaate on jo osa voimassa olevaa oikeutta. Periaatetta sovelletaan vakiintuneesti luonnonsuojeluoikeudellisessa päätöksenteossa, sekä EU-oikeuden että kansallisen oikeuden tasolla. Varovaisuusperiaate ei sellaisenaan muodostaisi esimerkiksi luvan myöntämiseen liittyvää estettä, vaan ohjaisi muun yksityiskohtaisemman sääntelyn tulkintaa niissä monimuotoisuutta merkittävällä tavalla uhkaavissa tilanteissa, joissa päätöksentekoon vaadittava tieto on huomattavan epävarmaa tai puutteellista. Se ei siten toisi päätöksentekoon uutta kriteeriä, vaan korostaisi kokonaisharkintaa ja vaikutusten arvioinnissa uudestaa huolellisuutta. Tältä osin on otettava myös huomioon, että käytännössä varovaisuusperiaate vaikuttaa erityisesti sellaisten rajoitusten ja kieltojen tulkintaan ja soveltamiseen, joihin liittyy esimerkiksi omaisuudensuojan näkökulmasta keskeinen valtion korvausvelvollisuus.

Varovaisuusperiaatteen ei arvioida muodostavan sellaista omistusoikeutta rajaavaa velvoitetta, jota ei voisi pitää perustuslain näkökulmasta hyväksyttävänä. Tältä osin on otettava erityisesti huomioon näiden periaatteenyleinen tulkintaa ohjaava luonne, kiinnittyminen laissa tarkemmin säädettyjen rajoitusten soveltamiseen ja näiden rajoitusten aiheuttamat valtion korvausvelvollisuudet.

Korvausjärjestelmä ja toimenpiderajoitukset

Korvausjärjestelmän osalta lakiehdotukseen ei sisälly merkittäviä muutoksia suhteessa voimassa olevaan sääntelyyn. Valtion maksamia korvauksia koskeva sääntely (113–115 §) säilyisi suhteessa voimassa olevaan lakiin sisällöllisesti pitkälti ennallaan ja perustuisi täyden korvauksen periaatteelle. Sääntelyä kuitenkin selkeytettäisiin jakamalla nykyinen korvauksia koskeva 53 § useampaan pykälään. Tämä parantaisi osaltaan sääntelyn ymmärrettävyyttä ja edistäisi siten myös maanomistajan oikeusturvaa. Mikäli laissa säädetystä kiellosta aiheutuisi kiinteistön omistajalle tai erityisen oikeuden haltijalle yksin tai yhdessä muiden tässä momentissa tarkoitettujen päätösten johdosta merkityksellistä haittaa, hänellä olisi oikeus saada valtiolta siitä täysi korvaus. Lisäksi korvausvelvollisuutta osin laajennettaisiin ja täydennettäisiin kumulatiivisen haitan huomioon ottamisen osalta. Muutoksen myötä maanomistajalle aiheutuvia rajoituksia arvioitaisiin kokonaisvaltaisemmin, ottaen huomioon kaikki päätökset, joista aiheutuu kiinteistön omistajalle tai erityisen oikeuden haltijalle merkityksellistä haittaa. Muutos parantaisi maanomistajan asemaa.

Korvauksen edellytyksenä voimassa olevassa laissa olevaa merkityksellisen haitan kynnystä ei ehdoteta muutettavaksi. Tämän seikan osalta perustuslakivaliokunta on todennut lausunnossaan (PeVL 21/1996 vp) yleisesti, että valtiosäännöstä sinänsä ei voi johtua estettä asettaa esityksen tapaan merkityksellisen haitan korvauskynnystä täyden korvauksen määräämiselle. Lisäksi lau-

sunnan mukaan valtion korvausvelvollisuus syntyisi helpommin kuin silloin, jos korvausvelvollisuus olisi eräiden muiden lakien tapaan liitetty huomattavan haitan aiheutumiseen. Merkityksellisen haitan korvauskynnys on suhteutettava kuhunkin rajoituksen kohteena olevaan alueeseen: pieneen alueeseen kohdistuva täysrajoitus on merkityksellisempi kuin suuren yksikön osaan kohdistuva rajoitus.

Merkityksellisen haitan kynnyksen osalta valmistelussa on pohdittu tarvetta sen muuttamiseen. Merkityksellinen haitta ja sen tulkinta on kuitenkin siinä määrin vakiintunut, ettei sen muuttamista ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi. Ehdotuksessa on tarkasteltu uusia lakiin ehdotettuja kieltoja tai rajoituksia, ja pyritty varmistamaan, että ne kuuluvat korvausvelvollisuuden alaisuuteen, mikäli se katsotaan perustelluksi. Kaikkia uusia rajoituksia ei kuitenkaan pidetä sellaisena, että niistä tulisi säätää valtiolle korvausvelvollisuutta. Tämä on yhdenmukaista myös perustuslakivaliokunnan lausuntojen valossa, kuten edellä on todettu. Asian arvioinnissa on omaisuusdensuojan ohella otettava huomioon myös perustuslain 20 §:n mukainen ympäristövastuu, ja lain tavoite luonnon monimuotoisuuden turvaamisen vahvistamiseksi. Toisin kuin voimassa olevassa laissa, ehdotuksen mukaan korvauskynnyksen määräytymisen ja soveltamisen osalta otettaisiin jatkossa huomioon myös niin sanotut kumulatiiviset vaikutukset, kuten edellä on todettu. Tältä osin omistajan oikeusturvaa parannetaan. Muutoin lunastusta ja korvausta koskeva sääntely säilyisi pääosin ennallaan, ja sen katsotaan vastaavan perustuslain vaatimuksia.

Ehdotuksessa ei esitetä olennaisia muutoksia myöskään voimassaolevan lain toimenpiderajoituksiin. Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 21/1996 vp) mukaan voimassa olevan lain toimenpiderajoitukset muodostavat valiokunnan käsityksen mukaan suhteellisuusvaatimuksen kannalta hyväksyttävän kokonaisuuden, kun etenkin otetaan huomioon luonnonsuojeluintressin painavuus ja ehdotettujen rajoitusten välttämättömyys kyseisiin alueisiin mahdollisesti kohdistuvien haitallisten toimenpiteiden estämiseksi. Tätä ei ole lakiehdotuksen perusteella syytä arvioida toisin. Se, että luonnonsuojelualueiden perustamisedellytyksiin ehdotetaan lisättäväksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sopeutuminen tietyin lisäkriteerein ei muuta kokonaisarviota. Kyseisen edellytyksen mukaan alueella on oltava erityistä merkitystä luontotyyppien ja eliölaajien mahdollisuuksille sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Ottaen huomioon jo voimassa olevan lain 10 §:n 2 momentin suhteelliset yleiset perustamisedellytykset, jotka siis voivat jo nyt toimia toimenpiderajoituksen perusteena, ei kytkeä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin olennaisesti laajennettujen perustamisedellytysten soveltamista. Arvioitaessa kokonaisuutena käyttörajoituksen sallittavuutta omaisuuden perustuslainsuojan kannalta on huomioon otettava myös maanomistajan oikeusturvaa koskevat järjestelyt, kuten maanomistajan oikeus vaatia lunastusta, eräiden rajoitusten väliaikaisuus, kuulemismenettelyt sekä muutoksenhakumahdollisuus.

Toimenpiderajoitusten osalta on syytä huomauttaa, että Natura 2000 -alueiden sääntelyä on muutettu jo aiemmin hallituksen esityksellä HE 77/2014 vp, jossa laajennettiin jonkin verran maanomistajaan ja käyttöoikeuden haltijaan kohdistuvia toimenpiderajoituksia. Luonnonsuojelulakia täydennettiin muun ohella säännöksillä, joilla estettäisiin Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen luonnonarvojen merkittävä heikentyminen. Lakiin lisättiin 64 a §:n yleinen heikentämiskieltosäännös, jolla täydennettiin kieltä myöntää merkittävää heikentymistä aiheuttavalle hankkeelle lupaa. Lisäksi eräät toimenpiteet säädettiin ilmoituksenvaraisiksi ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle säädettiin toimivalta ilmoituksen perusteella kieltää Natura 2000 -alueen luonnonarvoja heikentävä toimenpide tai rajoittaa sen toteuttamista.

Perustuslakivaliokunta on tuossa yhteydessä tarkastellut mainitun sääntelyn perustuslainmukaisuutta (PeVL 25/2014 vp). Valiokunta totesi, että aiemmin luonnonsuojelulain 66 §:ää hallitusmuodon 12 §:n omaisuusdensuojasäännöksen (nykyinen perustuslain 15 §) ja 14 a §:n ympäristövastuusäännöksen (nykyinen perustuslain 20 §) kannalta perustuslakivaliokunta on sääntelyä

arvioidessaan katsonut, että sen sisältämät toimenpiderajoitukset täyttivät omaisuuden käyttövapauden rajoittamiselle asetettavat sääntelyn hyväksyttävyyttä, oikeasuhtaisuutta ja oikeusturvaa koskevat yleiset vaatimukset (PeVL 21/1996 vp). Tämän heikentämiskieltoa koskevan sääntelyn osalta valiokunta totesi, että ehdotettu yleinen heikentämiskielto ja siihen liittyvä sääntelykokonaisuus täyttää nämä edellytykset. Perustuslakivaliokunta on mainitun lausunnon jälkeen käsitellyt useaan otteeseen ympäristönsuojelullisiin syihin perustuvia omaisuuden käyttörajoituksia (ks. esim. PeVL 10/2014 vp, PeVL 36/2013 vp ja PeVL 20/2010 vp). Ehdotettu sääntely oli perustuslakivaliokunnan mukaan sopusoinnussa myös tämän lausuntokäytännön kanssa. Natura 2000 -alueiden sääntelyyn ei nyt ehdoteta muutoksia, joten tältäkin osin sääntelyn voi katsoa olevan sopusoinnussa perustuslain 15 §:n kanssa.

Luontotyyppien ja lajien suojelu

Voimassa olevan lain 4 luvussa säännellään luontotyyppien suojelusta, ja eliölajien suojelusta 6 luvussa. Luonnonsuojelutarkoitus sinänsä muodostaa hyväksyttävän perusteen luontotyyppien ja eliölajien suojelua koskevalle sääntelylle. Tältä osin perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 21/1996 vp) kiinnittänyt huomiota siihen, että nykyisen lain 29 §:n ja 47 §:n mukaisessa luontotyyppien ja eliölajien suojelussa on kysymys omistajan käyttövapauden rajoittamisesta, sillä kohteiden omistusoikeus ei siirry subjektilta toiselle. Lausunnon mukaan konkreettiset muuttamis- ja hävittämiskielto tulevat voimaan alueellisen ympäristökeskuksen (nykyisin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen) päätösten perusteella. Nämä järjestelyt täyttävät valiokunnan käsityksen mukaan vaatimuksen omaisuuden käyttörajoitussääntelyn laittaisuudesta.

Valiokunnan mukaan suojeltavat luontotyypit on voimassa olevassa laissa (29 §) määritelty rajoituksen täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta riittävästi. Erityisesti suojeltavien eliölajien suojelun osalta puolestaan nykyisen lain 47 §:n 1 momentissa asetetaan yleisluonteinen kriteeri lajista, "jonka häviämishuhka on ilmeinen". Erityisesti suojeltavat lajit säädetäisiin kuitenkin erikseen asetuksella. Tällainen sääntely ei perustuslakivaliokunnan aiemman luonnonsuojelulakia koskevan lausunnon (PeVL 21/1996 vp) mukaan voi yleensä olla perusoikeusrajoituksen täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen mukaista. Valiokunta kuitenkin katsoi asian luonteesta johtuvan, että laissa olevaa yleisluonteista, sinänsä yksiselitteistä kriteeriä tarkempi sääntely voi lähinnä koostua vain eliölajinimikkeistä. Tällainen sääntely olisi lain tasolla hyvin yksityiskohtaista ja mahdollisesti toistuvasti muutosten kohteena. Tähän nähden valiokunta on pitänyt voimassa olevan lain 47 §:n 1 momenttia riittävän täsmällisenä. Vastaavasti perustuslakivaliokunta on todennut ympäristölainsäädännölle olevan tyypillistä, että huomattava osa yksityiskohtaisesta sääntelystä jää alemmanasteisiin säädöksiin, koska sääntelyn on tarpeen olla yksityiskohtaista ja teknisluonteista (PeVL 11/1999 sekä PeVL 58/2010). Ehdotetussa laissa esitetään voimassa olevaan lakiin nähden huomattavia tarkennuksia uhanalaisuuden määrittelyyn ja sen kriteereihin, jotta sääntely vastaisi perustuslain 80 §:n 1 momentin vaatimusta, jonka mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Siten asetuksessa voidaan säätää tarkemmin uhanalaisista lajeista ja luontotyypeistä.

Suhteellisuusvaatimukseen nähden on merkityksellistä, että suojelu ei välittömästi estä alueen muuta käyttöä, ja kielloista voidaan myöntää poikkeuksia. Omistajan oikeusturvan ja muun oikeusaseman kannalta on keskeistä, että hänellä olisi oikeus täyteen korvaukseen, jos luontotyyppin tai eliölajin suojelupäätöksestä aiheutuisi merkityksellistä haittaa eikä hänelle ole myönnetty lain tarkoittamaa poikkeuslupaa tai sellaisen myöntämättä jättäminen on ilmeistä. Asiassa merkityksellistä on myös muutoksenhakumahdollisuus. Luontotyyppisuojelelun aiheuttamalle käyttörajoitukselle katsottiin lausunnossa olevan asianmukaiset perusteet ja maanomistajan oikeusasema oli turvattu kuvaamalla suojeltavat luontotyypit laissa, viranomaisen rajauspäätöksellä,

poikkeamismahdollisuudella, mahdollisuudella täyteen korvaukseen ja mahdollisuudella muutoksenhakuun. Aihetta valtiosääntöoikeudellisiin huomautuksiin ei siten ollut. Tämä sääntelyn perusrakenne säilyisi nyt ehdotettavassa laissa luontotyyppien ja eliölajien suojelun osalta pääasiassa ennallaan, eikä ole syytä arvioida sääntelyn perustuslainmukaisuutta toisin. Sääntelyyn ehdotetaan kuitenkin eräitä muutoksia, joiden osalta laajempi perusoikeustarkastelu on tarpeen.

Uudessa ehdotuksessa etenkin luontotyyppien suojelua laajennetaan ja täsmennetään tiedon lisääntymisen ja toimintaympäristön muutosten seurauksena. Voimassa olevalla sääntelyllä ei ole kyetty pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden heikkenevää kehitystä. Ehdotuksessa on tarkoitus vahvistaa ja monipuolistaa erityisesti uhanalaisten luontotyyppien suojelua. Lisäksi lajisuojelun säännöksiä tarkennetaan ja selkeytetään. Luontotyyppien suojelussa määriteltäisiin jatkossa uhanalaiset luontotyypit, suojellut luontotyypit ja tiukasti suojellut luontotyypit. Näistä 66 §:n nojalla suojellut luontotyypit vastaisivat sisällöltään ja menettelytavaltaan pitkälti voimassa olevaa lakia. Ehdotetussa 64 §:ssä sen sijaan säädetään, että valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää uhanalaiseksi luontotyyppiksi sellainen luontotyyppi, johon arvioidaan kohdistuvan luonnossa vähintään korkea häviämiskorkeus. Pykälän mukaan häviämiskorkeus arvioidaan perustuen parhaaseen saatavilla olevaan tietoon luontotyyppin määrän vähenemisen, levinneisyystai esiintymisalueen suppeuden, elottoman ympäristön laadun heikennyksen, eliöyhteisön prosessien tai vuorovaikutussuhteiden häiriöiden tai häviämiskorkeuden kvantitatiivisen analyysin perusteella. Lisäksi tietyt uhanalaiset ja harvinaiset luontotyypit säädettäisiin tiukasti suojeltaviksi, ilman erillistä rajauspäätöstä. Näitä säännöksiä on kuvattu ehdotuksissa tarkemmin jo aiemmin.

Ehdotukseen sisältyvä mahdollisuus säätää uhanalaisista luontotyypeistä asetuksessa olisi uusi säännös, mutta vastaavalla tavalla säädetään jo voimassa olevassa laissa uhanalaisen lajin osalta. Laissa on perusteltu säätää yhdenmukaisesti sekä uhanalaisista eliölajeista, että uhanalaisista luontotyypeistä. Kuten edellä on todettu, uhanalaisuuden kriteereitä on kuitenkin lain tasolla tarkennettu huomattavasti voimassa olevaan lakiin verrattuna. Uhanalaiset luontotyypit eroavat määrittelyltään eliölajien uhanalaisuudesta kuitenkin siten, että lajin osalta asetuksessa luetellaan käytännössä lajien nimikkeet, mutta luontotyyppien kohdalla on tämän lisäksi tarvetta sisällyttää asetukseen myös niiden määritelmät. Määritelmät edellyttävät melko laajaa, ja yksityiskohtaista kuvausta kunkin luontotyyppin ominaisuuspiirteistä, minkä vuoksi niistä on perusteltua säätää asetuksessa. Mikäli määritelmistä säädettäisiin lain tasolla, se olisi luonteeltaan hyvin yksityiskohtaista, ekologisiin käsitteisiin perustuvaa ja mahdollisesti usein muutosten kohteena. Ottaen huomioon, ettei uhanalaisuudesta seuraa välittömiä oikeusvaikutuksia ja uhanalaisuuden kriteereistä sekä niiden perusteista on säädetty selkeästi lain tasolla, voidaan sääntelykokonaisuuden katsoa täyttävän perusoikeusrajoituksen täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimukset ja olevan myös maanomistajan oikeusturvan kannalta asianmukainen.

Ehdotuksen 64 §:n nojalla asetuksessa luetteloitujen uhanalaisten luontotyyppien osalta ei tehtäisi rajauspäätöstä, ellei kyse ole samalla 66 §:ssä tarkoitetuista luontotyyppistä. Sen sijaan näitä asetuksessa mainittuja luontotyyppiejä koskisi 65 §:n mukainen huomioonottaminen päätöksenteossa, kuten edellä on kuvattu. Ehdotettu koskeva säännös täydentäisi ja osaltaan korostaisi uhanalaisten luontotyyppien merkitystä muiden ympäristön käyttöä eri tavoin sääntelevien lakien mukaisessa päätöksenteossa. Vastaava ehdotus koskee myös uhanalaisia eliölajeja. Pykälässä tarkoitettu huomioon ottaminen ei siten vaikuttaisi itsenäisesti ja välittömästi muun lainsäädännön nojalla tapahtuvaan päätöksentekoon, vaan olisi luonteeltaan informatiivinen, painottaen uhanalaisten luontotyyppien merkitystä arvioitaessa muun lainsäädännön nojalla toiminnalle säädetyt vaatimukset. Se ei siten myöskään asettaisi itsenäisiä maankäytöllisiä rajoitteita. Uhanalaisten luontotyyppien ja lajien huomioon ottamisesta katsotaan kuitenkin informatiivisesta luonteestaan huolimatta tarpeelliseksi säätää luonnonsuojelulain tasolla, koska se kohdentaa päätöksenteossa tarvittavaa tietopohjaa. Lisäksi luonnonsuojelulakia soveltavat

usein myös muut kuin luonnonsuojeluviranomaiset, minkä vuoksi säännös edistää luontotyyppien suojelun kokonaisuutta ja sen ymmärrettävyyttä.

Uhanalaisten luontotyyppien ja lajien huomioonottamiseen ohjaavat säännökset eivät sinällään näyttäisi välittömästi vaikuttavan omaisuuden suojaan tai muutoinkaan perusoikeuksien konkreettiseen toteuttamiseen tai rajoittamiseen. Huomioon ottaminen toteutuisi eri lakien mukaisissa viranomaispäätöksissä, siten kuin kyseisessä lainsäädännössä siitä on erikseen säädetty. Pääsääntöisesti näihin tilanteisiin liittyy myös esimerkiksi maanomistajan valitusoikeus. Luonnonsuojelulain ehdotuksissa tarkoitettu huomioonottaminen on käytännössä sidottu muun sääntelyn mukaisiin edellytyksiin, joten uhanalaiset lajit ja luontotyypit otetaan päätöksenteossa huomioon siltä osin kuin se muun lainsäädännön mukaan on mahdollista. Ehdotuksessa on siten pyritty tarkkarajaisuuteen suhteessa muuhun sääntelyyn, jotta päätöksenteko ja siihen kulloinkin sovellettava sääntely olisi mahdollisimman selkeää. Ehdotetun luonnonsuojelulain huomioonottamisen ei myöskään katsota aiheuttavan korvausvelvollisuutta luonnonsuojelulain nojalla, koska se tulee otettavaksi huomioon muiden lakien mukaisessa menettelyssä.

Lakiehdotuksen 67 §:ssä esitetään uutta, tiukasti suojeltuja luontotyyppejä koskevaa säännöstä. Toisin kuin 66 §:n kohdalla, näiden luontotyyppien osalta viranomainen ei tekisi erillistä rajauspäätöstä, vaan tiukasti suojellun luontotyypin esiintymän hävittäminen ja heikentäminen olisi kielletty suoraan lain nojalla. Tämän säännöksen soveltamisalaan kuuluisi kuitenkin vain kaksiluontotyyppiä, joiden säilymisen on arvioitu edellyttävän niiden harvinaisuuden ja haavoittuvuuden vuoksi esiintymien suojaa suoraan lain nojalla. Tällaisia luontotyyppejä ovat säännöksessä mainitut serpentiinikalliot sekä rannikon avoimet dyynit. Nämä luontotyypit on määritelty ehdotetussa säännöksessä tarkemmin. Tiukkaan suojeluun esitetyt luontotyypit ovat uhanalaisia, Suomessa alun perinkin harvinaisia ja pienialaisia ja ihmisen toimien vuoksi heikentyneitä luontotyyppejä, joiden yhdenkin esiintymän häviäminen voi vaikuttaa suojelutason heikentymiseen. Serpentiinikalliot on uhanalaisuutensa osalta luokiteltu vaarantuneiksi ja rannikon avoimet dyynit erittäin uhanalaisiksi. Serpentiinikallioilla elää runsaasti uhanalaista kasvilajistoa, ja ne ovat alttiita tuhoutumaan täydellisesti jo pienissä rakennus- tai muissa niihin kohdistuvissa hankkeissa.

Maanomistajan oikeusturvan näkökulmasta ongelmallisena voidaan pitää sitä, ettei tiukasti suojellun luontotyypin suojelusta sellaisenaan ole valitusmahdollisuutta. Tämä johtuu siitä, ettei asiassa tehdä hallintopäätöstä, vaan rajoitus olisi voimassa suoraan lain nojalla, vastaavalla tavalla kuin ehdotuksen 81 §:n 2 momentin mukainen Euroopan unionin tärkeinä pitämien eliölajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämis- ja heikentämiskiello. Tästä suojelusta johtuvasta luontotyypin hävittämis- ja heikentämiskiellosta voidaan kuitenkin hakea poikkeamista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta ja siihen on kytketty myös 113 §:n mukainen korvausmahdollisuus, mikäli suojelusta aiheutuisi merkityksellistä haittaa.

Ehdotus olisi luontotyyppien heikentämiskiellon osalta osin rinnasteinen suhteessa voimassa olevissa metsälaissa ja vesilaisissa säädettyyn luontotyyppisuojaan. Metsälaissa ja vesilaisissa eräiden luontotyyppien suojelu perustuu ehdotusta vastaavalla tavalla suoraan lain perusteella asetettuun heikentämis- tai muuttamiskieltoon ilman erillistä viranomaisen tekemää päätöstä. Esimerkiksi metsälain 10 §:n mukaisten erityisen tärkeiden elinympäristöjen suojelun osalta perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt rajoituksia perustuslain 15 §:n kannalta ongelmallisina. Perustuslakivaliokunta on tuossa yhteydessä katsonut, että metsälain 10 §:ssä tarkoitettujen elinympäristöt eivät ole keskeisiä metsätalouden harjoittamisessa (PeVL 22/1996 vp, PeVL 36/2013 vp). Valiokunta on pitänyt metsälain rajoituksia omistajan kannalta suhteellisen vähäisinä. Valiokunnan mukaan ne eivät ole luonteeltaan ehdottomia kieltoja, minkä lisäksi säännöksissä tarkoitettujen veloitteiden täyttämistä tai rajoitteiden noudattamisesta voidaan metsä-

lain 11 §:n perusteella myöntää tietyin edellytyksin poikkeuslupa. Valiokunnan mukaan omaisuuden käyttörajoitukset eivät selvästikään ole omaisuuden suojan kannalta ongelmallisia etenkin, kun niitä punnitaan suhteessa metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseen liittyviin ja siten perustuslain 20 §:ään kiinnittyviin painaviin perusteisiin.

Luonnonsuojelulain luontotyyppien tiukkaa suojelua koskevassa ehdotuksessa on kyse vastaavanlaisesta, ja samalla hyvin rajallisesta sääntelystä, koska tiukkaa suojelua koskee vain kahta luontotyyppiä. Nämä luontotyypit ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita kohteita, ehdotettu säännös on soveltamisalaltaan tarkoin rajattu, eikä kiello ole kategorinen, vaan koskee vain luontotyypin hävittämistä tai heikentämistä.

Säännös edistäisi perustuslain 20 §:ssä tarkoitettua ympäristövastuusäännöstä. Perustuslain 15 §:ssä tarkoitettua omaisuudensuojaa koskevan säännöksen kannalta rajoituksen merkitys arvioidaan melko suppeaksi, koska näitä luontotyyppiä on vain kaksi ja säännökseen liittyy sekä poikkeamis- että korvausmahdollisuus. Mikäli poikkeusta ei myönnettäisi ja suojelusta aiheutuisi maanomistajalle merkityksellistä haittaa, hänellä olisi oikeus saada valtiolta täysi korvaus. Tältä osin ehdotus toteuttaa omaisuuden suojaan kohdistuvien rajoitusten oikeasuhtaisuutta. Uusien luontotyyppien suojelua koskevien säännösten osalta omaisuuden suojaa rajoittavien rajoitusten tulee täyttää suhteellisuusperiaatteen vaatimukset ottaen huomioon korvaukset, mutta ympäristöperusoikeudesta toisaalta johtuu myös se, että luonnon monimuotoisuuden suojan tulee samoin riittävän oikeasuhtaisella tavalla toteutua.

Perustuslain näkökulmasta on otettava huomioon, että luontotyyppien suojelu on aiemmissa selvityksissä ja toimivuusarvioinneissa osoitettu puutteelliseksi ja yhdeksi keskeiseksi kehityskohteeksi, minkä vuoksi tähän kokonaisuuteen ehdotetaan sääntelyn vahvistamista. Koska luonnon monimuotoisuus heikkenee edelleen, on luonnonsuojelulla keskeinen tehtävä sen turvaamisessa. Tämä sisältyy itseisarvoisena, ihmiskunnalle ja myös tuleville sukupolville kuuluvana oikeutena perustuslain 20 § 1 momentin asettamaan ympäristövastuuseen. Luonnonsuojelutarcoitus muodostaa ehdotetuille luontotyyppien ja lajien suojelua koskeville säännöksille hyväksyttävän perusteen, säännökset ovat riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia, täyttäen myös suhteellisuusvaatimuksen sekä oikeusturvan vaatimukset. Säännösten arvioidaan siten olevan perustuslain 15 §:n näkökulmasta hyväksyttäviä.

Vesilain luontotyypit

Luontotyyppien suojelun tehostamiseksi esitetään muutoksia luonnonsuojelulain ohella myös vesilain 2 luvun 11 §:ssä tarkoitettujen eräiden vesiluontotyyppien suojeluun. Näillä saattaa olla vaikutusta myös perustuslain 15 §:n mukaisen omaisuudensuojan näkökulmasta. Voimassa olevan vesilain luontotyyppien suojelua koskevat säännökset kieltävät luonnontilaisen enintään kymmenen hehtaarin suuruisen fladan, kluuvijärven tai lähteen taikka muualla kuin Lapin maakunnassa noron tai enintään yhden hehtaarin suuruisen lammen tai järven luonnontilan vaarantamisen. Lupaviranomainen voi yksittäistapauksessa myöntää hakemuksesta poikkeuksen tästä kiellosta, mikäli kyseisen luontotyypin suojelutavoitteet eivät huomattavasti vaarannu. Vastaavan sisältöiset säännökset sisältyivät jo nykyistä vesilakia edeltäneen samananimisen lain (19.5.1961/264) 1 luvun 15 a §:ään ja 17 a §:ään. Säännökset lisättiin vesilakiin vuonna 1997 voimaan tulleen luonnonsuojelu- ja metsälainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Tältä osin vesilain sääntely vastaa siten edellä kuvattua metsälain 10 §:n mukaista erityisen tärkeiden elinympäristöjen suojelua, joka ei myöskään edellytä erillistä viranomaisen tekemää päätöstä. Metsälain osalta perustuslakivaliokunta ei pitänyt rajoituksia perustuslain 15 §:n kan-

nalta ongelmallisina ja katsoi rajoitusten olevan omistajan kannalta suhteellisen vähäisinä. Lähtökohtaisesti vesilakiin esitettäviä luontotyyppien täydennyksiä voinee pitää vaikutuksiltaan osin samankaltaisina, mutta niiden tarkempi arviointi on kuitenkin tarpeen.

Pienvesiä koskevia luontotyyppisäännöksiä perusteltiin lainvalmisteluasiakirjoissa (79/1996) erityisesti luonnon monimuotoisuuden ja biologisen tuottokyvyn säilyttämiseen tähtäävillä näkökohdilla. Perustuslakivaliokunta ei ehdotuksista lausuntoa (PeVL 21/1996 vp) antaessaan kiinnittänyt huomiota vesilain luontotyyppien suojelua koskeviin säännöksiin. Uuden vesilain (2011) säätämisyjärjestysperusteluissa katsottiin, että alkuperäisen luonnon suojelua sekä luonnon monimuotoisuuden turvaamista voidaan pitää sellaisina yhteiskunnallisina tarpeina, jotka oikeuttavat ehdotetunlaisen sääntelyn antamisen. Myös luontotyyppien suojelua koskevan säännöksen rajausta pidettiin niin ikään sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset täyttävänä. Sääntelyyn liittyvän poikkeusmahdollisuuden katsottiin varmistavan sen, että sääntelyllä ei rajoiteta luontotyyppien käyttämistä enempää kuin suojelutavoitteiden turvaaminen edellyttää. Luontotyyppienä suojeltavat kohteet ovat useimmiten siten pienialaisia, että niiden suojelusta aiheutuvat rajoitukset hankkeen toteuttamiselle voidaan välttää hankkeen toteuttamista muuttamalla.

Huomionarvoista on, että vesilainsäädännön uudistamista koskeneessa lausunnossaan ympäristövaliokunta käsitteli laajasti erityisesti purojen suojelutarvetta ja totesi mietinnössään (YmVM 22/2010 vp), että puroja koskevaan lainsäädäntöön liittyy rakenteellinen ongelma, koska useaan eri lakiin (esim. vesilaki, metsälaki, ympäristönsuojelulaki ja maankäyttö- ja rakennuslaki) perustuva sektorikohtainen sääntely ei mahdollista luonnontilaisten purojen kokonaistarkastelua luontotyyppinä, mikä olisi purojen suojelun tehostamisen kannalta välttämätöntä. Valiokunnan mukaan rajanveto eri lakien soveltamisalojen ja tehtävien välillä on kokonaisuutena epäselvä. Tämän vuoksi valiokunta totesi pitävänsä purojensuojelun tehostamiseksi välttämättömänä kokonaisvaltaisempaa tarkastelua jatkossa eri lakien välisistä suhteista ja tehtävistä luontotyyppien suojelua koskevassa sääntelyssä.

Eräiden vesiluontotyyppien tila on jo toteutetuista toimenpiteistä huolimatta edelleen heikentynyt, minkä vuoksi suojelun piiriin ehdotetaan sisällytettäväksi nykyisten luontotyyppien lisäksi eräitä uusia luontotyyppiejä. Uusina luontotyyppienä lakiin ehdotetaan lisättäväksi enintään kymmenen hehtaarin suuruiset kalkkilammet, lähteiköt ja muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevat luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset purot. Muutoin sääntely säilyisi ennallaan, sisältäen muun muassa poikkeusmahdollisuuden. Mikäli hankkeesta aiheutuu laissa kiellettyä heikentymistä ja poikkeaminen on tarpeen, tulee viranomaisen tutkia poikkeamisen edellytysten käsillä olo. Poikkeamisen edellytyksistä säädettäisiin pykälän 2 momentissa. Lupaviranomainen voisi yksittäistapauksessa hakemuksesta myöntää poikkeuksen kiellosta, jos momentissa mainitun vesiluontotyyppien suojelutavoitteet eivät kokonaisuutena huomattavasti vaarannu.

Näitä ehdotuksia on tarpeen arvioida perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten ja erityisesti sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden näkökulmasta, vaikka kyse on nykyisen vesilain tarkoittamien luontotyyppien osittaisesta laajentamisesta, säännöksen sinänsä säilyessä pitkälti ennallaan. Ehdotettu luontotyyppisuojaus vaikuttaisi vesitaloushankkeiden toteuttamiseen eri tavoin ja esimerkiksi poikkeusluvan tarpeeseen vaikuttaa se, olisiko luonnontilan vaarantuminen vältettävissä hankkeen toteuttamista muuttamalla.

Ehdotetut muutokset arvioidaan vesiluonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja siten luontotyyppien suojelun kokonaisvaltaisen tehostamisen kannalta tärkeiksi. Maanomistajan omaisuus- ja ympäristönsuojelu näkökulmasta vesilakiin ehdotetut lisäykset arvioidaan kalkkilampien osalta pää-

sääntöisesti pieneksi. Kriteerit täyttäviä enintään 10 hehtaarin kokoisia lampia on enintään muutamia satoja, suojelu kohdentuisi vesiympäristöön, eikä sillä olisi lähtökohtaisesti vaikutuksia uoman ulkopuoliseen maankäyttöön.

Lähteikköjen osalta ehdotus laajentaisi suojeltavan luontotyypin pinta-alaa, koska lähteiköt ovat yksittäisiä lähteensilmä laajempia ekologisia kokonaisuuksia tihkupintoineen ja reuna-alueineen. Lähteikköjen kokonaismääräksi on arvioitu käytettävissä olevien tietojen perusteella kymmeniä tuhansia, joista ehdotuksessa suojeltavaksi tarkoitettuja luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia on arviolta joitakin tuhansia. Lähde on kohteena pääsääntöisesti maastossa selkeästi havaittava ja tarkkarajainen, kun taas lähteikön havaittavuus ja ulottuvuus varsinaisen veden peittämän uoman puuttuessa varsinkin kuivana aikana saattaa olla huomattavasti tulkinnanvaraisempi. Tämä tunnistamiseen liittyvä vaikeus saattaa joissakin tilanteissa lisätä epävarmuutta esimerkiksi metsätaloustoimenpiteiden suorittamisen osalta. Toisaalta muutos selkeyttäisi oikeustilaa siinä suhteessa, että jatkossa ei olisi enää tarvetta arvioida lähettä koskevan sääntelyn soveltamista lähteikköjen yksittäisiin silmäkkeisiin.

Myös purojen osalta haasteena ovat tunnistamiseen liittyvät tulkinnanvaraisuudet, mutta vesilain suojelu kohdentuisi vesiympäristöön, eikä vesilain mukainen luontotyyppisuojaus lähtökohtaisesti vaikuta uoman ulkopuoliseen maankäyttöön tai esimerkiksi siellä toteutettaviin metsänkäsittelytoimenpiteisiin. Purojen osalta kyse olisi oikeudellisesti ennen muuta luontotyyppi-suojelun tuomasta lisäulottuvuudesta lupaharkintaan.

Luonnon monimuotoisuuden suojelua voidaan pitää sellaisena yhteiskunnallisena tarpeena, joka oikeuttaa ehdotetun sääntelyn antamisen. Luontotyyppien suojelua koskevan säännöksen rajausta voidaan myös pitää sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset täyttävänä, joskin lähteikköjen osalta myös osin haasteellisena. Pinta-alaltaan kyse on pääsääntöisesti varsin pienistä kohteista, ja niihin kohdistuvia vaikutuksia voidaan myös osin välttää hankkeen toteuttamistapaa muuttamalla. Luontoympäristöä koskevat kartoitukset ja niitä koskeva tieto on myös varsin kattavaa sekä saavutettavaa, mikä vähentää tulkinnanvaraisia tilanteita. Luontotyyppisuojaus ei myöskään rajoittaisi kaiken tyyppisiä hankkeita, vaan nimenomaan luontotyypin suojaamiin luontoarvoihin kohdistuvia muutoksia aiheuttavia hankkeita. Yksittäistä kohdetta koskeva luontotyyppisääntely tulee yleensä arvioitavaksi mainittua kohdetta koskevan hankemuksen yhteydessä, jota koskevan päätöksen lainmukaisuuden asianosainen voi saattaa muutoksenhakutuomioistuimen arvioitavaksi. Lisäksi sääntelyyn liittyy em. poikkeusmahdollisuus, jolla pyritään varmistamaan suojelun suhteellisuus. Näin ollen ehdotuksia voidaan pitää perustulain vaatimukset täyttävinä.

Ekologinen kompensatio

Ekologisen kompensaation osalta kysymys on lainsäädännön näkökulmasta kokonaan uudesta asiasta. Heikennyksen hyvittäminen saattaisi joissakin tilanteissa mahdollistaa omaisuuden käytön ja hankkeiden ja suunnitelmien toteuttamisen, mikäli hyvittävien toimenpiteiden myötä muutoin evättävä poikkeuslupa voitaisiin myöntää.

Ehdotukset sisältävät sääntelyä kompensaatioon käytettävien luonnonarvojen tuottamisesta, mikä osaltaan voi parantaa maanomistajan mahdollisuuksia käyttää omaisuuttaan kohtuullisella tavalla. Ehdotettu säännös myös tukee ympäristöperusoikeuden mukaista vastuuta ja on linjassa yleisen aiheuttamisperiaatteen kanssa.

Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännöksessä lueteltuja erotteluperusteita voidaan pitää syrjintäkiellon ydinalueena. Luetteloa ei ole kuitenkaan tarkoitettu tyhjäksi, vaan eri asemaan asettaminen on kielletty myös muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Muun ohella myös henkilön tiedolliset ja taidolliset sekä tosiasialliset toimintaedellytykset lain soveltamisen alaisessa toiminnassa tulee ottaa huomioon.

Perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännös koskee lähtökohtaisesti luonnollisia henkilöitä. Yhdenvertaisuusperiaatteella voi kuitenkin olla merkitystä myös oikeushenkilöitä koskevan sääntelyn arvioinnissa etenkin silloin, kun sääntely voi vaikuttaa välillisesti luonnollisten henkilöiden oikeusasemaan. Ehdotettavan lain osalta yhdenvertaisuuden toteutuminen tulee pohdittavaksi etenkin osallistumista ja muutoksenhakua koskevan sääntelyn sekä ehdotettuun 4 lukuun sisältyvän luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukemista koskevan sääntelyn näkökulmasta. Yleisellä tasolla luonnonsuojelulain rajoitukset koskevat kaikkia samalla tavalla. Osallistumisen ja muutoksenhaun osalta lain tavoitteena on mahdollistaa laaja osallistuminen ja myös kattava muutoksenhakuoikeus lain nojalla tehtyihin päätöksiin ja tältä osin lakia voidaan pitää yhdenvertaisuuden kannalta perustuslain mukaisena. Ehdotetulla sääntelyllä pyritään järjestämään yhdenvertainen ja läpinäkyvä menettely luonnon monimuotoisuutta koskevien toimenpiteiden toteuttamiseen ja päätösten tekemiseen. Yhdenvertaisuuden toteutumista tukevat myös lain 65 §:ssä ja 78 §:ssä tarkoitettut viranomaisen huomioonottamista koskevat ja toisiaan täydentävät säännökset. Luontoa muuttavaa toimintaa aikovan tahon on lähtökohtaisesti selvitettävä toimintansa vaikutuksia ja toisaalta viranomaisen tulee ottaa uhanalaiset luontotyypit ja lajit huomioon päätöksenteossa.

Tukijärjestelmää koskeva sääntely vastaa jo voimassaolevaan luonnonsuojelulakiin sisältyvää 1 a lukua, lukuun ottamatta 20 §:ssä säädettyä rahallista avustusta, joka sisältyy uusiin säännöshedotuksiin. Kyseinen 1 a luku tuli voimaan vuoden 2020 alussa, joten sen suhdetta perustuslakiin, myös yhdenvertaisuuden näkökulmasta, on tarkasteltu tuossa yhteydessä tarkemmin. Tukijärjestelmässä tukikelpoisia olisivat luonnolliset henkilöt, yritykset ja muut yhteisöt ja julkisyhteisöt, lukuun ottamatta valtion kirjanpitoyksiköitä. Myöskään 20 §:n 1 momentissa säädetyn mukaiset avustuksen myöntämisen perusteet yhdessä 3 momentin kanssa eivät sisällä sellaisia erottelevia perusteita, jotka estäisivät ketä tahansa momentissa tarkoitettua hankkeesta tai toimenpiteistä vastaavaa, tai sellaista tahoa, joka tekee niihin liittyvää tutkimus tai kehitystyötä, hakemasta avustusta. Sen sijaan suuryritykset jäisivät EU:n valtioneuvoston sääntöjen perusteella tukikelpoisuuden ulkopuolelle. Ehdotusten mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi asettaa tuen hakemiselle hakuajan. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtäviin kuuluisi myös tuen hakumahdollisuudesta sekä menettelystä ja tuen myöntämiseen liittyvistä seikoista tiedottaminen.

Ehdotuksen mukaan tuen myöntämisen edellytykset ovat kaikille hakijoille samat. Tätä harkinnanvaraista tukea voitaisiin myöntää määrärahojen puitteissa. Ehdotetulla sääntelyllä pyritään järjestämään kaikille yhdenvertainen ja läpinäkyvä menettely luonnon monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden tukemiseen. Voimavarojen ja käytettävissä olevien taloudellisten resursien rajallisuuden vuoksi tukeminen olisi kuitenkin aina harkinnanvaraista. Näistä lähtökohdista arvioiden ehdotettu sääntely täyttää myös yhdenvertaisuuden vaatimukset, kun erottelu perustuu kulloinkin käytettävissä oleviin voimavaroihin ja priorisointiin luonnon monimuotoisuuden suojelun näkökulmasta. Myös viranomaisten jakama tieto mahdollisuudesta hakea tukea edistää osaltaan yhdenvertaisuuden toteutumista.

Lisäksi ehdotus sisältää myös eräitä kansalaisten osallistumista vahvistavia säännöksiä, joiden voi arvioida edistävän perustuslain 6 §:ssä tarkoitettua yhdenvertaisuutta. Luonnonsuojelusuunnittelua koskevan sääntelyn osalta on varmistettava riittävä julkinen viestintä sekä pyrittävä luomaan edellytykset asiasta käytävälle julkiselle keskustelulle. Yhdessä esimerkiksi lain 1 luvussa asetettujen tavoitteiden ja ympäristötietoisuuden edistämisen sekä muutoksenhakua koskevien oikeuksien osittaisen laajentamisen kanssa ehdotusten voi arvioida parantavan kansalaisten tietopohjaa ja vahvistavan osallistumisen edellytyksiä.

Osaltaan perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöstä voidaan tarkastella myös saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan koskevan perustuslain 17 §:n 3 momentin näkökulmasta. Lakiehdotukseen sisältyy useita säännöksiä, joilla saamelaisten oikeutta oman kulttuurinsa ja kielensä ylläpitämiseen ja kehittämiseen pyritään edistämään. Samalla sääntely turvaa myös perustuslain edellyttämää yhdenvertaisuutta esimerkiksi laajentamalla saamelaisten mahdollisuuksia osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon ja asettamalla viranomaisille velvollisuuden huolehtia siitä, että lain toimeenpanosta tai sen nojalla annetuista päätöksistä ei aiheudu yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa vähäistä suurempaa heikennystä saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiin.

Elinkeinovapaus

Perustuslain 18 §:n 1 momentin 1 virkkeen mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Perusoikeussäännösten tulkintakriteeristön mukaan tätä oikeutta voidaan lähtökohtaisesti rajoittaa vain yleisten rajoitusperiaatteiden mukaan perusoikeuden ydinalueeseen koskematta. Toisaalta perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkinnan mukaan yritykset ja muut elinkeinon harjoittajat eivät voi perustellusti odottaa elinkeinotoimintaansa sääntelevän lainsäädännön pysyvän muuttumattomana (esim. PeVL 55/2018 vp).

Ehdotetun luonnonsuojelusuunnittelun osalta on kiinnitettävä huomiota elinkeinovapautteen, mikäli luonnonsuojelusuunnitteluun liittyisi esimerkiksi sellaisia elinkeinoihin vaikuttavia elementtejä, jotka vaikuttaisivat aiemmasta poiketen luvantarpeeseen tai rekisteröintiin (ks. esim. PeVL 15/2008). Huomiota on tältä osin kiinnitettävä myös siihen, vaikuttaako luonnonsuojelusuunnittelu esimerkiksi maatalouselinkeinon harjoittamisen kannalta merkittäviin tukiin tai elinkeinonharjoittamisen lupien peruuntumiseen. Perustuslakivaliokunta on elinkeinotoiminnan sääntelyn yhteydessä vakiintuneesti pitänyt luvan peruuttamista yksilön oikeusasemaan puuttavana viranomaistoimena vaikutuksiltaan jyrkempänä kuin haetun luvan epäämistä. (Ks. esim. PeVL 16/2007 vp, PeVL 46/2006 vp, PeVL 41/2006 vp ja PeVL 32/2010 vp).

Luonnonsuojelusuunnittelua koskevat ehdotukset kansallisesta monimuotoisuusstrategiasta ja sitä tukevista toimintaohjelmista ovat siinä määrin yleisiä reunaehtoja ja toimintamalleja luovia, ettei niillä arvioida olevan vaikutusta elinkeinovapautteen. Ehdotus sisältää myös säännöksen vapaaehtoisen luonnonsuojelun toimenpideohjelmista, jolla vahvistetaan eräiden jo käynnissä olevien ohjelmien (muun muassa METSO- ja Helmi-ohjelmat) oikeudellista asemaa. Nämä ohjelmat perustuvat vapaaehtoisuuteen ja voivat osaltaan vahvistaa elinkeinovapauden toteutumista luomalla mahdollisuuksia uudenlaisen elinkeinotoiminnan kehittämiseksi, esimerkiksi luontokohteiden ennallistamisen ja niiden hoidon toteuttamiseksi. Jo voimassa olevassa laissa olevat säännökset luonnonsuojeluohjelmista ja niiden oikeusvaikutuksista ovat luonteeltaan toisenlaisia, ja niihin liittyy myös lunastus- ja korvausvelvollisuus. Tältä osin säännökset pysyisivät ennallaan.

Ehdotus varovaisuusperiaatteen lisäämisestä luonnonsuojelulain yleisiin säännöksiin ei näyttäisi muodostavan sellaisia omaisuudensuojan tai elinkeinovapauden ydinalueelle menevää rajoitusta, tai muutoinkaan sellaista perusoikeuksia heikentävää vaikutusta, ettei siitä voisi ehdotetulla tavalla säättää. Varovaisuusperiaate on jo osa voimassaolevaa oikeutta, ja sen kirjaaminen lain tasolle lisäisi läpinäkyvyyttä ja siten osaltaan vahvistaisi perustuslain 20 §:n 1 momentin tarkoittamaa vastuuta luonnosta ja sen monimuotoisuudesta.

Vapaaehtoiset kompensatiotoimet edistävät elinkeinovapautta. Mahdollisuus ekologiseen kompensatioon saattaa joissain tilanteissa myös edistää erilaisten hankkeiden toteuttamisen mahdollisuuksia.

Oma erityiskysymyksensä elinkeinovapauden osalta liittyy saamelaisten oikeuksien turvaamisen vahvistamiseen ja sen vaikutuksiin. Tätä perustuslain ulottuvuutta tarkastellaan erikseen, mutta elinkeinovapauden osalta on syytä ottaa huomioon ehdotettu 6 § saamelaisten oikeudesta ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan (heikentämiskielto) ja sen muita elinkeinoja mahdollisesti rajaava vaikutus. Ehdotettu 6 § asettaa viranomaiselle velvoitteen huolehtia siitä, ettei lain toimeenpanolla tai sen mukaisilla päätöksillä yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa aiheuteta vähäistä suurempaa heikennystä saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiin, ja että saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytykset voidaan turvata ja niiden kehittymistä mahdollisuuksien mukaan edistää. On mahdollista, että joissakin tilanteissa mainittu heikentämiskielto saattaa vaikuttaa muiden elinkeinojen harjoittamisen edellytyksiin, kuten kaivostoimintaan, metsänkäyttöön tai muihin toimintoihin. Näistä edellytyksistä kuitenkin säädetään pääasiassa muun lainsäädännön mukaisesti, eikä luonnonsuojelulaki itsessään tuo tähän merkittävää lisävaikutusta. Ehdotetun 6 §:n soveltaminen on pitkälti tapauskohtaista, ja tältä osin on kyse vain luonnonsuojelulain asettamista reunaehdoista, ja niiden kokonaisarviointista. Elinkeinovapauden ja saamelaisten oikeuksien osalta on kyse perusoikeuksien välisen suhteen arvioinnista, eikä ehdotettua 6 §:ää voida pitää perustuslain näkökulmasta ongelmallisena.

Elinkeinovapauden osalta on lisäksi syytä nostaa esiin ehdotettu muutos malminetsinnän edellytyksiin luonnonsuojelualueilla. Voimassa olevassa laissa alueen hallinnasta vastaava viranomais (Metsähallitus) voi myöntää luvan malminetsintään luonnonsuojelualueilla, mutta tätä mahdollisuutta ehdotetaan rajattavaksi. Muutosten seurauksena malmietsintään ei voisi jatkossa enää myöntää kansallis- ja luonnonpuistossa lainkaan lupaa, mutta valtion muilla suojelualueilla luvan myöntäminen olisi yhä mahdollista tietyin, nykyistä tarkemmin edellytyksin. Tämä rajaisi malminetsintää valtion muilla luonnonsuojelualueilla, mutta rajoituksen tosiasiallinen merkitys elinkeinotoiminnalle olisi todennäköisesti varsin vähäinen. Käytännössä malminetsintää ei ole tähänkään asti harjoitettu kansallis- ja luonnonpuistoissa, joten ehdotetut muutokset koskisivat lähinnä valtion muita luonnonsuojelualueita. Näillä alueilla olisi kuitenkin mahdollisuus saada lupa malminetsintään laissa erikseen säädettyjen edellytysten täytyessä. Muilla kuin valtion luonnonsuojelualueilla toiminnan edellytyksiin ei puututtaisi.

Osallistuminen

Ympäristövastuuta koskevassa osiossa on jo käsitelty osin myös perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaista julkisen vallan vastuuta turvata jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Tämän perustuslain 20 §:n 2 momentin velvoitteen on edellä todeten katsottu merkitsevän perustuslaillista toimeksiantoa ympäristölainsäädännön kehittämiseksi siten, että ihmisten vaikutusmahdollisuuksia omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon laajennetaan. Koska osallistumisen turvaaminen on ympäristöä ja luonnonsuojelua koskevan lainsäädännön keskeinen osatekijä, sitä koskevaa perustuslain säännöstä tarkastellaan tässä erikseen. Tältä osin voidaan mainita myös edellä mainittua säännöstä täydentävät perustuslain kansanvaltaa (2 §) sekä vaali- ja osallistumisoikeuksia

(14 §) koskevat säännökset. Kansanvaltaan sisältyy perustuslain 2 §:n 2 momentin mukainen yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen ja 14 §:n mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa osallistumista koskevaa sääntelyä on melko vähän, mutta esitykseen sisältyy useita osallistumista eri tavoin edistäviä ehdotuksia. Näitä ovat esimerkiksi 6 §:n saamelaisten oikeuksia ja 8 §:n ympäristötietoisuutta koskevat säännökset, luonnonsuojelusuunnittelua koskeva 17 §:n säännös osallistumisesta ja vuorovaikutuksesta, 57 §:n luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmia koskeva säännös, 13 luvun säännökset luonnonsuojelun tiedonhallinnasta ja päätöksistä tiedottamisesta sekä 94 §:n maisemanhoitoalueen perustamista ja sitä koskevaa aloiteoikeutta koskeva säännös, vireillepanoa koskevan sääntelyn siirtäminen omaksi pykäläksi (129 §).

Luonnonsuojelusuunnittelua koskevan sääntelyn osalta laissa asetetaan yleinen velvoite ottaa huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset näkökohdat sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet. Sen lisäksi suunnitelmia ja ohjelmia valmisteltaessa on varmistettava riittävä julkinen viestintä sekä yhteistyö ja vuorovaikutus eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa, sekä pyrittävä luomaan edellytykset asiasta käytävälle julkiselle keskustelulle. Viestinnässä ja vuorovaikutuksessa tulisi hyödyntää monipuolisia, tosiasiallisesti tehokkaita keinoja, kuten perinteisiä kuulemistilaisuuksia, digitaalisia järjestelmiä, sosiaalista mediaa tai muita tapauskohtaiseen harkintaan perustuvia tiedottamisen välineitä. Vuorovaikutuksella ja tiedottamisella vahvistettaisiin suuren yleisen mahdollisuuksia saada tietoa luonnon monimuotoisuuden tilasta ja toimista monimuotoisuuden edistämiseksi sekä edistettäisiin kansalaisyhteiskunnan osallistumista luonnonsuojelun suunnitteluun. Yhdessä lain 1 luvussa asetettujen tavoitteiden ja ympäristötietoisuuden edistämisen, luonnonsuojelun tietojärjestelmän luomisen sekä muutoksenhaku koskevien oikeuksien osittaisen laajentamisen kanssa sääntelykokonaisuuden voi arvioida parantavan kansalaisten tietopohjaa ja vahvistavan mahdollisuuksia osallistua omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Lisäksi uudistuksessa ehdotetaan valitusoikeuden lievää laajentamista. Luonto- ja ympäristöyhdistysten valitusoikeutta on voimassa olevassa laissa rajattu sisällöllisesti siten, että ne eivät voi valittaa korvausta eivätkä luontotyypin suojelusta poikkeamista 31 §:n tai eliölajien suojelusta poikkeamista 48 §:n 2 momentin mukaan koskevista päätöksistä. Tätä ratkaisua on korvauksia lukuun ottamatta pidettävä ongelmallisena, koska yhteisöllä on kuitenkin valitusoikeus esimerkiksi luonnonsuojelulain 49 §:n 3 momentissa säädetyn EU:n lajisuojelua koskevan poikkeusluvan osalta. Tällainen valitusoikeuden rajaaminen ei ole perusteltua, joten yhteisön valitusoikeus ulottuisi jatkossa myös luontotyypin ja eliölajien suojelusta myönnettäviin poikkeuksiin, sekä muihin vastaaviin päätöksiin. Korvausten osalta valitusoikeuden laajennus ei kuitenkaan ole perusteltua, vaan sääntely vastaisi tältä osin voimassa olevaa lakia.

Ehdotuksen säännökset parantavat osaltaan kansalaisten tiedollisia valmiuksia sekä edistävät ajantasaisen tiedon saatavuutta ja mahdollisuuksia osallistua omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon perustuslain 20 §:n säännösten toteuttamiseksi.

Saamelaisten oikeudet

Esitys turvaa osaltaan perustuslain 17 §:n 3 momentin säännöstä saamelaisten oikeudesta ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan. Esityksessä on huomioitu myös perustuslain 20 §:n 1 momentissa ilmaistu periaate siitä, että vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta kuuluu kaikille. Voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää kulttuuria turvataan lain 16 §:n 1 momentissa, 17 a §:n 1 momentin viittaussäännöksen sekä 18 §:n

3 momentin nojalla. Ehdotuksessa vahvistettaisiin voimassa olevan lain säännöksiä saamelais-ten oikeudesta ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan.

Nykyisen luonnonsuojelulain 16 §:n 1 momentissa on säädetty, että Saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:n mukaisella saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevilla kansallis- ja luonnonpuistoissa on turvattava saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset. Näin ollen kyseinen säännös koskee vain kansallis- ja luonnonpuistoja, mutta 17 §:n 1 momentin viittauksen kautta tämä on ulotettu myös muille luonnonsuojelualueille. Lain 18 §:n 3 momentin mukaan 1 momentin mukaiset luonnonsuojelualueiden liikkumisrajoitukset eivät koske liikkumista tehtävissä, jotka ovat tarpeen poronhoitoa varten.

Luonnonsuojelualueilla on saamelaisten perustuslaissa turvattujen oikeuksien näkökulmasta keskeinen merkitys. Perustuslain säännöksen turvaamaan saamelaisten kulttuurimuotoon laske- taan kuuluvaksi saamelaisten perinteiset elinkeinot, poronhoito, kalastus ja metsästy. Perustet- taessa luonnonsuojelualueita saamelaisten kotiseutualueelle on käytännössä pyritty siihen, että erityisesti perinteisen saamelaisporonhoidon harjoittamisen edellytykset tulisivat turvatuksi. Ylä-Lappiin perustetut laajat kansallis- ja luonnonpuistot, muut luonnonsuojelualueet sekä erä- maa-alueet kattavat valtaosan, yli 80 % saamelaisten kotiseutualueen pinta-alasta. Nämä alueet ovat jo pitkälti muutoinkin sellaisen sääntelyn piirissä, joka turvaa porolaitumien säilymistä kil- pailevalta maankäytöltä, kuten metsänhakuilta, kaivostoiminnalta ja energiatuotannolta. Alu- eilla on laajuutensa ja tietttömyytensä vuoksi huomattavaa merkitystä porolaidunten yhtenäisyy- den, määrän sekä myös niiden häiriöttömyyden kannalta. Poronhoidon kanssa kilpaileva maan- käyttömuoto näillä alueilla on matkailu. Tähän liittyen varsinkin tietyt maastossa liikkumisen muodot, kuten moottorikelkkailu ja koiravaljakoilla ajaminen, ovat suurin ongelma suhteessa poronhoitoon.

Saamelaisia koskevalla perustuslain säännöksellä turvataan muun muassa sellaisten saamelais- ten kulttuurimuotoon kuuluvien perinteisten elinkeinojen kuin poronhoidon, kalastuksen ja met- sästyksen harjoittamista. Lisäksi saamelaisilla on perustuslain 121 §:n 4 momentin perusteella saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Perustuslain ohella alkuperäiskansojen perinteisiin elinkeinoihin ja maankäyt- töön liittyvä itsemääräämisoikeus tunnustetaan nykyisin myös kansainvälisellä tasolla laajasti. Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitean mukaan kansalaisoikeuksia ja poliittisia oi- keuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) 27 artikla merkitsee muun muassa velvollisuutta taloudellisten toimenpiteiden suunnittelemiseen ja toteuttamiseen siten, että saamelaisten elinkeinojen, kuten poronhoidon, taloudellinen kannattavuus säilyy. Oikeus hallita luonnonvaroja ja osallistua niitä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon nähdään keskeisesti osana alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeutta. Esimerkiksi kansainvälinen luon- non monimuotoisuutta koskeva yleissopimus tunnustaa alkuperäiskansojen läheisen ja perinteis- en riippuvuuden biologisista luonnonvaroista sekä alkuperäiskansojen perinteisen tiedon mer- kityksen luonnon monimuotoisuuden suojelulle. Saamelaiskulttuurilla on siten suora yhteys luonnon monimuotoisuuden säilymiseen, mikä korostaa perustuslain 17 §:n 3 momentissa sää- detyn saamelaiskulttuurin ylläpitämistä koskevan oikeuden yhteyttä 20 §:ssä säädettyyn ympä- ristövastuuta koskevaan perusoikeuteen.

Saamelaisten perustuslaissa turvattujen oikeuksien kannalta on huomattava, että perustuslaki- valiokunta on suhtautunut saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien rajoituksiin tiukasti:

”Valiokunta on kiinnittänyt huomiota lakiehdotuksen 16 §:n 1 momentin toisen virkkeen ilmai- suun, jonka mukaan aluetta perustettaessa on kuitenkin otettava asianmukaisella tavalla huomi- oon sen suojelun erityiset tavoitteet ja kansallispuistossa myös alueella kävijöiden edut. Sana "kuitenkin" antaa kuvan siitä, että kysymys olisi poikkeussäännöstä ensimmäiseen virkkeeseen.

Näin ymmärrettyinä momentin toinen virke näyttäisi rajoittavan saamelaisten oikeutta ylläpitää omaa kulttuuriaan. Tämän vuoksi säännöksestä on syytä poistaa sana "kuitenkin." (PeVL 17/2010 vp).

Luonnonsuojelulakiin ehdotetaan saamelaisten oikeuksien turvaamisen kannalta voimassa olevaa lakia laajempaa sääntelyä. Ehdotetussa 6 §:ssä säädettäisiin saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta. Uuden 6 §:n 1 momentin mukaan lain toimeenpanosta vastaavien viranomaisten tulee huolehtia siitä, että lain toimeenpanosta ei aiheudu yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa vähäistä suurempaa heikennystä saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiin. Pykälän 2 momentin mukaan lain nojalla annettavasta päätöksestä ei saa aiheutua yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa vähäistä suurempaa heikennystä edellytyksiin harjoittaa saamelaisten kotiseutualueella perinteisiä saamelaiselinkeinoja tai muutoin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuria taikka olennaista heikennystä kolttien elinolosuhteisiin tai mahdollisuuksiin harjoittaa kolttalaisissa (253/1995) tarkoitettuja luontaiselinkeinoja koltta-alueella.

Voimassa olevan lain 16 §:n 1 momentin mukainen säännös ehdotetaan myös säilytettäväksi 55 §:ssä, joten edellä mainittu 6 §:n velvoite täydentäisi jo olemassa olevaa sääntelyä. Säännökset ovat osin päällekkäiset, mutta 6 §:ssä säädetty yleinen saamelaiskulttuurin suoja ja sen käytännössä sisältämä saamelaiskulttuurin heikentämiskielto ovat tarpeen saamelaisten oikeuksien vahvistamiseksi. Luonnonsuojelulain täytäntöönpanoon voi saamelaisten kotiseutualueella liittyä saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvia oikeuksia koskevia vaikutuksia. Perustuslain 20 §:n ympäristöperusoikeuden on katsottu kytkeytyvän niin vahvasti saamelaisten kulttuuriperusoikeuteen, että saamelaiskulttuurin heikentämiskielto on perusteltua ottaa huomioon kattavasti nimenomaan ympäristölainsäädännössä.

Ehdotettava säännös turvaisi osaltaan perustuslaista ja KP-sopimuksesta johtuvien aineellisten velvoitteiden toteutumista. Säännöstä on tulkittava ja sovellettava perusoikeusmyönteisellä tavalla ja ottaen huomioon Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitean KP-sopimuksen 27 artiklaa koskeva käytäntö. Säännös suojaisi osaltaan saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvia, kollektiivisiksi luonnehdittavia oikeuksia. Perustuslain tapaan säännös antaisi suojaa saamelaiselle kulttuurimuodolle. Säännös ohjaisi luonnonsuojelulain täytäntöönpanossa tehtävien viranomaisten päätösten ja toimenpiteiden suunnittelua ja toteuttamistavan valintaa siten, että siitä ei aiheutuisi lainkohdassa tarkoitettuja kiellettyjä seurauksia. Huomioon tulisi tällöin ottaa alueen olosuhteet sekä muut alueella toteutettavat hankkeet. Ehdotettu heikentämiskiellon kynnyks (vähäistä suurempi heikennys) vastaa esimerkiksi voimassa olevan vesilain 2 luvun 8 §:n muotoilua, kun taas esimerkiksi kaivoslaissa ja ympäristönsuojelulaissa heikentämiskiellon kynnykseksi on määritelty olennainen haitta. Luonnonsuojelulaki on kuitenkin soveltamisalaltaan yleinen ja sen tarkoituksena on suojelun edistäminen. Kynnyksen muotoilun osalta on syytä ottaa huomioon myös perustuslakivaliokunnan näkemys (PeVL 32/2010 vp) kaivoslakia koskevan hallituksen esityksen osalta, jossa kiinnitettiin huomiota kaivoslain olennaisuus -kynnykseen. Valiokunta totesi, että se näyttäisi asettavan melko korkean kynnyksen saamelaisten oikeuksien huomioonottamiselle luvan myöntämisen esteitä arvioitaessa. Valiokunnan mielestä onkin tärkeää, että näitä olennaisuuskriteereitä tulkitaan ja sovelletaan perusoikeusmyönteisellä tavalla ja ottaen huomioon YK:n ihmisoikeuskomitean KP-sopimuksen 27 artiklaa koskeva käytäntö.

Luonnonsuojelualueelle sekä maisemanhoitoalueelle laadittavien hoito- ja käyttösuunnitelmien osalta lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joiden mukaan hoito- ja käyttösuunnitelma laaditaan saamelaisten kotiseutualueella vuorovaikutuksessa asianomaisten saamelaisyhteisöjen ja yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa siten, että saamelaisten perinteinen tieto on osa suunnittelun tietoaineistoa. Pykälän perusteluissa viitataan tältä osin myös vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteeseen (niin sanottu FPIC-periaate).

Suomi on vuonna 1994 ratifioinut biodiversiteettisopimuksen, jonka tarkoituksena on turvata luonnon monimuotoisuuden säilyminen, luonnonvarojen kestävä käyttö sekä geenivarojen käytöstä saadun hyödyn oikeudenmukainen ja tasapuolinen jako. Sopimus tunnustaa myös alkuperäiskansojen läheisen ja perinteisen riippuvuuden biologisista luonnonvaroista sekä alkuperäiskansojen perinteisen tiedon merkityksen luonnon monimuotoisuuden suojelulle. Sopimus velvoittaa Suomea turvaamaan saamelaisten luonnon monimuotoisuuteen liittyvän perinteisen tiedon, käytänteet ja innovaatiot sekä perinteisten luonnonkäyttötapojen säilymisen.

Perinteisen tiedon hankkimiseen liittyvä vapaan ennakkosuostumuksen periaate sisältyy YK:n yleiskokouksessa syyskuussa 2007 hyväksytyyn alkuperäiskansojen oikeuksia koskevaan julistukseen (A/RES/61/295), jota myös Suomi on kannattanut. YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus heijastaa alkuperäiskansoja koskevan kansainvälisen oikeuden kehitystä sekä valtioiden sitoutumista edistää, kunnioittaa ja toteuttaa alkuperäiskansojen oikeuksia. Sen avulla pyritään suojaamaan alkuperäiskansojen aineellisia oikeuksia, ja turvaamaan perustuslaillinen oikeus kulttuurin harjoittamiseen ja sen edellytysten ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Esimerkiksi oikeusministeriö on laatinut muistion (OM 2/551/2017) saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesta neuvotteluvollisuudesta yhteisymmärryksessä saamelaiskäräjien kanssa. Sen mukaan neuvottelut viranomaisen ja saamelaiskäräjien välillä tulee käydä yhteisymmärrykseen pyrkien. Lisäksi neuvottelut tulee käydä vilpittömästi ja molemminpuolisen arvostuksen hengessä sekä oikea-aikaisesti siten, että neuvotteluilla on aidosti mahdollista vaikuttaa suunniteltuun toimenpiteeseen. Lisäksi on syytä nostaa esiin, että vuonna 2021 YK:n ihmisoikeuskomitea on Suomelle antamissaan loppupäätelmissä kehottanut kiirehtimään saamelaiskäräjälain muuttamista ottaen huomioon vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaate, tavoitteena kunnioittaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta (CCPR/C/FIN/CO/7, kohta 43). Ehdotettu säännös Saamelaisten perinteisen tiedon huomioon ottamisesta edistäisi perustuslain ja kansainvälisten sopimusten lähtökohtia alkuperäiskansojen oikeuksien turvaamisesta.

Ekologista kompensatiota koskevien ehdotusten osalta hyvittämisen kriteereissä on erityisesti huomioitu saamelaisten kotiseutualueella se, että hyvitys on toteutettava sen saamelaisyhteisön alueella, jossa heikennys aiheutuu.

Lakiehdotusten voi katsoa turvaavan ja voimassa olevaan lakiin nähden selkeästi vahvistavan saamelaisten oikeuksia koskevan perustuslain 17 §:n 3 momentin toteutumista.

Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Säännöksellä on myös suora yhteys hallinnon lainalaisuusperiaatteeseen, joka edellyttää kaikessa julkisessa toiminnassa noudatettavan tarkoin lakia.

Perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan toteutumista yhdessä luonnonsuojelulain kanssa on käsitelty esimerkiksi valituslupajärjestelmän laajentamisen ja siitä säätämisen yhteydessä. Tällöin perustuslainmukaisuuskysymykset eivät liittyneet yksinomaan luonnonsuojelulain tulkinnaan, vaan yleisemmin ympäristösääntelyn menettelyiden oikeusturvan säilymiseen. Ympäristö- ja luonnonsuojeluasioissa perustuslain 21 §:n oikeusturvan toteutuminen on perinteisesti edellyttänyt laajaa asianosaisuuden käsitettä. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on ollut useita rat-

kaisuja, jotka ovat käsitelleet valitusoikeuden laajuutta ympäristöasioissa. Korkein hallinto-oikeus totesi esimerkiksi päätöksessään KHO 31.1.2020 t. 433, että luonnonsuojelulain 61 §:n 3 momentin mukaan valitusoikeuden edellytyksenä ei ollut, että luonnon- tai ympäristönsuojelun edistäminen olisi yhdistyksen ainoa tai pääasiallinen tarkoitus. Päätöksen mukaan valitusoikeutta koskevaa säännöstä ei myöskään ollut syytä tulkita supistavasti, kun otettiin huomioon mainitun säännöksen esitöistä ilmenevä ja perustuslakiin kytkeytyvä tavoite vaikutusmahdollisuuksien laajentamiseen. Tämä ei ole kuitenkaan ollut voimassa olevan luonnonsuojelulain osalta erityisen merkittävä ongelma, koska lain 61 §:n 3 momentissa on kirjattu valitusoikeus myös sellaiselle rekisteröidylle paikalliselle tai alueelliselle yhteisölle, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun edistäminen.

Eräät nykyisen lain perusteella yhteisöjen valitusoikeuden ulkopuolelle rajatut päätökset olisivat jatkossa valitusoikeuden alaisia. Näitä ovat etenkin luontotyyppien ja eliölaajien suojelusta myönnettävät poikkeamispäätökset.

Ehdotuksia voi pitää perustuslain 20 §:n ja 21 §:n osallistumisesta ja oikeusturvaa koskevan sääntelyn mukaisena, ja niitä osin myös vahvistavana.

Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukea koskevan sääntelyn kannalta on myös otettava huomioon oikeusturvaan ja hyvään hallintoon liittyvät perustuslain 21 §:n vaatimukset. Jos etuuden, palvelun tai avustuksen saaminen riippuu olennaisesti viranomaisen harkinnasta ja käytettävissä olevista määrärahoista, kysymyksessä ei yleensä voi olla kiinteydeltään tai oikeussuojan tarpeeltaankaan niin vahva oikeus, että se kuuluisi perustuslain 21 §:n 1 momentin alaan (PeVL 39/2013 vp, s. 3/II, PeVL 32/2012 vp, s. 4, PeVL 63/2010 vp, s. 2, PeVL 16/2000 vp, s. 4, PeVL 12/1997 vp, s. 1). Tästä syystä lakiehdotuksilla ei katsota olevan erityistä merkitystä perustuslain 21 §:n 1 momentin kannalta.

Sen sijaan merkitystä on perustuslain 21 §:n 2 momentilla, jossa todetaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon tärkeimmät osa-alueet. Näitä ovat muun muassa vaatimus päätöksen perustelemisesta (PeVL 27/2012 vp, s. 2, PeVL 10/2012 vp, s. 5–6, PeVL 10/2011 vp, s. 2, PeVL 48/2006 vp, s. 5, PeVL 10/2006 vp, s. 3, PeVL 4/2004 vp, s. 8–9, PeVL 46/2002 vp, s. 8, PeVL 12/2002 vp, s. 6) sekä oikeus hakea muutosta (PeVL 27/2013 vp, s. 4/II).

Nämä vaatimukset on otettu ehdotuksissa huomioon säätämällä menettelyn edellytyksistä ja siinä noudatettavista toimintatavoista kattavasti ja yksityiskohtaisesti. Esityksen on siten katsottava olevan sopusoinnussa perustuslain oikeusturvanäkökohtien sekä hyvän hallinnon perusteiden kanssa.

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Perustuslain 8 §:ssä on säädetty rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta. Sen mukaisesti ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

Perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan käytännössä on asetettu rangaistussäännösten säätämiseksi tiettyjä yleisiä kriminalisointiperiaatteita, jotka on otettava huomioon. Näitä ovat mm. *ultima ratio* -periaate, oikeushyvien suojelun periaate, hyöty-haitta punninnan periaate ja ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate. Rikosoikeutta on *ultima ratio* -periaatteen mukaisesti käytettävä vasta viimesijaisena keinona ja kriminalisoinnista on oltava enemmän hyötyä kuin haittaa. Oikeushyvien suojelun periaatteen mukaisesti rangaistavaksi on perusteltua säätää vain sel-

lainen moitittava menettely, joka loukkaa tai konkreettisesti vaarantaa oikeusjärjestyksen suojaamia oikeushyviä. Ehdotetulle kriminalisoinnille tulee olla myös painava yhteiskunnallinen tarve, joka edellyttää juuri uuden rikostunnusmerkistön säätämistä hyväksyttäväksi arvioidun tavoitteen saavuttamiseksi. Nämä lähtökohdat on otettu lakiehdotuksessa huomioon ja sääntelyä on täsmennetty ja tarkennettu voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna.

Voimassa olevaan lakiin sisältyy niin sanottu avoin blankorangaistussäännös, jonka mukaisesti lain rangaistussäännöksessä vain yleisluonteisesti viitataan kyseisen lain kaikkiin säännöksiin. Tämä menettely on rikosoikeudellisen legaliteettiperiaatteen näkökulmasta ongelmallinen, minkä vuoksi siitä on ehdotuksessa luovuttu. Sen sijaan ehdotetussa luonnonsuojelulain 133 §:ssä säädettäisiin luonnonsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisten tekojen, laiminlyöntien tai muiden toimien rangaistavuudesta. Säännöksessä yksilöitäisiin lähes kaikki laissa kielletyt teot rangaistaviksi sekä toiminnan että sen kieltävän säännöksen kautta. Lain 89 §:ssä kielletty rauhoitetun eläin- tai kasvilajin yksilön oikeudeton hallussapito olisi kuitenkin rangaistavaa vain, jos yksilö olisi erotettu luonnosta voimassa olevan luonnonsuojelulain voimaan tulon 1.1.1997 jälkeen. Kyse olisi jatkuvasta rikoksesta, mikä on rikosoikeudessa poikkeuksellista. Koska tekoa ei voi säätää takautuvasti rangaistavaksi, keräämisajan kohtanaan laillisesti hankittujen yksilöiden kuten täytettyjen lintujen tai munakokoelmien hallussapito ei olisi rangaistavaa, vaikkakin kiellettyä. Sen sijaan näiden vaihdanta olisi rangaistavaa.

Yksityiselämän suoja

Eräät ehdotetut säännökset ovat merkityksellisiä perustuslain 10 §:ssä turvatun henkilötietojen ja yksityisyydensuojan kannalta. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Saman momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Ehdotusten osalta esimerkiksi luonnonsuojelun tietojärjestelmää sekä viranomaisen valvonnan järjestämistä ja tiedonsaantia koskevia säännöksiä on tarpeen arvioida perustuslaissa turvatun yksityiselämän suojan kannalta.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmä

Henkilötietojen suojan osalta perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa (PeVL 25/1998 vp). Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla on tullut lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista. Perustuslain 10 §:n mukaista suojaa täydentävät esimerkiksi ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (Euroopan ihmisoikeussopimus) 8 artiklan mukainen yksityiselämän suoja sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvattu yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa turvattu henkilötietojen suoja.

Henkilötietojen suojan osalta keskeinen on myös EU:n yleinen tietosuojasetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679), joka on kaikilta osiltaan velvoittava ja jota sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin lainsäädäntö on ensisijaista suhteessa kansallisiin säännöksiin oikeuskäytännössä määriteltyjen edellytysten mukaisesti (ks. esim. PeVL 1/2018 vp). Lisäksi valiokunta on tulkintakäytännössään pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa

käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

Voimassa olevaan luonnonsuojelulakiin ei sisälly säännöksiä luontotietojen käsittelystä tai niitä koskevista tietojärjestelmistä, vaan asiasta on säädetty luonnonsuojeluasetuksessa hyvin yleisellä tasolla. Voimassa olevan luonnonsuojeluasetuksen 3 §:n mukaan tietojärjestelmään merkitään luonnonsuojelulain nojalla tehdyt päätökset sekä muut luonnon- ja maisemansuojelun suunnittelun, toteuttamisen, valvonnan ja tutkimuksen kannalta tarpeelliset tiedot siten kuin ympäristöministeriö tarkemmin määrää. Ehdotuksella voimassa olevaa luonnonsuojelun tietojärjestelmää koskeva sääntelyä tarkennettaisiin, ajantasaisesti ja siirrettäisiin lain tasolle. Tämä on jo perustuslain 80 §:n näkökulmasta tarpeen.

Valmistelussa on lisäksi tunnistettu, että ympäristötiedon julkisesta saatavuudesta ja neuvoston direktiivin 90/313/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/4/EY (ympäristötietodirektiivi) täytäntöönpanemiseksi kansallista sääntelyä muun muassa direktiivin tarkoittaman ympäristötiedon määrittelyyn ja avoimuuteen liittyen tulisi edelleen kehittää. Parhailaan on käynnissä myös uudistus koskien lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta, jossa yleislakia on tarkoitus ajantasaisesti muun muassa siltä osin, että viranomaisten asiakirjojen julkisuuden ja henkilötietojen suojan välistä suhdetta selkeytettäisiin sekä selvitetäisiin, tulisiko julkisuuslain soveltamisalaa laajentaa julkista hallintotehtävää hoitaviin. Nämä yllämainitut seikat ovat merkityksellisiä myös luonnonsuojelun tietojärjestelmäkokonaisuuden kannalta. Tältä osin kehitystyötä toteutettaisiin erillisessä jatkohankkeessa. Luonnonsuojelulain jatkokehittämistarpeet määrittäytyvät osin sen perusteella, tulisiinko julkisuuslaissa säätämään tarkemmin muun muassa viranomaisen käsitteestä sekä ympäristötietodirektiivin mukaisista poikkeuksista asiakirjojen julkisuuteen.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmää ylläpidetään luonnon monimuotoisuutta ja siihen vaikuttavia toimintoja koskevien tietojen tallentamiseksi, käsittelemiseksi ja käyttämiseksi luonnonsuojelulain mukaisia tehtäviä hoidettaessa. Ehdotettavan luonnonsuojelulain tavoitteena on esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, ilmastonmuutokseen sopeutumisen edistäminen, luonnonvarojen kestävä käytön tukeminen, kansalaisten ympäristötietoisuuden lisääminen sekä luonnontutkimuksen edistäminen. Luonnonsuojelun tietojärjestelmän tarkoitus on edistää lain täytäntöönpanoa ja valvontaa sekä luonnon monimuotoisuuden tilan seurantaa ja luonnonsuojelusuunnittelua.

Ehdotettavissa säännöksissä on otettu huomioon tietosuojalainsäädäntöön perustuvat keskeiset velvoitteet ja vastuut. Vastuiden selkeyttämisellä olisi vaikutusta hallinnon asiakkaiden oikeusturvaan, sillä yleisen tietosuoja-asetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679) mukaan rekisteröidyt voivat käyttää oikeuksiaan aina suhteessa käsittelystä vastaavaan tahoon. Ehdotuksissa on kuitenkin joiltain osin tarkennettu tietosuoja-asetuksen säännöksiä. Tietosuoja-asetusta tarkentava kansallinen lainsäädäntö on mahdollista silloin, kun tietosuoja-asetus nimenomaisesti jättää jäsenvaltioille kansallista sääntelyliikkumavaraa. Sääntelyliikkumavaraa voidaan ensinnäkin käyttää, kun henkilötietojen käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohtaan, eli silloin, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi, tai kun käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Käsitteilyn tarkoitus määritellään kyseisessä käsittelyn oikeusperusteessa. Tarkentava lainsäädäntö voi näissä tapauksissa sisältää erityisiä säännöksiä tietosuoja-asetuksen säännösten soveltamisen mukauttamiseksi, muun muassa käsittelyn lainmukaisuutta koskevia edellytyksiä, kä-

siteltävien tietojen tyyppiä, rekisteröityjä, säilytysaikoja, käyttötarkoitussidonnaisuutta ja käsittelytoimia koskevia säännöksiä. Jäsenvaltion lainsäädännön on 6 artiklan mukaan täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Ottaen huomioon tietosuoja-asetuksen suoran sovellettavuuden sekä perustuslakivaliokunnan lailla säätämistä koskeva viimeaikainen tulkintakäytäntö (erityisesti PeVL 14/2018 vp) erityissääntely tulisi rajoittaa vain välttämättömimpään.

Luonnonsuojelulain 13 luvussa käytettäisiin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaista kansallista sääntelyliikkumavaraa tietojärjestelmään tallennettavien tietojen, tietojen päivittämisen ja oikeellisuuden, henkilötietojen käsittelyn, tietojen luovuttamisen ja saannin sekä tietojen julkaisemisen osalta. Lain tavoitteiden toteutumiseksi myös luonnonsuojelun tietojärjestelmän tulee sisältää muun muassa riittävän yksilöidyt tiedot luontotyypeistä, lajeista, luonnonsuojelualueista ja niiden rauhoitussäännöksistä, sekä tiedot lain nojalla tehdyistä päätöksistä ja myönnytyistä poikkeuksista. Luonnonsuojelun tietojärjestelmään tallennettavista tiedoista säädettäisiin yksityiskohtaisemmin ehdotetussa 120 §:ssä. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohda edellyttää, että käsiteltävien henkilötietojen tulee olla asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään (tietojen minimointi). Henkilötietoja tallennettaisiin ja käsiteltäisiin luonnonsuojelun tietojärjestelmässä vain siltä osin kuin se on tarpeellista tavoitteiden toteutumiseksi. Tällaisia henkilötietoja ovat esimerkiksi luonnonsuojelulain nojalla tehdyn sopimuksen tai päätöksen, mukaan lukien poikkeusluvan, kohdealue, sopimuskumppanin tai sen henkilön nimi, keneen päätös on kohdistettu, tai luonnonhoitokohteen maanomistajan nimi ja kohdekiinteistö.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmään sisältyisi useita järjestelmiä, joista osa on luokiteltavissa henkilörekistereiksi, koska ne sisältävät luontotiedon ohella henkilötietoja. Näitä järjestelmiä ja niihin liittyviä oikeudellisia velvoitteita on kuvattu tarkemmin ehdotetun 119 §:n perusteluissa. Saman pykälän 3 momentissa säädettäisiin luonnonsuojelun tietojärjestelmän sisältämiin henkilötietoihin liittyen tietojärjestelmän rekisterinpitäjistä. Säännöksellä käytetään yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 7 kohdan kansallista liikkumavaraa. Henkilötiedolla tarkoitetaan yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja. Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan 4 artiklan 7 kohdan mukaan tahoja, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjän määrittämistä voidaan pitää erityisen tärkeänä silloin, kun rekisterinpitäjänä toimii viranomainen. Ehdotettavan lain mukaan tietojärjestelmän rekisterinpitäjiä olisivat ympäristöministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Metsähallitus, Suomen ympäristökeskus ja Luonnontieteellinen keskusmuseo tallentamiensa tietojen osalta. Rekisterinpitäjät vastaisivat omassa toiminnassaan ja hallinnoimissaan tietojärjestelmän osissa tietosuojaan liittyvän lainsäädännön mukaisista rekisterinpitäjän velvollisuuksista ja vastuista.

Ehdotuksen sisältyy myös säännökset tiedon laadusta, jolla tarkoitetaan erityisesti tiedon ajallista ja maantieteellistä kattavuutta, tiedon ajantasaisuutta sekä tiedon luotettavuutta päätöksenteon kannalta. Siltä osin kuin tiedon laadussa on kyse myös henkilötietojen käsittelystä tietojärjestelmässä, ehdotettavassa laissa käytettäisiin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua kansallista liikkumavaraa. Esityksellä täsmennettäisiin asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdtaa, jonka mukaan henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä ja rekisterinpitäjän on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä. Niin tietojen käyttäjän kuin päätöksenteon sekä luonnonsuojelun hyväksyttävyyden kannalta on tärkeää varmistaa järjestelmään tallennettavien tietojen ajantasaisuus ja oikeellisuus. Ehdotetun sääntelyn voidaan katsoa olevan yleisen edun mukaista ja oikeasuhteista. Luonnonsuojelun tietojärjestelmään kuuluvien tietojen luovuttamisesta ja oikeudesta

saada niistä tietoja säädettäisiin ehdotetussa 122 §:ssä. Sen mukaan luonnonsuojelun tietojärjestelmään tallennetut tiedot olisivat lähtökohtaisesti ympäristötiedodirektiivissä tarkoitettuja julkisia ympäristötietoja, ellei viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa tai muussa laissa toisin säädetä. Tämän kannalta keskeinen kansainvälinen sopimus on tiedon saannista, yleisön osallistumisoikeudesta päätöksentekoon sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta ympäristöasioissa tehty yleissopimus, jäljempänä Århusin sopimus (SopS 122/2004). Århusin sopimuksen tavoitteena on edistää nykyiseen ja tuleviin sukupolviin kuuluvien oikeutta elää heidän terveydelleen ja hyvinvoinnilleen suotuisassa ympäristössä. Århusin sopimukseen liittyy kiinteästi ympäristötiedon julkisesta saatavuudesta annettu EU:n ympäristötiedodirektiivi.

Julkisuuslain 1 §:n 1 momentissa toistetaan jo perustuslaissa todettu lähtökohta, jonka mukaan viranomaisen asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia, ellei toisin säädetä. Viranomaisten asiakirjojen julkisuus koskee lähtökohtaisesti myös henkilötietoja sisältäviä asiakirjoja. Viranomaisen tulee kuitenkin henkilötietojen luovuttamista harkitessaan arvioida sitä, onko tietojen vastaanottajalla voimassa olevan lainsäädännön mukainen käsittelyperuste tietojen käsittelylle tai onko rekisteröity antanut luovuttamiselle erikseen suostumuksensa. Siltä osin kuin kyse on henkilötietojen käsittelystä luonnonsuojelun tietojärjestelmässä, ehdotettavassa laissa käytettäisiin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua kansallista liikkumavaraa. Esityksellä täsmennettäisiin asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohtaa ja sen voidaan katsoa olevan yleisen edun mukaista ja oikeasuhtaista.

Viranomaisen tiedonsaantioikeuden osalta ehdotuksessa on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskeva käytäntö. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (katso PeVL 17/2016 vp, ja siinä viitatuksi lausunnot). Salassapitoa koskevalla erityissäännöksellä olisi tarkoitus poiketa julkisuuslain säännöksistä ainoastaan siltä osin, kuin tietojärjestelmästä luovutetaan salassa pidettäviä, viranomaisen päätöksenteon tai valvontatehtävän kannalta välttämättömiä tietoja. Luonnonsuojelun tietojärjestelmästä olisi mahdollista jatkossakin antaa muita kuin salassa pidettäviä tietoja suoraan julkisuuslain 16 §:n 3 momentin nojalla, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suoja koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja. Säännöksellä edistettäisiin luontotiedon hyödyntämistä viranomaisten päätöksenteossa ja varmistettaisiin tiedon saatavuutta ja sen käyttöä erityisesti niissä viranomaisissa, joissa tehdään merkittäviä luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavia päätöksiä.

Ehdotuksessa säädettäisiin lisäksi tietojen julkaisemisesta viranomaisen internet-sivuilla. Sen mukaan ympäristöministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen on julkaistava tekemänsä päätökset internetsivuillaan. Lisäksi internetissä julkaistava päätös saa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin estämättä sisältää sijaintitietoja. Tässä tarkoitettuja sijaintitiedot voivat sisältää myös henkilötietoja. Sähköisesti julkaistavissa asiakirjoissa olisi tarpeen ilmoittaa kohteen sijainti, jotta asia tulisi riittävästi yksilöidyksi, ja jotta asianosaiset ja yleisö voisivat arvioida asian vaikutuksia suhteessa luonnonsuojelun tavoitteisiin ja säännöksiin. Tietoja julkaistaessa viranomaisen olisi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, ettei yleisessä tietoverkossa julkaista salassa pidettäviä tietoja. Säännös olisi tältä osin erityissäännös julkisuuslain 16 §:n 3 momenttiin nähden. Julkisuuslain 16 §:n 3

momentissa säädetään viranomaisen henkilörekisterin henkilötietoja sisältävän tiedon luovuttamisesta ja luovuttamisen edellytyksistä. Säännöksen mukaan tiedon saa luovuttaa, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suojaa koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja. Kun tieto luovutetaan internetin kautta, viranomaisen ei voi varmistua luovutuksensaajan oikeudesta henkilötiedon käyttämiseen, koska tieto on kenen tahansa internetin käyttäjän saatavissa. Jotta julkaistava päätös voisi sisältää tiedottamisen kannalta olennaisen tiedon, on asiasta tarpeen säätää julkisuuslain edellä mainitusta säännöksestä poikkeavalla tavalla.

Tältä osin sääntelyssä on otettu huomioon perustuslain asettamat vaatimukset henkilötietojen osalta. Viranomaisten internet-sivuilla julkaistavat kuulutukset ja tiedonannot päätöksistä eivät muodostaisi tietokantaa tai -järjestelmää, vaan ne julkaistaisiin yksittäisinä asiakirjoina, jotka poistettaisiin internet-sivuilta hallintolain mukaisen nähtävillä pitoajan päätyttyä. Kun tietoja kuulutuksista ja päätöksistä koskevista tiedoksiannoista voisi tehdä vain yksittäisinä hakuina, rajoitettaisiin perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla (PeVL 2/2017) mahdollisuutta tarpeettomaan tietojen massahakuun ja siten riskiä kuulutusten ja päätösten sisältämien henkilötietojen asiattomasta käyttämisestä.

Viranomaisen valvonnan järjestäminen ja tiedonsaanti

Viranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeutta koskevat säännösehdotukset ovat luonnonsuojelulaisissa uusia, mutta vastaavat pitkälti ympäristönsuojelulain säännöksiä. Ympäristönsuojelulain vastaavat säännökset on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (ks. PeVL 10/2014 vp). Tällöin on kiinnitetty huomiota etenkin tiedonsaantioikeuden ulottuvuuteen ja tietojen välttämättömyyteen. Tältä osin viitataan edelle luonnonsuojelun tietojärjestelmän kohdalla sanottuun.

Ehdotuksen mukaan luonnonsuojelua koskevien säännösten ja määräysten noudattamista valvovalla viranomaisella tai sen määräämällä virkamiehellä tai viranhaltijalla olisi oikeus tehtävänsä suorittamista varten saada tietoja ja tehdä tarkastuksia. Pykälässä tarkoitettuja viranomaisia olisivat tämän lain 9 §:ssä tarkoitettut luonnonsuojelun valtion viranomaiset eli elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Metsähallitus, Rajavartiolaitos ja Tulli. Käytännössä viranomaiset määräävät palveluksessaan olevan viranhaltijan tai virkamiehen suorittamaan pykälän mukaisia tehtäviä, joten sama oikeus olisi yksittäisellä virkamiehellä ja viranhaltijalla, mikäli näille on määrätty toimivaltaa valvonnan suorittamiseen.

Ehdotuksen mukaan viranomaiselle tulisi vaadittaessa luovuttaa sen luonnonsuojelun valvonta-tehtävien hoitamisen kannalta välttämättömiä tietoja lain salassapitosäännösten estämättä sekä muilta viranomaisilta, että toiminnanharjoittajilta. Ehdotuksen mukaisesti tietojen olisi oltava välttämättömiä, joten tiedon luovuttamista koskeva kynnys olisi korkealla. Kyseeseen voisivat tulla esimerkiksi suunnitelman tai hankkeen toteuttamiseen liittyvät sellaiset salassa pidettävät tiedot, joilla voisi olla olennaista merkitystä arvioitaessa mm. Natura 2000 -alueen tai tiukkaa suojelua edellyttävien luontotyyppien ja uhanalaisten eliölajien suojeluarvojen säilymisen edellytyksiä. Tietojen salassapitoa koskevat säännökset ovat pääasiassa julkisuuslaissa, mutta salassapidosta voidaan säätää myös muissa laeissa. Säännöksellä edistettäisiin viranomaisten mahdollisuuksia hoitaa sille laissa erikseen säädettyjä tehtäviä, erityisesti luonnonsuojelulain säännösten noudattamista ja luonnonsuojelun yleisen edun puhevallan käyttämistä luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi.

Luonnonsuojelulain osalta tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden osalta säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu kotirauhan piiriin tai pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat.

Ehdotetun luonnonsuojelulain 124 §:n voidaan siten katsoa täyttävän perustuslain 10 §:n 1 ja 3 momentin vaatimukset.

Hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle

Lakiehdotuksiin sisältyy myös säännöksiä, joiden osalta on arvioitava niiden suhdetta perustuslain 124 §:ssä säädettyyn vaatimukseen hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle. Sen mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi, eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Tästä näkökulmasta on tarpeen arvioida ehdotuksen säännöksiä luonnonsuojelualueen rajojen merkinnän, sekä virnaomastehtäviä lain mukaan hoitavien tai julkista valtaa muutoin käyttävien Metsähallituksen ja Luonnontieteellisen keskusmuseon perustuslainmukaisuuden osalta.

Lakiehdotuksen 59 §:ssä säädettäisiin luonnonsuojelualueen rajojen määrittämisestä ja merkitsemisestä. Kyse voisi olla myös julkisen hallintotehtävän antamisesta yksityiselle, koska ehdotuksen mukaan merkintä voidaan sopimuksella antaa tehtäväksi yksityiselle asiantuntijalle, jolla on tehtävän hoitamiseen tarvittava pätevyys. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan perustuslain 124 §:n mukaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Merkittävänä julkisen vallan käyttönä on valiokunnan käytännössä pidetty esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuvaa oikeutta puuttua merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin (ks. esim. PeVL 62/2010 vp s. 6/I ja PeVL 28/2001 vp, s. 5/II). Pykälässä säädettyä tehtävää ei voida pitää merkittävänä julkisen vallan käyttönä, joten asiassa on arvioitava sen tarkoituksenmukaisuutta. Perustuslain 124 §:n tarkoituksenmukaisuusvaatimus on oikeudellinen edellytys, jonka täyttymistä tulee arvioida tapauskohtaisesti kunkin viranomaisorganisaation ulkopuolelle annettavaksi ehdotetun julkisen hallintotehtävän kohdalla erikseen (PeVL 5/2014 vp, PeVL 23/2013 vp, PeVL 10/2013 vp, PeVL 6/2013 vp, PeVL 53/2010 vp).

Pykälän 3 momentin mukaan luonnonsuojelualueen rajoja koskevien merkintöjen tekeminen maastoon voitaisiin nykykäytännön mukaisesti antaa sopimuksella tehtäväksi yksityiselle asiantuntijalle, jolla on tehtävän hoitamisen edellyttämä pätevyys. Tehtävää ei voitaisi pykälän perusteluissa todetun mukaisesti kuitenkaan antaa, jos merkinnän asentaminen maastoon edellyttäisi alueen rajan osalta perustamissäädöksen tai -päättöksen tulkintaa. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi tilannetta, jossa säädöksen tai päätöksen liitteenä olevasta kartasta ei voida yksiselitteisesti määrittellä rajan sijaintia maastossa. Näissä tapauksissa viranomaisen tulisi ratkaista rajan paikka maastossa tai tarvittaessa korjata suojelualueen perustamispäätös vastaamaan rajan tosiasiallista sijaintia.

Viranomaisen ja yksityisen asiantuntijan välisessä sopimuksessa sovittaisiin tehtävän sisällöstä ja muista tehtävän hoitamisen kannalta tarpeellisista seikoista. Merkintää varten valmisteltaisiin toteuttamissuunnitelma, jossa yksilöittäisiin kunkin suojelualueen merkintätapa ja merkinnässä käytettävät materiaalit. Viranomaisen valvoisi yksityistä asiantuntijaa tämän suorittaessa sille annettuja tehtäviä. Asiantuntijaan sovellettaisiin tässä tehtävässä rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä, koska tehtävä liittyy julkisen vallan käyttämiseen. Henkilön rikosoikeudellinen vastuu tehtävässä voisi käytännössä perustua rikoslain 40 luvun 11 §:n 5 kohdan a alakohtaan, jonka mukaan julkista valtaa käyttävällä henkilöllä tarkoitetaan sitä, joka lain tai asetuksen nojalla tehtävässään tosiasiallisesti puuttuu toisen etuun tai oikeuteen. Asiantuntijan vahingonkorvausvastuusta säädettäisiin vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Merkitsemistehtävän antaminen yksityiselle olisi käytännön tehtävien hoitamisen kannalta tarpeen antaa muulle kuin viranomaiselle tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Tehtävä

olisi hyvin rajattu, toteutettaisiin viranomaisen kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti ja viranomaisen valvonnan alaisuudessa. Tältä osin luonteeltaan varsin teknisen merkitsemistehtävän ei voida katsoa vaarantavan perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia perustuslain 124 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Lakiehdotuksen 9 §:n mukaan Metsähallitus vastaa valtion luonnonsuojelualueverkoston hallintaan, käyttöön ja hoitoon liittyvistä tehtävistä sekä muista sille tässä laissa osoitetuista viranomaistehtävistä. Lisäksi ehdotuksen 119 §:n 3 momentin mukaan Metsähallitus toimii luonnonsuojelun tietojärjestelmän rekinterinpitäjänä. Metsähallituksen osalta on otettava huomioon, että metsähallituslain 5 §:ssä säädetään Metsähallituksen julkisista hallintotehtävistä. Lisäksi Metsähallitukselle on annettu julkisia hallintotehtäviä useissa erityislaeissa, kuten luonnonsuojelulaissa. Metsähallitukselle osoitetut julkiset hallintotehtävät liittyvät pääsääntöisesti valtion maa- ja vesiomaisuuden hallintaan sekä eräisiin valtion talousarvion määrärahoilla hoidettaviin luonnonsuojelulain mukaisiin luontotyyppien ja lajien suojeluun sekä luonnonsuojelualueiden hankintaan ja hoitoon. Metsähallituslain 15 §:ssä säädetään erikseen julkisia hallintotehtäviä hoitavassa yksikössä hoidettavista tehtävistä. Sen mukaan Metsähallituksessa sen tehtäväksi säädettyjä julkisia hallintotehtäviä hoitaa erillinen julkisten hallintotehtävien yksikkö, jonka päällikkönä toimii luontopalvelujohtaja. Metsähallituksen osalta kysymystä on käsitelty myös perustuslakivaliokunnassa (PeVL 38/2004). Valiokunta katsoi, että virkamiestehtävien osoittaminen Metsähallituksen yhteydessä toimivaan liikelaitoksesta erilliseen ja riippumattomaan julkisten hallintotehtävien yksikköön on tapa lailla organisoida virkamieshallintoa, eikä järjestelyssä ole perustuslain kannalta huomauttamista. Tässä yhteydessä näihin lähtökohtiin ei tehdä muutoksia, minkä vuoksi luonnonsuojelun ehdotusten arvioidaan täyttävän perustuslain vaatimukset.

Lakiehdotuksen 10 §:ssä säädettäisiin Helsingin yliopiston alaisena erillislaitoksena toimivan Luonnontieteellisen keskusmuseon tehtävistä luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaisena ja 119 §:n 3 momentin mukaisena luonnonsuojelun tietojärjestelmän rekisteriviranomaisena. Tältä osin kyse ei kuitenkaan lähtökohtaisesti olisi perustuslain 124 §:ssä tarkoitettua hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle. Yliopistolain mukaan yliopistojen organisaatiomuodot ovat julkisoikeudellinen laitos ja säätiö. Tämän nojalla Helsingin yliopisto katsotaan julkisoikeudelliseksi laitokseksi. Vaikka yliopistot eivät sellaisenaan ole valtion tai muunkaan julkisyhteisön viranomaisia hallinnollis-organisatorisessa merkityksessä, esimerkiksi perustuslain terminologian kannalta arvioituna yliopistoa on kuitenkin yleensä perusteltua pitää myös viranomaisena. Esimerkiksi Mäenpää on lisäksi katsonut, että julkisoikeudelliset yliopistot ovat viranomaisia, joille voi periaatteessa kuulua myös perustuslain 124 §:ssä tarkoitettua merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä (Mäenpää, Olli: Yliopistolaki 2009 s. 34–35). Luonnontieteellisen keskusmuseon tehtävien osalta kyse olisi julkisoikeudellisena laitoksena toimivasta Helsingin yliopistosta, ja tehtävien antamisesta säädettäisiin lailla. Sääntelyn katsotaan siten täyttävän perustuslain asettamat vaatimukset.

Muut perusoikeudet

Muita ehdotusten kannalta huomioonotettavia perustuslain vaatimuksia ovat muun muassa lakisidonnaisuutta (2 §:n 3 momentti), liikkumisvapautta (9 §), kunnallista itsehallintoa (121 §) sekä yliopistojen tehtäviä (123 §) koskevat säännökset.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Tältä osin on tarpeen kiinnittää huomiota ehdotuksiin sisältyvään uuteen säännökseen luonnonsuojelulain mukaisen valvonnan järjestämisestä (124 §). Sen mukaan luonnonsuojeluviranomaisten on valvottava tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja päätösten noudattamista Säännös koski erityisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta sekä Metsähallitusta. Nykyisessä laissa ei ole vastaavaa säännöstä valvonnan järjestämisestä, vaikka käytännössä viranomaiset

valvovat lain säännösten noudattamista. Viranomaisten tehtävistä ja valvonnasta säädettäisiin kuitenkin erikseen ehdotetun lain 9 §:ssä, jota tässä säädetty valvonnan järjestämistä koskeva pykälä täydentäisi. Lisäksi luonnonsuojeluviranomaisten valvonta perustuisi esimerkiksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annettuun lakiin (897/2009) sekä lakiin Metsähallituksesta (234/2016).

Valvonnan järjestämisellä tarkoitettaisiin viranomaiselle kuuluvan valvonnan hoitamista käytävissä olevien voimavarojen mukaan mahdollisimman kattavasti ja tehokkaasti, ottaen erityisesti huomioon luonnonsuojelulaissa asetettujen säännösten ja määräysten sekä velvoitteiden moninaisuus. Valvonta liittyy esimerkiksi uhanalaisten luontotyyppien rajauspäästösten, eliölajien rauhoituksen ja niitä koskevien heikentämiskieltojen tai Natura 2000 -alueita koskevien kieltojen noudattamiseen muun muassa kaavoituksen tai erilaisten lupamenettelyjen yhteydessä. Valvonnan järjestämistä voidaan edistää hallinnon sisäisillä ohjeilla, päätöksillä voimavarojen suuntaamisesta sekä työn organisoinnilla. Toimivan ja tehokkaan valvonnan järjestäminen edellyttää myös riittävien voimavarojen ja resurssien osoittamista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille. Tavoiteluonteisena pykälästä ei seuraisi yksityiskohtaisia toimintavelvoitteita viranomaisille, mutta ne ohjaisivat viranomaisten omaa toimintaa asianmukaisen valvonnan varmistamiseksi. Koska pykälässä tarkoitettu valvonnan järjestäminen perustuu 9 §:ssä erikseen säädettyihin viranomaisten tehtäviin, sen ei arvioida olevan ristiriidassa perustuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun lakisidonnaisuuden kanssa.

Kunnallisen itsehallinnon osalta on huomioitava perustuslain 121 §:n 1 momentti, jonka mukaan Suomi jakaantuu kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon. Pykälän 2 momentin mukaan kuntien hallinnon yleisistä perusteista ja kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Ehdotuksen 11 §:ssä kunnille asetetaan voimassa olevaa lakia vastaavalla tavalla yleinen luonnon monimuotoisuuden edistämistehtävä, jonka mukaan kunta edistäisi luonnon monimuotoisuuden suojelua ja kestävää käyttöä sekä maisemansuojelua alueellaan. Ehdotetun säännöksen lähtökohtana on perustuslain 121 §:n mukainen laaja itsehallinto. Kunnan toimialan laajuus mahdollistaa luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön valtavirtaistamisen kunnan päätösvallassa olevissa tehtävissä. Säännöksestä ei seuraisi kunnille välittömiä velvoitteita, vaan kyse olisi yleisluontoisesta edistämistehtävästä, jota kunnat toteuttavat omien resurssiensa mukaisesti, itsehallintonsa puitteissa.

Liikkumisvapauden osalta ehdotuksiin sisältyy pieniä tarkennuksia voimassa olevan lain säännöksiin luonnonsuojelualueiden liikkumisrajoituksista, mutta näitä voi pitää perustuslain tarkoittaman liikkumisvapauden kannalta vähäisinä, ja lain tavoitteiden kannalta perusteltuina.

Ehdotuksiin sisältyy myös perustuslain 123 §:n 1 momentin mukaiseen yliopiston itsehallinnon turvaamiseen kytkeytyvä säännös Helsingin yliopiston alaisena erillislaitoksena toimivan Luonnontieteellisen keskusmuseon tehtävistä. Luonnontieteellinen keskusmuseo säilyttää ja ylläpitää luonnontieteellisiä kansalliskokoelmia sekä harjoittaa niihin liittyvää tutkimusta. Sillä on kuitenkin jo pidempään ollut eräitä kiinteästi luonnonsuojeluun liittyviä tehtäviä. Ehdotetulla 10 §:n 2 momentilla säädettäisiin Luonnontieteellisen keskusmuseon asemasta luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaisena. Keskusmuseon tehtävät liittyisivät eliölajien suojeluun ja seurantaan sekä luonnonsuojelun tiedonhallintaan. Luonnontieteelliselle keskusmuseolle ehdotettua tehtävää ei voi pitää perustuslain 123 §:n 1 momentin näkökulmasta merkityksellisenä, tai sitä kielletyllä tavalla rajoittavana.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

HE 76/2022 vp

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Luonnonsuojelulaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tavoite

Tämän lain tavoitteena on:

- 1) luonnon monimuotoisuuden turvaaminen;
- 2) luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen;
- 3) ilmastonmuutokseen sopeutumisen edistäminen;
- 4) luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävä käytön tukeminen;
- 5) kansalaisten luonnontuntemuksen ja ympäristötietoisuuden lisääminen;
- 6) luonnontutkimuksen edistäminen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi luonnonsuojelussa on tähdättävä maamme luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen.

2 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan luonnon ja maiseman suojeluun ja hoitoon.

Metsien hoitamiseen ja käyttämiseen niiltä osin kuin niistä säädetään metsälaissa (1093/1996) sovelletaan kuitenkin vain 4, 16, 72, 75, 76, 78–81, 83–85, 87, 106, 126, 127 ja 129 §:ää sekä 5–7 ja 10 lukua.

Jos hanke edellyttää 68 tai 85 §:ssä tarkoitettua poikkeamista sekä ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaista ympäristölupaa, vesilain (587/2011) mukaista lupaa tai maa-aineslain (555/1981) mukaista aineiden ottamislupaa, noudatetaan asian käsittelyssä, mitä eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamisesta annetussa laissa säädetään (764/2019) lupahakemusten käsittelyn yhteensovittamisesta.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *luonnon monimuotoisuudella* manner-, meri- tai muuhun vesiperäiseen ekosysteemiin tai ekologiseen kokonaisuuteen kuuluvien elävien eliöiden vaihtelevuutta sekä lajien sisäistä ja lajien välistä sekä ekosysteemien monimuotoisuutta;

2) *luontotyypeillä* rajattavissa olevia maa- tai vesialueita, joilla vallitsevat samankaltaiset ympäristöolot sekä luonteenomainen kasvi- ja eläinlajisto;

3) *luontotyyppin suotuisalla suojelutasolla* sitä, että luontotyyppin luontainen levinneisyys ja esiintymisalueet säilyvät tai laajenevat, luontotyyppin pitkän aikavälisen säilymisen edellyttämä rakenne ja toiminta säilyvät ja luontotyyppille luonteenomaisten eliölajien suojelutaso on suotuisa;

4) *eliölajin suotuisalla suojelutasolla* sitä, että laji pystyy pitkällä aikavälillä säilymään elinvoimaisena luontaisissa elinympäristöissään;

5) *ekologisella kompensatiolla* eliölajeille ja luontotyypeille aiheutettavien heikennysten hyvittämistä parantamalla eliölajien ja luontotyyppien tilaa heikennysalueen ulkopuolella, kun heikennyksiä on ensisijaisesti vältetty, toissijaisesti minimoitu ja, jos mahdollista, heikennettyjen eliölajien ja luontotyyppien tilaa on ennallistettu heikennysalueella;

6) *luonnon monimuotoisuuden kestäväällä käytöllä* biologisen monimuotoisuuden osien sellaista käyttöä, että käytön laatu tai määrä ei pitkällä aikavälillä johda biologisen monimuotoisuuden vähenemiseen, ja joka siten tukee mahdollisuuksia tyydyttää nykyisten ja tulevien sukupolvien tarpeet ja toiveet;

7) *luontovahingolla* luontotyyppien ja eliölajien suotuisan suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta merkittävää, mitattavissa olevaa suoraa tai välillistä haitallista vaikutusta, jonka aiheuttamiseen ei ole myönnetty poikkeusta 39 §:n 2 momentin tai 85 §:n nojalla, ja joka aiheutuu:

a) 5 luvussa tarkoitettujen Natura 2000 -verkostoon sisältyvien alueiden niille luonnonarvoille, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty verkostoon;

b) luonnonvaraisten lintujen suojelusta annetun neuvoston direktiivin 2009/147/EY (*lintudirektiivi*) 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuille ja direktiivin liitteessä I luetelluille lajeille sekä luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annetun neuvoston direktiivin 92/43/ETY (*luontodirektiivi*) liitteessä II luetelluille lajeille;

c) b alakohdassa tarkoitettujen eliölajien sellaisille esiintymispaikoille, joiden hävittäminen tai heikentäminen on kielletty 81 §:ssä säädetyllä tavalla;

d) 80 §:ssä tarkoitetuille lajeille tai siinä tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvan yksilön lisääntymis- tai levähdyspaikoille.

4 §

Kansainväliset sopimukset

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään luonnon ja luonnonvaraisten eliölajien suojelusta.

5 §

Euroopan unionin direktiivit

Tällä lailla pannaan täytäntöön luontodirektiivi ja lintudirektiivi muilta osin kuin metsästyslain (615/1993) 5 §:ssä tarkoitettujen eläinlajien osalta, sekä ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/35/EY (*ympäristövastuudirektiivi*), jollei sen täytäntöönpanosta muussa laissa muuta säädetä.

6 §

Saamelaiskulttuurin suoja

Tämän lain toimeenpanosta vastaavien viranomaisten tulee huolehtia siitä, että lain toimeenpanosta ei aiheudu yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa vähäistä suurempaa heikennystä saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiin ja että saamelaiskulttuurin harjoittamis-edellytykset voidaan turvata ja niiden kehittymistä mahdollisuuksien mukaan edistää.

Tämän lain nojalla annettavasta päätöksestä ei saa aiheutua yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa vähäistä suurempaa heikennystä edellytyksiin harjoittaa saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitettulla saamelaisten kotiseutualueella perinteisiä saamelaiselinkeinoja tai muutoin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuria taikka vähäistä suurempaa heikennystä kolttien elinolosuhteisiin tai mahdollisuuksiin harjoittaa kolttalaissa (253/1995) tarkoitettuja luontaiselinkeinoja koltta-alueella.

7 §

Varovaisuusperiaate

Toimenpiteitä luonnon monimuotoisuuden merkittävän vähenemisen tai häviämisen uhan torjumiseksi ei tämän lain soveltamisessa ja sen mukaisessa päätöksenteossa saa lykätä tieteellisen tiedon puutteen tai sen epävarmuuden perusteella.

8 §

Ympäristötietoisuuden edistäminen

Luvussa 2 tarkoitettujen viranomaisten on edistettävä toiminnassaan ympäristökasvatusta sekä kansalaisten, yksityisten ja julkisten toimijoiden ympäristötietoisuutta luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi.

2 luku

Luonnonsuojelun viranomaiset ja muut toimijat

9 §

Luonnonsuojelun valtion viranomaiset

Ympäristöministeriö vastaa luonnon- ja maisemansuojelun yleisestä ohjauksesta, seurannasta ja kehittämisestä. Ympäristöministeriö on luonnonvaraisten kasvien ja eläinten suojelemisesta niiden kauppaa sääntelemällä annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 338/97 (*CITES-asetus*) tarkoitettu hallintoviranomainen.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua ja kestävää käyttöä sekä maiseman suojelua alueellaan, vastaa tässä laissa sille säädetyistä viranomaistehtävistä, valvoo luonnonsuojelulain säännösten noudattamista ja käyttää luonnonsuojelun yleisen edun puhevaltaa. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toimii lisäksi 4 luvun mukaisena tukiviranomaisena ja ohjaa, valvoo ja edistää tuen toimeenpanoa sekä tukee mahdollisuuksien mukaan kunnan toimintaa toimialaansa kuuluvissa asioissa.

Metsähallitus vastaa valtion luonnonsuojelualueverkoston hallintaan, käyttöön ja hoitoon liittyvistä tehtävistä sekä muista sille tässä laissa osoitetuista viranomaistehtävistä.

Rajavartiolaitos osallistuu tämän lain noudattamisen valvontaan luonnonsuojelualueilla.

Tulli valvoo tämän lain ja CITES-asetuksen noudattamista maahantuonnissa, maastavienissä, jälleenviennissä ja kauttakuljetuksessa.

10 §

Luonnonsuojelun asiantuntijaviranomaiset

Suomen ympäristökeskus tuottaa luonnon monimuotoisuutta koskevaa tietoa ja toteuttaa seurantaan liittyviä tehtäviä. Suomen ympäristökeskus on CITES-asetuksessa tarkoitettu lupien ja todistusten myöntämiseen toimivaltainen viranomainen.

Luonnontieteellinen keskusmuseo vastaa osaltaan eliölajien suojeluun, seurantaan ja tiedonhallintaan liittyvistä tehtävistä sekä toimii CITES-asetuksessa tarkoitettuna tieteellisenä viranomaisena.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä asiantuntijaviranomaisten tehtävistä.

11 §

Kunta

Kunta edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua sekä maisemansuojelua alueellaan.

12 §

Suomen luontopaneeli

Valtioneuvosto asettaa neljän vuoden määräajaksi kerrallaan Suomen luontopaneelin, joka on riippumaton tieteellinen asiantuntijaelin. Luontopaneelissa tulee olla edustus eri tieteenaloilta.

Luontopaneelin tehtävänä on tuottaa, koostaa ja eritellä tieteellistä tietoa luonnon monimuotoisuutta koskevien politiikkatoimien suunnittelua, toimeenpanoa, seurantaan ja päätöksentekoa varten. Näitä tehtäviä varten luontopaneeli voi antaa myös lausuntoja luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavista suunnitelmista ja muista asiakirjoista. Luontopaneeli voi tuottaa myös muita selvityksiä ja materiaaleja, joista se viestii tarpeen mukaan yleisölle ja päätöksentekijöille. Suomen luontopaneelin jäsenelle voidaan maksaa tehtävän hoitamisesta kohtuullinen palkkio.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä luontopaneelin tehtävistä, kokoonpanosta ja muista luontopaneelin toimintaa koskevista menettelyistä sekä jäsenten valinnasta, toimikaudesta ja palkkioista.

3 luku

Luonnonsuojelusuunnittelu

13 §

Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja toimintaohjelma

Ympäristöministeriö laatii kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian ja strategian toimeenpanevan toimintaohjelman yhteistyössä muiden ministeriöiden ja keskeisten tahojen kanssa. Luonnon monimuotoisuusstrategiassa asetetaan valtakunnalliset toiminnalliset, määrälliset ja ajalliset tavoitteet luonnon monimuotoisuuden vähenemisen pysäyttämiseksi ja tilan parantamiseksi.

Luonnon monimuotoisuuden toimintaohjelmassa on yksilöitävä luonnon monimuotoisuusstrategian toteuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet ja nimettävä vastuutahot niiden toteuttami-

selle sekä toimenpiteiden vaikuttavuuden seurannalle. Ympäristöministeriö vastaa luonnon monimuotoisuusstrategian ja toimintaohjelman seurannasta ja raportoi strategian toteutumisesta valtioneuvostolle.

Kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian hyväksyy valtioneuvosto.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä luonnon monimuotoisuusstrategian ja toimintaohjelman laatimisesta.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi laatia alueelleen 1 momentissa tarkoitettua luonnon monimuotoisuusstrategiaa ja toimintaohjelmaa koskevan luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelman. Toimeenpanosuunnitelman laatimisessa tulee varmistaa riittävä vuorovaikutus alueen keskeisten toimijoiden kanssa.

Strategian ja toimintaohjelman sekä alueellisen toimeenpanosuunnitelman valmistelun ja seurannan tulee perustua parhaaseen käytettävissä olevaan tieteelliseen tietoon. Valmistelussa on otettava huomioon ilmastolain (609/2015) 7–9 §:ssä tarkoitettut suunnitelmat.

14 §

Vapaaehtoisen luonnonsuojelun toimenpideohjelmat

Luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi vapaaehtoisin keinoin voidaan laatia elinympäristöjen, luontotyyppien ja eliölajien suojelua ja niiden tilan parantamista koskevia toimenpideohjelmiä. Toimenpideohjelman laatii toimivaltainen ministeriö.

Toimenpideohjelmissa on määriteltävä usean vuoden määrälliset ja laadulliset tavoitteet luonnon monimuotoisuutta edistäville toimenpiteille, ministeriöiden ja valtion viranomaisten vastuut sekä toteutumisen ja vaikuttavuuden seuranta.

Toimenpideohjelma laaditaan valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen edistämiseksi ja turvaamiseksi, mutta ohjelma voidaan laatia myös alueelliseksi.

Vapaaehtoisen luonnonsuojelun toimenpideohjelman hyväksyy valtioneuvosto.

15 §

Luonnonsuojeluohjelmat

Valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen turvaamiseksi voidaan laatia luonnonsuojeluohjelmia, joilla alueita varataan luonnonsuojelutarkoituksiin.

Luonnonsuojeluohjelmasta on käytävä ilmi, millaisten toimenpiteiden on katsottava vaarantavan ohjelman tarkoituksen.

Luonnonsuojeluohjelman laatii ympäristöministeriö. Luonnonsuojeluohjelmaa laadittaessa on niille, joiden etua tai oikeutta asia koskee, varattava tilaisuus tulla kuulluiksi. Asianosaisten kuulemisesta ohjelmaa laadittaessa säädetään hallintolain (434/2003) 34 §:ssä.

Luonnonsuojeluohjelman hyväksyy valtioneuvosto.

16 §

Luonnonsuojeluohjelman oikeusvaikutukset

Valtioneuvoston hyväksymään luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvalla alueella ei saa suorittaa sellaista toimenpidettä, joka vaarantaa alueen suojelun tarkoituksen. Toimenpiderajoitus on voimassa mahdollisesta valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin päättä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi myöntää luvan poiketa 1 momentissa säädetystä rajoituksesta, jos suojelun tarkoitus ei mainittavasti vaarannu.

Valtion viranomaisen ja laitoksen on suunnitellussaan toimenpiteitään ja päättäessään niiden toteuttamisesta huolehdittava siitä, ettei toimenpiteillä vaikeuteta luonnonsuojeluohjelman toteuttamista.

17 §

Osallistuminen ja vuorovaikutus

Luonnonsuojelusuunnittelussa on otettava huomioon taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja sivistykselliset näkökohdat sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet. Suunnitelmia ja ohjelmia valmisteltaessa on varmistettava riittävä julkinen viestintä sekä yhteistyö ja vuorovaikutus eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa.

Luonnonsuojeluohjelman laatimisen käynnistyessä ympäristöministeriön on tiedotettava asiasta sillä tavoin, että luodaan edellytykset asiasta käytävälle julkiselle keskustelulle.

18 §

Luonnonsuojelun seuranta

Ympäristöministeriön on yhteistyössä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa järjestettävä luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölajien levinneisyyden, esiintymisen ja runsauden seuranta sekä arvioitava eliölajien ja luontotyyppien suojelutaso ja sen muutokset. Tällöin on erityisesti otettava huomioon uhanalaiset eliölajit ja luontotyypit ja niiden uhanalaistumiskehityksen seuranta, luontodirektiivissä tarkoitetut Euroopan unionin tärkeinä pitämät luontotyypit ja eliölajit sekä lintudirektiivissä tarkoitetut luonnonvaraisina elävät lintulajit.

Jos seurannan perusteella on arvioitavissa, että eliölajin tai luontotyypin suojelutaso ei ole suotuisa, ympäristöministeriön on yhteistyössä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa ryhdyttävä toimenpiteisiin suotuisan suojelutason saavuttamiseksi.

Metsähallitus ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus vastaavat luonnonsuojelualueiden ja luonnonmuistomerkkien määrää ja pinta-alaa sekä niiden ekologista tilaa koskevasta seurannasta.

Suomen ympäristökeskus vastaa lintudirektiivin 12 artiklassa ja luontodirektiivin 17 artiklassa tarkoitettuja kertomuksia varten tarvittavien tietojen kokoamisesta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä seurannan järjestämisestä ja siihen liittyvistä viranomaisten tehtävistä.

4 luku

Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukeminen

19 §

Tukemisen muodot

Luonnon monimuotoisuuden suojelua ja hoitoa voidaan tukea rahallisesti (*avustus*), ja tavaroina tai palveluina (*tuki*).

20 §

Avustus luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon edistämiseen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi myöntää valtion talousarvion rajoissa avustusta hankkeisiin ja toimenpiteisiin luonnon monimuotoisuuden ja luonnon- ja kulttuurimaiseman suojelun ja hoidon edistämiseksi. Avustusta voidaan myöntää myös tutkimukseen ja kehitystyöhön.

Avustuksen maksamisesta, maksatuksen keskeytyksestä ja takaisinperinnästä säädetään valtionavustuslaissa (688/2001). Sen 12, 19, 21 ja 22 §:ssä tarkoitettavat hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus. Kehittämis- ja hallintokeskus hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lisäksi myös valtionavustuslain 15 §:ssä tarkoitettuja valvontatehtäviä.

Avustusta voidaan myöntää luonnollisille henkilöille, yrityksille, julkisille yhteisöille ja muille yhteisöille valtion kirjanpitoyksiköitä lukuun ottamatta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtionavustuksen valtion talousarvion mukaisesta myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä.

21 §

Tuki

Tässä laissa tarkoitettujen eliölajien elinympäristöjen sekä luontotyyppien ja luonnon- tai kulttuurimaiseman ennallistamista, kunnostusta ja hoitoa edistäviin toimenpiteisiin voidaan myöntää harkinnanvaraista tukea valtion talousarviossa vahvistetun enimmäismäärän rajoissa. Tuki koostuu tavaroista ja palveluista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi myöntää tukea hakemuksesta tai maanomistajan kirjallisella suostumuksella. Jos tuki edistää tuen saajan taloudellista toimintaa, se voidaan myöntää ainoastaan hakemuksen perusteella.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuen sisällöstä.

22 §

Euroopan unionin valtion tukea koskevan lainsäädännön soveltaminen

Siltä osin kuin tässä luvussa tarkoitettu tuki kohdistuu yrityksen tai muun yhteisön taloudelliseen toimintaan, myönnettävästä tuesta säädetään lisäksi valtioneuvoston asetuksella Euroopan unionin säädöksissä.

Tarkempia säännöksiä luonnon monimuotoisuuden suojeluun ja hoitoon tarkoitettujen tuen myöntämisestä, myöntämisen edellytyksistä, käytöstä ja tuen saajan velvollisuuksista sekä tukiehtoista voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella sen mukaan kuin tiettyjen maa- ja metsätalouden ja maaseutualueiden tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti annetussa komission asetuksessa (EU) N:o 702/2014, tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi perussopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti annetussa komission asetuksessa (EU) N:o 651/2014 ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetussa komission asetuksessa (EU) N:o 1407/2013 säädetään.

23 §

Tuen järjestäminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus järjestää tuen hankinnan ja sen luovuttamisen tuen saajalle. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtäviin kuuluu tukemisen suunnittelu,

tuen hankinnan valmistelu, hankintapäätöksen ja -sopimuksen tekeminen, tavaroiden tai palveluiden maksaminen sekä hankinnan ja tuen luovuttamisen järjestäminen tukipäätökseen perustuen sekä muut tukemisen edellyttämät järjestämistehtävät.

Tavaroiden ja palvelujen hankinnasta säädetään julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetussa laissa (1397/2016).

24 §

Tuen saaja

Tukea voidaan myöntää luonnollisille henkilöille, yrityksille, muille yhteisöille ja julkisyhteisöille lukuun ottamatta valtion kirjanpitoyksiköitä.

25 §

Tuen hakeminen ja suostumuksen antaminen

Tukea on haettava kirjallisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta tai maanomistajan on annettava siihen kirjallinen suostumuksensa ennen tuettavan toimen aloittamista. Tukea ei saa myöntää ennen kuin toimeen aikaisemmin myönnetyn tuen vaikutusaika on päättynyt.

Tukihakemuksen on sisällettävä tiedot:

- 1) hakijasta;
- 2) hankkeesta tai toimenpiteestä, johon tukea haetaan;
- 3) hankkeen arvioiduista tukikelpoisista kustannuksista ja niiden laskentaperusteista;
- 4) hankkeeseen tai toimenpiteeseen saadun muun julkisen rahoituksen muodosta ja määrästä;
- 5) hankkeesta tai toimenpiteestä tässä laissa tarkoitetuille eliölajeille, luontotyypeille taikka luonnon- tai kulttuurimaisemille koituvista hyödyistä.

Jos tukea myönnetään maanomistajan kirjallisen suostumuksen nojalla, on elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen varmistettava, että sillä on 2 momentissa tarkoitettut tiedot.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tukihakemuksen sisällöstä.

26 §

Tuen myöntämisen edellytykset

Tuen myöntämisen edellytyksenä on, että tuki kokonaisuutena arvioiden edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua koskevien tavoitteiden saavuttamista eikä toimenpiteeseen ole myönnetty muuta julkista rahoitusta.

Tuki voi kattaa kustannukset osaksi tai kokonaan. Myönnettävän tuen laskentaperusteena on tavarasta tai palvelusta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle aiheutuva arvonlisäverollinen kustannus.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuen myöntämisen edellytyksistä ja tuen määrästä sekä tuen määräytymisen perusteista.

27 §

Tukihakemuksen tai suostumuksen peruuttaminen

Tuen hakija saa peruuttaa hakemuksensa tai maanomistaja tuen myöntämiseen annetun suostumuksensa kokonaan tai osittain tukipäätöksen tiedoksi saamiseen saakka. Hakijan tai maanomistajan on viivytyksettä ilmoitettava peruuttamisesta kirjallisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

Hakemuksen tai suostumuksen saa kuitenkin peruuttaa tukipäätöksen tiedoksi saamisen jälkeen, jos kyse on ylivoimaisesta esteestä tai poikkeuksellisesta tuettavan toimenpiteen estävästä luonnonolosuhteesta. Peruutus on tehtävä välittömästi, kun ylivoimainen este tai poikkeuksellinen luonnonolosuhde on tullut tuen saajan tietoon.

28 §

Päätös ja sopimus tuesta

Myönteisen tukipäätöksen on sisällettävä arvio tuen rahallisesta arvosta ja tuen rahallinen enimmäismäärä, tuen ehdot, tuen myöntämisen perusteet sekä tuen keskeyttämisen ja takaisinperinnän ja tuen käytön valvonnan perusteet.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on ilmoitettava tuen saajalle tuen toteutunut rahallinen arvo toimenpiteiden valmistuttua.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi tehdä tuensaajan kanssa sopimuksen toimen toteuttamisen ja tuen luovuttamisen yksityiskohdista. Sopimuksen on tarvittaessa sisällettävä määräykset sopijapuolten tehtävistä ja vastuista tukitoimien toteuttamisessa ja muista tukemisen käytännön toteuttamisen yksityiskohdista.

Jos tuki myönnetään maanomistajan suostumuksen perusteella, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ei saa antaa myönteistä päätöstä ennen kuin se on tehnyt sopimuksen maanomistajan kanssa toimen toteuttamisen ja tuen luovuttamisen yksityiskohdista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tukipäätöksen ja sopimuksen sisällöstä.

29 §

Tuen keskeyttäminen ja takaisinperintä

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on keskeytettävä tukeminen, jos on ilmeistä, että:

- 1) tuen saaja on jättänyt ilmoittamatta tai antanut väärän tai harhaanjohtavan tiedon ja tämä on olennaisesti vaikuttanut tuen saantiin, määrään tai ehtoihin;
- 2) tuen saaja käyttää tukea olennaisesti muuhun tarkoitukseen kuin mihin tuki on myönnetty;
- 3) tuen saaja muutoin olennaisesti rikkoo tuen ehtoja.

Tukeminen on keskeytettävä myös, jos tukeen sovellettavissa Euroopan unionin valtioneuvoston säännöissä tätä edellytetään.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on määrättävä jo luovutettu tuki tai sen arvo kokonaan tai osittain perittäväksi takaisin 1 ja 2 momentissa tarkoitetuilla perusteilla. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi kuitenkin olla perimättä tuen tai sen osan takaisin, jos tuen saaja on oikaissut 1 momentissa tarkoitettua menettelynsä ja tuen tavoitteiden saavuttaminen ei ole vaarantunut.

30 §

Takaisinperittävälle tuelle määrättävä korko ja viivästyskorko

Takaisin perittävän tuen rahamäärälle on maksettava tuen myöntämispäivästä korkolain (633/1982) 3 §:n 2 momentissa tarkoitettua vuotuista korkoa lisättynä kolmella prosenttiyksiköllä. Jos takaisin perittävää määrää ei makseta viimeistään elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen asettamana eräpäivänä, sille on maksettava vuotuista viivästyskorkoa mainitun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua korkokannan mukaan.

31 §

Kirjanpito

Tuetusta tai avustetusta hankkeesta on pidettävä kirjanpitolain (1336/1997) mukaista kirjanpitoa erillisellä kustannuspaikalla tai muulla tavalla siten, että tuen tai avustuksen käytön valvonta on vaikeudetta mahdollista. Kaikki hankkeen toteuttamiseen liittyvät tositteet on säilytettävä kirjanpitolain mukaisesti. Tuen osalta kirjanpitovelvollinen on tuen hankinnasta vastaava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja avustuksen osalta avustuksen saaja.

32 §

Hakuaika ja tiedottaminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi asettaa tuen tai avustuksen hakemiselle hakuajan. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on tiedotettava mahdollisuudesta hakea tukea tai avustusta, hakemisessa noudatettavasta menettelystä sekä tuen tai avustuksen myöntämisen edellytyksistä ja ehdoista.

5 luku

Euroopan unionin Natura 2000 -verkosto

33 §

Natura 2000 -verkosto

Euroopan unionin Natura 2000 -verkosto Suomessa koostuu:

- 1) lintudirektiivin perusteella Euroopan komissiolle ilmoitetuista erityisistä suojelualueista;
- 2) erityisten suojelutoimien alueista, joista on säädetty ympäristöministeriön asetuksella sen jälkeen, kun Euroopan komissio tai Euroopan unionin neuvosto on luontodirektiivin perusteella hyväksynyt kyseiset alueet Euroopan unionin tärkeinä pitämiksi alueiksi.

Mitä 15 §:ssä säädetään luonnonsuojeluohjelman laatimisesta ja hyväksymisestä, on noudatettava laadittaessa ehdotusta Natura 2000 -verkostoon sisällytettävistä alueista.

Natura 2000 -verkostoon sisältyvää aluetta koskevien luonnontieteellisten tietojen muuttamisesta päättää valtioneuvoston yleisistunto.

Suomen Natura 2000 -verkostoon sisältyvien alueiden luettelo ja kartat julkaistaan ympäristöministeriön asetuksella. Alueita koskeva luettelo sisältää alueen tunnusnumeron, nimen, keskipisteen koordinaatit, alueen suojelun perusteen ja tiedon siitä, esiintyykö alueella luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava eliölaji.

34 §

Heikentämiskielto

Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää.

35 §

Hankkeiden ja suunnitelmien arviointi

Jos hanke tai suunnitelma joko yksinään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset sen kannalta, miten ne vaikuttavat alueen suojelutavoitteisiin. Sama koskee sellaista hanketta tai suunnitelmaa alueen ulkopuolella, jolla todennäköisesti on alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia.

Luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen on valvottava, että 1 momentissa tarkoitettu arviointi tehdään. Viranomaisen on pyydettävä arvioinnista lausunto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta ja siltä, jonka hallinnassa Natura 2000 -verkostoon kuuluva alue on. Jos elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus itse on hankkeen suunnittelija tai toteuttaja, ympäristöministeriö päättää, mikä toinen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus antaa lausunnon. Ympäristöministeriön päätökseen ei saa erikseen valittamalla hakea muutosta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu lausunto on annettava viivytyksettä ja viimeistään kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun lausuntopyyntö on saapunut elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen tai kun keskus on saanut tiedoksi ympäristöministeriön 2 momentissa tarkoitettua päätöksen.

Jos hankkeeseen sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 3 luvussa tarkoitettua arviointimenettelyä tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettu arviointi tehdään tapauskohtaisesti arviointimenettelyn yhteydessä. Mainitussa laissa tarkoitettua yhteysviranomaisen on sisällytettävä tämän pykälän 2 momentissa tarkoitettua elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja luonnonsuojelun alueen haltijan lausunnot mainitun lain 23 §:ssä tarkoitettuun perusteltuun päätelmään.

36 §

Viranomaisen keskeyttämis- ja ilmoitusvelvollisuus

Viranomaisen, jolle laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden perusteella on tehty ilmoitus 35 §:n 1 momentissa tarkoitettua hankkeesta tai suunnitelmasta, on ryhdyttävä toimivallassaan oleviin toimenpiteisiin hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen keskeyttämiseksi, kunnes mainitussa momentissa tarkoitettu arviointi on suoritettu. Viranomaisen on myös välittömästi ilmoitettava asiasta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

37 §

Toimenpiteestä vastaavan ilmoitusvelvollisuus

Jos toimenpide saattaa merkittävästi heikentää Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja, toimenpiteestä vastaavan on ilmoitettava siitä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos toimenpide edellyttää viranomaisen lupaa tai 36 §:ssä tarkoitettua ilmoitusta.

Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti vähintään 30 vuorokautta ennen toimenpiteeseen ryhtymistä. Se katsotaan toimitetuksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, kun se on saapunut sille. Ilmoituksen tulee sisältää tiedot toimenpiteestä, sen toteuttamistavasta ja vaikutuksista alueen suojelutavoitteisiin. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä ilmoituksen sisällöstä.

38 §

Toimenpiteen kieltäminen tai rajoittaminen

Jos elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle 36 tai 37 §:n nojalla ilmoitettu toimenpide voisi merkittävästi heikentää Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on 30 vuorokauden kuluessa ilmoituksen saapumisesta kiellettävä toimenpiteeseen ryhtyminen tai rajoitettava sitä. Ennen päätöksen tekemistä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on pyrittävä neuvottelemaan toimenpiteen toteuttamisen vaihtoehtoista toimenpiteestä vastaavan kanssa 34 §:ssä kielletyn seurauksen estämiseksi.

39 §

Luvan myöntäminen sekä suunnitelman hyväksyminen ja vahvistaminen

Viranomais ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen eikä hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 35 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu arviointi- ja lausunnotonettely osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon.

Sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, saadaan lupa muutoin lainsäädännössä säädetyt edellytykset täyttävälle hankkeelle kuitenkin myöntää tai suunnitelma hyväksyä tai vahvistaa, jos hankkeelle tai suunnitelmalle ei ole vaihtoehtoista ratkaisua ja valtioneuvosto yleisistunnossa päättää, että hanke tai suunnitelma on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä.

Jos alueella on luontodirektiivin liitteessä I mainittu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava eliölaji, on luvan myöntämisen tai suunnitelman hyväksymisen tai vahvistamisen edellytyksenä, että ihmisten terveyteen, yleiseen turvallisuuteen tai ympäristölle muualla koituviin ensisijaisen tärkeisiin suotuisiin vaikutuksiin liittyvä syy taikka muu erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottava syy vaatii luvan myöntämistä taikka suunnitelman hyväksymistä tai vahvistamista. Viimeksi mainitussa tapauksessa asiasta on hankittava komission lausunto.

Valtioneuvoston on 2 tai 3 momentin nojalla tekemässään hankkeen tai suunnitelman toteuttamista koskevassa päätöksessä määrättävä Natura 2000 -verkoston yhtenäisyydelle tai luonnonarvoille aiheutuvien heikennysten korvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Toimenpiteiden kustannuksista vastaa hankkeen tai suunnitelman toteuttaja. Valtioneuvosto voi kohtuullistaa kustannusvastuuta ottaen huomioon hankkeen tai suunnitelman perusteena oleva yleisen edun kannalta pakottava syy.

40 §

Erinäisiä tapauksia

Mitä 35 ja 39 §:ssä säädetään, koskee myös aluetta, josta Euroopan komissio on ilmoittanut käynnistävänsä neuvottelun alueen sisällyttämiseksi Natura 2000 -verkostoon.

Jos Euroopan komissio ei hyväksy valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottamaa aluetta tai jos Euroopan unionin neuvosto ei päättä sisällyttää neuvottelun kohteena ollutta aluetta Natura 2000 -verkostoon, lakkaa 35 ja 39 §:n soveltaminen. Tällöin on noudatettava, mitä 126 §:n 2 momentissa säädetään.

41 §

Natura 2000 -verkoston toteuttaminen

Natura 2000 -verkostoon sisällytetyillä alueilla on toteutettava suojelutavoitteita vastaava suojelu mahdollisimman nopeasti ja viimeistään kuuden vuoden kuluttua siitä, kun Euroopan

komissio tai Euroopan unionin neuvosto on hyväksynyt alueen Euroopan unionin tärkeänä pitämäksi alueeksi. Edellä 33 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuilla erityisillä suojelualueilla suojelu on kuitenkin toteutettava viipymättä sen jälkeen, kun alueesta on tehty ilmoitus Euroopan komissiolle.

Alueiden suojelutavoitteiden perusteet sisältyvät Natura 2000 -tietokannan aluekohtaisiin tietolomakkeisiin. Viranomaisten on toteutettava Natura 2000 -verkoston alueiden suojelun perusteena olevien luontotyyppien ja eliölajien ekologistia vaatimuksia vastaavia, niiden säilyttämiseen, lisäämiseen tai parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä luonnonsuojelualueita perustettaessa ja muista tämän lain mukaisista toimenpiteistä päätettäessä. Vastaavia toimenpiteitä on toteutettava myös laadittaessa erämaalain (62/1991) mukaisten erämaa-alueiden ja ulkoilulain (606/1973) nojalla perustettujen valtion retkeilyalueiden hoito- ja käyttösuunnitelmia sekä Natura 2000 -alueita koskevia elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja Metsähallituksen hoito- ja käyttösuunnitelmia samoin kuin Natura 2000 -alueiden tilaa koskevia arvioita. Suojelutavoitteet on otettava huomioon myös maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisia kaavoja laadittaessa kaavan tehtävän ja tarkoituksen edellyttämällä tavalla sekä tehtäessä ympäristönhoitoa koskevia tukipäätöksiä.

42 §

Suojelun lakkauttaminen ja verkoston heikentymisen korvaaminen

Natura 2000 -verkostoon sisällytetyn alueen tähän lukuun perustuva suojelu saadaan lakkauttaa kokonaan tai osittain tai sen rauhoitussäännöksiä tai -määräyksiä lieventää vain 35 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 39 §:n 2 ja 3 momentissa mainituin edellytyksin.

Jos Natura 2000 -verkostoon sisällytetyn alueen suojelu lakkautetaan kokonaan tai osittain, sen rauhoitussäännöksiä tai -määräyksiä lievennetään tai viranomaisen 39 §:n 2 tai 3 momentin nojalla on myöntänyt luvan taikka hyväksynyt tai vahvistanut suunnitelman ja se johtaa Natura 2000 -verkoston yhtenäisyyden tai luonnonarvojen heikentymiseen, ympäristöministeriön on välittömästi ryhdyttävä valtioneuvoston 39 §:n 4 momentin nojalla määräämiin toimenpiteisiin.

6 luku

Luonnonsuojelualueet

43 §

Luonnonsuojelualueet ja niiden perustamisedellytykset

Luonnonsuojelualueita ovat:

- 1) kansallispuistot;
- 2) luonnonpuistot;
- 3) valtion muut luonnonsuojelualueet;
- 4) yksityiset luonnonsuojelualueet.

Luonnonsuojelualueen perustamisen yleisenä edellytyksenä on, että:

- 1) alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö, luontotyyppi tai ekosysteemi;
- 2) alueella on 80 §:ssä tarkoitetun tiukkaa suojelua edellyttävän eläinlajin yksilön lisääntymis- tai levähdyspaikkoja;
- 3) alueella on erikoinen tai harvinainen luonnonmuodostuma;
- 4) alueella on erityistä maisemallista arvoa;
- 5) luontotyyppin tai eliölajin suotuisan suojelutason säilyttäminen tai saavuttaminen sitä vaatii;

6) alueella on erityistä merkitystä luontotyyppien tai eliölajien mahdollisuuksille sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin;

7) alue on muutoin kuin 1–6 kohdassa tarkoitetuilla tavalla niin edustava, tyypillinen tai arvokas, että sen suojelu voidaan katsoa luonnon monimuotoisuuden tai kauneuden säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi.

44 §

Kansallispuisto

Kansallispuiston perustamisesta ja tarkoituksesta säädetään lailla. Kansallispuisto voidaan perustaa vain valtion omistamalle alueelle.

Kansallispuiston pinta-alan on oltava vähintään 1 000 hehtaaria. Alueella on oltava merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä tai luonnontuntemuksen lisäämisen tai yleisen luonnonharrastuksen kannalta.

45 §

Luonnonpuisto

Luonnonpuiston perustamisesta ja tarkoituksesta säädetään lailla, jos alue on vähintään 1 000 hehtaarin suuruinen, muussa tapauksessa valtioneuvoston asetuksella. Luonnonpuisto voidaan perustaa vain valtion omistamalle alueelle.

Luonnonpuistolla on oltava merkitystä luonnonmukaisen kehityksen turvaamiselle, tieteelliselle tutkimukselle tai opetukselle.

46 §

Valtion muu luonnonsuojelualue

Valtion muun luonnonsuojelualueen perustamisesta ja alueen tarkoituksesta säädetään valtioneuvoston asetuksella tai, jos muuksi luonnonsuojelualueeksi perustettava alue on enintään 100 hehtaaria, ympäristöministeriön asetuksella (*perustamisasetus*).

Valtion muun luonnonsuojelualueen perustamisesta Suomen talousvyöhykkeelle säädetään valtioneuvoston asetuksella. Tällöin otetaan huomioon Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen (SopS 49–50/1996) V ja XII osassa määrätty rajoitukset rantavaltion toimivallalle. Suomen talousvyöhykkeelle perustettavaan valtioon muuhun luonnonsuojelualueeseen ei sovelleta, mitä 57–60 §:ssä säädetään.

47 §

Yksityinen luonnonsuojelualue

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi maanomistajan hakemuksesta tai suostumuksella päätöksellään perustaa yksityisen luonnonsuojelualueen 43 §:n 2 momentissa tarkoitettujen perustamisedellytykset täyttävälle alueelle. Harkittaessa alueen perustamista on otettava huomioon myös muut yleiseen etuun liittyvät näkökohdat. Yksityistä luonnonsuojelualuetta ei saa perustaa, elleivät maanomistaja ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ole sopineet alueen rauhoitusmääräyksistä ja aluetta koskevista korvauksista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi ilman maanomistajan hakemusta tai suostumusta päätöksellään perustaa luonnonsuojelualueeksi sellaisen yksityisen alueen, joka sisältyy valtioneuvoston hyväksymään luonnonsuojeluohjelmaan tai jonka suojelu on valtioneuvoston Natura

2000 -verkoston toteuttamista koskevan periaatepäätöksen mukaan toteutettava tässä laissa säädetysti.

Luonnonsuojelualan merkittämisestä säädetään 59 §:ssä. Tieto luonnonsuojelualan perustamisesta on myös tallennettava kiinteistötietojärjestelmään.

48 §

Yksityisen omistaman alueen määräaikainen rauhoittaminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja yksityinen maanomistaja voivat luonnon- tai maisemansuojelun edistämiseksi tehdä sopimuksen 43 §:n 2 momentissa tarkoitettujen perustamisedellytykset täyttävän alueen määräaikaisesta rauhoittamisesta joko kokonaan tai tiettyjen toimenpiteiden osalta. Sopimus saadaan tehdä enintään 20 vuodeksi kerrallaan.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu sopimus on voimassa, vaikka alue siirtyy uudelle omistajalle. Tieto sopimuksesta on tallennettava kiinteistötietojärjestelmään.

49 §

Kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännökset

Kansallispuistossa ja luonnonpuistossa on luontoa muuttava toiminta kielletty. Näillä alueilla ei saa:

- 1) rakentaa rakennuksia, rakennelmia eikä teitä;
- 2) ottaa maa-aineksia tai kaivoskivennäisiä eikä vahingoittaa maa- tai kallioperää;
- 3) ojittaa;
- 4) ottaa taikka vahingoittaa sieniä, puita, pensaita tai muita kasveja tai niiden osia;
- 5) pyydystää, tappaa tai hätyyttää luonnonvaraisia selkärangaisia eläimiä tai hävittää niiden pesiä eikä pyydystää tai kerätä selkärangattomia eläimiä; eikä
- 6) ryhtyä muihin kuin 1–5 kohdassa tarkoitettuihin toimiin, jotka vaikuttavat epäedullisesti alueen luonnonoloihin, maisemaan, eliölajien säilymiseen taikka alueen perustamistarkoitukseen.

Oikeudesta kieltää tai rajoittaa liikkumista, leirytymistä, maihinnousua sekä kulkuneuvon pitämistä luonnonsuojelualueella säädetään 56 §:ssä.

50 §

Poikkeukset kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännöksistä

Kansallispuistossa ja luonnonpuistossa ovat 49 §:n estämättä sallittuja sellaiset toimenpiteet, joita luonnonsuojelualan asianmukainen hoito tai käyttö edellyttää ja jotka eivät vaaranna alueen perustamistarkoitusta. Näillä alueilla saa:

- 1) rakentaa, entistää ja kunnostaa alueen hoitoa, valvontaa, tutkimusta, yleisön opastamista ja kävijäturvallisuutta sekä retkeilyä ja alueeseen tutustumista varten tarpeellisia rakennuksia, rakennelmia ja polkuja;
- 2) hoitaa ja kunnostaa luonnon- ja kulttuuriympäristöjä, perinneluontotyyppejä ja rakennusperintöä sekä palauttaa ennallistamalla heikentyneiden elinympäristöjen luontainen kehitys;
- 3) rakentaa sellaisen tien, joka on tarpeen alueen opastustoiminnan kannalta;
- 4) poimia marjoja ja hyötysieniä;
- 5) kalastaa kalastuslain (379/2015) 7 §:ssä säädettyjen yleiskalastusoikeuksien mukaisesti;
- 6) harjoittaa poronhoitoa poronhoitolain (848/1990) mukaisesti;
- 7) käyttää ja kunnostaa alueella olevia teitä, yhdyskuntateknisiä rakenteita sekä näihin liittyviä laitteita;

8) kunnostaa merenkulun turvalaitteita ja vesistön kulkuväyliä sekä tehdä vähäisiä turvalaitteiden edellyttämiä raivauksia;

9) kartoittaa ja tehdä maanmittaustöitä;

10) ajaa hirveä ja valkohäntäkaurista noudattaen, mitä metsästyslaissa säädetään;

11) lopettaa haavoittunut eläin sekä ottaa haltuun alueelle kuollut riistaeläin alueen ulkopuolella tapahtuvaan metsästyksen liittyvässä tilanteessa noudattaen, mitä metsästyslaissa säädetään.

Haavoittuneen eläimen jäljittämistä luonnonsuojelualueella, tarpeesta tällaisen eläimen lopettamiseen sekä alueelle kuolleen riistaeläimen haltuunotosta tulee ilmoittaa viipymättä Metsähallitukselle.

Kansallispuistossa ja luonnonpuistossa saadaan torjua tai poistaa sellaisia kasvilajeja, jotka ovat vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetussa laissa (1709/2015) tarkoitettuja haitallisia vieraslajeja. Sallittua on myös minkin ja supikoiran pyydystäminen ja tappaminen metsästyslain 7 luvussa säädetyn mukaisesti.

Kansallispuistossa ja luonnonpuistossa saadaan tilanteen niin vaatiessa ryhtyä pelastustoiminnan, rajavalvonnan, ihmisiin tai eläimiin tarttuvien tautien ja kasvintuhoojien torjunnan tai eläinsuojelun edellyttämiin välttämättömiin toimenpiteisiin sekä kaataa naapurikiinteistölle ilmeistä vaaraa aiheuttava puu. Toimenpiteet tulee toteuttaa siten, ettei niillä aiheuteta alueen perustamistarkoitukseen suurempaa haittaa, kuin on välttämätöntä. Metsähallitus voi antaa pyynnöstä virka-apua valtion viranomaiselle tässä momentissa tarkoitettujen kasvintuhoojien tai ihmisiin tai eläimiin tarttuvien tautien torjuntavollisuuden toteuttamiseksi.

Siitä poiketen, mitä 1 momentin 6 kohdassa säädetään, Metsähallitus voi luonnontutkimukseen liittyvästä tai muusta erityisestä syystä rajoittaa porojen laiduntamista luonnonpuistossa. Rajoittamisesta aiheutuvat aitaamis- ja muut kustannukset suoritetaan valtion varoista.

51 §

Luvanvaraiset poikkeukset kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännöksistä

Kansallispuistossa ja luonnonpuistossa saadaan sen perustamistarkoitusta vaarantamatta Metsähallituksen luvalla:

1) pyydystää tai tappaa eläimiä, kerätä sieniä ja kasveja tai niiden osia, eläinten pesiä ja kiivennäisnäytteitä tutkimusta tai muuta tieteellistä tarkoitusta tai opetusta varten;

2) vähentää muiden kuin 50 §:n 3 momentissa tarkoitettujen kasvi- ja eläinlajien yksilöiden lukumäärää, jos ne ovat liian runsaslukuisia tai muutoin vahingollisia;

3) poistaa sellaisia riistaeläinlajien yksilöitä, jotka aiheuttavat ilmeisen uhan ihmisen turvallisuudelle tai uhkaavat aiheuttaa omaisuudelle merkittävää taloudellista vahinkoa;

4) kalastaa muutoinkin kuin kalastuslain 7 §:ssä tarkoitettulla tavalla;

5) rakentaa poronhoitoon liittyviä rakennuksia ja rakennelmia;

6) laskeutua ilma-aluksella;

7) entistää ja kunnostaa muitakin kuin 50 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja rakennuksia ja rakennelmia.

Metsähallitus voi antaa luvan geologiseen tutkimukseen, jos toiminta ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta. Geologiset tutkimukset on tällöin järjestettävä niin, ettei niillä aiheuteta alueen lajeille, luontotyypeille, vesitaloudelle tai maisemalle vähäistä suurempaa haittaa.

Lupa poiketa rauhoitussäännöksistä annetaan määräaikaisena ja se saa olla voimassa enintään kymmenen vuotta kerrallaan.

Tässä pykälässä tarkoitettuun lupaan saadaan liittää ehtoja. Ehdot voivat sisältää ajallisia tai alueellisia rajoituksia taikka toimia, joita hakijan on noudatettava toiminnasta suojeluarvoille aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi.

Jos lupaan perustuva oikeus siirretään toiselle, on siirrosta viipymättä ilmoitettava Metsähallitukselle. Luvan aikaisempi haltija vastaa kaikista lupaan liittyvistä velvoitteista, kunnes hänen tilalleen on hakemuksesta hyväksytty toinen.

52 §

Valtion muun luonnonsuojelun alueen rauhoitussäännökset

Valtion muuhun luonnonsuojelun alueeseen sovelletaan, mitä 49–51 §:ssä säädetään kansallis- ja luonnonpuistosta, jollei jäljempänä tässä pykälässä toisin säädetä.

Metsästyslain 8 §:ssä tarkoitetun kunnan alueella sijaitsevalla valtion muulla luonnonsuojelun alueella metsästys on sallittu. Valtioneuvoston asetuksella voidaan kuitenkin säätää metsästyksen rajoittamisesta tällaisessa kunnassa sijaitsevalla valtion muulla luonnonsuojelun alueella, jos metsästys vaarantaa alueen perustamistarkoitusta tai aiheuttaa haittaa alueen muulle käytölle. Rajoitukset voivat olla alueellisia, ajallisia tai kohdistua tiettyyn riistaeläinlajiin. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös säätää, että metsästys on sallittu vain mainituissa pykälässä tarkoitettulle kuntalaiselle, jos se on tarpeen riistakantojen turvaamiseksi tai hoitamiseksi.

Muualla kuin metsästyslain 8 §:ssä tarkoitetulla alueella sijaitsevalla valtion muulla luonnonsuojelun alueella eläinten tappamiseen, pyydystämiseen ja häytyttämiseen sovelletaan, mitä tämän lain 49 §:n 1 momentin 5 kohdassa säädetään. Perustamisasetuksella voidaan kuitenkin säätää metsästyksen sallimisesta valtion muulla luonnonsuojelun alueella, jos metsästys ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta eikä aiheuta haittaa alueen muulle käytölle. Säännökset voivat olla ajallisesti tai alueellisesti rajoitettuja taikka kohdistua tiettyyn riistaeläinlajiin.

Kalastuksesta yleisellä vesialueella meressä ja Suomen talousvyöhykkeellä sijaitsevalla valtion muulla luonnonsuojelun alueella säädetään kalastuslain 8 §:n 1 ja 3 momenteissa. Valtioneuvoston asetuksella voidaan kuitenkin säätää kalastuksen rajoittamisesta yleisellä vesialueella meressä tai Suomen talousvyöhykkeellä sijaitsevalla valtion muulla luonnonsuojelun alueella, jos kalastus vaarantaa alueen perustamistarkoitusta tai aiheuttaa haittaa alueen muulle käytölle. Rajoitukset voivat olla alueellisia tai ajallisia.

Siitä poiketen mitä 49 §:n 1 momentissa säädetään, Metsähallitus voi antaa luvan etsiä malmeja valtion muulla luonnonsuojelun alueella. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, ettei toiminta vaaranna alueen perustamistarkoitusta, eikä aiheuta suojelun perusteena oleville lajeille tai luontotyypeille, vesitaloudelle, maisemalle taikka saamelaisten oikeuksille alkuperäiskansana vähäistä suurempaa haittaa, ellei haittaa saada lupaehdoin poistettua.

Perustamisasetuksella voidaan säätää Puolustusvoimien harjoitus- ja koulutustoiminnasta sellaisella valtion muulla luonnonsuojelun alueella, johon Puolustusvoimilla on käyttöoikeus, ja muutoinkin muuhun luonnonsuojelun alueeseen kuuluvalla vesialueella, jos toiminta ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta. Perustamisasetuksella voidaan säätää myös lentotoiminnan ja merenkulun turvalaitteiden sijoittamisesta ja kunnossapidosta sekä muista vastaavista viranomaisen toimenpiteistä valtion muulla luonnonsuojelun alueella sekä säätää tien, johdon ja kaapelin rakentamisen, ojan kaivamisen, vesikulkuväylän ruoppaamisen ja muun vastaavan toimenpiteen sallimisesta valtion muulla luonnonsuojelun alueella, jos toimenpiteet eivät vaaranna alueen perustamistarkoitusta. Perustamisasetuksella voidaan lisäksi säätää saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteuttamisen kannalta välttämättömien rakennusten ja rakennelmien sallimisesta saamelaisten kotiseutun alueella sijaitsevalla valtion muulla luonnonsuojelun alueella, jos sillä ei vaaranneta alueen perustamistarkoitusta.

53 §

Yksityisen luonnonsuojelun alueen rauhoitusmääräykset

Päätökseen 47 §:ssä tarkoitetun yksityisen luonnonsuojelun alueen perustamisesta on otettava tarpeelliset rauhoitusmääräykset alueen luonnon suojelemisesta ja tarvittaessa sen hoidosta. Päätökseen voidaan sisällyttää 56 §:n 2 momentissa tarkoitettua vastaava kieltä tai rajoitus edellyttäen, että alueen eliölajien tai luontotyypin säilyminen sitä vaatii.

Perustettaessa yksityinen luonnonsuojelun alue 47 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla ilman maanomistajan suostumusta päätökseen otettavat rauhoitusmääräykset eivät saa rajoittaa maankäyttöä enempää kuin aluetta koskevasta luonnonsuojeluohjelmasta tai Natura 2000 -verkkoon kuuluvan alueen suojeluperusteista johtuu, ellei maanomistaja ole muuhun suostunut. Asianaisten lisäksi kunnalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen antamista.

Muutettaessa yksityisen luonnonsuojelun alueen rauhoitusmääräyksiä noudatetaan 1 ja 2 momenttien mukaista menettelyä.

Elinkeino- ja liikenne- ja ympäristökeskus ja Metsähallitus saavat maanomistajan suostumuksella toteuttaa yksityisen luonnonsuojelun alueen luonnonhoidon tehtäviä.

54 §

Poikkeaminen yksityisen luonnonsuojelun alueen rauhoitusmääräyksistä

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi yksittäistapauksessa myöntää luvan poiketa yksityistä luonnonsuojelun aluetta koskevista rauhoitusmääräyksistä, jos poikkeaminen ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta ja on tarpeen alueen hoidon, käytön tai olemassa olevien yhdyskuntateknisten rakenteiden tai niihin liittyvien laitteiden kunnostamisen taikka tutkimuksen kannalta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu oikeus siirretään toiselle, siirrosta on viipymättä ilmoitettava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Luvan aikaisempi haltija vastaa kaikista lupaan liittyvistä velvoitteista, kunnes hänen tilalleen on hakemuksesta hyväksytty toinen.

55 §

Eräiden oikeuksien turvaaminen

Sen lisäksi, mitä 6 §:ssä säädetään, saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevilla valtion luonnonsuojelun alueilla on turvattava saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset. Aluetta perustettaessa on sen suojelun erityiset tavoitteet ja kansallispuistossa myös alueella kävijöiden edut otettava asianmukaisella tavalla huomioon.

Metsästyslain 8 §:ssä tarkoitetun henkilön oikeudesta metsästää kotikunnassaan sijaitsevan kansallispuiston alueella säädetään erikseen lailla.

Tässä laissa säädetystä poiketen saa käyttää sellaista oikeutta, joka ennen rauhoitusmääräysten voimaantuloa perustettuna rasitteena, vuokraoikeutena tai muuna vastaavana oikeutena kohdistuu luonnonsuojelun alueeseen. Tällainen oikeus voidaan kuitenkin lunastaa valtiolle 116 §:n mukaisesti.

56 §

Liikkumisen rajoittaminen

Luonnonpuistossa saa muualla kuin erikseen osoitetuilla teillä, poluilla tai alueilla liikkua vain Metsähallituksen luvalla.

Kansallispuistossa ja valtion muulla luonnonsuojelun alueella saadaan joko alueen perustamis- säädöksen tai 58 §:ssä tarkoitettuun järjestyssääntöön otettavalla määräyksellä kieltää tai rajoit-

taa liikkumista, leiriytymistä, maihinnousua sekä veneen, laivan tai muun kulkuneuvon pitämistä. Liikkumisen ja maihinnousun kieltämisen tai rajoituksen edellytyksenä on, että se on välttämätöntä alueen eliölajien tai luontotyyppien säilymiselle.

Metsähallitus saa antaa luvan poiketa 2 momentissa tarkoitetusta kiellosta tai rajoituksesta.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske liikkumista tehtävissä, jotka ovat tarpeen poronhoitoa varten.

57 §

Luonnonsuojelualan hoito- ja käyttösuunnitelma

Kansallispuiston hoidon ja käytön järjestämistä varten on laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma, jossa määritellään toimenpiteet puiston perustamistavoitteiden toteuttamiseksi. Hoito- ja käyttösuunnitelma voidaan laatia myös luonnonpuistolle ja valtion muulle luonnonsuojelualueelle.

Hoito- ja käyttösuunnitelman kansallispuistolle, luonnonpuistolle ja valtion muulle luonnonsuojelualueelle valmistelee ja hyväksyy Metsähallitus. Metsähallituksen tulee hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelussa varmistaa riittävä vuorovaikutus alueen eri käyttäjäryhmien kanssa. Hoito- ja käyttösuunnitelma laaditaan saamelaiden kotiseutualueella vuorovaikutuksessa asianomaisten saamelaisyhteisöjen ja yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa siten, että saamelaisten perinteinen tieto on osa suunnittelun tietoaineistoa. Kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmasta on suunnitelmaa valmisteltaessa pyydetävä ympäristöministeriön lausunto.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi hyväksyä hoito- ja käyttösuunnitelman yksityiselle luonnonsuojelualueelle, jos suunnitelmalle on maanomistajan suostumus.

Hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksymistä koskevaan päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

58 §

Järjestyssääntö valtion luonnonsuojelualueella

Metsähallituksen on laadittava kansallispuistolle sen käyttäjiä varten järjestyssääntö, jossa annetaan tarpeelliset, 56 §:n 2 momenttiin perustuvat rajoitukset alueen käytölle. Metsähallitus voi tarvittaessa laatia järjestyssäännön myös luonnonpuistolle ja valtion muulle luonnonsuojelualueelle.

59 §

Luonnonsuojelualan rajojen määrääminen ja merkitseminen

Valtion luonnonsuojelualan muodostamisesta kiinteistöksi säädetään kiinteistönmuodostamislaisissa (554/1995).

Metsähallituksen on merkittävä kansallis- ja luonnonpuiston raja sekä 56 §:n 2 momentin nojalla määrätty kiello tai rajoitus maastoon selvästi havaittavalla tavalla. Lisäksi yksityiseen luonnonsuojelualueeseen kohdistuva liikkumista tai maihinnousua koskeva kiello tai rajoitus on merkittävä maastoon. Myös valtion muun luonnonsuojelualan ja yksityisen luonnonsuojelualan raja saadaan merkitä maastoon. Alueen rajat vesialueilla merkitään vain karttaan.

Merkinnän tekeminen maastossa voidaan sopimuksella antaa tehtäväksi yksityiselle asiantuntijalle, jolla on tehtävän hoitamiseen tarvittava pätevyys. Tehtävää ei kuitenkaan saa antaa yksityiselle asiantuntijalle, jos merkinnän tekeminen maastossa edellyttää alueen perustamissäädöksen tai -päätöksen tulkintaa.

Viranomaisen ja yksityisen asiantuntijan välisessä sopimuksessa sovitaan tehtävän sisällöstä ja muista tehtävän hoitamisen kannalta tarpeellisista seikoista. Viranomaisen on valvottava asiantuntijaa tämän suorittaessa annettuja tehtäviä. Asiantuntijaan sovelletaan tässä tehtävässä rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Ympäristöministeriön asetuksella säädetään tarkemmin luonnonsuojelualan rajojen ja aluetta koskevien kieltojen ja rajoitusten merkitsemistavoista sekä merkitsemisessä käytettävistä tunnuksista.

60 §

Alueen liittäminen valtion luonnonsuojelualueeseen

Sellainen valtion omistukseen siirtynyt alue, jonka käytöstä luonnonsuojelualan laajennusalueeksi on tehty päätös hankinnan tai muun saannon yhteydessä, luetaan kuuluvaksi kyseiseen luonnonsuojelualueeseen. Metsähallituksen hakemuksesta valtion luonnonsuojelualueeseen voidaan liittää kiinteistötoimituksessa tai kiinteistöjen yhdistämispäätöksellä muukin sellainen alue, joka kuuluu Metsähallituksesta annetun lain (234/2016) 5 §:ssä tarkoitettuun julkisten hallintotehtävien hoitamista varten olevaan omaisuuteen lukuun ottamatta yleiseen vesialueeseen kuuluvaa aluetta.

Kansallispuistoon liittyvä, muun julkisoikeudellisen yhteisön kuin valtion omistama alue voidaan yhteisön suostumuksella liittää kansallispuistoon.

Jos luonnonsuojelualueeseen liitetään valtion omistukseen siirtynyt yksityinen luonnonsuojelualue, poistetaan rauhoitusta koskeva merkintä liittämisen yhteydessä kiinteistötietojärjestelmästä. Samalla lakkaavat aluetta koskevat rauhoitusmääräykset olemasta voimassa. Sama koskee tilannetta, jossa valtion omistukseen siirtynyt yksityinen luonnonsuojelualue sisältyy perustettavaan valtion luonnonsuojelualueeseen.

61 §

Yksityisen luonnonsuojelualan lakkauttaminen ja rauhoitusmääräysten lieventäminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi alueen omistajan tai sen, jolla asiassa on intressi, hakemuksesta taikka ympäristöministeriön esityksestä kokonaan tai osittain lakkauttaa yksityisen omistaman alueen suojelun tai lieventää sen rauhoitusmääräyksiä, jos alueen luonnonarvot ovat oleellisesti vähentyneet. Sama koskee tilannetta, jossa alueen rauhoitus estää yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen eikä tälle hankkeelle tai suunnitelmalle ole teknisesti ja taloudellisesti toteutettavissa olevaa vaihtoehtoa. Hakemuksesta on hankittava ympäristöministeriön lausunto.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua päätöstä ehdoksi voidaan asettaa, että omistaja tai erityisen oikeuden haltija maksaa takaisin hänelle 47 § 1 momentin tai 113 §:n nojalla maksetun korvauksen kokonaan tai osittain, jos sitä on pidettävä kohtuullisena.

Tieto suojelun purkamisesta on tallennettava kiinteistötietojärjestelmään.

62 §

Valtion luonnonsuojelualan lakkauttaminen ja rauhoitussäännösten lieventäminen

Asetuksella perustettu valtion luonnonsuojelualue voidaan kokonaan tai osittain lakkauttaa tai alueen rauhoitussäännöksiä voidaan lieventää vain, jos alueen rauhoitus estää yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen eikä tälle hankkeelle tai suunnitelmalle ole teknisesti ja taloudellisesti toteutettavissa olevaa vaihtoehtoa.

Tieto suojelun lakkauttamista on tallennettava kiinteistötietojärjestelmään.

63 §

Itämeren rannikko- ja merialueiden suojelualueverkostoa koskeva erityissäännös

Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskevaan yleissopimukseen (SopS 12/1980) perustuvaan suojelualueverkostoon sisällytettäviä alueita koskevaa ehdotusta laadittaessa on noudatettava tämän lain 15 §:ää.

7 luku

Luontotyyppien suojelu

64 §

Uhanalaiset luontotyypit

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää uhanalaiseksi luontotyyppiksi sellainen luontotyyppi, jonka riski hävitä luonnosta on Suomen luontotyyppien kansallisen uhanalaisuuden arvioinnin mukaan vähintään korkea. Häviämiskäsi riski arvioidaan perustuen parhaaseen saatavilla olevaan tietoon luontotyypin määrän vähenemisen, levinneisyys- tai esiintymisalueen suppeuden, elottoman ympäristön laadun heikennyksen, eliöyhteisön prosessien tai vuorovaikutussuhteiden häiriöiden tai häviämiskäsi riskin määrällisen analyysin perusteella.

Ympäristöministeriön on laadittava ehdotus 1 momentissa tarkoitettun asetuksen tarkistamiseksi Suomen luontotyyppien kansallisen uhanalaisuuden arvioinnin perusteella aina kahden vuoden kuluessa arvioinnin valmistumisesta.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettujen luontotyyppien määrittelyperusteista.

65 §

Uhanalaisen luontotyypin huomioon ottaminen

Viranomaisten on otettava uhanalaiset luontotyypit huomioon päätöksenteossaan noudattaen muussa lainsäädännössä luontoarvojen turvaamisesta erikseen säädettyä.

66 §

Suojellut luontotyypit

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi päättää suojella seuraavien luontotyyppien (*suojeltu luontotyyppi*) luonnontilaisen tai luonnontilaiseen verrattavan esiintymän, joka on suojellun luontotyypin säilymiselle tärkeä:

- 1) hiekkarannat;
- 2) jalopuumetsiköt;
- 3) pähkinäpensaikot;
- 4) tervaleppämetsät;
- 5) merenrantaniityt;
- 6) lehdesniityt;
- 7) kedot;
- 8) rannikon metsäiset dyynit;

- 9) sisämaan tulvametsät;
- 10) harjumetsien valorinteet;
- 11) meriajokaspohjat;
- 12) suojaisat näkinpartaispohjat;
- 13) kalkkikalliot.

Suojelupäätöksessä on määriteltävä suojellun luontotyyppin esiintymän rajat. Suojellun luontotyyppin esiintymää ei saa hävittää eikä heikentää. Kielto tulee voimaan, kun päätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu päätös on voimassa valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen toisin päätä. Päätöksestä on tehtävä merkintä kiinteistörekisteriin.

Jos 2 momentissa tarkoitettulla päätöksellä määritelty suojellun luontotyyppin esiintymä on menettänyt merkityksensä luontotyyppin suotuisan suojelutason saavuttamiselle tai säilyttämislle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi lakkauttaa esiintymän suojelun.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettujen luontotyyppien määrittelyperusteista.

67 §

Tiukasti suojellun luontotyyppin heikentämiskielto

Seuraavia harvinaisia ja uhanalaisia luontotyyppisiä ei saa hävittää eikä heikentää:

1) serpentiinikalliot, -kivikot ja soraikot, jotka ovat serpentiinittistä tai muusta ultraemäksisestä tai emäksisestä kivilajista muodostuvia kallio-, kivikko- tai soraikkoesiintymiä, joilla esiintyy serpentiinikasvilajistoa; sekä

2) rannikon avoimet dyynit, jotka ovat Itämeren rannikolla tai saaristossa olevia, tuulen kulutus- ja kasaustyön tuloksena hiekasta muodostuneita dyynejä ja niiden painanteisiin syntyneitä kosteikkoja tai kausikosteikkoja, joilla esiintyy hiekkadyneille ominaista eliölajistoa.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettujen luontotyyppien määrittelyperusteista.

68 §

Poikkeus luontotyyppin hävittämisen- ja heikentämiskiellosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi yksittäistapauksessa myöntää poikkeuksen 66 §:n 2 momentissa tai 67 §:n 1 momentissa tarkoitettua kiellosta, jos kyseisen luontotyyppin suojelutavoitteet eivät huomattavasti vaarannu tai luontotyyppin suojelu estää yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen eikä hankkeelle tai suunnitelmalle ole teknisesti ja taloudellisesti toteutettavissa olevaa vaihtoehtoa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lupa annetaan määräaikaisena ja se saa olla voimassa enintään kymmenen vuotta kerrallaan.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun lupaan voidaan liittää ehtoja, joita hakijan on noudatettava toiminnasta suojeluarvoille aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi. Ehdot voivat sisältää ajallisia tai alueellisia rajoituksia tai muita velvoitteita.

Jos hanke tai toimenpide, jota varten lupa on myönnetty, siirtyy toiselle, luvan siirtoa on haettava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta. Luvan saanut vastaa kaikista lupapäätöksen mukaisista velvollisuuksista, kunnes hänen tilalleen on hyväksytty toinen.

69 §

Uhanalaisten luontotyyppien hoito

Tässä luvussa tarkoitettujen uhanalaisten luontotyyppien, lukuun ottamatta metsälain 10 §:ssä mainittuja erityisen tärkeitä elinympäristöjä, kunnostukseen ja hoitoon voidaan myöntää tukea ja avustusta 4 luvussa säädetyn mukaisesti.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja Metsähallitus voivat lisäksi maanomistajan suostumuksella toteuttaa tarpeellisia hoito- ja kunnostustoimenpiteitä tiukasti suojellulla luontotyyppillä sekä suojellulla luontotyyppillä sen jälkeen, kun elinkeino, liikenne- ja ympäristökeskus on tehnyt 66 §:ssä tarkoitetun päätöksen.

8 luku

Eliölaajien suojelu

70 §

Luvun soveltamisalaan kuuluvat eliölaajat

Tämän luvun säännöksiä sovelletaan Suomessa ja Suomen talousvyöhykkeellä luontaisella levinneisyysalueellaan luonnonvaraisina esiintyviin eläin- ja kasvilajeihin lukuun ottamatta metsästyslain 5 §:ssä mainittuja riistaeläimiä ja rauhoittamattomia eläimiä sekä kala- ja rapulaajeja. Tästä poiketen 80, 81 ja 85 §:ssä säädettyä sovelletaan kuitenkin myös karhuun, ilvekseen ja saukkoon sekä suteen muualla kuin poronhoitoalueella.

Mitä tässä luvussa säädetään eliölaajista, sovelletaan myös alalajiin, rotuun, kantaan ja muotoon.

Mitä tässä luvussa säädetään kasveista ja kasvilajeista, sovelletaan myös sieniin ja sienilajeihin.

71 §

Eläin- ja kasvilajien rauhoittaminen

Tämän luvun soveltamisalaan kuuluvat nisäkkäät, linnut, matelijat ja sammakkoeläimet ovat rauhoitettuja.

Jos jonkin selkärangattoman eläinlajin tai kasvilajin säilyminen käy uhatuksi tai rauhoittaminen muusta syystä osoittautuu tarpeelliseksi, voidaan tällainen laji valtioneuvoston asetuksella säätää rauhoitetuksi koko maassa tai jossakin osassa maata.

72 §

Eläinlajien rauhoitus

Kiellettyä on rauhoitettujen eläinlajien:

- 1) yksilöiden tahallinen tappaminen tai pyydystäminen;
- 2) pesien sekä munien ja yksilöiden muiden kehitysasteiden ottaminen haltuun, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu tahallinen vahingoittaminen;
- 3) yksilöiden tahallinen häiritseminen, erityisesti eläinten lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänsäierron kannalta tärkeillä paikoilla.

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä pihapiirissä olevan tai muutoin ihmiselle tai kotieläimelle vaaraa aiheuttavan kyyn saa tarvittaessa ottaa kiinni ja siirtää, ja jos se ei ole mahdollista, tappaa.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu pesän vahingoittaminen on kiellettyä lisääntymiskauden ulkopuolella vain, jos kyse on eläimen tekemästä pesästä, jota se käyttää toistuvasti. Valtioneuvoston asetuksella yksilöidään tässä momentissa tarkoitetut eläinlajit.

HE 76/2022 vp

Selkärangattoman eläimen sellainen pyyntikeino, joka luonnonsuojelun kannalta on haitallinen, on kielletty. Tarkemmat säännökset kielletyistä pyyntikeinoista annetaan valtioneuvoston asetuksella.

73 §

Avuttomassa tilassa löydetty rauhoitettu eläin

Poiketen 72 §:ssä säädetystä sairaana, vahingoittuneena tai muutoin avuttomassa tilassa tavatun rauhoitetun eläimen auttamiseen sovelletaan eläinsuojelulaissa (247/1996) säädettyä.

74 §

Kuolleena löydetty rauhoitettu eläin

Kuolleena löydettyä rauhoitettua eläintä ei saa ottaa haltuun. Eläimen saa kuitenkin toimittaa valtion tutkimuslaitokselle tutkittavaksi kuolinsyyn ja tarttuvien eläintautien toteamiseksi.

Jos 1 momentissa tarkoitettulla eläimellä asianmukaisesti käsiteltynä on tieteellistä tai opetuskellista arvoa, se saadaan ottaa talteen ja ilman aiheetonta viivytystä luovuttaa Luonnontieteelliselle keskusmuseolle, muulle luonnontieteelliselle museolle tai laitokselle tai korkeakoululle, jonka on haettava hallussapitoon 91 §:ssä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuk- sen lupa.

75 §

Suurten petolintujen pesäpuiden suojele

Maakotkan, merikotkan, kiljukotkan, pikkukiljukotkan tai sääksen pesäpuu, jossa oleva pesä on toistuvasti käytössä ja selvästi nähtävissä, on rauhoitettu.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen pesäpuiden sijaintitietoja ylläpidetään 13 luvussa tarkoi- tetussa luonnonsuojelun tietojärjestelmässä.

76 §

Kasvilajien rauhoitus

Rauhoitettua kasvia, sen osaa tai siemeniä ei saa poimia, kerätä, leikata irti, ottaa juurineen eikä hävittää.

77 §

Uhanalaiset eliölajit

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää uhanalaiseksi lajiksi sellainen luonnonvarainen eliölaji, jonka riski hävitä luonnosta on Suomessa esiintyvien lajien kansallisen uhanalaisuuden arvioinnin perusteella vähintään korkea. Häviämiskirski arvioidaan perustuen parhaaseen saatavilla olevaan tietoon eliölajin populaation tai levinneisyys- ja esiintymisalueen koosta, muutok- sista, pirstoutumisesta ja jatkuvasta taantumisesta tai häviämiskirskin määrällisen analyysin pe- rusteella.

Ympäristöministeriön on laadittava ehdotus 1 momentissa tarkoitettun asetuksen tarkistami- sesta Suomessa esiintyvien lajien kansallisen uhanalaisuuden arvioinnin perusteella aina kahden vuoden kuluessa arvioinnin valmistumisesta.

78 §

Uhanalaisten eliölajien huomioon ottaminen

Viranomaisten on otettava uhanalaiset eliölajit huomioon päätöksenteossa noudattaen muussa lainsäädännössä luontoarvojen turvaamisesta erikseen säädettyä.

79 §

Erityisesti suojeltavien eliölajien esiintymispaikkojen suojelu

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää erityisesti suojeltavaksi lajiksi sellainen 77 §:ssä tarkoitettu uhanalainen eliölaji, jonka riski hävitä luonnosta on vähintään hyvin korkea. Erityisesti suojeltavaksi eliölajiksi voidaan säätää myös sellainen uhanalainen eliölaji, jolla on hyvin vähän esiintymispaikkoja ja niiden säilyminen on uhattuna.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi päättää suojella erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan. Suojelupäätöksessä on määriteltävä esiintymispaikan rajat. Esiintymispaikkaa ei saa hävittää eikä heikentää. Kielto tulee voimaan, kun päätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille.

Jos erityisesti suojeltavan eläinlajin esiintymispaikan pysyvyyttä ei voida luotettavasti ennalta arvioida, voidaan 2 momentissa tarkoitettu päätös tehdä enintään kymmeneksi vuodeksi.

Jos 2 momentissa tarkoitettu esiintymispaikka on menettänyt merkityksensä eliölajin suotuisan suojelutason saavuttamiselle tai säilyttämiselle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi lakkauttaa esiintymispaikan suojelun.

80 §

Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttävien eliölajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelu

Luontodirektiivin liitteessä IV a mainitut eläinlajit ja liitteessä IV b mainitut kasvilajit ovat tiukkaa suojelua edellyttäviä eliölajeja. Suomessa esiintyvistä tiukkaa suojelua edellyttävistä eliölajeista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Tiukkaa suojelua edellyttävään eläinlajiin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- tai levähdyspaikkoja ei saa hävittää eikä heikentää.

81 §

Euroopan unionin tärkeinä pitämien eliölajien esiintymispaikkojen suojelu

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi päättää suojella lintudirektiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua tai direktiivin liitteessä I mainitun eliölajin taikka luontodirektiivin liitteessä II mainitun eliölajin suotuisan suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta merkittävän esiintymispaikan.

Suojelupäätöksessä on määriteltävä esiintymispaikan rajat. Esiintymispaikkaa ei saa hävittää eikä heikentää. Kielto tulee voimaan, kun päätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille.

82 §

Uhanalaisten eliölajien elinympäristöjen hoito

Tässä luvussa tarkoitettujen uhanalaisten eliölajien elinympäristöjen kunnostukseen ja hoitoon voidaan myöntää tukea ja avustusta 4 luvussa säädetyn mukaisesti.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja Metsähallitus voivat maanomistajan suostumuksella toteuttaa tarpeellisia hoito- ja kunnostustoimenpiteitä 80 §:ssä tarkoitettulla lisääntymis- ja levähdyspaikalla sekä 79 §:ssä tarkoitettulla erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikalla ja 81 §:ssä tarkoitettulla Euroopan unionin tärkeänä pitämän eliölajin esiintymispaikalla sen jälkeen, kun esiintymispaikan suojelusta on tehty päätös.

83 §

Uusina tavattujen eliölajien suojelu

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi päättää suojella Suomessa uutena löydetyn tai tieteelle ennestään tuntemattoman eliölajin esiintymispaikan, jos se on välttämätöntä eliölajin tutkimiselle ja säilymiselle.

Suojelupäätöksessä on määriteltävä esiintymispaikan rajat. Esiintymispaikkaa ei saa hävittää eikä heikentää. Kielto tulee voimaan, kun päätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille. Kielto on voimassa enintään kymmenen vuotta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu päätös on voimassa valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin päättä. Päätöksestä on tehtävä merkintä kiinteistörekisteriin.

84 §

Yleispoikkeus eräistä rauhoitussäännöksistä

Poiketen siitä, mitä 72 ja 76 §:ssä säädetään, aluetta saa käyttää maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan ja rakennuksia sekä laitteita tarkoituksensa mukaisesti. Tällöin on kuitenkin vältettävä vahingoittamista tai häiritsemistä rauhoitettuja eläimiä ja kasveja, jos se on mahdollista ilman merkittäviä lisäkustannuksia.

Edellä momentissa 1 tarkoitettu poikkeus ei koske lintulajeja eikä 80 §:ssä tarkoitettuja tiukkaa suojelua edellyttäviä eliölajeja.

85 §

Poikkeus eliölajin suojelua koskevista säännöksistä

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi myöntää luvan poiketa 72, 75, 76, 79, 80 ja 81 §:ssä säädetystä, jos siitä ei ole haittaa eliölajin suotuisan suojelutason säilyttämiselle tai sen saavuttamiselle.

Lintulajien osalta poikkeamisen edellytyksenä on 1 momentissa säädetyn lisäksi, ettei sille ole muuta tyydyttävää ratkaisua, ja että poikkeus on tarpeen

- 1) eläimistön tai kasviston suojelemiseksi;
- 2) kansanterveyden, lentoturvallisuuden tai muun yleisen turvallisuuden turvaamiseksi;
- 3) viljelmille, kotieläimille, metsille, kalataloudelle tai vesistöille koituvan vakavan vahingon estämiseksi;
- 4) tutkimus- ja opetustarkoituksen, kannan lisäämis- tai uudelleenistutustarkoituksen taikka näitä varten tapahtuvan kasvatuksen mahdollistamiseksi.

Edellä 80 §:ssä tarkoitettujen tiukkaa suojelua edellyttävien eliölajien osalta poikkeamisen edellytyksenä on 1 momentissa säädetyn lisäksi, ettei sille ole muuta tyydyttävää ratkaisua, ja että poikkeus on tarpeen

- 1) luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelemiseksi tai luontotyypin säilyttämiseksi;

2) erityisen merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi, jotka koskevat viljelmiä, karjankasvatusta, metsiä, kalataloutta tai vesistöjä taikka muuta omaisuutta;

3) kansanterveyttä tai yleistä turvallisuutta koskevista taikka muista erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien sosiaaliset ja taloudelliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää hyötyä ympäristölle;

4) näiden eliölaajien tutkimus- ja koulutus-, uudelleensijoittamis- tai uudelleenistuttamistarcoituksessa taikka näiden tarkoitusten kannalta tarvittavien lisääntymistoimenpiteiden vuoksi, mukaan lukien kasvien keinotekoinen lisääminen.

Lupa annetaan määräaikaisena ja se voi olla voimassa enintään kymmenen vuotta kerrallaan.

Lupapäätökseen voidaan liittää ehtoja, joita hakijan on noudatettava toiminnasta suojeluarvoille aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi. Ehdot voivat sisältää ajallisia tai alueellisia rajoituksia tai muita velvoitteita.

Jos hanke tai toimenpide, jota varten lupa on myönnetty, siirtyy toiselle, luvan siirtoa on haettava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta. Luvan saanut vastaa kaikista lupapäätöksen mukaisista velvollisuuksista, kunnes hänen tilalleen on hyväksytty toinen.

86 §

Alueellinen poikkeus eliölaajin suojelua koskevista säännöksistä

Edellä 85 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu poikkeuslupa rauhoitetun lintulajin häiritsemiskiellosta voidaan antaa yhden tai useamman kunnan alueelle, jos lajin runsaslukuisuudesta johtuen on todennäköistä, että lajin yksilöt aiheuttavat ennakoimattomasti kohdentuvaa, erityisen merkittävää vahinkoa viljelmille, kalankasvatukselle tai ammattikalastukselle. Päätöksen edellytyksenä on, että lajin muutonaikaiseen ruokailuun, levähtämiseen tai vastaavaan tarpeeseen on osoitettavissa riittävästi alueita.

87 §

Erityisesti suojeltavan eliölaajin avustettu leviäminen

Edellä 85 §:ssä säädetystä poiketen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi antaa 85 §:ssä tarkoitettua lupaa erityisesti suojeltavan eliölaajin yksilöiden tai niiden osien siirtämiseen eliölaajin luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle vain, jos se on eliölaajin säilyttämisen tai suotuisan suojelutason saavuttamisen ja eliölaajin ilmastomuutokseen sopeutumisen kannalta välttämätöntä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös voidaan muulla kuin valtion omistamalla alueella tehdä vain maanomistajan suostumuksella. Päätöksen edellytyksenä on, että maanomistaja ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ovat sopineet toimenpiteiden toteuttamisen yksityiskohdista.

9 luku

Eliölaajien yksilöiden hallussapito, vaihdanta, maahantuonti ja maastavienti

88 §

Luvun soveltamisala

Tätä lukua sovelletaan 8 luvun soveltamisalaan kuuluvien eliölaajien, luonnonvaraisena Euroopan unionin jäsenmaissa esiintyvien lintulajien ja luontodirektiivin liitteessä IV lueteltujen

Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttävien eliölajien sekä CITES-asetuksessa tarkoitettujen eliölajien yksilöiden hallussapitoon, vaihdantaan, maahantuontiin, maastavientiin ja kauttakuljetukseen.

89 §

Eliölajien hallussapito, vaihdanta ja kaupallinen hyödyntäminen

Rauhoitettua eläin- tai kasvilajin yksilöä ei saa pitää hallussa, kuljettaa, myydä ja vaihtaa taikka tarjota myytäväksi tai vaihdettavaksi. Sama koskee Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttäviin eliölajeihin ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden Eurooppaan kuuluvalla alueella luonnonvaraisina esiintyviin lintulajeihin kuuluvia yksilöitä lukuun ottamatta metsästyslain 5 §:ssä tarkoitettuja riistaeläimiä ja rauhoittamattomia eläimiä sekä lintudirektiivin liitteessä III lueteltuja lajeja.

Mitä 1 momentissa säädetään yksilöstä, koskee myös eliölajin yksilön osia, johdannaisia ja munia. Lisäksi CITES-asetuksessa säädetään asetuksessa tarkoitettujen eläin- ja kasvilajien yksilöiden, niiden osien tai johdannaisten ostamisesta, myymisestä, ostajaksi tarjoutumisesta, myytäväksi tarjoamisesta, myyntitarkoituksessa hallussapidosta ja kuljettamisesta, kaupalliseen tarkoitukseen hankkimisesta tai siinä tarkoituksessa näytteille asettamisesta sekä käytöstä taloudellisessa hyötymistarkoituksessa sekä elävien yksilöiden siirrosta.

90 §

Eliölajien maahantuonti ja maastavienti

Rauhoitetun eläin- tai kasvilajin yksilöitä, niiden osia tai johdannaisia ei saa tuoda maahan tai viedä maasta.

Eläviä päiväpetolintuja, pöllöjä ja jalohaukkoja ei saa tuoda maahan.

Lisäksi CITES-asetuksessa säädetään siinä tarkoitettujen eläin- ja kasvilajien yksilöiden, niiden osien tai johdannaisten maahantuonnista Euroopan unionin ulkopuolisista maista, viennistä ja jälleenviennistä Euroopan unionin ulkopuolisiin maihin sekä kauttakuljetuksesta.

Kansainvälisen kaupan vuoksi maailmanlaajuisesti uhanalaisten, CITES-asetuksen liitteessä A mainittujen eläinlajien ja CITES-asetuksen liitteessä B mainituista lajeista afrikannorsun, argaalin, isosarvikuonon, jääkarhun, leijonan ja virtahevon yksilöitä tai niiden osia ei saa tuoda maahan metsästysmuistona.

91 §

Poikkeukset eliölajien hallussapidon, vaihdannan, maahantuonnin ja maastaviennin kiellosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi myöntää poikkeuksen 89 ja 90 §:ssä säädettyjä kielloista eliölajien tutkimus- ja suojelutarkoitukseen tai koulutustarkoitukseen.

Edellä 90 §:n 1 momentissa säädetty ei koske Luonnontieteellisen keskusmuseon eikä yliopistojen harjoittamaa tieteellisen kokoelman vaihtotoimintaa.

92 §

CITES-asetuksen kansallinen täytäntöönpano

Suomen ympäristökeskus antaa CITES-asetuksessa tarkoitettujen luvut ja todistukset.

Euroopan unioniin kuulumattomista maista Suomeen tuotavat, Suomesta edellä tarkoitettuihin maihin vietävät sekä Euroopan unionin kautta kuljetettavat CITES-asetuksessa mainitut

eläimet ja kasvit, sekä niiden osat ja johdannaiset on tuotava maahan, vietävä maasta ja kauttakuljetettava seuraavien rajatarkastusasemien kautta:

- 1) Helsingin satama;
- 2) Helsinki-Vantaan lentoasema;
- 3) Turun satama;
- 4) Turun lentoasema;
- 5) Niirala;
- 6) Vaalimaa;
- 7) Raja-Jooseppi;
- 8) Kilpisjärvi.

Tulliviranomaisten on tarvittaessa ohjattava yksilöiden, niiden osien ja johdannaisten kuljetaminen 2 momentissa mainitulle rajatarkastusasemalle tullivalvonnassa.

10 luku

Maiseman suojelu ja hoito sekä luonnonmuistomerkit

93 §

Maisemanhoitoalueet

Luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai maisemaan liittyvien muiden erityisten arvojen suojelemiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa valtakunnallinen maisemanhoitoalue tai maakunnallinen maisemanhoitoalue.

94 §

Maisemanhoitoalueen perustaminen

Valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamisesta ja tarkoituksesta päättää ympäristöministeriö maakunnan liiton tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen esityksestä.

Maakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamisesta ja tarkoituksesta päättää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus rekisteröidyn paikallisen tai alueellisen yhdistyksen, kunnan tai maakunnan liiton esityksestä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi laatia maisemanhoitoalueelle hoito- ja käyttösuunnitelman. Valtakunnallisen maisemanhoitoalueen hoito- ja käyttösuunnitelmasta on sen valmisteluvaiheessa pyydettävä ympäristöministeriön lausunto.

Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinta tulee järjestää vuorovaikutuksessa maisemanhoitoalueeseen kuuluvien alueiden omistajien ja muiden keskeisten paikallisten tahojen kanssa. Saamelaisien kotiseutualueella hoito- ja käyttösuunnitelma tulee laatia vuorovaikutuksessa asianomaisten saamelaisyhteisöjen ja yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa siten, että saamelaisten perinteinen tieto on osa suunnittelun tietoaineistoa.

Hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksymistä koskevaan päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

Ympäristöministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin maisemanhoitoalueiden perustamisesta ja hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa noudatettavasta vuorovaikutuksellisesta menettelystä.

95 §

Maisemanhoitoaluetta koskevat määräykset

Maisemanhoitoalueen perustamista koskevaan päätökseen voidaan ottaa maiseman olennaisien piirteiden suojelemiseksi tarpeellisia määräyksiä ja suosituksia. Määräykset eivät kuitenkaan saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa.

Maisemanhoitoaluetta koskevia määräyksiä ei saa rikkoa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi myöntää luvan poiketa maisemanhoitoaluetta koskevista määräyksistä.

Maisemanhoitoaluetta koskevia maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisalaan kuuluvia 1 momentissa tarkoitettuja määräyksiä ei sovelleta alueella, jolla on voimassa asemakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava.

96 §

Maisemanhoitoalueen lakkauttaminen

Maisemanhoitoalue voidaan lakkauttaa tai sen suojelumääräyksiä lieventää, jos alueen maisema-arvo on olennaisesti vähentynyt tai jos suojele estää yleisen edun kannalta tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen.

Ympäristöministeriö voi lakkauttaa valtakunnallisen maisemanhoitoalueen tai muuttaa sitä koskevaa päätöstä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi kunnan tai maakuntaliiton esityksestä lakkauttaa maakunnallisen maisemanhoitoalueen tai muuttaa sitä koskevaa päätöstä.

97 §

Luonnonmuistomerkit

Puu, puuryhmä, siirtolohkare tai muu niitä vastaava luonnonmuodostuma, jota sen kauneuden, harvinaisuuden, maisemallisen merkityksen, tieteellisen arvon tai muun vastaavan syyn vuoksi on aihetta erityisesti suojella, voidaan määrätä rauhoitetuksi luonnonmuistomeriksi.

Luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta päättää valtion omistamalla alueella aluetta hallinnoiva viranomainen. Luonnonmuistomerkki on merkittävä selvästi havaittavalla tavalla.

Yksityisen omistamalla alueella olevan luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta päättää alueen omistajan hakemuksesta tai suostumuksella kunta. Kunnan on huolehdittava yksityisen omistamalla alueella olevan luonnonmuistomerkin merkitsemisestä selvästi havaittavalla tavalla.

Rauhoitettua luonnonmuistomerkkiä ei saa vahingoittaa eikä turmella.

98 §

Luonnonmuistomerkin rauhoituksen lakkauttaminen

Aluetta, jolla luonnonmuistomerkki sijaitsee, hallinnoiva viranomainen voi osittain tai kokonaan lakkauttaa luonnonmuistomerkin rauhoituksen valtion omistamalla alueella, jos rauhoitukselle ei ole enää perusteita tai jos rauhoitus estää yleisen edun kannalta merkittävän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen.

Kunta voi yksityisen omistamalla alueella omistajan hakemuksesta tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen esityksestä osittain tai kokonaan lakkauttaa luonnonmuistomerkin rauhoituksen, jos rauhoitukselle ei ole enää perusteita tai jos rauhoitus estää yleisen edun kannalta merkittävän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen.

Yksityisen alueen omistajan hakemuksesta on hankittava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunto.

99 §

Kieltotaulut

Maa- tai vesialueelle ei saa pystyttää sellaista kulkemisen, mairinnousun tai muun jokamiehen oikeuden käyttämisen kieltävää taulua, jonka asettamiseen ei ole laillista perustetta.

11 luku

Vapaaehtoinen ekologinen kompensatio

100 §

Heikennyksen hyvittäminen

Luonnonarvoja toiminnassaan heikentävä toimija (*heikennyksen aiheuttaja*) voi hyvittää toiminnastaan luontotyyppille tai eliölajin elinympäristölle aiheutuvan heikennyksen 101 §:ssä mainituilla hyvittäville toimenpiteillä tuotetuilla luonnonarvoilla tai 102 §:ssä mainittujen edellytysten täytyessä suojeluhvityksellä.

Korvaavuus voi olla joko heikennystä vastaavaa tai sen ylittävää.

101 §

Hyvittävät toimenpiteet

Hyvittäville toimenpiteillä tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla korvataan luontotyyppille tai eliölajin elinympäristölle aiheutuva heikennys vähintään täysimääräisesti.

Hyvittäviä toimenpiteitä ovat toimenpiteet, joihin ei ole velvollisuutta lainsäädäntöön tai muuhun veloitteeseen perustuen, ja joilla

- 1) palautetaan luonnonarvoiltaan tai kunnoltaan heikentynyt alue ennallistumaan kohti luonnontilaa tai luonnon monimuotoisuuden kannalta tavoiteltua tilaa;
- 2) lisätään luontotyyppin tai eliölajin elinympäristön pinta-alaa; tai
- 3) parannetaan luontotyyppin tai eliölajin elinympäristön ekologista laatua.

102 §

Suojeluhvitys

Suojeluhvityksellä tarkoitetaan uhanalaisen luontotyyppin luonnontilaltaan edustavan esiintymän pysyvää suojelua, joka

- 1) ylläpitää tai parantaa luonnontilaa tai luonnon monimuotoisuuden kannalta tavoiteltua tilaa estämällä luonnontilan heikentymistä aiheuttavan toiminnan ja
- 2) tuottaa paremman ekologisen lopputuloksen kuin 101 §:ssä tarkoitetut hyvittävät toimenpiteet.

103 §

Hyvittämisen kriteerit

Hyvittävät toimenpiteet on toteutettava:

1) samalla tai siihen rajautuvalla metsäkasvillisuusvyöhykkeen osa-alueella, samalla merialueella ja saman tai rajautuvan päävesistöalueen samassa vesimuodostuma- tai vesiluontotyypissä, jolla heikennys aiheutuu; ja

2) sen saamelaisyhteisön alueella, jonka alueella heikennys tapahtuu.

Uhanalaiseen luontotyyppiin tai uhanalaisen eliölajin elinympäristöön kohdistuva heikennys on hyvittävä saman eliölajin elinympäristöön tai samaan luontotyyppiin kohdistuvin toimenpitein. Jos heikennystä ei voida luonnontieteellisistä syistä hyvittää samaan luonnonarvoon kohdistuvin toimenpitein, heikennys on hyvittävä heikennettävää vastaavaan, yhtä uhanalaiseen tai uhanalaisempaan luonnonarvoon kohdistuvin toimenpitein.

Ympäristöministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hyvittävien toimenpiteiden luonnonarvoihin liittyvästä ja alueellisesta vastaavuudesta.

104 §

Hyvityksen toteuttamisen ajankohta

Ennen heikentävien toimenpiteiden aloittamista on toteutettava toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset tavoitellun tilan saavuttamiselle (*perustavat toimenpiteet*). Tarvittaessa on toteutettava toistuvat, tavoitellun tilan saavuttamisen edellyttämät hoitotoimenpiteet.

Suojeluhyvitys on aina toteutettava ennen heikennystä.

105 §

Luonnonarvojen tuottaminen

Maanomistaja voi tuottaa hyvittäville toimenpiteillä luonnonarvoja käytettäväksi ekologiseen kompensaatioon.

Luonnonarvojen tuottamisesta on laadittava hyvityssuunnitelma, jossa on esitettävä:

1) tiedot hyvittämiseen käytettävästä alueesta (*hyvitysalue*), sen luonnonarvoista ja niiden tilasta ennen hyvittäviä toimenpiteitä;

2) tiedot parannettavista luonnonarvoista, tavoiteltavasta tilasta sekä hyvittävästä toimenpiteistä, joilla luonnonarvojen parantaminen toteutetaan;

3) aikataulu, jossa hyvittävät toimenpiteet suoritetaan;

4) tiedot hyvittävien toimenpiteiden toteuttamisen seurannasta;

5) arvio hyvittävien toimenpiteiden toteutumisen riskeistä ja suunnitelma niihin varautumisesta sekä vaihtoehtoisista toteutustavoista;

6) tiedot perustavien toimenpiteiden käytännön toteuttajasta ja tämän pätevydestä tehtävään.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus antaa maanomistajan hakemuksesta lausunnon hyvityssuunnitelmasta. Lausunto on toimitettava tiedoksi kunnalle, jossa suunnitelmassa tarkoitettu alue sijaitsee.

Hyvityssuunnitelman mukaisten perustavien toimenpiteiden toteutuksen jälkeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus antaa maanomistajan hakemuksesta lausunnon toimenpiteillä tuotettavien luonnonarvojen laadusta ja määrästä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tallentaa maanomistajan hakemuksesta tiedon toimenpiteillä tuotettavien luonnonarvojen laadusta ja määrästä luonnonsuojelun tietojärjestelmään kuuluvaan rekisteriin.

Hyvitysalueella tuotettuihin luonnonarvoihin ei sovelleta 66 ja 79 §:ssä säädettyä ilman maanomistajan suostumusta.

Ympäristöministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hyvittämissuunnitelman sisällöstä.

106 §

Päätös hyvityksen korvaavuudesta

Heikennyksen aiheuttaja voi hakea elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta päätöstä hyvityksen korvaavuudesta. Hakemuksessa on esitettävä:

1) tiedot heikennettävästä alueesta, sen luonnonarvoista ja niiden tilasta ennen heikennystä sekä arvio luonnonarvoille aiheutuvasta heikennyksestä;

2) tiedot niistä 105 §:n mukaisesti tuotetusta luonnonarvosta tai 102 §:ssä tarkoitettuun suojeleluhyvityksestä, jolla luontotyypille tai eliölajin elinympäristölle aiheutuva heikennys hyvitetään.

Jos hakijan esittämä hyvitys täyttää 101–103 §:ssä säädetty edellytykset, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on hyväksyttävä hakemus. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on päätöksessä kieltävä hyvitysalueen luonnonarvojen hävittäminen ja heikentäminen ja määriteltävä hyvitysalueen rajat. Kielto tulee voimaan, kun päätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu päätös on voimassa valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin päätä. Päätöksestä on lisäksi tehtävä merkintä kiinteistörekisteriin.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tallentaa tiedon hyvittämisestä luonnonsuojelun tietojärjestelmään kuuluvaan rekisteriin.

107 §

Poikkeus hyvitysalueen suojelusta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi myöntää poikkeuksen 106 §:n 2 momentissa säädetystä kiellosta, jos kielto estää yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen eikä hankkeelle tai suunnitelmalle ole teknisesti ja taloudellisesti toteutettavissa olevaa vaihtoehtoa.

Päätöksessä on velvoitettava heikennyksen aiheuttaja hyvittäviin toimenpiteisiin, joilla hyvitetään hyvitysalueella olevat ja hyvittäville toimenpiteillä tavoitellut luonnonarvot.

108 §

Hyvittämistietojen saatavuus

Jokaisella on oikeus saada tieto tuotetuista luonnonarvoista ja niiden käyttämisestä ennakkolaisena hyvityksenä luonnonsuojelun tietojärjestelmään kuuluvasta rekisteristä.

109 §

Kustannusvastuu

Heikennyksen aiheuttaja ja luonnonarvojen tuottaja vastaavat kustannuksista, jotka aiheutuvat:

1) hyvittävien toimenpiteiden suunnittelusta ja toteutuksesta;

2) viranomaiselle hyvittämissuunnitelman hyväksymisestä sekä rekisteriin merkitsemisestä.

Heikennyksen aiheuttaja vastaa lisäksi kustannuksista, jotka aiheutuvat:

1) heikennyksen arvioinnista;

2) hyvittämistöimenpiteiden toteuttamisen valvonnasta;

3) hyvittämistöimenpiteiden vaikuttavuuden seurannasta.

12 luku

Alueiden hankinta luonnonsuojelutarkoitukseen ja korvaukset

110 §

Alueiden hankinta valtiolle

Edellä 14 ja 15 §:ssä tarkoitettujen ohjelmien ja Natura 2000 -verkoston suojelun toteuttamiseksi tai olemassa olevan luonnonsuojelualueverkoston täydentämiseksi taikka muutoin luonnonsuojelutarkoituksessa voidaan hankkia alueita valtion omistukseen.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja Metsähallitus hoitavat alueiden luonnonsuojelutarkoituksessa tapahtuvaan hankintaan liittyvät tehtävät. Alueiden hankintaan liittyvistä tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

111 §

Luonnonsuojeluohjelman toteuttaminen

Ympäristöministeriön on viipymättä ryhdyttävä toteuttamaan 15 §:ssä tarkoitettua luonnonsuojeluohjelmaa, kun valtioneuvoston hyväksymispäätös on lainvoimainen. Toteuttamisjärjestystä harkittaessa on sen lisäksi, mitä edellä 110 §:n 2 momentissa säädetään, pyrittävä ottamaan huomioon suojeltavien arvojen merkittävyys ja niitä uhkaavat tekijät.

Suojelun toteuttamistapa on sovitettava suojelun tarkoituksen mukaan ja suojelu on pyrittävä toteuttamaan ensisijaisesti vapaaehtoisin keinoin.

Ympäristöministeriö voi päättää luopua luonnonsuojeluohjelman toteuttamisesta joltakin osin, jos alueen luonnonarvot ovat olennaisesti vähentyneet, jos suojelun tarkoitus ei merkittävästi vaarannu tai jos ohjelma estää tärkeän yleisen edun kannalta välttämättömän hankkeen toteuttamisen.

112 §

Omistajan oikeus vaatia lunastusta

Kun neljä vuotta on kulunut luonnonsuojeluohjelman hyväksymistä koskevasta päätöksestä ja päätös on saanut lainvoiman, luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvan alueen omistajalla on oikeus, jollei ohjelmaa ole hänen alueensa osalta toteutettu tai toteuttamisesta sovittu, vaatia alueen lunastamista. Sama oikeus on alueen omistajalla, jos alueen suojelu on lainvoimaisen valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoa koskevan päätöksen mukaan toteutettava tämän lain nojalla ja neljä vuotta on kulunut valtioneuvoston periaatepäätöksen antamisesta.

Lunastus pannaan vireille hakemalla Maanmittauslaitokselta määräystä lunastustoimitukseen.

113 §

Valtion korvausvelvollisuus

Valtio on velvollinen korvaamaan kiinteistön omistajalle tai erityisen oikeuden haltijalle merkityksellisen haitan, joka aiheutuu:

1) 66 §:n 2 momentin, 79 §:n 2 ja 3 momentin, 81 §:n 2 momentissa tai 83 §:n 2 momentin nojalla tehdystä päätöksestä;

2) 67 §:n 1 momentissa, 75 §:n 1 momentissa tai 80 §:n 2 momentissa, säädetystä kiellosta;

3) 47 §:n 2 momentin nojalla perustetun luonnonsuojelualueen rauhoitussäännöksistä;

4) 38 §:n nojalla tehdystä kielto- tai rajoituspäätöksestä tai 39 §:n 1 momentin nojalla tehdystä luvan epäämisestä, jos luvan myöntämiselle tai toimenpiteen toteuttamiselle ei olisi muutoin estettä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua merkityksellistä haittaa arvioitaessa on otettava huomioon mainitussa momentissa tarkoitettujen kieltojen, päätösten ja rauhoitussäännösten aiheuttamat yhteisvaikutukset.

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa asiassa korvausvelvollisuuden edellytyksenä on, että omistaja on 68 §:n tai 85 §:n nojalla hakenut lupaa poiketa kiellosta ja hakemus on hylätty.

Haitasta on suoritettava täysi korvaus. Jos 80 §:n 2 momentissa säädetystä kiellosta aiheutuvan merkityksellisen haitan pysyvyyttä ei voida luotettavasti ennalta arvioida, korvaus on suoritettava enintään kymmenen vuoden ajalta. Tämän jälkeen korvaus on suoritettava pysyvästä haitasta, jos on todennäköistä, että lisääntymis- tai levähdyspaikka on pysyvä.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa ja maa-aineslaissa tarkoitettujen lupien epäämisestä aiheutuvan haitan korvaamisesta säädetään erikseen. Metsälain 10 §:n mukaisen, metsien käyttöä koskevan erityisen velvoitteen kohtuullistamisesta säädetään metsälain 11 §:ssä.

114 §

Korvausvelvollisuuden rajoitukset

Edellä 113 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua oikeutta korvaukseen ei ole, jos haitta aiheutuu:

- 1) vesilaissa tarkoitettun luvan epäämisestä;
- 2) ympäristönsuojelulaissa tarkoitettun luvan epäämisestä;
- 3) kaivoslaissa (621/2011) tarkoitettua malminetsintälupaa, kaivoslupaa tai kullanhuuhdonta-lupaa koskevan asian ratkaisemisesta;
- 4) kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa (603/1977) tarkoitettun lunastusluvan epäämisestä; taikka
- 5) valtiolle, kunnalle tai kuntayhtymälle.

115 §

Menettely korvausasiassa

Jos korvauksesta tai suojelun muusta vaihtoehtoisesta toteuttamistavasta ei ole voitu sopia, toimitusta 113 §:n 1 momentissa tarkoitettujen korvausten määräämiseksi voidaan hakea Maanmittauslaitokselta.

Edellä 113 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tilanteessa hakemukseen tulee liittää selvitys mainitussa momentissa tarkoitettua luvan epäämisestä. Jos kuitenkin on ilmeistä, että luvan myöntämiselle ei ole edellytyksiä, määräys toimituksen suorittamiseen voidaan antaa ilman sanotun selvityksen esittämistä.

Menettelystä ja korvausten määräämisestä säädetään kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa. Alueen käyttöoikeuden rajoituksesta on maksettava mainitun lain 95 §:n 1 momentissa säädetyn suuruista korkoa siitä päivästä, jolloin alueen omistaja on hakenut Maanmittauslaitokselta määräystä korvaustoimitukseen.

116 §

Valtion lunastusoikeus

Valtioneuvostolla on oikeus päättää luonnonsuojelualueen perustamista varten tai muutoin tässä laissa tarkoitettun suojelun toteuttamiseksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien

lunastamisesta valtiolle. Lunastamisesta säädetään kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa.

Lunastuslupa-asian voi ratkaista ympäristöministeriö, jos kysymys on alueesta, joka sisältyy lainvoimaiseen luonnonsuojeluohjelmaan tai kuuluu lainvoimaisen valtioneuvoston päätöksen mukaan Natura 2000 -verkostoon tämän lain nojalla toteutettavaksi tarkoitettuna kohteena. Ympäristöministeriö voi ratkaista lunastuslupa-asian siinäkin tapauksessa, että lunastuslupahakemuksen kohteena olevaan alueeseen sisältyy vähäisessä määrin luonnonsuojeluohjelman tai Natura 2000 -verkoston kohteen ulkopuolista aluetta. Mitä edellä tässä momentissa säädetään alueesta, sovelletaan tällaiseen alueeseen kohdistuvaan käyttöoikeuteen.

Ennen 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun lunastukseen ryhtymistä on, jos se on mahdollista ilman huomattavia vaikeuksia, neuvoteltava asiasta maanomistajan kanssa.

117 §

Korvausten jaksottaminen

Poiketen kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 52 §:stä edellä 113 §:ssä tarkoitettun korvauksen maksatus voidaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen vaatimuksesta jaksottaa enintään neljään vuotuisen maksuerään.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä korvausten jaksottamisesta.

118 §

Erinäisten päätösten maksuttomuus

Tämän lain nojalla annetut luonnonsuojelualueita, maisemanhoitoalueita ja luonnonmuistomerkkejä koskevat päätökset samoin kuin 66 §:n 2 momentin, 79 §:n 2 ja 3 momentin, 81 §:n 2 momentin, sekä 83 §:n nojalla annetut päätökset ovat maksuttomia. Muilta osin päätösten maksullisuudesta säädetään valtion maksuperustelaisissa (150/1992).

13 luku

Luonnonsuojelun tiedonhallinta ja päätöksistä tiedottaminen

119 §

Luonnonsuojelun tietojärjestelmä

Luonnonsuojelun tietojärjestelmä muodostuu luonnon monimuotoisuutta ja siihen vaikuttavien toimintoja koskevista tiedoista. Tietojärjestelmää käytetään tämän lain soveltamiseen ja toimeenpanoon liittyvien tietojen hallintaan ja käsittelyyn, luonnonsuojelusuunnitteluun ja tämän lain mukaisen valvonnan toteuttamiseen sekä luonnon monimuotoisuuteen liittyvään seurantaan, arviointiin ja tutkimukseen.

Luonnonsuojelun tietojärjestelmä koostuu tiedoista, jotka tallennetaan tai on tallennettu ympäristöministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, Metsähallituksen, Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnontieteellisen keskusmuseon (*ylläpitäjät*) ylläpitämiin tietojärjestelmiin, rekistereihin ja asianhallintajärjestelmiin. Tietojärjestelmään tallennettavista tiedoista säädetään 120 §:ssä sekä vesilain 18 luvun 1 ja 2 §:ssä.

Ympäristöministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Metsähallitus, Suomen ympäristökeskus ja Luonnontieteellinen keskusmuseo ovat kukin luonnonsuojelun tietojärjestelmän rekisterinpitäjiä järjestelmään tallentamiensa tietojen osalta.

Ympäristöministeriö vastaa luonnonsuojelun tietojärjestelmän sisällöllisestä ja toiminnallisesta kehittämisestä yhteistyössä ylläpitäjien kanssa.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 2 momentissa tarkoitetuista tietojärjestelmistä ja rekistereistä, asianhallintajärjestelmästä sekä järjestelmien ylläpitoon liittyvistä viranomaisten tehtävistä.

120 §

Luonnonsuojelun tietojärjestelmään tallennettavat tiedot

Ympäristöministeriön on tallennettava luonnonsuojelun tietojärjestelmään:

1) tämän lain nojalla tekemänsä päätökset sekä tiedot niihin liittyvistä hallinto-oikeuksien ja korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä;

2) 57 §:n 2 momentissa, 61 §:n 1 momentissa ja 94 §:n 3 momentissa tarkoitettujen lausunnot;

3) luonnonsuojelun seurannan järjestämiseen liittyvät tiedot ja kertomukset.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on tallennettava tietojärjestelmään

1) tämän lain nojalla tekemänsä päätökset sekä tiedot niihin liittyvistä hallinto-oikeuksien ja korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä;

2) 35 §:n 2 momentissa ja 94 §:ssä tarkoitettujen lausunnot ja aloitteet sekä 110 §:ssä tarkoitettuun alueiden hankintaan liittyvät asiakirjat.

Metsähallituksen on tallennettava järjestelmään:

1) tämän lain nojalla tekemänsä päätökset sekä tiedot niihin liittyvistä hallinto-oikeuksien ja korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä;

2) 35 §:n 2 momentissa tarkoitettu lausunto Natura-arvioinnista, 60 §:n 1 momentissa tarkoitettu hakemus alueen liittämiseksi luonnonsuojelualueeseen sekä 110 §:ssä tarkoitettuun alueiden hankintaan liittyvät asiakirjat.

Ympäristöministeriö vastaa lisäksi 13, 14, 15, 33, 39 ja 116 §:ssä tarkoitettujen valtioneuvoston päätösten ja 39 §:ssä tarkoitettujen Euroopan komission lausunnon tallentamisesta luonnonsuojelun tietojärjestelmään.

Luonnon monimuotoisuuden tilaa seuraavien viranomaisten ja Suomen ympäristökeskuksen sekä Luonnontieteellisen keskusmuseon on tallennettava 18 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojelun seurantaan koskevat tiedot tietojärjestelmään. Seurantatietoja saavat tallettaa myös kyseisten viranomaisten hyväksymät muut tahot.

Kunnan ja maakunnan liiton on mahdollisuuksien mukaan toimitettava kunnan toiminnassa syntyviä luonnon monimuotoisuutta ja siihen vaikuttavia toimintoja koskevia tietoja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tallennettaviksi luonnonsuojelun tietojärjestelmään, jos tietojen suora tallentaminen tietojärjestelmään ei ole mahdollista.

121 §

Tiedon laatu

Ylläpitäjät päivittävät luonnonsuojelun tietojärjestelmän tietoja laissa säädettyjen velvoitteidensa hoitamisen yhteydessä. Lisäksi tietoja voidaan päivittää ylläpitäjille toimitettujen tietojen perusteella. Tiedon tuottaja vastaa tiedon oikeellisuudesta.

Ylläpitäjä vastaa siitä, että tietojärjestelmään merkitään tiedon laatua kuvaavat tiedot tiedon lähteestä ja tiedon hankkimisen ja tallentamisen ajankohdasta.

122 §

Tietojen luovuttaminen ja oikeus saada tietoja

Luonnonsuojelun tietojärjestelmään tallennetut tiedot ovat ympäristötiedon julkisesta saataavuudesta ja neuvoston direktiivin 90/313/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2003/4/EY tarkoitettuja julkisia ympäristötietoja, ellei viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) tai muussa laissa toisin säädetä.

Ylläpitäjillä sekä Suomen Metsäkeskuksella, aluehallintovirastoilla, kunnilla ja maakunnan liitoilla, Suomen riistakeskuksella ja Turvallisuus- ja kemikaalivirastolla on salassapitosäännösten estämättä ja maksutta oikeus saada luonnonsuojelun tietojärjestelmästä tiedot, jotka ovat välttämättömiä niille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

123 §

Päätösten tiedoksi antaminen ja päätöksistä tiedottaminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on annettava 66, 79, 81, 83 ja 106 §:ssä ja Metsähallituksen on annettava 60 §:ssä tarkoitettu päätös tiedoksi hallintolain 62 a §:ssä tarkoitetulla julkisella kuulutuksella, ja tieto kuulutuksesta on julkaistava asianomaisessa kunnassa kuntalain (410/2015) 108 §:ssä säädetyn mukaisesti. Päätökset on lisäksi tallennettava kiinteistötietojärjestelmään.

Ympäristöministeriön on annettava ehdotus 33 §:ssä tarkoitettusta Natura 2000 -verkostoon kuuluvasta alueesta tiedoksi hallintolain 62 a §:ssä tarkoitettulla julkisella kuulutuksella ja tieto kuulutuksesta on julkaistava lisäksi asianomaisessa kunnassa kuntalain 108 §:n mukaisesti.

Ympäristöministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen on julkaistava tämän lain nojalla tekemänsä päätökset internetsivuillaan. Internetissä julkaistava päätös saa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin estämättä sisältää sijaintitietoja.

14 luku

Luonnonsuojelun valvonta, hallintopakko ja rangaistukset

124 §

Valvonnan järjestäminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on valvottava tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja päätösten sekä Euroopan unionin säännösten noudattamista.

Metsähallitus valvoo tämän lain noudattamista valtion luonnonsuojelualueilla.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimista valvonnan turvaamiseksi.

125 §

Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Luonnonsuojelua koskevien säännösten ja päätösten noudattamista valvovalla viranomaisella tai sen määräämällä virkamiehellä tai viranhaltijalla on oikeus tehtävänsä suorittamista varten:

- 1) saada salassapitovelvollisuuden estämättä välttämättömiä tietoja muilta viranomaisilta ja toiminnanharjoittajilta;
- 2) kulkea toisen alueella ja päästä paikkaan, jossa toimintaa harjoitetaan;
- 3) tehdä tarkastuksia, suorittaa mittauksia ja ottaa tarvittaessa näytteitä;
- 4) tarkkailla toimintaa ja sen vaikutuksia luontoon ja ympäristöön.

HE 76/2022 vp

Tarkastusta toimittavalla virkamiehellä tai viranhaltijalla on oikeus saada jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista ja tulosteita tietojärjestelmissä olevista tallenteista.

Lisäksi tarkastuksesta säädetään hallintolain 39 §:ssä.

126 §

Väliaikainen toimenpidekielto

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi enintään kahdeksi vuodeksi kieltää 43 §:n 2 momentissa tarkoitetun alueen sellaisen käyttämisen, joka voi vaarantaa alueen suojelun tarkoituksen. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Jos suojelu raukeaa tai luonnonsuojeluohjelman toteuttamisesta luovutaan 111 §:n 3 momentin nojalla ja alueen omistajalle on aiheutunut toimenpidekiellosta merkityksellistä haittaa, hänellä on oikeus saada siitä valtiolta täysi korvaus.

Korvauksen määrittämisessä noudatetaan, mitä 115 §:ssä säädetään.

127 §

Toimenpidekielto lunastuksen ollessa vireillä

Jos 116 §:n nojalla on myönnetty lupa alueen tai erityisen oikeuden lunastamiseen, ei alueella saa ryhtyä sellaiseen toimenpiteeseen, joka voi vaarantaa lunastuksen tarkoituksen. Kielto on voimassa siitä alkaen, kun päätös myönnetystä lunastusluvasta on annettu tiedoksi alueen omistajalle ja haltijalle.

128 §

Pakkokeinot

Jos joku lyö laimin tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten ja päätösten noudattamisen taikka ryhtyy niiden vastaiseen toimeen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi kieltää asianomaista jatkamasta tai toistamasta tekoa tai laiminlyöntiä ja sakon tai keskeyttämisen uhalla velvoittaa hänet määräajassa poistamaan oikeudenvastaisen tilan tai korjaamaan laiminlyönnin taikka asettaa uhan, että tarpeelliset toimenpiteet teetetään asianomaisen kustannuksella. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin päättä.

Esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai oikeudenkäynnissä ei saa luonnollisen henkilön rikosvastuuseen saattamiseksi käyttää sellaisia luonnollisen henkilön tässä laissa säädetyn tai sen nojalla määrätyn tiedonantovelvollisuuden perusteella antamia tietoja, jotka on saatu asettamalla hänelle sakon uhka velvollisuuden täyttämiseksi.

Uhkasakosta, teettämisuudesta ja keskeyttämisuudesta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

129 §

Luontovahingon ehkäiseminen ja korjaaminen

Jos luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka harjoittaa ammatillista toimintaa tai joka tosiasiassa määrää tästä toiminnasta (*toiminnanharjoittaja*), tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttaa tai uhkaa välittömästi aiheuttaa tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai päätösten vastaisella toimenpiteellä tai laiminlyönnillä 3 §:n 7 kohdassa tarkoitetun luontovahin-

gon, toiminnanharjoittajan on ilmoitettava luontovahingosta tai sen välittömästä uhasta viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle ja ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi mahdollisimman vähäisiksi.

Saatuun tiedon luontovahingosta tai sen välittömästä uhasta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on, sen lisäksi, mitä 128 §:ssä säädetään, määrättävä haitan aiheuttanut toiminnanharjoittaja tarvittaessa ryhtymään toimenpiteisiin haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi mahdollisimman vähäisiksi sekä määrättävä toiminnanharjoittaja ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa (383/2009) tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin. Vireillepano-oikeuteen sovelletaan tämän lain 130 §:n 1 momenttia.

Tässä pykälässä tarkoitetun haitallisen vaikutuksen merkittävyyttä on arvioitava suhteessa asianomaisen luontotyyppin tai eliölajin suojelun tasoon vahingon tapahtumahetkellä sekä niiden tuottamiin palveluihin ja luonnolliseen uudistumiskykyyn. Haitallisen vaikutuksen merkittävyyttä määrittävistä seikoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei sovelleta luontovahinkoon, jonka ehkäisemisestä ja korjaamisesta säädetään ympäristönsuojelulaissa, vesilaissa tai geeniteknikkalaissa (377/1995).

130 §

Erityinen vireillepano-oikeus

Haittaa kärsivällä henkilöllä on oikeus saattaa 128 §:ssä tarkoitettu asia vireille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa, jos vireillepanon tarkoituksena on estää luonnon tuhoutuminen tai luonnonarvojen heikentyminen, joka ei ole merkitykseltään vähäinen, tai käynnistää luontovahingon korjaaminen. Sama oikeus on 136 §:n 4 momentissa tarkoitettulla rekisteröidyllä yhteisöllä toiminta-alueellaan ja kunnalla.

Erityisen vireillepanon mukainen asia on ratkaistava kiireellisenä.

131 §

Toiminta rikosasiassa

Edellä 124 §:ssä mainittujen luonnonsuojelun valvontaviranomaisten on tehtävä ilmoitus 132 ja 133 §:ssä tarkoitetuista teoista tai laiminlyönneistä poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos teolla tai laiminlyönneillä ei ole ollut olennaista vaikutusta suojeltuihin luonnonarvoihin, sillä ei ole tavoiteltu vähäistä suurempaa taloudellista hyötyä ja sitä on muutoinkin pidettävä olosuhteet huomioon ottaen erittäin vähäisenä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on rikosasiassa asianomistaja.

132 §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä, ja rangaistus luonnonsuojelurikoksesta 48 luvun 5 ja 5 a §:ssä.

133 §

Luonnonsuojelurikkomus

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta oikeudettomasti:

- 1) suorittaa luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvalla alueella alueen suojelun tarkoituksen vaarantavan toimenpiteen 16 §:n 1 momentissa säädetyn vastaisesti,
- 2) heikentää merkittävästi Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja 34 §:ssä säädetyn vastaisesti,
- 3) vähäistä vakavammin rikkoo valtion luonnonsuojelualueen rauhoitussäännöksiä tai yksityisen luonnonsuojelualueen rauhoitusmääräyksiä taikka lain 56 §:n 2 momentin ja 58 §:n nojalla järjestyssäännössä määrättyä liikkumis-, leiriytymis-, maihinnousukieltoa tai -rajoitusta tai veneen, laivan tai muun kulkuneuvon pitämiskieltoa tai -rajoitusta,
- 4) hävittää tai heikentää rajauspäätöksellä määritetyn suojellun luontotyypin esiintymän, erityisesti suojeltavan eliölajin esiintymispaikan, Euroopan unionin tärkeänä pitämän eliölajin esiintymispaikan, uutena tavatun eliölajin esiintymispaikan tai hyvitysalueen 66 §:n 2 momentissa, 79 §:n 2 momentissa, 81 §:n 2 momentissa, 83 §:n 1 momentissa tai 106 §:n 2 momentissa säädetyn vastaisesti,
- 5) ottaa haltuun rauhoitetun eläinlajin pesän, munan tai yksilön muun kehitysasteen tai siirtää sen toiseen paikkaan 72 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetyn vastaisesti,
- 6) hävittää suuren petolinnun pesäpuun tai vahingoittaa sitä 75 §:n 1 momentissa säädetyn vastaisesti,
- 7) rikkoo 76 §:ssä säädettyjä kasvilajien rauhoitussäännöksiä,
- 8) pitää hallussaan rauhoitetun eläinlajin yksilöä, osaa, johdannaista tai munaa, joka on erotettu luonnosta 31 joulukuuta 1996 jälkeen, 89 §:n 1 momentissa säädetyn vastaisesti,
- 9) myy ja vaihtaa, tarjoaa myytäväksi tai vaihdettavaksi rauhoitetun eläin- tai kasvilajin yksilön, osan, johdannaisen tai munan 89 §:n 1 momentissa säädetyn vastaisesti,
- 10) ostaa, tarjoutuu ostamaan, hankkii kaupallisiin tarkoituksiin, esittelee julkisesti kaupallisessa tarkoituksessa, käyttää taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, myy, pitää hallussa myyntiä varten, tarjoaa tai kuljettaa myytäväksi CITES-asetuksen liitteessä A tai B mainitun eläin- tai kasvilajin yksilön taikka sen osan tai johdannaisen asetuksen 8 artiklassa säädetyn vastaisesti tai siirtää asetuksen liitteessä A mainitun eliölajin elävän yksilön 9 artiklassa säädetyn vastaisesti,
- 11) tuo maahan rauhoitetun eläin- tai kasvilajin yksilön, sen osan tai johdannaisen, elävän päiväpetolinnun, pöllön tai jalohaukan 90 §:n 1 tai 2 momentissa säädetyn vastaisesti,
- 12) tuo maahan metsästysmuistona uhanalaisen eläinlajin yksilön tai sen osan 90 §:n 4 momentissa säädetyn vastaisesti,
- 13) vie maasta rauhoitetun eläin- tai kasvilajin yksilön, sen osan tai johdannaisen 90 §:n 1 momentissa säädetyn vastaisesti,
- 14) tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa Suomen alueen kautta CITES-asetuksessa mainitun eläin- tai kasvilajin yksilön tai sen osan taikka johdannaisen ilman asetuksessa edellytettyä lupaa tai todistusta, tai jättää noudattamatta mainitussa luvassa tai todistuksessa asetettuja ehtoja;
- 15) tuo maahan kolmannelta maasta tai vie maasta kolmanteen maahan CITES-asetuksessa mainitun eläin- tai kasvilajin yksilön tai sen osan taikka johdannaisen muun kuin 92 § 2 momentissa mainitun rajanylityspaikan kautta taikka jättää tekemättä mainitussa asetuksessa edellytetyn tuonti-ilmoituksen,
- 16) rikkoo maisemanhoitoaluetta koskevia määräyksiä 95 §:n 2 momentissa säädetyn vastaisesti,
- 17) vahingoittaa tai turmelee rauhoitetun luonnonmuistomerkin 97 §:n 4 momentissa säädetyn vastaisesti,
on tuomittava, jollei teko ole luonnonsuojelurikoksena rangaistava, *luonnonsuojelurikkomuksesta* sakkoon.
Luonnonsuojelurikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tappaa tai pyydystää rauhoitetun eläinlajin yksilön, vahingoittaa tällaisen lajin yksilön pesää, munia tai yksilöiden muita kehitysasteita taikka häiritsee yksilöitä 72 §:n 1 momentin 1–3 kohdassa säädetyn vastaisesti sekä se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta hävittää tai heikentää oikeudettomasti

tiukasti suojellun luontotyyppin esiintymän tai tiukkaa suojelua edellyttävän eläinlajin yksilön lisääntymis- tai levähdyspaikan 67 §:n 1 momentissa tai 80 §:ssä säädetyn vastaisesti.

Luonnonsuojelurikkomuksena ei pidetä leiriytymistä maastossa eikä moottorikäyttöisen ajoneuvon pysäyttämistä tai pysäköintiä maastossa tien välittömään läheisyyteen 53 tai 56 §:n nojalla määrätyn kiellon tai rajoituksen vastaisesti, jos kieltoa tai rajoitusta ei ole merkitty maastoon selvästi havaittavalla tavalla.

134 §

Menettämisseuraamus

Joka on syyllistynyt 132 §:ssä tai 133 §:ssä tarkoitettuun tekoon, on tuomittava menettämään rikoksen kohteen valtiolle. Lisäksi on tuomittava 72 tai 76 §:n säännöksiä rikkonut menettämään valtiolle se arvo, joka rauhoitetulla eläimellä tai kasvilla on lajinsa edustajana.

Ympäristöministeriön asetuksella säädetään rauhoitettujen eläinten ja kasvien arvoista.

135 §

Haltuunotto-oikeus

Metsähallituksen erävalvonnasta annetussa laissa (1157/2005) tarkoitettulla erätarkastajalla on oikeus ottaa haltuunsa metsästys-, keräily- ja muut välineet, joita on käytetty tai ilmeisesti aiotaan käyttää vastoin luonnonsuojelualuetta koskevia rauhoitussäännöksiä tai -määräyksiä. Sama haltuunotto-oikeus koskee luonnonsuojelualueelta luvattomasti pyydystettyjä eläimiä ja luvattomasti otettuja kasveja sekä kaikkea muuta sellaista, mitä luonnonsuojelualueelta ei saa ottaa tai siellä käyttää.

Lisäksi haltuunotto-oikeudesta säädetään metsästyslain 81 §:ssä ja kalastuslain 108 ja 109 §:ssä.

15 luku

Muutoksenhaku

136 §

Muutoksenhaku

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen 4 luvun mukaiseen päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa.

Tämän lain mukaiseen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla noudattaen, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Poiketen siitä, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään, 13 §:ssä tarkoitettuun valtioneuvoston päätökseen, joka koskee kansallista luonnon monimuotoisuusstrategiaa, ei saa hakea muutosta.

Valitusoikeus on niillä, joiden oikeutta tai etua asia saattaa koskea. Muissa kuin korvausta, tukea, avustusta tai vapaaehtoisesta hyvittämisestä korvaavuutta koskevasta päätöksestä valitusoikeus on myös asianomaisella kunnalla ja toiminta-alueellaan sellaisella rekisteröidyllä paikallisella tai alueellisella yhteisöllä, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun edistäminen. Luonnonsuojeluohjelman hyväksymistä koskevasta valtioneuvoston päätöksestä on valitusoikeus myös valtakunnallisella yhteisöllä, joka valvoo maanomistajien etua tai edistää luonnon- taikka ympäristönsuojelua. Lisäksi valitusoikeus on myös Saamelaiskäräjillä, jos päätös

heikentää saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

137 §

Valitus muun lain nojalla tehdystä päätöksestä

Sen lisäksi, mitä muutoksenhausta erikseen säädetään, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on oikeus valittaa muun lain mukaisesta luvan myöntämisestä tai suunnitelman hyväksymisestä koskevasta päätöksestä sillä perusteella, että päätös on tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai päätösten vastainen.

16 luku

Voimaantulosäännökset

138 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan luonnonsuojelulaki (1096/1996), jäljempänä *kumottu laki*.

Ennen tämän lain voimaantuloa hankitun metsästysmuiston saa tuoda maahan 90 §:n 4 momentin estämättä.

Jos muualla lainsäädännössä viitataan kumottuun tai vuoden 1923 luonnonsuojelulakiin (71/1923), sovelletaan sen asemesta tätä lakia.

139 §

Kumotun lain nojalla perustetut valtion luonnonsuojelualueet

Seuraavat kumotun lain nojalla annetut säädökset jäävät voimaan:

- 1) valtioneuvoston asetus hylkeidensuojelualueista (736/2001);
- 2) ympäristöministeriön asetus rauhoitettujen eläinten ja kasvien ohjeellisista arvoista (9/2002);
- 3) valtioneuvoston asetus Meikon luonnonsuojelualueesta (1382/2006);
- 4) valtioneuvoston asetus eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta (713/2009);
- 5) valtioneuvoston asetus luonnonsuojelualueiden perustamiseksi eräille Suomussalmen ja Puolangan kunnissa sijaitseville valtion omistamille alueille (203/2014);
- 6) valtioneuvoston asetus Kalevalapuiston luonnonsuojelualueista (204/2014);
- 7) valtioneuvoston asetus Varsinais-Suomen maakunnan luonnonsuojelualueista (214/2014);
- 8) ympäristöministeriön asetus luonnonsuojelualueiden perustamisesta Varsinais-Suomen maakuntaan (215/2014);
- 9) valtioneuvoston asetus Saimaan luonnonsuojelualueista (441/2014);
- 10) ympäristöministeriön asetus Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden luettelosta (354/2015);
- 11) ympäristöministeriön asetus luonnonsuojelualueen merkitsemisestä maastoon (261/2016);
- 12) valtioneuvoston asetus Pohjois-Pohjanmaan maakunnan eteläosien luonnonsuojelualueista (644/2017);

13) ympäristöministeriön asetus Pohjois-Pohjanmaan maakunnan eteläosien luonnonsuojelualueista (645/2017);

14) valtioneuvoston asetus Itä-Lapin luonnonsuojelualueista (646/2017);

15) ympäristöministeriön asetus Itä-Lapin luonnonsuojelualueista (647/2017);

16) valtioneuvoston asetus Patanjärvenkankaan luonnonsuojelualueesta (278/2018);

17) valtioneuvoston asetus Etelä-Savon maakunnan luonnonsuojelualueista (204/2019);

18) ympäristöministeriön asetus Etelä-Savon maakunnan luonnonsuojelualueista (205/2019);

19) valtioneuvoston asetus Etelä-Karjalan maakunnan luonnonsuojelualueista (1076/2019);

20) ympäristöministeriön asetus Etelä-Karjalan maakunnan luonnonsuojelualueista (1077/2019);

21) valtioneuvoston asetus perinnebiotooppien kunnostukseen ja hoitoon vuosina 2020–2025 myönnettävästä tuesta (953/2020) kuitenkin enintään 31 päivään joulukuuta 2025;

22) valtioneuvoston asetus Pohjois-Karjalan maakunnan luonnonsuojelualueista (140/2021);

23) ympäristöministeriön asetus Pohjois-Karjalan maakunnan luonnonsuojelualueista (141/2021);

24) valtioneuvoston asetus Uudenmaan maakunnan luonnonsuojelualueista (332/2021);

25) ympäristöministeriön asetus Uudenmaan maakunnan luonnonsuojelualueista (333/2021).

Edellä 1 momentissa mainituissa säädöksissä viitattujen kumotun luonnonsuojelulain säännösten asemesta sovelletaan tämän lain säännöksiä seuraavasti:

1) kumotun lain 13 §:n asemesta sovelletaan tämän lain 49 §:ää;

2) kumotun lain 14 §:n asemesta sovelletaan tämän lain 50 §:ää;

3) kumotun lain 15 §:n asemesta sovelletaan tämän lain 51 §:ää;

4) kumotun lain 17 a §:n asemesta sovelletaan tämän lain 52 §:ää,

5) kumotun lain 71 §:n asemesta sovelletaan tämän lain 55 §:ää.

Edellä 1 momentissa mainituissa säädöksissä tarkoitettuja luonnonsuojelualueita koskevat järjestyssäännöt sekä kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmat jäävät voimaan.

140 §

Vuoden 1923 luonnonsuojelulain mukaiset luonnonsuojelualueet ja luonnonmuistomerkit

Vuoden 1923 luonnonsuojelulain nojalla annetut valtion luonnonsuojelualueita koskevat perustamissäädökset ja niissä annetut rauhoitussäännökset sekä mainitun lain nojalla annetut yksityisiä luonnonsuojelualueita koskevat perustamispäätökset ja niissä annetut rahoitusmääräykset jäävät voimaan. Sama koskee päätöksiä valtion luonnonsuojelualueen järjestyssäännöstä sekä kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistamisesta.

Poiketen 1 momentissa säädetystä valtion suojelualueisiin sovelletaan, mitä tässä laissa säädetään liikkumisen rajoittamisesta valtion luonnonsuojelualueella, luonnonsuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelmasta, järjestyssäännöstä valtion luonnonsuojelualueella, luonnonsuojelualueen rajojen määrittämisestä ja merkitsemisestä, alueen liittämisestä valtion luonnonsuojelualueeseen sekä yleiskalastusoikeuksiin perustuvasta kalastuksesta.

Poiketen 1 momentissa säädetystä poikkeukseen yksityisen luonnonsuojelualueen rauhoitusmääräyksistä sovelletaan 54 §:ää.

Vuoden 1923 luonnonsuojelulain nojalla annetut päätökset luonnonmuistomerkkien rauhoittamisesta jäävät voimaan ja niihin sovelletaan 97 ja 98 §:ää.

141 §

Kumotun lain nojalla annetut viranomaispäätökset

Kumotun lain nojalla annettua viranomaisen päätöstä tai lupaa, joka on voimassa tämän lain voimaan tullessa, on noudatettava, ellei jäljempänä toisin säädetä.

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen kumotun lain 29 §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitettua luontotyyppiä avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryhmät koskevat päätökset raukeavat tämän lain voimaantulon yhteydessä.

142 §

Kumotun lain mukaiset suojellut luontotyypit

Kumotun lain 29–30 §:n nojalla tehtyihin suojeltuja luontotyyppiä koskeviin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksiin sovelletaan tämän lain säännöksiä seuraavasti:

1) kumotun lain 29 §:n 1 momentin 1–5, 7 ja 8 kohdissa tarkoitettuihin luontotyyppihin sovelletaan tämän lain 66, 68 ja 69 §:ää;

2) kumotun lain 29 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettuun puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset hiekkadyynit luontotyyppiin sovelletaan tämän lain 67–69 §:ää.

143 §

Kumotun lain mukaiset eliölajien esiintymispaikat

Kumotun lain 47 §:n 2 ja 3 momentin nojalla tehtyihin erityisesti suojeltavien eliölajien esiintymispaikkojen suojelua koskeviin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksiin sovelletaan tämän lain 79, 82 ja 85 §:ää.

Kumotun lain 47 §:n 5 momentin nojalla tehtyihin lajien esiintymispaikkojen suojelua koskeviin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksiin sovelletaan tämän lain 81, 82 ja 85 §:ää.

144 §

Kumotun lain mukaiset maisema-alueet ja luonnonmuistomerkit

Kumotun lain 33 §:n ja 34 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti maisema-alueisiin sovelletaan tämän lain 94 ja 95 §:ää.

Kumotun lain 23 §:n mukaisesti luonnonmuistomerkkeihin sovelletaan tämän lain 97 ja 98 §:ää.

145 §

Vireillä olevat asiat

Hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevaan asiaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Jos muutoksenhakutuomioistuin kumoo päätöksen, johon on sovellettava tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä ja palauttaa asian kokonaisuudessaan uudelleen käsiteltäväksi, asia käsitellään ja ratkaistaan tämän lain säännösten mukaisesti.

146 §

Soveltaminen ennen kumotun lain voimaantuloa hyväksytyihin luonnonsuojeluohjelmiin ja -päätöksiin

Mitä 47 §:n 2 momentissa, 53 §:n 2 momentissa ja 116 §:ssä säädetään luonnonsuojeluohjelmasta, sovelletaan myös seuraaviin valtioneuvoston ennen kumotun lain voimaantuloa hyväksymiin suojeluohjelmiin ja -päätöksiin:

- 1) 24 päivänä helmikuuta 1978 hyväksytty kansallis- ja luonnonpuistojen kehittämisohjelma siihen myöhemmin tehtyine täydennyksineen;
- 2) 19 päivänä huhtikuuta 1979 ja 26 päivänä maaliskuuta 1981 hyväksytty soidensuojelun perusohjelma;
- 3) 3 päivänä kesäkuuta 1981 hyväksytty lintuvesiensuojeluohjelma;
- 4) 13 päivänä huhtikuuta 1989 hyväksytty lehtojensuojeluohjelma;
- 5) 24 päivänä elokuuta 1989 hyväksytty Mikkeliinsaarten saariryhmän suojelupäätös;
- 6) 20 päivänä joulukuuta 1990 hyväksytty rantojensuojeluohjelma;
- 7) 27 päivänä kesäkuuta 1996 hyväksytty vanhojen metsien suojeluohjelma.

2.

Laki

ympäristönsuojelulain 39 ja 176 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ympäristönsuojelulain (527/2014) 39 §:n 2 momentti ja 176 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 39 §:n 2 momentti laissa 504/2019, seuraavasti:

39 §

Lupahakemus

Hakemukseen on liitettävä lupaharkinnan kannalta tarpeellinen selvitys toiminnasta, sen vaikutuksista, asianosaisista ja muista merkityksellisistä seikoista. Jos hakemus koskee ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa laissa tarkoitettua toimintaa, hakemukseen on liitettävä mainitun lain mukainen ympäristövaikutusten arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä ennen päätöksentekoa. Hakemukseen on lisäksi tarvittaessa liitettävä luonnonsuojelulain (/) 35 §:ssä tarkoitettu arviointi.

176 §

Määräys vesistön merkittävän pilaantumisen ja luontovahingon korjaamiseksi

Jos 175 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun rikkomuksen tai laiminlyönnin seurauksena aiheutuu merkittävää vesistön pilaantumista tai luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettu luontovahinko, on sen lisäksi, mitä tämän lain 175 §:ssä säädetään, valtion valvontaviranomaisen määrättävä toiminnanharjoittaja ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 4 §:n 2 momentti seuraavasti:

4 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön ja muihin menettelyihin

Ympäristövaikutusten arviointiselostuksen käyttämisestä muun lain mukaisena selvityksenä säädetään erikseen. Arviointiselostuksen käyttämisestä luonnonsuojelulain (/) 35 §:n mukaisena arviointina säädetään mainitun pykälän 4 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain (200/2005) 4 §:n 1 momentin 2 kohta seuraavasti:

4 §

Ympäristöarviointia edellyttävät suunnitelmat ja ohjelmat

Lakiin, asetukseen tai hallinnolliseen määräykseen perustuvasta viranomaisen suunnitelmasta ja ohjelmasta on tehtävä ympäristöarviointi, jos:

2) suunnitelmaa tai ohjelmaa koskee luonnonsuojelulain (/) 35 §:ssä tarkoitettu arviointivelvollisuus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamista koskevan lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamista koskevan lain (764/2019) 2 § ja 3 §:n 1 kohta seuraavasti:

2 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan ympäristönsuojelulain (527/2014), vesilain (587/2011), maa-aineslain (555/1981), kaivoslain (621/2011), luonnonsuojelulain (/), maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) sekä vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) mukaisen lupa-asian käsittelyyn.

3 §

Yhteensovitettavat lupamenettelyt

Jos hankkeen toteuttaminen edellyttää ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan, vesilain mukaisen luvan tai maa-aineslain mukaisen aineiden ottamisluvan, lupahakemuksen käsittely voidaan hakijan pyynnöstä sovittaa yhteen seuraavia lupia koskevien hakemusten kanssa:

1) luonnonsuojelulain 68 §:n ja 85 §:n mukainen poikkeus;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain (1112/1982) 3 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1070/2004, sekä
lisätään 2 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

2 §

Kiellettyä on myös käyttää Suomen aluetta kauttakulkuna siirrettäessä 1 momentissa esitettyjä tuotteita maasta toiseen.

3 §

Valaat ovat rauhoitettuja Suomen alueella ja talousvyöhykkeellä luonnonsuojelulaissa (/) säädetyn mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 207 §:n 4 momentti sekä
muutetaan 28 §:n 2 momentti ja 197 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

28 §

Maakuntakaavan sisältövaatimukset

Luonnonsuojelulain (/) 15 §:ssä ja 146 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päästösten sekä 93 §:ssä tarkoitettua maisemanhoitoaluetta koskevien perustamispäästösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa.

197 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Kaavaa hyväksyttäessä ja vahvistettaessa on tämän lain lisäksi noudatettava luonnonsuojelulain 5 lukua. Lupa-asiaa ratkaistaessa ja muuta viranomaispäätöstä tehtäessä on lisäksi noudatettava luonnonsuojelulakia.

Jos rakennus- tai toimenpidelupahakemus on hylätty luonnonsuojelulain 39 §:stä johtuvan rajoituksen vuoksi eikä luvan myöntämiselle olisi ollut muutoin estettä, maanomistajalla on, jollei hän luvan epäämisen johdosta voi käyttää maataan kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla, oikeus saada haitasta valtiolta korvaus. Korvausvelvollisuutta arvioitaessa ei oteta huomioon kiinteistöjaotuksessa tai omistussuhteissa 20 päivän elokuuta 1998 jälkeen tapahtuneita muutoksia. Jos alue on rakennuslain nojalla ennen mainittua päivää vahvistetussa seutu- tai yleiskaavassa osoitettu suojelu- tai virkistysalueeksi, ei korvausvelvollisuutta arvioitaessa oteta myöskään huomioon kiinteistöjaotuksessa tai omistussuhteissa seutu- tai yleiskaavan vahvistamisen jälkeen tapahtuneita muutoksia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

maa-aineslain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maa-aineslain (555/1981) 1 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1098/1996, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Ainesten ottamisessa on tämän lain lisäksi noudatettava, mitä muualla laissa säädetään. Lupa-asiaa ratkaistaessa ja muuta viranomaispäätöstä tehtäessä on lisäksi noudatettava luonnonsuojelulakia (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

erämaalain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan erämaalain (62/1991) 2 §, sellaisena kuin se on laissa 1104/1996, seuraavasti:

2 §

Soveltamisala

Erämaa-alueiden säilyttämisessä ja käytössä on noudatettava, mitä tässä laissa säädetään. Tämän lisäksi on alueiden säilyttämisessä ja käytössä noudatettava, mitä muualla laissa säädetään. Lupa-asiaa ratkaistaessa ja muuta viranomaispäätöstä tehtäessä on lisäksi noudatettava luonnonsuojelulakia (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

10.

Laki

maastoliikennelain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maastoliikennelain (1710/1995) 13 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 93/2021, seuraavasti:

13 §

Moottorikelkkailureitti

Moottorikelkkailureitin perustamisesta ja lakkauttamisesta luonnonsuojelulaissa (/) tarkoitettulla valtion luonnonsuojelualueella päättää Metsähallitus. Tämän luvun sijasta, lukuun ottamatta 20 ja 21 §:ää, näihin reitteihin sovelletaan Metsähallituksen päätöksessä määrättyjä ehtoja. Perustettaessa moottorikelkkailureittiä yksityiselle luonnonsuojelualueelle noudatetaan, mitä näiden alueiden perustamisesta säädetään luonnonsuojelulaissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

11.

Laki

eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetun lain (383/2009) 1 §:n 1 momentin 1 kohta ja 3 §:n 2 kohdan a alakohta, sellaisena kuin niistä on 3 §:n 2 kohdan a alakohta laissa 558/2014, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan seuraavien ympäristölle aiheutuvien vahinkojen korjaamiseen:

1) luonnonsuojelulain (/) 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettu luontovahinko;

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

2) *luonnonvaralla*:

a) luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuja luontotyyppisiä ja eliölajien elinympäristöjä samoin kuin lajeja sekä niiden esiintymis-, lisääntymis- ja levähdyspaikkoja;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

12.

Laki

metsälain 2 ja 7 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan metsälain (1093/1996) 2 §:n 1 momentin 1 kohta ja 2 momentti sekä 7 a §:n 2 momentin 2 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 1085/2013, seuraavasti:

2 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan metsän hoitamiseen ja käyttämiseen metsätalousmaaksi luettavilla alueilla. Lakia ei kuitenkaan sovelleta:

1) luonnonsuojelulain (/) nojalla muodostetuilla luonnonsuojelualueilla, valtion luonnonsuojelutarkoitukseen hankkimilla alueilla eikä muilla valtion omistamilla alueilla, joita hoidetaan Metsähallituksen tai valtion maata hallinnoivan viranomaisen suojelupäätöksen mukaisesti;

Metsän hoitamisessa ja käyttämisessä on tämän lain lisäksi noudatettava, mitä muinaismuistolain (295/1963) 1, 4, 5 ja 13–16 §:ssä, luonnonsuojelulain 4, 16, 72, 75, 76, 78–81, 83–85, 87, 106, 126, 127 ja 129 §:ssä sekä 5–7 ja 10 luvussa, sekä muussa laissa säädetään.

7 a §

Maanomistajan ja metsäkeskuksen ilmoitusvelvollisuus

Metsäkeskuksen on ilmoitettava välittömästi maanomistajalle, tiedossaan olevalle maanomistajan edustajalle ja metsänhakkuu-oikeuden haltijalle, jos metsäkeskukselle on toimitettu metsänkayttöilmoitus, johon sisältyvällä käsittelyalueella tai sen läheisyydessä on tai sitä koskee metsäkeskuksen tiedossa oleva:

2) luonnonsuojelulaissa tarkoitettua erityisesti suojeltavan eliölajin tai suojellun luontotyypin esiintymää koskeva päätös, uusina tavattujen eliölajien suojelua koskeva päätös, erityisesti suojeltavan eliölajin avustettua leviämistä koskeva päätös tai hyvittämisalueen rajauspäätös;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

13.

Laki

metsätuhojen torjunnasta annetun lain 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan metsätuhojen torjunnasta annetun lain (1087/2013) 21 §:n 1 momentti seuraavasti:

21 §

Valtion vahingonkorvausvastuu

Luonnonsuojelulain (/) 43 §:ssä tarkoitettulta valtion luonnonsuojelualueelta, 48 §:ssä tarkoitettulta määräaikaisesti rauhoitetulta alueelta, 66 §:ssä tarkoitettulta suojellun luontotyypin rajatulta esiintymisalueelta, 67 §:ssä tarkoitettulta tiukasti suojellun luontotyypin esiintymisalueelta, 79 §:ssä tarkoitettulta erityisesti suojeltavan eliölajin esiintymispaikalta, 83 §:ssä tarkoitettulta uutena tavatun eliölajin suojelemiseksi rajatulta esiintymispaikalta, 87 §:ssä tarkoitettulta erityisesti suojeltavan eliölajin avustetun leviämisen paikalta, 97 §:ssä tarkoitettuna rauhoitetun luonnonmuistomerkin paikalta, 106 §:ssä tarkoitettulta hyvitysalueelta, 126 §:ssä tarkoitettulta toimenpidekieltoon asetetulta alueelta, valtiolle luonnonsuojelutarkoitukseen hankitulta alueelta sekä muulta sellaiselta valtion omistamalta alueelta, jota hoidetaan Metsähallituksen tai valtion maata hallinnoivan viranomaisen suojelupäätöksen mukaisesti, todennäköisesti levinneiden metsätuhojen aiheuttamat vahingot korvataan valtion varoista siten kuin jäljempänä säädetään. Syy-yhteyden todennäköisyyttä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota muun ohella vahingon laatuun ja vahingon mahdollisiin muihin syihin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

14.

Laki

kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain 2 ja 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) 2 §:n 2 momentti ja 25 § seuraavasti:

2 §

Soveltamisala ja rahoituksen kohdentamista koskevat rajoitukset

Tässä laissa tarkoitettua rahoitusta ei saa käyttää luonnonsuojelulain (/) 48 §:n nojalla alueen määräaikaisesta rauhoittamisesta tehdyn sopimuksen perusteella maksettaviin korvauksiin tai

korvauksiin, joista mainitun lain 113 §:ssä tai 126 §:n 2 momentissa taikka muutoin erikseen säädetään, eikä myöskään korvauksiin, jotka perustuvat ennen mainittuja säännöksiä voimassa olleisiin vastaaviin säännöksiin.

25 §

Metsäkeskuksen selvittämisvelvollisuus

Metsäkeskuksen tulee ennen asian ratkaisemista selvittää, kohdistuuko aiottuun toimenpiteeseen luonnonsuojelulain 16 §:stä, 5 luvusta, 47, 53, 66, 67, 79–81, 83, 87, 93–96, 106, 126 ja 127 §:stä johtuvia rajoitteita. Metsäkeskuksen tulee tarvittaessa pyytää hakemuksesta lausunto siltä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, jonka toimialueella toimenpide on tarkoitus toteuttaa. Metsäkeskus saa kuitenkin ratkaista asian ilman elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausuntoa sen jälkeen, kun kaksi kuukautta on kulunut lausuntopyynnön lähettämisestä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

15.

Laki

Metsähallituksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Metsähallituksesta annetun lain (234/2016) 5 §:n 2 momentin 1 kohta seuraavasti:

5 §

Julkiset hallintotehtävät

Metsähallitus hoitaa sille säädetyt julkiset hallintotehtävät, joita ovat:
1) luonnonsuojelulaissa (/) säädetyt sekä sen ja vuoden 1923 luonnonsuojelulain (71/1923) ja vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla perustettuja luonnonsuojelualueita koskeviin säädöksiin perustuvat tehtävät, muut luontotyyppien ja eliölajien suojeluun liittyvät tehtävät sekä luonnonsuojelualueiden hankinta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

16.

Laki

Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain (1157/2005) 9 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1687/2015, seuraavasti:

9 §

Haltuunotto

Erätarkastajalla on oikeus ottaa haltuun luonnonsuojelulain (/) 132 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen tai törkeän luonnonsuojelurikoksen taikka 133 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikkomuksen kohde ja sen tekemisessä käytetty väline mainitun lain 135 §:n mukaisesti. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa haltuun rikoksen kohde, joka luonnonsuojelulain nojalla on tuomittava valtiolle menetetyksi. Haltuun otettu rikoksen kohde saalista lukuun ottamatta ja rikoksentekeväline on luovutettava poliisille ilman aiheutonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua haltuun ottamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

17.

Laki

luopumiseläkelain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan luopumiseläkelain (16/1974) 6 §:n 2 momentin 1 ja 3 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 372/1990, seuraavasti:

6 §

Niin ikään katsotaan maatilän omistajan luopuneen tässä laissa tarkoitettuun tavoin maatalouden harjoittamisesta, jos hän:

1) luovuttaa 1 momentissa tarkoitetulle luovutuksensaajalle maatilansa pellon ja antaa samalla sitoumuksen siitä, että hän ei luovuta pidättämäänsä tilan metsämaata eikä sen joutomaata muutoin kuin mainitun momentin 1–4 kohdassa tarkoitetulle luovutuksensaajalle, sille kunnalle, jossa pidätetty alue sijaitsee, ympäristöministeriölle luonnonsuojelulaissa (/) tarkoitetuksi luonnonsuojelualueeksi, ammattikasvatushallitukselle alan opetuksen harjoitusalueeksi tai, jos maatilahallitus ei osta metsämaata metsäsisäalueena käytettäväksi, Metsähallitukselle (*myyntirajoitussitoumus*);

3) antaa sitoumukset siitä, että hän ei käytä eikä vuokraa maatilán peltoa eikä talousrakennuksia maataloustuotantoon (*maataloustuotannosta luopumissitoumus*), ja siitä, että hän ei kuuden vuoden kuluessa eläkkeen alkamisesta luovuta tilán peltoa eikä tämän jälkeenkään muutoin kuin 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitetulle luovutuksensaajalle tai ympäristöministeriölle luonnonsuojelulaissa tarkoitetuksi luonnonsuojelualueeksi taikka ammattikasvatushallitukselle alan opetuksen harjoitusalueeksi (*pellon myyntirajoitussitoumus*), ja antaa pidättämästään tilán metsämaasta ja joutomaasta 1 kohdassa tarkoitetun myyntirajoitussitoumuksen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

18.

Laki

maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain (1330/1992) 25 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1286/2006, seuraavasti:

25 §

Jos 1 momentissa tarkoitettua toimintaa tai sitoumuksen laiminlyöntiä on pidettävä vähäisenä taikka jos tälle toiminnalle tai laiminlyönnille on ollut olemassa muu erityinen syy, luopumiskorvaus voidaan lakkauttaa määräajaksi taikka päättää, että luopumiskorvaus maksetaan entisen suuruisena. Luopumislisä voidaan lakkauttaa myös osaksi. Sitoumuksen laiminlyönnille on olemassa tässä momentissa tarkoitettu erityinen syy, jos sitoumuksen alaista maata on luovutettu tai vuokrattu vähintään viideksi vuodeksi tehdyllä vuokrasopimuksella maatalouden harjoittamista varten lisämaaksi henkilölle, joka luovutusajankohtana harjoittaa maataloutta maatilalla siten, että hän on ottanut maatalousyrittäjän eläkelain 10 §:n mukaisesti mainitussa laissa säädettyä vähimmäiseläketurvaa koskevan vakuutuksen. Lisäksi edellytyksenä on, että luovutuksensaaja on sitoutunut pitämään hallinnassaan ja viljelemään luovutettavaa tai vuokrattavaa aluetta vähintään viiden vuoden ajan. Tässä momentissa tarkoitettuna erityisenä syynä pidetään myös sitoumuksen alaisen maan luovuttamista käytettäväksi luonnonsuojelulaissa (/) tarkoitettuna luonnonsuojelu- tai maisemanhoitoalueena.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

19.

Laki

kiinteistörekisterilain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteistörekisterilain (392/1985) 2 §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 464/2018, seuraavasti:

2 §

Kiinteistörekisteriin merkitään kiinteistöinä:

5) valtion omistamalle alueelle luonnonsuojelulain (/) tai sitä ennen voimassa olleen lain-säädännön mukaisesti perustetut luonnonsuojelualueet (*luonnonsuojelualue*);

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

20.

Laki

metsästyslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan metsästyslain (615/1993) 1 §:n 2 momentti sekä 41 a §:n 1 momentin johdanto-kappaleen, 41 b §:n 1 momentin johdantokappaleen ja 41 b §:n 3 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sanamuoto, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 2 momentti laissa 206/2013, 41 a §:n 1 momentin johdantokappaleen ja 41 b §:n 1 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sa-namuoto laissa 159/2011 sekä 41 b §:n 3 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sana-muoto laissa 504/2017, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Tämä laki koskee soveltuvien osin myös luonnonsuojelulain (/) nojalla rauhoitettujen nisäk-käiden ja lintujen pyydystämistä tai tappamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

21.

Laki

maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain (192/2013) 25 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1358/2014, seuraavasti:

25 §

Täydentäviä ehtoja koskevat erityiset säännökset

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoo luonnonsuojelulain (/) ja ympäristönsuojelulain (527/2014) noudattamista siltä osin kuin on kyse täydentävien ehtojen ympäristöön liittyvien lakisääteisten hoitovaatimusten noudattamisen sekä hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimusten noudattamisen valvonnasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

22.

Laki

Euroopan unionin suorista tuista maataloudelle annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Euroopan unionin suorista tuista maataloudelle annetun lain (193/2013) 2 §:n 18 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1356/2014, seuraavasti:

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

18) *Natura-alueella* luonnonsuojelulain (/) 33 §:ssä tarkoitettua aluetta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

23.

Laki

tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain (497/2013) 4 §:n 2 momentti seuraavasti:

4 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Geenitekniikan soveltamisesta eläimiin säädetään geenitekniikkalaissa (377/1995). Eläinten kuljetuksesta säädetään eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1/2005 sekä eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006). Eläinten käytöstä kosmeettisten valmisteiden testauksessa säädetään kosmeettisista valmisteista annetussa laissa (492/2013). Luonnonvaraisten eläinten pyydystämisestä, hallussapidosta ja tappamisesta säädetään lisäksi luonnonsuojelulaissa (/) ja metsästyslaissa (615/1993). Kliinisistä eläinlääketutkimuksista säädetään lääkelaisissa (395/1987).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

24.

Laki

kalastuslain 59 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kalastuslain (379/2015) 59 §:n 1 momentti seuraavasti:

59 §

Uhanalaisten eläinlajien suojelu

Valtioneuvoston asetuksella voidaan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan kieltää tietynlaisen pyydysten tai kalastustavan käyttäminen tietyllä vesialueella ja antaa säännöksiä pyydysten käyttöajoista, jos se on tarpeen luonnonsuojelulain (/) nojalla uhanalaiseksi määritellyn eläinlajin elinvoimaisena säilymiseksi ja eliölajin suotuisan suojelutason saavuttamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

25.

Laki

vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain (1709/2015) 16 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 682/2019, seuraavasti:

16 §

Ympäristöön päässeen lintu- tai nisäkäslajin pyydystäminen ja tappaminen

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös muuhun vieraslajina pidettävään lintu- tai nisäkäslajiin, josta ei säädetä metsästyslaissa tai luonnonsuojelulaissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

26.

Laki

valtion metsätalouden osakeyhtiöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion metsätalouden osakeyhtiöstä annetun lain (235/2016) 4 §:n 1 momentin 2 kohta seuraavasti:

4 §

Oikeus edustaa valtiota eräissä tapauksissa

Osakeyhtiö on valtion alueella, jolla sillä on oikeus harjoittaa metsätaloutta, oikeutettu edustamaan Metsähallitusta ja käyttämään valtiolle maanomistajana kuuluvaa puhevaltaa asiassa, joka koskee:

2) muun alueen kuin luonnonsuojelulaissa (/) tarkoitetun luonnonsuojelualueen ja muinaismuistolaissa (295/1963) rauhoitetuksi säädetyn muinaismuiston suoja-alueen rajankäyntiä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

27.

Laki

eläintautilain 32 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläintautilain (76/2021) 32 §:n 2 momentti seuraavasti:

32 §

Tautitilanteen selvittäminen ja taudin leviämisen estäminen

Jos muun torjuttavan eläintaudin epäily ei voida sulkea pois tai eläintaudin esiintymistä vahvistaa eläintä lopettamatta, aluehallintovirasto voi määrätä pidettävän eläimen lopetettavaksi. Jos luonnonvaraisia eläimiä koskeviin toimenpiteisiin ryhtyminen edellyttää luonnonsuojelulaissa (/), metsästyslaissa (615/1993) tai kalastuslaissa (379/2015) tarkoitettua lupaa, aluehallintovirasto vastaa luvan hakemisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

28.

Laki

vesilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vesilain (587/2011) 1 luvun 2 §:n 2 momentti, 2 luvun 11 §, 11 luvun 3 §:n 2 momentti, 14 luvun 6 §:n 1 momentti, 18 luvun 1 §:n 1 momentti ja 2 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 11 luvun 3 §:n 2 momentti laissa 766/2019 ja 18 luvun 1 §:n 1 momentti laissa 531/2014, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

2 §

Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Tätä lakia sovellettaessa ja muutoin tämän lain mukaan toimittaessa on noudatettava luonnonsuojelulakia (/), muinaismuistolakia (295/1963) ja maankäyttö- ja rakennuslakia (132/1999).

2 luku

Yleiset oikeudet, velvollisuudet ja rajoitukset

11 §

Eräiden vesiluontotyyppien suojele

Suojeltuja vesiluontotyyppejä ovat luonnontilaisena:

- 1) enintään kymmenen hehtaarin suuruinen flada, kluuvijärvi ja kalkkilampi;
- 2) lähde ja lähteikkö;
- 3) muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitseva puro, noro ja enintään yhden hehtaarin suuruinen lampi tai järvi.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun yksittäisen luontotyyppin luonnontilaa ei saa vaarantaa. Lupaviranomainen voi yksittäistapauksessa hakemuksesta myöntää poikkeuksen kiellosta, jos kohteena olevan vesiluontotyyppin suojelutavoitteet eivät kokonaisuutena huomattavasti vaarannu. Jos luontotyyppin luonnontilan vaarantuminen aiheutuisi hankkeesta, johon on haettu tämän lain mukaista lupaa, lupa-asian yhteydessä on viran puolesta tutkittava kysymys poikkeuksen myöntämisestä. Lupa-asiasta erillisen poikkeamisasian käsittelyyn sovelletaan, mitä 3 luvussa säädetään lupapäätöksessä annettavista määräyksistä ja vaikutusten tarkkailusta, 11 luvussa hakemusasian käsittelystä ja päätöksen antamisesta sekä 15 luvussa päätöksen täytäntöönpanosta ja muutoksenhausta.

11 luku

Hakemusmenettely

3 §

Lupahakemuksen sisältö

Jos hakemus koskee luvan myöntämistä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettussa laissa (252/2017) tarkoitetulle hankkeelle, hakemusasiakirjoihin on liitettävä mainitun lain 19 §:n mukainen arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä ennen päätöksen tekoa. Siltä osin kuin selostukseen sisältyy tämän lain soveltamiseksi tarpeelliset tiedot ympäristövaikutuksista, tätä selvitystä ei ole esitettävä uudestaan. Hakemukseen on tarvittaessa liitettävä luonnonsuojelulain 35 §:ssä tarkoitettu arviointi.

14 luku

Valvonta ja hallintopakko

6 §

Luontovahingon korjaaminen

Jos tämän lain säännösten vastainen patoamiseen taikka vedenottoon liittyvä toimenpide tai velvollisuuksien laiminlyönti aiheuttaa tai uhkaa välittömästi aiheuttaa huomattavan haitallisen muutoksen vesistössä tai pohjavedessä taikka luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitetun

luontovahingon, lupaviranomaisen on, sen lisäksi, mitä tämän luvun 4 §:ssä säädetään, määrätävä haitan aiheuttanut ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi mahdollisimman vähäisiksi taikka ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa (383/2009) tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin. Asian käsittelyssä noudatetaan tämän luvun 5 §:ssä säädettyä menettelyä.

18 luku

Erinäisiä säännöksiä

1 §

Ympäristönsuojelun ja luonnonsuojelun tietojärjestelmiin merkittävät tiedot

Ympäristönsuojelun tietojärjestelmään merkitään tiedot lupaviranomaisen, Vaasan hallinto-oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tämän lain nojalla antamista päätöksistä. Luonnonsuojelun tietojärjestelmään merkitään tiedot lupaviranomaisen, Vaasan hallinto-oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden 2 luvun 11 §:n 2 momentissa tarkoitetuista päätöksistä ja poikkeamisista.

2 §

Tietojen merkitseminen

Merkinnän ympäristönsuojelun tietojärjestelmään ja luonnonsuojelun tietojärjestelmään tekee asian ratkaissut viranomainen. Jos asia on ratkaistu ojitustoimituksessa, merkinnän tekee ojitustoimitukseen määräyksen antanut valtion valvontaviranomainen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

29.

Laki

rikoslain 48 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 48 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1073/2010, seuraavasti:

48 luku

Ympäristörikoksista

5 §

Luonnonsuojelurikos

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) oikeudettomasti hävittää tai turmelee luonnonsuojelulaissa (/) tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpiderajoituksen alaisen tai toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen,

on tuomittava luonnonsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

30.

Laki

kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977) 5 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 264/2017, seuraavasti:

5 §

Jos lunastuslupahakemus koskee sellaista hanketta, jolla ilmeisesti on luonnonsuojelulaissa (/) tarkoitettuja vaikutuksia, on lisäksi noudatettava luonnonsuojelulakia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

31.

Laki

kaivoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kaivoslain (621/2011) 3 §, 32 §:n 1 ja 3 momentti, 34 §:n 3 momentin 2 kohta ja 34 §:n 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 3 § laissa 530/2014, 32 §:n 1 ja 3 momentti sekä 34 §:n 5 momentti laissa 578/2019 sekä 34:n § 3 momentin 2 kohta laissa 259/2017, seuraavasti:

3 §

Lain suhde muuhun lainsäädäntöön

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, tämän lain mukaista lupa- tai muuta asiaa ratkaistaessa ja muutoin tämän lain mukaan toimittaessa on noudatettava luonnonsuojelulakia (/), ympäristönsuojelulakia (527/2014), erämaalakia (62/1991), maankäyttö- ja rakennuslakia (132/1999), vesilakia (587/2011), poronhoitolakia (848/1990), säteilylakia (859/2018), ydinenergialakia (990/1987), muinaismuistolakia (295/1963), maastoliikennelakia (1710/1995) ja patoturvallisuuslakia (494/2009).

32 §

Etuoikeusjärjestys

Etuoikeus malminetsintälupaan, kaivoslupaan ja kullanhuuhdontalupaan on sillä, joka on ensimmäisenä hakenut lupaa 34 §:ssä säädetyllä tavalla. Mainitun pykälän 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettu selvitys luonnonsuojelulain 35 §:n mukaisesta arvioinnista ja ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) mukaiset arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä voidaan kuitenkin toimittaa kaivosviranomaiselle etuoikeutta menettämättä myös lupahakemuksen jättämisen jälkeen, mutta ennen tämän lain 37 §:ssä tarkoitettua lausun-
tomenettelyä ja 40 §:n mukaista lupahakemuksesta tiedottamista.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu etuoikeus kaivoslupaan säilyy malminetsintäluvan haltijalla myös siinä tapauksessa, että 34 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettu selvitys luonnonsuojelulain 35 §:n mukaisesta arvioinnista sekä ympäristövaikutusten arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä toimitetaan kaivosviranomaiselle vasta malminetsintäluvan raukeamisen tai peruuttamisen jälkeen.

34 §

Lupahakemus

Lupahakemukseen on liitettävä:

2) tarvittaessa selvitys luonnonsuojelulain 35 §:ssä tarkoitettua arvioinnista ja ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain mukainen ympäristövaikutusten arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä; sekä

Niiltä osin kuin 2 momentin 2 ja 5–7 kohdassa tarkoitetut selvitykset sisältyvät 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun selvitykseen luonnonsuojelulain 35 §:n mukaisesta arvioinnista tai ympäristövaikutusten arviointiselostukseen, niitä ei kuitenkaan ole tarpeen esittää malminetsintä-lupaa, kaivoslupaa tai kullanhuuhdantalupaa koskevassa hakemuksessa. Hakemuksessa tulee tällöin mainita, mitkä 2 momentissa vaadituista selvityksistä sisältyvät 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettuihin asiakirjoihin sekä arvio asiakirjojen toimittamisajankohdasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

32.

Laki

uusiuutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan uusiuutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain (1145/2020) 2 §:n 2 momentti, 5 §:n 1 momentin 3 kohta, 6 §:n 1 momentin 3 kohta, 9 §:n 1 momentin 3 kohta ja 13 §:n 1 momentin 1 kohta seuraavasti:

2 §

Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Tätä lakia sovelletaan tässä laissa erikseen mainittuihin ympäristönsuojelulain (527/2014), vesilain (587/2011), luonnonsuojelulain (/), muinaismuistolain (295/1963), vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005), lannoitevalmistelain (539/2006), eläimistä saatavista sivutuotteista annetun lain (517/2015), muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden terveys sääntöistä sekä asetuksen (EY) N:o 1774/2002 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1069/2009 (*sivutuoteasetus*), ilmailulain (864/2014), maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999), kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977), Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain (1058/2004), sähkömarkkinalain (588/2013), päästökauppain (311/2011), tuulivoiman kompensatioalueista annetun lain (490/2013), aluevalvontalain (755/2000), ympäristövaikutusten arviointimenettelyistä annetun lain (252/2017) ja painelaitelain (1144/2016) mukaisiin lupamenettelyihin ja muihin hallinnollisiin menettelyihin, siten kuin jäljempänä tässä laissa tarkemmin säädetään.

5 §

Yhteyspisteviranomaisen neuvontavelvollisuuden piirissä olevat lupamenettelyt ja muut hallinnolliset menettelyt

Yhteyspisteviranomaisen 4 §:n 3 momentissa tarkoitettua neuvontavelvollisuutta sovelletaan:

3) luonnonsuojelulain 68 §:n mukaiseen poikkeusmenettelyyn luontotyyppien hävittämisen- ja heikentämiskiellosta, 85 §:n mukaiseen poikkeukseen eliölajien suojelua koskevista säännöksistä, 35 §:n mukaiseen Natura 2000 -verkostoon kuuluvaa aluetta koskevaan arviointimenettelyyn sekä 37 §:n mukaiseen ilmoitusmenettelyyn Natura 2000 -verkostoon kuuluvaan alueeseen vaikuttavasta toimenpiteestä;

6 §

Sähköiseen asiointiin ja neuvontaan sisältyvät lupamenettelyt ja muut hallinnolliset menettelyt

Tässä luvussa säädettyä sähköistä asiointia ja neuvontaa sovelletaan:

3) luonnonsuojelulain 68 §:n mukaiseen poikkeusmenettelyyn luontotyyppien hävittämisen- ja heikentämiskiellosta, 85 §:n mukaiseen poikkeukseen eliölajien suojelua koskevista säännöksistä sekä 37 §:n mukaiseen ilmoitusmenettelyyn;

9 §

Määräaikoihin sisältyvät lupamenettelyt ja muut hallinnolliset hyväksymismenettelyt

Tässä luvussa säädettyjä määräaikoja sovelletaan:

3) luonnonsuojelulain 68 §:n mukaiseen poikkeusmenettelyyn luontotyyppien hävittämisen- ja heikentämiskiellosta;

13 §

Määräajan pidentäminen ja määräajan laskemisen keskeyttäminen

Edellä 10 §:ssä säädettyä määräaika pidennetään vastaavalla ajalla, joka kuuluu:

1) luonnonsuojelulain 85 §:n mukaisessa poikkeusmenettelyssä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

33.

Laki

geenitekniikkalain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan geenitekniikkalain (377/1995) 23 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 551/2014, seuraavasti:

23 §

Määräys merkittävän ympäristöhaitan ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi

Jos 22 §:n 1 momentissa tarkoitetun säännösten vastaisen toiminnan seurauksena aiheutuu tai uhkaa välittömästi aiheutua ympäristönsuojelulain (527/2014) 176 §:ssä tarkoitettua merkittävää vesistön pilaantumista tai luonnonsuojelulain (/) 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettu luontova-hinko, geenitekniikanlautakunnan on, sen lisäksi, mitä tämän lain 22 §:ssä säädetään, määrät-tävä vahingon tai sen uhan aiheuttanut toiminnanharjoittaja ryhtymään tarpeellisiin toimenpi- teisiin vahingon ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi mahdollisimman vähäiseksi taikka ryhty- mään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa (383/2009) tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin. Määräyksen antamisessa noudatetaan tämän lain 22 §:ssä säädettyä menettelyä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

34.

Laki

yksityistielain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityistielain (560/2018) 19 §:n 3 momentti, 21 §:n 3 momentti ja 74 §:n 3 mo- mentti seuraavasti:

19 §

Tien rakentaminen

Tien rakentamisessa on tämän lain lisäksi noudatettava luonnonsuojelulakia (/), vesilakia (587/2011), muinaismuistolakia (295/1963), metsälain (1093/1996) 3 lukua, ympäristönsuoje- lulakia (527/2014) sekä muita lakeja. Jos tien rakentamiseen tai käyttämiseen muun lain mukaan vaaditaan viranomaisen lupa, tien rakentamiseen ei saa ryhtyä, ennen kuin lupa on myönnetty.

21 §

Tien rakentaminen Natura 2000 -verkostoon sisältyvällä alueella tai sen läheisyydessä

Natura 2000 -verkostosta säädetään muilta osin luonnonsuojelulain 5 luvussa. Tien rakentamisen kokonaan estymisestä aiheutuva tämän pykälän 2 momentissa tarkoitettu haitan korvaaminen tai alueen lunastaminen käsitellään ja ratkaistaan luonnonsuojelulain 115 §:n mukaisesti.

74 §

Kunnan ja viranomaisten asianosaisuus

Jos tie johdetaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen tai muun erityisiä luontoarvoja sisältävän alueen läheisyyteen, luonnonsuojelulain 9 §:n 2 momentissa tarkoitettu viranomainen on asianosainen. Yleistä etua valvova viranomainen on asianosainen muissakin sen valvomaan etuun vaikuttavissa toimituksissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

35.

Laki

liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain (503/2005) 17 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 572/2018, seuraavasti

17 §

Tien suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Yleissuunnitelmaa ja tiesuunnitelmaa laadittaessa on noudatettava luonnonsuojelulakia (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

36.

Laki

ratalain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ratalain (110/2007) 10 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 567/2016, seuraavasti:

10 §

Rautatiealueen suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Yleis- ja ratasuunnitelmaa laadittaessa on noudatettava luonnonsuojelulakia (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

37.

Laki

vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 23 d §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (719/1994) 23 d §, sellaisena kuin se on laissa 1095/2014, seuraavasti:

23 d §

Ympäristövahingon korjaaminen

Kuljetuksesta aiheutuneen pohjaveden tai vesistön merkittävän pilaantumisen taikka luonnonsuojelulain (/) 3 §:n 7 kohdassa tarkoitetun luontovahingon korjaamisessa noudatetaan ympäristönsuojelulain (527/2014) 137 §:ä ja 176 §:n 2 momenttia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

38.

Laki

elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968) 6 §:n 1 momentin 7 kohta ja 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 6 §:n 1 momentin 7 kohta laissa 1075/2020 ja 6 §:n 5 momentti laissa 1219/2006, seuraavasti:

6 §

Veronalaista tuloa eivät ole:

7) luonnonsuojelulain (/) 4 luvussa eikä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 1 a luvussa tarkoitettu tuki, jos tuki myönnetään tuensaajalle tavaran tai palveluna.

Verovelvollisen vaatimuksesta verotuksessa ei pidetä luovutuksena luonnonsuojelulaissa tarkoitetuksi luonnonsuojelualueeksi luovutettavan kiinteistön luovutusta siltä osin kuin kiinteistö vaihdetaan toiseen kiinteistöön. Vaihdossa vastaanotetun kiinteistön verotuksessa vähennyskelpoisena hankintamenona pidetään luovutetun kiinteistön verotuksessa poistamatta olevaa hankintamenon osaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

39.

Laki

tuloverolain 48 ja 92 d §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuloverolain (1535/1992) 48 §:n 1 momentin 4 kohta ja 4 momentti sekä 92 d §, sellaisina kuin ne ovat, 48 §:n 1 momentin 4 kohta laissa 1251/2009, 48 §:n 4 momentti laissa 1218/2006 ja 92 d § laissa 1077/2020, seuraavasti:

48 §

Verovapaat luovutusvoitot

Omaisuuksien luovutuksesta saatu voitto ei ole veronalaista tuloa, jos verovelvollinen luovuttaa

4) kiinteää omaisuutta valtiolle tai valtion liikelaitokselle luonnonsuojelulaissa (/) tarkoitukseksi luonnonsuojelualueeksi.

Luonnonsuojelulaissa tarkoitetuksi suojelualueeksi luovutetusta kiinteästä omaisuudesta saatu voitto ei ole veronalaista tuloa siltä osin kuin kiinteistö vaihdetaan toiseen kiinteistöön. Vaihdoissa vastikkeeksi saadun kiinteän omaisuuden hankinta-aika lasketaan luovutetun omaisuuden hankinta-ajasta.

92 d §

Eräät luonnonsuojelulliset sekä vesien- ja merenhoidolliset tuet

Veronalaista tuloa ei ole luonnonsuojelulain 4 luvussa eikä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 1 a luvussa tarkoitettu tuki, jos tuki myönnetään tuensaajalle tavaranä tai palveluna.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

40.

Laki

maatilatalouden tuloverolain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatilatalouden tuloverolain (543/1967) 4 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1076/2020, seuraavasti:

4 §

Maatalouden veronalaiseksi tuloksi ei lueta luonnonsuojelulain (/) 4 luvussa eikä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 1 a luvussa tarkoitettua tukea, jos tuki myönnetään tuensaajalle tavaranä tai palveluna.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

41.

Laki

kiinteistöverolain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteistöverolain (654/1992) 3 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1060/2020, seuraavasti:

3 §

Verosta kokonaan tai osittain vapaat kiinteistöt

Kiinteistövero ei ole suoritettava:

4) luonnonsuojelulain (/) 47 §:n noialla suoiellusta alueesta, lukuun ottamatta sillä olevia rakennuksia ja rakennelmia rakennuspaikkoineen;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

42.

Laki

Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain (1058/2004) 11 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1686/2015, seuraavasti:

11 §

Ympäristörikokset talousvyöhykkeellä

Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristönsuojelulain rikkomisesta tuomitaan ympäristönsuojelulain 225 §:n mukaan, rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä jätelain rikkomisesta jätelain 147 §:n mukaan ja rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luonnonsuojelurikkomuksesta luonnonsuojelulain (/) 133 §:n mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

43.

Laki

Kurjenrahkan kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Kurjenrahkan kansallispuistosta annetun lain (1295/1997) 4 § sekä
muutetaan 3 § seuraavasti:

3 §

Rauhoitussäännökset

Kurjenrahkan kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 §:ssä ja 51 §:n 1 ja 3–5 momentissa. Hirveä ja valkohäntäpeuraa saa kuitenkin ajaa luonnonsuojelulain 50 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitetulla tavalla ainoastaan Lammenrahkan osa-alueella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

44.

Laki

Syötteen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Syötteen kansallispuistosta annetun lain (512/2000) 4 § sekä
muutetaan 3 § seuraavasti:

3 §

Rauhoitussäännökset

Syötteen kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Paikalliset asukkaat saavat metsästää Syötteen kansallispuiston alueella metsästyslain (615/1993) 8 §:n mukaisesti. Kansallispuiston alueella saavat myös muut paikallisiin metsästysseuroihin kuuluvat henkilöt metsästää hirveä. Kansallispuistossa ei kuitenkaan saa metsästää Lomaojan eteläpuolisella Päätuoreen – Selkävaaran alueella.

Kansallispuiston järjestyssäännössä osoitetulta alueelta voidaan keräillä korukiviä vähäisessä määrin.

Syötteen kansallispuiston alueelta voidaan Metsähallituksen luvalla kerätä ja kuljettaa korukiviä korujen valmistusta varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

45.

Laki

Repoveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Repoveden kansallispuistosta annetun lain (993/2002) 5 § sekä
muutetaan 1, 3 § ja 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

1 §

Kansallispuiston perustamistarkoitus

Kaakkois-Suomessa sijaitsevien, poikkeuksellisen edustavien kalliomuodostumien, järvi- ja metsäluonnon ja näillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi ja hoitamiseksi sekä retkeilyä, opetusta ja tutkimusta varten perustetaan vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Repoveden kansallispuisto.

3 §

Rauhoitussäännökset

Repoveden kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 §:ssä ja 51 §:n 1 ja 3–5 momentissa.

Repoveden kansallispuiston siinä osassa, joka kuuluu puolustusvoimien käytössä olevaan Pahkajärven ampuma- ja harjoitusalueeseen, on alueen perustamistarkoitusta vaarantamatta sallittu puolustusvoimien sissi-, tiedustelu- ja muu vastaava koulutus kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa tarkemmin määrättävän mukaisesti. Hoito- ja käyttösuunnitelma laaditaan edellä mainituilta osin yhteistyössä puolustushallinnon kanssa.

4 §

Liikkumisen rajoittaminen

Repoveden kansallispuistoa voidaan alueella liikkuminen kieltää tai sitä rajoittaa muullakin kuin luonnonsuojelulain 56 §:n mukaisella perusteella puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

46.

Laki

Leivonmäen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Leivonmäen kansallispuistosta annetun lain (45/2003) 4 § sekä
muutetaan 3 § seuraavasti:

3 §

Rauhoitussäännökset

Leivonmäen kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 §:ssä ja 51 §:n 1 ja 3–5 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

47.

Laki

Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetun lain (1430/2004) 4 §:n 3 ja 4 momentti sekä
muutetaan 1 ja 3 § sekä 4 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 a §:n 1 momentti laissa 489/2010, seuraavasti:

1 §

Kansallispuiston perustaminen

Länsi-Lapin edustavimman tunturijakson sekä tähän liittyvien, luonnontilaisina ja erämaisina säilyneiden metsä- ja suoalueiden ja niillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi sekä retkeilyä, tutkimusta ja opetusta varten perustetaan vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Pallas-Yllästunturin kansallispuisto.

3 §

Rauhoitussäännökset

Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Poiketen siitä, mitä luonnonsuojelulain 51 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään, kansallispuistossa ei saa kalastaa Pallasjärvässä esiintyvän taimenen kutuvesissä, vesissä, joissa on luontainen purotaimenkanta eikä vesissä, jotka ovat tunturinieriän esiintymisalueita. Näitä ovat seuraavat vedet sekä niiden sivupurot ja latvavedet:

- 1) Onnasjoki sekä Onnasjärvet;
- 2) Siosjoki, Pippojoki ja Ruotajoki;
- 3) Hannujoki sekä pienet Raasikaltiot;
- 4) Pahajoki sekä Hukkajärvi;
- 5) Kuoppajoki lukuun ottamatta Kuoppajärveä;
- 6) Saariselänoja, Ylijoki ja Nammalajoki;
- 7) kaikki Muonion Vuontisjärveen laskevat purot ja ojat sekä Riivinjärvet;
- 8) Pyhäjoki sekä Killinpoikainjärvet ja Hanhijärvi;
- 9) Ylisenpäänoja sekä Rautujärvi ja Ylisenpääjärvi;
- 10) Lompolonoja, Rautujärvi, Pahtajärvi ja Maanselkäjärvi;
- 11) Saarijärvi ja viereinen Hietajärvi;
- 12) Palsijärvi ja Suaskurun lammet.

Pallasjärvässä, Keimiöjärvässä ja Aakenustunturin Pyhäjärvässä saa tehdä kalaston hoitoon liittyviä toimenpiteitä. Kalaston hoidon järjestämisestä määrätään tarkemmin luonnonsuojelulain 57 §:n nojalla laadittavassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

4 a §

Rakentaminen Pallastunturin matkailukeskuksen alueella

Pallas-Yllästunturin kansallispuiston Pallastunturin matkailukeskuksen alueella saa, sen estämättä, mitä luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään, kunnostaa ja rakentaa kansallispuiston matkailua palvelevan hotellin majoitus-, ravintola- ja muita palvelutiloja sekä laskettelurakennelmia. Rakentaminen ei saa vaarantaa kansallispuiston perustamistarkoitusta tai suojeltujen luonnonarvojen säilymistä. Rakentamisen yhteydessä on myös varmistettava kansallispuiston maisemallisten sekä rakennetun ympäristön erityisarvojen säilyminen. Kansallispuistoa koskevien luonnonsuojelullisten erityisvaatimusten vuoksi edellä mainittujen matkailupalveluiden välittömät ja välilliset vaikutukset eivät saa olla laajuudeltaan tai nykyisestä tilasta niin poikkeavia, että ne muuttavat merkittävästi kansallispuiston luonnetta tai olosuhteita.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

48.

Laki

Pyhä-Luoston kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Pyhä-Luoston kansallispuistosta annetun lain (76/2005) 3 § seuraavasti:

3 §

Rauhoitussäännökset

Pyhä-Luoston kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

49.

Laki

Selkämeren kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Selkämeren kansallispuistosta annetun lain (326/2011) 1 §:n 1 momentti, 3 ja 4 §, 5 §:n 1 momentti ja 6 §:n 1 momentti seuraavasti:

1 §

Kansallispuisto

Selkämeren aavan meren vedenalaisen luonnon, saaristojen ja luotojen, rannikon kosteikkojen sekä näihin liittyvien eliölajien suojelemiseksi ja niiden elinympäristöjen hoitamiseksi, luonnon- ja kulttuuriperinnön säilyttämiseksi sekä yleistä luonnonharrastusta, opetusta ja tutkimusta samoin kuin ympäristömuutosten seurantaan varten perustetaan vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Selkämeren kansallispuisto.

3 §

Rauhoitussäännökset

Selkämeren kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

HE 76/2022 vp

4 §

Kalastus

Selkämeren kansallispuistossa valtion alueella saa, sen estämättä, mitä luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään, kalastaa kalastuslain (379/2015) 8 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

5 §

Metsästys ja eläinkantojen sääntely

Selkämeren kansallispuistossa saa, sen estämättä, mitä luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään, metsästä harmaahyljettä. Kansallispuistoon liitettävillä yleisillä vesialueilla saa metsästä harmaahyljettä metsästyslain (615/1993) 7 ja 10 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

6 §

Liikkumisen rajoittaminen

Osassa Selkämeren kansallispuistoa voidaan alueella liikkuminen tarvittaessa kieltää tai sitä rajoittaa muullakin kuin luonnonsuojelulain 56 §:n mukaisella perusteella puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

50.

Laki

Sipoonkorven kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Sipoonkorven kansallispuistosta annetun lain (325/2011) 1 ja 3 § sekä 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

1 §

Kansallispuiston perustamistarkoitus

Metsäluonnon monimuotoisuuden, kallioiden ja perinneympäristöjen sekä näihin liittyvien eliölaajien suojelua ja eliölaajien elinympäristöjen hoitamista, yleisön virkistäytymistä ja retkeilyä sekä yleisen luonnonharrastuksen edistämistä ja opetusta varten perustetaan vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Sipoonkorven kansallispuisto.

HE 76/2022 vp

3 §

Rauhoitussäännökset

Sipoonkorven kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

4 §

Liikkumisen rajoittaminen

Osassa Sipoonkorven kansallispuistoa voidaan alueella liikkuminen tarvittaessa kieltää tai sitä rajoittaa muullakin kuin luonnonsuojelulain 56 §:n mukaisella perusteella puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

51.

Laki

Koloveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Koloveden kansallispuistosta annetun lain (401/2013) 1, 3 ja 4 § seuraavasti:

1 §

Perustamistarkoitus

Saimaan saaristoluonnon, saimaannorpan elinympäristön ja Etelä-Suomen metsä- ja kallioluonnon suojelemiseksi ja hoitamiseksi sekä luonnonharrastusta, virkistystä ja ympäristöntutkimusta varten perustetaan vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Koloveden kansallispuisto.

3 §

Rauhoitussäännökset

Koloveden kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

4 §

Metsästy

Sen estämättä, mitä luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin 5 kohdassa säädetään, Koloveden kansallispuistossa alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen luvalla tämän lain 2 §:ssä mainittujen kuntien asukkaat saavat metsästää hirveä liitteenä olevaan karttaan merkityillä alueilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

52.

Laki

Teijon kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Teijon kansallispuistosta annetun lain (1260/2014) 3 §:n 1 momentti seuraavasti:

3 §

Rauhoitussäännökset

Teijon kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

53.

Laki

Etelä-Konneveden kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Etelä-Konneveden kansallispuistosta annetun lain (661/2014) 3 § seuraavasti:

3 §

Rauhoitussäännökset

Etelä-Konneveden kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

54.

Laki

Hossan kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Hossan kansallispuistosta annetun lain (296/2017) 3 §:n 1 ja 3 momentti seuraavasti:

3 §

Rauhoitussäännökset

Hossan kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Sen estämättä, mitä luonnonsuojelulain 49 §:ssä säädetään, Hossan kansallispuistossa on niillä, joiden kotipaikka on metsästyslain (615/1993) 8 §:ssä tarkoitetussa kunnassa, oikeus metsästä kotikunnassaan kansallispuiston alueella. Kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla sekä Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen erikseen nimeämillä henkilöillä on kuitenkin kotikunnasta riippumatta oikeus luonnonsuojelulain 51 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun riistaeläinlajien yksilöiden luvanvaraiseen poistamiseen. Kuusamon yhteismetsän osakaskunnalla on lisäksi oikeus metsästä hirveä Kuusamon kunnassa sijaitsevilla kansallispuistoon kuuluvilla alueilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

55.

Laki

Sallan kansallispuistosta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Sallan kansallispuistosta annetun lain (1155/2021) 1 § ja 3 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

1 §

Kansallispuiston perustaminen

Itä-Lapin vaaramaiseman, siihen kuuluvien metsien, soiden ja harjujen ja niillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi sekä yleistä virkistys- ja retkeilykäyttöä, luonnonharrastusta, tutkimusta ja opetusta varten on vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Sallan kansallispuisto.

HE 76/2022 vp

3 §

Rauhoitussäännökset

Sallan kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Niillä, joiden kotikunta on Sallan kunta, on oikeus metsästä Sallan kansallispuistossa metsästyslain (615/1993) 8 §:n nojalla, sen estämättä, mitä luonnonsuojelulain 49 §:ssä säädetään. Luonnonsuojelulain 51 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun riistaeläinlajien yksilön poistamiseen on lisäksi oikeus kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla ja Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen erikseen nimeämällä henkilöillä kotikunnasta riippumatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 12.5.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Ympäristö- ja ilmastoministeri Emma Kari

Laki**ympäristönsuojelulain 39 ja 176 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ympäristönsuojelulain (527/2014) 39 §:n 2 momentti ja 176 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 39 §:n 2 momentti laissa 504/2019, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

39 §

39 §

*Lupahakemus**Lupahakemus*

Hakemukseen on liitettävä lupaharkinnan kannalta tarpeellinen selvitys toiminnasta, sen vaikutuksista, asianosaisista ja muista merkityksellisistä seikoista. Jos hakemus koskee ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa laissa tarkoitettua toimintaa, hakemukseen on liitettävä mainitun lain mukainen ympäristövaikutusten arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä ennen päätöksentekoa. Hakemukseen on lisäksi tarvittaessa liitettävä luonnonsuojelulain (1096/1996) 65 §:ssä tarkoitettu arviointi.

Hakemukseen on liitettävä lupaharkinnan kannalta tarpeellinen selvitys toiminnasta, sen vaikutuksista, asianosaisista ja muista merkityksellisistä seikoista. Jos hakemus koskee ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa laissa tarkoitettua toimintaa, hakemukseen on liitettävä mainitun lain mukainen ympäristövaikutusten arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä ennen päätöksentekoa. Hakemukseen on lisäksi tarvittaessa liitettävä luonnonsuojelulain (/) 35 §:ssä tarkoitettu arviointi.

176 §

176 §

*Määräys vesistön merkittävän pilaantumisen ja luontovahingon korjaamiseksi**Määräys vesistön merkittävän pilaantumisen ja luontovahingon korjaamiseksi*

Jos 175 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun rikkomuksen tai laiminlyönnin seurauksena aiheutuu merkittävää vesistön pilaantumista tai luonnonsuojelulain 5a §:ssä tarkoitettu luontovahinko, on sen lisäksi, mitä tämän lain 175 §:ssä säädetään, valtion valvontaviranomaisen määrättävä toiminnanharjoittaja ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin.

Jos 175 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettun rikkomuksen tai laiminlyönnin seurauksena aiheutuu merkittävää vesistön pilaantumista tai luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettu luontovahinko, on sen lisäksi, mitä tämän lain 175 §:ssä säädetään, valtion valvontaviranomaisen määrättävä toiminnanharjoittaja ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20.*

Laki

ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 4 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön ja muihin menettelyihin

Suhde muuhun lainsäädäntöön ja muihin menettelyihin

Ympäristövaikutusten arviointiselostuksen käyttämisestä muun lain mukaisena selvityksenä säädetään erikseen. Arviointiselostuksen käyttämisestä luonnonsuojelulain (1096/1996) 65 §:n mukaisena arviointina säädetään mainitun pykälän 4 momentissa.

Ympäristövaikutusten arviointiselostuksen käyttämisestä muun lain mukaisena selvityksenä säädetään erikseen. Arviointiselostuksen käyttämisestä luonnonsuojelulain (/) 35 §:n mukaisena arviointina säädetään mainitun pykälän 4 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain (200/2005) 4 §:n 1 momentin 2 kohta seuraavasti:

HE 76/2022 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Ympäristöarviointia edellyttävät suunnitelmat ja ohjelmat

Ympäristöarviointia edellyttävät suunnitelmat ja ohjelmat

Lakiin, asetukseen tai hallinnolliseen määräykseen perustuvasta viranomaisen suunnitelmasta ja ohjelmasta on tehtävä ympäristöarviointi, jos:

Lakiin, asetukseen tai hallinnolliseen määräykseen perustuvasta viranomaisen suunnitelmasta ja ohjelmasta on tehtävä ympäristöarviointi, jos:

2) suunnitelmaa tai ohjelmaa koskee luonnonsuojelulain (1096/1996) 65 §:ssä tarkoitettu arviointivelvollisuus.

2) suunnitelmaa tai ohjelmaa koskee luonnonsuojelulain (/) 35 §:ssä tarkoitettu arviointivelvollisuus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamista koskevan lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamista koskevan lain (764/2019) 2 § ja 3 §:n 1 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Lain soveltamisala

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan ympäristönsuojelulain (527/2014), vesilain (587/2011), maa-ainelain (555/1981), kaivoslain (621/2011), luonnonsuojelulain (1096/1996), maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) sekä vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) mukaisen lupa-asian käsittelyyn.

Tätä lakia sovelletaan ympäristönsuojelulain (527/2014), vesilain (587/2011), maa-ainelain (555/1981), kaivoslain (621/2011), luonnonsuojelulain (/), maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) sekä vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) mukaisen lupa-asian käsittelyyn.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Yhteensovitettavat lupamenettelyt

Yhteensovitettavat lupamenettelyt

Jos hankkeen toteuttaminen edellyttää ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan, vesilain mukaisen luvan tai maa-aineslain mukaisen ainesten ottamisluvan, lupahakemuksen käsittely voidaan hakijan pyynnöstä sovitaa yhteen seuraavia lupia koskevien hakemusten kanssa:

1) luonnonsuojelulain 31 ja 48 §:n sekä 49 §:n 3 momentin mukainen lupa poikkeamiseen;

Jos hankkeen toteuttaminen edellyttää ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan, vesilain mukaisen luvan tai maa-aineslain mukaisen ainesten ottamisluvan, lupahakemuksen käsittely voidaan hakijan pyynnöstä sovitaa yhteen seuraavia lupia koskevien hakemusten kanssa:

1) luonnonsuojelulain 68 §:n ja 85 §:n mukainen poikkeus;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain (1112/1982) 3 §:n 1 momentti sellaisena kuin se on laissa 1070/2004 sekä lisätään 2 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Kiellettyä on myös käyttää Suomen aluetta kauttakulkuna siirrettäessä 1 momentissa esitettyjä tuotteita maasta toiseen.

3 §

3 §

Valaat ovat rauhoitettuja Suomen alueella ja talousvyöhykkeellä siten kuin luonnonsuojelulaissa (1096/1996) säädetään.

Valaat ovat rauhoitettuja Suomen alueella ja talousvyöhykkeellä luonnonsuojelulaissa (/) säädetyn mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Laki

maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 207 §:n 4 momentti sekä
muutetaan 28 §:n 2 momentti ja 197 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

28 §

28 §

Maakuntakaavan sisältövaatimukset

Maakuntakaavan sisältövaatimukset

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 7 ja 77 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päätösten sekä 32 §:ssä tarkoitettua *maise-manhoitoaluetta* koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa.

Luonnonsuojelulain (/) 15:ssä, ja 146 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päätösten sekä 93 §:ssä tarkoitettua *maise-manhoitoaluetta* koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa.

197 §

197 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Kaavaa hyväksyttäessä ja vahvistettaessa on *sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, noudatettava, mitä luonnonsuojelulain 10 luvussa säädetään.* Lupa-asiaa ratkaistaessa ja muuta viranomaispäätöstä tehtäessä on lisäksi noudatettava, *mitä luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään.*

Jos rakennus- tai toimenpidelupahakemus on hylätty luonnonsuojelulain 66 §:stä johtuvan rajoituksen vuoksi eikä luvan myöntämiselle olisi ollut muutoin estettä, maanomistajalla on, jollei hän luvan epäämisen johdosta voi käyttää maataan kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla, oikeus saada haitasta valtiolta korvaus. Korvausvelvollisuutta arvioitaessa ei oteta huomioon kiinteistöjaotuksessa tai omistussuhteissa 20 päivän elokuuta 1998 jälkeen

Kaavaa hyväksyttäessä ja vahvistettaessa on *tämän lain lisäksi noudatettava luonnonsuojelulain 5 lukua.* Lupa-asiaa ratkaistaessa ja muuta viranomaispäätöstä tehtäessä on lisäksi noudatettava *luonnonsuojelulakia.*

Jos rakennus- tai toimenpidelupahakemus on hylätty luonnonsuojelulain 39 §:stä johtuvan rajoituksen vuoksi eikä luvan myöntämiselle olisi ollut muutoin estettä, maanomistajalla on, jollei hän luvan epäämisen johdosta voi käyttää maataan kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla, oikeus saada haitasta valtiolta korvaus. Korvausvelvollisuutta arvioitaessa ei oteta huomioon kiinteistöjaotuksessa tai omistussuhteissa 20 päivän elokuuta 1998 jälkeen

Voimassa oleva laki

tapahtuneita muutoksia. Jos alue on rakennuslain nojalla ennen mainittua päivää vahvistetussa seutu- tai yleiskaavassa osoitettu suo- jelu- tai virkistysalueeksi, ei korvausvelvolli- suutta arvioitaessa oteta myöskään huomioon kiinteistöjaotuksessa tai omistussuhteissa seutu- tai yleiskaavan vahvistamisen jälkeen tapahtuneita muutoksia.

207 §

Voimaantulo

Mitä 197 §:n 2 momentissa säädetään, so- velletaan jo ennen lain voimaantuloa, jos ra- kennuslakiin perustuva rakennus- tai toimen- pidelupahakemus on hylätty luonnonsuojelu- lain 66 §:stä johtuvan rajoituksen vuoksi eikä luvan myöntämiselle olisi ollut muutoin es- tettä.

Ehdotus

tapahtuneita muutoksia. Jos alue on rakennuslain nojalla ennen mainittua päivää vahviste- tussa seutu- tai yleiskaavassa osoitettu suo- jelu- tai virkistysalueeksi, ei korvausvelvolli- suutta arvioitaessa oteta myöskään huomioon kiinteistöjaotuksessa tai omistussuhteissa seutu- tai yleiskaavan vahvistamisen jälkeen tapahtuneita muutoksia.

207 §

Voimaantulo

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

maa-aineslain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan maa-aineslain (555/1981) 1 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1098/1996, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Soveltamisala

Ainesten ottamisessa on tämän lain lisäksi noudatettava, mitä muualla laissa säädetään.

Ehdotus

1 §

Soveltamisala

Ainesten ottamisessa on tämän lain lisäksi noudatettava, mitä muualla laissa säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Lupa-asiaa ratkaistaessa ja muuta viranomaispäättöstä tehtäessä on lisäksi noudatettava, mitä luonnonsuojelulaissa (1096/1996) ja sen nojalla säädetään.

Lupa-asiaa ratkaistaessa ja muuta viranomaispäättöstä tehtäessä on lisäksi noudatettava luonnonsuojelulakia (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

erämaalain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan erämaalain (62/1991) 2 §, sellaisena kuin se on laissa 1104/1996, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Erämaa-alueiden säilyttämisessä ja käytössä on noudatettava, mitä tässä laissa säädetään. Tämän lisäksi on alueiden säilyttämisessä ja käytössä noudatettava, mitä muualla laissa säädetään. Lupa-asiaa ratkaistaessa ja muuta viranomaispäättöstä tehtäessä on lisäksi noudatettava, mitä luonnonsuojelulaissa (1096/1996) ja sen nojalla säädetään.

Erämaa-alueiden säilyttämisessä ja käytössä on noudatettava, mitä tässä laissa säädetään. Tämän lisäksi on alueiden säilyttämisessä ja käytössä noudatettava, mitä muualla laissa säädetään. Lupa-asiaa ratkaistaessa ja muuta viranomaispäättöstä tehtäessä on lisäksi noudatettava luonnonsuojelulakia (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

maastoliikennelain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maastoliikennelain (1710/1995) 13 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 93/2021, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

13 §

Moottorikelkkailureitti

Moottorikelkkailureitti

Moottorikelkkailureitin perustamisesta ja lakkauttamisesta *luonnonsuojelulaissa (1096/1996)* tarkoitettulla valtiolle kuuluvalla suojelualueella päättää Metsähallitus. Tämän luvun, lukuun ottamatta 20 ja 21 §:ää, *sijasta näihin* reitteihin sovelletaan Metsähallituksen päätöksessä määrättyjä ehtoja. Perustettaessa moottorikelkkailureittiä yksityiselle luonnonsuojelualueelle noudatetaan, mitä näiden alueiden perustamisesta säädetään luonnonsuojelulaissa.

Moottorikelkkailureitin perustamisesta ja lakkauttamisesta *luonnonsuojelulaissa (/)* tarkoitettulla valtion luonnonsuojelualueella päättää Metsähallitus. Tämän luvun *sijasta*, lukuun ottamatta 20 ja 21 §:ää, *näihin* reitteihin sovelletaan Metsähallituksen päätöksessä määrättyjä ehtoja. Perustettaessa moottorikelkkailureittiä yksityiselle luonnonsuojelualueelle noudatetaan, mitä näiden alueiden perustamisesta säädetään luonnonsuojelulaissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetun lain (383/2009) 1 §:n 1 momentin 1 kohta ja 3 §:n 2 kohdan a alakohta, sellaisena kuin niistä on 3 §:n 2 kohdan a alakohta laissa 558/2014, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan seuraavien ympäristölle aiheutuvien vahinkojen korjaamiseen:

Tätä lakia sovelletaan seuraavien ympäristölle aiheutuvien vahinkojen korjaamiseen:

1) *luonnonsuojelulain (1096/1996) 5 a §:ssä* tarkoitettu luontovahinko;

1) *luonnonsuojelulain (/) 3 §:n 7 kohdassa* tarkoitettu luontovahinko;

3 §

3 §

Määritelmät

Määritelmät

2) *luonnonvaralla:*

a) *luonnonsuojelulain 5 a §:n 1 momentissa* tarkoitettuja luontotyypppejä ja *lajien* elinympäristöjä samoin kuin lajeja sekä niiden esiintymis-, lisääntymis- ja levähdyspaikkoja;

2) *luonnonvaralla:*

a) *luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohdassa* tarkoitettuja luontotyypppejä ja *eliölajien* elinympäristöjä samoin kuin lajeja sekä niiden esiintymis-, lisääntymis- ja levähdyspaikkoja;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

metsälain 2 ja 7 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan metsälain (1093/1996) 2 §:n 1 momentin 1 kohta ja 2 momentti ja 7 a §:n 2 momentin 2 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 1085/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan metsän hoitamiseen ja käyttämiseen metsätalousmaaksi luettavilla alueilla. Lakia ei kuitenkaan sovelleta:

Tätä lakia sovelletaan metsän hoitamiseen ja käyttämiseen metsätalousmaaksi luettavilla alueilla. Lakia ei kuitenkaan sovelleta:

Voimassa oleva laki

1) *luonnonsuojelulain (1096/1996)* nojalla muodostetuilla *suojelualueilla*, valtion luonnonsuojelutarkoitukseen hankkimilla alueilla eikä muilla valtion omistamilla alueilla, joita hoidetaan Metsähallituksen tai valtion maata hallinnoivan viranomaisen suojelupäätöksen mukaisesti;

Metsän hoitamisessa ja käyttämisessä on tämän lain lisäksi noudatettava, mitä muinaismuistolain (295/1963) 1, 4, 5 ja 13–16 §:ssä, *luonnonsuojelulain 5 a, 9, 29–35, 39, 42, 47–49, 55, 56 ja 57 a §:ssä sekä 10 luvussa* sekä muussa laissa säädetään. *Luonnonsuojelualueen perustamisesta, alueen liittämisestä luonnonsuojelualueeseen ja luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta* säädetään luonnonsuojelulaissa.

7 a §

Maanomistajan ja metsäkeskuksen ilmoitusvelvollisuus

Metsäkeskuksen on ilmoitettava välittömästi maanomistajalle, tiedossaan olevalle maanomistajan edustajalle ja metsänhakkuoikeuden haltijalle, jos metsäkeskukselle on toimitettu metsänkäyttöilmoitus, johon sisältyvällä käsittelyalueella tai sen läheisyydessä on tai sitä koskee metsäkeskuksen tiedossa oleva:

2) luonnonsuojelulaissa tarkoitettua erityisesti suojeltavan *lajin* tai suojellun luontotyypin esiintymää koskeva päätös;

Ehdotus

1) *luonnonsuojelulain (/)* nojalla muodostetuilla *luonnonsuojelualueilla*, valtion luonnonsuojelutarkoitukseen hankkimilla alueilla eikä muilla valtion omistamilla alueilla, joita hoidetaan Metsähallituksen tai valtion maata hallinnoivan viranomaisen suojelupäätöksen mukaisesti;

Metsän hoitamisessa ja käyttämisessä on tämän lain lisäksi noudatettava, mitä muinaismuistolain (295/1963) 1, 4, 5 ja 13–16 §:ssä, *luonnonsuojelulain 4, 16, 72, 75, 76, 78–81, 83–85, 87, 106, 126, 127 ja 129 §:ssä* sekä 5–7 ja 10 luvussa, sekä muussa laissa säädetään.

7 a §

Maanomistajan ja metsäkeskuksen ilmoitusvelvollisuus

Metsäkeskuksen on ilmoitettava välittömästi maanomistajalle, tiedossaan olevalle maanomistajan edustajalle ja metsänhakkuoikeuden haltijalle, jos metsäkeskukselle on toimitettu metsänkäyttöilmoitus, johon sisältyvällä käsittelyalueella tai sen läheisyydessä on tai sitä koskee metsäkeskuksen tiedossa oleva:

2) luonnonsuojelulaissa tarkoitettua erityisesti suojeltavan *eliölajin* tai suojellun luontotyypin esiintymää koskeva päätös, *uusina tavattujen eliölajien suojelua koskeva päätös, erityisesti suojeltavan eliölajin avustettua leviämistä koskeva päätös tai hyvittämisalueen rajauspäätös*;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

metsätuhojen torjunnasta annetun lain 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan metsätuhojen torjunnasta annetun lain (1087/2013) 21 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

21 §

21 §

Valtion vahingonkorvausvastuu

Valtion vahingonkorvausvastuu

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 10 §:n mukaiselta luonnonsuojelualueelta, 23 §:n mukaisesti rauhoitetun luonnonmuistomerkin alueelta, 25 §:n mukaisesti määräaikaisesti suojellulta alueelta, 29 §:n mukaiselta alueelta, josta on tehty päätös 30 §:n mukaisesti, 47 §:n mukaiselta uhanalaisen lajin esiintymispaikalta, 55 §:n mukaisesti toimenpidekieltoon asetetulta alueelta, valtiolle luonnonsuojelutarkoitukseen hankitulta alueelta ja muulta valtion omistamalta alueelta, jota hoidetaan Metsähallituksen tai valtion maata hallinnoivan viranomaisen suojelupäätöksen mukaisesti, todennäköisesti levinneiden metsätuhojen aiheuttamat vahingot korvataan valtion varoista siten kuin jäljempänä säädetään. Syy-yhteyden todennäköisyyttä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota muun ohella vahingon laatuun ja vahingon mahdollisiin muihin syihin.

Luonnonsuojelulain (/) 43 §:ssä tarkoitettua valtion luonnonsuojelualueelta, 48 §:ssä tarkoitettua määräaikaisesti rauhoitetulta alueelta, 66 §:ssä tarkoitettua suojellun luontotyypin rajatulta esiintymisalueelta, 67 §:ssä tarkoitettua tiukasti suojellun luontotyypin esiintymisalueelta, 79 §:ssä tarkoitettua erityisesti suojeltavan eliölajin esiintymispaikalta, 83 §:ssä tarkoitettua uutena tavatun eliölajin suojelemiseksi rajatulta esiintymispaikalta, 87 §:ssä tarkoitettua erityisesti suojeltavan eliölajin avustetun leviämisen paikalta, 97 §:ssä tarkoitettun rauhoitetun luonnonmuistomerkin paikalta, 106 §:ssä tarkoitettua hyvitysalueelta, 126 §:ssä tarkoitettua toimenpidekieltoon asetetulta alueelta, valtiolle luonnonsuojelutarkoitukseen hankitulta alueelta sekä muulta sellaiselta valtion omistamalta alueelta, jota hoidetaan Metsähallituksen tai valtion maata hallinnoivan viranomaisen suojelupäätöksen mukaisesti, todennäköisesti levinneiden metsätuhojen aiheuttamat vahingot korvataan valtion varoista siten kuin jäljempänä säädetään. Syy-yhteyden todennäköisyyttä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota muun ohella vahingon laatuun ja vahingon mahdollisiin muihin syihin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain 2 ja 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) 2 §:n 2 momentti ja 25 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Soveltamisala ja rahoituksen kohdentamista koskevat rajoitukset

Soveltamisala ja rahoituksen kohdentamista koskevat rajoitukset

Tässä laissa tarkoitettua rahoitusta ei saa käyttää *luonnonsuojelulain (1096/1996) 25 §:n* nojalla alueen määräaikaisesta rauhoittamisesta tehdyn sopimuksen perusteella maksettaviin korvauksiin tai korvauksiin, joista mainitun lain 53 §:ssä tai 55 §:n 2 momentissa taikka muutoin erikseen säädetään, eikä myöskään korvauksiin, jotka perustuvat ennen mainittuja säännöksiä voimassa olleisiin vastaaviin säännöksiin.

Tässä laissa tarkoitettua rahoitusta ei saa käyttää *luonnonsuojelulain (/) 48 §:n* nojalla alueen määräaikaisesta rauhoittamisesta tehdyn sopimuksen perusteella maksettaviin korvauksiin tai korvauksiin, joista mainitun lain 113 §:ssä tai 126 §:n 2 momentissa taikka muutoin erikseen säädetään, eikä myöskään korvauksiin, jotka perustuvat ennen mainittuja säännöksiä voimassa olleisiin vastaaviin säännöksiin.

25 §

25 §

Metsäkeskuksen selvittämisvelvollisuus

Metsäkeskuksen selvittämisvelvollisuus

Metsäkeskuksen tulee ennen asian ratkaisemista selvittää, kohdistuuko aiottuun toimenpiteeseen *luonnonsuojelulain 9, 24, 29–35, 47–49, 55 ja 56 §:stä sekä 10 luvusta* johtuvia rajoitteita. Metsäkeskuksen tulee tarvittaessa pyytää hakemuksesta lausunto siltä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, jonka toimialueella toimenpide on tarkoitus toteuttaa. Metsäkeskus saa kuitenkin ratkaista asian ilman elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausuntoa sen jälkeen, kun kaksi kuukautta on kulunut lausuntopyynnön lähettämisestä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen.

Metsäkeskuksen tulee ennen asian ratkaisemista selvittää, kohdistuuko aiottuun toimenpiteeseen *luonnonsuojelulain 16 §:stä, 5 luvusta, 47, 53, 66, 67, 79, 80, 81, 83, 87, 93–96, 106, 126 ja 127 §:stä* johtuvia rajoitteita. Metsäkeskuksen tulee tarvittaessa pyytää hakemuksesta lausunto siltä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, jonka toimialueella toimenpide on tarkoitus toteuttaa. Metsäkeskus saa kuitenkin ratkaista asian ilman elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausuntoa sen jälkeen, kun kaksi kuukautta on kulunut lausuntopyynnön lähettämisestä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Laki

Metsähallituksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Metsähallituksesta annetun lain (234/2016) 5 §:n 2 momentin 1 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Julkiset hallintotehtävät

5 §

Julkiset hallintotehtävät

Metsähallitus hoitaa sille säädettyt julkiset hallintotehtävät, joita ovat:

1) *luonnonsuojelulaissa (1096/1996) sekä sen ja vuoden 1923 luonnonsuojelulain (71/1923) nojalla perustettuja luonnonsuojelualueita koskeviin säädöksiin perustuvat tehtävät, muut luontotyyppien ja lajien suojeluun liittyvät tehtävät sekä luonnonsuojelualueiden hankinta;*

Metsähallitus hoitaa sille säädettyt julkiset hallintotehtävät, joita ovat:

1) *luonnonsuojelulaissa (/) säädettyt sekä sen ja vuosien 1923 luonnonsuojelulain (71/1923) ja 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla perustettuja luonnonsuojelualueita koskeviin säädöksiin perustuvat tehtävät, muut luontotyyppien ja eliölajien suojeluun liittyvät tehtävät sekä luonnonsuojelualueiden hankinta;*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain (1157/2005) 9 §:n 4 momentti, sellaisena kun se on laissa 1687/2015, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

9 §

9 §

*Haltuunotto**Haltuunotto*

Erätarkastajalla on oikeus ottaa haltuun rikoslain 48 luvun 5 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen tai 5 a §:ssä tarkoitetun törkeän luonnonsuojelurikoksen taikka luonnonsuojelulain (1096/1996) 58 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikkomuksen kohde ja sen tekemisessä käytetty väline siten kuin luonnonsuojelulaissa haltuunotosta säädetään. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa haltuun rikoksen kohde, joka luonnonsuojelulain nojalla on tuomittava valtiolle menetetyksi. Haltuun otettu rikoksen kohde saalista lukuun ottamatta ja rikoksentekevälaine on ilman aiheutonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua haltuun ottamisesta, luovutettava poliisille.

Erätarkastajalla on oikeus ottaa haltuun luonnonsuojelulain (/) 132 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen tai törkeän luonnonsuojelurikoksen taikka 133 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikkomuksen kohde ja sen tekemisessä käytetty väline mainitun lain 135 §:n mukaisesti. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa haltuun rikoksen kohde, joka luonnonsuojelulain nojalla on tuomittava valtiolle menetetyksi. Haltuun otettu rikoksen kohde saalista lukuun ottamatta ja rikoksentekevälaine on luovutettava poliisille ilman aiheutonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua haltuun ottamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

luopumiseläkelain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan luopumiseläkelain (16/1974) 6 §:n 2 momentin 1 ja 3 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 372/1990, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

6 §

6 §

Niin ikään katsotaan maatilän omistajan luopuneen tässä laissa tarkoitettuun maatalouden harjoittamisesta, jos hän:

1) luovuttaa 1 momentissa mainitulle luovutuksensaajalle maatilansa pellon ja antaa sa-

Niin ikään katsotaan maatilän omistajan luopuneen tässä laissa tarkoitettuun maatalouden harjoittamisesta, jos hän:

1) luovuttaa 1 momentissa tarkoitetulle luovutuksensaajalle maatilansa pellon ja antaa samalla sitoumuksen siitä, että hän ei luovuta

Voimassa oleva laki

malla sitoumuksen siitä, että hän ei luovuta pidättämäänsä tilan metsämaata eikä sen joutomaata muutoin kuin *1 momentin* 1–4 kohdassa *mainitulle* luovutuksensaajalle, sille kunnalle, jossa pidätetty alue sijaitsee, ympäristöministeriölle *luonnonsuojelulaissa (71/23)* tarkoitettua *suojelualueeksi*, ammattikasvatustahallitukselle alan opetuksen harjoitusalueeksi tai, jos maatilahallitus ei osta metsämaata metsäalisäalueena käytettäväksi, *metsähallitukselle (myyntirajoitussitoumus)*;

3) antaa sitoumukset siitä, että hän ei käytä eikä vuokraa maatilaa peltoa eikä talousrakennuksia maataloustuotantoon (*maataloustuotannosta luopumissitoumus*), ja siitä, että hän ei kuuden vuoden kuluessa eläkkeen alkamisesta luovuta tilan peltoa eikä tämän jälkeenkään muutoin kuin *1 momentin* 1–3 kohdassa tarkoitettulle luovutuksensaajalle tai ympäristöministeriölle luonnonsuojelulaissa tarkoitettua *suojelualueeksi* taikka ammattikasvatustahallitukselle alan opetuksen harjoitusalueeksi (*pellon myyntirajoitussitoumus*), ja antaa pidättämästään tilan metsämaasta ja joutomaasta *1 kohdassa* tarkoitettua myyntirajoitussitoumuksen.

Ehdotus

pidättämäänsä tilan metsämaata eikä sen joutomaata muutoin kuin *mainitun momentin* 1–4 kohdassa *tarkoitettulle* luovutuksensaajalle, sille kunnalle, jossa pidätetty alue sijaitsee, ympäristöministeriölle *luonnonsuojelulaissa (/)* tarkoitettua *luonnonsuojelualueeksi*, ammattikasvatustahallitukselle alan opetuksen harjoitusalueeksi tai, jos maatilahallitus ei osta metsämaata metsäalisäalueena käytettäväksi, *Metsähallitukselle (myyntirajoitussitoumus)*;

3) antaa sitoumukset siitä, että hän ei käytä eikä vuokraa maatilaa peltoa eikä talousrakennuksia maataloustuotantoon (*maataloustuotannosta luopumissitoumus*), ja siitä, että hän ei kuuden vuoden kuluessa eläkkeen alkamisesta luovuta tilan peltoa eikä tämän jälkeenkään muutoin kuin *1 momentin* 1–3 kohdassa tarkoitettulle luovutuksensaajalle tai ympäristöministeriölle luonnonsuojelulaissa tarkoitettua *luonnonsuojelualueeksi* taikka ammattikasvatustahallitukselle alan opetuksen harjoitusalueeksi (*pellon myyntirajoitussitoumus*), ja antaa pidättämästään tilan metsämaasta ja joutomaasta *1 kohdassa* tarkoitettua myyntirajoitussitoumuksen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain (1330/1992) 25 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1286/2006, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

25 §

Ehdotus

25 §

Voimassa oleva laki

Jos 1 momentissa tarkoitettua toimintaa tai sitoumuksen laiminlyöntiä on pidettävä vähäisenä taikka jos tälle toiminnalle tai laiminlyönnille on ollut olemassa muu erityinen syy, *voidaan luopumiskorvaus* lakkauttaa määräajaksi taikka päättää, että luopumiskorvaus maksetaan entisen suuruisena. Luopumislisä voidaan lakkauttaa myös osaksi. Sitoumuksen laiminlyönnille on olemassa tässä momentissa tarkoitettu erityinen syy, jos sitoumuksen alaista maata on luovutettu tai vuokrattu vähintään viideksi vuodeksi tehdyllä vuokrasopimuksella maatalouden harjoittamista varten lisämaaksi henkilölle, joka luovutusajankohdalla harjoittaa maataloutta maatilalla siten, että hän on ottanut maatalousyrittäjän eläkelain 10 §:n säännösten mukaisesti sanotussa laissa säädettyä vähimmäiseläketurvaa koskevan vakuutuksen. Lisäksi *edellytetään*, että luovutuksensaaja on sitoutunut pitämään hallinnassaan ja viljelemään luovutettavaa tai vuokrattavaa aluetta vähintään viiden vuoden ajan. Tässä momentissa tarkoitettuna erityisenä syynä pidetään myös sitoumuksen alaisen maan luovuttamista käytettäväksi luonnonsuojelulaissa (1096/1996) tarkoitettuna luonnonsuojelu- tai *maisema-alueena*.

Ehdotus

Jos 1 momentissa tarkoitettua toimintaa tai sitoumuksen laiminlyöntiä on pidettävä vähäisenä taikka jos tälle toiminnalle tai laiminlyönnille on ollut olemassa muu erityinen syy, *luopumiskorvaus voidaan* lakkauttaa määräajaksi taikka päättää, että luopumiskorvaus maksetaan entisen suuruisena. Luopumislisä voidaan lakkauttaa myös osaksi. Sitoumuksen laiminlyönnille on olemassa tässä momentissa tarkoitettu erityinen syy, jos sitoumuksen alaista maata on luovutettu tai vuokrattu vähintään viideksi vuodeksi tehdyllä vuokrasopimuksella maatalouden harjoittamista varten lisämaaksi henkilölle, joka luovutusajankohdalla harjoittaa maataloutta maatilalla siten, että hän on ottanut maatalousyrittäjän eläkelain 10 §:n mukaisesti mainitussa laissa säädettyä vähimmäiseläketurvaa koskevan vakuutuksen. Lisäksi *edellytyksenä on*, että luovutuksensaaja on sitoutunut pitämään hallinnassaan ja viljelemään luovutettavaa tai vuokrattavaa aluetta vähintään viiden vuoden ajan. Tässä momentissa tarkoitettuna erityisenä syynä pidetään myös sitoumuksen alaisen maan luovuttamista käytettäväksi luonnonsuojelulaissa (/) tarkoitettuna luonnonsuojelu- tai *maisemanhoitoalueena*.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

kiinteistörekisterilain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteistörekisterilain (392/1985) 2 §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 464/2018, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Kiinteistörekisteriin merkitään kiinteistöinä:

Kiinteistörekisteriin merkitään kiinteistöinä:

5) valtion omistamalle alueelle *luonnonsuojelulain (1096/1996)* tai sitä ennen voimassa olleen lainsäädännön mukaisesti perustetut *suojelualueet (suojelualue)*;

5) valtion omistamalle alueelle *luonnonsuojelulain (/)* tai sitä ennen voimassa olleen lainsäädännön mukaisesti perustetut *luonnonsuojelualueet (luonnonsuojelualue)*;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

metsästyslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan metsästyslain (615/1993) 1 §:n 2 momentti sekä 41 a §:n 1 momentin johdantokappaleen, 41 b §:n 1 momentin johdantokappaleen ja 41 b §:n 3 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sanamuoto, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 2 momentti laissa 206/2013, 41 a §:n 1 momentin johdantokappaleen ja 41 b §:n 1 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sanamuoto laissa 159/2011 sekä 41 b §:n 3 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sanamuoto laissa 504/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain soveltamisala

Lain soveltamisala

Tämä laki koskee soveltuvin osin myös *luonnonsuojelulain (1096/1996)* nojalla rauhoitettujen nisäkkäiden ja lintujen pyydystämistä tai tappamista.

Tämä laki koskee soveltuvin osin myös *luonnonsuojelulain (/)* nojalla rauhoitettujen nisäkkäiden ja lintujen pyydystämistä tai tappamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain (192/2013) 25 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1358/2014, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

25 §

25 §

Täydentäviä ehtoja koskevat erityiset säännökset

Täydentäviä ehtoja koskevat erityiset säännökset

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoo *luonnonsuojelulain (1096/1996)* ja ympäristönsuojelulain (527/2014) noudattamista siltä osin kuin on kyse täydentävien ehtojen ympäristöön liittyvien lakisääteisten hoitovaatimusten noudattamisen sekä hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimusten noudattamisen valvonnasta.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoo *luonnonsuojelulain (/)* ja ympäristönsuojelulain (527/2014) noudattamista siltä osin kuin on kyse täydentävien ehtojen ympäristöön liittyvien lakisääteisten hoitovaatimusten noudattamisen sekä hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimusten noudattamisen valvonnasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Euroopan unionin suorista tuista maataloudelle annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Euroopan unionin suorista tuista maataloudelle annetun lain (193/2013) 2 §:n 18 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1356/2014, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

18) *Natura-alueella* luonnonsuojelulain (1096/1996) 64 §:ssä tarkoitettua aluetta;

18) *Natura-alueella* luonnonsuojelulain (/) 33 §:ssä tarkoitettua aluetta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain (497/2013) 4 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Geenitekniikan soveltamisesta eläimiin säädetään geenitekniikkalaissa (377/1995). Eläinten kuljetuksesta säädetään eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1/2005 sekä eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006). Eläinten käytöstä kosmeettisten valmisteiden testauksessa säädetään kosmeettisista valmisteista annetussa laissa (22/2005). Luonnonvaraisten eläinten pyydystämisestä, hallussapidosta ja tappamisesta säädetään lisäksi *luonnonsuojelulaissa* (1096/1996) ja metsästyslaissa (615/1993). Kliinisistä eläinlääketutkimuksista säädetään lääkelaisissa (395/1987).

Geenitekniikan soveltamisesta eläimiin säädetään geenitekniikkalaissa (377/1995). Eläinten kuljetuksesta säädetään eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1/2005 sekä eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006). Eläinten käytöstä kosmeettisten valmisteiden testauksessa säädetään kosmeettisista valmisteista annetussa laissa (492/2013). Luonnonvaraisten eläinten pyydystämisestä, hallussapidosta ja tappamisesta säädetään lisäksi *luonnonsuojelulaissa* (/) ja metsästyslaissa (615/1993). Kliinisistä eläinlääketutkimuksista säädetään lääkelaisissa (395/1987).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Laki

kalastuslain 59 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kalastuslain (379/2015) 59 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

59 §

59 §

Uhanalaisten eläinlajien suojeleminen

Uhanalaisten eläinlajien suojeleminen

Valtioneuvoston asetuksella voidaan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan kieltää tietynlaisen pyydyksen tai kalastustavan käyttäminen tietyllä vesialueella ja antaa yksityiskohtaisia säännöksiä pyydysten käyttöajoista, jos se luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla uhanalaiseksi määritellyn eläinlajin elinvoimaisena säilymiseksi ja lajin suotuisan suojelutason saavuttamiseksi on tarpeen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan kieltää tietynlaisen pyydyksen tai kalastustavan käyttäminen tietyllä vesialueella ja antaa säännöksiä pyydysten käyttöajoista, jos se on tarpeen luonnonsuojelulain (/) nojalla uhanalaiseksi määritellyn eläinlajin elinvoimaisena säilymiseksi ja eliölajin suotuisan suojelutason saavuttamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain (1709/2015) 16 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 682/2019, seuraavasti:

HE 76/2022 vp

Voimassa oleva laki

16 §

Ympäristöön päässeeseen lintu- tai nisäkäslajin pyydystäminen ja tappaminen

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös muuhun vieraslajina pidettävään lintu- tai nisäkäslajiin, josta ei säädetä metsästyslaissa tai luonnonsuojelulaissa (1096/1996).

Ehdotus

16 §

Ympäristöön päässeeseen lintu- tai nisäkäslajin pyydystäminen ja tappaminen

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös muuhun vieraslajina pidettävään lintu- tai nisäkäslajiin, josta ei säädetä metsästyslaissa tai luonnonsuojelulaissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

valtion metsätalousosakeyhtiöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan valtion metsätalousosakeyhtiöstä annetun lain (235/2016) 4 §:n 1 momentin 2 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

4 §

Oikeus edustaa valtiota eräissä tapauksissa

Osakeyhtiö on valtion alueella, jolla sillä on oikeus harjoittaa metsätaloutta, oikeutettu edustamaan Metsähallitusta ja käyttämään valtiolle maanomistajana kuuluvaa puhevaltaa asiassa, joka koskee:

2) muun alueen kuin luonnonsuojelulaissa (1096/1996) tarkoitetun luonnonsuojelualueen ja muinaismuistolaisissa (295/1963) rauhoitetutuksi säädetyn muinaismuiston suoja-alueen rajankäyntiä;

Ehdotus

4 §

Oikeus edustaa valtiota eräissä tapauksissa

Osakeyhtiö on valtion alueella, jolla sillä on oikeus harjoittaa metsätaloutta, oikeutettu edustamaan Metsähallitusta ja käyttämään valtiolle maanomistajana kuuluvaa puhevaltaa asiassa, joka koskee:

2) muun alueen kuin luonnonsuojelulaissa (/) tarkoitetun luonnonsuojelualueen ja muinaismuistolaisissa (295/1963) rauhoitetutuksi säädetyn muinaismuiston suoja-alueen rajankäyntiä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Laki

eläintautilain 32 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläintautilain (76/2021) 32 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

32 §

32 §

Tautitilanteen selvittäminen ja taudin leviämisen estäminen

Tautitilanteen selvittäminen ja taudin leviämisen estäminen

Jos muun torjuttavan eläntaudin epäilyä ei voida sulkea pois tai eläntaudin esiintymistä vahvistaa eläintä lopettamatta, aluehallintovirasto voi määrätä pidettävän eläimen lopetettavaksi. Jos luonnonvaraisia eläimiä koskeviin toimenpiteisiin ryhtyminen edellyttää luonnonsuojelulaissa (1096/1996), metsästyslaissa (615/1993) tai kalastuslaissa (379/2015) tarkoitettua lupaa, aluehallintovirasto vastaa luvan hakemisesta.

Jos muun torjuttavan eläntaudin epäilyä ei voida sulkea pois tai eläntaudin esiintymistä vahvistaa eläintä lopettamatta, aluehallintovirasto voi määrätä pidettävän eläimen lopetettavaksi. Jos luonnonvaraisia eläimiä koskeviin toimenpiteisiin ryhtyminen edellyttää luonnonsuojelulaissa (/), metsästyslaissa (615/1993) tai kalastuslaissa (379/2015) tarkoitettua lupaa, aluehallintovirasto vastaa luvan hakemisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

vesilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vesilain (587/2011) 1 luvun 2 §:n 2 momentti, 2 luvun 11 §, 11 luvun 3 §:n 2 momentti, 14 luvun 6 §:n 1 momentti, 18 luvun 1 §:n 1 momentti ja 2 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 11 luvun 3 §:n 2 momentti laissa 766/2019 ja 18 luvun 1 §:n 1 momentti laissa 531/2014, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset**Yleiset säännökset**

2 §

2 §

*Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön**Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön*

Tätä lakia sovellettaessa ja muutoin tämän lain mukaan toimittaessa on noudatettava, mitä luonnonsuojelulaissa (1096/1996), muinaismuistolaisissa (295/1963) ja maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) sekä niiden nojalla säädetään tai määrätään.

Tätä lakia sovellettaessa ja muutoin tämän lain mukaan toimittaessa on noudatettava luonnonsuojelulakia (/), muinaismuistolakia (295/1963) ja maankäyttö- ja rakennuslakia (132/1999).

2 luku

2 luku

Yleiset oikeudet, velvollisuudet ja rajoitukset**Yleiset oikeudet, velvollisuudet ja rajoitukset**

11 §

11 §

*Eräiden vesiluontotyyppien suojelu**Eräiden vesiluontotyyppien suojelu*

Luonnontilaisen enintään kymmenen hehtaarin suuruisen fladan, kluuvijärven tai lähteen taikka muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevan noron tai enintään yhden hehtaarin suuruisen lammen tai järven luonnontilan vaarantaminen on kielletty.

Suojeltuja vesiluontotyyppinä ovat luonnontilaisena:

- 1) enintään kymmenen hehtaarin suuruisen flada, kluuvijärvi ja kalkkilampi;
- 2) lähde ja lähteikkö;
- 3) muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitseva puro, noro ja enintään yhden hehtaarin suuruisen lampi tai järvi.

Lupaviranomainen voi yksittäistapauksessa hakemuksesta myöntää poikkeuksen 1 momentin kiellosta, jos momentissa mainittujen vesiluontotyyppien suojelutavoitteet eivät huomattavasti vaarannu. Jos 1 momentissa tarkoitettu seuraus aiheutuisi hankkeesta, johon on haettu tämän lain mukaista lupaa, lupasian yhteydessä on viran puolesta tutkittava kysymys poikkeuksen myöntämisestä. Poikkeuksesta on soveltuvin osin voimassa, mitä lupaviranomaisen luvasta säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen yksittäisten luontotyyppien luonnontilaa ei saa vaarantaa. Lupaviranomainen voi yksittäistapauksessa hakemuksesta myöntää poikkeuksen kiellosta, jos kohteena olevan vesiluontotyyppien suojelutavoitteet eivät kokonaisuutena huomattavasti vaarannu. Jos luontotyyppien luonnontilan vaarantuminen aiheutuisi hankkeesta, johon on haettu tämän lain mukaista lupaa, lupasian yhteydessä on viran puolesta tutkittava kysymys poikkeuksen myöntämisestä. Lupa-asian erillisen poikkeamisasian käsittelyyn so-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

velletään, mitä 3 luvussa säädetään lupapäätöksessä annettavista määräyksistä ja vaikutusten tarkkailusta, 11 luvussa hakemusasian käsittelystä ja päätöksen antamisesta sekä 15 luvussa päätöksen täytäntöönpanosta ja muutoksenhausta.

11 luku

11 luku

Hakemusmenettely**Hakemusmenettely**

3 §

3 §

*Lupahakemuksen sisältö**Lupahakemuksen sisältö*

Jos hakemus koskee luvan myöntämistä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa *laissa* tarkoitetulle hankkeelle, hakemusasikirjoihin on liitettävä mainitun lain 19 §:n mukainen arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä ennen päätöksentekoa. Siltä osin kuin selostukseen sisältyy tämän *lain säännösten soveltamiseksi* tarpeelliset tiedot ympäristövaikutuksista, tätä selvitystä ei ole esitettävä uudestaan. Hakemukseen on tarvittaessa liitettävä luonnonsuojelulain 65 §:ssä tarkoitettu arviointi.

Jos hakemus koskee luvan myöntämistä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa *laissa (252/2017)* tarkoitetulle hankkeelle, hakemusasikirjoihin on liitettävä mainitun lain 19 §:n mukainen arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä ennen päätöksentekoa. Siltä osin kuin selostukseen sisältyy tämän *lain soveltamiseksi* tarpeelliset tiedot ympäristövaikutuksista, tätä selvitystä ei ole esitettävä uudestaan. Hakemukseen on tarvittaessa liitettävä luonnonsuojelulain 35 §:ssä tarkoitettu arviointi.

14 luku

14 luku

Valvonta ja hallintopakko**Valvonta ja hallintopakko**

6 §

6 §

*Luontovahingon korjaaminen**Luontovahingon korjaaminen*

Jos tämän *lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten* vastainen patoamiseen taikka vedenottoon liittyvä toimenpide tai velvollisuuksien laiminlyönti aiheuttaa tai uhkaa välittömästi aiheuttaa huomattavan haitallisen muutoksen vesistössä tai pohjavedessä taikka *luonnonsuojelulain 5 a §:ssä* tarkoitetun luontovahingon, lupaviranomaisen on, sen lisäksi, mitä tämän luvun 4 §:ssä säädetään, määrättävä haitan aiheuttanut ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin haitallisten

Jos tämän *lain säännösten* vastainen patoamiseen taikka vedenottoon liittyvä toimenpide tai velvollisuuksien laiminlyönti aiheuttaa tai uhkaa välittömästi aiheuttaa huomattavan haitallisen muutoksen vesistössä tai pohjavedessä taikka *luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohdassa* tarkoitetun luontovahingon, lupaviranomaisen on, sen lisäksi, mitä tämän luvun 4 §:ssä säädetään, määrättävä haitan aiheuttanut ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin

Voimassa oleva laki

vaikutusten ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi mahdollisimman vähäisiksi taikka ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa (383/2009) tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin. Asian käsittelyssä noudatetaan tämän luvun 5 §:ssä säädettyä menettelyä.

Ehdotus

haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi mahdollisimman vähäisiksi taikka ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa (383/2009) tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin. Asian käsittelyssä noudatetaan tämän luvun 5 §:ssä säädettyä menettelyä.

18 luku

Erinäisiä säännöksiä

1 §

Ympäristönsuojelun ja luonnonsuojelun tietojärjestelmiin merkittävät tiedot

Ympäristönsuojelun tietojärjestelmään merkitään tiedot lupaviranomaisen, Vaasan hallinto-oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tämän lain nojalla antamista päätöksistä.

18 luku

Erinäisiä säännöksiä

1 §

Ympäristönsuojelun ja luonnonsuojelun tietojärjestelmiin merkittävät tiedot

Ympäristönsuojelun tietojärjestelmään merkitään tiedot lupaviranomaisen, Vaasan hallinto-oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tämän lain nojalla antamista päätöksistä. *Luonnonsuojelun tietojärjestelmään merkitään tiedot lupaviranomaisen, hallinto-oikeuksien ja korkeimman hallinto-oikeuden 2 luvun 11 §:n 2 momentissa tarkoitetuista päätöksistä ja poikkeamisista.*

2 §

Tietojen merkitseminen

Merkinnän ympäristönsuojelun tietojärjestelmään tekee asian ratkaissut viranomainen. Jos asia on ratkaistu ojitustoimituksessa, merkinnän tekee ojitustoimitukseen määräyksen antanut valtion valvontaviranomainen.

2 §

Tietojen merkitseminen

Merkinnän ympäristönsuojelun tietojärjestelmään ja luonnonsuojelun tietojärjestelmään tekee asian ratkaissut viranomainen. Jos asia on ratkaistu ojitustoimituksessa, merkinnän tekee ojitustoimitukseen määräyksen antanut valtion valvontaviranomainen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

rikoslain 48 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 48 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1073/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

48 luku

48 luku

Ympäristörikoksista

Ympäristörikoksista

5 §

5 §

Luonnonsuojelurikos

Luonnonsuojelurikos

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

1) oikeudettomasti hävittää tai turmelee *luonnonsuojelulaissa (1096/1996)* tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpiderajoituksen alaisen tai toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen,

1) oikeudettomasti hävittää tai turmelee *luonnonsuojelulaissa (/)* tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpiderajoituksen alaisen tai toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen,

on tuomittava luonnonsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

on tuomittava luonnonsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977) 5 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 264/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Jos lunastuslupahakemus koskee sellaista hanketta, jolla ilmeisesti on *luonnonsuojelulaissa (1096/1996)* tarkoitettuja vaikutuksia, on lisäksi noudatettava, *mitä luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään.*

Jos lunastuslupahakemus koskee sellaista hanketta, jolla ilmeisesti on *luonnonsuojelulaissa (/)* tarkoitettuja vaikutuksia, on lisäksi noudatettava *luonnonsuojelulakia.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

kaivoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kaivoslain (621/2011) 3 §, 32 §:n 1 ja 3 momentti, 34 §:n 3 momentin 2 kohta ja 34 §:n 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 3 § laissa 530/2014, 32 §:n 1 ja 3 momentti sekä 34 §:n 5 momentti laissa 578/2019 sekä 34 §:n 3 momentin 2 kohta laissa 259/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Lain suhde muuhun lainsäädäntöön

Lain suhde muuhun lainsäädäntöön

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, *sovelletaan tämän lain mukaista lupa- tai muuta asiaa ratkaistaessa ja muutoin tämän lain mukaan toimittaessa muun muassa luonnonsuojelulakia (1096/1996), ympäristönsuojelulakia (527/2014), erämaalakia (62/1991), maankäyttö- ja rakennuslakia (132/1999), vesilakia (587/2011), poronhoitolakia (848/1990), säteilylakia (592/1991), ydinenergialakia (990/1987), muinaismuistolakia (295/1963), maastoliikennelakia (1710/1995) ja patoturvallisuuslakia (494/2009).*

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, *tämän lain mukaista lupa- tai muuta asiaa ratkaistaessa ja muutoin tämän lain mukaan toimittaessa on noudatettava muun muassa luonnonsuojelulakia (/), ympäristönsuojelulakia (527/2014), erämaalakia (62/1991), maankäyttö- ja rakennuslakia (132/1999), vesilakia (587/2011), poronhoitolakia (848/1990), säteilylakia (859/2018), ydinenergialakia (990/1987), muinaismuistolakia (295/1963), maastoliikennelakia (1710/1995) ja patoturvallisuuslakia (494/2009).*

32 §

32 §

Etuoikeusjärjestys

Etuoikeusjärjestys

Voimassa oleva laki

Etu oikeus malminetsintälupaan, kaivoslupaan ja kullanhuhdontalupaan on sillä, joka on ensimmäisenä hakenut lupaa 34 §:ssä säädettyllä tavalla. Mainitun pykälän 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettu selvitys *luonnonsuojelulain 65 §:n* mukaisesta arvioinnista ja ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) mukaiset arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä voidaan kuitenkin toimittaa kaivosviranomaiselle etuoikeutta menettämättä myös lupahakemuksen jättämisen jälkeen, mutta ennen tämän lain 37 §:ssä tarkoitettua lausuntomenettelyä ja 40 §:n mukaista lupahakemuksesta tiedottamista.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu etuoikeus kaivoslupaan säilyy malminetsintäluvan haltijalla myös siinä tapauksessa, että 34 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettu selvitys *luonnonsuojelulain 65 §:n* mukaisesta arvioinnista sekä ympäristövaikutusten arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä toimitetaan kaivosviranomaiselle vasta malminetsintäluvan raukeamisen tai peruuttamisen jälkeen.

34 §

Lupahakemus

Lupahakemukseen on liitettävä:

2) tarvittaessa selvitys *luonnonsuojelulain 65 §:ssä* tarkoitettua arvioinnista ja ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) mukainen ympäristövaikutusten arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä; sekä

Niiltä osin kuin 2 momentin 2 ja 5–7 kohdassa *vaaditut* selvitykset sisältyvät 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun selvitykseen *luonnonsuojelulain 65 §:n* mukaisesta arvioinnista tai ympäristövaikutusten arviointiselostukseen, *ei niitä* kuitenkaan ole tarpeen esittää malminetsintälupaa, kaivoslupaa tai

Ehdotus

Etu oikeus malminetsintälupaan, kaivoslupaan ja kullanhuhdontalupaan on sillä, joka on ensimmäisenä hakenut lupaa 34 §:ssä säädettyllä tavalla. Mainitun pykälän 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettu selvitys *luonnonsuojelulain 35 §:n* mukaisesta arvioinnista ja ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) mukaiset arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä voidaan kuitenkin toimittaa kaivosviranomaiselle etuoikeutta menettämättä myös lupahakemuksen jättämisen jälkeen, mutta ennen tämän lain 37 §:ssä tarkoitettua lausuntomenettelyä ja 40 §:n mukaista lupahakemuksesta tiedottamista.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu etuoikeus kaivoslupaan säilyy malminetsintäluvan haltijalla myös siinä tapauksessa, että 34 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettu selvitys *luonnonsuojelulain 35 §:n* mukaisesta arvioinnista sekä ympäristövaikutusten arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä toimitetaan kaivosviranomaiselle vasta malminetsintäluvan raukeamisen tai peruuttamisen jälkeen.

34 §

Lupahakemus

Lupahakemukseen on liitettävä:

2) tarvittaessa selvitys *luonnonsuojelulain 35 §:ssä* tarkoitettua arvioinnista ja ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain mukainen ympäristövaikutusten arviointiselostus ja yhteysviranomaisen perusteltu päätelmä; sekä

Niiltä osin kuin 2 momentin 2 ja 5–7 kohdassa *tarkoitettut* selvitykset sisältyvät 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun selvitykseen *luonnonsuojelulain 35 §:n* mukaisesta arvioinnista tai ympäristövaikutusten arviointiselostukseen, *niitä ei* kuitenkaan ole tarpeen esittää

Voimassa oleva laki

kullanhuuhdontalupaa koskevassa hakemuksessa. Hakemuksessa tulee tällöin mainita, mitkä 2 momentissa vaadituista selvityksistä sisältyvät 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettuihin asiakirjoihin sekä arvio asiakirjojen toimittamisajankohdasta.

Ehdotus

malminetsintälupaa, kaivoslupaa tai kullanhuuhdontalupaa koskevassa hakemuksessa. Hakemuksessa tulee tällöin mainita, mitkä 2 momentissa vaadituista selvityksistä sisältyvät 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettuihin asiakirjoihin sekä arvio asiakirjojen toimittamisajankohdasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain (1145/2020) 2 §:n 2 momentti, 5 §:n 1 momentin 3 kohta, 6 §:n 1 momentin 3 kohta, 9 §:n 1 momentin 3 kohta ja 13 §:n 1 momentin 1 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Tätä lakia sovelletaan tässä laissa erikseen mainittuihin ympäristönsuojelulain (527/2014), vesilain (587/2011), luonnonsuojelulain (1096/1996), muinaismuistolain (295/1963), vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005), lannoitevalmistelain (539/2006), eläimistä saatavista sivutuotteista annetun lain (517/2015), muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden terveysäänöistä sekä asetuksen (EY) N:o 1774/2002 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja

Ehdotus

2 §

Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Tätä lakia sovelletaan tässä laissa erikseen mainittuihin ympäristönsuojelulain (527/2014), vesilain (587/2011), luonnonsuojelulain (/), muinaismuistolain (295/1963), vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005), lannoitevalmistelain (539/2006), eläimistä saatavista sivutuotteista annetun lain (517/2015), muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden terveysäänöistä sekä asetuksen (EY) N:o 1774/2002 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja

Voimassa oleva laki

neuvoston asetuksen (EY) N:o 1069/200 (*si-
vutuoteasetus*), ilmailulain (864/2014), maan-
käyttö- ja rakennuslain (132/1999), kiinteän
omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuk-
sesta annetun lain (603/1977), Suomen talous-
vyöhykkeestä annetun lain (1058/2004), säh-
kömarkkinalain (588/2013), päästökauppalain
(311/2011), tuulivoiman kompensatioalu-
eista annetun lain (490/2013), aluevalvonta-
lain (755/2000), ympäristövaikutusten arvi-
ointimenettelystä annetun lain (252/2017) ja
painelaitelain (1144/2016) mukaisiin lupame-
nettelyihin ja muihin hallinnollisiin menette-
lyihin, siten kuin jäljempänä tässä laissa tar-
kemmin säädetään.

5 §

*Yhteyspisteviranomaisen neuvontavelvolli-
suuden piirissä olevat lupamenettelyt ja muut
hallinnolliset menettelyt*

Yhteyspisteviranomaisen 4 §:n 3 momen-
tissa tarkoitettua neuvontavelvollisuutta so-
velletaan:

3) luonnonsuojelulain 31 §:n mukaiseen
poikkeusmenettelyyn luontotyyppien suoje-
lusta, 48 §:n 2 momentin mukaiseen poikkeus-
menettelyyn rauhoitussäännöksistä ja 49 §:n
3 ja 4 momentin mukaiseen poikkeusmenette-
lyyn eliölajien suojelusta, 65 §:n mukaiseen
Natura-arviointimenettelyyn sekä 65 b §:n
mukaiseen ilmoitusmenettelyyn Natura-aluee-
seen vaikuttavasta toimenpiteestä;

6 §

*Sähköiseen asiointiin ja neuvontaan sisälty-
vät lupamenettelyt ja muut hallinnolliset me-
nettelyt*

Tässä luvussa säädettyä sähköistä asiointia
ja neuvontaa sovelletaan:

Ehdotus

neuvoston asetuksen (EY) N:o 1069/200 (*si-
vutuoteasetus*), ilmailulain (864/2014), maan-
käyttö- ja rakennuslain (132/1999), kiinteän
omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuk-
sesta annetun lain (603/1977), Suomen talous-
vyöhykkeestä annetun lain (1058/2004), säh-
kömarkkinalain (588/2013), päästökauppalain
(311/2011), tuulivoiman kompensatioalu-
eista annetun lain (490/2013), aluevalvonta-
lain (755/2000), ympäristövaikutusten arvi-
ointimenettelystä annetun lain (252/2017) ja
painelaitelain (1144/2016) mukaisiin lupame-
nettelyihin ja muihin hallinnollisiin menette-
lyihin, siten kuin jäljempänä tässä laissa tar-
kemmin säädetään.

5 §

*Yhteyspisteviranomaisen neuvontavelvolli-
suuden piirissä olevat lupamenettelyt ja muut
hallinnolliset menettelyt*

Yhteyspisteviranomaisen 4 §:n 3 momen-
tissa tarkoitettua neuvontavelvollisuutta so-
velletaan:

3) luonnonsuojelulain 68 §:n mukaiseen
poikkeusmenettelyyn luontotyyppien hävittä-
mis- tai heikentämiskiellosta, 85 §:n mukai-
seen poikkeukseen eliölajien suojelua koske-
vista säännöksistä, 35 §:n mukaiseen Natura
2000 -verkostoon kuuluvaa aluetta koskevaan
arviointimenettelyyn sekä 37 §:n mukaiseen
ilmoitusmenettelyyn Natura 2000 -verkostoon
kuuluvaan alueeseen vaikuttavasta toimenpi-
teestä;

6 §

*Sähköiseen asiointiin ja neuvontaan sisälty-
vät lupamenettelyt ja muut hallinnolliset me-
nettelyt*

Tässä luvussa säädettyä sähköistä asiointia
ja neuvontaa sovelletaan:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3) luonnonsuojelulain 31 §:n mukaiseen poikkeusmenettelyyn luontotyyppien suojelusta, 48 §:n 2 momentin mukaiseen poikkeusmenettelyyn rauhoitussäännöksistä ja 49 §:n 3 ja 4 momentin mukaiseen poikkeusmenettelyyn eliölajien suojelusta sekä 65 b §:n mukaiseen ilmoitusmenettelyyn Natura-alueeseen vaikuttavasta toimenpiteestä;

3) luonnonsuojelulain 68 §:n mukaiseen poikkeusmenettelyyn luontotyyppien hävittämis- ja heikentämiskiellosta, 85 §:n mukaiseen poikkeukseen eliölajien suojelua koskevista säännöksistä sekä 37 §:n mukaiseen ilmoitusmenettelyyn;

9 §

Määräaikoihin sisältyvät lupamenettelyt ja muut hallinnolliset hyväksymismenettelyt

Tässä luvussa säädettyjä määräaikoja sovelletaan:

3) luonnonsuojelulain 31 §:n mukaiseen poikkeusmenettelyyn luontotyyppien suojelusta;

9 §

Määräaikoihin sisältyvät lupamenettelyt ja muut hallinnolliset hyväksymismenettelyt

Tässä luvussa säädettyjä määräaikoja sovelletaan:

3) luonnonsuojelulain 68 §:n mukaiseen poikkeusmenettelyyn luontotyyppien hävittämis- ja heikentämiskiellosta;

13 §

Määräajan pidentäminen ja määräajan laskemisen keskeyttäminen

Edellä 10 §:ssä säädettyä määräaika pidentetään vastaavalla ajalla, joka kuuluu:

1) luonnonsuojelulain 48 §:n 2 momentin sekä 49 §:n 3 momentin ja 4 momentin mukaisessa poikkeusmenettelyssä;

13 §

Määräajan pidentäminen ja määräajan laskemisen keskeyttäminen

Edellä 10 §:ssä säädettyä määräaika pidentetään vastaavalla ajalla, joka kuuluu:

1) luonnonsuojelulain 85 §:n mukaisessa poikkeusmenettelyssä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

geenitekniikkalain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan geenitekniikkalain (377/1995) 23 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 551/2014, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

23 §

23 §

Määräys merkittävän ympäristöhaitan ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi

Määräys merkittävän ympäristöhaitan ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi

Jos 22 §:n 1 momentissa tarkoitetun säännösten vastaisen toiminnan seurauksena aiheutuu tai uhkaa välittömästi aiheutua ympäristönsuojelulain (527/2014) 176 §:ssä tarkoitettua merkittävää vesistön pilaantumista tai luonnonsuojelulain (1096/1996) 5 a §:ssä tarkoitettu luontovahinko, geenitekniikanlautakunnan on, sen lisäksi, mitä tämän lain 22 §:ssä säädetään, määrättävä vahingon tai sen uhan aiheuttanut toiminnanharjoittaja ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin vahingon ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi mahdollisimman vähäiseksi taikka ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa (383/2009) tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin. Määräyksen antamisessa noudatetaan tämän lain 22 §:ssä säädettyä menettelyä.

Jos 22 §:n 1 momentissa tarkoitetun säännösten vastaisen toiminnan seurauksena aiheutuu tai uhkaa välittömästi aiheutua ympäristönsuojelulain (527/2014) 176 §:ssä tarkoitettua merkittävää vesistön pilaantumista tai luonnonsuojelulain (/) 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettu luontovahinko, geenitekniikanlautakunnan on, sen lisäksi, mitä tämän lain 22 §:ssä säädetään, määrättävä vahingon tai sen uhan aiheuttanut toiminnanharjoittaja ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin vahingon ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi mahdollisimman vähäiseksi taikka ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa (383/2009) tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin. Määräyksen antamisessa noudatetaan tämän lain 22 §:ssä säädettyä menettelyä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

yksityistielain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityistielain (560/2018) 19 §:n 3 momentti, 21 §:n 3 momentti ja 74 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 §

19 §

Tien rakentaminen

Tien rakentaminen

Tien rakentamisessa on tämän lain lisäksi noudatettava, mitä *luonnonsuojelulaissa (1096/1996)*, *vesilaissa (587/2011)*, *muinaismuistolaisissa (295/1963)*, *metsälain (1093/1996) 3 luvussa*, *ympäristönsuojelulaissa (527/2014)* sekä *muussa laissa säädetään*. Jos tien rakentamiseen tai käyttämiseen muun lain mukaan vaaditaan viranomaisen lupa, tien rakentamiseen ei saa ryhtyä, ennen kuin lupa on myönnetty.

Tien rakentamisessa on tämän lain lisäksi noudatettava *luonnonsuojelulakia (/)*, *vesilakia (587/2011)*, *muinaismuistolakia (295/1963)*, *metsälain (1093/1996) 3 lukua*, *ympäristönsuojelulakia (527/2014)* sekä *muuta lakeja*. Jos tien rakentamiseen tai käyttämiseen muun lain mukaan vaaditaan viranomaisen lupa, tien rakentamiseen ei saa ryhtyä, ennen kuin lupa on myönnetty.

21 §

21 §

Tien rakentaminen Natura 2000 -verkostoon sisältyvällä alueella tai sen läheisyydessä

Tien rakentaminen Natura 2000 -verkostoon sisältyvällä alueella tai sen läheisyydessä

Natura 2000 -verkostosta säädetään muilta osin *luonnonsuojelulain 10 luvussa*. Tien rakentamisen kokonaan estymisestä aiheutuva 2 momentissa tarkoitettu haitan korvaaminen tai alueen lunastaminen käsitellään ja ratkaistaan *luonnonsuojelulain 53 §:n 3 momentin* mukaisesti.

Natura 2000 -verkostosta säädetään muilta osin *luonnonsuojelulain 5 luvussa*. Tien rakentamisen kokonaan estymisestä aiheutuva *tämän pykälän 2 momentissa* tarkoitettu haitan korvaaminen tai alueen lunastaminen käsitellään ja ratkaistaan *luonnonsuojelulain 115 §:n* mukaisesti.

74 §

74 §

Kunnan ja viranomaisten asianosaisuus

Kunnan ja viranomaisten asianosaisuus

Silloin, kun tie johdetaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen tai muun erityisiä luontoarvoja sisältävän alueen läheisyyteen, *luonnonsuojelulain 6 §:n 2 momentissa* tarkoitettu viranomainen on asianosainen.

Jos tie johdetaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen tai muun erityisiä luontoarvoja sisältävän alueen läheisyyteen, *luonnonsuojelulain 9 §:n 2 momentissa* tarkoitettu vi-

HE 76/2022 vp

Voimassa oleva laki

Yleistä etua valvova viranomainen on asianosainen muissakin sen valvomaan etuun vaikuttavissa toimituksissa.

Ehdotus

ranomainen on asianosainen. Yleistä etua valvova viranomainen on asianosainen muissakin sen valvomaan etuun vaikuttavissa toimituksissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain (503/2005) 17 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 572/2018, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

17 §

Tien suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Yleissuunnitelmaa ja tiesuunnitelmaa laadittaessa on *otettava huomioon, mitä luonnonsuojelulaissa (1096/1996) ja sen nojalla säädetään.*

Ehdotus

17 §

Tien suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Yleissuunnitelmaa ja tiesuunnitelmaa laadittaessa on *noudatettava luonnonsuojelulakia (/).*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

ratalain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ratalain (110/2007) 10 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 567/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

10 §

Rautatiealueen suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Yleis- ja ratasuunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon, mitä luonnonsuojelulaissa (1096/1996) ja sen nojalla säädetään.

Ehdotus

10 §

Rautatiealueen suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Yleis- ja ratasuunnitelmaa laadittaessa on noudatettava luonnonsuojelulakia (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 23 d §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (719/1994) 23 d §, sellaisena kuin se on laissa 1095/2014, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

23 d §

Ympäristövahingon korjaaminen

Kuljetuksesta aiheutuneen pohjaveden tai vesistön merkittävän pilaantumisen taikka luonnonsuojelulain (1096/1996) 5 a §:ssä tarkoitetun luontovahingon korjaamiseen sovelletaan, mitä ympäristönsuojelulain (527/2014) 137 §:ssä ja 176 §:n 2 momentissa säädetään.

Ehdotus

23 d §

Ympäristövahingon korjaaminen

Kuljetuksesta aiheutuneen pohjaveden tai vesistön merkittävän pilaantumisen taikka luonnonsuojelulain (/) 3 §:n 7 kohdassa tarkoitetun luontovahingon korjaamisessa noudatetaan ympäristönsuojelulain (527/2014) 137 §:ä ja 176 §:n 2 momenttia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968) 6 §:n 1 momentin 7 kohta ja 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 6 §:n 1 momentin 7 kohta laissa 1075/2020 ja 6 §:n 5 momentti laissa 1219/2006, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Veronalaista tuloa eivät ole:

Veronalaista tuloa eivät ole:

7) *luonnonsuojelulain (1096/1996) 1 a luvussa* eikä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 1 a luvussa tarkoitettu tuki *silloin, kun* tuki myönnetään tuensaajalle tavarana tai palveluna.

7) *luonnonsuojelulain (/) 4 luvussa* eikä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 1 a luvussa tarkoitettu tuki, *jos* tuki myönnetään tuensaajalle tavarana tai palveluna.

Verovelvollisen vaatimuksesta verotuksessa ei pidetä luovutuksena *luonnonsuojelulaissa (1096/1996) tarkoitetuksi suojelualueeksi* luovutettavan kiinteistön luovutusta siltä osin kuin kiinteistö vaihdetaan toiseen kiinteistöön. Vaihdoissa vastaanotetun kiinteistön verotuksessa vähennyskelpoisena hankintamenona pidetään luovutetun kiinteistön verotuksessa poistamatta olevaa hankintamenon osaa.

Verovelvollisen vaatimuksesta verotuksessa ei pidetä luovutuksena *luonnonsuojelulaissa tarkoitetuksi luonnonsuojelualueeksi* luovutettavan kiinteistön luovutusta siltä osin kuin kiinteistö vaihdetaan toiseen kiinteistöön. Vaihdoissa vastaanotetun kiinteistön verotuksessa vähennyskelpoisena hankintamenona pidetään luovutetun kiinteistön verotuksessa poistamatta olevaa hankintamenon osaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

tuloverolain 48 ja 92 d §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuloverolain (1535/1992) 48 §:n 1 momentin 4 kohta ja 4 momentti sekä 92 d §, sellaisina kuin ne ovat, 48 §:n 1 momentin 4 kohta laissa 1251/2009, 48 §:n 4 momentti laissa 1218/2006 ja 92 d § laissa 1077/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

48 §

48 §

Verovapaat luovutusvoitot

Verovapaat luovutusvoitot

Omaisuu­den luovutuksesta saatu voitto ei ole veronalaista tuloa, jos verovelvollinen luovuttaa

Omaisuu­den luovutuksesta saatu voitto ei ole veronalaista tuloa, jos verovelvollinen luovuttaa

4) kiinteää omaisuutta valtiolle tai valtion liikelaitokselle *luonnonsuojelulaissa (1096/1996)* tarkoitettu­ksi luonnonsuojelualueeksi.

4) kiinteää omaisuutta valtiolle tai valtion liikelaitokselle *luonnonsuojelulaissa (/)* tarkoitettu­ksi luonnonsuojelualueeksi.

Luonnonsuojelulaissa (1096/1996) tarkoitettu­ksi suojelualueeksi luovutetusta kiinteästä omaisuudesta saatu voitto ei ole veronalaista tuloa siltä osin kuin kiinteistö vaihdetaan toiseen kiinteistöön. Vaih­dossa vastikkeeksi saadun kiinteän omaisuuden hankinta-aika lasketaan luovutetun omaisuuden hankinta-ajasta.

Luonnonsuojelulaissa tarkoitettu­ksi suojelualueeksi luovutetusta kiinteästä omaisuudesta saatu voitto ei ole veronalaista tuloa siltä osin kuin kiinteistö vaihdetaan toiseen kiinteistöön. Vaih­dossa vastikkeeksi saadun kiinteän omaisuuden hankinta-aika lasketaan luovutetun omaisuuden hankinta-ajasta.

92 d §

92 d §

Eräät luonnonsuojelulliset sekä vesien- ja merenhoidolliset tuet

Eräät luonnonsuojelulliset sekä vesien- ja merenhoidolliset tuet

Veronalaista tuloa ei ole luonnonsuojelulain (1096/1996) 1 a luvussa eikä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 1 a luvussa tarkoitettu tuki *silloin, kun* tuki myönnetään tuensaajalle tavarana tai palveluna.

Veronalaista tuloa ei ole luonnonsuojelulain 4 luvussa eikä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 1 a luvussa tarkoitettu tuki, *jos* tuki myönnetään tuensaajalle tavarana tai palveluna.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

maatilatalouden tuloverolain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatilatalouden tuloverolain (543/1967) 4 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1076/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Maatalouden veronalaiseksi tuloksi ei lueta luonnonsuojelulain (1096/1996) 1 a luvussa eikä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 1 a luvussa tarkoitettua tukea *silloin, kun* tuki myönnetään tuensaajalle tavarana tai palveluna.

Maatalouden veronalaiseksi tuloksi ei lueta luonnonsuojelulain (/) 4 luvussa eikä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 1 a luvussa tarkoitettua tukea, *jos* tuki myönnetään tuensaajalle tavarana tai palveluna.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

kiinteistöverolain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteistöverolain (654/1992) 3 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1060/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Verosta kokonaan tai osittain vapaat kiinteistöt

Verosta kokonaan tai osittain vapaat kiinteistöt

Kiinteistövero ei ole suoritettava:

Kiinteistövero ei ole suoritettava:

4) luonnonsuojelulain (1096/1996) 24 §:n nojalla suojellusta alueesta, lukuun ottamatta

4) luonnonsuojelulain (/) 47 §:n nojalla suojellusta alueesta, lukuun ottamatta sillä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

sillä olevia rakennuksia ja rakennelmia rakennuspaikkoineen;

olevia rakennuksia ja rakennelmia rakennuspaikkoineen;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain (1058/2004) 11 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1686/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

11 §

Ympäristörikokset talousvyöhykkeellä

Ympäristörikokset talousvyöhykkeellä

Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristönsuojelulain rikkomisesta tuomitaan ympäristönsuojelulain 225 §:n mukaan, rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä jätelain rikkomisesta jätelain 147 §:n mukaan ja rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luonnonsuojelurikkomuksesta *luonnonsuojelulain (1096/1996) 58 §:n 2 momentin* mukaan.

Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristönsuojelulain rikkomisesta tuomitaan ympäristönsuojelulain 225 §:n mukaan, rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä jätelain rikkomisesta jätelain 147 §:n mukaan ja rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luonnonsuojelurikkomuksesta *luonnonsuojelulain (/) 133 §:n* mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Kurjenrahkan kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Kurjenrahkan kansallispuistosta annetun lain (1295/1997) 4 § sekä
muutetaan 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Viittaussäännös

Rauhoitussäännökset

Kurjenrahkan kansallispuistosta on muilta osin voimassa, mitä luonnonsuojelulaissa kansallispuistosta säädetään lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 6 ja 8 kohtaa sekä 15 §:n 5 ja 7 kohtaa.

Kurjenrahkan kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 §:ssä ja 51 §:n 1 ja 3–5 momentissa. Hirveä ja valkohäntäpeuraa saa kuitenkin ajaa luonnonsuojelulain 50 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettulla tavalla hirven ja valkohäntäpeuran ajo on kuitenkin sallittu ainoastaan Lammenrahkan osa-alueella.

4 §

4 §

Tarkemmat säännökset

(kumotaan)

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
—————

Laki

Syötteen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Syötteen kansallispuistosta annetun lain (512/2000) 4 § sekä
muutetaan 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Viittaussäännös

Rauhoitussäännökset

Kansallispuistosta on muilta osin voimassa, mitä luonnonsuojelulaissa kansallispuistoista säädetään lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 8 kohtaa.

Syötteen kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Paikalliset asukkaat saavat metsästää Syötteen kansallispuiston alueella metsästyslain (615/1993) 8 §:n mukaisesti. Kansallispuiston alueella saavat myös muut paikallisiin metsästyseuroihin kuuluvat henkilöt metsästää hirveä. Kansallispuistossa ei kuitenkaan saa metsästää Lomaojan eteläpuolisella Päätuoreen – Selkävaaran alueella.

Kansallispuiston järjestyssäännössä osoitetulta alueelta voidaan keräillä korukiviä vähäisessä määrin.

Syötteen kansallispuiston alueelta voidaan Metsähallituksen luvalla kerätä ja kuljettaa korukiviä korujen valmistusta varten.

4 §

4 §

Tarkemmat säännökset

(kumotaan)

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Repoveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti kumotaan Repoveden kansallispuistosta annetun lain (993/2002) 5 § sekä muutetaan 1, 3 § ja 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 §

1 §

*Kansallispuiston perustamistarkoitus**Kansallispuiston perustamistarkoitus*

Kaakkois-Suomessa sijaitsevien, poikkeuksellisen edustavien kalliomuodostumien, järvi- ja metsäluonnon ja näillä esiintyvien eliölaajien suojelemiseksi ja hoitamiseksi sekä retkeilyä, opetusta ja tutkimusta varten perustetaan *luonnonsuojelulain (1096/1996)* mukainen Repoveden kansallispuisto.

Kaakkois-Suomessa sijaitsevien, poikkeuksellisen edustavien kalliomuodostumien, järvi- ja metsäluonnon ja näillä esiintyvien eliölaajien suojelemiseksi ja hoitamiseksi sekä retkeilyä, opetusta ja tutkimusta varten perustetaan *vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996)* mukainen Repoveden kansallispuisto.

3 §

3 §

*Viittaussäännös**Rauhoitussäännökset*

Repoveden kansallispuistosta on muilta osin voimassa, mitä *luonnonsuojelulaissa kansallispuistosta säädetään lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 6 ja 8 kohtaa sekä 15 §:n 5 ja 7 kohtaa.*

Repoveden kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 §:ssä ja 51 §:n 1 ja 3–5 momentissa.*

Repoveden kansallispuiston siinä osassa, joka kuuluu puolustusvoimien käytössä olevaan Pahkajärven ampuma- ja harjoitusalueeseen, on alueen perustamistarkoitusta vaarantamatta sallittu puolustusvoimien sissi-, tiedustelu- ja muu vastaava koulutus kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa tarkemmin määrättävän mukaisesti. Hoito- ja käyttösuunnitelma laaditaan edellä mainituilta osin yhteistyössä puolustushallinnon kanssa.

4 §

4 §

*Liikkumisen rajoittaminen**Liikkumisen rajoittaminen*

Osassa Repoveden kansallispuistoa voidaan alueella liikkuminen kieltää tai sitä rajoittaa muullakin kuin *luonnonsuojelulain 18 §:n mukaisella perusteella sen mukaan kuin liikkumisen rajoittamisesta puolustusvoimien tarpeisiin erikseen säädetään.*

Osassa Repoveden kansallispuistoa voidaan alueella liikkuminen kieltää tai sitä rajoittaa muullakin kuin *luonnonsuojelulain 56 §:n mukaisella perusteella puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaisesti.*

5 §

5 §

Tarkemmat säännökset

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Leivonmäen kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Leivonmäen kansallispuistosta annetun lain (45/2003) 4 § sekä
muutetaan 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Viittaussäännös

Rauhoitussäännökset

Leivonmäen kansallispuistosta on muilta osin voimassa, mitä luonnonsuojelulaissa säädetään kansallispuistosta lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 6 ja 8 kohtaa sekä 15 §:n 5 ja 7 kohtaa.

Leivonmäen kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 §:ssä ja 51 §:n 1 ja 3–5 momentissa.

4 §

4 §

Tarkemmat säännökset

(kumotaan)

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Pallas-Yllätunturin kansallispuistosta annetun lain (1430/2004) 4 §:n 3 momentti
sekä
muutetaan 1 ja 3 § sekä 4 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 a §:n 1 momentti laissa
489/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Kansallispuiston perustaminen

Kansallispuiston perustaminen

Länsi-Lapin edustavimman tunturijakson sekä tähän liittyvien, luonnontilaisina ja erämaisina säilyneiden metsä- ja suoalueiden ja niillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi sekä retkeilyä, tutkimusta ja opetusta varten perustetaan *luonnonsuojelulain (1096/1996)* mukainen Pallas-Yllästunturin kansallispuisto.

Länsi-Lapin edustavimman tunturijakson sekä tähän liittyvien, luonnontilaisina ja erämaisina säilyneiden metsä- ja suoalueiden ja niillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi sekä retkeilyä, tutkimusta ja opetusta varten perustetaan *vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996)* mukainen Pallas-Yllästunturin kansallispuisto.

3 §

3 §

Rauhoitussäännökset

Rauhoitussäännökset

Pallas-Yllästunturin kansallispuistoon sovelletaan, mitä *luonnonsuojelulain 13–15 §:ssä* säädetään rauhoituksesta lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 8 kohtaa.

Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä* ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Poiketen siitä, mitä *luonnonsuojelulain 51 §:n 1 momentin 4 kohdassa* säädetään, kansallispuistossa ei saa kalastaa Pallasjärvässä esiintyvän taimenen kutuvesissä, vesissä, joissa on luontainen purotaimenkanta eikä vesissä, jotka ovat tunturinierian esiintymisalueita. Näitä ovat seuraavat vedet sekä niiden sivupurot ja latvavedet:

- 1) Onnasjoki sekä Onnasjärvet;
- 2) Siosjoki, Pippojoki ja Ruotajoki;
- 3) Hannujoki sekä pienet Raasikaltiot;
- 4) Pahajoki sekä Hukkajärvi;
- 5) Kuoppajoki lukuun ottamatta Kuoppajärveä;
- 6) Saariselänoja, Ylijoki ja Nammalajoki;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7) kaikki Muonion Vuontisjärveen laskevat purot ja ojat sekä Riivinjärvet;

8) Pyhäjoki sekä Killinpoikainjärvet ja Hanhijärvi;

9) Ylisenpäänoja sekä Rautujärvi ja Ylisenpääjärvi;

10) Lompolonoja, Rautujärvi, Pahtajärvi ja Maanselkäjärvi;

11) Saarijärvi ja viereinen Hietajärvi;

12) Palsijärvi ja Suaskurun lammet.

Pallasjärvessä, Keimiöjärvessä ja Aakenustunturin Pyhäjärvessä saa tehdä kalaston hoitoon liittyviä toimenpiteitä. Kalaston hoidon järjestämisestä määrätään tarkemmin luonnonsuojelulain 57 §:n nojalla laadittavassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

4 §

4 §

Paikallisten asukkaiden oikeudet

Paikallisten asukkaiden oikeudet

Onkimisesta, pilkkimisestä ja muusta kalastuksesta kansallispuistossa on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään. Pallasjärvessä, Keimiöjärvessä ja Aakenustunturin Pyhäjärvessä ovat myös kalaston hoitoon liittyvät toimenpiteet sallittuja. Kalaston hoidon järjestämisestä määrätään tarkemmin luonnonsuojelulain 19 §:n nojalla laadittavassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Kalastus ei kuitenkaan ole sallittua Pallasjärvessä esiintyvän taimenen kutuvesissä, vesissä, joissa on luontainen purotaimenkanta eikä vesissä, jotka ovat tunturinierian esiintymisalueita. Kalastukselta kielletyistä alueista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Poronhoidon harjoittamisesta ja puun ottamisesta kotitarvekäyttöön kansallispuistossa on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään.

4 a §

Rakentaminen Pallastunturin matkailukeskuksen alueella

Pallas-Yllästunturin kansallispuiston Pallastunturin matkailukeskuksen alueella on

(ks. ehdotettu 3 § 2 mom.)

4 a §

Rakentaminen Pallastunturin matkailukeskuksen alueella

Pallas-Yllästunturin kansallispuiston Pallastunturin matkailukeskuksen alueella saa, sen estämättä, mitä luonnonsuojelulain 49 §:n

Voimassa oleva laki

Ehdotus

luonnonsuojelulain 13 §:n rauhoitussäännösten estämättä sallittu kansallispuiston matkailua palvelevan hotellin majoitus-, ravintola- ja muiden palvelutilojen sekä laskettelurakennelmien kunnostaminen ja rakentaminen. Rakentaminen ei saa vaarantaa kansallispuiston perustamistarkoitusta tai suojeltujen luonnonarvojen säilymistä. Rakentamisen yhteydessä on myös varmistettava kansallispuiston maisemallisten sekä rakennetun ympäristön erityisarvojen säilyminen. Kansallispuistoa koskevien luonnonsuojelullisten erityisvaatimusten vuoksi edellä mainittujen matkailupalveluiden välittömät ja välilliset vaikutukset eivät saa olla laajuudeltaan tai nykyisestä tilasta niin poikkeavia, että ne muuttavat merkittävästi kansallispuiston luonnetta tai olosuhteita.

1 momentin 1 kohdassa säädetään, kunnostaa ja rakentaa kansallispuiston matkailua palvelevan hotellin majoitus-, ravintola- ja muita palvelutiloja sekä laskettelurakennelmia. Rakentaminen ei saa vaarantaa kansallispuiston perustamistarkoitusta tai suojeltujen luonnonarvojen säilymistä. Rakentamisen yhteydessä on myös varmistettava kansallispuiston maisemallisten sekä rakennetun ympäristön erityisarvojen säilyminen. Kansallispuistoa koskevien luonnonsuojelullisten erityisvaatimusten vuoksi edellä mainittujen matkailupalveluiden välittömät ja välilliset vaikutukset eivät saa olla laajuudeltaan tai nykyisestä tilasta niin poikkeavia, että ne muuttavat merkittävästi kansallispuiston luonnetta tai olosuhteita.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Pyhä-Luoston kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan Pyhä-Luoston kansallispuistosta annetun lain (76/2005) 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Rauhoitussäännökset

Rauhoitussäännökset

Pyhä-Luoston kansallispuistoon sovelletaan, mitä luonnonsuojelulain 13–15 §:ssä säädetään rauhoituksesta, lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 8 kohtaa.

Pyhä-Luoston kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevistä poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Laki

Selkämeren kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Selkämeren kansallispuistosta annetun lain (326/2011) 1 §:n 1 momentti, 3 ja 4 §,
5 § 1 momentti ja 6 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Kansallispuisto

Selkämeren aavan meren vedenalaisen luonnon, saaristojen ja luotojen, rannikon kos-teikkojen sekä näihin liittyvien eliölajien suo-jelemiseksi ja niiden elinympäristöjen hoita-miseksi, luonnon- ja kulttuuriperinnön säilyt-tämiseksi sekä yleistä luonnonharrastusta, opetusta ja tutkimusta samoin kuin ympäristö-muutosten seurantaa varten perustetaan *luon-nonsuojelulain (1096/1996)* mukainen Selkä-meren kansallispuisto.

1 §

Kansallispuisto

Selkämeren aavan meren vedenalaisen luonnon, saaristojen ja luotojen, rannikon kos-teikkojen sekä näihin liittyvien eliölajien suo-jelemiseksi ja niiden elinympäristöjen hoita-miseksi, luonnon- ja kulttuuriperinnön säilyt-tämiseksi sekä yleistä luonnonharrastusta, opetusta ja tutkimusta samoin kuin ympäristö-muutosten seurantaa varten perustetaan *vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996)* mukainen Selkämeren kansallispuisto.

3 §

Rauhoitussäännökset

Selkämeren *kansallispuistoon sovelletaan, mitä luonnonsuojelulain 13–15 §:ssä sääde-tään rauhoituksesta lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 6 kohtaa ja 15 §:n 1 momentin 6 kohtaa.*

4 §

Kalastus

Kalastus on luonnonsuojelulain 13 §:n rauhoitussäännösten estämättä sallittu Selkäme-ren kansallispuistossa valtion alueella siten kuin kalastuslain (286/1982) 6 §:ssä sääde-tään.

3 §

Rauhoitussäännökset

Selkämeren *kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.*

4 §

Kalastus

Selkämeren kansallispuistossa valtion alu-eella saa, sen estämättä, mitä luonnonsuoje-lulain 49 §:n 1 momentin 4 kohdassa sääde-tään, kalastaa kalastuslain (379/2015) 8 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Metsästys ja eläinkantojen sääntely

Selkämeren kansallispuistossa on luonnonsuojelulain 13 §:n rauhoitussäännösten estämättä sallittu harmaahylkeen metsästys. Kansallispuistoon liitettävillä yleisillä vesialueilla harmaahylkeen metsästys on sallittu siten kuin metsästyslain (615/1993) 7 ja 10 §:ssä säädetään.

5 §

Metsästys ja eläinkantojen sääntely

Selkämeren kansallispuistossa saa, sen estämättä, mitä on luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään, metsästää harmaahyljettä. Kansallispuistoon liitettävillä yleisillä vesialueilla saa metsästää harmaahyljettä metsästyslain (615/1993) 7 ja 10 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

6 §

Liikkumisen rajoittaminen

Osassa Selkämeren kansallispuistoa voidaan alueella liikkuminen tarvittaessa kieltää tai sitä rajoittaa muullakin kuin luonnonsuojelulain 18 §:n mukaisella perusteella sen mukaan kuin liikkumisen rajoittamisesta puolustusvoimien tarpeisiin erikseen säädetään.

6 §

Liikkumisen rajoittaminen

Osassa Selkämeren kansallispuistoa voidaan alueella liikkuminen tarvittaessa kieltää tai sitä rajoittaa muullakin kuin luonnonsuojelulain 56 §:n mukaisella perusteella puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Sipoonkorven kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan Sipoonkorven kansallispuistosta annetun lain (325/2011) 1 ja 3 § sekä 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Kansallispuiston perustamistarkoitus

1 §

Kansallispuiston perustamistarkoitus

Voimassa oleva laki

Metsäluonnon monimuotoisuuden, kallioiden ja perinneympäristöjen sekä näihin liittyvien eliölajien suojelua ja *lajien* elinympäristöjen hoitamista, yleisön virkistäytymistä ja retkeilyä sekä yleisen luonnonharrastuksen edistämistä ja opetusta varten perustetaan *luonnonsuojelulain (1096/1996)* mukainen Sipoonkorven kansallispuisto.

3 §

Rauhoitussäännökset

Kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain 13 §:ssä* ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista lain *14 ja 15 §:ssä*. Mainitun lain *14 §:n 1 momentin 6 ja 8 kohtaa ja 15 §:n 1 momentin 6 kohtaa ei kuitenkaan sovelleta Sipoonkorven kansallispuistoon.*

4 §

Liikkumisen rajoittaminen

Osassa Sipoonkorven kansallispuistoa voidaan alueella liikkuminen tarvittaessa kieltää tai sitä rajoittaa muullakin kuin *luonnonsuojelulain 18 §:n* mukaisella perusteella *sen mukaan kuin liikkumisen rajoittamisesta puolustusvoimien tarpeisiin erikseen säädetään.*

Ehdotus

Metsäluonnon monimuotoisuuden, kallioiden ja perinneympäristöjen sekä näihin liittyvien eliölajien suojelua ja *eliölajien* elinympäristöjen hoitamista, yleisön virkistäytymistä ja retkeilyä sekä yleisen luonnonharrastuksen edistämistä ja opetusta varten perustetaan *vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996)* mukainen Sipoonkorven kansallispuisto.

3 §

Rauhoitussäännökset

Sipoonkorven kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

4 §

Liikkumisen rajoittaminen

Osassa Sipoonkorven kansallispuistoa voidaan alueella liikkuminen tarvittaessa kieltää tai sitä rajoittaa muullakin kuin *luonnonsuojelulain 56 §:n* mukaisella perusteella *puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaisesti.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Koloveden kansallispuistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Koloveden kansallispuistosta annetun lain (401/2013) 1, 3 ja 4 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Perustamistarkoitus

Saimaan saaristoluonnon, saimaannorpan elinympäristön ja Etelä-Suomen metsä- ja kallioluonnon suojelemiseksi ja hoitamiseksi sekä luonnonharrastusta, virkistystä ja ympäristöntutkimusta varten perustetaan *luonnon-suojelulain (1096/1996)* mukainen Koloveden kansallispuisto.

3 §

Rauhoitussäännökset

Koloveden kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain 13 §:ssä* ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain *14 ja 15 §:ssä*.

4 §

Metsästys

Sen estämättä, mitä *luonnonsuojelulain 13 §:n 1 momentin 5 kohdassa* säädetään, Koloveden kansallispuistossa on alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen luvalla sallittu hirven metsästys tämän lain *2 §:ssä* mainittujen kuntien asukkaille lain liitteenä olevaan karttaan merkityillä alueilla.

1 §

Perustamistarkoitus

Saimaan saaristoluonnon, saimaannorpan elinympäristön ja Etelä-Suomen metsä- ja kallioluonnon suojelemiseksi ja hoitamiseksi sekä luonnonharrastusta, virkistystä ja ympäristöntutkimusta varten perustetaan *vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996)* mukainen Koloveden kansallispuisto.

3 §

Rauhoitussäännökset

Koloveden kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä* ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain *50 ja 51 §:ssä*.

4 §

Metsästys

Sen estämättä, mitä *luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin 5 kohdassa* säädetään, Koloveden kansallispuistossa alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen luvalla tämän lain *2 §:ssä* mainittujen kuntien asukkaat saavat metsästää hirveä liitteenä olevaan karttaan merkityillä alueilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Teijon kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Teijon kansallispuistosta annetun lain (1260/2014) 3 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Rauhoitussäännökset

Rauhoitussäännökset

Kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain* 13 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 14 ja 15 §:ssä.

Teijon kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain* (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Etelä-Konneveden kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Etelä-Konneveden kansallispuistosta annetun lain (661/2014) 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Rauhoitussäännökset

Rauhoitussäännökset

Kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain* 13 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 14 ja 15 §:ssä.

Etelä-Konneveden kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain* (/) 49 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 50 ja 51 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Hossan kansallispuistosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Hossan kansallispuistosta annetun lain (296/2017) 3 §:n 1 ja 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Rauhoitussäännökset

Rauhoitussäännökset

Kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain 13 §:ssä* ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain *14 ja 15 §:ssä*.

Hossan kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä* ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain *50 ja 51 §:ssä*.

Hossan kansallispuistossa on niillä, joiden kotipaikka on metsästyslain (615/1993) 8 §:ssä tarkoitettussa kunnassa, oikeus *luonnonsuojelulain 13 §:n estämättä* metsästä kotikunnassaan kansallispuiston alueella. Kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla sekä Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen erikseen nimeämällä henkilöillä on kuitenkin kotikunnasta riippumatta oikeus *luonnonsuojelulain 15 §:n 1 momentin 3 kohdassa* tarkoitettuun riistaeläinlajien yksilöiden luvanvaraiseen poistamiseen. Kuusamon yhteismetsän osakaskunnalla on lisäksi oikeus metsästä hirveä Kuusamon kunnassa sijaitsevilla kansallispuistoon kuuluvilla alueilla.

Sen estämättä, mitä luonnonsuojelulain 49 §:ssä säädetään, Hossan kansallispuistossa on niillä, joiden kotipaikka on metsästyslain (615/1993) 8 §:ssä tarkoitettussa kunnassa, oikeus metsästä kotikunnassaan kansallispuiston alueella. Kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla sekä Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen erikseen nimeämällä henkilöillä on kuitenkin kotikunnasta riippumatta oikeus *luonnonsuojelulain 51 §:n 1 momentin 3 kohdassa* tarkoitettuun riistaeläinlajien yksilöiden luvanvaraiseen poistamiseen. Kuusamon yhteismetsän osakaskunnalla on lisäksi oikeus metsästä hirveä Kuusamon kunnassa sijaitsevilla kansallispuistoon kuuluvilla alueilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

Sallan kansallispuistosta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Sallan kansallispuistosta annetun lain (1155/2021) 1 § ja 3 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

*Kansallispuiston perustaminen**Kansallispuiston perustaminen*

Itä-Lapin vaaramaiseman, siihen kuuluvien metsien, soiden ja harjujen ja niillä esiintyvien eliölaajien suojelemiseksi sekä yleistä virkistys- ja retkeilykäyttöä, luonnonharrastusta, tutkimusta ja opetusta varten on *luonnonsuojelulain (1096/1996)* mukainen Sallan kansallispuisto.

Itä-Lapin vaaramaiseman, siihen kuuluvien metsien, soiden ja harjujen ja niillä esiintyvien eliölaajien suojelemiseksi sekä yleistä virkistys- ja retkeilykäyttöä, luonnonharrastusta, tutkimusta ja opetusta varten on *vuoden 1996 luonnonsuojelulain (1096/1996)* mukainen Sallan kansallispuisto.

3 §

3 §

*Rauhoitussäännökset**Rauhoitussäännökset*

Kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain 13 §:ssä* ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain *14 ja 15 §:ssä*.

Niillä, joiden kotikunta on Sallan kunta, on oikeus metsästä Sallan kansallispuistossa metsästyslain (615/1993) 8 §:n nojalla *luonnonsuojelulain 13 §:n estämättä*. Luonnonsuojelulain *15 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla sallittavaan* riistaeläinlajien yksilön poistamiseen on lisäksi oikeus kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla ja Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen erikseen nimeämällä henkilöillä kotikunnasta riippumatta.

Kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään *luonnonsuojelulain (/) 49 §:ssä* ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain *50 ja 51 §:ssä*.

Niillä, joiden kotikunta on Sallan kunta, on oikeus metsästä Sallan kansallispuistossa metsästyslain (615/1993) 8 §:n nojalla, *sen estämättä, mitä luonnonsuojelulain 49 §:ssä säädetään*. Luonnonsuojelulain *51 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun* riistaeläinlajien yksilön poistamiseen on lisäksi oikeus kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla ja Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen erikseen nimeämällä henkilöillä kotikunnasta riippumatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20